BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
3 A
21
L / 121 B 3a
137
VIII. a. 33.

ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBRI DECEM,

In quibus omnia ferè de religione capita, quæ his temporibus ab hæreticis in controuerſiam vocantur, apertè & dilucidè explicantur:

Præſertim contra Martini Kemnicij petulantem audaciam, qui Colonienſem Cenſuram, quam à uiris Societatis Ieſu compoſitam eſſe ait, unà cum eiuſdem Sanctiſſ. Societatis uitæ ratione, temerè calumniandam ſuſcepit.

AVCTORE IACOBO PAYVA ANDRADIO LVSITANO, Doctore Theologo

Carm. Tran

Cum neceſſariis indicibus, rerum, verborum, & explicatæ ſcripturæ ſacræ.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

COLONIAE
Apud Maternum Cholinum,
M. D. LXIIII.

Cum gratia & Priuilegio Cæſar. Maieſt. & approbatione facultatis Theologicæ Colonienſis.

MATERNVS CHOLINUS candido Lectori S.

ORthodoxarum Explicationum libri hi decem Dieghi, hoc eſt, Iacobi Andradij Luſitani, candide Lector, paucis ab hinc menſibus Venetijs typis excuſi ſunt, mihiq; ab amicis tranſmiſsi, vt eoſdem meis etiam typis excuſos in Germania diuulgarem: tum quòd paucis ijs exemplaribus, quæ ex Italia adferrerentur, Germania exatiari nequiret, tum quòd Veneta exemplaria propter ſumptus, qui ijſdem aduehendis impenderētur, in eam precij magnitudinem excreſcerent, quæ multorum tenuitatem eſſet grauatura, cui ego facile conſulere, ſubuenireq; poſſem. Acceptos itaque libros hos, vbi leuiter perluſtraſſem, tales eos offendi, qui Theologorum noſtrorum Cenſurá, nuper à me item excuſam, aduerſus conuitia Kemnicij atq; ſui ſimiliū, ita propugnarent, vt ad ſummam eruditionē ſtyli elegantia inſignē ſplendorē apponeret. Operæpretium itaque me facturum ſum arbitratus, ſi Venetam ęmulatus ęditionem hoſce libros doctiſsimos in gratiam Academiæ noſtræ, atque ſtudioſorum adeoque omnium excudere[illegible] & pijs quibuſque hic eos etiam forma cōmmo[illegible] communicarem. Nam his author, præterquam quòd ſolidiſsimis argumentis ſanam Eccleſiæ Catholicæ doctrinam tuetur, tanta certè etiam grauitate aduerſariorum obiectiones retundit, tanta eruditione hæreticorum inſcitiam conuincit, tanta modeſtia inſolentem eorum petulantiam coercet, vt cùm nihil in eo deſiderari poſſe videatur, hoc certe verendum ſit, ne ſibi grammatici de tanto aduerſario vehemēter placeant. Tu lector candide, lege, iudica, atque vale.

INVICTISSIMO ATQVE RELIGIOSISSIMO SEBASTIANO PRIMO,

Diuino beneficio Luſitaniæ & Algarbiorum Regi, Africæ, Aethiopiæ, Arabiæ, Perſiæ, Indiæque Domino.

Dieghus Payua Andradius S. ſempiternamq́ue felicitatem D.

SI exigua eſſent Maieſtatis tuæ in me merita, aut vulgarib. pater meus, vniuerſaq́ue eius familia ab auo atque proauo tuo Auguſtiſsimis Regibus beneficijs aucta atque exaggerata eſſet, omnes quidem neruos contendiſſem, vt ſingularem meam erga Maieſta-

tem tuam pietatem & obſeruantiam, ſummumq́ue tui colendi & maximis in rebus tibi gratificandi ſtudium ver bis aliqua ex parte declararem. At cùm tot illa, ac tanta ſint, vt nullam eorum partem non modò referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia conſe qui poßim, in multorum ſanè repreben ſionem incurrerem, fœdißimamq́ue ingrati animi notam ſubirem, ſi quæ officijs teſtari debeo, oratione explicare cogitarem, atque pro innumeris tuis beneficijs tam vili orationis munere defungerer. Cùm præſertim Ferdinandus Aluarez Andradius pater meus omni ſemper officiorum genere, non ſolùm ſingularem grati animi erga patres maioresq́ue tuos ſignificationem dederit: ſed ſatis apud omnium animos teſtatum reliquerit, omnem ſuam poſteritatem eximio quodam tui colendi

ſtudio

ſtudio inflammatum iri, nihilq́ue antiquius habituram, quàm ſalutem ipſam pro Maieſtatis tuæ amplitudine in quoduis ſummum diſcrimen inijcere. Quem egregium animum atque volun tatem omnes ſpero, qui ab illo originem ducimus, in dies magis ac magis re ipſa declarabimus. Ne verò aliquā ipſe tibi gratificandi occaſionem prætermiſiſſe viderer, Tridentum à te miſ ſus veni, vbi perſtiti quouſque tandem ſacroſanctum & œcumenicum Concilium feliciter perfectum, & magna cum laude, & diuini honoris amplificatione abſolutum eſt, atque ibi quidquid in mè ingenij fuit (quod ſentio quàm ſit exiguum) adhibui, ne quidquam eorum prætermitterem, quæ ad Chriſtianam fidem illuſtrandam, diuinam gloriam amplificandam, Maieſtatisq́ue tuæ Auguſtiſsimum nomen

exornandum facere poſſe, exiſtimarem. Ea enim tua eſt erga Deum pietas & religio, eóque es diuinarum rerum ſtudio incenſus, vt quidquid diuinam gloriam auget, tuam etiam mirabiliter illuſtrare putes. Cùm igitur Tridenti verſarer, & in præclaris hiſce ſtudijs toto corpore, atque omnibus vngulis, vt dicitur, incumberem, ecce inci di in libellum quendam Martini Kemnicij, Theologiæ Ieſuuitarum præcipua capita, inſcriptum, quem eò auidius perlegi, quò exiſtimabam acriori ingenio, maiori'q; acumine opus eſſe, vt Ieſu ſanctiſsimam ſocietatem omnium virtutum genere ſpectatiſsimam eruditionisque præſtantia ornatiſsimam calumniari poſſet, qui tamen egregium illud vitæ inſtitutum tam procaciter irridet & condemnat, tam perfidè eruditiſsimorum hominum doctrinam

exagitat, atque tam petulanter omnia ferè de religione capita deprauat & corrumpit, vt maximo illius profligandi ſtudio ſubitò exarſerim: cùm præſertim ea ſit Ieſu ſocietas, vt illius non modò patrocinium lubenter ſuſceperis, ſed Maieſtatis tuæ præclariſsima adoleſcentia, in qua eximia quædam paternæ auitæq́; virtutis ſignificatio elucet, eruditione ab illa inſtituatur, atq; ad pietatem mirificè informetur. Quibus acceſsit ſumma Ferdinandi Martinez Mazcarenij multis nominibus illuſtriſsimi & integerrimi viri, Maieſtatis tuæ ad ſacrum Tridentinum Concilium oratoris auctoritas, qui cùm multorum ſermone intellexiſſet, hos Kemnicij commẽtarios magno cum hæreticorũ omnium applauſu & gratulatione exceptos fuiſſe, vehementer me incitauit, vt tẽpus omne à Con-

 cilij

cilij negotijs liberum, in hoc vnũ quod ipſe piorum omnium commune eſſe du cebat, conferrem: quippe quod & diuino numini gratiſſimum, & Maieſtati tuæ non iniucundum fore affirmabat. Ego verò, qui morum illius integritatem ab omnibus ſacroſancti Concilij Patribus ſuſpici & venerari intuebar: qui illius ſingularem prudentiam à ſapientiſſimis quibusq́ue viris mirum in modum commendari: qui illius de grauiſſimis rebus iudicium, & plurimi ab omnibus fieri, & auidiſſimè à multis requiri conſpiciebam: ignari & ſtulti hominis eſſe exiſtimaui, illius cohortationes & concilia pietatis pleniſſima abijcere, quæ alij veluti ex Apollinis Pythij (quod in fabulis eſt) oraculo edita complectebantur. Quare quamuis doctorum hominum iudicium ancipitesq́ue ſcribendi euentus valde

formi-

ſormidarem, his tamen ſtimulis concitatus, omnem vituperationem ſubire, atque temeritatis famam ſuſtinere ſtatui, vt optimos & eruditiſsimos viros, qui laboribus immenſis ab vniuerſa fere Germania peſtem redimunt, florentiſsimamq; prouinciam paucorum ſcelere perturbatam, in priſtinum iuſtitiæ ſplendorem, & antiquam religionis puritatem reſtituunt, ab acerrimis & grauiſsimis calumnijs vindicarem, Chriſtianamque doctrinam Kemnicij perfidia deprauatam, quoad eius fieri poſſet, dilucidè aperirem. Quam omnẽ cum Martino Kemnicio diſputationẽ, Orthodoxam explicationem inſcripſi: quia omnia ferè de religione capita, quæ ab hæreticis his temporibus in controuerſiam vocãtur, decem libris explicaui. Quos etiam antequàm ſcriberem, Maieſtati tuæ deſtina-

ſtinaueram, eò quòd nihil aptius mihi videbatur, quàm ſocietatis Ieſu defenſionem ad alium deferre, cuius illa innumerabilibus beneficijs indies magis ac magis augetur & amplificatur, Orthodoxarumque explicationum libros illi deſpondere, cuius auſpicijs orthodoxa fides non in Luſitania modò, ſed in omnibus Luſitano imperio ſubiectis prouincijs, in tanta rerum omnium perturbatione ſarcta tecta conſeruatur. Nam cùm ego præſentẽ Chriſtianæ Reip. ſtatum conſidero, florentiſsimorum Regnorum, ampliſsimarũque prouinciarum perturbationẽ mecum expendo, cùm fidem variè diſſectam, religionem miſerè conculcatam, pietatem paſsim ſpretam intueor, omniaq; ita perturbata eſſe video, vt tot ſint de religione ſententiæ, quod capita: non poſſum non Maieſtatem tuam

feli-

feliciſſimã iudicare, quippe quam diuina clementia elegerit, vt Luſitaniam miſeris hiſce calamitoſisq́; temporibus incorruptam, nullaq́ue hæreſis labe reſperſam conſeruaret ac tueretur, & cui diuino beneficio contigit, vt Henricus Cardinalis patruus tuus, Princeps clariſſimus, & Antiſtes verè Apoſtolicus, qui Regnum tuo nomine integerrimè nunc adminiſtrat, fidei rebus præeſſet. is enim incredibli prouidentia peſtilentiſſimis erroribus aditum obſtruit, & Iudaicæ perfidiæ funeſtas radices euellit ac funditùs extrahit, vitiorum licentiam comprimit, virtutis ſtudia incendit, Regnum denique florentiſſimum in fide ac religione continet: & qui nunquam, vt ingentes opes ſibi compararet, laborem vllum ſuſcepit: dum verò pro fidei integritate dimicat, nullum vel laborem, vel valetudi-

tudi-

tudinis periculum recuſat. Quid igitur à me fieri potuit elegantius, quàm libros de Orthodoxis explicationibus illi deſtinare, cuius numine atque auxilio vera & integra fide Luſitania fruitur? quibus Maieſtatis tuæ piiſſimis ſtudiis non dubito quin diuina prouidentia perpetuò faueat, ſalutē tuam, vt optamus, tueatur, vitam diutiſſimè conſeruet, vires amplificet, potentiam exaggeret, quam omnem in diuina gloria augenda, atque illuſtranda inſumis.

INDEX SCRIPTVRÆ ſacræ explicatæ.

Geneſis 6. videns Deus quod multa malitia hominum, &c. 233
Geneſis 10. cogitatio cordis humani ad malum prona eſt ab adoleſcentia ſua. 232
Geneſis 17. maſculus cuius præputii caro &c. 205
Geneſis 47. adorauit Iſraël Dominum conuerſus ad lectuli caput. 708
Exodi 20. non facies tibi ſculptile. 767
Deuter. 6. diliges Dominum Deum tuum ex toto corde &c. 406. & ſequentib.
Pſal. 1. & in cathedra peſtilentia non ſedit. 413.
Pſal. 2. ego hodie genui te. 772
Pſal. 19. Præceptum Domini lucidum illuminans. 167
Pſal. 31. & quorum tecta ſunt peccata. 253
Pſal. 50. ſpiritu principali confirma me. 482
Pſal. 50. Dele iniquitatem meam &c. 154
Pſal. 72. quid enim mihi eſt in cœlo &c. 245
Pſal. 78. notus in Iudæa Deus. 52
Pſal. 138. non enim qui operantur iniquitatem in viis eius ambulauerunt. 311
Pſal. 118. confitebor tibi in directione cordis. 182
Pſal. 118. lucerna pedibus meis verbum tuum. 167
Pſal. 124. qui confidunt in Domino ſicut mons Syon &c. 419
Pſal. 132. ſicut vnguentum in capite &c. 689
Prouerb. 3. in omnibus viis tuis cogita illum. 182
Prouerb. 24. ſepties in die cadit iuſtus &c. 304. & ſeq.
Eccleſiaſt. 9. neſcit homo vtrū odio an amore dignus ſit. 552
Eccleſ. 5. de propitiato peccato noli eſſe ſine metu. 551
Iſaiæ 5. væ qui iuſtificatis impium &c. 448
Iſaiæ 43, dent teſtes eorum & iuſtificentur. 448
Iſaiæ 56. non dicat eunuchus &c. 787

Iſaiæ

Iſaiæ 58. *Ecce in die ieiunii veſtri inuenitur voluntas veſtra.* 195
Iſaiæ 64. *Omnes iuſtitiæ noſtræ ſunt velut pannus menſtruatæ.* 529. *& ſeq.*
Daniel 7. *Aſpiciebam ego in viſione noctis.* 771
Matth. 5. *qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis* 332. *& ſeq.*
Mat. 5. *omnis qui iraſcitur fratri. &c.* 304
Matth. 19. *Non omnes capiunt verbum hoc. &c.* 811
Matt. 26. *Bibite ex hoc omnes.* 601. *& ſeq.*
Lucæ 3. *nemo poteſt eſſe bonus niſi ſolus Deus.* 409
Lucæ 24. *de communione in Emaus.* 621. *& ſeq.*
Ioannis 5. *Scrutamini ſcripturas.* 156. *& ſeq.*
Ioannis 14. *ad eum veniemus & manſionem. &c.* 456
Ioannis 20. *multa quidem & alia ſigna. &c.* 71. *& ſeq.*
Act. 17. *quotidie ſcrutantes ſcripturas. &c.* 158. *& ſeq.*
Rom. 3. *arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis.* 512
Rom. 4. *ſi Abraham ex operibus iuſtificatus eſt.* 506. 513. *& ſeq.*
Rom. 4. *Credenti in eum qui iuſtificat impium reputari fidem ad iuſtitiam.* 508
Rom. 4. *qui traditus eſt propter delicta noſtra. &c.* 451
Rom. 5. *vſq; ad legem peccatum erat in mundo. &c.* 189. 190
Rom. 5. *non ſicut delictum ita & donum. &c.* 243
Rom. 5. *lex autem ſubintrauit vt abundaret delictum.* 190
Rom. 6. *An ignoratis fratres quia quicunque baptizati. &c.* 260. *& ſeq.*
Rom. 7. *peccatum non cognoui niſi per legem.* 190
Rom. 8. *lex enim ſpiritus vitæ &c.* 467
Rom. 8. *corpus quidem mortuum eſt propter peccatum.* 458
1. Corint. 6. *ſed abluti eſtis. &c.* 245
1. Corint. 7. *ſi non continent, nubant.* 794
1. Corint. 7. *melius eſt nubere quam vri.* *ibidem*
1. Corint. 11. *quod & tradidi vobis.* 610

1.Corint.15.virtus verò peccati lex. 190
2.Corint.3.non ſicut Moſes ponebat velamen &c. 54
Gala.3.maledictus omnis qui non permanſerit &c. 329
Gala.5.neque circumciſio aliquid valet &c. 529
Epheſ.1.qui eſt pignus hæreditatis noſtræ. 521
1.Theſſ.4.hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra. 791
Heb.1.purgatione peccatorum per ſe ipſum facta. 242
Heb.5.exauditus eſt pro ſua reuerentia. 485
Heb.9. Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata. 240
Heb.11.adoramus faſtigium virgæ. 708
Heb.13.honorabile connubium,&c. 790.&ſeq.
Iacob.1.concupiſcentia poſtquam conceperit. 305
Iacob.2 qui offendit in vno factus eſt oĩm reus. 230.&ſeq.
Iacob.infirmatur quis in vobis. 691
2.Pet.1.dabo autem operam & frequenter habere vos. 725
1.Ioan.1.Si dixerimus quoniã peccatũ non habemus 255.421
1.Ioann. 3. omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit. 421.&ſeq.
1.Ioan.4.omnis qui habet hanc ſpem ſanctificat ſe. 498

INDEX EORVM, QVAE hoc opere continentur.

De Origine ſocietatis Ieſu, liber	I.
De Sacra ſcriptura liber	II.
De Peccato liber	III.
De Libero arbitrio liber	IIII.
De Lege & Euangelio liber	V.
De Iuſtificatione & Fide liber	VI.
De Cœna Domini liber	VII.
De Pœnitentia, Confirmatione & Extrema unctione liber	VIII.
De Veneratione ſanctorũ, & Imaginibus lib.	IX.
De Cœlibatu liber	X.

Candido Lectori.

OBREPSERE FESTINANTIbus operis leuiuſculę mendæ quędam, quę etſi tuo ſtudio atque iudicio facilè corrigi potuiſſent, ne tamen in præclariſsimo vtiliſsimoq́; hoc opere reperiretur quidquam, quod te remorari poſſet, libuit eaſdem hîc attexere, vale.

Pagina.	Linea.	Lege.
182.	25.	וַיְּשֵׁר
195.	17.	עוֹנֶג
406.	13.	וּבְבָל-מְאֹדֶךָ
413.	22.	לֵצִים
552.	14.	יוֹדֵעַ
304.	15.	רַסָּה
233.	10.	רַס רַע
254.	12.	מְחָה
449.	28.	מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים
460.	19.	חוֹס
2.	20.	*præſcriptos.*
21.	19.	*reſarciendæ.*
31.	19.	*tantopere.*
34.	28.	*ſcelerate.*

43.	6.	Braſiliam.
45.	22.	præclarè.
47.	29.	Nocambi mercatorum.
65.	2.	(pantænum intelligit)
Ibidem.	3	alium.
Ibidem.	7.	fuerat.
67.	7.	factionis Pontificiæ axio
93.	17.	ſummo Pontifici. (mata.
94.	5.	uindicare.
104.	12.	decoro.
120.	18.	fingere.
155.	29.	an quod in quæſtionem.
158.	4.	ὀῤῥυνᾶτε.
Ibidem.	29.	θεοσαλονίκη.
159.	23.	conuictos.
186.	7.	Retardantur.
192.	12.	exiſtimarent.
214.	1.	prægeſtit.
216.	25.	qui cùm.
224.	6.	abligurire.
244.	2.	tui.
251.	15.	uiuo
330.	22.	Agedum.
322.	5.	flammas.
330.	9.	fœdati.
336.	10.	Rei diginitas poſtulabat.
338.	9.	tandem.
341.	10.	uſurpat.

ERRATA.

353.	4.	*poterint.*
365.	20.	*infirmitati.*
380.	14.	*nodum.*
382.	29.	*pontificibus.*
392.	6	*canonum.*
404.	17.	*quamuis.*
408.	1.	*peruenire.*
Ibidem	23.	*cognitionem.*
413.	25.	*genere.*
440.	6.	*indies magis.*
481.	12.	*amplificamus.*
484.	26.	*ſoluto.*
497.	11.	*fuerit.*
530.	25.	*concuſſæ.*
584.	5.	*nobis.*
591.	1.	*coërce.*
592.	7.	*contingere.*
593.	18.	*contingeret.*
598.	5.	*fontes.*
605.	9.	τοῖς μαθηταῖς
Ibidem.	eadem.	ὅπως.
Ibidem.	10.	διαθήκης.
Ibidem.	11.	αἱ ἑτόρως εἴπερ
612.	22.	*affirmant.*
613.	18.	*ſcriptas.*
627.	21.	*uoluerint.*
629.	2.	πρεσβύτῃ
Ibidem.	3.	ἐπιστάξαι

634.	21.	*τῶν προηγιασμένων.*
645.	8.	*ut nemo.*
650.	10.	*humanum eſt obſequium*
656.	2.	*probare.*
657.	16.	*ſatisfactione.*
666.	15.	*doctrinam.*
671.	18.	*panes.*
673.	21.	*Deus.*
674.	1.	*quendam.*
676.	3.	*theſauro.*
687.	1.	*in frontibus.*
689.	2.	*illum.*
700.	6.	*paßi eſſetis.*
704.	3.	*Antoninus.*
718.	20.	*conſcientia.*
719.	15.	*adiuuare.*
720.	27.	*inclina.*
722.	26.	*Thecas.*
727.	25.	*noſtras.*
750	13.	*imago.*
Ibidem.	17.	*abijcit.*
754.	8.	*aut in aëre.*
755.	25.	*omnis plenitudo.*
761.	1.	*intemeratæ.*
Ibidem.	7.	*quæ*
Ibidem.	22.	*iſta de re.*
Ibidem.	24.	*effigies afficere.*
776.	3.	*etiam.*

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI,

DOCTORIS THEOLOGI, IN SVOS *Orthodoxarum explicationum libros decem,*

Præfatio.

QVANTVM momenti poſitum ſit in liberali puerorum educatione, atq; honeſta iuuentutis ingenuaque inſtitutione, vel ad Rempublicam cõſeruandam, vel funditùs euertendam, omnes, qui de adminiſtrandis rebus publicis ſermonem inſtituunt, ſatis apertè demonſtrant. Cum enim Reſpublicæ cũ ipſis mortalibus hominibus non intereant, ſed ciuiũ aſsidua viciſsitudine diutiſsimè conſeruentur, illarumq; felicitas non ex vrbium natura & ſitu, non ex ædificiorum pulchritudine & nobilitate, non ex agrorum vbertate, rerumque omnium abundantia, ſed ex optimorũ ciuium frequẽtia exiſtat: quis dubitare

poterit, nihil eſſe Reipublicæ vtilius, quàm eam erudiendæ iuuentutis rationem inire, vt vberes & optati ex eius ſtudijs, cum vſus fuerit, fructus conſtare poſsint? Quare Xenophon præſtantiſsimam atq; florentiſsimam Perſarũ Rempublicã deſcripturus, talem Cyri pueritiam, talemque omnium iuuenum educationem principiò deſcripſit, vt ex ea non niſi præclariſsimus Princeps, atq; optimi ciues exiſtere poſſent. Ferè enim fit, vt teneræ ætatis inſtitutioni vniuerſæ vitæ actiones reſpondeant, quæ cauſa fuit, vt etiam D. Paulus piam atq; honeſtam parentibus filiorum diſciplinam

Ad Eph. cap. 6. ſæpius commendarit. Ita enim ad Epheſios ſcribit: Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros, ſed educate illos in diſciplina & correptione Domini: Siue vt verba Græca habẽt, ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου, hoc eſt, in caſtigatione non acri & acerba, ſed quæ ira & contumelia vacet, Chriſtianamq; lenitatem deceat: cum qua tamen νουθεσία, id eſt, admonitio (vt Hieronymo placet) coniũcta ſit. Quod ipſum repetit in epi-

ſtola

ſtola quam ad Coloſſenſes ſcribit: Patres (inquit) nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt non puſillo aīo fiāt: quā enim timiditatem, quámue virtutis deſperationē ætas illa conceperit, ſerò deponit: Sicut & nihil tenacius noſtris inhæret præcordijs ijs rebus, quas ſimul cum lacte ſuximus. Quare D. Auguſtinus adhuc Manichæus, & à vera fide valde abhorrēs, cùm libri illi⁹, quem Cicero Hortenſium inſcripſit, lectione mirificè delectaretur, non potuit tamen non fateri ſibi magnam voluptatis partem præreptam fuiſſe, quòd in illo Chriſti ſanctiſsimū nomen deſideraretur: quod cùm ipſi à pijſsima matre cū lacte propinatū fuiſſet, ita in ipſas quaſi venas permanauerat, atque adeò ipſis etiam viſceribus inſederat, vt quę ſanctiſſimo illo nomine vacua eſſent, ea ſordeſcere & veluti putida exiſtimaret. Hinc factum eſt, vt etiā Chriſti hoſtib. ſolenne eſſet, puerorū mentibus ſimul cum primis elementis peruerſam doctrinam & Chriſti odium inſtillare: quòd vnà cum ætate coaleſceret, atq; ita intimis animis hæreret,

Aug. confeſsionū lib. 3. c. 4

hæreret, vt ab illis nulla vnquam poſſet ratione diuelli. Atq; id quidem à Maximino tam acri Chriſti hoſte, vt illo nullum acerbiorem aut truculétiorem experta vnquam fuerit antiqua Eccleſia, vafrè ac veteratoriè factitatum legimus. Is enim vt ſanctiſsimo Chriſti nomine, quod immani & crudeli odio inſectabatur, ex hominũ mentibus exempto, impium eis dęmonum cultum infunderet, tueretur, quædam acta ſub Pilati nomine confinxit, execrãdis blaſphemijs innumeriſque in Chriſtum opprobrijs & contumelijs plena: atq; Imperatorio edicto præcepit, tum vt in omnib. imperio ſubiectis ciuitatibus locis ac agris affigerentur: tum vt ludorum magiſtri ea pueris diligenter honeſtarum diſciplinarum loco traderent: omnemque operam nauarẽt, vt illa animo accuratè percepta, æterna memoria cuſtodirent. Neque enim fieri poſſe putauit, vt quam in prima pueritia peruerſam de Chriſto opinionem concepiſſent, poſteà vnquam abijcerent. Hanc teneris annis inſitam eſſe naturam poëta quoque lyricus ſcitè

Euſeb. li. 9. cap. 8.

tè admodùm ijs verſibus pinxit:

Fingit equum tenera docilem ceruice magiſter, **Horat.**
Ire uiam, quā monſtrat eques uenaticus: ex quo *epiſt.* 1.*l.*
Tempore, ceruinam pellem latrauit in aula, *epiſt.* 2.
Militat in ſiluis catulus. nunc adhibe puro
Pectore uerba puer: nunc te melioribus offer,
Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem
Teſta diu.

Cum verò huius noſtri temporis hæretici in eodem gymnaſio cum Maximino fuerint verſati, atque eodem præceptore, dæmone inquam, vſi, nihil mirum, ſi eiſdem præceptis abundent, eiſdemq; armis ad euertēdam Chriſtianam Rempublicam ſatis ſint inſtructi. Omnem enim operam, induſtriam atq; cogitationem ponunt in puerorum animis falſa doctrina imbuendis, verę́q; Eccleſiæ odio inflammandis. Quod inter cæteros fecit quidam Ioannes Monhemius ludi magiſter Duſſeldorpienſis, qui nulla in re magis ſe, aut parentibus, aut pueris gratificari poſſe eſt ratus, quàm ſi ſimul cum primis grammaticæ elementis, Lutheri, Caluini, aliorumq; ſimilium ſordib. teneras puerorū mētes inquinaret.

Quod vt cumulatius præſtaret, catechiſmum compoſuit nō modò impium, ſed &verſutum ac callidum:vt quem præceptorem tenera puerorum ætas parentis loco obſeruaret & coleret, impiam eius doctrinam imis ſenſibus exceptã,ad extremum vſque vitæ curſum perduceret, pertinaciterq; defenderet.Cui tanto malo florentiſsima Colonienſis Academia graui errorum, quibus Satanicus ille cathechiſmus ſcatebat,cenſura &accurata quadã explicatione repente occurrendũ putauit,vt technis reſeratis, atq; exitioſa fraude patefacta,parentes reſipiſcerẽt, & filiorum ſaluti,quę ſub impio præceptore periclitabatur,conſulerent atque proſpicerent. Quam prouinciam totam Academiam dediſſe doctiſsimis & religioſiſsimis viri inſtituti ſocietatis Ieſu (quos vulgus Ieſuuitas vocat)Martinus Kemnicius illorum capitalis hoſtis auctor eſt.In eadem enim Colonienſi ciuitate inſigne illorum quoddã collegium poſitum eſt,magis quidem viris egregia doctrina, ſingulari pietate, integra in Deum fide,ſumma religiõe,inflãmataq;

quadam in proximos charitate illuſtre, quàm ſplẽdidis magnificiſq; ędificijs florens. Quòd ſi patres Academię illius moderatores tale tantumq; munus talibus, hoībus vt Kemnici' teſtatur, detulerũt, eſt ab illis nõ modò prudenter (quod ex libri præclara eruditione conſtat) ſed iuſtè ac legitimè factum. Eſt enim puerorum patrocinium illis propemodum ſuo iure debitũ, qui hac noſtra ætate prę cæteris viris omnibus, in teneris annis pietate informandis, diuino timore ac charitate, omniſq; Chriſtiãæ diſciplinæ pręceptis, literarũmq; cognitiõe imbuẽdis, accuratiſsimè & prouidẽtiſsimè inuigilãt. Cũ enim viri iſti & vitæ integritate ſanctiſsimi, & in diuino honore amplificãdo prudẽtiſsimi ſatis intelligerẽt, virtutũ ſemina, quę in tenerã ętatem veluti in concipientẽ compręhendentemque naturam iaciuntur, vberrimos ac præclaros fructus edere, qui cum ætate concreſcunt & augentur: nullis vigilijs parcunt, nullos labores detrectant: nullam non moleſtiam perferunt, nullam occaſionem prætermittunt, vt pue-

ros ad Chriſtum perducant, vt quę in illius amplexibus adoleſcant, & cum eo perpetuò viuant. Quo labore quantum profecerint, felix infelici hoc ſæculo Luſitania cumulatè teſtari poteſt. cum enim valde abundet collegijs ſanctiſsimorum huius inſtituti hominum copia abundantibus, poſtquam eorum curę ac fidei vniuerſa ferè Luſitana iuuentus cõmiſſa & credita eſt, quantum cum literis pietas ſimul aucta ſit, vix dici poteſt adeò vt vel ſolum propter piam iuuentutis educationem Regni illius Chriſtianiſsimi fides & religio ſarta tecta eſſe poſſet. Suntque inter cætera illorum collegia in Luſitania duo omni ex parte florentiſsima: alterum in ciuitate Conimbricenſi, & loci natura amœniſsima, & Academia omni literarum genere clariſsima, admodum celebri, in qua ipſe ab ineunte ætate literarum ſtudijs incubui: alterum in vrbe Eburenſi nobiliſsima, munificentia clariſsimi Henrici Cardinalis Luſitaniæ Principis, eiuſdemque ciuitatis præſulis verè apoſtolici conſtructum, & egregia liberalitate ſuſtentatum.

tatum. In quo non ſolùm in iuuentute diuinis inſtitutis omnibuſque liberalibus diſciplinis excolenda operam nauant, ſed & ſacras literas ſumma cum laude, doctorumque omnium applauſu atque gratulatione tradunt. Quod ſi Academiarum gloria magis literarum & virtutum ſplendore quàm antiquitate conſtat, hæc certè paulò antè conſtituta cum antiquiſsimis & toto Orbe celeberrimis iure certare poterit. Satis enim illa præ ſe fert ſpecimen integritatis, prudentiæ, pietatis, fidei & religionis, quibus mirum in modum excellit Henricus Princeps clariſsimus, qui illam egregiè fundatam, mirificè auctam, omnib. neceſſarijs rebus munitam nobis & poſteritati exædificauit. In hæc igitur duo potiſsimùm loca ex omnibus ordinibus Luſitana iuuentus cõfluit, vbi ſub diſciplina ſocietatis Ieſu educata, omnib. bonarũ rerũ diſciplinis exculta, Chriſtiano q; homini neceſſarijs virtutib. ornata, tandem domum redit. Neque verò in ſolis Luſitaniæ vrbibus hoc verè Chriſtiani hominis officio perfunguntur,

ſed etiam in exteris ac barbaris prouincijs, quæ Luſitano Imperio longè lateq; patenti ſubſunt: non minus agreſtibus, feris ac barbaris moribus ab humanitate diſsidentibus, quàm locorum interſti tio à nobis diſiunctis. Vt autem ſolos Braſilienſes populos commemorem, vel ſolo humanarum carnium eſu horribiles & formidabiles, quos ἀνθρωποφάγους Græci ſcriptores appellāt, ad quos ſi humano conſilio carníſue prudentia ſocietas Ieſu viri ducerentur, nihil certius q̃ eſus eorum fieri ſperare potuiſſent: cum tamen diuino ſpiritu impellerentur, ardentis charitatis flammas barbaræque gentis commiſerationem omnibus vitæ periculis prætuliſſent, Deo eorum votis annuente, vix credi poteſt, quàm breui innumeri feritate exuta, execrādo atheiſmo abiecto, puram diuinæ cognitionis lucem, Chriſti charitatem, Euangelij ſuaue iugum ſint amplexati. Quod vt præclarum opus & cumulatius præſtarent, & diutius conſeruarent, puerorum ſibi maximam rationem habendam eſſe ſunt rati: atque ædibus extructis puerorum

rum magnam multitudinem ſibi aſciue runt, quos ſumma cura & perennibus la boribus ex natiua illa feritate ad iuſtitiã manſuetudinemque transferunt, fide inſtruunt, pietate informant, virtutibus excolũt, præclariſsimiſq; diſciplinis exornãt: ita ut in multis iam cernere liceat patrium ſtridorem potius, quàm linguã in Latini ſermonis elegantiam atque lenitatem conuerſum, & in animo religione & bonis literis exornato neque veſtigium quidem priſtinæ belluarum feritatis reperiri. Vnde illotum puerorum multi ad vicinas villas & caſtella cõmeãt: vt parentes, affines, cognatos, vniuerſam deniq; plebem, diuinam legem doceant, & vitia immanitatemque incre pent: non ſine magna agreſtis gentis admiratione, diuinæque gloriæ amplificatione. Qui igitur vltimas terras luſtrant, vt omnibus gentibus diuini verbi lumen affulgeat, inque barbaris pueris excolendis plurimos maximoſque la bores inſumunt, vt ita tandẽ Chriſto Ieſu nouam terrã nouumq; cęlũ reſtituãt, paterentúrne domi in patrio ſolo proprijſque

prijsque laribus Monhemij impudentiam & impietatem? illi omnibus conatibus obſiſtere, an nõ horum hominum proprium eſt ac peculiare munus? quos ſi quis publicos eoſdem optimos Chriſtianæ iuuentutis magiſtros ac moderatores nominet, is ſanè veriſsimo eos nomine appellabit. ſed Monhemio iam ſuperato, illiuſque impoſturis, fallacijs & impietatibus, ſumma cum doctrina, perſpicuitate & euidentia reſeratis, ecce tibi Satan alium rurſus pſeudoprophetam Martinum Kemnicium Braunſuicenſium, vt audio, Doctorem excitauit, qui clariſsimæ veritati tenebras obducere conaretur. Is libello quodam edito, quem Theologiæ Ieſuuitarum præcipua capita inſcribit, in ſanctiſsimum illud ſeuerioris cuiuſdam, & ad veterem Eccleſiæ diſciplinę normam conformatæ vitæ inſtitutum inuehitur, illudque contumelioſè damnat, atque in morem rabidi canis, quos dilacerare dilaniareq; vitiorum commemoratione non valet, latratibus immodicis proſequitur: omneſque eruditionis ſcilicet, & eloquen-

tiæ vires cõparat, vt catholicæ, veræ, piç & excellentiſsimæ doctrinæ impietatis notas inurat, alioſque vt abundantius præſtẽt, prouocat. In quẽ libellum cum incidi, venit mihi in mentem illuſtris illç Philo Iudæus, qui cùm legatus à Iudæis Alexandrinis ad C. Cæſarem Romam miſſus eſſet, vt lites inter Iudæos & Gentiles obortas coram Cæſare diri meret, à Caioque contumelioſè exciperetur, ad collegas ſuos ſeſe conuertens ait: Bono animo eſtote, iam enim re ipſa Deus demonſtrat ſe cauſç noſtrç patrocinium ſuſcepiſſe: quando iratum ac aduerſariũ Caium experimur. Ita cum ego Kemnicij iudicium de uiris inſtituti ſocietatis Ieſu, cum ipſorum vita mihi ſatis perſpecta & explorata, animad uerſioneſq; illius cùm Colonienſi cenſura, quam ipſe carpit, confero, eius impudentiam ſatis quidem demirari non poſſum. Illud tamen interim perſuaſum habeo, illos non tantum gloriæ ex multorum commendatione, quantum ex impia & petulanti Kemnicii improbatione comparare potuiſſe. Neque enim

Euſeb. hiſt. Eccl. l. 2. c. 5

ab

ab improbis atq; ſceleratis viris improbari, quàm ab egregijs atque laudatis cõmendari, minore in laude ponendum exiſtimo. Quare cum ſæpe & multũ mecum cogitarem de ſocietatis Ieſu vitæ inſtituto, à petulanti Kemnicij animaduerſione vindicãda, me retardabat egregia hominis procacitas & impudentia, quam non fieri poſſe putabam, vt quenquam latere vlla ratione poſſet. Quod verò attinet ad religionis noſtræ dogmata, quæ petulanter ipſe redarguit & refellit, ſatis videbam tam accuratè, diligenter & circumſpectè in Colonięſi cenſura explicata eſſe, vt in profligando Mõhemio, Kemnicij etiam impietatem ante præuiderit & exterminauerit. Quare exiſtimo illum cum ad ſcribendum animum appulit, iudicum iniquitate fretum magis, quàm cauſę ęquitate id feciſſe. Cum tamen intueor, magnã Germaniæ ſalutis ſpem in ſocietatis Ieſu opera, diligentia, & laboribus poſitam eſſe, vereor ne illius gloriam & exiſtimationem apud aliquos magis infringat noſtra intempeſtiua taciturnitas, quàm Kẽnicij impor-

importuna loquacitas. Quamobrem tum diuini honoris amor, tum Luſitaniæ meæ debitum officium me ad hanc optimorum virorum ſuſcipiendam defenſionem incitauit. Cum enim Sebaſtianus Luſitaniæ Rex, Dominus & Princeps meus clementiſsimus, à religioſiſſimo & doctiſsimo huius ordinis viro Luiſio Gonzalez à Camara, & bonis artibus inſtituatur, & ad pietatẽ informetur, quamplurimique eiuſdem inſtituti viri in omnibus Luſitanię ditionis, prouincijs latè & variè diffuſis, ſaluti animarum, Euangelij luci amplificãdæ nõ ſine ſanguine incumbant: ſi hanc cauſam deſeruiſſem, non tam ſocietati Ieſu, quàm debito patriæ meæ officio defuiſſe iure videri poſſem. Quia verò hominis iſtius, cum quo mihi res eſt, in laceſsẽdo procacitas me cogit, vt principio de origine, moribus & vitę inſtituto ſocietatis Ieſu agam, Deũ teſtem inuoco in animã meam, quòd neque calumniandi libidine, neq; commendandi ſtudio vel tranſuerſum vnguẽ à vero diſcedam. Quòd ſi æquis vtamur iudicib9, nõ dubito quin

nuda

nuda veritate propoſita, nullis verborum lenocinijs eloquentíæue luminib. exornata, nullaque argumentorum vi fulcita, cauſam facilè obtineam. neque enim fieri poteſt, vt qui ſcelere & inuidia non fuerit cœcus, illuſtris atque candentis ſolis radios non videat.

DIE-

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI,

ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER PRIMVS.

De origine ſocietatis Ieſu.

DEi Optimi Maximi prouidentia mundum adminiſtrari, eumq́ue conſulere rebus humanis, non ſolùm vniuerſis, ſed etiã ſingulis, qui rerum admirabilem ordinem & viciſsitudinem, temporum commutationem, euentuumq́; certiſsimam cum ſuis cauſis connexionem, atque eorum omnium, quæ naturæ opera & adminiſtratione fiunt, diſpoſitionẽ conſiderauerit, ſatis intelliget. neque enim tã conſtans, & tam perennis ordo in rebus mentis conſilijq́ue expertibus temerè euenire, aut caſu conſeruari vllo modo potuiſſet: & niſi Dei nutu atque poteſtate cũcta regerentur, fieri certè non poterat, quin

inuerſa eſſent & immutata omnia, atq; admirabilis hic totius vniuerſitatis concentus exciſus & euerſus iacêret. Quæ etſi magna ſint diuinæ prouidentiæ argumenta, ſi cum eis, tamen, quæ ſingulis diebus edit, inflammati cuiuſdam ſtudij ardentiſque deſiderij, homines ad ſui amorem felicitatiſque communionem pertrahendi conferantur, exigua illa ſanè & exilia videbũtur. Ita enim in hanc quaſi curam æterna bonitas incumbit, ita omnes rationes init, omnes vias perſequitur, quibus mortales ad ſui amorem cultumque alliciat, ita omnes machinas adhibet, vt durum & ferreum humanum cor ad pietatem & religionem flectat, ac ſi inde illius vniuerſa dignitas, deitas, felicitas, omnipotentia & amplitudo pendêret. Cùm igitur rebus prouidere ſit eniti, vt res omnes fines ſibi à Deo atque à natura perſcriptos conſequantur, earum verò mentium, quæ rationis ſunt participes, finis ſit cœleſte ipſum numen, in quo ſolo & fœliciter conquieſcunt, & in quem concitato curſu ferri debent, in illis profectò diuinæ mentis conſilijs & operationibus, quæ humanæ vitæ curſum ad hũc præclariſsimum finem dirigunt, arcanæ prouidentiæ magnitudo & excellentia magis elucet & ſplendeſcit; atque quò animi hominum,

minum,qui hac prouidentiæ ratione procurantur,cæteris corpore conſtantibus longius præſtant, illorumq́ue finis eſt longè præclarior, eò magis in illis adminiſtrandis vberior quædam Dei ſapientia, cura ac prouidentia enitet. Si enim ad præclaros viros,qui ſe per omnes ętates diuino cultui mancipârunt animum aduertamus, planè videbimus,eorum vitam non modò ſingulari rerum omnium auctoris atque opificis prouidentia gubernatam, ampliſsimiſq́ue beneficijs auctam ſemper fuiſſe, eumq́; illis leges vitæq́ue inſtituta tanquam ſapientiſsimum dominum præfixiſſe, ſed vt patrem fouiſſe,aluiſſe, texiſſe, & omnia quæ illorum in pietate & religione progreſſum retardare ac impedire poterant,curioſè remouiſſe atque arcuiſſe. Vnde ſunt ſanctorum perennes illæ voces, quibus æternæ prouidentiæ atque erga ſe liberalitatis magnitudinem prædicant,illi omnes ſuas fortunas atque bona referunt accepta,pro acceptis beneficijs gratias agunt, & quam de ſuis curam gerit,admirantur. Hinc Moſes cœlum ac terram conuocat, vtq́ue Iſraëliticos homines ſummæ ingratitudinis condemnent, obteſtatur; quippe qui ſummi amoris, quo illos iam inde ab initio Deus fuerat proſequutus, & curæ, quam illorum

commodis impenderat, memoriam depo-
Deut.32. ſuiſſent, Memento (inquit) dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas, interroga patrem tuum & annunciabit tibi, maiores tuos & dicent tibi; Quando diuidebat altiſsimus gentes, quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſraël. Hoc eſt, ita Deus omnia cõdidit, & adminiſtrat, vt ſolis populi ſui Iſraëlitici rebus proſpicere videatur. Prætermitto quam Chriſtus Ieſus Dei filius operam nauauit, vt humanum genus, grauiſsimo Dæmonum iugo expulſo, ſempiterna felicitate pfrueretur. Quanta vigilantia cœli viam cõmonſtrauit; quot labores pertulit, vt illam firmiſsimis ſacramentorũ præſidijs muniret; quantis ſudoribus ac cruciatibus illius obſeratas & occluſas fores nobis reſerauit; quæ ac quanta in terris reliquit ardentiſsimæ charitatis in nos ſuæ pignora, felicitatiſque ſempiternæ obſides, qui infirmitatem noſtram leuarent, debilitatem repellerent, algidas mentes inflammarent, languentem ſpem excitarent, tepentem charitatem magis ac magis accenderent, atque dimiſſos animos & terreſtrium rerum curis oppreſſos cœleſtium recordatione erigerent, & recrearent: adeò vt nihil ſit, quod curſum
noſtrum

noſtrum ad Deũ remorari aliqua ex parte poſsit, cui ipſe non multò antè prouiderit atque præcauerit, ne quicquam ſaluti noſtrę, præter nos ipſos incommodare aliqua ratione poſſet. Quam hominum curam haud quidem cum mortalitate Chriſtus deſeruit, neque cœleſtis principatus functione noſtri memoriam abiecit, & vigilantiſsimam procurationem depoſuit; ſed ita noſtræ ſaluti de cœlo proſpicit, ita noſtris ægritudinibus medicinam adhibet, nouaſque conditiones continenter init, vt nos à caducis cupiditatibus alienatos ad ſe pertrahat; vt facilè intelligamus, illum non tam ſeſe à nobis ſubtraxiſſe, quã cerni corporeis oculis noluiſſe.

Cuius diuinę prouidentiæ, & in hominum ſalute curanda flagrantis ſtudij maximo documẽto ſunt clariſsimi viri, qui cœleſtis charitatis facibus accenſi, vitæque melioris amore incitati, ſe ipſos ab hominum cœtu familiarique conſuetudine abducentes, diuinis ſe rebus ſolùm tradere, humana contemnere, cœleſtia meditari, arctius viuendi genus, & ad perfectam Euangelicæ diſciplinæ normam accommodatũ ingredi, non modò in animum induxerũt, ſed quamplurimis vt idem facerent, auctores fuerunt: quorum opera & exemplo lan-

guens chriſtiana diſciplina, æternarumque rerum memoria, quæ in multorum mentibus extincta propè & deleta erat, maxima ex parte erecta & excitata fuit. Nanque eorum, qui in fragilium & caducarum rerum amorem immerſi, nihil perenne & ſempiternum cogitabant plurimi, rei miraculo perculſi, & caligine quæ mentem obſcurabat diſcuſſa, nouoque ſplendore illuſtrati, atque de arctiſsimo quaſi ſomno experrecti, quæ in oculis ferebant, cõtempsère, tẽporalium rerũ amores in grauiſsima odia conuerterunt; cœleſtia quę paulò anteà deſpiciebant, admirati arctiſsimè complexi ſunt; atque ita chriſtianę vitę inſtitutio ſenſim inſtaurata fuit nõ inter eos ſolùm, qui ad noua illa monaſticæ vitæ, cœleſtiaque caſtra confugiebant, ſed apud illos etiam, qui ſanctiſsimorum hominum monitis & exemplis prouocati, non tam ſenſibus, quã Sancti ſpiritus fulgôre ducti, vitã ad Euangelicæ legis regulam componebant, quanquàm domicilia, ſedes, fortunaſque ipſas cum veſtibus tetinerent. Neque enim vitæ magni illius Antonij admiratio, pauciores ad veræ pietatis cultum in medijs vrbibus
Aug.l.8. incitauit, quàm ad horridam eremum, vi-
de conf. tæq; monaſticæ æmulationẽ allexit. Quod
c.8. ſatis quidem ardentiſsimæ illæ Auguſtini,
innu-

innumeris adhuc cupiditatū vinculis conſtricti, ad Alipium voces indicant, Quid patimur? quid hoc eſt, quod audiſti? ſurgunt indocti, & cœlum rapiunt, & nos cum doctrinis noſtris ſine corde ecce vbi volutamur in carne & ſanguine. An quia præceſſerunt, pudet ſequi? & non pudet neque ſaltem ſequi? Ita enim, audita à Potitiano magni Antonij illuſtri atque planè angelica vita, permotus fuit, vt ſui ipſius pudorem ſcelerumq́ue conſcientiam ferre nullo modo poſſet. Quibus autem fluctibus illius fuerit mens agitata, cùm narrantem Potitianum audiebat, hiſce verbis ornatiſsimè explicauit; Tu autem Domine inter verba eius retorquebas me ad me ipſum, auferēs me à dorſo meo, vbi me poſuerā, dum nollem me attendere, & conſtituebas me ante faciem meam, vt viderem quàm turpis eſſem, quàm diſtortus, & ſordidus, maculoſus, & vlceroſus, & videbam, & horrebā, & quò à me fugerem non erat: etſi conabar à me conuertere aſpectum, narrabat ille ꝙ narrabat, & tū me rurſus opponebas mihi, & impingebas me in oculos meos, vt inuenirem iniquitatem meam & odiſſem. noueram eam, ſed diſsimulabam, & cō niuebā, & obliuiſcebar. Tunc verò quantò ardentius amabam illos, de quibus au- *Confeß. l. 8. c. 7.*

diebam ſalubres affectus, quòd ſe totos tibi ſanandos dederant, tantò execrabilius me comparatũ eis oderam. Quo circa exiſtimo, ſanctam Dei Eccleſiam diuino illi Antonio magna ex parte debere, quòd ſanctiſsimo Auguſtino tanta nunc cum volupate atque commodo fruatur. Nam ille, qui nullis vnquam perſuaſionibus ceſsit, vitæ magni Antonij cõmemoratione, ſanctiſsimorumq́ue duorum militum pia æmulatione ad virtutum ſtudia flecti atque commoueri potuit. Cùm igitur nouæ & inuſitatæ virtutis admiratio ad animos hominũ pietate & religione informandos plurimũ valeat, Chriſtus Ieſus Eccleſiæ ſuæ prouidentiſsimus moderator ſingulis propè ætatibus nouos quoſdam ſoles veluti lumina quædam accendit, qui vitiorum tenebras Chriſtiani orbis finibus arceant; nouoſq́; Moſes exuſcitat, qui plebis ſuæ corda ab Aegyptiorum tyrãnide eripiant, à fœdiſſima ſpurcitia, turpiſsima lue, profligatiſsimiſq́; moribus ad flagrans virtutis ſtudiũ traducãt. Magnos illos viros planeq́ue diuinos, rigidæ ſolitudinis incolas, quibus tota olim Gręcia vniuerſaq́ue Aegyptus feliciſsimè abundauit, taceo; qui cũ in retruſis locis magiſq́ue abditis terræ penetralibus vitam degiſſent, ferarumq́ue familiaritatem

ritatem hominum aſpectui & conſuetudini quàm longiſsimè antetuliſſent, illorum tamen ſola vitæ admiratio maiorem vim habuit, vt multorum animos percelleret, & obdurata longa peccandi conſuetudine pectora leniret, elata flecteret, algentia charitate inflammaret, à vitijs ad virtutum ſtudium conuerteret, quàm doctiſsimorum & eloquentiſsimorum hominum ornatiſſimæ orationes. Quòd ſi ad illa tempora cùm monaſticum viuendi genus lenius ac manſuetius diuina prouidētia factum eſt, illiusq́ue ſectatores incultis eremis relictis vrbes habitare, inq́ue hominum luce verſari cœperunt, animum cōuertamus, videre ſanè exiſtimabimus, ardentes charitatis flammas de cœlo decidiſſe, quæ hominum mentes inflammarent, atque ita priſtina illa naſcentis eccleſię tempora magna ex parte reſtituta fuiſſe. Humani enim animi tanto ſplendore, tantaq́ue pulchritudine illecti, in omne ſe virtutis ſtudium tradebant: cùm præſertim egregij illi viri omnes neruos contenderent, vt quem ipſi humanarum rerum contemptum cœleſtiumq́ue amorē animo incluſum habebant, ad omnes alios transfunderent. Vt verò cæteros viros ſanctiſsimos taceam, qui ad duo illa Orbis lumina Dominicum & Franciſcum

mum diligenter aduerterit, ſatis perſpiciet, diuina illos fuiſſe prouidentia incitatos, vt homines à vitijs ad virtutem auocarēt, perfectiſsimamque apoſtolicæ vitæ regulam orbi reſtituerent. Quòd vt cumulatiùs præſtarent, ſapienter exiſtimarunt, externis indumentis & corporis cultu ſuos à cæteris omnibus ſecerni ac ſeiungi debere, non quòd in veſtium ſqualore & ſitu virtutem & pietatem potiſsimùm ineſſe ducerent, ſed vt eorũ filij & imitatores perpetuò eſſent admoniti, nõ minus pœnitentiæ auſteritate, morum puritate, vitęq; ſanctimonia cæteris præſtare debere, q̃ eſſent veſtib. externoque corporis cultu ab alijs diſcreti: illoſq; puderet, non eã humilitatem, integritatem, innocentiam, humanarumque rerum contemptionem moribus exprimere, quam veſtibus pollicerentur: omnium etiam ſuorum actiones & voluntates ab vnius voluerunt arbitrio pendère, vt cùm vnam eãdemq; voluntatem diuinis rebus addictam omnes conſeruarent, peccatorũ omniũ fibræ facilius extirparentur, eſſetque illis peccandi licentia ſimul cùm impunitate & occaſione præciſa.

Cùm igitur omnes ſuas rationes ad gloriæ Chriſti amplificationem, integramque euangelicæ diſciplinæ reſtitutionem contulerint,

tulerint, quis non videt, ſtrenuam eos Satanæ operam nauare, qui ſanctiſsimorum hominum pręclara ſtudia damnant, & rectam viuendi rationem oppreſſam & extinctam cupiunt? Cùm verò Kemnicius inſtituti Diuorum Franciſci & Dominici ſtudioſos calumniatur, quòd regulas ab hominibus excogitatas Chriſti mandatis præferant, ſatis indicat odio ſe atque inuidia obcœcatum non perſpicere, in euāgelica perfectione monaſticæ vitæ rationem potiſsimùm ſitam eſſe. Sanctiſsimis verò Dei pręceptis atque voluntati aduerſari illa minimè poſſunt, quæ ab apoſtolicis ſacræque legis ſtudioſiſsimis viris ad perfectam eiuſdē legis conſeruationem inuenta atque excogitata fuerunt. ſed nihil miror caligantes Kemnicij oculos, tetraque inuidiæ nebula circumfuſos illuſtrem diem, caliginoſam eſſe noctem arbitrari, neque tantam ſupremæ prouidentiæ magnitudinem percipere, cùm audiam Diuum Paulum aſſerentē, hominē carnis cupiditatibus immerſum, ſordidis & abiectis deſiderijs implicatum, non percipere quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitiamque illa eſſe exiſtimare, quę admirabilia diuinæ mentis conſilia continent. *1. ad Corint. 2.*

Hæc verò vigilans & induſtria Dei prouidentia, quæ præteritis ſæculis excitauit

Anto-

Antonios, Baſilios, Auguſtinos, Benedictos, Franciſcos, Dominicos, cæteroſque egregios viros monaſticæ vitæ parentes, qui torpentes animos virtutis ſtupore percellerent; noſtris hiſce temporibus cœleſti beneficio Chriſtiano Orbi donauit Ignatium Loyolam Cantabrum, non minùs generis claritate, quàm ſingulari prudentia infractaq́; fortitudine illuſtrem: cuius plurimis maximiſque in rebus multa ac præclara documenta dedit: eo præſertim tempore, quo Galli arcem Pompeiopolitanam munitiſsimam obſederunt, vehementiſsimeq́; oppugnarunt: in qua obſidione tam ſtrenuè ſe Ignatius geſsit, vt illi vni Hiſpani omnes primas facilè deferrent. Qui tamen honos tanti illi conſtitit, vt altero crure bombardæ ictu comminuto, in altero verò grauiſsimo vulnere accepto, à Gallis captus fuerit: quorum tamen lenitate & humanitate vſus, liber paulò pòſt domum rediјt. Quę corporis vulnera, cœleſtia quędam medicamenta fuerunt, quibus mens, quæ cupiditatum erat ictibus ſaucia atque intermortua, integram valetudinem recuperauit. Nanque grauiſsimis illis doloribus diuturnaq́ue ægritudine tanquam diuinis quibuſdam vocibus excitatus, & labentium rerum vanitatem intueri, æternarumque

rumque amore inflammari cœpit; atque adeò oculos, quos illi honorum voluptatumque illecebræ occluſerant, ærumnæ & calamitates reſerarũt. Cùm enim iam non tam externis, quàm domeſticis ac proprijs exemplis admonitus, rerum vniuerſarum ſtatum debitis ponderibus examinare cœpit, facilè fuit humana, quę anteà admirabatur, contemnere: diuina verò, quę prius nõ admodum curauerat, proſequi & admirari: cum præſertim is eſſet, quem Chriſtus Ser- *Act. 9.*
uator præelegerat, vt eorum dux foret, qui ſanctiſsimum eius nomen portarent corã gentibus & populis, & ijs, qui ſunt veri filij Iſraël. Corpore igitur aliquãtulum firmiore, nondum tamen omninò confirmato, Cęſareis armis repudiatis, omnibuſque humanis curis & cogitationib. abiectis, Chriſtianæ ſe militiæ addixit; atque ſub eo du- *Luc. 6.*
ce ſtipendia mereri decreuit, qui menſurã bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem in eorum ſinum dat, qui ſe illi verè & ex animo tradunt. Quare vt ve- *Gen. 12.*
rus Abrahæ filius haberi, benedictionumque illius particeps eſſe poſſet, in ipſo ætatis flore (erat enim 26. annos natus) domo, patria, ac proprijs laribus relictis, in templũ Deiparæ Virgini dicatum, antiquitate & quamplurimis miraculis illuſtre, quod Mõ
tem

tem ſerratum vocant, ſemigrauit, atque cũ veterem hominem ibi prorſus exuere ſtatuiſſet, neque antiquas quidem veſtes retinere voluit. Quocirca ſacco indutus, immodicas illas delicias, quibus eius fuerat corpus delibutum, veterem faſtum, inſolétiam, temeritatem cæteraſque animi cupiditates rara quadam & inſolita vitæ auſteritate, humilitate, patientia, virtutumque omnium flagrante ſtudio cœpit compenſare. in quo tam diu & tanta cum omnium admiratione perſtitit, vt multorum poſteà animos non tam eruditionis præſtantia, qua tunc erat deſtitutus, quàm illuſtris ſanctitatis exemplo ad verum Dei amorem à vitæ prauitate conuerteret. cùm præſertim conſilia prudentiæ, pietatis, amoriſque plenißima ſæpius cum illo coniungeret. Nam poſtquàm aliquandiu tam auſtera acerbaque pœnitentia cupiditatum impetus coërcuiſſet & refrenaſſet, vt omnibus corporis voluptatibus ſibi ſponte interdixiſſe videretur, repentina quædam ac cœleſtis lux illi exorta fuit, tantaque ſancti Spiritus dulcedine fuit delibutus, atque diuinæ cognitionis tanto lumine illuſtratus, vt in tertiũ cœlum raptus, ibiq; arcana Dei verba quodam modo audiuiſſe videretur. Tanta itẽ in proximos charitate ſubito exarſit, vt in

2. ad Corint. 12.

illorum

illorum ſalutem omnem operam atque laborem non ſine maximo fructu & admiratione collocaret.

Cùm verò in hac pœnitentiæ, charitatis, virtutumq́; omniū palæſtra ſe aliquandiu egregius hic vir Ignatius exercuiſſet, Hieroſolymam ſanctiſsimam vrbem ſe contulit, ſanctiſsimi illius ſepulchri adorandi, & cætera loca, in quibus adhuc Chriſti extāt expreſſa veſtigia, viſendi gratia: quorū fuit aſpectu tantopere animatus, vt nihil iam ardentiùs optaret, quàm cum Chriſto vnà pro fratribus ſanguinem fundere, vitamq́; ſibi eſſe acerbam putaret, quam non in eorum ſalute curanda inſumeret. Hieroſolymà verò diſcedens, in Hiſpaniam redijt, vbi miris modis exagitatus, atq; ſicut olim Abraham & Iob à Deo tentatus, illuſtriſsima dedit ſingularis cuiuſdam fidei & pietatis documenta. Quibus laboribus tantū profecit, vt familiaribus dicere ſolitus fuerit (quod ipſis referentibus ſæpius ipſe audiui) nihil eſſe in rebus creatis tam amplū atque egregium, quo ipſe perpeſſas calamitates & ærumnas libenti animo commutaret. Quia tamen intelligebat, plurimùm ad vitæ rationem, quam inierat, literarum cognitionem valere, illarum ſe totum ſtudijs tradidit, non tam eruditionis pulchritudine

tudine voluptatéue illectus, quàm charitatis in proximos ignibus incitatus. In quibus ſtudijs cùm aliquantum profeciſſet, in Pariſiorum Lutetiam bonarum omnium literarum altricem ſe contulit, vbi vnà animarum ſaluti & eruditioni operam nauabat. At quantis laboribus in his rebus perfungeretur, vix dici poteſt, cùm & ſumma quadam paupertate oppreſſus, & varijs eſſet corporis ægritudinibus penè cōfectus.
Roma.8. Sed tamen in his omnibus ſuperauit propter eum, qui dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. In qua ampliſsima academia cùm decem annos in literarum ſtudia impendiſſet, tantoſque in illis progreſſus feciſſet, quanti animarū ſaluti, quam ſitienter optabat, procurandæ ſufficere viderentur, atque ſocios aliquot æmulos & imitatores ſtudiorum ſuorum ſibi adiunxiſſet, in Hiſpaniam rurſus proficiſcitur anno ſalutis noſtræ 1536. deinde Romam, quò etiā illius in pietate optimi filij & cōmilitones Petrus ſcilicet Faber, Franciſcus Xauir, Iacobus Laines, Claudius Gaius, Ioannes Coduri, Alphonſus Salmeronius, Simō Rodericus Luſitanus, & Nicolaus Bouadilla ſe cōtulerunt, vt à Chriſti Vicario Romano Pōtifice facultate accepta, ſacra Hieroſolymę loca peragrarēt. Ex quibus hodie quatuor adhuc

adhuc viuunt ſuperſtites, Iacobus ſcilicet Laines, huius ſanctiſsimæ ſocietatis Præpoſitus generalis digniſsimus, atq; de Dei Eccleſia bonorum omnium iudicio optimè meritus, Alphonſus Salmeronius, Simon Rodericus, & Nicolaus Bouadilla. quia verò totũ iter pedibus confecerãt, neque aliud viaticum præter mendicitatem, inediam pœnitentiæque ardens ſtudium ſibi quæſiuerant, ad vrbem maximis laboribus penè confecti appulerunt ſub initiũ Quadrageſimæ, anno ſubſequenti 1537. Cũ tamen ſuauiſsimum iam Chriſti odorem Venetijs aliquandiu ſparſiſſent, & tanta cũ humilitate in pauperum hoſpitijs, quæ πτωχοτροφεῖα vocantur, verſati eſſent, tãtamque diligentiam ac ſolicitudinem in eorũ morbis curandis, vulneribus obligandis, moleſta, graui ac putida ſanie abſtergenda impendiſſent, totq; edidiſſent raræ cuiuſdã virtutis & charitatis documenta, vt omnes in ſui amorem admirationemque pertraxiſſent, impetrata à ſumno Pontifice, quã optabant facultate, Venetias, vbi recentia adhuc erant eorum pietatis veſtigia, reuertuntur, vt vnà cùm ijs, qui ad ſacra Palæſtinæ loca ſingulis annis religionis ergò nauigant, commearent. Cùm verò æterna prouidẽtia, quæ Chriſtiani gregis vtilitatibus

ſemper inuigilat, ſtatuiſſet, ex paruis hiſce initijs, & quaſi ſeminibus magnam quandam ſyluam exſuſcitare, quæ nutanti Eccleſiæ ſuæ plurimum opis adiumentique afferret, pijſsimi voti compotes fieri pijſsimi viri non potuerunt. Cùm enim pacis fœdera, quæ felix illa, ampliſsima, atque verè illuſtris Venetorum Reſp. cum Turcis percuſſerat, eo anno fracta fuiſſent & violata, nemini Hieroſolymã nauigare licuit. Quod tamen nihil religioſos viros ab incœptis charitatis ſtudijs retardauit. Nam cùm non ſibi, ſed Deo placere ſtuderent, intellexerunt, quaſi cœleſtibus ſe vocibus admoneri, vt quæ amoris officia Chriſti hoſtibus tribuere cogitabant, infideles Chriſtianoſque homines tunc conferrent: quod vt cõmodiùs præſtarent, ex ipſis aliqui ſacris initiari voluerunt. Cum verò eccleſiaſtica lege caueatur, ne quis ſacris initietur, qui aut hæreditarijs, aut eccleſiaſticis bonis, vndè honeſtè viuere poſsit, caruerit, ampliſsimam ſibi hæreditatem eſſe Deum ipſum, lautiſsimumque patrimonium, nudos nudum Chriſtum ſequi affirmârunt, pro quo egêre, extremamque penuriam pati, maximas opes ducerent. Quod copioſiſsimum eſſe & Chriſtiano ſacerdote digniſsimum patrimonium cùm ſummus Pontifex Pau-

lus

lus eius nominis tertius iudicaret, facultatem dedit, vt ſpontaneæ paupertatis atque ſufficientis eruditionis nomine ad ſacros, quos vocant, ordines proueherentur. Quã pontificiam vereque Apoſtolicam facultatem cùm Verallus Archiepiſcopus Roſanenſis, qui per id temporis Venetijs Apoſtolicæ erat ſedis Legatus, poſtcà verò Cardinalis factus eſt, admiſiſſet, atque egregia illos eſſe eruditione exornatos pronũciaſſet, perpetuam ſpontaneamque paupertatem Deo ante eius pedes promiſerunt, egregioque illo patrimonio ita conſtituto, ex illis ſeptem ſacerdotio inaugurati ſunt, facultaſque ipſis data eſt, vt ſecretas atque occultas peccatorum confeſsiones liberè audire vbique poſſent. Prætermitto quanta cum diuini honoris amplificatione, chriſtianæque Reipub. vtilitate docendi populum ſanctiſsimum munus auſpicati ſint. Nam cùm illi proprij nominis & exiſtimationis cura prorſus abiecta ſe totos ad Dei gloriam illuſtrandam, ſalutemque mentibus afferendam conferrent, atque per eas Italiæ vrbes, quæ Illuſtriſsimæ Venetorum Reipublicæ ſubiectæ ſunt, Euangelium ſparſiſſent, vix credi poteſt, quàm breui plurimos in ſui admirationem æmulationemque pertraxerint.

Cùm autem iam tempus illud aduentaret, quod Dominus firmando & amplificãdo ſanctiſsimo huic vitę inſtituto prętixerat, Romam rurſus ſe omnes contulerunt anno 1538. datisque in ea vrbe ſingularis fidei, pietatis, modeſtię, integritatis, egregięque eruditionis clariſsimis documẽtis, grauiſsimis ſunt moleſtijs exagitati: quæ tamẽ magis ad eorum nomen & innocentiam illuſtrandam, quàm aliqua ex parte obſcurandam fecerunt. Nam cùm Satan diuini honoris Chriſtianique nominis perpetuus hoſtis, iam ſibi à tam egregijs initijs timere inciperet, omnibus opibus viribuſque elaborabat, vt ea in ipſis quaſi faucibus cõprimeret, atque ſanctiſsimorum hominũ animos frangeret, ſalutareſq; conatus irritos

2. Pet. 2. ſaceret. ſed Deus, qui nouit pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij

1. Pet. 1 reſeruare cruciandos, effecit, vt probatio fidei illorum multò precioſior auro, quod per ignem probatur, inueniretur in laudẽ & gloriam & honorem, in reuelationẽ Ieſu Chriſti. illorum namque fides atque integritas tam ſæua tempeſtate iactata, omnibus euaſit notior atque teſtatior. Cùm verò aliqui illuſtri eorum exemplo incitati, ſe illis iam ſocios aſcripſiſſent, ne ſanctiſſimum vitæ inſtitutum vnà cum ipſis interiret,

riret, à Paulo III. Pontifice Maximo, Reuerendiſsimo Cardinale Contareno viro integerrimo & prudentiſsimo internuntio petierunt, vt ſi diuino id honori expedire iudicaret, ratum illud ac firmum haberet, vt apoſtolica auctoritate munitum atque firmatũ, conſeruari perpetuò poſſet. Quod ſapientiſsimus Pontifex eò libentius fecit, quò magis experientia didicerat, quantum ea vitæ ratio extremis Eccleſiæ neceſsitatibus eſſet accommodata, quantumque eam labantem iuuare, Chriſtianæque reipublicæ vſui eſſe poſſet, atque adeò diuino quodam ſpiritu, qui in Pontificibus peculiari quadam ratione reſidere ſolet, afflatus prędixit, hanc vitæ rationem maxima inſtaurandæ Chriſtianæ reip. antiquæ diſciplinæ reſtituendæ, Eccleſiæq; puritati atque candori reſarciendo auxilia eſſe allaturam. Ne verò inconſideratè tantam rem geſsiſſe videretur, principio cauit, ne plures quam ſexaginta viri ad eam ſocietatem aſcriberentur. Quę acta ſunt anno ſalutis noſtrę 1540. At poſteaquàm idem Paulus III. Pontifex prudentiſsimus, & in rebus agendis circũſpectiſsimus intellexiſſet, quã illi ſe indies præclarius in curanda animarum ſalute gererent, & quantum pietate, fide, honeſtate, grauitate innocentiaq; excellerent, ne Spi-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM. ...

ritui ſancto, quem inſtituti huius auctorē atque procuratorem eſſe apertiſsimis indicijs cognouerat, reſiſtere videretur, anno à Chriſto nato 1543. illud ipſum rurſus firmauit, & apoſtolica auctoritate communiuit. Neque vllis ipſum terminis, aut virorū numero circunſcriptum eſſe voluit, quod augeri atque amplificari ſummoperè iam optabat. præuidebat enim ſanctiſsimus Pōtifex, nullam fore tam barbaram & incultam gentem, ad quam horum hominum ardentiſsima charitas non eſſet peruaſura: nec vllum tam apertum ac ingens periculum, cui ſe pro Chriſti gloria non illi libenter offerrent. Hæc ſunt, Kemnici, ſocietatis Ieſu initia, hæc illius prima origo, quam tu falsò à Ioanne Petro Carapha, qui poſtea Cardinalis, & tandem anno 1555. Pontifex factus, Paulus Quartus dictus eſt, priuſquàm ad faſtigium illud eueheretur, Venetijs primùm inſtitutam fuiſſe aſſeris. Cùm tamen nullum ſit vitæ inſtitutum, quod Paulum Quartum auctorem potiſsimum, primumque inſtitutorem habuerit. Immo verò Clemēte Septimo Pontifice Maximo vniuerſalem Eccleſiam moderante, magnę quidam auctoritatis viri, pietatis ardore accenſi, in ſeparatum quendam & à vulgi cōſuetudine ſecretum locum vnà conuenire frequen-

frequenter ſolebant, vt precationibus, ſacramentorũ frequentationi, pietatis charitatiſque officijs ſedulò vacarent. Quæ ideò Diuini amoris ſodalitas dicebatur. Quorum exemplo Paulus Quartus Pont. Max. qui tum Ioannes Petrus Carapha dicebatur, excitatus, eorũ ſe numero aggregauit. Cum verò ſe aliquandiù in illis præclaris operibus cum reliquis exercuiſſet, ex pijs illis ac religioſis viris quatuor, Paulus hic ſcilicet Quartus, tũ Epiſcopus Theatinus, Caietanus nobilis Vicentinus Protonotarius Apoſtolicus, Bonifacius nobilis Pedemontanus domo Alexãdria, & Paulus quidam Romanus, peculiari neſcio qua Spiritus ſãcti impulſione incitati, cœleſtis amoris ſingulari ardore inflammati, magnoque & iuſto dolore commoti, quod ſacer hic noſter clericorum ordo à primæua ſinceritate ac puritate tam turpiter degeneraſſet, ac magno Eccleſiæ detrimento obſoleſceret, egregiam quandam rationem inierunt, qua illius antiquum ſplendorem aliqua ex parte reuocare ac conſeruare poſſent. Omnium namque bonis in commu nem vſum ſepoſitis, vt pro cuiuſque neceſsitate in ſingulos diſpertirentur, rerumque omnium humanarum curis abiectis, ſe totos diuinis laudibus concinendis, re-

rumq; cœleſtium meditationi tradiderũt, illamque in rebus omnibus viuendi rationem ſunt ingreſsi, quam antiquæ puritati ſimillimam eſſe iudicarunt. Quare presbyteri regulares appellati ſunt. At quoniam Paulus IIII. Pont. Max. relicto tunc Epiſcopatu Theatino, hanc viuendi rationem magna cum omnium admiratione ſuſcepit, vulgò Theatini omnes dicti ſunt: is tamen inter eos ſicut Epiſcopali dignitate, ita auctoritate, vt par erat, plurimùm ſemper excelluit, eſtq; vitæ illud inſtitutum religioſiſsimũ eius opera auctum & amplificatũ. Quod quidem non Venetijs, vt ais, ſed Romæ initium habuit. Venetias tamen haud multò pòſt Diuina prouidentia magis, quã humano conſilio venit. Nam cùm Caroli Quinti Auguſtiſsimi Imperatoris exercitus, eo inſcio atque adeò inuito (erat enim per id tẽporis in Hiſpania) ſub Borbonio duce in vrbem Romam inuaſiſſet, illamq; latrocinijs & excurſionibus depopulatus eſſet, viri iſti quietis amantiſsimi, Venetorũ triremibus, quæ tunc fortè ad Tyberinum oſtium erant, vecti, Venetias pacis & quietis egregium domicilium appulerũt. Quorum ſanè viuẽdi genus, vt eſt ſocietate Ieſu antiquius, ita in viuendi ratione ab illa valde differt. Illi enim ſacrarum æternarumq;

rerum meditationi atque pſalmodiæ potiſsimùm vacant: iſti verò cum Diuinorũ myſteriorum aſsiduà contemplatione, dõcendæ plebis, Euangelij amplificandi, ſacramenta adminiſtrandi, atque reliqua omnia apoſtolica munera coniungunt. Illi nondum Italiæ finibus exceſſerunt, in qua magna cum laude verſantur, & vitam degunt omnium iudicio ſpectatiſsimam: iſti verò vltimas iam orbis oras luſtrârunt, atq; Chriſtum Ieſum crucifixum vniuerſo ferè generi humano annuntiarũt: vſq; adeò, vt nulla ſit tã barbara & inculta gens, cui ſocietatis Ieſu nomen non ſit notiſsimum. Neque mihi perſuadere poſſum, alia te ratione fuiſſe inductum, vt Paulum Quartũ Pont. Max. ſocietatis Ieſu auctorem fuiſſe diceres, quàm vt tuis oibus pro odio, quod in ſanctiſsimos Romanos Pontifices conceperunt atque exercent, fieret illa ſuſpecta & inuiſa. Quæ quidem ſatis oſtendunt, quę ſit vobis, Kemnici, fides habẽda in his, quę paſsim in magnum Romanæ Eccleſiæ dedecus, ſanctiſsimorumque Pontificũ igno miniam iactatis. Cum enim in eam curam atque cogitationem potiſsimùm incumbatis, vt innnmeris fraudibus ac calumnijs adhibitis, Romanę Eccleſiæ nomẽ in ſummam populi inuidiam adducatis, neque in

veritate inquirenda diligentes, neque in mendacijs peruulgandis atque amplificandis tardi eſtis. Quare nihil miror, ſi commilitonum tuorũ libri ita mendacijs ſcateãt, vt cum leuiſsimis Poëtis certare meritiſsimò poſsint. Neque enim ita multò anteà in quendam incidi, qui quorundam hominũ ineptiſsimorum Auguſtanam confeſsioné profitentium, proteſtationem aduerſus ſacroſanctum & Oecumenicum Tridentinũ Concilium continet, qui ex fraude totus atque mendacijs compoſitus de induſtria fuiſſe videtur, atque adeò tam multa nefanda accidiſſe Tridenti mentitur, vt ad riſum nobis, qui teſtes illic perpetuò adfuimus, mouendum, confictus fuiſſe videatur. Sed do huic veſtræ procacitati veniam. Nam cũ iniquiſsimæ cauſæ diffidere iam incipiatis, illaque excidere vereamini, nihil mirum, ſi omnibus eam fallacijs & impoſturis fulcire & ſuſtentare conemini.

Vt verò ad inſtitutam narrationem reuertamur, firmato iam atque communito à Paulo Tertio Pontifice Maximo ſanctiſſimo vitæ inſtituto ſocietatis Ieſu, per oés ſe viri illi officioſiſsimi Italiæ vrbes ſpargebant, omneſque neruos in ſacramentorum virtute atque efficacitate inculcanda contendebant, in quibus iuſtitiæ, ſanctitatis

ctitatis ſalutiſque noſtræ præſidia Chriſtũ collocaſſe intelligebant. Quantum verò ea in re profecerint, locupletiſsimus teſtis eſt Bononienſis ciuitas florentiſsima, quæ eorum perſuaſionibus inducta, tanto cum ardore ac pietate ſanctiſsima euchariſtiæ & pœnitentiæ ſacramenta per id temporis frequentabat, vt plurimi noctu ædium, in quibus illi habitabant, parietes conſcenderent, quo illis primo diluculo confitendi peccata locus patêret, neque aduenientium multitudine retardari, atque impediri poſſent. Erat fortè per id temporis Romæ Petrus Mazcarenhas, vir & maiorum nobilitate & maximarum rerum vſu & experiẽtia illuſtriſsimus, ab inuictiſsimo Ioãne Tertio Luſitaniæ Rege ad ſummũ Pontificem orator, qui cùm ſingularem quandam prudentiam haberet cum egregia pietate & religione coniunctã, religioſiſsimique Regis ſui animum virtutum omnium domiciliũ ſatis notũ haberet & exploratũ, intellexit q̃ præclarè & de pijſsimo Rege, & de chariſsima ſibi patria mereretur, ſi ex illis viris aliquot eius opera atq; induſtria in Luſitaniam cõceſsiſſent. Quare acceptis ab optimo Rege literis, pietatis in ſanctiſsimum hoc vitę genus amoriſq; pleniſsimis, multis cum Paulo Tertio Pontifice Maximo

mo egit, vt ex viris illis duos in Luſitaniã mitteret: quo tandem impetrato, illô profecti ſunt, Franciſcus Xauier, & Simon Rodericus Anno 1541. raræ cuiuſdam atq; ſpectatæ virtutis viri, quam maximis poſteà & grauiſsimis documentis declarunt. Alter in India vltimiſque Orientis regionibus, alter in Italia & Luſitania. Nam cùm Ioannes ille Tertius Luſitaniæ Rex Opt. Max. ex India ac cæteris Oriẽtis prouincijs, quæ Luſitano imperio ſubſunt, cœleſtes magis quàm terrenas opes quæreret, diligẽtiuſq; curaret diuinum ibi nomen amplificari, quàm ſummam inde auri copiam tranſportari, relicto apud ſe Simone Roderico, qui cùm Luſitanus eſſet, ſanctiſsimæ Ieſu ſocietatis in Luſitania prima fundamenta iacere commodiùs poterat, curauit, vt Franciſcus Xauier in Indiã nauigaret, vt & Chriſtũ Ieſum barbaris hominibus cum reliquis religioſis viris, qui illud iã ibi munus præclarè obibant, annunciaret, & noſtros qui ibidem degunt, in officio religioneque cõtineret. Quàm verò hæc Franciſci nauigatio Eccleſiæ fauſtè feliciterque ſucceſſerit, paulò pòſt aperiemus.

Dum hęc in Luſitania gerũtur, Ignatius, qui omnes cogitationes in Chriſti gloriá Eccleſiæque ſplendorem conferebat, cùm intuere-

intueretur, q̃ eſſet miſerãdus religionis ſtatus in Germania, quę paulò anteà Lutheri in Apoſtolicã ſedẽ maleuolẽtiã, ab illa, hoc eſt, ab ipſa Chriſti Eccleſia magna ex parte defecerat: atq; intelligens, non aliter huic malo mederi, quã per pios, religioſos, fideles, officioſos eruditoſque concionatores poſſe, aliquos huius inſtituti viros eodemque charitatis ardore inflammatos in Germaniam miſit, qui neque aperto diſcrimine deterriti, neque rei difficultate retardati, ſola verò ſpe atque charitate erecti & animati, officioſiſsimam prouinciam acceperunt, qua tam præclarè perfuncti ſunt, atq; tam multos ab errorum tenebris ad claram fidei lucem reuocarunt, vt in magnam omnes ſalutis Germaniæ ſpem venerint, ſi operarij tantæ meſsi pares ac conuenientes nõ deeſſent. Quod cùm intueretur Reuerendiſsimus Ioannes Moronius S.R.E. Cardinalis, Epiſcopus Præneſtinus digniſsimus, ſingularemque quandam haberet prudentiam cũ egregia pietate, religione, integritate, vitæque innocentia coniunctã (cuius vt plurimis alijs in rebus, tum maximè nuper in Sacroſancto Concilio Tridentino, in quo Apoſtolicę fuit ſedis Legatus ac Prę ſes in Reuerendiſsimi Cardinalis Mantuani demortui locum, præclara documenta

dedit)

dedit)atque Germaniæ mores percalleret, vbi Apoſtolicæ ſedis legatione tam feliciter functus erat,vt non minori Eccleſię hoſtes eius ſingularem prudentiam & integritatem obſeruantiâ, quàm pij & catholici homines pietate atque amore proſequerétur:cùm,inquam,intueretur, quantum ſocietatis Ieſu viri,qui Apoſtolico munere in Germania feliciſsimè perfungebantur,calamitoſæ illi prouinciæ vtilitatis afferrent, cum Ignatio,quem propter egregiam prudentiam cum admirabili ſanctitate coniūctam ſuſcipiebat, communicauit, quanto Chriſtianæ Reipub. vſui eſſe poſſet, ſi Romæ ampliſsimum Collegium conſtrueretur, in quo maxima Germanorum adoleſcentium multitudo bonis literis inſtruetur,& ad fidem pietatemque inſtitueretur, vt tandem in patriam redeuntes,collapſam atque conculcatam religionem inſtaurare aliqua ex parte poſſent. Quæ tamen oratio haud quidem officioſiſsimum Ignatij animum imparatum offendit. Nam cùm veriſſimo in Germanos Romanę Eccleſię olim decus & ornamentum amore æſtuaret atque intueretur, ex Italia, Gallia, Hiſpania, cęteriſq́,adhuc integris & incorruptis prouincijs doctores illò cômodè ire propter Germanicæ linguæ difficultatē non poſſe, omnes

omnes vias perſequebatur, vt tãtæ huic neceſsitati ſuccurrere aliqua ratione poſſet. Quare tanti Antiſtitis auctoritate & auxilijs animatus, vehemẽtiuſq; incitatus, egregiũ opus aggreſſus eſt Anno 1553. Quoniã verò Germanos hoſce adoleſcentes erudiẽdi munus officioſiſsima Ieſu ſocietas, & ad communem Chriſtianæ Reip. vtilitatem nata ſuſcepit, atque maxima cum laude & omnium gratulatione obit, fuit Ignatij opera & prouidẽtia illorum collegiũ haud procul à ſocietatis Ieſu collegio Romæ cõſtructum atque ædificatum: cui Reuerendiſsimus Moronius vſq; adeò fauet, vt nõ minorem ad illud ſuſtentandum & amplificandum, quàm ad inſtituendum opis adiumentique afferat. Quantum verò hęc res vtilitatis Cermanis afferat, ſatis conijci ex Kemnicio poteſt, qui tanpore ab ea ſibi ac ſuæ factioni timet, vt hac vna de cauſa affirmet, ſocietatem Ieſu in Germanię Euangelijque perniciem fuiſſe potiſsimùm cõparatam. Neque dubito, quin diuino beneficio horumq; adoleſcentium operâ & diligentiâ Germania præreptam ſibi fidei lucẽ aliquando recuperet, atq; patrum corda in filios Deus tandem imperſectoſq; ad ſciẽtiam iuſtorũ cõuertat. In eo tamẽ maximè fallitur, vt ſolet, Kemnicius, ꝙ Germanos

hoſce adoleſcentes non alia de cauſa in illud Collegium conuenire affirmat, quàm vt in ſocietatis Ieſu ordinem tandem cooptentur. Nam etſi illos alēdi, ſuſtinēdi, moderandi, inſtituendique curam ſocietatis Ieſu viri gerant, non tamen ad eorum vitæ inſtitutum ſuſcipiendum aut impellūtur, aut ratione aliqua inducuntur. Nam cùm ad hunc laborem ſuſcipiendum ſolùm ſalutis Germaniæ deſiderio fuerint incitati, nihil habent antiquius, quàm illi quacunque ratione conſulere atque proſpicere. Quare, viri Germani, ſi aliquem adhuc grati animi ſenſum retinetis, ſi humanitatem, ſi antiquam veſtrorum morum ſuauitaté, ſi in reddendis officijs integritatem, ſi illā omnium ſermone prædicatam comitatem lenitatemq; conſeruatis, hi certè vobis debent eſſe in primis grati, hi quàm maximè chari, qui cùm nullam à vobis gratiam inire, aut ſibi à vobis referri cupiant, cùm nulla beneficia ambiant, honoribúsue vllis augeri velint, ſolis calamitatibus veſtris commoti, charitate inducti, amore incitati, omnem operam, induſtriam, cogitationem in veſtram ſalutę conferunt: & qui ſibi oſtiatim victum frequenter quærunt, filijs veſtris omnium, quibus natura indiget, abundantiam & copiam ſuppeditāt, pietate imbuunt,

buunt,religione informãt, eruditione excolunt, vt & illis vos frui maiori cum voluptate poſsitis,& ipſi vobis Euãgelij clariſſimam lucem flagitioſorum quorundam hominum atrociſsimo ſcelere præreptam, aliquando reſtituant.

Nec verò in his ſolũ adoleſcentibus erudiendis operam nauant, ſed tam Romæ, quàm omnibus alijs in locis,ad quæ eos venire contigit, non modò ſacras literas, ſed eas etiam, quæ ad humanitatem ſpectant, magna cum laude profitentur, vt pietatem ſimul cum eruditione pueri imbibãt.Quocirca hanc inquit Kemnicius, viuendi rationem à Romanis Pontificibus fuiſſe excogitatam, vt labantem Eccleſiam fulcire aliqua ex parte poſſent, quod à cæterorum ordinum religioſiſsimis viris non poſſe iã fieri calumniatur: quippe quia *partem* (inquit)*illam regulæ Franciſci: quæ ſic habet. Neſcientes non curent literas diſcere, omnes ſolicitè obſeruant:quare ordinem*(inquit)*fratrum ignorantiæ factum fuiſſe uniuerſalem.* Quod calumniam eſſe maleuolentiæ falſitatiſq́; pleniſſimam,vos ſane omnes,Kemnici,non ſine maximo animi veſtri dolore experimini. Niſi enim tot viri ex omnibus ordinibus religioſiſsimi & eruditiſsimi extitiſſent, qui nefarijs veſtris conatibus obſiſterent,

petulantiam coërcerent, venenatos impetus comprimerent, aſsiduoq́ue diuini verbi miniſterio populum in officio religioneq́ue continerent, & contra peſtiferos veſtros ictus munirent, infelicius ſanè Chriſtianæ Reipublicæ commodis conſultum foret, veſtra autem impietas longius tanquàm vibratus quidam draco ſerpſiſſet atque progrederetur. At cùm illi pro fratribus ſalutem libentiſsimè exponant, & ne fidelium animæ falſis peſtiferiſq́ue perſuaſionibus concidant, veſtris ictibus vitam ſponte objiciant, vires veſtræ pluribus in locis fractę, potentia debilitata, impetus veluti æneo quodam muro oppoſito propulſati ſunt. Quod quanti illis conſtiterit teſtatur locupletiſsimè Gallia, quæ martyrũ ſanguine adhuc madere inundareq́ue videtur. Cũ enim in his ciuilibus bellis, quibus nuper exarſit, à Dei Opt. Max. Regiæq́ue maieſtatis hoſtibus ſacerdotum circiter ſex millia capta fuerint, qui reiecta ſalutis impia conditione, maluerunt diuerſis cruciatuũ generibus affecti interire, quàm debitam Romano Pont. obedientiam abijcere, atq; verã ſanctiſsimi corporis Chriſti in Euchariſtia pręſentiam cũ Caluino ſceleritatè denegare: ex illis tria ferè millia fuerunt oĩum ordinũ monachi religioſiſsimi, quo-

quorũ ſanguis ad Deũ è terra clamans,non minorem ſanè ſceleribus veſtris vltionem comminatur,quàm vniuerſę Gallię,totiq; Chriſtiano Orbi pacis religioniſq; inſtaurationẽ pollicetur. Quanta verò eruditione omnes monachorum ordines abundẽt, teſtantur quidem libri, qui ab illis paſsim eduntur,& quæ ad populũ ſumma cùm eloquentia & doctrina conciones habentur. Quòd ſi antiquorũ temporum memoriā repetas,facilè videbis, Theologos ſcriptores magna ex parte ex monaſtico ordine fuiſſe,vſq;adeò vt diuinarũ rerum ſtudia illorũ vigilantia conſeruata,induſtria aucta, operaque amplificata & illuſtrata fuiſſe videātur. Neq; video,qua tu frõte ordinẽ D. Franciſci fratrum,ignorantię ordinẽ vocare audeas, qui innumeris ſemper viris eruditione præſtantiſsimis abundauit, ac floruit,niſi fortè veſtras fallacias detegere,imposturas explicare,impietatum fontes aperire,ſtrenueque refellere,ignorantiæ tu nomine digna exiſtimas: ſed non memineram,tam tibi eſſe inuidioſa Alphonſi à Caſtro, Andreæ à Vega, Titelmani, Adami Sasbout,Ioannis Feri,cęterorumque huius ordinis eruditiſsimorum virorum, qui magnum vobis ſemper negotium fecerũt, nomina, vt vniuerſam tu ſodalitatem eorum

Regula D.Fran. cauſa inſectari velis. At, inquis, eos violatæ regulæ D.Franciſci reos eſſe, qui literarum ſtudijs incumbunt, quippe qui præcipit, ne curent neſcientes literas, eas diſcere, ſed attendant, quod ſuper omnia deſiderare debent, habere Spiritum Domini, & ſanctam eius operationem. Quod tamen de ijs eſt potiſsimùm monachis intelligẽdum, qui abiectis ſe monaſterij muneribus dedicarunt, quos magis humilitatis officijs piè vacare, quàm ad eruditionis præſtantiam aſpirare decet. Neque enim literarum ſtudijs interdicere illis potuit vir ſãctiſsimus, quibus concionandi officium permiſit, rationemque præſcripſit. Quinimmò totius ordinis Miniſtrum generalem non minus eruditione, quàm dignitatis gradu excellere debere, ſatis docuit, cùm illi omnes concionatores examinandi curam his verbis Regula D.Fran. cõmiſit ac credidit, Nullus (inquit) fratrum populo penitus prædicare audeat, niſi à Miniſtro generali huius fraternitatis fuerit examinatus & approbatus, & ab eo ſibi officium prædicationis conceſſum. Quare, Kemnici, non ita ſunt ſocietatis Ieſu viri amentes, non ita ſtupidi atque inſolentes, vt ſe reliquis omnibus aliorum ordinum viris anteferre, aut ſibi omnem eruditionis præſtãtiam tribuere ac arrogare velint, ſed

vnà

vnà cum reliquis pijs, religioſis & eruditis viris in animarum ſalutem procurandam diuinamque gloriam illuſtrandam & amplificandam incumbunt.

At Kemnicius ſannionum & paraſitorũ, qui omnium menſas ſectantur, more, in Ieſuitarum nomine facetè ludit, illudque variè interpretatur. Nam & Iebuſitas, &, dempta priori ſyllaba, Suitas eos vocat. Nulla tamen ei interpretatio magis arriſit eâ, quæ ex Romanorum hiſtorijs deſumpta eſt, *Sicut* (inquit) *olim Romanorum Imperatores dicebantur Africani, Germanici, Aſiatici, non quòd amici & ſocij eſſent illorum populorum: ita dicti ſunt Ieſuitæ, quaſi profeßi & coniurati hoſtes Ieſu.* Illius ſcilicet (vt ego interpretor) qui Iſlebij (quam vos in Lutheri gratiam, nouã Bethleem appellatis) natus eſt, illiusq; Euãgelij, quo ipſe verum Chriſti Euangelium ſceleratè corrupit & deprauauit. Sed agedum, vitæ eorum inſtituta cũ Chriſti Euangelio conferamus, vt de illis ſententiã ferre æquè & legitimè poſsimus. Nam ſi fidem aliquam Chriſto eſſe habendam exiſtimas, veros à falſis prophetis ex operibus eſſe internoſcendos confiteberis. Diuinæ legis ſummam in charitate poſitam eſſe, omniũ eſt Euangeliſtarum & Apoſtolorum monimentis conſignatum: nouum namq; man- *Ioan.3.*

Islebia Lutheri eſt patria

 datum

datum ſuumq; præceptũ, id eſt, legi Euãge
Epiſt.1. cap.2. licæ quàm maximè peculiare vocauit Chri
ſtus, ſeſe mutuò diligere, & D. Ioannes eos
dixit plenè & cumulatè legem obſeruare,
qui diligunt fratres, non quidem lingua &
verbo, ſed opere & veritate, hoc eſt, qui cha
ritatis Chriſti æmuli atque imitatores, ſeſe
in apertum diſcrimen pro fratrum ſalute
conijciunt, quemadmodum Chriſtus pro
humano genere ſeipſum truculentiſsimæ
morti deuouit. Paulus verò hac oratione
fideles omnes ad charitatis officia incitat
Gala.6. & allectat, Alter alterius onera portate, nã
ſic adimplebitis legem Chriſti. Cùm igitur
Ieſu hæc ſocietas ad charitatis officia vni-
uerſo humano generi præſtanda, ſit potiſsi
mùm comparata, nullumque tam mole-
ſtum ac difficile officium excogitari poſ-
ſit, quod ſibi prætermittẽdum eſſe viri iſti
arbitrentur, non video, quid tibi in hoc
vitæ genere cum Ieſu ſanctiſsimo nomine
atque gloria pugnare videatur. Eſſe verò
in charitatis muneribus vitæ huius ratio-
nem potiſsimùm poſitam, ſatis viri illi ſan-
ctiſsimę huius ſocietatis primi inſtitutores
explicarunt, cùm vitæ atque conſiliorum
ſuorum rationem his verbis Paulo Tertio
Pontifici Maximo expreſſerunt: Quicun-
que in ſocietate noſtra, quam Ieſu nomine
inſigni-

inſigniri cupimus, vult ſub crucis vexillo Deo militare, & ſoli Domino atque Romano Pontifici eius in terris Vicario ſeruire, poſt ſolenne perpetuę caſtitatis votum, proponat ſibi in animo, ſe partem eſſe ſocietatis ad hoc potiſsimùm inſtitutæ, vt ad profectum animarum in vita & doctrina Chriſtiana, & ad fidei propagationem, per publicas prædicationes & verbi Dei miniſterium, ſpiritualia exercitia & charitatis opera, & nominatim per puerorum ac rudiũ in Chriſtianiſsimo inſtitutionem, ac Chriſti fidelium in confeſsionibus audiendis ſpiritualem conſolationem præcipuè intẽdat, curetq́; primò Deum, deinde huius ſui inſtituti rationem, quæ via quædam eſt ad illum, ſemper ante oculos habere, & finem hunc ſibi à Deo propoſitum totis viribus aſſequi: vnuſquiſq; tamen ſecundum gratiam, ſibi à Spiritu ſancto ſubminiſtratam, & vocationis ſuæ proprium gradũ (ne quis fortè zelo vtatur, ſed non ſecundum ſcientiam) proprij cuiuſque gradus iudicium, & officiorum diſcretio, ac diſtributio tota ſit in manu Præpoſiti ſeu pręlati per nos eligendi, vt congruus ordo ſeruetur in omni bene inſtituta communitate neceſſarius, &c. plurimiſque alijs demonſtrant, eſſe in potiſsimis ſodalitatis huius legibus,

In bulla prima cõfirmationis.

Marc.16 ire in mundum vniuerſum, prædicare Euã gelium omni creaturæ, quotieſcunque illorum quiuis à Romano Pon. aut à ſupremo ipſorum generalique prælato miſſus fuerit, nulla non modò mercede accepta, ſed ne itineris quidem ſubſidio poſtulato. quippe qui ampliſsimum eſſe viaticum du cunt, in illius prouidẽtia conquieſcere, qui *Matt.6.* volatilia cœli, quæ non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, abundãtiſsimè paſsit. Quę quã præclarè ipſi prę ſtare ſoleant, vobis quidem, viri Germani, locupletiſsimi ſanè teſtes ſunt Colonia, Moguntia, Treueris, Ingolſtadium, Oenipontum, Auguſta, Monachium, Tirnauia. Dilinga, Vienna, Praga, plurimæque aliæ vrbes, in quibus iſtorum hominum Collegia diuinâ prouidétiâ conſtructa ſunt, qui ſceleratis hominibus, cum Deo reconciliãdis, infirmis in fide ſuſcipiendis, collapſis erigendis, nutantibus confirmandis, pueris piè atq; religiosè inſtituendis, atq; omnibus ijs officijs, quæ ad humanas mentes cœleſti amore inflammandas valent, præſtandis, vigilantiſsimè, atque ſine vlla cupiditatis ſignificatione incumbunt, vſque adeò, vt ſi in iudiciũ vos omnes vocare vellent, rectẽ ſanè verbis illis vobiſcum agere potuiſſent, quibus olim Samuel in corruptam

ptam ſuam iuſtitiam atque æquitatem vniuerſo populo Iſraëlitico exprobrauit: Ecce (inquit) præſtò ſum, loquimini de me corã Domino & coram Christo eius. vtrum bouem cuiuſquã tulerim, aut aſinum: ſi quẽpiam calumniatus ſum, ſi oppreſsi aliquẽ, ſi de manu cuiuſquam munus accepi, & contemnam illud hodie, reſtituamque vobis. quæ enim à veſtris Principibus aut à vobis non ad luxum & delicias, à quibus quã longiſsimè abſunt, ſed ad vitam alendam & ſuſtentandam, veluti qui triturant boues accipiunt, in communem Reip. veſtræ vtilitatem inſumunt. Nam cùm vos ipſos magis quàm veſtra viri iſti integerrimi quærant, non quidem innumeras veſtras opes admirantur, non adumbratos veſtros honores, quos aſpernari conſueuerunt, ambiunt, non ampliſsimos epiſcopatus affectant, non quæ vulgus hominum ſitienter appetit, auidè cõſectantur, veſtram ſolùm ſalutem exoptant, veſtram ſalutem admirantur, in illa fortunas, honores, voluptates, deliciaſque omnes ſuas collocarũt, illã ſitienter appetũt, illam vnicè amant, illam omnibus ſuis curis, vigilijs, cogitationib. vitæ denique ipſi quaſi finem conſtituunt. Diligenter, amabo te, perſcrutare omnes illorum actiones, & curioſè inueſtiga, an 1.Reg. 21.

quidquam in vniuerſis eorũ conſilijs repe rire poſsis, quod inflãmatum hũc in Chriſti plebe amorem non ſpiret: huc namque ampliſsimorum Collegiorum conſtructio ſpectat, huc iuuentutis egregia inſtitutio, huc aſsidua verbi Dei enunciatio, huc ſacramentorũ perennis ſuppeditatio, huc cũ perditiſsimis religionis hoſtibus continua concertatio, huc Monhemij profligatio: hic denique vnus eſt, qui tuum in eos funeſtum odium concitauit. Neque tamen minora extant charitatis huius documenta in Italia, Gallia, Hiſpania, Luſitania, Belgica, Sicilia, Corſica, atque in omnibus ferè terrarum Orbis prouincijs, quæ Romanum Pontificem tanquàm Chriſti Vicarium colunt & obſeruant. Et quod in viris hiſce potiſsimùm admirari ſoleo, ita excellentiſsimis iſtis charitatis officijs addicti ſunt, vt nullo patriæ amore tangi, nulla parentum ſolicitudine commoueri, fratrum charitate affici, amicorumúe conſuetudine conſtricti teneri videantur: quippe qui incertis ſemper ſedibus vagantur: neque enim vlla ipſis incertior eſt ea, in qua diutiſsimè viuunt. Nam cùm primùm ſeſe diuini honoris amplificandi maior quæuis occaſio offerre videtur, ita facilè ſolum omnes ſedeſque immutant, acſi nullibi nati eſſent,

aut

aut omnem naturæ ſenſum exuiſſent. Nam qui in Luſitania ſunt, in Indias: qui in Indijs, in Germaniam: qui in Germania, in Aethiopiã: qui in Aethiopia, in Italiã: qui in Italia, in Africam: qui in Hungaria, in Braſilium, ad multaſq́ue regiones & ſola terrarum vltimarum nihil minus ſæpè cogitantes proficiſcuntur. Atq; quemadmodum Helias abire continenter ſolent quocunq; eos fert voluntas, non ipſorum quidem propria, ſed diuina, præpoſitorum illis imperio ſignificata, quorum voluntati quantopere ſint mancipati, hæc eorum lex apertè indicat, Ne qua (inquit) poſsit eſſe inter nos miſsionum, aut prouinciarum huiuſcemodi aut ambitio vel detrectatio, profiteantur ſinguli, ſe nunquam directè aut indirectè de huiuſmodi miſsionibus quidquam cum Romano Pontifice curaturos, ſed omnem hanc curam Deo & ipſi Pontifici tanquàm eius Vicario & ſocietatis præpoſito dimiſſuros. qui quidẽ præpoſitus, ſicut cęteri, etiam profiteatur, ſe nihil de ſuimetipſius miſsione in alterutrã partẽ, niſi de ſocietatis conſilio, cum dicto Pontifice eſſe curaturum. Quare mirũ eſſe minimè debet, ſi tam pręclarè ſuis muneribus perfungũtur, quæ nõ ab ipſis quidẽ cõquiſita, ſed diuino conſilio ad eos delata ſunt.

3. Reg. 19

In inſtitutionis & confirmationis ſocietatis Ieſu bulla.

Quòd

Quòd ſi Indiæ oras mente & cogitatione luſtremus,atq; quæ ab illis ibi ſuſcipiuntur charitatis officia debitis momentis põderemus, planè exiſtimabimus, Apoſtolicum illum ſpiritum, qui vniuerſum Orbẽ ſub fidei iugum olim miſit, in obſequium Chriſti de cœlo decidiſſe,atq; iſtorum hominũ mentes illuſtraſſe & informaſſe. Vt verò egregios aliorũ ordinum viros, præſertim inſtituti D. Dominici atque Franciſci, qui in eiſdem prouincijs Euangelio amplificando ſumma cum laude incumbunt,& de Chriſti Eccleſia perclarè admodùm merẽtur, taceam, vix ſanè dici poteſt, quot hominum milia, diuina in primis virtute, ſocietatis verò Ieſu opera & induſtria Idolorum impietate abiecta fideiq́ue lumine illuſtrati, ſacro ſunt lauacro expiati,adeò vt nõ ſemel Goæ,quæ inter omnes Indiæ ciuitates, quæ Luſitano Imperio ſubſunt, regia eſt atque præcipua, tria circiter hominum milia ſimul baptizati fuerint. Et vt ex eorum ducum, qui in India regis locum ac vicem tenent,literis nuper ad Luſitaniæ Regem potentiſsimum dominum meum miſsis conſtat, intra vnum aut duos annos ex barbaris illis hominibus viginti ferè milia Chriſti militiæ ſeſe ſacramento obligarunt, quos diligẽter ſalutaribus documen-

Viginti hominũ millia intra unum aut duos annos nuper baptizati ſũt.

cumentis ſocietatis Ieſu viri imbuunt, atq; pietate & religione inſtituunt. Quid commemorē eos, qui illorum opera & incredibili diligentia quotidie omnem impietatem abijciunt, & ſacro lauacro expiantur? in Tana, Cochim, Malacha, Malucho, Amboim, Ormuz, Damam, Coulam, Mannar, vbi octuaginta iam circiter hominum millia in Chriſti Ieſu Euangelijq́ue dilucidam cognitionem venerunt: cùm nullus ferè ſit angulus in latiſsimis illis Orientis regionibus, quem officioſiſsimi hi viri præclara Euangelij luce non aliqua ex parte illuſtrauerint. quibus verò ac quātis laboribus his in rebus perfungantur, ſatis intelliget, qui nauigationum diſcrimina, in perdiſcēdis barbaris & incultis linguis difficultatem, atque in abducendis agreſtibus animis ab ea in qua nati & educati ſunt, perfidia & ſuperſtitione negocium ſecum perpenderit. Inter egregios verò ſanctiſsimæ huius ſocietatis viros, qui de Chriſti Eccleſia perclarè admodū in Orientis regionibus promeriti ſunt, fuit Franciſcus ille Xauier vaticinādi ſpiritu (vt ex Luſitanis hominibus, qui cum eo familiariter vixerunt, accepimus) cum primis exornatus, quem omnes Indiæ incolæ veluti alterum Franciſcum Minoritarum parentē habent, & illius cor- *Franciſ. Xauier.*

pus

pus (quod integrum huc vſque non ſine miraculo conſeruatur) religioſiſsimè colunt & venerantur: qui cùm crebris aliquorum ſermonibus Iapanicæ gentis ingeniũ morumq́ue ſuauitatem intellexiſſet, in magnamq́ue ſpem veniſſet, fore, vt Iapanici innumerabilibus dijs, quibus maxima cũ ſuperſtitione ſacra facere ſolent, abiectis & repudiatis, veram Chriſti fidem complecterentur, Chriſtianiq́ue nominis gloriã conſectarentur, illò nauigauit, Chriſtianæq́ue religionis ibi prima fundamenta iecit, quam alij deinde eiuſdem ſocietatis viri, nouem iam templis exædificatis, maiorem in modum auxerunt & amplificarunt: quãquàm temporum iniuria, bellorumq́; , quibus ea prouincia diutiſsimè conflagrauit, tumultus, eorum votis admodùm obſtiterint. Nunc verò cùm genti illi Dei prouidentia pax reſtituta ſit, ſperamus, vt breui egregia illa atq; ampliſsima prouincia Euãgelij luce ſplendeſcat: cùm præſertim ſocietatis Ieſu viri neque pręteritis laboribus atque ærumnis frangi, neque ſacrilegorũ ſacerdotum, qui omnes ſuos conatus in eorum perniciem comparare ſolent, perfidia & impietate deterreri vnquam potuerint: quinimmo continenter noui doctores illò proficiſcantur, qui miſerorum animos maxi-

maximarum virtutum exemplo & admiratione, diuiniq́ue verbi vi, ab impietate ad pietatem & veram religionem traducunt.

Infinitum quidem eſſet numerãdo percẽſere, quot huius ſodalitatis viri in hoc docẽdi Euangelij, atque Indico, homines ab impietate auocandi munere, verberib. cæſi fuerint, quot vinculis obſtricti, quot in carceres miſerè contruſi, quod inedia ferè conſumpti, quot denique ob Chriſti nomen varijs cruciatuum generibus interierint. Vt verò cæteros taceam, ſilentio ſanè pręterire non poſſum Goncali de Siluei ra Luſitani, viri cumprimis nobilis, mihiq; quondam chariſsimi, nunc verò martyris ſanctiſsimi mortem, cuius & recens memoria in omniũ animis adhuc verſatur, & ſanguis quaſi feruеſcere atque ebullire videtur. qui poſtquã diligenter in animo pietate virtutumq; oĩum ornamentis excellẽdo magna cũ omnium admiratione incubuit, plurimoſq́ue ac maximos labores in Euangelio annũciando ſuſcepiſſet, ardentiſsima quadã charitate accenſus, ſanctoq; Spiritu incitatus, aſcito ſibi fideli quodam interprete, vnà cum ſeptem Luſitanis, qui oras illas ſępius luſtrauerãt, ex ciuitate Mocambique mercatorũ frequentia florẽtiſsima, in am-

Goncalli de ſiluei-ra recens martyrium.

in ampliſsimum Manamotapię regnũ proficiſcitur. in magnam namque ſpem egregius vir venerat, poſſe Imperatorem iuuenem, vnà cum matre anu, ad Euangelij lucẽ adduci. Quanta verò cum difficultate il luc peruenerit, verbis ſanè explicari vix po teſt. Nam cum regio illa plurimis aquis inundet, quàm ſæpiſsimè ſacratis veſtibus, quib. ſacra facere debebat, capiti impoſitis, maxima flumina nauit: quandoque verò ingenti olla incluſus, atque Indorum manibus eductus rapidiſsimos amnes traiecit, quibus omnibus difficultatibus ſuperatis, Manamotapã ciuitatem ampliſsimam tandem appulit, anno à Chriſto nato 1561. vbi à Rege & ipſius matre liberaliter atque hu-
Rom. 1. maniſsimè exceptus, Chriſti Euangelium quod Dei virtutẽ continet in ſalutem omni credenti, illis tanta cum dexteritate annunciauit, vt breui ipſi atq; ex primoribus regni quadringenti, omni impietatis ſigni ficatione abiecta, ſacro lauacro fuerint expiati, quorum exemplo tantopere vniuerſa plebs fuit prouocata, vt in magnam ſpẽ ſalutis ampliſsimæ illius prouinciæ ſanctiſſimus vir adduceretur. quæ nequaquam eũ fefelliſſet, niſi dæmonis aſtutia, qui ſuæ iam ditioni ſummopere timebat, impediretur. Nam Maurorum quorundam, qui Chri-

Chriſtianæ religionis capitales hoſtes, & Luſitano nomini infeſtiſsimi eſſe ſolent, animos incitauit, qui iuueni Imperatori diuinarum rerum inſcio, humanarumq; inexperto perſuaſerunt, ſanctiſsimum virum præſtigiatorem eſſe, omneſque illas ceremonias, quibus in baptiſmo vti Eccleſia ſolet, nefarias eſſe artes, quibus regium ipſius animum à regni curis & adminiſtratione auertere, atque ita in Luſitanorum poteſtatem latiſsimum Imperiũ tradere facilè poſſet: qua ratione ita commotus eſt iuuenilis animus, vt religionem vnà cum ſanctiſsimi viri amore abiecerit, priſtinaſque amicitias in graues inimicitias conuerterit, atque decreuerit, accepta beneficia ſacrilega morte remunerari. A quibus nefarijs conatibus cùm abduci nulla vnquàm ratione potuerit, en ſceleratiſsimi quatuor ſatellites multa de nocte ſanctiſsimũ virum, qui Diuino ſpiritu admonitus, pręſentem mortem iã ſocijs anteà expoſuerat, atque martyrij palmam ſumma cum alacritate præſtolabatur, inuadunt, & crudeliſsimè ſtrangulatum in fluuium conijciunt. Cuius ſanguis cum maximis clamoribus à Deo miſericordiam genti illi depoſcat atque deprecetur, non dubitamus, quin eam aliquando tãdem ſit impetraturus. Nam ſocietatis

Ieſu viri ſanctiſsima hac & illuſtriſsima martyris fratriſq́; eorum chariſsimi morte ita animati ſunt, vt nihil ardētius exoptēt, quàm aut pari mortis genere occumbere, aut præreptam miſeris hominibus Euangelij lucem reſtituere, fratriſq́; ſemen quoàd eius fieri poterit, reſuſcitare. Hæccine, Kēnici, Euangelij Chriſtiq́ue hoſtium munera eſſe exiſtimas? hæc Ieſuitarum officia? Niſi fortè Petrum ipſum, Iudæorum Apoſtolum, Paulum gentium, Thomam Indorum, Iacobum Hiſpanorum, Ioannem Aſianorum, cæteroſq́ue Apoſtolos omnes coniuratos Chriſti hoſtes eſſe ducis, aut certè Euangelij leges ita inuertis, vt prædicare Euangelium omni creaturæ, ſeſe omnibus periculis pro Chriſti gloria obijcere, pro eius nomine innumeras contumelias pati, pro eo illuſtrādo & amplificando mortem oppetere, atque Eccleſiæ amplitudinē & ſplendorem omnibus commodis, voluptatibus, fortunis vitæq́ue anteponere, hoſtium Chriſti officia eſſe arbitreris. Sed iā video, quid tam petulanti oratione ſignificare volueris, Euangelium ſcilicet à ſocietatis Ieſu viris corrūpi, fidē peruerti, diuinaq́; iura violari. Quocirca omnia, quæ in Coloniēſi cenſura, quā ab illis cōpoſitā eſſe ais, reprehēſione digna eſſe cēſes, perpendamus

damus,vt compertum fiat, non minus eorum doctrinam, quàm vitæ inſtitutum cũ Euangelio Chriſtiq; inſtitutis conuenire.

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI, ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER SECVNDVS.

De ſacra Scriptura.

QVi miſeram & infelicem illorum conditionẽ, qui diuinæ cognitionis lumine orbati, per varia ſectarum,opinionum,religionumque monſtra errant, conſideratè perpendunt, facilè intelligũt, quanto illi Dei beneficio deuincti ſunt, quibus veritatis præclara lux ita affulſit, vt omnibus ignorationis tenebris expulſis,liberè eius vſura frui poſsint,neque vlla erroris vel minima nebula relinquatur,quæ iucũdum illis veritatis aſpectũ p̃ripiat. Quocirca cùm filij Iſraël infinitis Dei beneficijs eſſent cumulati, hoc vnum velutì omnium caput Dauid ſæpius prædicauit,atq; ſeipſum ad Dei laudes celebrandas, maxi-

morum beneficiorum recordatione incitans, hoc in primis commemorat, cùm ait, Notas fecit vias ſuas Moſi, filijs Iſraël volũtates ſuas. Miſcrator & miſericors Dominus, longanimis & multùm miſericors. Siue, vt Hebræa verba ſonant, ad vindictam tardus & ſegnis, ad miſerandum verò valdè propenſus & concitatus. Quos enim Deus tantoperè dilexit charoſq́ue habuit, vt illos præ cæteris gentibus in obſcura impietatis nocte cœleſtiumq́ue rerum ignoratione verſantibus, deligeret, quibus illuſtrem ſui cognitionem exhiberet, nunquã ſanè nouis miſerationum generibus cumulare intermittit: eſt enim hoc vnum veluti omnium cœleſtiũ beneficiorum fons, atque origo. Quem diuini numinis in ſuos amorẽ rurſus idem ſanctiſsimus vates præ-
Pſal.78. dicauit, Notus (inquit) in Iudæa Deus, in Iſraël magnum nomen eius: & factus eſt in pace, ſiue in Salem, locus eius, & habitatio eius in Syon. Quæ prophetæ verba ego ſic interpretor, Cùm per vniuerſum terrarum Orbem diuinæ voluntatis ignoratio ſimul cũ nefario cultu & impietate perſuaderet, omniumq́ue animi impia religione inuoluerentur, Deus tamen filios Iſraël elegit, quibus ſeſe indicaret, diuinæq́ue voluntatis ſuæ arcana patefaceret. Quæ Dei circa

certa cognitio ita intra terminos Iſraëlis concluſa eſt, vt in eius regionis vrbibus domicilium collocaſſe videatur. Quam ſi diuini numinis diuinæq; voluntatis cognitionem quibuſdam inuolucris, & quaſi velis tectam, tã ſtudioſè iactat ſanctiſsimus Dauid, quid ſi perſpicua illa omnique obſcuritate vacua frui Iſraëlitica gens potuiſſet, quæ Chriſti Ieſu beneficio ac opera, Apoſtolorum verò miniſterio vniuerſum terrarum Orbem illuſtrauit? quo ſtudio animique ardore cunctos ad Deum amandũ & obſeruandum prouocaret? qua alacritate ad diuinas laudes concinendas omnes alliceret, & incitaret? Fuit enim Dei notitia, quam vetus lex ſuppeditabat, vera quidem omniſque expers erroris, minimè tamen clara & perſpicua, ſed quę tot ac tantis figurarum inuolucris Chriſti dignitatem occultabat: vt rari admodùm fuerint, & ij non modò literarum cognitione præditi, ſed etiã ſingulari quodam Dei ſpiritu donati, qui ex illis latebris occultam & abditã veritatem eruere potuerint. Quas omnes nebulas paternæ gloriæ ſplendor Chriſtus Ieſus fugauit, ignorationis caliginem pepulit, abdita reſerauit, veritatemque dilucidã & perſpicuam omnium oculis obiecit. Fuit enim ipſius, dum inter homines degeret,

potiſsimum munus, teſtimonium perhibere veritati, quam non modò non inuidit nobis, ſed eadẽ docuit, quæ à patre in æter-
Ioan. 18. nitate acceperat, vt ipſe ſępius teſtatur. Quę cùm multis in locis explicauerit Diuus Paulus, tum maximè in poſteriori epiſtola ad
2. ad Corint. 3. Corinthios, cùm ad ſplendentem Moſis faciem alludit, in quã filij Iſrael fulgôre obruti, fixis luminibus intueri non poterant. Non ſicut Moſes (inquit) ponebat velamẽ ſuper faciem ſuam, vt non intenderent filij Iſraël in faciẽ eius, quod euacuatur: ſiue vt græca habent, εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου, id eſt, in finem illius, quod aboletur. Quibus verbis exiſtimo, Diuum paulum aperire allegoriam, qua vtebatur, de ſplendore, quo Moſis facies enitebat: cùm enim dixiſſet, gloriam vultus Moſis non tantam fuiſſe, quæ oculorũ aciem hebetare vi ſua potuiſſet, cùm finem paulò poſt habitura eſſet: Nunc iam, inquit, non temerè, ſed diuino conſilio factum fuiſſe, vt ſplendens Moſis facies velo obduceretur, vt gloria vultus promulgantis legem, filij Iſraël illecti, diuina iuſſa in precio haberent, illorum tamen interitum, veli tegumento præpediti, cernere nequaquam poſſent. Quod ipſum ma-
2. ad Corint. 3. gis explicat cũ mox addit, Sed obtuſi ſunt ſenſus eorum. vſque in hodiernum enim

diem

diem, id ipſum velamen in lectione veteris teſtamenti manet non reuelatum, quod in Chriſto euacuatur: ſed vſque in hodiernũ diem, cùm legitur Moſes, velamen poſitũ eſt ſuper cor eorum. Quare, te quęſo Paule, tanta obſcuritas & obnubilatio omnium, qui legem ſtudioſè legunt, mentes occupat? Audi iam quãtam lucẽ ſecum Chriſtus orbi inuexerit, vt intelligas vndè perſpicuæ veritatis tanta ignoratio exoriatur. Cũ autem, inquit, conuerſi fuerint ad Dominum (Iudæos de quibus ſermo eſt, intellige) auferetur velamen. Dominus autẽ ſpiritus eſt: vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas. Nos verò gloriam Domini reuelata facie ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur, à claritate in claritatẽ, tanquàm à Domini ſpiritu. Cum enim Chriſtus Ieſus ęterni Patris ſapientia, hominum mentes è craſsis ignorationis tenebris in lucem ſolus euocare poſsit, illum prophetarum omnium oracula, legis ſtatæ ſolenneſque cęrimoniæ atque ſcita potiſsimùm intueãtur, fieri certè non poteſt, vt claram illi veritatis lucem aſpiciãt, qui in diuinarũ literarũ meditatiõe ita incũbunt, vt à Chriſto mentis oculos aliqua ratione auertant. Superſedeo innumeris alijs locis, quibus Paul. idẽ apertè ſignificat: ad Kénicij en:n

calumnias ita properat oratio, vt illius curſum continere vix poſsim.

Quandiu igitur Dei populus expreſſam veritatem intueri minimè poterat, ſed ſoli adumbratæ adhæreſcebat, neque legis ſpiritum, ſed intermortuam literam complectebatur, atque terrenis quibuſdam pollicitationibus in officio continebatur, tabulis lapideis comprænhenſam legem habere æquum fuit: quarum intuitu, & labentium rerum recordatione, ſaxeum illorum pectus emolliretur. Tanta eſt enim Dei Opti mi Maximi in humanarum rerum adminiſtratione prouidentia, tantóque noſtræ ſalutis amore & deſiderio tenetur, vt ſe ad omnium infirmitates blãdiſsimè accõmodet. Cùm verò Dei filius humanam naturã induit, doctoriſq́; hominum munere fungi, humanas mentes terrenis rebus immerſas ad cœleſtes euocare, ab inani expectatione ad diuinam & ſempiternam erigere, atque diuina myſteria, quæ craſsis occultata, & circumfuſa tenebris latebant, patefacere voluit, lapideis tabulis ſimul cum carnali ſenſu reiectis, in hominum mentibus intimiſque prçcordijs legem exarauit, non calamo aut atramento, ſed ſpiritu ſuo diuino: id quod eſt fœdus illud nouum, quod cum filijs Iſrael ferire pollicetur Deus apud

Ieremiam,

Ieremiam, vetere, quod cum gente Iſraëlitica ex Aegypti ergaſtulo diuina bonitate educta icerat, antiquato & reiecto. Hoc eſt inquit pactum, quod feriam cum domo Iſraël: Poſt dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in viſceribus eorũ, & in corde eorum ſcribam eam: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Quibus verbis cùm Paulus vtitur, in ea quam ad Hebræos ſcribit, epiſtola, diſertè admodùm & veterem legem deprimit, & nouam extollit. *Ierem.31* *Ad He.8.*

Cùm igitur Euangelicæ legi propoſitũ & veluti ſcopus, in quem omnes Chriſti actiones atque conſilia referũtur, ſit, humanam mentem à ſenſibus, nefarijſque cupiditatibus abducere, & cum Deo tam arcto charitatis vinculo coniungere & conglutinare, vt vnus atque idem ſpiritus diuinus humanuſque (quoàd eius fieri poteſt) efficiatur: chartam aliam quærere, præter hominum animos, in qua Euangelium veluti ſuo digito depingeret, minimè opus fuit. Quare Chriſtus Ieſus humani generis Doctor non quidem ſpectauit, vt Euangeliũ literis deſcriptum, aut in membranis exaratum iacêret, ſed vt verbis explicatum, omni creaturę promulgaretur. Nam ad patrem iam iam aſcenſurus ſæpe ſuos admonuit, vt *Marc.16*

Euangelium intimis hominum ſenſibus & præcordijs infigendum curarent. Atque
Ioan.14. ideò potiſsimum Euangelij Doctorem fu-
& 16. turum dixit ſpiritum ſanctum, qui omnẽ veritatem patefaceret, illamq; humanis animis inſculperet. Nulla enim eſſe poteſt tanta ingenij vis, tantaúe dicendi facultas, quę diuini verbi vim, quam piarum mentium receſſus Spiritus ſancti opera experiuntur, conſequi oratione poſsit. Sæpe etiam fit, vt permulti in ſacrarum literarum ſtudijs magnis ac aſsiduis laboribus defuncti, abdita aliqua Spiritus ſancti myſteria conſequi nunquam potuerint, quæ in piorum hominum vita graphicè delineata intueri liceat. Nam cùm piæ mentes promptuaria ſint diuini verbi, ſanctique ſpiritus magiſterio familiariter vtantur, clarius quidem in illorum moribus eſt Euangelium expreſſum, quam literarum monimentis compræhen-
2.Cor.3. ſum. Quocirca Diuus Paulus Corinthios non modò ſuam, ſed & Chriſti epiſtolam appellat, à ſe quidem miniſtratam & ſcriptam, non atramento, ſed Spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus: ex quarum vita diuinæ legis integritatem, ſolidam & expreſſam iuſtitię virtutumq; omniũ formam diſcere omnes potuiſſent. Quòd ſi Eccleſiæ annales euol-
uas,

uas, facilè intelliges, barbaras & indomitas gentes nullo Euangelio ſcripto, verbi verò perquàm exiguo miniſterio, Chriſtianarũ autem virtutum admiratione & quaſi miraculo perculſas, idolorum cultum repudiaſſe, Chriſtique Euangelium ſponte amplexatas fuiſſe. Tãta eſt enim religionis pulchritudo, vt mirabiles ſui amores in agreſtibus etiam animis excitare ſoleat. Cuius præclarum extat documentum apud Rufinum, qui non modò narrat, ſed veriſsimis etiam teſtibus confirmat, Iberorum gentẽ Chriſtianam religionem ſuſcepiſſe, virtutum pietatiſque ſplendore mulierculæ cuiuſdam captiuæ illectam & excitatam. *Rufin. li. 1. cap. 10.*
Quare cùm tanto ſtudio Apoſtoli, Chriſti præcepto in Euangelij prædicatione obſequerentur, atq; per vniuerſum Orbem diſperſi, Chriſti nomen barbaris hominibus à Deoque alienatis inueherent, nihil tamẽ operæ & ſtudij poſuêre, vt illam quam denunciabant, nouam fidem, literis cõſignarent, ſed cùm verbo, tum inſolitæ virtutis ſpecie barbaras gentes docebant: & vt Chriſtus mente potius quàm chartis ab eis exciperetur, quantum maximè poterant, contendebant atque elaborabant. Quòd ſi naſcentis Eccleſiæ primordia memoria repetas, facilè reperies, viginti annis, aut plus,
ſcripto

ſcripto Euangelio Eccleſiam caruiſſe: ſed Orbe propè terrarum ad fidem pietatemq́; traducto, diuina myſteria ab Eccleſię principibus per manus longè lateque propagata fuiſſe. Cùm enim ex Hieronymi, Euſebij, Epiphanij, Theophylacti, multorumq́; aliorum grauiſsimis teſtimonijs conſtet, Diuum matthæum omnium primum Euãgelium literis mandaſſe: illum tamen non anteà quàm Petrus & Paulus Romæ, Nerone imperante, Chriſti legem promulgaſſent, ex Irenęo Euſebius grauis, & verax Eccleſiaſticarum rerum cum primis auctor, conſtanter aſſerit. Inter annum verò 18. Tyberij, quo Chriſtus humani generis peccata morte expiauit, & initium imperij Neronis, anni interceſſere vnus & viginti, & menſes vndecim: niſi malueris illorum ſententiæ inhærere, qui Claudij imperio tribuunt menſes nouem ſupra annos tredecim: tunc enim ante Matthæi Euangelium ſupputabis annos duos & viginti, & menſes ſeptem. Quem non alio conſilio ſcripſiſſe teſtatur Euſebius ex Irenęo, niſi vt apud Hebræos, quos primos Apoſtolus docuerat, ad gentes diuino impulſu profecturus, teſtatum ſuum amorem relinqueret, atque quos verbo non poterat, ſcripto ſaltem in fide erga Chriſtum & officio contineret:

Euſebius hiſt. Eccl. lib. 5. c. 8.

Euſeb. hiſt. Eccl. li. 3. c. 23.

quare

quare patria ipſorũ lingua, hoc eſt, Hebraicè ſcripſit. Non tamen ſum neſcius, Theophilactum arbitrari, Matthæum ſcripſiſſe anno octauo poſt Chriſti in in cœlos aſcenſum, Nicephorum verò anno quintodecimo: at quibus cõiecturis ducti, Irenæi, qui temporibus Apoſtolorum vixit, & Euſebij grauiſsimis teſtimonijs refragentur, non ſatis video. Neque mirum eſt, in hoc falli Theophilactum, ſicut & in tempore, quo reliqui Euangeliſtæ ſcripſerunt: quòd non magno negocio docere poſſem, niſi longius mihi eſſet à meo inſtituto digrediendum.

Theophilact. in procemio in Euãg. Matthæi

Niceph. li. 2. c. 45

Ad quod vt reuertamur, tam fuit ſolenne naſcentis Eccleſiæ tẽporibus, ſolo verbo Euangelium tradere, atque viſceribus magis quàm chartis commẽdare, vt Diuus Ioannes Euangeliſta cùm longo tempore in Aſia verſatus eſſet, atque in inſtruenda plebe tantum operæ atque laboris poſuiſſet, vt Euangelium per vniuerſam ferè Aſiã breui tempore diſſeminaſſet: non tamen priùs ad ſcribendum animum admouerit, quàm nonageſimum annum attigiſſet: idque fecit magis Hebionitarum ſcelere impulſus, quàm ſponte ſua: quippe quem humilitas (vt D. Epiphanius auctor eſt) à tãto munere retardabat, quam tamen ardens in

Epiphan. cõtra hæreſes. l. 2. hær. 51. agens contra Alogos.

Chriſtum

Chriſtum amor ſuperauit, cuius diuinitatē ab Hebionitarũ impietate vindicare oportebat. Quare ſi ætatis Ioannis annos ad rationem reuocemus, facilè videbimus, illũ ſcripſiſse Euangelium ante ſuum obitum anno octauo: poſt verò Chriſti mortem pluſquàm ſexageſimo. Quæ igitur leuiſsimorum perditiſsimorumque quorundã hominum tanta eſt inſolentia atque impudentia, quæ leges nobis per manus traditas præ ſcriptis contemnit? Quæ tanta temeritas, quæ hanc tradendi Euangelium rationem, qua Chriſti Eccleſia nata & educata eſt, qua longè lateque propagata, diuq; conſeruata fuit, inanem ac leuem exiſtimat? Qualis per Deum immortalem, & quanta hæc eſt veſania, quæ leges, quas Eccleſia intimis animi ſenſibus viſceribuſque infixas ſemper retinuit & conſeruauit, à diuinarũ legum conſortio ablegat, neque in cœtum inſtitutionum Chriſti admittit? Quæ tamē ſi contemnendæ ſunt, miſerrimum illud certè fuit naſcentis Eccleſiæ ſæculum, cui tam inane Euangelium contigit: tardi ſanè & imperiti admodùm ij Apoſtoli extiterunt, qui inſculpenda hominum mentibus diuina lege, inanem operam poſuerũt, literarum verò monimentis conſignanda minimè inſudarunt. Quinimmò ſi iſto-

rum

rum hominum ſententiam diligentius expendamus, facilè videbimus, & ipſum etiã Chriſtum Dei filium patriſque ſapiẽtiam, ſegnem illos & improuidum facere, qui talem amplificandi & conſeruandi Euangelium, quod illi tantis laboribus conſtitit, rationẽ inijt. Quòd ſi hos nouos Euãgelij ſui oppugnatores veriùs quàm propugnatores, in conſilium habuiſſet, nihil vnquã humanis animis commiſiſſet, ſed conſilium quidem diuinitatis commutaſſet, Ieremięque vaticinio contempto, omnem induſtriam atque laborem ad ſcribendum comparaſſet. Qui tamen horum hominum cõſilio deſtitutus, animum hominis potiſsimam ſuæ legis atque cõſiliorum ſedem præcipuamque chartam, in qua ſcriberetur, elegit. Cùm verò fragilitati memoriæ Euangelio ſcripto ſuccurrendum putauit, ita breue ſuarum rerum compendium literis tradi voluit, vt pars maxima, tãquàm magni precij theſaurum, hominũ mentibus incluſa, relicta fuerit, vt vel inde conſtaret, potiſsimum Chriſtiani hominis officium eſſe, diuinę legis diuinorumq; beneficiorum memoriã ſtudiosè conſeruare. Quã verò multa ſint Chriſtianæ religionis inſtituta, quæ chartis comprehenſa non habemus, apertè Diuus Lucas teſtatur, cum ait *Ierem.31*

Chriſtum

Actor.1. Chriſtum poſt reſurrectionem per dies quadraginta apparuiſſe diſcipulis, & de regno Dei permulta fuiſſe loquutum: quæ tamen à nemine Euangeliſtarum ſcripta extant: niſi fortè tam parui momenti fuiſſe illa exiſtimes, quæ Chriſtus tanto ſtudio iam iam ad patrem profecturus docuit, vt prætermittēda eſſe Euangeliſtæ omnes iudicauerint. Diuus item Paulus accuratè diligenterque omnia ſeruari vult, quæ ipſe cùm ſcripto, tùm ſolo verbo tradiderat. *2.Theſſal.2.*

Ne verò in inculcādis notis iam & compertis ſcripturæ ſacræ teſtimonijs, difficiles & moroſi ſimus, vnum Clementem Alexandrinum teſtem adducam, quem multum momenti ad propoſitum confirmandum habere poſſe exiſtimo. Qui priori libro ſtromatωn teſtatur, ſe ad ſcribendum animum adhibuiſſe, non quidem oſtentandi ingenij gratia, ſed ad commendationem ſenectæ, obliuionisque remedium. Atq; quô in ijs (inquit) mihi adumbratio rerum magnificarum diuinorumq; verborum, quæ audire merui à viris ſanctis & beatis, quorum ab alio apud Achaiā, ab alio apud Syriam, ab alio in Oriente, & maximè apud Palæſtinam inſtitutus ſum, ex Hebræorum origine veniente, ad vltimum autem ipſo magiſterio vſus ſum viri *Clemens Alexādr. lib. 1. ſtromat.*

veritatis

veritatis & ſcientiæ meritorum maximè deferendi (Papiam intelligit) poſt quem, velut theſauro in abſcònditis reperto, aliud quærere vltrà ceſſaui: & illi quidem diuinæ doctrinæ veritatem mihi, quæ ab ipſis ſtatim primis auctoribus Petro, Iacobo, Ioanne, & Paulo, ſanctis Apoſtolis tradita fuerunt, tanquàm Patres filio commendârũt. Quid autem erat, quòd tanta contentione Clemens à maioribus viris ſanctiſsimis accepta, literis mandare, atque ab obliuionis iniuria vindicare conaretur, ſi omnia aut ſacris literis forent compræhenſa, aut ad Chriſtianorum animos pietate, fide, & religione informandos parum momenti habuiſſent? omitto Ignatium, qui ſe Chriſtũ vidiſſe teſtatur, qui apud Euſebium præter diuinum verbum, traditiones etiam Apoſtolorum, vt ad perficiendam Chriſtianam religionem valdè neceſſarias inculcat, vtq; in omnium mentibus penitus inhæreſcerent, conſulit & hortatur: quippe quia nouarum hæreſum medicinam & antidotum illas cõtinere arbitrabatur. Quare minimè mirandum eſt, ſi ſepultarum hæreſum inſtauratores, illas tam acerbo odio, tãquàm rationum atque conſiliorum ſuorum perniciem, inſectẽtur, ablegareque ipſas quàm maximè poſſunt, contendant. Neque præ- *Euſeb. hiſt. Eccl. li. 3. c. 38.*

E termit-

termittam Irenæum, qui accepit à magno Policarpo diſciplinam, Florini impietatem apud Euſebium ſolò Eccleſiæ communi conſenſu refellentem, præconceptamq́ue fidelium ſententiam tanquàm firmiſsimũ argumentum obijcientem, atque paulò inferius multa ſe à Policarpo Ioannis Apoſtoli auditore accepiſſe aſſerentem de Chriſti tum rebus geſtis, tum etiã doctrina, quæ non chartis, ſed mente ſe retinuiſſe ait. Quòd ſi viris ijs, qui aut Chriſtum Apoſtolosq́ue audierunt, aut Apoſtolorum temporibus fuerunt proximi, fides eſt adhibenda, dubitare certè nemo poterit, nõ omnia à Chriſto primoribusq́ue Eccleſiæ tradita, ſacris eſſe literis conſignata, ſed multa per manus ad poſteros permanaſſe. Hæc quæ à me paucis demonſtrata ſunt, ſplendidè verò & illuminatè ſummaq́ue cum pietate in Colonienſi cenſura à viris ſocietatis Ieſu contra Monhemium, qui præ vnica ſcriptura cętera omnia cõtemnenda eſſe putat, explicata: Kemnicius nõ modò redarguit, ſed diuini verbi illos proculcatores vocat, omneſq́ue perfidiæ ſuæ participes ad nefarij ſceleris ſummæq́ue impietatis & quaſi communis exitij animaduerſionem conuocat, putatq́ue Ieſuuitarum (vt Kemnicij verbo vtar) nomen impudenter illos vſurpaſſe,

Euſeb. hiſt. Eccl. li. 5. c. 20

paſſe,qui ſummis conatibus Euãgelij Ieſu Chriſti ſacræq; ſcripturæ auctoritatẽ deprimere,demoliri & labefactare nituntur.Cuius hæc ſunt verba,poſt multa nõ tam ridiculè(vt ipſe putat)quàm per ſummã impudentiam dicta.

Audi igitur nuper creatæ factionis Pontificæ exiomata de ſacra ſcriptura: quorum hoc eſt primum,Scriptura ſacra, eſt doctrina mutila,m anca & imperfecta,quæ non continet omnia,quæ ad fidem moresq; piè uiuendi pertinent: ſed ille defectus ſarciendus eſt aſſumento traditionum, quarũ certitudo & ueritas uſqueadeò ex nullo authentico ſcripto poteſt probari,ut ab ipſis Põtificijs ideò appellentur tacitæ. Huius axiomatis ſententia extat fol.250.in ſcripto Colonienſium. 1.Kẽnicij axioma.

Agnoſcis, opinor, Kemnici verba:neq; enim alijs quàm tuis vti conſtituimus,ne pari tecum iniquitate inuolamur,neúe tuę perfidię nos inſimulare poſsis.Nam ſi Chriſtianæ modeſtiæ particulam aliquam animo retinuiſſes,nunquam profectò ſocietatis Ieſu nomine tam indecora,turpia & cõtumelioſa verba, & quæ à ſingulari moderatione, probitate & eruditione optimorũ virorum plurimùm abſunt,iactare in ſacrã Scripturam potuiſſes:cùm præſertim principiò recepiſſes,verba te ipſorum , ſignatis

in cenſura Coloniẽſi folijs deſcripturum.
Vt ſcilicet linguã & mentẽ Ieſuuitarũ lector quaſi in tabula ſpectare poſſet.

Vbi verò in iſtorum hominum ſcriptis offendiſti, ſcripturam ſacram eſſe mancam, mutilam & imperfectam, quam ipſi verbis egregiè commendant, moribus mirabiliter exprimunt & effingunt, mente verò colunt & obſeruant? Quę verò eſſe poteſt maior impudentia, quàm velle, numeratis folijs, cunctis imponere, quæ te folia magni mendacij apertè conuincant? Sed tot ſunt alia in tuis ſcriptis vituperio & contumelia digna, vt hoc vnum tibi libenter condonem: feciſti enim id callidè & veteratoriè. Cum enim, vel tua conſcientia teſte, quàm turpem cauſam teuearis, intelligeres, non tibi poſſe conſtare laboris tui rationem putaſti, niſi ementitis atrocibus & inuidioſis verbis, plebem in illos concitares, quos veritate ſatis tutos eſſe atque munitos intuebaris. Sed iam te præſentio dicentem, perparum aut nihil à te peccatum fuiſſe, cùm ſententiam eãdem mutatis verbis expreſſeris: quod quàm ſit fucatum & fallax, etſi diſputationis progreſsio ſatis monſtrabit (neq; enim ſolũ verba, ſed ſentẽtiam ipſam Deo hominibuſque, vt aiunt, inuitis ſceleratè inuertiſti atque corrupiſti) ſed eſto ſenſum

reti-

tetinueris, quis, quæſo, eſſe poteſt in ſanctorum Patrum lectione tantùm verſatus, quantum præteferre ſtudes, qui non intelligat, quanti referat, quibus verbis, quaúe moderatione diuinæ res tractentur? Sed quid ſanctos Patres commemoro? tuam cõſcientiam teſtem cito, quã latêre nullo modo poterit, quo conſilio tam inuidioſis verbis ſacram ſcripturam inceſſeris. Neque enim vnquam fidem, quam principio dediſti, fefelliſſes, niſi hanc verborum mutationem ad cauſam tuam confirmandam, illorum verò infirmandam, plurimùm valere arbitrare. Sed illa, quæ arguis, & enumeratis folijs citas verba, patienter auſculta, vt horum hominũ modeſtia, tua verò procacitas teſtata omnibus relinquatur.

De ſanctorum inuocatione ſermo erat, quos nullo modo inuocandos eſſe Monhemius contendebat, quia nullo id conſtare ſcripturæ teſtimonio dicebat: cui Colonienſes Patres ſic reſpondẽt: Quorſum hoc (inquiunt) ingenue lector tendit argumentũ, niſi vt nihil planè ſit recipiendum aut credendum, niſi quod ſcriptura apertè docet? Non igitur celebrãda erit dies Dominica, quam ſcriptura non docet? non credendũ erit, ſymbolum eſſe Apoſtolorũ, quia nuſquàm ſcriptura hoc docet ab Apoſtolis cõ

poſitum eſſe? Cum igitur hæc hæreſis inter alias peſtilentiſsima ſit, operæprecium, immo neceſſarium fore putamus, eam ſolidiſſimis ſanctæ ſcripturæ, atque ſanctæ Eccleſiæ conuellere teſtimonijs, ac Apoſtolicas maiorumque noſtrorum traditiones diligenter conferre: quas tanti D. Paulus fieri voluiſſe comprobatur, vt non minoris eas, quàm epiſtolas ſuas faciendas eſſe cenſuerit. Idque cùm multis ſcripturæ ſacræ teſtimonijs probaſſent Colonienſes, addunt, Annón tibi videtur, Monhemi, ſi conſcientiam tuam & ſanctam ſcripturam conſulas, plura docuiſſe & feciſſe Chriſtum, & Apoſtolos ſimiliter, quàm chartis commendata habeamus? vt nobis tacentibus, tonat filius tonitrui Ioannes Euágeliſta inquiens,
Ioan.20. Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in cóſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ nó ſunt
Ioan.21. ſcripta in libro hoc. Et infrà, Sunt & alia, quæ fecit Ieſus &c. Quoties verò apud eundem pollicetur Chriſtus Apoſtolis Spiritum ſanctum, qui docturus ſit eos omnia, quæ, Chriſto adhuc ſuperſtite, aut capere non poterant, aut ſcire non expediebat? Multa igitur fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta, multa etiam procul dubio docuit, quæ Euangeliſtæ ſcripto complexi non ſunt: idque ipſum ſanctorum Patrum communi con-

ni conſenſu probare pergunt.

Quid, quæſo, Kemnici hîc eſt, quod de dignitate ſacræ ſcripturæ quicquam detrahat? quid his verbis poteſt eſſe modeſtius? quid temperatius? illis verò in horum locū à te veteratoriè, ſub ipſorum nomine poſitis & ementitis, quid immodeſtius, procacius, petulātius? Sed iam videamus, quibus machinis veritatem tam egregiè à Colonienſibus conſtitutam & firmatam, labefactari poſſe ſperat. Ex multis ſacrarū literarum firmiſsimis teſtimonijs, quibus traditionum auctoritatem Colonienſes confirmârunt, ſola Ioannis verba elegit Kemnicius, quibus reſponderet: quia Auguſtini & Cyrilli auctoritate illorum ſe poſſe lucē obſcurare eſt arbitratus. Ex quorum ſentētia fatetur, multa Chriſtum feciſſe, quæ ſcripta non ſunt, electa fuiſſe tamen, quæ ſcriberentur, quæ ſcilicet ſaluti credentiū ſufficere videbantur. Quæ verba ſi de Kemnicij ſententia intelligantur, perſpicuam ſanè præ ſe ferunt coniecturam, ea quæ ſcripta non ſunt, minimè fuiſſe aut ad mores informandos, aut ad fidem neceſſaria: quæ ſi vera ſunt, & quæ animorum ſaluti Eccleſiæque ædificandę, cui Chriſtus inſudabat, neceſſaria erant, tam paruo poterant volumine compræhendi, inanem certè laborē,

& ocioſam operã in cæteris omnibus Chriſtus poſuit, quæ nihil erant futuris ſæculis profutura. Quæ & abſurda,& à mente Auguſtini valdè aliena ſunt, quam vt teneamus, rem paulò altius repetamus oportet.
Auguſt. tractat. in Ioan. 49. Cùm miris modis D. Auguſtinus ſtupendã Lazari reſurrectionẽ efferre conaretur, ait miraculũ illud Chriſtianis hominibus non tã admirationis quàm lætitiæ cauſam eſſe debere, cùm Deum fuiſſe operis auctorem intuentur. Cuius opera omnia ita ſibi mutuò ſunt ſimilia, & maximè gemina, vt vnum alteri fidem faciat. Quis enim (inquit) dubitare poterit, Deum illũ, putidum ac quatriduanum cadauer ad vitã reuocaſſe, qui omnia, quæ vniuerſitatis ambitu continentur, creauit? Mox illa verba adiungit, quibus Kemnicius ſuam tuetur ſententiam, Nam cùm multa, inquit, feciſſet Dominus Ieſus, nõ omnia ſcripta ſunt. Sicut idem ſanctus Euangeliſta teſtatur, multa Dominum Chriſtum feciſſe & dixiſſe, quæ ſcripta non ſunt: electa ſunt autem, quæ ſcriberentur, quæ ſaluti credentium ſufficere viſa ſunt. Qui verò putat, Auguſtinum his verbis docere, omnia fidei noſtræ ſacramenta, Euangeliſtas paruo volumine fuiſſe complexos, ſatis prodit, ſe neque in doctrina Auguſtini verſatum fuiſſe, neque
horum

horum verborum connexionem conſideraſſe:quę hanc eſſe Auguſtini mentem, facilè declarat. Cùm omnia Chriſti opera ſtupenda ſint, inſtitutioq́ue viri Chriſtiani à communi hominum ſenſu,viuendiq́ue ratione valdè ſit aliena, non temerè quidem & ſine delectu Euãgeliſtæ ex tanta diuinarum rerum congerie pauca illa,quæ ſcripta ſunt,ad ſcribendum delegerunt,ſed admirabili Spiritus ſancti, qui Eccleſiæ eſt inſtitutor atque moderator, conſilio & prouidentia factum eſt, vt ſanctiſsimi illi viri ea literis conſignarent, quæ ad conſtituendã fidem aliarum rerum omnium, quæ literis compræhenſæ non ſunt, ſatis ſufficere poterant.Quam ſententiam mox idem Auguſtinus magis aperit. Nã in mortuis, de quibus erat ſermo,perſiſtens,ait,Audiſtis quia Dominus Ieſus mortuum ſuſcitauit: ſufficit tibi vt ſcias, quia ſi voluiſſet, omnes mortuos ſuſcitaret: & hoc quidem ſibi ad finem ſæculi reſeruauit. Et paulò inferiùs, Sed oportebat,vt modò aliqua faceret,quibus datis,veluti ſuæ virtutis indicijs,credamus in eum. Sed cùm Kemnicio eiuſque ſimilibus ganeonibus moris ſit, mutilis & decurtatis ſanctorum teſtimonijs agere,nihil mirum, ſi imperitam multitudinẽ, quæ illis plus æquo fidit, facilè poſsint circũuenire.

Cyrill.li. 12.in Ioann. cap. ulti. Diuus verò Cyrillus nihil à D. Auguſtino diuerſum docet, quod ſatis hæc ipſius verba indicant, Non igitur omnia, quę Dominus fecit, conſcripta ſunt, ſed quæ ſcribẽtes tam ad mores quàm ad dogmata putarunt ſufficere, vt recta fide & operibus, ac virtute rutilãtes, ad regnum cœlorum perueniamus. Quibus quidem verbis non aſſerit, fidei omnia ſacraméta ſacris eſſe literis explicata: ſed ea, quæ ad oĩa diuina myſteria credenda ſufficere poſſunt, Ioan. Euãgelio cõtineri. Nã qui orationis Cyrilli ſeriẽ, & quaſi conſequentiam conſideret, negare non poterit, Cyrillum non de vniuerſa ſcriptura ſacra hæc, ſed de ſolo Euangelio Ioãnis, quod explicabat, dixiſſe. Quod ex ijs, quæ paulò ſuperius dixerat, ſatis erit exploratum: ſimilem enim ſententiam ex Ioannis perſona his verbis profert: Magna (inquit) multitudo ſignorum Domini, & immẽſus numerus eſt: ſed hæc quæ retulimus, ſufficiunt ad pleniſsimam fidem attentè legẽtibus faciendam. Quòd ſi D. Ioann. oĩa ad fidem & iuſtitiã neceſſaria cõplexus eſt, nihil certè aliud aut facere, aut credere oportebit, quàm q̃ à Ioan. ſcripta ſunt. Neq; igitur impius ille erit, qui Chriſtũ in ſtabulo natũ dubitet, qui à Magis adoratum, qui infantes occiſos, qui circũciſum Chriſtũ, q in ere-

in eremo ieiunaſſe, qui deniq; reliqua oĩa, quæ à Ioan. omiſſa, à reliquis verò Euãgeliſtis ſcripta ſunt, neget? Quòd cùm impium ſit cogitare, liquidò ſanè cõſtat, nihil aliud Cyrillum ſignificare voluiſſe, quàm quedã in Ioannis Euangelio Chriſtianorum dogmatum fundaméta poſita eſſe, ex quibus facilè vniuerſum fidei opus conſurgere poterit. Quod & Ioannes apertè innuit cùm ait: Hęc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei, & credentes vitam habeatis, in nomine eius. Cùm enim Chriſtianæ fidei quaſi ſtatus ſit, credere Ieſum Chriſtum filium Dei, verumq; hominem, vt Chriſtus ipſe cum Patre loqués teſtatur: Hæc eſt (inquit) vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. qui hoc ſatis firmè habet animo conceptum, reliqua etiam omnia, quæ ex hac veluti radice oriũtur, facilè adducetur vt credat. Quod ex eodem etiam Cyrillo diſcere quiuis facilè poterit.

Ioan. 20. *Ioan. 17.* *Cyrill. in Ioan. lib. 12. c. 61.*

Quod verò ad Chriſtianam diſciplinam attinet, quam etiam Cyrillus commemorauit, Ioannis Euangelium compendiariã eſſe quandam Chriſtiani hominis inſtitutionem, ſatis intelliget, qui inflammatam erga Deum & proximos charitatem, ſummam eſſe legis Euangelicæ cum Paulo confitetur:

Quomodo oĩa, quæ ad Chriſtianã fidem atq; diſci

plinā sūt neceſſaria, ſacris literis eō prehenſa ſint. fitetur: quæ ita exactè D. Ioannes ſcriptis complexus eſt, vt nullum illius verbum ſit, quod ardentes diuini amoris flammas non ſpirare videatur. Reliqua verò, quæ ſacræ literæ docent, cùm ad hanc vnicam charitatem referantur, ſunt effrenati animi moderationes, languentiſque incitationes. Quod Diuus Auguſtinus apertè docet, cùm agens de doctrina Chriſtiana, demonſtrat, nullo modo illum in ſcripturæ ſacræ ſenſu errare, qui ex quibuſuis verbis ſententiam elicit, quibus animus flagrante charitate incenditur. Ita enim ait, Qui igitur ſcripturas diuinas, vel quamlibet earum partem intellexiſſe ſibi videtur, ita vt eo intellectu non ædificet iſtam geminam charitatem Dei & proximi, nondum intellexit. Quiſquis verò talem inde ſententiam duxerit, vt huic ædificandæ charitati ſit vtilis, neque tamen hoc duxerit, quod ille, quem legit eo loco ſenſiſſe probatur, non perniciosè fallitur, nec omninò mentitur. & paucis de mendacio interiectis, ita concludit, Sed tamen, vt dicere cœperam, ſi ea ſententia fallitur, quæ ædificat charitatem, quæ finis præcepti eſt, ita fallitur, ac ſi quiſque errore deſerens viam, eò tamen per agrũ pergat, quò etiam via illa perducit. &c. Cùm

Aug. li. 1. de doctrina Chriſt cap. 36.

igitur

igitur ea ſint ſacris literis conſignata, quæ ad omnia fidei ſacramenta viam facilè muniunt, atque ad Deum totis viribus diligẽdum non modò hortantur, ſed incitant & impellũt, præclarè admodùm ſancti Patres omnia ad dogmata, & diſciplinam Chriſtianam neceſſaria, illis eſſe compræhenſa dixerunt.

Sed fac, Kemnici, eam eſſe mentẽ & ſenſum Auguſtini, & Cyrilli, quem tu fingis: an communem Eccleſię conſenſum, traditionum auctoritatem, Patrum conſtantem eandemque ſententiam euerti, labefactari, opprimi ab illis arbitraris? Annón magis firmari & ſtabiliri? O puerilem ſtultitiam, ò delirationem incredibilem. non te pudet ſanctorum Patrum teſtimonijs vti ad communem omnium ſenſum euertendum? Si Patrum omniũ conſtans fides nihili facienda eſt, quid nobis Auguſtini & Cyrilli ſententias obijcis? Si te illorum auctoritate ſatis munitum ac tutum arbitraris, ſi ijs tantum tribuis, quantum illorum eruditioni & ſanctitati debetur, quæ tua dementia eſt, vt omnes contemnendos ducas? Si tibi conſtas, parum te horum auctoritas mouebit: ſin minus, non eſt quòd digladiemur: omnes vnà ſanctorum Patrum fidem doctrinamque ſimul cum ſacra ſcriptura ſuſpicimus.

mus,obſeruamus,amplectimur: niſi ita fidem,pietatemq́ue prodidiſti,vt nihil ab illis aliud, quàm ipſorummet contemptum mutuari velis.Sed iam tibi demus,quod tu Auguſtinum, Cyrillumq́ue ſentire arbitraris,omnia ſcilicet ad fidem & mores neceſſaria,ſacris eſſe literis cõpræhenſa.Quid tũ poſteà, Kemnici? quid inde ſequitur?nullúsne iã relinquitur traditionibus locus?ô egregium Dialecticum. ſed non meminit, traditiones ex ſacris literis multum firmamenti viriumq́ue habere, illaſq́ue vt veneremur, ex eadem nos ſcriptura ſacra accepiſſe. Cùm igitur traditionum auctoritas, ſcripturæ ſacræ teſtimonijs ſatis firmata ſit, quomodo illos arbitraris harum vim deprimerę, qui omnia ad fidem neceſſaria ſacris literis compręhenſa eſſe dicunt?Quinimò, quia diuinis etiam oraculis accepimus, cũ multa ad nos per manus dimanaſſe,quę ſcripta non ſunt,tum conſtantem totius Eccleſię ſententiam Euangelij inſtar accipiendã atque amplectendam eſſe, pariq́ue pietatis affectu(vt ſacroſanctum Tridentinum concilium loquitur) ac reuerentia ſuſcipiendã atque venerandam eſſe, Eccleſiæq́ue iudicium fidei eſſe regulam exactiſsimam: verè ſanè atque ſcitè admodùm à ſanctis iſtis Patribus dictum eſt,omnia ad fidem nęceſſaria ſcri-

Cõc.Triden.ſub Paul.III. Seſſ.4.c. prim.

ria ſcripta eſſe. eorum enim, quæ ſcripta nō ſunt, firmitudo ſcriptis ſatis eſt oraculis cō firmata.

Iam verò ſi fidei noſtræ arcana memoria répetas, multa reperies (Diuo etiam Aug. te ſte) quę ſacris literis apertè explicata haudquaquam ſunt: ſed eorum aperta & certiſsima veritas cùm Eccleſiæ communi conſenſu conſtet, ſacræ ſcripturæ auctoritate ſatis munita eſſe, hoc ſolo nomine videtur. Cū enim contra Creſconium de ſententia Cypriani agit, qui ab Hæreticis baptizatos rebaptizādos duxit, ita ſcribit: Proinde quáuis huius rei certè de ſcripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen ſcripturarum etiam hac in re nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum cōmendat auctoritas, vt quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate ſancta ſcriptura demonſtrat. Idē Auguſtinus Euodio ſcribens, his verbis probat, Chriſtum eduxiſſe Adamum cum cæteris Patriarchis ex inferno, Et de illo quidem primo homine patre generis humani, quòd eum ibidē ſoluerit, Eccleſia ferè tota conſentit: quod

Aug. contra Creſconium. li.1.c.33.

Auguſt. Euodio, epiſt.99.

eam non inaniter credidiſſe credẽdum eſt, vndecunque hoc traditum ſit, etiamſi canonicarum ſcripturarum hinc expreſſa nõ proferatur auctoritas. Sed iam præſentio, te apud tuos de vera Eccleſia obgannientẽ, atque eam apud vos eſſe, obmurmurãtem, vt veſtri moris eſt, omnia immiſcêre, ne vnquam veritas patêre poſsit. Nihil tamẽ moror, Kemnici, finge quam tu voles veram Eccleſiã, ſiue in Geneuẽſi ganea illam, ſiue apud Turcas (ſi mauis) colloca, illi tamen, quæcunq; ſit vera Eccleſia, credendum eſt, etiam in ijs, quæ in ſacris literis non ſatis aperta ſunt, illiuſque iudicium apud probos pioſque viros diuini oraculi inſtar, firmum ac conſtans eſſe debet: neque enim omnia (ſi Auguſtino credis) ita ſunt ſacris literis explicata, vt fides non egeat Eccleſiæ patrocinio atque auctoritate.

QVOD vt clarius cognoſcas, memoria, quęſo, repete ea fidei noſtræ capita, quæ hodiè extra omnem ſunt cõtrouerſiam, vnaque omnes confitemur. Multa namque reperies, quæ non ita apertis ſacrarum literarum teſtimonijs demõſtrari poſſunt, quin egeant Eccleſiæ, traditionumque ſubſidio & auctoritate, quam ſi tollas, nutare iam & vacillare videbuntur. Quo, quæſo, ſcripturæ loco apertè demonſtrabis, Deiparã Mariam

riam poſt partum Virginem perpetuò duraſſe? Quòd ſi Hieronymum perlegas, magis quidem ex Patrum, quàm ſcripturę ſententijs, conſtare diſces. Si Eccleſię communem ſenſum Patrumq; doctrinam de medio tollas, qui diuina myſteria in verbi, ſiue λόγȣ voce abdita enodarunt, vnde conſtare poterit, Patrem tum Filium generare, cùm ſeipſum intelligit? Aut Spiritum ſanctum produci, cùm ſeſe mutuò Pater Filiuſque amant? vnionem diuini Verbi nō in natura factam eſſe, ſed in perſona, ſi concilium Chalcedonēſe euoluas, non modò ſcripturæ ſacræ teſtimonijs, ſed ſanctorum etiam Patrum traditione, qui ibi conuenerunt, Patres firmaſſe facilè diſces. ita enim magnus Cyrillus ſcribit, Sic ſanctos Patres ſenſiſſe comperimus: ſic auſi ſunt Dei genetricem ſanctam Virginem dicere. Lege lepidam & verè Catholicam diſputatiunculā inter Theophilum Mamamque presbyteros & Euticheté, & cernes hunc nihil aliud obfirmato animo vnquam dixiſſe, quàm duas Chriſti naturas nullibi in ſcripturis reperiri: illos verò communi Patrum ſententia impium dogma refelliſſe. In quo celeberrimo concilio tanti fecerunt Patres Eccleſiæ communem conſenſum, ac veterum doctorum ſententias, vt Dioſcorus Alexā-

Hieron. contra Heluidiū

Cyril. ad Neſtoriū

Concil. Chalced. action. 1.

driæ Epiſcopus impij Eutichetis fautor & comes, cùm videret ſuam ad nudam ſcripturam prouocationem nihili à Concilio fieri, Athanaſij, Gregorij, Cyrilliq́ue Hieroſolymitani ſententijs falsò adductis, vt hæreticorum moris eſt, ſuam impietatem tutari conatus fuerit, profundiſq́ue clamoribus dictitare cœperit, magnam ſe ſuſtinere iniuriam, qui cum Patribus eijceretur: atque Patrum ſententias ſe defendere, neq; ab illis aliqua ratione diſcedere, clamaret. Quia tamen hæc oratio mendacij erat atq; peruerſæ calliditatis pleniſsima, ſimul cum Eutichete damnatus eſt. Quòd ſi in ea adhuc opinione perſtas, vt in ſcripturis ſacris omnia ad ſalutem neceſſaria ſatis eſſe explicata arbitreris, quid vos ſabbato relicto, die Dominico feſtum agitis, quod ſola traditione nos accepiſſe, etiam ignari nouerũt? Sed reprimo me: vereor enim, ne ſi pluribus vrgeam, Kemnicius (vt huiuſmodi homines ſunt ad fidem deſerendam procliues) cùm pro ſcripturę dignitate pugnare ſe arbitrabitur, ex Lutherano Arrianus, Apollinarius, Neſtorianus, Heluidianus Iudęusúe euadat: malitq́ue ſe omnium impietatibus inquinare, quàm ſemel procaciter ſuſceptam opinioné deponere & abijcere. Sed non prætermittam magni illius

Baſilij

Baſilij hac de re verba, quæ vel ſola pote- *Baſil.lib.*
runt Kemnicij petulantem audaciam com *de Spiri-*
peſcere, Dogmata, inquit, quæ in Eccleſia *tu ſancto*
ſeruantur ac prædicantur, partem ex con- *ca.27.*
ſcripta doctrina habemus, partim ex Apo-
ſtolorum traditione ad nos delata, in my-
ſterio recepimus. Quæ vtraque eandem ad
pietatem vim habent, & nemo his con-
tradicit, qui vel modicam ſaltem Eccleſia-
ſticorum iurium experientiam habet. Si
enim aggrederemur, non ſcripto prodi-
tas conſuetudines, velut non magnam vim
habentes reijcere, imprudentes etiam i-
pſis principalibus Euangelij partibus dam
num inferremus, immo potius ipſam Euā-
gelij prædicationem, ad nudum nomen
contraheremus. Velut verbi gratia, vt eius,
quod primū & communiſsimum eſt, primā
mentionē faciam, figura crucis ſignare eos,
qui in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti
ſpem habent, quis ſcripto docuit? Ad Oriē-
tem conuerſos eſſe nos, dum oramus, quæ
ſcriptura nos docuit? Inuocationis verba,
dùm oſtenditur Euchariſtia & poculū be-
nedictionis, quis ſanctorum ſcripto nobis
reliquit? nō enim his contenti ſumus, quo-
rum Apoſtolus aut Euangelium mentio-
nem fecit, ſed & antè & pòſt, alia quædam
dicimus, velut magnum robur ad myſteria
 haben-

habentia,ex doctrina ſcripto non prodita, aſſumpta. Benedicimus aquã baptiſmatis, & oleum vnctionis,inſuperque ipſum,qui baptizatur,ex quibus ſcriptis? nónne à tacita & arcana eruditione? Ipſam verò olei illitionem, quæ doctrina ſcripta docuit? At ter immergi hominẽ, vnde eſt? reliqua item quæ circa baptiſmum fiunt,& renunciare Satanæ, & Angelis eius, ex qua ſunt ſcriptura? nónne ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minimè curioſo ac ſollicito ſilentio Patres noſtri cõſeruarunt?Rectè illi,vtpote docti myſteriorum reuerentiam ac auctoritatem ſilentio cuſtodiri.Hæc Baſilius.

Sed agê nunc, Kemnici, videamus, quis magis auctoritati & integritati ſacræ ſcripturæ conſulat, túne, qui præ illa vna omnes traditiones cõtemnis, an ſocietas Ieſu, quam tu tibi aduerſariam ſpontè cõſtituiſti,quæ ſacræ ſcripturæ traditiones Patrum vt indiuiduos comites annectendas eſſe ducit?Tu qui ſacram ſcripturam omnia complecti ad ſalutem neceſſaria arbitraris, numeráſne in neceſſarijs credere, hanc quæ omnium manibus circumfertur,eſſe illam ſacram ſcripturam,quę à Spiritu ſancto inſpirata, ab Apoſtolicis viris eſt exarata?in quo ſi hæres,quî fieri poteſt,vt vel minimã

fidem

fidem ſcripturæ habeas, aut quicquam certi tibi in fide eſſe poſsit? Si verò non modò ſummè neceſſariũ (vt æquum eſt) ſed fidei id eſſe quaſi baſim & fundamentũ iudicas, vnde id, quæſo, habes? vnde accepiſti ad tãtam ſcripturæ auctoritatem confirmandã, cuius vteris teſtimonio? Quòd ſi librorum frõti nimium fidis, in quibus ſcriptum eſt, Euangelium Ieſu Chriſti ſecundum Matthæum, aut Ioannem: & Paulus Apoſtolus Ieſu Chriſti. integra quidem adhuc manet quæſtio, & minimè expedita. quî enim ſcis aut Paulum vnquam fuiſſe, qui iſta ſcripſerit, aut ſi fuit quidem, illa quæ ipſe ſcripſit, temporis iniuria non perijſſe: quæ nunc verò extant, ab alio nõ fuiſſe conficta, qui res ſimul cum nomine finxerit? Si in has ſalebras tua incidat fides, quò te vertes? quid capies concilij? aut quomodo te ijs anguſtijs liberabis? Antiquitatis teſtimonio nihil tribuis, Patrum auctoritatem nihilipendis, Eccleſię approbationem, fidem, maieſtatẽque labefactas. De firmitudine verò ipſius ſcripturæ, cui ſolis fidis, agitur: Annon vides, quòd ſcripturam ſacram traditionum teſtimonijs Eccleſięq́ue auctoritate priuare, eſt ipſam ſacram ſcripturam, quòad eius fieri poteſt, euertere, firmiſsima illius propugnacula deijcere, fidemq́ue vniuerſam

in apertum diſcrimen conijcere? Qui verò diuinæ ſcripturæ traditiones anneƈtunt, quàm facilè ijs anguſtijs liberentur, & quã maximis illam præſidijs muniant, attende. Quærenti enim, an Chriſtus ſit Dei filius, qui hominum ſcelera ſuo ſanguine expiauit; reſpõdent, id ex diuinis ſcripturis eſſe ſatis compertum. Sciſcitanti rurſus, vndè habeant ſcripturam illam, cui tantoperè fidunt, diuinam eſſe, Eccleſiam Catholicam & Apoſtolicam, quæ Romanorum Pontificum perpetua ſucceſsione ab Apoſtolis dimanauit, id docere reſpondent. Si quis verò de illa Eccleſia vltrà dubitare pergat, illi omnium ætatum conſenſu, antiquitatis teſtimonio, atq; nobis per manus tradita certa & conſtanti perſuaſione occurrunt, vltra quã progredi nemo poteſt: eſtq; in fide axioma, quod probatione nõ eget, ſed fidei beneficio ac Spiritus ſanƈti impulſu credimus, vera eſſe illa, quæ omnium optimorũ, doƈtiſsimorum, ſanƈtiſsimorumque virorum, qui cunƈtis retrò ſæculis floruerunt, ſunt cõſenſione approbata: de quibus qui dubitat, indiget ſenſu aut flagro, vt Ariſtotelis verbis vtar. Id quod apertè docet D. Ioann. Chryſoſtom. cùm explicat illa Pauli verba, Tenete traditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolã. Hinc patet,

Chryſ. in Epiſt. 2. ad Theſſ. c. 2. Hom. ſecun.

patet,inquit,quòd non omnia per Epiſtolam tradiderunt, ſed multa etiam ſine literis: eadem verò fide digna ſunt tàm iſta quàm illa:itaque traditionem quoque Eccleſię,fide dignam putamus. Traditio eſt, nihil quæras amplius. Quocirca neque de traditionum veritate dubitare fas eſt, neq; quicquam reliquum ſit, quo illa, quæ per manus accepimus, probari aut poſsint, aut debeant.

Duo namque ſunt principia, quibus & humanus animus ad credendum, quæ hominum captum excedunt, inducitur,& fides ſemel concepta fulcitur, & ſuſtentatur: alterum internum,externum alterum. Internũ eſt Spiritus ſancti impulſio,quæ mentem mouet ad credẽdum diuina myſteria, quæ humana vis ingenij conſequi non poteſt. Quam quidem animi motionem Spiritus ſanctus efficit, medio fidei habitu à Deo infuſo, vt illo fragilis & infirmus intellectus confirmatus diuinis verbis firmè & conſtãter adhæreat. Externum verò eſt, eorum,quæ credenda ſunt propoſitio:quę ſi deſit, fides incerta vagatur, neque certò alicubi conſiſtere poteſt. Fides,inquit,Paulus,eſt ex auditu, auditus autem per verbũ Chriſti: quomodo verò audient ſine prædicante? Etſi verò eorum, quæ Chriſtianũ

Duo fidei pricipia.

Ad Rom. cap. 10.

hominem credere oportet, maxima pars ſacris literis contineatur, hæc tamen literarum monimenta ſacra eſſe, & diuina oracula continere, non niſi Eccleſiæ auctoritate accepimus, atque demum ipſa traditione. Quare ſi firmum fidei aſſenſum ſpectes, in Deum ipſum referas, vt in cauſam & rem obiectam neceſſe eſt. Deum enim veracem fides potiſsimè intuetur, certa & minimè fallax. Diuina veritas in cauſa eſt, vt omnia à Deo reuelata credantur: Spiritusque ipſe diuinus mentem ad credendum incitat, & commouet. Quòd ſi ad propoſitionem reſpicias, in Eccleſiæ auctoritate & antiquæ traditionis teſtimonijs demum conquieſcere te conuenit: à quibus ſolis accepimus, & hanc quæ circumfertur, ſcripturam, ſacram eſſe, & quę illa continētur, à Deo fuiſſe reuelata. Quod D. Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum agens, qui ſacræ ſcripturæ teſtimonia ita illudebat, vt illa pro arbitrio aut complecteretur, aut contemneret, ſatis apertè his verbis docet: Quid ages, inquit, quo te conuertes? (quando ſcilicet, quę tu probaueris ſcripturæ loca, alius improbauerit) quam libri à te prolati originē, quam vetuſtatem, quā ſeriem ſucceſsionis teſtem citabis? Nam ſi hoc facere conaberis, & nihil valebis, & vides in

Aug. contra Fauſtum Manichæū. l. 11. cap. 2.

des in hac re, quid Eccleſię catholicę valeat authoritas, quæ ab ipſis fundatiſsimis ſedibus Apoſtolorum, vſq; ad hodiernum diē ſuccedētium ſibimet Epiſcoporum ſerie, & tot populorum conſenſione firmatur. Idem D. Auguſt. alibi inquirens, An ſubſtā- *Aug. l. 15. de ciuit. Dei, c. 23* tiæ ſpirituales coniungi cum mulieribus poſsint, ita ſcribit, Omittamus earum ſcripturarum fabulas, quæ apocryphæ nominantur, eo quòd earum occulta origo non claruit Patribus, à quibus vſque ad nos auctoritas veracium ſcripturarum certiſsima & notiſsima ſucceſsione peruênit. Et paulò inferiùs, cum de ijs libris, quos Enoch ſcripſiſſe Iudæ Apoſtoli teſtimonio certiſſimo conſtat, ageret, inquit, eos non eſſe in canone verarum ſcripturarum, quia ob antiquitatē ſuſpectę fidei iudicati ſunt. Quare quæ illius nomine circumferuntur, ſicut & multa nomine aliorum Prophetarū & Apoſtolorum, ſub nomine apocryphorum auctoritate canonica & diligenti examinatione, remota ſunt. Qui igitur antiquitatis & Eccleſiæ auctoritatem abrogat, annon ſimul ſcripturæ ipſius fidem labefactat? In *Aug. lib. Cōfeßio. 7. cap. 17* Confeſsion. verò ijs verbis Deo gratias egit: Sed me non ſinebas vllis fluctibus cogitationum auferri ab ea fide, qua credebā & eſſe te, & eſſe incommutabilem ſubſtan-

tiam tuã, & eſſe hominibus curã & iudiciũ tuum, & in Chriſto filio tuo Domino noſtro, atque in ſcripturis ſanctis, quas Eccleſiæ tuæ ſanctę commendat auctoritas, viam te poſuiſſe ſalutis humanæ, ad eam vitam, quæ poſt hanc mortem futura eſt. Quibus verò coloribus Auguſtinus depingat, quibuſque indicijs & teſtimonijs hanc Eccleſiam demonſtret, ab eodẽ diſce, qui ad Honorium ſic ſcribit: Dubitamus nos Chriſti Eccleſiæ condere gremio, quæ vſque ad cõfeſsionem generis humani ab Apoſtolica ſede per ſucceſsiones Epiſcoporum hæreticis fruſtrà circumlatrantibus (arrige aures Kemnici) & partim plebis iudicio, partim Conciliorum grauitate: partim etiam miraculorum maieſtate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit? cui nolle primas dare, vel ſummę profectò impietatis eſt, vel pręcipitis arrogantię. Annón vides, verę Eccleſiæ, cuius omnia metienda ſunt iudicio, & cuius fides atq; auctoritas nobis debet eſſe ſacroſancta, indicia eſſe Epiſcoporum ſucceſsiones, cõmunem populorũ cõſenſum, & naturæ vim ſuperantia miracula, de ſcriptura nulla facta mẽtione? vtpote quia ſcripturam non niſi huius Eccleſiæ iudicio ſuſpicimus & veneramur. Si igitur ſcripturę certitudo, in qua tu fidei & religionis Chriſtianæ

Aug. ad Honoriũ de utilit. cred. c. 17

ſtianæ ſummam collocas, nõ niſi traditione conſtat, quæ tua hæc eſt audacia, vt illam tanquàm vanam & inanem contemnas, & abijcias? niſi fortè ita inſaniuiſti, vt exiſtimes, fidei non intereſſe, ſacræ ſcripturæ auctoritatem ita eſſe tutam atque munitam, vt de illa dubitare nemo poſsit: aut fortè eo conſilio traditionum auctoritatem tanto conatu conuellis, vt illis antiquatis Eccleſia ſimul collabeſiat, ſcripturæq́ue ſacræ firmitudo corruat, atque ita vnà fides religioq́ue pereant, virtutis ſtudium pudorq́; abijciatur, nihilq́; reliquum ſit, quod vos aut in officio continere, aut cœcas & temerarias cupiditates coërcere poſsit, aut ab omni nefario ſcelere retardare.

At illas, ideò te contemnere ais, *Quia ex nullo autentico ſcripto probari poſſunt: quapropter à Pontificibus tacitæ appellantur*. Quæ cũ legerem, non ſatis mihi conſtabat, riſúne an commiſeratione potius hominem proſequerer. Nam prætermitto, nullam eſſe ferè traditionem, quam ſanctorum Patrum ſcripta non complectantur: quæ ſi autentica nõ ducit, iam videre quiuis poteſt, quorſum euadat. Sed eſto, nullis ſanctorum Patrum monimentis conſignata ſint: quis tã erit à communi ſenſu alienus, vt maiorem fidem habendam arbitretur paucorũ quo-

rundam

rundam hominũ ſcriptis,quàm totius terrarum orbis communi conſenſui & approbationi?quod omnium gentium,quæ integram & incolumen fidem ſemper conſeruarunt,& quæ Eccleſiæ gremio continentur conſuetudo communiſque ſententia clamat,librorum tu egêre teſtimonio arbitraris?cum præſertim,vt apertè paulò anteà demonſtrauimus, diuina lex Chriſtianaq; inſtitutio principiò in hominum fuerit mentibus exarata, multaque in eiſdem incluſa,permanſerint,quę ab Apoſtolicis illis viris fidei propagatoribus literis tradita non fuerunt. Quæ verò de hac re ſit Auguſtini ſentẽtia,cuius ſtudium venditare maximè niteris,aduerte. ita enim ſcribit: Illa autem,quę non ſcripta,ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur,dantur intelligi,vel ab ipſis Apoſtolis,vel plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas,cõmendata atque ſtatuta retineri. Et paulò inferius: Eccleſiæ conſuetudines non ſcriptas, ijs verbis cum ſcriptura sacra connectit:Ad hæc autem ita reſpondeo, vt quid horum ſit faciendum, ſi diuinæ ſcripturæ præſcribit auctoritas,non ſit dubitãdum,quin ita facere debeamus vt legimus: vt iam non quomodo faciẽdum, ſed quomodo ſacramentum

Aug. ad Ianuariũ Epiſtol. 118.

mentum intelligendum ſit, diſputemus. Similiter etiam, ſi quid horũ tota Dei per Orbem frequentat Eccleſia:nam hoc quin ita faciendum ſit,diſputare,inſolentiſsimę inſaniæ eſt.Et alibi: Quam,inquit,conſuetudinem(non rebaptizandos,ab Hæreticis ſemel baptizatos intellige) credo ab Apoſtolica traditione venientem, ſicut multa non inueniuntur in literis eorum, neque in Concilijs poſteriorum, & tamẽ quia per vniuerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, non niſi ab ipſis tradita & commendata credun tur. Quare Euſebius Cæſarienſis refert,nouam illam conſuetudinem à Cypriano introductam, baptizandi ab Hæreticis redeũtes, magnum ſtomachum mouiſſe Stephano ſomno Pontifici, eò quòd antiquam Eccleſiæ conſuetudinem deſerere, ſcelus eſſet cum ſumma temeritate coniunctum. Diuus etiam Epiphanius vniuerſales Eccleſiæ conſuetudines tam literarum monimẽtis conſignatas, quàm nobis quaſi per manus traditas, Dei voces matriſq; noſtræ ſanctas leges appellat,quas cum Hæreticis obijcit,tanquàm inſigni parta victoria triumphat. Sed quid immoror in ſanctorum Patrum teſtimonijs inculcandis,quos tu non modò præ te vno contemnis,ſed eorum auctoritati lixarum calonum, opilionum ac denique

Augu. de bap. contra Donatiſt. lib. 2 cap. 7.

Euſe. hiſ. Eccl. lib. 7. cap. 3.

Epip. l. 3. Hęreſ. 75

denique impuriſsimi cuiuſuis hominis iudicium prȩfers, eiſdem profectò furijs agitatus, quibus Euãgelium illuſtrare, fidemq́ue ab optimorum hominum tyrannide vindicaretur, tu tuiq́ue omnes coniurarũt.

Sed age, Kemnici, omiſsis autoritatibus, ipſa re & ratione veritatem exquiramus. Vt verò aliquis tandem controuerſiarum modus fiat, in aliquibus veluti geometricis poſtulatis, conueniamus: quæ tui omnes libẽter cùm concedant, tu, puto, non inficiaberis. Quorum ſit primum, veram & incorruptam fidem, atque ſacræ ſcripturæ verum ſenſum, in ſola vera Eccleſia reperiri. quod
Matt.13. Chriſtus ipſe apertè teſtatur apud Matth. Vobis datum eſt (inquit) noſſe myſteria regni Dei: cæteris autem in parabolis. Deinde cõſtituamus, verã Eccleſiam nunquàm mutari, ſed eandem nũc eſſe, quæ fuit Chriſti & Apoſtolorum temporibus. Etſi enim ſedẽ ſæpȩ mutauerit, atque ad diuerſa loca nõ ſemel cõmigrauerit, ſi tamẽ ad Eccleſiæ immutabilem naturam eſſentiamq́ue reſpicias, vna ſemper eademq́; permanſit, quod tui non modò non inficiantur, ſed multis & apertis teſtimonijs concludunt. Immo vt nullam habuiſſe Eccleſia unquam mutationem videatur, hanc noui Teſtamenti Eccleſiam, vnã & eandem eſſe cum illa veteris populi

populi Iſraëlitici,probāt ex illis chriſti ver
bis apud Ioannem, Scrutamini ſcripturas, *Ioan.5.*
quia ipſæ ſunt, quæ teſtimonium perhibēt
de me. Item, Si crederetis Moſi, crederetis
forſitā & mihi, de me enim ipſe ſcripſit. fuit
enim in veteri lege eadē de Chriſto fides,
quæ nunc viget, ſed obnubilata illa & ob-
tenebrata, hæc verò dilucida & explicata.

Verùm in Eccleſiæ ratione tui non mo-
dò à nobis, ſed & mutuò valdè diſſentiunt:
nos enim hunc noſtrum cœtum certò ſci-
mus eſſe veram Eccleſiam, vnicam Chriſti
electam, in qua eſt perpetua ſuccesſio ſa-
cerdotum, vnaq; fides perpetuò fuit: cuius
vnum caput eſt Chriſti Vicarius, Petrique
ſucceſſor, Romanus Pontifex, vniuerſalis
Eccleſiæ paſtor & moderator, cui Chriſti
promiſsiones factæ ſunt. Ex veſtris verò
quidam ſic diffiniunt Eccleſiam: Eſt cœtus *Cent.1.*
amplectentium ſinceram Euangelij doctri *li.1.c.4.*
nam, & rectè vtentium ſacramentis ab ipſo *tit.de Ec*
Chriſto inſtitutis. Quam tamen nulli capi- *cleſ.*
ti ſub Chriſto ſubiectam eſſe volunt. Ex
aliorum verò officina, qui propriæ impie-
tatis magis, quàm alienæ propugnatio-
ne volunt nomen comparare: nuper a-
lia Eccleſiæ deſcriptio prodijt: Eſſe ſcilicet
prædeſtinatorum cœtum. Quam tu verò
Eccleſiam magis probes, ex tuo libello nō
ſatis

ſatis potui aucupari. finge tamen quam vo les, illam quidē ſemper fuiſſe veram Eccleſiam, & nunquàm mutatam, atque perpetuò duraturam confitearis neceſſe eſt, niſi noui aliquid monſtri alis. Tandem conſtituamus, ſcripturæ ſacræ ſenſum fidemq́ue ipſam mutari nunquam poſſe, ſed vnam eandemq́; perpetuò fuiſſe, venturiſq́ue tēporibus duraturam: quod ex ipſis diuinis literis, quæ hanc firmiorem terra eſſe ac cœlo teſtantur, apertè conſtare poteſt. Nam cū veritas enunciati ex rebus ſignificatis pendeat, fieri minimè poteſt, vt illud enunciatum, quod principio verum fuit, tandem falſum euadat: niſi ſignificata res mutetur. Cum igitur fides circa diuinas prorſuſq́ue immutabiles res verſetur, quî fieri poteſt, vt illa mutetur vnquam? Non inficior, aliqua fidei arcana magnam Eccleſiæ partem diu latuiſſe, quę temporis progreſsione diuina benignitas omnibus tandem aperuit. Quòd tamē vniuerſalis Eccleſia falſo & mē daci alicui pronunciato, firmè & conſtanter tanquàm fidei dogmati certiſsimo & indubitato aliquandiu fuerit aſſenſa, fieri nequaquam potuit. nam cum Eccleſiæ ratione id prorſus pugnat: & quamuis ſcripturæ ſacræ loca aliqua ignoratione demerſa aliquamdiu permanſerint, quæ ſunt temporum

porum ſucceſsione diuino beneficio illuſtrata, fides tamen ſemper ſalua perdurauit: & quem vniuerſalis Eccleſia ſcripturæ ſenſum ita recepit, vt illum obſeruandum & amplectendum poſteritati tradiderit, firmum ac certum eſſe, dubitare nemini ſine ſcelere licet, niſi Eccleſiam dono interpretandi ſcripturã priuare velis, quod veſtrûm adhuc nemo auſus eſt.

Ex quibus quaſi initijs & fundamentis annón manifeſtum euadit, veram illã eſſe fidem, quam ſemper vera Eccleſia antiquis temporibus retinuit & conſeruauit? idque à nobis firmiter tenendum eſſe, quod à maioribus vt verum & minimè dubium accepimus? niſi aut fidem, aut Eccleſiam temerè exiſtimes mutatam eſſe. Quę ſi mutari nulla ratione poſſunt, eadem certè nunc vera eſt Eccleſia, quæ olim fuit, eademque vera fides. Nam cùm vera Eccleſia à vera fide ſeiungi ſeparari que non poſsit, annón vera illa nunc eſt fides habenda, quam vera Eccleſia quódã perpetuò cuſtodiuit, & tutata eſt? Quinimo illa nũc vera eſt Eccleſia, quæ eandẽ fidem obtinet, quã vetus Eccleſia olim ſemperq; retinuit. Manifeſtũ igitur fit, neceſſariò nobis credendũ fore, quidquid certò conſtiterit, ſiue ſcripto, ſiue traditione, veram Eccleſiam perpetuò credidiſſe,

quamuis nullo ſcripturæ teſtimonio, probari poſsit, niſi veram Eccleſiam, vera fide, tamdiu caruiſſe dicas. Illud etiam perſpicuum euadit, veteris Eccleſiæ ſenſum normā eſſe exactiſsimā de cœlo delapſam, quæ mutari non poteſt: ad quam dirigenda & formāda noſtra eſt fides: à qua qui vel trāſuerſum vnguem deuiauerit, miſerādos errores euitare minimè poterit. Quòd ſi Eccleſiæ annalium monimenta euoluas, facilè reperies, antiquos Patres, ex quibus incorruptam fidem & religionem integram accepimus, quoties quæſtio aliqua oborta & excitata eſt, ex antiquorum ſententijs Eccleſiæque vulgata conſuetudine omnem difficultatem concluſiſſe: quam certiſsimā fidei regulam ſemper exiſtimârunt.

Sed ſentio quæſtionem de vera Eccleſia oriri, cuius demonſtrauimus ſtandum eſſe traditionibus, de qua quidem non pluribus agam, quàm inſtituti mei ratio poſtulat, cauſæque fuerit accommodatum. Finge igitur, Kemnici, quam voles veram Eccleſiam, & quę tibi magis arriſerit, definitionem eius amplectere. Quòd ſi in ſolis illam prædeſtinatis incluſeris, vera profectò illa erit fideș, quam ſemper prædeſtinati venerati ſunt, illæque conſeruandæ ſunt traditiones, quas à viris ſanctitate omniumque

niumq́ue virtutum genere clariſsimis acce pimus:Si tales fuiſſe ſententiæ huius architecti confiteantur Auguſtinum, Baſilium, Cyprianum, Irenæum, Ambroſium,reliquoſq́ue ſimiles pietate & eruditione Patres,quos ad diuorũ ſanctimoniam & beatitudinem commigraſſe certò ſcimus, ad exitum iàm quæſtio adducta eſt, atq; quas ſanctiſsimi iſti viri traditiones, tanquàm à Chriſto & Apoſtolis profectas comproba runt,vt certiſsimam fidei regulam ſuſpicere & obſeruare debemus. Quòd ſi de illorũ prędeſtinatione quicquã dubitant,quid de ijs ſentient, qui adhuc vitam degunt? qua ratione illorum prædeſtinatio illis cõſtare poterit? Quare quandiu prædeſtinatorum cœtus ignotus eſt,vera Eccleſia certáue fides perſpicua eſſe minimè poteſt. Quòd ſi nos in has conijciunt anguſtias, vt omnibus alijs præſidijs deſtituti,à ſola ſcriptura fidem mutuemur, cùm ſcripturã interpretãdi donum ſoli veræ Eccleſię promiſerit Chriſtus,atque extra illam eſſe nuſquàm poſsit, hæc ſi lateat, quî fieri poteſt, vt ſcripturę verus ſenſus pateat? Quę igitur tanta eſt iſtorum hominum inſolentia, ſuperbia & inſania? quæ tanta impudentia & temeritas, vt ſeſe fidei magiſtros ſpõte ſua, Deo hominibuſq́ue (vt aiunt) inuitis,con-

ſtituant, interpretandique ſcripturam munus arripiant, quos an ad Eccleſiam pertineant, ignoramus? Immo ſi ſancti mores, pura & inculpata vita, prędeſtinationis ſunt indicia, tam longè quidē à prædeſtinatione, quantum à pietate, modeſtia, innocentia & integritate abſunt. Quare in tantis huius temporis calamitatibus nihil mihi maiorem admirationem adfert, quàm perduelles hoſce, Euangelij oſtentatione quāplurimos fallere, quorum turpitudines, arrogantiæ, auaritiæ, effrenatęque cupiditates Euangelium execrantur, & deteſtantur. Quod ſatis magno argumento eſt, illorum ſectatores non Euangelij veritatem, ſed Euā gelij prætextu peccandi quęrere licentiam.

Quod ſi latius patêre Eccleſiam arbitraris, omneſque complecti fideles confiteris, illius quidem communis conſenſus nobis debet eſſe ſacroſanctus: illumque ſumma proſequi obſeruantia & pietate debemus. Nihil moror, vbi illam præteritis temporibus poſitam fuiſſe ducas: ſiue in Aſia illa, ſiue in Africa, ſiue ad orientem, ſiue ad occidentem ſolem ſita fuerit: illius certè Eccleſiæ, quæ ſub Chriſti nomine congregata, Chriſti cognitione & promiſsionib. nixa, ſacram ſcripturam ſemper recepit, vnam & eandem fidem perpetuò conſeruauit, con-

trarias perſuaſiones repudiauit, perpetuaq́; Epiſcoporum ſucceſsione ab ipſis Apoſtolorum temporibus propagata eſt: illius, inquam, Eccleſiæ ſententiæ quin retinendæ ſint, fides quin ſit amplectēda, in fide & religione ſenſus quin ſit ſuſpiciēdus, ſiue ſcripto ſiue per manus traditus ſit, ſiue ſcripturarum teſtimonijs nixus, ſiue illis deſtitutus ſit, dubitare is ſolus poterit, qui nouam nunc eſſe Eccleſiam, nouamq́ue fidem, priſtina mutata atque antiquata, delirans ſomniet. A quo Eccleſiæ conſenſu cùm vel tantillum diſceſsit D. Martyr Cyprianus, ſanctitate alioqui & eruditione clariſsimus, ſubortæq́ue de baptiſmo quæſtionis veritatē ex nuda ſcriptura proprio ſenſu intellecta, magis quàm ex communi Eccleſiæ conſenſu eruere voluit, quàm turpiter non modò errauerit, ſed errandi multis cauſam prębuerit, nemo neſcit. Satis igitur conſtat, quàm piè atque ſapienter à viris ſocietatis Ieſu dictum ſit, ſacrę ſcripturę Eccleſiæ traditiones neceſſariò annectendas eſſe, ſi ſalua fides eſſe debet. Pergit tamen vltrà calūniari Kemnicius, proponitq́ue ſecundum hoc axioma ſocietatis Ieſu nomine.

Cyprian. Epiſt. ad Pompeiū cōtra epiſt. Stephani. tom. 2.

Sacra ſcriptura in illis ipſis ſiue dogmatibus ſiue præceptis, quæ continet & proponit, eſt uelut naſus cæreus, non præbens certam aliquam & *Axioma 2.*

immotam ſententiam, ſed quæ in quamuis interpretationem flecti poteſt: in Colonienſi cenſura fol. 117.

Cum ſæpe mecum animo voluerem illorum hominum miſeram & infelicem conditionem, qui huius calamitoſi temporis erroribus non implicati modò & obcœcati tenentur, ſed alijs etiam errandi auctores ſunt: non poteram non illorum vicem vehementer dolere, quos putabam ſophiſticis aliquibus rationibus deceptos, fucatáque quadam veri ſpecie hallucinatos, aut prauis perſuaſionibus inductos, tetra errorum nocte immerſos eſſe: neque poteram illorum miſeranda ſorte non vehementer commoueri, quos ducebam ſola veritatis ignoratione in errore detineri: quibus ſi aliquando clara veritatis lux affulſiſſet, omnibus eam bonis opinabar eſſe antelaturos. Qua commiſeratione hæreticos proſequi me docuit D. Auguſtinus, qui ſuo magno malo & miſera deceptione (Manichæorum enim hereſi diu implicatus manſit) ſe didiciſſe ait, quo labore verũ inueniatur, quàm arduum & rarum ſit, carnalia phantaſmata piæ mentis ſerenitate ſuperare, atque quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis. Quare in eos, qui hiſce erroribus implicati tenentur, ſæuire, ſe nullo modò poſſe affirmat.

Aug. contra Epiſt. Manich. quam uocant fundamenti. cap. 2.

affirmat. Tamdiu autem in hac commiſera tione perſtiti, quamdiu à lectione librorũ, qui ab illis paſsim eduntur, me abſtinui. quos cùm primùm cœpi legendo terere, diligenterque ac curioſè euoluere, omnem commiſerationem exui, magiſque illos indignatione & ſtomacho dignos eſſe, quàm miſeratione ſum arbitratus, qui adeò frontem perfricuerunt, vt omnem operã & induſtriam collocent in fallacijs & impoſturis excogitandis, quibus ſeipſos miſerè decipiant ac perdant, illuſtri veritati tenebras obducant, imperitæ verò multitudini, quę illos admiratur & ſuſpicit, veritatis ſimulatione illudant, & in profundum atq; immenſum errorum pelagus abijciant. Quòd ſi libros, quibus eorum placita & doctrina cõtinentur, perlegas, in ſolis mẽdacijs excogitandis illos ingenioſos eſſe facilè perſpicies. At vtinam ingenioſi, ac non potius tam craſsi eſſent & hebetes, vt magis intoleranda ad effrenatas cupiditates licentia, omniumque vitiorum impunitate, homines ad diſſolutam libertatem procliues alliciant, quàm veri aliqua ſimilitudine decipiant. Non ſecùs, ac olim idolorum ſacerdotes, qui noua ſemper mendacia ſummo ingenio excogitabant, vt imperitum vulgus in tanta illa impietate continerent: nõ

tam in deos, quos falſos eſſe ſatis ſciebant, pietate cõmoti, quàm quęſtus & honoris, quem veritate periclitari intelligebant, cupiditate inducti & prouocati. Kemnicius verò vt præclarum ſe Lutheri cæterorumque ſimilium diſcipulũ prębeat, in fingendis mendacijs nulli voluit eſſe inferior: multis verò ita ſuperior euaſit, vt non pauciora ipſe paruo volumine, quàm alij magnis, fuerit complexus. In hoc verò Axiomate ita ſenſum cũ verbis inuertit, vt pro pulchro deforme: pro decore & honeſto turpe ac ſordidum, lectoribus obiecerit. Sed ſi in numerandis modò folijs veracem ſe & diligentem arithmeticum præbeat, veritatis omnis numeros expleſſe, & quæ poſteà dicit cuncta extra omnem reprehenſionem ſita eſſe putat. Eſt enim eius præceptoribus ſolenne, in ijs quæ parum aut nihil ad rem faciunt diligentes eſſe veritatis inquiſitiores, vt in reliquis eis liceat impunè mentiri. Dicunt quidem, fateor, Colonienſes Patres, eo loco, quem citat Kemnicius, ſcripturam ſacram eſſe velut naſum cæreum, ſed quid ea ſibi velint ſimilitudine, apertè explicant. Quia, inquiunt apud rudem populum facilè eſt ſcripturam ſacram in quamuis interpretationem flectere, qua aut Principum, aut vulgi palpentur vitia.

Vbi

Vbi verò, Kemnici, de doctrina ſiue dogmatibus mẽtio fit? vbi in illis eſſe ſcripturę incertum ſenſum dicunt? Relege, relege, inquam, accuratiùs quem citas locum, neque enim fieri poterit, niſi impietas iam callos obduxit, quin te tui valde pudeat. De fide ſermo erat, quam apertè probarunt Colonienſes Theologi cum charitate nõ eſſe neceſſariò conglutinandam, ſine charitate tamen parum prodeſſe. Atque ad Ioannis locum, Qui credit, quoniam Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt: vobis quidẽ valde familiarem, perperàm tamen, vt multa alia, intellectum reſpondebant: atque cùm de fide cum charitate copulata intelligendum eſſe ex ſanctorũ Patrum ſententijs aſſerant, ſciolos & impudentes homines tui ſimiles perſtringunt, qui ſua ſomnia nouaque dogmata præclaro ſacræ ſcripturæ titulo inſignita, velut oracula quædam vulgo credenda proponunt: atque omnibus operibus ſpoliatæ ac intermortuæ fidei prædicatione, effrenatam populi libidinem incitant. Ad quod commodiùs efficiendum, ſacram ſcripturam coram imperito vulgo in quãuis ſententiam pertrahere, minimè eſſe difficilè aiunt, cui facilè eſt verba dare, in ijs potiſsimùm rebus, quæ cupiditatibus & luxui, quibus maximè eſt deditum, fauent. *1. Ioan. 5.*

Age iam, Kemnici, videamus quantũ va les differendi arte: elice ex hac ſentẽtia tuũ hoc axioma, ex ijs antecedentibus argutus homo conclude, ſcripturam ſacram in dogmatibus & præceptis non præbere certá aliquam & immotam ſentẽtiam: vide quónam modo ratiocineris: neque enim alio quàm iſto, formare ex datis rationem poteris. Sophiſta quiuis impurus, proteruuſque aliquis hæreticus, poterit in ſcripturæ ſenſibus imperitos facilè decipere, falſoſque ſenſus ignaris, pro veris perſuadere. Ergo ſcriptura in dogmatibus & præceptis non continet immotos & certos ſenſus. O præclarum dialecticum, ó acutum ſophiſtá: prætermitto, quòd ex particulari ſententia vniuerſalem facis. Quis, quæſo, dialecticæ non modò peritus, ſed etiam rudis, hoc enthymema non irrideat? Quis ad tam ineptam, anilem, & deliram calũniandi rationem riſum teneat? debuiſſes profectò aut in elenchis fallendique arte magis eſſe inſtructus, aut tam petulanti calumnia ſuperſedere. Quis enim tam eſt demens & diuinorum rerum inſcius, qui ignoret, ſcriptura ſacrâ, quæ à Deo inſpirata, continet Chriſtianæ fidei diuinæque voluntatis myſteria, nihil eſſe verius, certius, firmius & immutabilius? & vbi præceptiua locutio eſt,

aut

aut flagitium, aut facinus vetans, aut vtilitatem, aut beneficentiam iubens, non eſſe figuratam, ſed certam & minimè ambiguã, vt D. Auguſtinus docet? Satis enim nõ modò certa & immota, ſed perſpicua eſſe decalogi præcepta nemo neſcit. Verùm cũ Colonienſes Patres animaduerterent, multa eſſe loca in diuinis literis, quorũ verus ſenſus non facilè pateat, ſed quæ quiuis in varias & diuerſas ſententias pro libito trahere poſsit, illam naſum cæreum, & Pighius, quem etiam Kemnicius carpit, plumbeam Lesbiæ ædificationis regulam, aptiſsima ſimilitudine appellârunt. Hinc fit vt D. Auguſtinus ſæpè doceat, multa fuiſſe in ſcripturis diuinis loca quæ latuerunt, quoadúſq; hæretici illorum praua interpretatione Dei Eccleſiam exagitârunt. Vndè ſumpta occaſione, aperta ſunt quæ latebant, & intellecta eſt voluntas Dei. Alibi verò ait, omnia diuina eloquia, ſalutaria eſſe benè intelligentibus, periculoſa verò ijs, qui ea volunt ad ſui cordis peruerſitatem detorquere potius quàm ſuum cor ad eorum rectitudinem corrigere. Quæ cũ à vobis fieri Colonienſes theologi videant, veſtriſque effrenatis cupiditatibus, fidei inani confidentia fauere, ad idque diuina teſtimonia, magna cum illorum contumelia & profanatione

Aug. de Doctr. Chriſt.

Aug. in pſal. 54. & de Ciuit. lib. 6. cap. 2.

Aug. in pſal. 48.

natione accommodare, ſacram ſcripturam naſum cæreum appellant: quippe quam ad veſtri cordis peruerſitatem detorquetis. In quibus Colonienſium verbis, ſi vel minima ineſt impietas, eâdem & D. Auguſtinū inuoluas neceſſe eſt, cum quo mauult ſocietas Ieſu, impietatis à vobis damnari, quàm cum tuo Luthero à te tuiſq; commendari.

Mirari tamen ſatis nequeo, Kemnici, ita Colonienſium hoc dictum abs te inſimulari, ac ſi Germanus non eſſes; neque in Germania viueres: in qua cùm tot ſint de religione ſententiæ quot capita, tot fides quot voluntates, omnes tamen vnicam ſacram ſcripturam patronum inducunt, omnes Dei verbum iactitant, omnes verum ſe ſcripturæ ſenſum tenere dictitant, vſqueadeò, vt nulla tam mollis & commutabilis cæra eſſe poſsit, quæ ita facilè queat ad cuiuſque arbitrium formari & fingi, vt diuina eloquia à veſtris ad quamuis impietatē detorquentur. In quot, quæſo, formas in-
Act.15. uertunt verba illa Petri, Fide purificās corda eorum? quot portentoſis modis immu-
Mat.26. tant illa Chriſti, Hoc eſt corpus meū? quot ſcripturæ loca huius temporis ſectarij miſerè dilaniant atque in varias ſentētias diſtrahunt? Quod quidem vt percipias, non tam eruditione aut iudicio, quàm auribus opus

habes

habes: quas ſi tuorum vocibus accommodes, omnes vrbes, pagos, lucos, angulos percrepare illorum vocibus audies, qui nihil aliud quàm Euangelium & diuinũ verbum iactant: qui tamen nõ minus in illius ſenſu inter ſe, quàm à nobis diſſentiũt. Ad quod ſi aduertas, fieri certè nequit, quin ſocietati Ieſu ſuccenſere deſinas, quæ etſi oĩs antiquitatis eſſet ignara, ex vobis tamẽ hãc diuinarum literarum tantam quaſi mollitudinem, vt in quamuis partem flexibilis ſit, didiciſſet. Quod iam olim diuus Baſilius deplorauit, Hilarius verò apertè docuit, cùm dixit, formam fidei certam eſſe, ſed quantum ad hæreticos, omnes ſenſus incertos eſſe. Et D. Auguſt. ad Paſcentium Arrianum ſcribẽs, conquerebatur aliquos eſſe homines, qui cùm ſcripturas non diligenter ſcrutarentur, pertinaciterque aliquam opinionem defendendam ſuſcepiſſent, & ſapientes magis videri quàm eſſe voluiſſent, ſcripturę verba à proprio & germano ſenſu ad longè diuerſum transferrent: Vt Arriani, qui de forma ſerui dicta, ad formam Dei transferebant. Quod ipſum multis demonſtrat D. Hilarius. Sed quid Patrũ ſententijs opus eſt, cùm Petrus ipſe Apoſtolorum princeps, affirmet, quædam eſſe in Epiſtolis Pauli intellectu difficilia, q̃ multi indocti

Aug. ad Paſcẽ. epiſt. 174

Hila. lib. de patris & filij unitat

Epiſt. 2. cap. 3.

indocti & inſtabiles ϛρεβλοῦσιν, hoc eſt, diſtorquent, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam
Epiphan hæreſ.26 ipſorum perditionẽ? Lege quæ D. Epiphanius de Gnoſticis ſcribit, & facilè videbis quàm cærea ſcriptura ſit, atque adeò in quã impuros, ſacrilegos, & obſcœnos sẽſus plurima illius loca impuriſſimi homines ita flexerint, vt non paucos ſuæ impuritatis ſocios aſciuerint. Quòd ſi aliqua ſcripturæ ſacræ ſententia ad ſimilitudinem concupiſcentiæ ipſorum formari poterat, non vt habet verbum, ſed vt habet mens ipſorum decepta, ad cupiditatem ſuam tranſmutantes dicunt ex ſpiritu veritatis proceſsiſſe. In quo neque ipſi à Gnoſticis eſtis valdè diſsimiles, qui veſtram cupiditatum omnium licentiam, & cũ ſpiritu valde pugnantem libertatem, ex diuinis verbis vos haurire dictitatis. Quæ veſtra procacitas effecit, vt ſcripturam ſacram naſum cereum accommodatè admodùm Colonienſes vocarent: non tam illius incertũ ſenſum, quàm veſtram in contorquendo ipſam petulantem audaciam notantes. Tertiũ verò axioma, quod in Colonienſi cenſura reprehendendum ſuſcipit Kemnicius, hoc eſt,

3. Axio. *Omnia & ſingula, quæ in ſcriptura comprehenſa ſunt, tantis inuoluta ſunt obſcuritatibus, ut ne doctiſsimi quidem certam cognitionem inde colligere poſ-*

gere poſſunt, niſi illam aliundè mutuētur, ex prætoria ſcilicet prælatorum Eccleſiæ intrepretatione. Et ideò qui ſaluam uolunt eſſe religionem, omninò debent Laicis interdicere in uniuerſum lectionem ſacrarum literarum, & inde ne quidem hiſtoriam paßionis excipiunt. Articul. Prim.

En tertiũ fictum & commẽtitium axioma, tertíaque Phariſaica calumnia. Neque enim aliter ſocietas Ieſu à Kemnicio hîc accuſatur, quàm olim Paulus Apoſtolique cæteri à Iudæis in crimẽ vocati ſunt. Ita enim ómnia inuertit atque deprauat, vt neq; verbum quidem huius axiomatis in Colonienſi cenſura reperiri poſsit. Sed tale ab ipſo cõfictum eſt, quale in illa offendere peroptaſſet, vt ei liberior patêre calumniandi campus potuiſſet. Quod vt euadat exploratiùs, Colonienſium mentem paucis aperiamus. Monhemius, cuius inſaniam Colonienſes theologi cenſoria grauitate reprimere meritò voluerũt, teſtatur ſe in ſupremis gymnaſij ſui claſsibus, prouectioribus diſcipulis interpretari ſcripta vatum & Apoſtolorum, ad quod ſtudium alacriori animo capeſſendum vt incitarentur iuuenes, multis contendit, & maximè D. Chryſoſtomi auctoritate demonſtrare, ſacrarum literarum lectionem cunctis fidelibus, quamuis ſint de vulgi fece ita eſſe neceſſariam, vt ſine il-

la ſalu-

la ſalutē ſperare nullo modo poſsint. Quā incredibilem delirationem multis & magnis rationibus, apertiſsimiſq; teſtimonijs Colonienſes reprimunt, atque principiò oſtendunt, Sacram ſcripturam tot ac tantis eſſe difficultatibus implicatam, vt ſatis id magno argumento eſſe debeat, minimè cō ſultū fore, omnes paſsim ac temerè ad eius lectionem admitti. Id quod ex difficultatibus, quibus primum ac ſecundum Geneſeos caput ſcatet, perſpicuum faciunt. Neq; faciliora eſſe permulta loca in nouo Teſtamento, in quibus explicandis cùm antiqui Patres multùm inſudauerint, plurima tamen non prorſus penetrârunt, aliqua verò ſilentio ſuppreſſerunt. Quod ex ijs, quæ D. Auguſtinus ſcripſit in illa Ioānis verba, Et ego neſciebā eū, & ex lib. Apocalypſis ſatis conſtare dicunt: adeò vt neque Dominicæ paſsionis enarratio, quæ omnibus clara videtur, ſuis magniſq; difficultatibus in conciliandis præſertim Euangeliſtis careat.
Quas difficultates prouenire dicunt, tum ex peregrinis linguis, in quibus primùm conſcriptæ ſunt ſacræ literæ (quam peregrinitatem cum in Latina atque adeò vulgari lingna exuere non omninò poſsint, ad earum exactam cognitionem linguarum peritia maximè eſt neceſſaria) tum ex tropis ac figuris

ac figuris quibus ſæpè abundant: quæ qui non percipit, fieri non poteſt, quin crebrò labatur ac decipiatur. Præter quæ omnia in primis ſcripturæ ſacræ lectio, inquiunt, requirit excultos & exercitatos ſenſus, hominesque eo ſpiritu afflatos quo illæ dictatæ ſunt. Quare iuſtiſsimè cautum eſſe dicunt, ne qui imperiti ſunt, & ad diſcernendum verum à falſo nondum purgatam mentem habēt, de ſcripturarum difficultatibus vnquam diſceptēt: ſed id negocij ijs qui probè hac in re verſati ſunt committāt. Quod D. Auguſtinus non modò docet, ſed vſque adeò perſpicuum ac facile ducit, vt quiuis vel mediocriter ſanus, id facilè intelligere poſsit, ſemperque accidere ait, vt multa indoctis videantnr abſurda: quæ cùm à Doctoribus exponuntur, eò laudanda videantur elatiùs, quò abiectius aſpernanda videbantur. Iuuenes verò, quibus potiſsimùm ſacras ſe literas tradere Monhemius profitetur, Colonieſes iudicāt, ad earum lectionem aptos non eſſe, vt neque philoſophiæ moralis accommodatos auditores ob immodicas animorum ſuorum perturbationes Ariſtoteles eſſe dixit. Non prohibent tamen quin illi, & populares homines lectioni ſacrarū literarū domi vacent, & ſcripturas illas euoluant, quas ad explicandum

Aug. li. 1. de Moribus Eccl. Catholi.

H facilio-

faciliores eſſe conſtat: deque arcanis fidei noſtræ myſterijs inter ſe conferant, quæ tamen in concionibus ac lectionibus didicerunt: quandoquidem talibus collocutionibus & timor domini magis accreſcit,& charitas vehementiùs excitatur. Omnibus tamen promiſcuè totam ſcripturam legendam tradere,deque illius difficultatibus iudicium imperitæ plebi committere, nihil eſſe aliud,quàm fidem in apertũ diſcrimen conijcere.Hæc ad ſummum eſt Colonienſium ſententia.

Hanc Kemnicius ea,qua pollet veritate, modeſtia,integritate ita peruertit,vt ex aliquibus locis,quos in ſacris literis obſcuros eſſe dicunt, omnes & ſingulos tenebricoſos dicat, vſqueadeò vt nihil obſcuritate vacuum reliquum fecerit, quæ de popularibus vulgique hominibus & elatis iuuenibus dicuntur, ad doctiſsimos quoſque accommodet: quæ ex ſcripturis vulgi hominibus legenda permittuntur, interdicta prorſus eſſe dicat.Vnde,quæſo Kemnici,tam ſubita iſta mutatio extitit? ò indicibilem conuerſionem, ò inauditam metamorphoſim, in qua neque veſtigium quidem priſtini ſtatus reliquiſti. Sed vt tua in mentiẽdo audacia illuſtrius pateat, ea, quæ adiungis verba,referam. *Multis*(inquis)*Pa-*

trum

trum teſtimonijs probant, eſſe in ſcriptura quædā loca difficilia & obſcura, & inde inferunt: Ergo *omnia & ſingula in ſcriptura ſunt obſcura: & illa per partes ita enumerant, ut ne hiſtoriam quidem paßionis excipiant. Quàm ſophiſticum hoc argumentum ſit, etiam pueri noſtri intelligunt.* Hiccine candor eſt Euangelicus, Kemnici? hęc Chriſtiana ſinceritas? hæc in ferenda ſentētia integritas? Hoc'nam eſt Euāgelium inſtaurare, fidem redintegrare, religionem renouare atque reſtituere? Quod, quæſo, illud eſt Euangelium, de quo tunc vos præclarius mereri arbitramini, cum in fingendis calumnijs, inueniendis mendacijs, fraudulentiſque interpretationibus excogitandis, vt famam optimorum hominum denigretis, acuti admodùm fueritis & diligentes? Vbi, quæſo te, voces illas, omnia & ſingula, reperiſti? vbi illam tam ineptam argumentationem, vbi puerilem illā collectionem legiſti, vt ex obſcuris aliquibus ſcripturæ locis omnia eſſe obſcura concludāt? Si in numerandis folijs tam es diligens, deſigna locum, & ſi quis apud tuos te etiam iniquior iudex reperiri poteſt, qui Colonienſium verba cum tuo axiomate conferre voluerit, illius iudicio ſtemus, ille nobis ius dicat. Quod ſi facere non audebis, ij quorum hortatu tam egregiū opus aggreſ-

ſum te eſſe ais, intelligant, nihil te aliud quàm illis & vniuerſæ Germaniæ imponere ſtuduiſſe: & quàm ſit certa fides, præclara doctrina, pium, religioſumque viuendi inſtitutum ſocietatis Ieſu, cognoſcant, quā non niſi apertiſsimis mendacijs potuiſti calumniari: niſi fortè te illa fefellit per partes numeratio ſacrorum librorum, neque percepiſti quorſum ſpectaret. Auſculta igitur diligēter: probant illa enumeratione apertè & euidenter, in ſingulis ſacræ ſcripturæ libris eſſe locos aliquot difficiles, ita vt nullus integer liber reperiri poſsit tam apertus & intellectu facilis, qui ſuis difficultatibus careat. Quod cùm in omnibus ſingulatim demonſtrent, in Dominica etiam paſſione, ſumma inquiunt dexteritate opus eſſe, vt quatuor illa Euangelia inter ſe conciliari poſsint. Ex quo quàm præclarè ſequatur, omnia & ſingula quæ in ſacra ſcriptura compræhenſa ſunt obſcura eſſe, non tam es rudis ac ſtupidus quin videas. Quantum verò tuum hoc axioma ab illorū mente & verbis abhorreat, ſi perlegas quæ ipſi ſcribunt cùm interpretantur locū Chryſoſtomi, quo omnes ad ſacrarum literarum lectionem inducit, apertè admodùm videbis. Docēt enim Chryſoſtomi exhortationem de ijs eſſe ſcripturis intelligendam,

quas

quas faciliores & explicatiores eſſe conſtat, vel quia hiſtoriam continent, vel quia aliquando à ſacerdotibus in publicis concionibus fuerunt expoſitę. Id'ne eſt, Kemnici, omnia & ſingula obſcura dicere? aut plebē ab omni ſcripturarum lectione deterrere? an potius quæ ab ea legenda ſunt, piè & ſapienter conſulere?

Plurimos verò locos in ſacris libris tantis eſſe obſcuritatibus obuolutos, vt ſine magnis laboribus multiſque ad Deum deprecationibus intelligi non poſsint, & ex ſanctorum Patrū ſcriptis, qui in eo ſtudio vniuerſam ætatem conſumpſerunt, accepimus & experientia diſcimus. Diuus enim Hieronymus cùm Paulinum ad ſacrarum literarum ſtudiū hortatur, velamē, inquit, non ſolùm in facie Moſi, ſed in Euangeliſtis & Apoſtolis poſitum eſſe. Quare illum & ad labores in ſacrarum literarum meditatione exantlandos, & ad deprecandum intelligentiam aſsiduè ab illo qui habet clauē Dauid, qua aperit quod nemo claudit, claudit quod aperire nemo alius poteſt, tāquàm ad res ad hoc ſtudium ſummè neceſſarias incitat. Dauid enim ſanctiſsimus cū diuino eſſet ſpiritu afflatus, diuinam tamē clementiam precatur, ſibi vt nouam opem peculiareq́ue auxilium ferat, vt diuinæ le-

Scripturā ſacrā difficilem et perobſcuram eſſe.

Hierony. ad Pauli.

gis meditationi tutò poſsit incũbere; quò
ſi deſtituatur, labi ac decipi veretur, Reue-
Pſal. 118. la, inquit, oculos meos, & conſiderabo mi-
rabilia ſiue (vt Hebræa verba ſonant) recon
dita de lege tua. Plurima enim in ſacris li-
teris ſub verbis quę aperta videntur latent,
quæ non niſi aſsidua meditatione patêre
queunt. Eſt enim vel hoc maximum diui-
næ ſapientiæ argumẽtum, quòd omnes an-
tiqui Patres cum in ſacrarum literarum ſtu
dium vigilantiſsimè incubuiſſent, & inde
multa abſtruſa & arcana in lucem edidiſ-
ſent, non tamen illud immenſum pelagus
ita potuerunt exhaurire, quin nouos the-
ſauros ſingulis diebus reperire detur. quæ
àbdita ſacrarum literarum penetralia qui
introſpicit, ſolus ex Diui Hieronymi ſen-
tentia ſacras literas percipere dicendus eſt.
Id verò quàm longè à vulgi captu poſitum
ſit, quiuis ſanus facilè intelliget. fuerunt
Euſeb. enim vel hoc nomine maximè à Philone
hiſt. Eccl. commendati egregij illi pietatis ſtudio vi-
li. 2. c. 17 ri, quos cultores vocat, qui tẽporibus Apo-
ſtolorum mirum in modum ea maximè de
cauſa floruerunt, quia omnem vitam, labo
res, cogitationes, vigilias, mentem deniq;
ipſam ad ſacrarum literarum lectionẽ com
parârunt. qui verò accuratè legerit, quibus
illi optimi & ſapientiſsimi viri laboribus
per-

perſungebantur vt earum germanum ſenſum compararent, facilè intelliget, quàm longè ij abſint ab illarum vera intelligentia, qui ita faciles eas eſſe arbitrantur, vt imperito vulgo committi poſſe dicant. Eſſæos verò illos ſiue cultores non in verborum ſuperficie hæſiſſe; ſed occultos ſenſus aſsiduo ſtudio inquiſiuiſſe, ijs verbis Philo narrat: Videtur enim viris iſtis vniuerſa legis ſcriptura animantis ſimilis eſſe; ita vt ſuperficies verborum, corporis; ſenſus verò in verbis recõditus, animæ ſit loco. Quæ ipſorum religio præcipuè quaſi per ſpeculum nominum, eximiam ſententiarũ pulchritudinem relucentem obſeruans, contemplari cœpit. Quare ad ſcripturas intelligendas, non ſolo labore aut iudicio fidebant, ſed veterum etiam commentarios, vt idem Philo tradit, adhibebant. *Philo Iudæus.*

Sed video auctores earum Centuriarum, quæ nuper Baſileæ excuſæ in lucem prodierunt, præcipitanter atq; petulanter (vt infinita propè alia) iudicare hos Eſſæos, Chriſtianos haudquaquam fuiſſe. Quod nullo alio argumento perſuadere conantur, niſi inuidia & penit⁹ inſito odio, quod in voluntariam paupertatem, & in monaſticum viuendi genus ſanctiſsimũ habent. quod quia à primis illis florentiſsimiſque *Cent. 1. lib. 2. c. 7* *Centuriarum perfidia.*

Eccleſiæ temporibus valdè fuiſſe alienum putant, minimè etiam Eſſæos illos, qui in monaſtico viuendi genere mirificè excelluerunt, Chriſtianos fuiſſe ducunt. Qui tamen antiquitatis iniquiſsimi corruptores ſi cogitatè perpendiſſent argumenta & ex Philone ipſo ducta teſtimonia, quæ ipſi vt leues coniecturas contemnunt, quibus ductus Euſebius Chriſtianis illos annumerat; minimè quidem tam temerè ſententiam præcipitaſſent. Neque enim quæ de his ſanctiſsimis viris dicũt, in alios quàm in Christianos quadrare vlla ratione poſſunt. Sed quid ſperandum fuit de his centuriatis auctoribus, qui pudore ſemel abiecto, odio in omnem veritatis ſpeciem, tanquàm quibuſdam furijs agitati, nihil non ſibi licere, nihil ſe non poſſe finge arbitrantur? neque quoduis commentum petulantiſsimè inculcare dubitant? Quare per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Ieſu Chriſti oro atque obteſtor omnes veritatis amatores, ne mẽdaciſsimis illis voluminibus fidem vllam habeant; in ijs præſertim rebus quæ ad impia ſua dogmata confirmanda, noſtra verò euertenda ſpectant: ſed cuncta ad ſuas origines diligenter reuocare ſtudeant. Nihil enim perditi iſti homines non machinantur, nihil non torquent ac luxant, nihil non

Hiſt.Ecc. li.2.c.17

non deprauant, nihil non fingunt, vt ſua dogmata veterum omnium conſenſu fuiſſe comprobata mentiantur. Quare eos, qui ſanctorum Patrum, & vniuerſæ antiquitatis iudicio tantùm tribuunt quantum illorum eſt fidei, auctoritati & ſanctitati debitum, oratos volo, vt quæ ab iſtis hominibus afferuntur, cùm ipſis veris exemplaribus conferant. neque enim latêre eos poterit, quantam iniuriam ſanctis Patribus & toti antiquitati fecerint. Etſi enim alijs in rebus quæ ad rerum geſtarum hiſtoriã pertinent, fallantur non ſemel; eſt tamen in illis decipi minus periculoſum. In ijs verò quę ad religionem attinent vt periculoſiora, ita & crebriora apud illos ſunt atque intolerabiliora figmenta. Hæc vt nunc admoneam, inflãmata in proximos mihi in Chriſto coniunctiſsimos charitas cogit, cùm prę ſertim videam hos libros in eorum potiſsimùm manibus maximo cum applauſu verſari, qui cùm ſanctos Patres, aut nunquã aut minus attẽtè legerint, his perditiſsimis auctoribus plus æquo fidunt.

Sed vt ad ſacrorum voluminum obſcuritatem reuertamur, ſi Patrum ſententias, Kemnici, diligenter expendas, videbis ſanè quàm multis ſudoribus omnes ſacrarũ literarum intelligentiam comparârint, eos

tamen ſemper excipio & ſecerno, qui miraculo inſolentiq́ue Dei beneficio eam ſunt gratiã conſequuti, quæ alijs magnis laboribus cõſtitit, vt de magno illo Antonio Auguſtinus narrat. Diuus enim Hieronymus omni linguarum cognitione mirificè ornatus, teſtatur ſe totam ferè adoleſcentiam in hiſce ſtudijs inſumpſiſſe; neque ſeipſo tantùm præceptore fuiſſe contentum, ſed nunquam ceſſaſſe doctos viros conſulere, atque abditos ſacræ ſcripturæ ſenſus ab illis perquirere. Quam tamen diligentiam, cùm nõ ſatis eſſe putaret ad rem tãtam cõparandam, Alexandriam perrexit, vt Didymum egregium illius tempeſtatis virum etſi luminibus orbatum coueniret, & ab illo ea omnia ſciſcitaretur, quæ ſibi in diuinis ſcripturis difficultatem afferebant. Hieronymi verò præceptorem Gregorium Nazianzenum & Baſilium, pietate, charitate, eruditione vitæq́ue inſtituto eius verè ſocium, ſplendidiſsima illa quidem duo Orbis lumina, tradit Ruffinus diſciplinarum omnium quæ ad humanitatem pertinent cognitione mirificè ornatos, ad monaſteriũ & locum ab hominum conſuetudine remotum ſe contuliſſe, ibiq́ue per annos tredecim in ſacrarum literarũ ſtudia incubuiſſe, earumq́ue intelligentiam non ex propria

Auguſt. procœm. lib. 1. de doctr. Chriſt.

Hieron. procœm. in epiſt. ad Ephe.

Ruffinus lib. 2. c. 9

præſum-

præſumpſione, ſed ex maiorum ſcriptis & auctoritate eſſe ſecutos, quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſsione intelligendi regulam ſuſcepiſſe conſtabat. Si diui Auguſtini acre ac propè diuinum ingeniũ, & in euoluendis abſtruſis ſcripturæ ſenſibus incredibilem ſolertiam (vt par eſt) ſuſpicis, perlege quibus verbis D. Hieronymus eum hortatur, ne miretur, ſi in eius libris quędam à recta linea diſcedant, & calumniæ ac repręhenſioni pateant, cùm ſcripturæ adeò obſcuræ ſint, vt in illis falli non ſit difficile. *Inter epiſtol. Aug. epiſt. 14.* Quare de ſcripturarum tam immenſa altitudine, vt oculorũ aciem perſtringat, ita cũ Deo Auguſtinus loquitur, Mira profunditas eloquiorum tuorum, quorum ecce ante nos ſuperficies blandiens paruulis, ſed mira profunditas, horror eſt intendere in eam, horror honoris, & tremor amoris. *Cõfeßio. l. 12. c. 14* Sanctiſsimus item planeque diuinus Apocalypſis liber tanta eſt obſcuritate inuolutus, vt ideò ab aliquibus de illius auctoritate fuerit olim dubitatum. De illo autẽ Dionyſij Alexandrini, viri ſanctitate & eruditione illuſtriſsimi apud Euſebium iudiciũ modeſtiæ pietatiſque pleniſsimum, atque à veſtra intollerabili arrogantia valdè alienum auſculta, Maiori de hoc libro (inquit) exiſtimatione concepta, quàm vt à me poſſit intel- *Dionyſ. Alexan. apud Euſeb. lib. 7 capit. 25.*

ſit intelligi, arcanam quandam & admirabilem in ſingulis illis capitibus futurarũ rerum expectationem contineri ſuſpicor. etenim vbi illum non intelligo, altiorem quendam ſenſum verbis ineſſe cogito: neque de iſtis meo intellectu inquiro & iudico, ſed fide potius acquieſcens, ſublimiora illa, quàm quę à me intelligãtur, eſſe puto, neque refuto ea quæ non conſideraui, ſed magis admiror quod non & ipſe perſpexi. Has tu, quæſo Kemnici, ſcripturas, agreſtibus hominibus, colonis, ſartoribus, rigidis opilionibus, fullonibus, vetulis, totique imperito vulgo, qui excolendo bonis artibus ingenio vacare nunquam potuit, committendas eſſe vt de illis ſententiam ferãt, arbitraris? Confer, quæſo, quæ à viris ſocietatis Ieſu in Colonienſi cenſura dicuntur cum ijs ſanctorum Patrum teſtimonijs, & videan diuerſum quid aut dicant, aut innuãt, & an tuorum ſophiſmatum vi poſsis in aliam ſententiam illorum verba trahere.

Video quid ſuſpiceris, & quàm temerè arbitreris, ſcripturarum lectionem eos interdicere rudi vulgo, ne ſi ipſorum doctrina ad regulam ſcripturæ ſacræ exigatur, eorum fides & eruditio ſimul cum religione viuendique inſtituto ſanctiſsimo periclitetur, quod ab errore imperitæ multitudinis po-

nis potiſsimùm pendêre ducis. Annon tibi ſat erat, Kemnici, verborum ſententiarumque cenſuram tibi vindicare, niſi etiã animorum intimorumque ſenſuum, & cogitationum iudicium tibi arrogaſſes? Quibus oculis illorum mentem & intentionẽ, quæ ſoli Deo patet, perluſtrare potuiſti? quę indicia tam iniquam ſuſpicionem tibi mouere potuerunt? Interdicunt quidem imperitæ plebi lectionem diuinorum librorum, fateor: ſed quo conſilio? quia ſcilicet in ijs multa ſunt perobſcura, in quibus cum hallucinari facilè quiuis poſsit, qui illorum lectionem vulgo hominibus permittunt, illorum fidem in apertum diſcrimen conijciunt. Hoc, quæſo, eſt nolle fidẽ ad regularum ſacræ ſcripturæ exigere, aut diuinorum verborum iudicium detrectare? Non meminiſti Colonieſes Patres principiò affirmaſſe, ſacram ſcripturã fidei eſſe regulam certiſsimam, cui qui repugnat, miſerandis falſarum opinionũ erroribus inuoluitur? Nam etſi non pauca ſint fidei arcana, quæ in ſacris literis apertè non explicantur, qui tamen ijs repugnat quæ in diuinis literis continentur, impius certè ac ſacrilegus, non minùs illorum quàm veſtro ſermone cenſetur. Quare omnia diuinarũ literarũ iudicio ita quidem metienda ſunt,

vt ni-

vt nihil probemus ab ijs diuerſum atque alienum quæ ſcripta ſunt: fides tamen catholica non ita eſt ſcripturæ ſacræ finibus circunſcribenda ac coarctanda, vt nihil credamus amplectamúrue, quod in ſacris literis ſcriptum non ſit. Nam etſi omnia ſacris literis comprehenſa veriſsima ſint, omníque erroris ſuſpicione prorſus libera, non tamen omnia quæ Chriſtiana fides credit, religio veneratur, ſacrarum literarum ſunt monimentis conſignata. Age igitur, Kemnici, liberè & curioſè exige quæcunque in Colonienſi cenſura à viris ſocietatis Ieſu dicuntur, ad normam ſacræ ſcripturæ: audacter confer illorum placita cum diuinis oraculis, à quibus ſi quid abhorruerit, tibi herbam porrigam, & in illos te ipſo etiam acerbius inuehar inſectaborque vehementius, & quem ad illos defendendos conatũ adhibeo, totum ad oppugnandos conuertam. Solum enim mẽdacium tenebris gaudet: veritas verò lucem amat, neque iudicis æqui cõſpectũ reformidat. Sed ſi de ipſius ſcripturæ ſacræ vero ſenſu (quem non ſemper peruium eſſe, ſed aliquando in obſcuro deliteſcere oſtendimus) quæſtio oriatur, quis dirimendæ controuerſiæ modus erit? quem iudicem ſumemus? quis controuerſiam ſedabit? Nam dùm quiſque quæ ſibi

magis

magis arridet interpretationem mordicus defendendam ſuſcipit, minimè quidem poteſt, quid verius ſit, aut cum ſcriptura ſacra magis conſentiat, vlla ratione patêre. Cùm verò omnis excitata cõtrouerſia legitimis iudicibus dirimatur, quem legitimum magis iudicem aſciſcere in quæſtione de ſcripturæ ſenſibus poſſumus, quàm Eccleſiam ipſam, cui interpretandi ſcripturas ſpiritũ promiſit Chriſtus? Quòd ſi vt apertè paulò antè demonſtrauimus, ad Eccleſiam pertinet ea proponere, quæ fidelibus neceſſariò credenda ſunt, hoc ſanè proponendi munus tam eſt cùm interpretandi functione coniũctum & copulatum, vt diſiungi ac ſeparari nulla ratione poſsint. Nã cũ fides nõ feratur in externa ſcripturæ verba, ſed in ea fidei myſteria, quæ illis verbis ſignificantur, annon fucatus ac fallax proponẽdi modus eſt, ſi diuina tantùm verba & incognita ſuppeditet, illis verò obuoluta ſacra initia minimè aperire poſsit? Qui legendi imperito librum in quo omnia fidei myſteria continerentur porrigeret, & literarum Hebraicarum ignaro ſcripturæ ſacræ volumẽ Hebraicis literis conſcriptum exhiberet, poterítne vnquam ita inſanire, vt dicat ſe rudi huic & imperito homini ꝓpoſuiſſe & demonſtraſſe quæ credere illum oporteat?

Scripturas interpretari Eccleſiæ eſt.

Cùm

Cùm igitur permulta ſcripturæ ſacræ loca vulgari lingua cōſcripta nihilo ſint nobis perſæpè clariora, quàm Hebręa eius linguę ignaris eſſe poterunt, quis dubitare queat, illius eſſe ſcripturam ſacram exponere, cui fidelibus proponere quæ credenda ſunt, ex officio incumbit? neque enim aliter officio ſuo fungi vllo modo poterit. Quod D.
1.Cor.14 Paul. apertè his verbis docet, Nunc autem ſi venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero? niſi vobis loquar aut in reuelatiōe, aut in ſciētia, aut in doctrina, id quod in Muſicæ inſtumentis apertè demonſtrat, Tamen, inquit, quę ſine anima ſunt vocem dātia, ſiue tibia, ſiue cithara, niſi diſtinctionem ſonituum dederint, quomodo ſcietur id quod canitur aut quod citharizatur? Etenim ſi incertam vocem det tuba, quis parabit ſe ad bellum? Ita & vos per linguam niſi manifeſtum ſermonem dederitis, quomodo ſcietur id quod dicitur? eritis in aëra loquētes. Cùmq; longa oratione id ipſum amplificat, perſpicuum tandem facit, inane eſſe ſi diuina oracula is Chriſtianæ plebi ꝓponat, qui non eſt diuino ſpiritu donatus, quo illorum difficultates poſsit aperire.
Quare qui interpretandi ſcripturas officiū & auctoritatem cum ſumma ſapientia coniunctam, Eccleſiæ denegat, non Eccleſiæ
modò,

modò, ſed diuino etiam Spiritui illius rectori atque gubernatori inſignem ignominiam inurit. Quô enim, quæſo, ſemper ſpectauit Conciliorum frequentia, & cunctis retrò ſæculis illorum ſacroſancta auctoritas, cùm ingens aliqua de fide atq; religione digladiatio excitabatur, & de ſcripturæ vero ſenſu inter Catholicos & hęreticos cõtrouertebatur? Quorſum tota Eccleſia vnũ in locum conueniebat, illiuſque decreta vt diuina oracula pij omnes complectebãtur, ſi aut diuina verba valdè omnibus ſunt manifeſta, aut de abditis ſcripturę ſenſibus ſententiam ferre Eccleſiæ munus propriũ non eſt? Quare ſapienter admodùm in ſexta ſynodo definitũ eſt, vt omnes qui Eccleſijs præſunt diebus Dominicis populum doceant: & ſi qua ad ſcripturam pertinens controuerſia excitata fuerit, nõ aliter quàm ex ſententijs Doctorum ab Eccleſia probatorum dirimatur: maioremque laudem ex illorum ſenſibus, quàm ex proprijs intelligant ſe conſequutos. Age verò, Kemnici, perpendamus, quis magis veritatem vereatur, quis vehementiùs ſcripturæ ſacræ ſeuerum iudicium formidolosè declinet, ij'ne qui in perobſcuris ſcripturæ locis Eccleſię, grauiſsimorumque hominum auctoritatẽ, integerrimæ antiquitatis iudicium præ- *Can. 19.*

ſtolantur: an qui hanc clariſsimam lucem declinantes, imperiti vulgi, lixarum, calonum, opilionum, inſanæque multitudinis ſententiam auidiſsimè quærũt? Ad horũ vos ſanè iudicium prouocatis, iſtos veſtræ cauſæ iudices expetitis, iſtorum ſententiã in diuinis verbis optatis, quos facilè poſſe à vobis circunueniri quibuſcunq; verborum lenocinijs, longa experiẽtia didiciſtis. Nos verò, qui veritatem vnicè charam habemus, imperitę multitudini, quę non delectu aliquo aut ſapiẽtia, ſed impetu potiùs & quadã temeritate ad iudicãdum ducitur, in re tanta iudicium aſpernamur, clariſsimam Eccleſiæ, Prælatorumq; lucem, quos Chriſtus audiendos eſſe voluit, ſententiám & auctoritatem veneramur: conciliorum decreta, antiquorum patrum ſanctiſsimorũ & doctiſsimorũ interpretationes, ſummorumque Pontificum, iudicium qui ſpiritu Chriſti ad docendum, ſimul cum ipſius vicario munere ſunt exornati, exoſculamur, horum iudicio ſtandum eſſe, quando de diuinis verbis quæſtio oritur, arbitramur. qui enim ad colores diſcernẽdos cœcos aduocat, an non falli ac decipi affectat? Quæ igitur maior temeritas excogitari poteſt, quàm Eccleſiæ luce relicta, ad cæcutiẽtis multitudinis iudiciũ confugere? an non

apertè

apertè demõſtratis, non veritatem vos, ſed decipiendi miſeros &ignaros homines mo dum diligenter quærere? cùm tales iudices efflagitatis, qui de comicis hiſtrionibus, mi mis, ac paraſitis: qui ad auram popularé captandam ſe totos fingunt, potiùs quàm de verbis Dei, ſententiam ferre apti ſunt? At, inquis, nullis alijs iudicibus quãm eâdem ipſa ſacra ſcriptura opus eſt, illa ſui ipſius eſt prȩclariſsimus expoſitor: ex clarioribus enim eius locis ſatis eſſe poterit perſpicuũ & manifeſtum, quis ſit obſcurioris ſenſus. Sed quid tandem, Kemnici, fieri oportet, ſi quem tu locum clariorem eſſe & obſcurioris interpretem ducis, ego diuerſam lon gè ſententiam continere valdeq; diſsimilem exiſtimem? Cadere enim ſæpè poteſt, vt loci illius, qué tu obſcurioris interpreté aſciſcis, ſentẽtia plana & aperta ſit, minimè tamé erit apertum, eſſe obſcurioris de quo controuertimus eandem germanamq; ſen tentiam. Nam etſi tibi conceſſerim, nihil obſcurũ eſſe in vno loco, quod in alio non ſit apertiùs & explicatiùs, (quod tu cauſæ quaſi fundamentum collocas) minimè tamen concedam, ſemper conſtare poſſe, obſcuri huius loci ſenſum illum eſſe, qué his aut illis apertioribus verbis ſcriptura expli cauit. Aliter enim omnes iam ſcripturæ ſa-

cræ receſſus patêrent, omneſq; illius eſſent difficultates enodatæ, atque nihil in illa eſſe potuiſſet tam reconditum, quod ex clarioribus locis non euaderet Patribus & maioribus noſtris manifeſtum. Quod ipſi nō modò non agnouerunt, ſed multa eſſe dicit Irenæus tam recondita, ad quæ mortalium nemo poſsit penetrare, ſed quæ ſoli diuinæ cognitioni committenda ſint.

Sed Kemnicius arbitratur, Colonienſis cēſuræ compoſitores, veteratoriè omiſiſſe diſtinctionē illā, quæ tam apud Irenæū quàm apud Auguſtinum extat: omnia ſcilicet ad fidem, moreſque viuendi neceſſaria, inueniri in planis & apertis ſcripturæ ſacræ locis, etſi multa in ea ſint valde difficilia & obſcura. Vt verò de Auguſtino primùm loquar, fateor illum nō ſemel id planè & apertè diſſerere. Ita enim ſcribit, Magnificè igitur & ſalubriter Spiritus ſanctus, ita ſcripturas ſanctas modificauit, vt locis apertioribus fami occurreret, obſcuriorib. autem faſtidia detergeret: nihil enim ferè de illius obſcuritatibus eruitur, quod non planiſsimè dictum alibi reperiatur. Quæ verba de ijs eſſe myſterijs intelligenda, quæ credere hominem neceſſe eſt, non obſcurè idem Auguſtinus docet ad Voluſianum, ad hunc modum ſcribens, Tanta eſt, inquit,

Aug. l. 2. de Doct. Chriſtia.

Epiſt. 3.

inquit, Chriſtianarum profunditas literarũ vt in eis quotidiè proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia vſque ad decrepitam ſenectutem maximo ocio, ſummo ſtudio, meliore ingenio conarer addiſcere. Non quod ad ea quæ neceſſaria ſunt ſaluti, tantâ in eis perueniatur difficultate.

Irenæus verò contra Valentinianos agens, qui præter vnum Deum omnium fabricatorem, aliud principium & Deum eſſe tradebant, idq́ue ex obſcuris & parabolicis ſcripturæ ſacræ locis perſuadere nitebãtur: apertis verbis ait, regulam ipſam veritatis in ſcripturis ſacris in aperto poſitam eſſe: ſatisq́ue ex ipſis conſtare, vnum eſſe deũ, qui omnia fabricauit, conſeruat, & procurat. Quare nihil magis decere hominem Chriſtianum, quàm in hac Dei clara & dilucida cognitione immobiliter hærere, animumq́ue ſuum pro innumeris à Deo acceptis beneficijs charitate augere. Quòd ſi multa in ſcripturis offenderit, quorum intelligentiam conſequi minimè poſsit, alterum tamen Deum præter eum qui eſt non requirat. Quod ego ſic interpretor: ab ea tamen fidei perſuaſione, quam ex ſcripturæ planis locis eſt conſequutus, diuelli ſe nulla ratione patiatur. Perſuaſi enim (inquit) eſſe debemus, ſacrá ſcripturam à Dei verbo

ac ſpiritu dictatam eſſe: quare perfectiſsima eſt, nihilq́ue continet non magnum, egregium & verum. Sed tamen minimè mirandum eſt, ſi cœleſtia myſteria, & quæ diuina reuelatione opus habent, nos lateant, quos eorum etiam quæ quotidie manibus verſamus & oculis intuemur multa fugiũt. Quod cum multis doceat exẽplis & rationibus, tandem concludit, multa in ijs quæ in ſcripturis ſanctis poſita ſunt, Deo committenda eſſe, illiuſq́; cognitioni reſeruanda. Diuina enim prouidentia ita ſacras literas temperauit, vt in ijs ſemper ſint, quę homo diſcere quæq́ue Deus docere poſsit, tã in hoc quàm in futuro ſæculo: & inter hæc exempli gratia numerat hanc quæſtionem, Antequàm mundum faceret Deus, quid agebat? Quo exemplo ita triumphat Kemnicius, acſi Irenæus ſignificare voluiſſet, talia eſſe cuncta, quę in diuinis latent ſcripturis: quę ſcilicet neque ad fidem augendam, confirmandam, aut amplificandam, neque ad mores informandos valeant. Non tamẽ aduertit, Irenæum hoc exemplo vſum fuiſſe, quia contra Valentinianos, cum quibus illi res erat, valde eſſet accommodatũ, & ex cauſæ viſceribus deſumptum.

Quę ſentẽtia à me fuit latiùs fortè, quàm par erat explicata, quia magnam ſpem in ea

collocat

collocat Kemnicius perſuadendi, ſcripturæ ſacræ obſcuritatem minimè impedimẽto eſſe debere quominus à vulgo promiſcuè legatur, cùm omnia ad ſalutem neceſſaria nullis ſint obſtructa difficultatibus, nullisque obſcuritatibus inuoluta; atque ideò truncatè, & decurtatè in Colonienſi cenſura prolatam fuiſſe, petulanter calumniatur. Illam verò qui conſideratè perpenderit, facilè intelliget ita ea quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria apertis eſſe verbis in ſacris literis explicata, vt quæ latẽt eiuſmodi ſint in quibus facilè decipi ac falli Valentinianus, eiuſque ſectatores potuerint. Quod periculum qua'nam quæſo ratione imperita plebs euadere poterit? Nam vt tibi liberaliter demus quod tantoperè præter rem optas, omnia ſcilicet, quæ quemuis credere ac agere neceſſe eſt, in ſcripturis ſatis eſſe explicata, conſequi'ne inde putas nihil periculi in obſcuris eſſe ſcripturæ locis? O egregium dialecticum, ô ſubtilem & acutum diſputatorem. Ignoras'ne homo diſerte & argute, permulta eſſe quæ ignorare tutò quis poteſt, in quibus tamẽ errare ac falli nemo ſine magno ſcelere & aperto fidei diſcrimine poteſt? multaque eſſe Chriſtianæ fidei arcana quæ quidem omnes comperta habere minimè tenentur; quorum tamen op

poſitum ſibi obfirmato & pertinaci animo perſuadere, impietas eſt cum ſummo ſcelere coniuncta? Quot in tuis hiſce ſcriptis ſunt temerariè aſſerta, procaciter ſcripta, pertinaciter defenſa, quæ præſtaret cum multis ignorare? Quot portenta in Eccleſiam inuexerunt Adamiani, Gnoſtici, Apoſtolici, Melchiſedeciani, Sabelliani, Encratici, Manichæi, Donatiſtæ, Pelagiani, atque reliqui monſtrorum inuentores & excogitatores, curioſa aliquorum myſteriorum indagatione; quę ſi perpetuò deliteſcerent, potuiſſent quidem ſine periculo à fidelibus ignorari? poſtquã tamen excitata, multorumque furore ventilata ac deprædicata ſunt, in illis errare ſine funeſta animorum ſtrage multorumque perditione non potuerunt. Nam cùm D. Auguſtinus cæteriq; ſancti Patres docent, omnia ad ſalutem neceſſaria in propatulo loco poſita eſſe, haud quidem ſentiunt omnia fidei myſteria patêre, ſed illa ſolùm quæ ignorare nemo fidelis ſine crimine poteſt. Multa nanque in ſcripturis deliteſcere, quæ ex hæreticorum
Aug. l. 16 de ciui. cap. 2. inſania & delirijs occaſione accepta ſunt illuſtrata, idem Auguſt. ſæpè docet. ita enim ſcribit, Multa quidem ad fidem Catholicã pertinentia dùm hæreticorum callida inquietudine exagitantur, vt aduerſus eos defendi

defendi poſsint, & conſiderantur diligentiùs & intelligũtur clarius & inſtantius prędicantur, & ab aduerſario mota quæſtio, diſcendi exiſtit occaſio. Et in epiſtola, quam citat Kemnicius, & cuius nos verba paulò antè retulimus, poſtquàm ait ad neceſſaria ſaluti nõ tanta perueniri difficultate, mox addit, Sed cùm quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua piè rectéq; non viuitur, (vide Kēnici quæ patêre in ſcripturis dicat Auguſtinus) tam multa, tamque multiplicibus myſteriorum vmbraculis opaca, intelligenda proficientibus reſtant, tantaque nõ ſolùm in verbis quibus dicta ſunt, verùm etiam in rebus quæ intelligenda ſunt latet altitudo ſapientiæ, vt annoſiſsimis, acutiſsimis, flagrantiſsimiſque cupiditate diſcēdi hoc contingat, quod eadem ſcriptura quodam loco habet, Cùm conſũmauerit homo, tũc incipit. Finge igitur, in eum locum, quem Auguſtinus deſcribit, nõ modò verbis ſed rebus etiam obſcuriſsimum, vt quis incidat, an'non poterit illa abſtruſa myſteria ſine ſalutis periculo ignorare? quæ tamen ſi velit ſibi nimio plus fidens, curioſè & audacter perſcrutari, non'ne impia atque ſacrilega opinione ſeſe facilè induere poterit? An'non ex pio impius, ex catholico fidei deſertor, ex religioſo nefarius euade-

Auguſt. epiſt. 3.

re facilè poterit? His profectò exordijs quã plurimæ hæreſes natæ ſunt: hoc quaſi pabulo altę, auctę, & in immẽſum propè amplificatæ, longè lateque peruagatæ ſunt. neque alia quidẽ ratione veſtrę conſeruari hucuſque potuerũt, è quibus perpaucæ admodũ in ijs rebus verſantur, quas explicatè, enodatè & diſtinctè, ſiue, vt Theologi noſtri loquuutur, explicitè rudem plebem ſcire oporteat: aut quarũ cũ ignoratione pietas, religio, diuinuſq; amor exiſtere, augeri, cõſeruarique non ſatis poſsit. Cùm tamen imperita plebs veſtris concilijs importuniſq; ſuaſionibus decepta, & altiùs ſapere quàm ipſius vitæ inſtitutum patiatur, & de religionis noſtræ arcanis myſterijs ſcripturarũ temeraria lectiõe iudicare vult, pari vobiſcum ſcelere & impietate inuoluitur.

Etſi enim Chriſtianæ religionis fundamẽtum in fide poſitũ ſit, non tamen ad vnum omnes vna eademque lege tenemur, ſed pro muneris captuſque ratione diuina ſapientia obligationem temperauit. Nam qui Eccleſiæ ſunt paſtores, doctorumque munere perfunguntur, explicatiùs credere aſtringuntur omnia quæ Eccleſia vera eſſe docet; & ita eſſe inſtituti debent, vt cùm neceſsitas poſtulauerit, errores exortos refellere, pſeudo Euangeliſtas redarguere, fidei aduer-

aduerſarios profligare, Satanæ emiſſarios ab Eccleſię finibus popul ſare probè ſciant. Cùm enim illorum potiſsimùm ſit munus, ſuper gregem ſibi traditum ſemper animo excubare, doctrina ſana vitæque inculpatæ exemplo eum paſcere, fide inſtituere, Chriſtianamque diſciplinam docere, quis erit tam bardus, qui ignoret oportere illos eiſdem præceptis abundare, quibus alios inſtituere debent? talibus eſſe diſciplinis inſtructos, quibus fidei, cuius ſunt doctores, rationem reddere præclarè valeant? talibuſque armis eſſe munitos, quibus gregem ſibi traditum à luporū morſibus valeant vindicare? Neque enim de his quæ ignorat, iudicium ferre quis commodè poteſt. Quare Diuus Paulus in potiſsimis Epiſcopo neceſſarijs virtutibus, ad Titum Cretæ Epiſcopū ſcribens, numerat, amplecti eum qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ſiue debere ἀντέχεσθαι, hoc eſt, animi ſenſibus illum comprehenſum ac notatum habere, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere. Neque diſsimilis eſt Diui Petri ſententia, qui non ſatis eſſe putat, ſi Eccleſiæ maiores in fide ſint apprimè inſtructi: niſi & de ea quæ in ipſis eſt ſpe rationem reddere probè norint.

ad Tit. 1.

1. Pet. 3.

Iam equidem veſtros cachinnos, atque in quo

in quorumdam Epiſcoporum ignorantiā ſcommata præſentio: quam tamen Eccleſiæ calamitatem non eſſe minimam confiteor, illamq́ue cum Hieronymo & Chryſoſtomo ſimul lugeo: lugeo (inquam) nõ eorum Epiſcoporum ſolùm, ſed omniũ communem miſeriam, eoq́; impenſius lugeo, quo illis vos magis deuincti & obligati eſtis, magiſq́ue veſtris impijs conatibus improuidè fauerunt. Prælatorũ enim partim inſcitia, partim negligentia factum eſt, vt veſtra impietas tantoperè aucta, tã latè propagata, atque tamdiu conſeruata permanſerit. Si enim talibus paſtoribus Chriſti Eccleſia frueretur, qui Lutheri tui nefarijs conatibus & ſcirent & valerẽt obſiſtere, oueſq́ue ſuas vel vita, ſanguineq́ue redimere voluiſſent, fuiſſent quidem haud dubiè illius impiæ blaſphemiæ in ipſis quaſi faucibus compreſſæ. Quare me valde pudet, quòd illos neque poſſim omnes, neque debeam excuſare: nõ enim inficior tales eſſe aliquos Epiſcopos, qui cùm inſtruendi alios munus libenti animo ſuſceperint, tanta nihilo ſeciùs diuinarum rerum ignoratione laborãt, vt Doctorum tam ſui quàm ouium cauſa egeant patrocinio: quos tamen confitemur eò in maiori periculo verſari, quò lubentius prouinciam ſuſceperunt, quam ſe mi-

ſe minimè ſuſtinere poſſe ſciebant, aut certè ignorare nõ debuiſſent: ſępè enim fit, vt D. Chriſoſtom' auctor eſt, vt Eccleſię Chriſti antiſtites, qui vitam agunt innocentiſſimam, & ab omni ſibi ſcelere temperant, alienorum ſcelerũ quibus verbo & auctoritate occurrere atque obſiſtere debuiſſent cauſa damnentur. Quare nos Eccleſiæ fidẽ ita ſuſpicimus, obſeruamus, exoſculamur, veneramur, vt miniſtrorum illius nęui, quibus eſt commaculata, & quibus prorſus carere quãdiu domos luteas habitauerit non poteſt, nobis valde diſpliceant: de quibus non poſſumus ſine multis lachrymis & magno dolore cogitare, diuinamq́ue bonitatem vt eos diluat, obnixè ſtudioſeq́ue precari. Verùm quemadmodum perditorum hominum latrocinia, diuinæ legis vim atque integritatem qua prohibentur nõ tollunt, & reliqua ſceleratorum crimina diuinorum decretorum ſanctitatem non minuunt, ita neque quorundam Prælatorum inſcitia tollit, quominus, natura etiam ipſa docente, teneantur in diuinis ſcripturis, Eccleſiæ fide & diſciplina ij eſſe perquàm inſtructi, qui docendi alios munus ſuſtinent. Aequitatis enim, iuſticiæq; ratio poſtulat, vt tantò quiſq́ue in diuinarum rerum cognitione alios excellat, quantò Eccleſia-

Chriſoſt. in Ioan. hom. 85.

ſtica dignitate longiùs antecellit.

Verùm plebs cuius potiſsimum eſt munus, maioribus fidem adhibere & eorum præceptis obtemperare, non dubito quin præcipua fidei capita credere explicitè obligetur: vt pote, Deum trinum eſſe ac vnum: Dei filium noſtra ſeſe mortalitate induiſſe, cruci affixum fuiſſe: mortem oppetiuiſſe, vt hominum ſcelera dilueret; à mortuis reſurrexiſſe; ad cœlos conſcendiſſe, ſub panis viniq; ſpeciebus verum ſubeſſe Chriſti corpus ac ſanguinem, ac tandem reliqua omnia Chriſti myſteria, quę Eccleſia anniuerſaria celebritate colit. Sunt enim Eccleſiæ feſtiuitates ac reliquæ ceremoniæ, tacitæ quædam voces & perennis doctrina, qua Chriſtiana plebs fidei myſteria diſcere, atque ad gratiam & charitatem beneficiorũ commemoratione incitari poſsit. Quare vix vlla eſſe poteſt tanta ruditas, quæ hæc ignorare ſine crimine queat, ſi præſertim non deſint qui plebem inſtruant, tacitaſq; haſce Eccleſiæ voces explicent. Abſtruſiora verò magiſque recondita religionis noſtræ myſteria, ſatis erit ſi rudis plebs implicitè credat, confiteaturq; omnia quæ ſacris literis continentur & catholica docet Eccleſia, vera eſſe: parataque ſit animo ea tunc explicatè credere, cùm illi conſtiterit inter

fidei

fidei placita contineri: quibus profectò armis contra omne infidelitatis genus ſatis erit tuta: neque poſſum nón illorum ſentētiam maximè commendare qui exiſtimāt non fore cōſultum plebis fidem ſubtiliùs indagare, aut perdifficiles & perobſcuras de religione noſtra quæſtiones coram illa copiosè diſcutere, cùm neque viuendi genus, neque ingenium illis habeat accommodatum: niſi fortè hæreticorum prauitate & impietate imbuta, deceptionibuſq́; hallucinata fuerit: tunc namq́ue nullū eſt prætermittendum perſuaſionis genus, nullum tam reconditum abſtruſumq́ue myſterium eſſe poteſt, quod non ſit illi explicandum, vt ab impietate ad pietatem, veráq́ue fidem reuocari poſsit: quod vt luculentius pateret, libenter admodùm retuliſſem integram Imperatoris Conſtantini Magni epiſtolam pietatis prudentiæq́ue plenisſimam, qua Alexandrum Alexandriæ Epiſcopum virum ſanctiſsimum, & Arrium hæreticum carpit, quòd perobſcuras de Trinitate quæſtiones coram plebe principiò diſcuſſerint: Qua inconſiderantia pax turbata, mutua charitas; populo in diuerſa ſtudia diuiſo, in graues inimicitias conuerſa, fides labefactata eſt, omneſq́; illæ tragœdiæ atq́; incēdia, quibus Eccleſia tādiu conflagrauit excitata

D. Thomas ſecunda ſecunda. q. 2. art. 6. ad ſecūdum.

Euſ. li. 2. de uita Cōſtant. & Socr. ſcol. lib. 1 cap. 7.

excitata ſunt: aliquot tamẽ verba nõ poſsũ nõ trãſcribere, nõ minus Kẽnicio quàm Ario accõmodata. Quantus eſt (inquit) vnuſquiſque hominum, vt poſsit ita magnarũ rerum & valde difficilium virtutem aut ad perfectũ inſpicere, aut interpretari dignè? Aut ſi quis hoc facere (difficilimè tñ) poſſit, quantæ parti populi ſuadebit? aut quis tantarum quæſtionum ſubtilitates extra lapſus ſui periculum ſuſtinebit? Ergo fugiẽda ſunt in talibus multilòquia, ne fortè dũ infirmati noſtræ minimè quod proponitur explicatur, mente diſcentium creditorum profundiori intellectu ad perfectam quæſtionis perceptionem peruenire nõ valente, ad neceſsitatem blaſphemię aut ſchiſmatis populus adducatur. Neq; diuerſum ſentit Magnus ille Dionyſius Areopagita, Pauli auditor, qui admonet Timotheum, vt recondita illa myſteria, quæ ipſe de Eccleſiaſtica hierarchia ſcribit, nemini tradat niſi æqualibus ſuis reuerendiſsimis præſulibus, quibus ſacra tractare inſtitutum eſt, Ipſoſq́ue (inquit) pontificio iure monebis, mundi vt munda contingãt, ſoliſq́ue communicent diuina diuinis. Et paulò inferiùs teſtatur, ab Apoſtolis fuiſſe inſtitutum, vt ſacræ res corporearum & aſpectabilium rerum inuolucris tegerentur, ceremonijſq́ue occul-

Dionyſ. lib. de Eccleſiaſt. Hierar. 1.

occultarentur, ne vniuerſa plebs ea tractaret, quæ minimè capere poterat. Quis verò ita inſaniet, vt Apoſtolos arcanorum myſteriorum cognitionem plebi inuidiſſe dicat? quam vt à nefario dæmonum cultu ad veram religionem Deique certam cognitionem reuocarent, nullum non laborem pertulerunt? At diuino Spiritu afflati, prudentiſsimè exiſtimauerunt, tamdiu plebis fidem ſaluam ac tutam fore, quamdiu ſe intra ſuos terminos contineret, neque ea voluiſſet curiosè perſcutari, quæ quidem cumad ſaluté minimè neceſſaria eſſent, ad perueſtigandum certè valde erant lubrica & periculoſa. Quod D. Baſilius vberiùs ac fuſiùs tradidit. *Baſi. l. de Spiritu ſancto.*

Scio maledicta & probra, quæ in noſtros theologos aſperè, ferociter, & liberè cõfers, propter diſtributionem illam fidei in implicitam & explicitã. Fidẽ enim implicitã *Babylonicam ſeruitutem* appellas; *quæ nec ſciat, nec cogitet, nec quærat num incertis & perſpicuis ſcripturæ teſtimonijs fundata ſit, ſed tantũ ſeruet.* C. *Si Papa. Eſt enim* (inquis) *fides implicita ſimpliciter ſeruilis opinio, nõ ex uerbo Dei, ſed ex humana perſuaſione concepta. Atqui hæc non eſt uera illa fides, quam ſcriptura celebrat.* *De fide implicita, & explicita.*

Tam craſſa inſcitia, rerumque de quibus

agitur tanta ignoratio, ſimplex quidē docē di genus potius, quàm acrē diſputationem requirit. Neque enim fieri potuiſſet, vt fidē implicitam tam acriter inſectareris, & tam turpiter vituperaſſes, ſi illam aliqua ex parte cognitam atque perſpectám habuiſſes: niſi tam es inſolens & amens, vt omnium te diuinorum cōſiliorum participem eſſe, & in omnia ſcripturæ ſacræ arcana penetraſſe (quod nemini hominum adhuc contigit) arbitreris. Cùm enim implicitum illud dicatur, quod aliqua in re abſconditum latet, fides implicita, conſtás eſt ac firma perſuaſio, quòd omnia ſacris literis contenta & ab Eccleſia credita, vera ſint, quātumuis mihi ignota ſint. Omnis enim fides implicita in re aliqua explicitè & enodatè credita fundatur. Omnes verò cùm implicitè credamus ſacram ſcripturam à Deo reuelatam fuiſſe, atque adeò diuinam veritatem continere, etſi certò ſciamus eorum quæ ibi continentur multa noſtram cognitionem fugere, firmiter tamen omnes cuncta diuinis literis comprehenſa vera eſſe credimus, quæ cum primùm diuina bonitate enodata, Eccleſiæque reuelata claruerint, & in illorum cognitionem quis venerit, explicatè tum illa credere incipiet, quæ implicatè, hoc eſt, in fide ſcripturæ ſacræ occultata credebat.

Quid ſit fides implicita.

debat. Qui igitur implicitam omnem fidé execratur, an non ſatis prodit, ſe aut ſola illa ſcripturæ loca vera eſſe exiſtimare, quæ intelligit, aut arbitrari omnia illius penetralia ita luſtraſſe, ſecretaque ita habere cognita & animo comprehenſa, vt nullius intelligentiam deſiderare poſsit? qua inſania quæ maior eſſe poteſt? Sancti enim Patres fidem ſapienter admodùm cum luce comparârunt, quæ cùm principio obnubilata appareat, magis tamen ac magis conſequẽter ſplendeſcit. Multa enim fidei myſteria illis fuerunt quondam ignota, quæ nobis ſunt nunc comperta ſatis & explorata. Cũ tamen omnia ſacris literis complexa venerarentur & ſuſpicerent, multa ſanè implicitè illi crediderunt, quę nos explicitè & enodatè credimus. Neque dubium cuiquam eſſe poteſt, ſecretorum Dei theſaurũ adhuc exhauſtum minimè eſſe, ſed multa ſupereſſe venturis tẽporibus reuelãda, nobis prorſus ignota. Quocirca fidem implicitã abominari & deteſtari, eſt aut effrenati pręcipitatique furoris, aut profligatiſsimæ & perditiſsimæ impietatis indicium. Interea verò quæ Chriſtianorũ vulgus explicatè credit, hoc vnum profectò eſt maximè neceſſarium, vnã ſcilicet eſſe Eccleſiã Catholicã & Apoſtolicam, quæ columna eſt & firma-

1.Titũ 3. mentum veritatis. Cùm verò omnia quæ hæc Eccleſia credit, particulatim ille noſſe aut propter ingenij tarditatem, aut doctrinæ inopiam non poſſit: quemadmodũ reliqua omnia fidei myſteria implicata in articulo de Eccleſia continentur, ita vulgus implicatè illa credere quæ explicatè minimè nouit cenſetur, cùm veram illam & incorruptam fidem eſſe, animo obfirmato & ſine vlla dubitatione credit, quam hæc Eccleſia colit, & obſeruat. Quàm ineptè verò à te dictum ſit, hãc vulgi noſtri fidem non ex verbo Dei, ſed ex humana perſuaſione cõceptam eſſe, ſatis is perſpiciet, qui humanis perſuaſionibus non alia ratione Chriſtianum populum fidem adhibere intelligit, quàm quia diuinis verbis illas niti certò credit. Neque enim Eccleſię Catholicæ fidẽ certiſsimam eſſe; alio nomine fideles perſuaſi ſunt, quàm quia diuinis oraculis illam inniti & ſuſtentari exploratum habẽt. Quare qui perſuaſionibus miniſtrorũ Eccleſiæ parent, magis quidem diuinis ſe verbis quàm humanis perſuaſionibus credere conſtanter arbitrantur. quia enim non humanas ſed diuinas voces illas eſſe ab humano ore emiſſas ducunt: omni mẽtis elatione ſemota, intellectũ ſub iugum fidei mittunt in obſequium non hominis quidem

ſed

ſed Chriſti. Nihil enim ad veritatem certã-
q́ue rei cognitionem refert, verbo'ne an
ſcripturâ illa tradatur. Vt autem cùm ſacras
literas perlego, non chartę aut atramento
characteribus'ue ipſis, ſed ſcribentis aucto-
ritati fidem adiungo, ita & docentis Dei au
ctoritas, cuius voces audire puto, cùm Ec-
cleſiæ veros miniſtros audio, me ſola mo-
uet vt magnas & à vulgari ſenſu maximè
remotas res firmiter credam. Quare quem-
admodùm qui ex ſacris libris diuina quæ-
dam myſteria haurit, recõditaq́; in illis alia
veneratur, non characteribus ab hominib.
compoſitis ſcriptori'ue ipſi, ſed diuinis ver
bis quæ ibi contineri certò credit, ſe fidem
adiungere arbitratur: ita qui miniſtros Ec-
cleſiæ audit, illorum monitis & præceptis
paret, diuinis vocibus ſe parêre non huma-
nis perſuaſionibus commoueri arbitratur.
Cùm præſertim eadem Eccleſia, quæ ſcri-
pturam illam diuinam eſſe teſtatur, hæc in
illa contineri, & vera eſſe doceat: cuius te-
ſtimonium aut vbique contemnendum,
aut vbique certè amplectendum eſt. Quare *Caietan.*
cõſideratè admodùm ab aliquibus magni *ſecunda*
nominis Theologis dictũ eſt, quod ſi quis *ſecundæ.*
rudis & imperitus in aliquibus abſtruſis ma *q. 2. act. 3*
gis & reconditis fidei myſterijs, quę ille ex-
plicitè credere minimè aſtringitur, ab Ec-

cleſiæ primoribus quos fideles eſſe iudicat decipiatur, non eſt fidei proditor & hæreticus habendus, quamdiu errori pertinaciter non adhæſerit, ſed veram ſe Eccleſiæ fidem tenere imperitè iudicauerit. quales apud vos aliqui eſſe fortaſſe poterunt, quibus non minùs ingenij tarditas, rerumque omnium ignoratio in tāta religionis perturbatione fideique iactura, ſalutis occaſio ſit, quàm vobis eruditionis inſolens ac vana oſtentatio, Euangelijque inanis opinio ſempiternum interitum certò afferet, niſi aliquando diuino beneficio reſipiſcatis: fidem enim Chriſtiana plebs in abſtruſioribus fidei quæſtionibus, Eccleſiæ primoribus ideò ſolùm adhibet, quia verum illos & incorruptum Eccleſiæ ſenſum conſeruare iudicat: cui tanquã ad immotam quandã columnam adhæreſcit.

At non memineram te calumniandi effrenata libidine ita inſaniuiſſe, orationemque tam temerè præcipitaſſe, vt *omnem illam fidem falſam eſſe* dicas, *ſeruitutemq; Babylonicã* appelles, *quæ nec ſciat, nec cogitet, nec quærit, nũ incertis & perſpicuis uerbi Dei teſtimonijs fundata ſit.* Quæ ſi vera ſunt, ò infelices agricolas, miſerandas anus, infelix, ſordidum, & abiectum vulgus, duram & crudelem eorũ fortunam, qui nec characteres ipſos nouerunt,

runt, neque vnquã ſacras literas legere præ ingenij tarditate poterunt. Quã enim, quęſo, ſalutis viam ingredi poterũt? quis aditus illis ad Chriſtum patêre poterit? Sine fide impoſsibile eſt placere Deo: fides quæ neſcit an in perſpicuis verbi Dei teſtimonijs fundata ſit, vera (vt ais) non eſt: id ſine ſacrarum literarum cognitione eſſe non poteſt, illas legendo terere rudes omnino & ignari non poſſunt. Quę iam igitur illis relinquitur ſalutis ſpes? quam poterunt ſalutis conſequendæ rationem inire? cùm anteà ex Chriſti & Pauli verbis didiciſſem, fidem & conſtantem perſuaſionem de articulis fidei cum ardenti charitate coniunctam, ad ſalutem conſequendam ſatis eſſe, nullam eſſe exiſtimabam tantam ingenij tarditatem, nullas tam barbaras & incultas gentes, quibus nõ eſſet ad Chriſtum facilis aditus, cùm præſertim quæ ad fidem neceſſaria eſſe diximus, capere quiuis poſsit: & ad charitatem Spiritus ſancti impulſu omnes incitentur. Nunc verò cum audio ſine ſacrarum literarum cognitione egregiaq́; doctrina fidem cõſtare non poſſe, incipio iam (ſi Kemnicio fides habenda eſt) de agreſtium hominum ſalute deſperare, ſoliſq́ue peritis viris regnum cœlorum patêre poſſe arbitrari. Vt verò reliquas gentes duras,

Heb. 11.

agreſtes, nullaque re magis quàm mẽtis ſtu pore inſignes taceam, ſoloſque Aethiopes commemorem, quorum plurimi iumento rum ruditatem potius quàm hominum ingenium præſeſerunt, adeò vt magna cum difficultate & aſsidua cõſuetudine vix Dominicam orationem, Apoſtolorum ſymbolum, præcipuaq́ue fidei noſtrę capita retinere, aut capere poſsint: nullam'ne illis ſalutis ſpem reliquam facies? gratis pro illis Chriſtum mortuum fuiſſe iudicabis? Non te pudet Chriſti benignitatem, Euangelij ſuaue iugum, in tantam immanitatem & crudelitatem conuertere? Omnes neruos ſi ſylueſtris quiuis homo ad Chriſtianam diſciplinam capeſcẽdam comparet, articulos fidei memoria complectatur, ac conſtantiſsimè credat, Deum totis viribus totoq́ue animi affectu diligat, ſacras tamen literas nec aſſequi nec mente retinere vllo modo poſsit, huic erit'ne aliqua ſalutis ſpes relicta? Si nulla, ſatis quidem patet huic perditionis cauſam non tã eſſe animi peruerſitatem, quàm naturæ ipſius hebetudinem & ſtuporem, quas naturales affectiones neque in laude neque in vituperio ponendas eſſe ſancti Patres ſemper cum philoſophis omnibus iudicârunt. Si verò ad ſalutem aditus ei patêre adhuc poteſt, eſt igitur in illo vera fides,

etiamſi

etiamſi neſciat quibus diuini verbi teſtimonijs fundata ſit. Diuum Antonium eremitarum omnium parentem, quem meritò omnis eſt admirata antiquitas, literarũ cognitionis omnino expertem ac rudem perdiu extitiſſe, diuinorumque verborum præclaram cognitionem tandem fuiſſe peculiari Dei beneficio conſequutum, tradit D. Auguſt. Atq; item ſeruum quendam barbarum triduanis precibus vt legendi peritiam conſequeretur Deum exoraſſe. Hos igitur antequàm talibus à Deo cumularentur beneficijs, vera fide fuiſſe deſtitutos dices? Cùm tantùm gratia apud Deum valebant, vt maximum hoc donum impetrare potuerint, neque ſemina quidem Chriſtianæ religionis habuiſſe iudicabis? Nam ſi cum diuinorum verborum cognitione ſimul fides incipit, hos ſanè antè infideles fuiſſe dicas neceſſe eſt. Plurimos viros ſanctitate illuſtres numerare poſſem, quorum virtutum documentis antiquæ ſunt hiſtoriæ exornatæ, qui quamuis ſacrarum literarum fuerint omnino ignari, cùm tamen admirabilem quandam vitæ innocentiam cum ardenti Dei dilectione copularint, raræ cuiuſdam ſanctitatis exemplar vniuerſæ Chriſtianæ Reip. extiterunt. Ij igitur cùm neſciuiſſent, in quibus verbi Dei teſtimo-

Lib. 1. de doc. Chriſtia. in procem.

nijs eorum fides fundaretur, fide'ne erant vera deſtituti, omniſq́; illorum opera, quā in virtutum maximarū ſtudio tamdiu collocarunt inanis fuit ac vana? Quòd ſi inquirere illos ſaltem oportere ais, quæ'nam Dei verba articulorum fidei ſint fundamenta, non vides iam neceſſe eſſe, vt humanis perſuaſionibus fidem adiungerent, & id verbum Dei eſſe crederent, quod Eccleſię maiores verbum Dei eſſe dixiſſent, illorumq́; dicta diuinorum oraculorum inſtar venerarentur: fidei enim eſſentia & natura ſatis quidem completa eſt & abſoluta, ſi credam Ieſum Chriſtum verum eſſe Deum ac hominem, quia id à Deo reuelatum eſt, etiamſi ignorem quibus ſcripturæ verbis id fuerit reuelatum. Sed quoniam Diui te Auguſtini veſtigijs inſiſtere præ te ferre callidè ſtudes, illius, quæſo, hac de re apertam planamq́ue ſententiam auſculta, vt aliquando tandem Chriſti Eccleſiæ inſultare deſinas:

Aug. 1. li. de Doct. Christiana. c. 39. ſic enim ſcribit, Homo, ita fide, ſpe & charitate ſubnixus, ea inconcuſsè retinens, non indiget ſcripturis niſi ad alios inſtruendos. Itaque multi per hæc tria etiam in ſolitudine ſine codicibus viuunt: vnde in illis iam arbitror completū eſſe quod dictū eſt, ſiue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur.

Kemni-

Kemnicius verò quia ſemel cum ſuo Luthero inſanire cœpit, cum eodem ait, *Dei filium non tantùm libertatem dediſſe, ſed præcepiſſe ſuis auditoribus, ut omnem doctrinam ad regulam ſcripturæ ſacræ exigerent, cum ait apud Ioannem, Scrutamini ſcripturas.* Ita enim ſuis eſt præceptorib. addictus, vt nihil afferat apud ſuos non putidum & protritum, à noſtris verò ſępius profligatum: adeò vt ne modeſtiæ quidem ſpecimen aliquod nouum exhibere voluerit. Secũdò idem probat, quia inquit, Act. 17. *Beryhœenſes laudãtur, quòd quotidie ſcrutabantur ſcripturas.* Quare cõcludit, impium eſſe, & à lege Chriſti longè alienũ, temeraria lectione ſcripturarum vulgo interdicere.

Principiò verò lectorem oratum velim, vt animum aduertat, quàm ſibi iſte homo minimè circumſpectus non conſtet, quantumque ſecum ipſe pugnet: quę enim diſſiũcta magis atque contraria eſſe poſſunt, quã vnà cum ſuis pręceptoribus fateri, non omnibus datum eſſe interpretandi ſcripturas munus, & tamen velle ad iudicãdum de doctrina fidei, ex vero ſcripturarum ſenſu omnes auctorari? Nã qui interpretãdi ſcripturas ſpiritu caret, quî fieri poteſt, vt de illarũ vero ſenſu certum iudicium faciat, aut certò intelligat an quod ad quæſtionem vo-

catur cum ſcripturæ ſacræ germano ſenſu conſentiat? At inquit, *aliquo præmonſtrante uiam opus habet,ut Candaces Eunuchus,*qua manuductione illuſtratus poterit iam de quauis re iudicium facilè ferre. Quid, quæſo, excogitari potuit ineptius, quàm carentē interpretandi ſpiritu cenſorium iudicium de illo ferre,qui tali ſpiritu eſt à Deo abundè exornatus? cum præſertim ita eum iudicare neceſſe ſit, vt ab habente ſpiritu edoctus atque inſtitutus fuit. Quare perſonatū magis & adumbratum iudicium,quàm verum illud eſſe neceſſe eſt.

Vt igitur ad duo illa diuinarum literarū teſtimonia breuiter iā reſpondeamus, quis erit tam bardus & ſtolidus,qui cum ad con textum Ioannis animum diligenter aduer terit, non videat Chriſtum non ad futurū omnem Chriſtianum populum, vt Kemni cius fingit, ſed ad legis doctores ſermonē direxiſſe? qui cùm grauiter illum calūniarentur,quòd Dei filium ſe diceret,atque ex operum excellentia & amplitudine & Dei patris firmiſsimis grauiſsimiſq́ue teſtimonijs comprobare diuinitatem ſuam vellet, ſcripturam ſacram teſtem citat, quę apud il los maximè erat ſacroſancta,& in qua diuina teſtimonia cōtineri certò arbitrabātur.

Ioan.5. Scrutamini,inquit,ſcripturas,quia vos putatis

tatis in ipſis vitam æternam haberi, & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me. Neque enim imperitum vulgus ignaros & infima de plebe homines, qui nunquàm in ſacrarum literarum meditationẽ incubuerant, ſed illos quibus clauem ſcientiæ aliâs exprobrauerat, qui in Moſis cathedra ſedebãt, quos vniuerſa plebs docẽtes auſcultabat, quorũ iuſsis parebat, dictiſq; integrã fidẽ habebat, cùm diuinã legẽ per omne ſabbatũ enarrabãt, alloquebatur, illos adhortabatur, vt vitã actuſq; eius cũ ſacrarum literarũ oraculis conferrẽt, ad quos de diuinis inſtitutis iudicium ſemper ſpectauit.

Quòd ſi Diui Cyrilli illuſtrem & perpolitam explicationem, atque Chriſti verbis quàm maximè conſentaneam ſequamur, nullam ſanè illa dubitandi occaſionem afferre poterunt. Namq́ue ipſam orationis ſeriem apertè inquit demonſtrare, Chriſtũ non quidem ſacrarum literarum ſtudium Phariſæis commendaſſe, ſed exprobraſſe, quippe qui cùm in ijs ſtudijs perpetuò verſarentur, quę nihil niſi Chriſtum docebãt, in quem vnum omnia diuina oracula tanquàm in finem referuntur, ita erant inuidiæ cupiditatumq́ue nebula obcœcati, vt in illius cognitionem nulla ratione venirent, neque cum illo indiſſolubili ſe amoris vin-

Cyrill. in Euangel. Ioan. l. 3. cap. 4.

ris vinculo copularent:quod illa quæ mox ſequuntur verba ſatis indicant, Et non vultis venire ad me. Neque enim minus Græcum verbum, ἐρευνᾶτε, quàm Latinũ, ſcrutamini, præſentis temporis indicantis modi eſſe poteſt. quare germanus hic eſt loci huius ſenſus, Nihil eſt quòd vos Dei ſacrarũque literarũ cognitionẽ tantopere vẽditetis, vobiſq; ſolis illius eſſe myſteria cognita inſolentiſsimè iactetis: inanis enim omnis eſt labor, vanũ eſt omne ſtudium quod in diuinis literis ponitis, cùm me vnum quem ipſę potiſsimùm prædicant & quem maximè indicant, non cognoſcatis. Nunquàm enim ille diuina verba ſacris literis conſignata percipere integrè poterit aut Deum verè cognoſcere, qui mihi eius filio, cui ipſe teſtimonium perhibet, non crediderit.

Act. 17. Berrhœenſes verò, quos Diuus Lucas teſtatur ſolitos fuiſſe quotidie ſcrutari ſcripturas, vt certiores redderentur, an quæ à Paulo dicebantur ita ſe haberent, obſerua, quæſo, non fuiſſe de vulgi fece homines, quales tu ad ſcripturas excutiendas excitas, ſed de primarijs Iudæorum, & qui apud illos plus valebãt genere & auctoritate: neq; enim temerè Lucas dixit, illos fuiſſe εὐγενεστέρους τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, id eſt nobiliores & pręcipuos

puos omnium qui erant Theſſalonicæ, ſed vt indicaret eorum de fide Christiana non quidẽ temerè, ſed magna cum conſultatio-nẽ & diuturna meditatione ſuſcepta, iudicium & approbationem nõ vulgarẽ fuiſſe. Sed eſto, nõ huiuſmodi ij viri fuerint, quales à nobis & Lucæ verbis deſcribuntur, ſimiliá ne tu prorſus iudicas nouã ac nuſquã anteà auditam fidem religionemq́; recipere, & illã in qua educatus & altus es, quamq́; à maioribus accepiſti, tueri & conſeruare? illam quã multò antea à Deo traditam receperas fidẽ abijcere & repudiare, & eandẽ cõſtantiſsimè retinere? Cùm igitur maximũ ſit inter hęc interiectũ interuallum, magni quidem ad Theſſalonicenſiũ laudẽ refert, quòd cùm Paulus nullis ſignis, vt D. Ioan. Chryſoſtomus annotat, ſed ex ſcripturæ ſacrę viſcerib. validiſsimis ductis argumentis cum illis ageret, ita cũ ſcripturis ſibi familiaribus & maximè proprijs illa conferrẽt, vt cùm vera à Paulo dici conſtaret, non temerè ſed cœleſti ſpiritu ductos conſcientiaq́ue conuinctos, antiquam diſciplinam atque ritus, quos ipſorum maiores à Deo acceperant, deſeruiſſe viderentur. Chriſtum namque ipſum neceſſe fuit ſtupenda opera & qualia nemo vnquam hominum fecerat edere, vt Iudęorum peruicacia nulla

Chryſ. in act. Apoſtol. homil. 37.

nulla excuſatione tegi potuiſſet. Si enim trita ſolùm & vulgaria feciſſet, illorum quidem in credendo pertinacia, quam magnũ ipſorum peccatum atque cætera omnia cóplectens D. Auguſtinus vocat, ipſo etiam Chriſto teſte, omni culpa ac peccato vacaſſet. At veterem fidem antiquitate & communi conſenſu ſatis firmatam ſi quiuis vnus ſcripturæ ponderibus examinare voluerit, & dubitationũ omnium, quæ innumerę exiſtere poſſunt, ſe iudicem conſtituere, quando fides religioque firma ac ſtabilis manebit? quando altiſsimis radicibus defixa, nullis opinionum procellis hinc inde verberabitur? Nam ſi quæ firmiſsimè credere oportet, quiſque expendere ita tentet, vt quæ vera eſſe iudicauerit credat, quę minùs, reijciat, in tanta ingeniorum varietate an non vniuerſam fidem infinitis quæſtionibus permiſceri, dubitationibus implicari, atque apud multos nutare vacillareque oportebit? an non ad omnem infidelitatẽ aditus aperietur? cùm præſertim vel minima in fide hæſitatio, infidelitatem quandã præſeferat: animorum verò coniunctio diſſuetur, Chriſtiana charitas abijcetur, amicitiæ in graues inimicitias conuertentur, (neque enim grauiores vllæ eſſe poſſunt ijs quæ religionis cauſa excitãtur) pacis denique

Auguſt. tract.91. in Ioann.

Ioan.15.

nique fœdera omnia rumpentur. Quare libertatem exigendi dogmata fidei ad normam ſcripturæ ſacrę cunctis promiſcuè deferre, nihil eſt aliud quàm publicam pacē, ciuilem ſtatum vnà cū Chriſtiana religione funditùs euertere. At cum noua dogmata & ab Eccleſiæ fide in qua natus & educatus fuit (qualia veſtra ſunt) valdè diſsidentia populus audit, quando noua monſtra & inaudita portenta illius auribus à vobis ingeruntur, non illis temerè aſſentiri, ſed Eccleſię iudicium auidiſsimè expectare debet, ab illa poſtulare vt diuinas ſcripturas euoluat, noua dogmata cum veteribus & veris ſcripturę ſenſibus conferat: atque quę Chriſtianum hominem credere oporteat, commonſtret. Nam ſi, vt quiuis dogmata ad ſcripturam exigat, Chriſtus pręcepit, eſt id quidem nō modò vobis Lutheranis integrum, ſed Sacramentarijs, ſed Zuinglianis, ſed Suencpheldianis, ſed Anabaptiſtis, ſed omnibus huius tempeſtatis portētoſis atque vel ipſis iam nominibus horribilib. ſectarijs: licuitque profectò olim Arrianis, Sabellianis, Catharis, hoc eſt, Nouatianis, cæteriſq; in religione mōſtris. Tam malè, quæſo te, putas Chriſtum Eccleſiæ ſuæ conſuluiſſe, vt arcana ſua myſteria diuinis ſcripturis conſignata, cuiuſque iudicio permitteret,

teret, vnde tot monſtra extarent? Immo po tiùs ita ſanè cunctos voluit diuina verba ſcrutari, vt veterum integras, pias & catholicas interpretationes, ab Eccleſiæque amplißima auctoritate approbatas, ab omnibus amplecterentur, ſenſa exoſcularentur, neque ab ijs quidquam diuerſum in Eccleſiam inuehere quis auderet. Nam ſi omnes ſunt ſcripturarum & fidei iudices à Chriſto conſtituti, quo'nam, quæſo, modo Sacramentariorum poteris impudentiam reprimere, dum illi illũ, tu verò hũc eſſe ſcripturæ ſenſum dixeris? maximè cum non minorem ſibi ad iudicandum de ſcripturis deq; dogmatibus libertatem à Deo fuiſſe cõceſſam, quàm tibi (te etiã auctore) iactare poſſint. Tu cum ad ſcripturæ normam illorũ placita confers, ea damnas: illi contrà cùm tua viciſsim eâdem trutina expendunt, ſua confirmant, tua damnãt: quem tandem exitum res habere poterit? Non vides Kemnici, qua diuinam ſapientiam iniuria afficias, cùm ſacras literas diſſenſiones & inimicitiarum ſeminaria magis, quàm pacis aut charitatis incitamẽta facias? Non vides dum omnes legitimos iudices fidei & religionis conſtituere conaris, Deum improuidum te facere, atque Eccleſiæ ſuæ malè conſulentem, & diuinas literas quas oratione

tanto-

tantopere extollis, reipſa valde deprimere & abijcere? Illas enim omniũ iudicijs ſubijcere, nihil eſt aliud quàm affirmare perobſcuram, dubiam, nutantem, caliginoſamq́; fidem illas continere. Si enim ab ijs, quos ſcripturæ ſacræ legitimos iudices Deum feciſſe arbitraris, in tam varias ſententias diſtrahitur, quis certã ac veram ſe tenere exiſtimare poterit? quis in tanta ſententiarum varietate ad verum ſe ſcripturæ ſenſum penetraſſe, ſine temeritatis nota ſibi perſuadebit? Quare non eſt quòd tam acriter Albertum Pighium huius noſtræ ætatis egregiæ eruditionis virum reprehendas, quòd affirmet non eſſe aduerſus hæreticos ſolis ſcripturæ teſtimonijs agendum. Nam niſi Eccleſiæ ſenſum cum ſcripturæ verbis colligemus, apertam veritatem conſtare nunquam poſſe & Tertullianus olim prudẽter admodùm ſenſit, & Eccleſiæ magno malo à vobis didicimus. Cùm enim ex ſolis ſcripturis cum tuo Luthero eiuſque ſimilibus perduellibus, antiquitatis iudicio abiecto, agere quidam inſtituerunt, vt impietatem ſemel conceptam Lutherus ſuiq́ue ſuſtinerent, ita ſcripturas detorquebãt, vt permultas ſepultas iam hæreſes tanquàm cerberũ (quod in fabulis eſt) ab Acheronte excitauerint: neque enim vna impietas ſuſten-

tari poteſt, niſi cum multis connexa ſit & implicata,atq; alijs veluti adminiculis quibuſdam fulciatur. Propter hanc igitur veſtram in detorquendis ſcripturis licentiam effrenatamq; audaciam,nō ſolùm Pighius, ſed omnes prudentes viri ſemper exiſtimauerunt,minimè diſputationis fructum cōſtare poſſe,ſi ſanctorum Patrum ſententijs tanquàm veriſsimis & ſapientiſsimis iudicibus ſemotis,ſola flexibili ſcriptura vobiſcum agatur. Id quod non eſt ſacræ ſcripturæ puriſsimum grauiſsimumq́ue iudicium à diſputationibus arcere, vt falſo interpretaris:ſed illius verum & germanum ſenſum à veteribus ſanctitate &eruditione clariſsimis patribus petere.Nā ſi(vt apertè demonſtrauimus)Spiritus ſanctus non ita Eccleſiam deſeruit vnquā,vt ſcripturæ vero ſenſu illam prorſus carere pateretur, quid eſt quòd illum tanquàm inanem & ſuperuacaneum aſpernentur,qui totius eſt antiquitatis ſuffragijs comprobatus,atque omnium ſanctorum Patrum, qui per Orbem longè lateq́ue diſperſi erant,conſenſu aſcitus?Quibus æquiſsimis iudicibus in diſputationibus cum hæreticis atque exponendis ſcripturis ſi careamus, nihil conſequemur aliud quàm ſtomachi aut cerebri euerſionem,vt Tertullianus ait. Quam Pighij veriſsi-

veriſsimam ſententiam ſi reprehendendã ducis, reprehendas in primis oportet Diuũ Auguſtinum, qui veterum Patrum iudiciũ tam eſſe æquum & ſincerum arbitratur, vt ne iniquiſsimus quidem illud poſſe detrectare dicat. Cũ enim Iuliani Pelagiani nefarias ſententias Sanctorum Patrum grauiſſimis teſtimonijs refelleret, ad hunc modũ ſcribit, Omnes iudices ab odio, inuidia, amicitia, inimicitia, ira, vacuos eſſe decet: pauci tales potuerunt inueniri. Sed Ambroſium aliosque collegas eius quos cum illo commemoraui, tales fuiſſe credendum eſt. Verùm etſi tales non fuerunt in ijs cauſis, quas ad ſe delatas & inter partes cognitas cum hîc viuerent, ſuo iudicio definierunt: ad hanc tamen cauſam tales fuerunt quando de illa ſententias protulerunt, nullas nobiſcum neque vobiſcum amicitias attẽderunt, uel inimicitias exercuerunt: neque nobis neque vobis irati ſunt: neq; nos neque vos miſerati ſunt: quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt. Nondum vobiſcum apud iſtos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec vos nec nos eis noti fueramus, & eorum pro nobis contra vos latas ſententias recitamus: nondum vobiſcum certabamus & eis pronunciantibus vicimus. Horum verò æquiſsimorum

Aug. l. 2. contra Iulianum Pelag.

& incorruptiſsimorum iudicum qui iudicium formidat, an non ſatis prodit ſe pertinaciæ, contentioni, fuco, & fallacijs magis quàm æquitati & veritati fidere?

Illud verò, quod per Alberti Pighij perſonam dicis, in diſputationibus ſcilicet cõtra Lutheranos, ſimpliciter ponendum eſſe hoc principium, *Quicquid Pontifex Romanus cum ſua cõiurata caterua decernit, ſtatuit, & proponit, ſtatim amplectendum & firmiter credendũ eſſe ſine ulla contentione, an conſentaneum ſit ſcripturæ ſacræ, an uerò manifeſtè pugnet.* Hoc inquam, quale ſit, manifeſtum illi fiet, qui legerit ſextum caput primi libri, quẽ Pighius de Eccleſiaſtica hierarchia ſcripſit: atq; pari fide te hìc agere, ac in cæteris rebus alijs ſatis intelliget: qui poſtquam pudorem ſemel abieciſti, nullam tibi veritatis rationẽ habendam eſſe putaſti. Pighius igitur cum inquirit modum inueniendi in quacunq; quæſtione propoſita communem totius Eccleſię ſententiam, inquit, potuiſſe quidẽ ſe breuiter & compendiariè cùm Irenęo reſpondere, ſolius Romanæ Eccleſiæ iudiciũ inſtar iudiciorum aliarum omnium Eccleſiarum habendum eſſe, cùm illa ſanctiſsima ſedes fidei integritatem, religioniſque puritatem ſatis abundè ſemper præ cæteris omnibus conſeruauerit: Sed quoniã illius auctori-

Pigh. li. 1. de Eccleſiaſt. Hierarc. c. 6.

auctoritas & amplitudo omnium huius ætatis controuerſiarum eſt quaſi ſtatus,& in quam omnium hæreticorum copiæ irruunt atque cœco impetu feruntur, ſubeũdum eſſe laborem putat in inueſtigãda antiquitatis ſentẽtia in rebus controuerſis, vt fidem quam ex veterum Patrum monimẽtis venabimur, illam exoſculemur & ſuſpiciamus. Sed tu Caiphę minimè diſsimilis, neſciens quid diceres, verè admodùm Patres illos, qui omnibus retro ſęculis ſanctitate & eruditione illuſtres Eccleſiæ Orbiſque lumina extiterunt, appellaſti cateruã Romano Pontifici addictam, conſecratam & obſtrictam. Ita enim illius auctoritatem tuentur omnes, ac ſi illi eſſent ſacramento obligati & deuincti. Pighius namque horum tantũmodò fixas, immotas & inter ſe conſentientes ſententias amplectendas, atque ſine vlla controuerſia ſuſcipiẽdas eſſe docuit. Neque prætereundum ſilentio puto, Kemnicium ſummæ aut ignorantię aut impietati tribuere, quòd Dauidis illas ſententias, Præceptum Domini Lucidum illuminãs oculos: item Lucerna pedibus meis verbum tuum: non de vniuerſa ſacra ſcriptura, ſed de ſolis præceptis diuinæ legis, ſocietatis Ieſu viri intelligendas eſſe arbitrentur. Cum enim ijs pręclariſsimis ſentẽ- *Pſal.* 19. & 118.

tijs Monhemius abuteretur, vt omnes ad lectionem ſacrarum literarum alliceret & incitaret, Coloniẽſis cenſura contrà non de ſacra ſcriptura mentionem feciſſe regium Prophetam admonet; ſed de ſolis præceptis diuinæ legis, quæ ideò lucem lucernãque appellat, quia in caliginoſo loco nobis prælucent, viamq; clariſsimè pręmonſtrãt; cùm quid faciendum quid'ue fugiendum ſit docent; atq; ita à teterrimis tenebris & profunda caligine nos prohibent. Hoc verò quàm verùm ſit, ſatis perſpiciet qui ad Hebræarum vocum vim, animũ aduertet. Nam pſal.19.vtiturDauid voce מִצְוָה, quæ propriè ſignificat id, ad quod faciẽdũ quis aſtringitur & obligatur, atque aliquando pro ipſo imperio vſurpatur, ſicut & radix צִוָּה eſt præcipere ſeu decernere faciendũ. Quod ipſum ex ijs quæ conſequuntur verbis, ſatis patet. Etenim, inquit, ſeruus tuus cuſtodit ea, ſiue (vt Hebræa verba ſonant) illis dilucidè commonefit, & in cuſtodiendis illis merces magna. Quæ nullis magis quàm diuinis præceptis quadrare, cuſtodiẽdi ac mercedis verba ſatis indicant. Neque enim cuſtodiri niſi ſola præcepta & leges dicuntur. Pſal. verò. 118. totum in diuina lege exornanda & amplificanda poſitum eſſe

nemo

nemo neſcit. Sunt autē in eo ſignificantia prorſus idē, verbū, lex, teſtimonia, vię, mandata, iuſtificationes, multaq; alia eiuſmodi noīa quib. diuina pręcepta non temerè, ſed peculiarib. rationibus appellātur. Cū verò decimā illā quartā pericopē ita conncludit Dauid, Inclinaui cor meū ad faciēdas iuſtificationes tuas in ęternū ꝓpter retributionē: ſatis declarat de diuinis ſe pręceptis dūtaxat agere. Quare has Dauidis ſentētias de omnibus ſcripturæ ſacræ partibus intelligendas eſſe, is ſanè exiſtimare ſolus poterit, qui in vniuerſa ſcriptura nihil præter diuina ſcita atque iuſſa contineri arbitrabitur. Quàm fictè verò & fallaciter Kemnicius affirmet, ſocietatis Ieſu viros, traditiones non ſcriptas intelligere per lucem illuſtrantem corda: ſatis intelliget qui perſpexerit quā longa illi oratione duas illas Dauidis ſententias ad præceptum dilectionis Dei & proximi accommodent: quod an ſatis ſit diuinis literis comprehenſum, Kemnicius videat.

Quartum Kemnicij axioma eſt, *Ieſuitæ aſſerūt, Lectio ſacræ Scripturæ nō tātùm nō eſt uti malis ſed multis modis pernicioſa Eccleſiæ. Hæc enim Colonienſiū ſunt uerba, ut audentius dicamus, nulla unquam reperta eſt hæreſis, quæ non ex ſcriptuꝛis occaſionem acceperit.* Multis quidem ac 4. Axioma.

magnis rationibus Colonienſes oſtendũt, non eſſe ſcripturæ ſacræ lectionem temerè populo permittendam. In primis verò argumẽtum ſumunt ex infinita hæreſum varietate, quibus Dei Eccleſia fuit tot ſæculis exagitata, quæ ex diuinis ſcripturis occaſionem habuiſſe videtur. Quare valde metuẽdum eſſe, ne imperiti ex eadem impietatem hauriant, vnde debuiſſent fidem pietatemque trahere. Quæ ſi tibi dubitationẽ aliquam habere videntur, perlege quæſo quę de hęreticis ab Auguſtino, Epiphanio, Theodoreto, cæteriſque viris ſanctiſsimis qui in hoc argumento inſudârunt, ſcripta ſunt. Neque enim te latêre poterit, nullam fuiſſe vnquam tãtam impietatem, nullamque inſaniam, quam eius auctores ſacrarũ literarum teſtimonijs non ſibi cõfirmaſſe viderentur. Nam quid Nicolaitarum promiſcuis vxoribus eſſe inhoneſtius potuit? quas tamen ſolis ſcripturarum teſtimonijs inuexerunt. Quid turpius, deformius, fœdius Gnoſticorum inſanijs poteſt excogitari? à Chriſtiana quidẽ honeſtate tam alienis, vt nec proferri ſine impietate poſsint: ſententiarũ tamen diuinę ſcripturę crebritate nullis fuerũt inferiores, vt D. Epiphanius auctor eſt. Si Ophitarum arbitrantiũ Chriſtum colubrum illum fuiſſe, qui Euã decepit,

Epiph.

decepit, dementiam animo teneas: Si Manē Manichæorum parentem ſe ſpiritum ſanctum eſſe multis perſuadentem: Si Caianos Cainum, Iudamq́ue proditorem venerantes: Si Valentini ſomnia anileſq́ue fabulas: Si bideum appellem: Si reliquorum omniū hęreticorum examina memoria repetas, nihil erit profectò quod diuinis verbis deſtitutum eſſe videatur: adeò namque hæreticis familiare ſemper fuit ſcripturę ſe auctoritate communire, vt Marcio cum videret triplex à ſe confictum principium, triplexq́ue baptiſma cū diuinis verbis ſtare haud quaquam poſſe, illa verò deſerere, prorſuſq́ue contemnere minimè auderet, eam ſcripturæ ſacræ partem quam recipiebat, & maximè Lucę Euangeliū, turpiter valde truncauit & corrupit, vt tradit D. Epiphanius: quo factum eſt vt ex Diui Pauli Epiſtolis à ſe corruptis permulta educeret teſtimonia ad diuinam potentiam emolliendam, cultum & venerationē ex hominū mentibus euellendam, Chriſti dignitatem labefactādam, vniuerſamq́ue religionem noſtram funditùs euertendam. Si illas verò quæ in Germania noſtra hac ætate excitatæ ſunt portētoſas opiniones in memoriā reuoces, videbis ſanè nullam eſſe tantam delirationem, quam ex ſcripturis non elicere poſſe

Epipha. Hæreſi 26. Euſ. Hiſt. Ec. li. 7. c. 31.

Epiphan. hære. 42

perditi

perditi & inſani homines ſibi viſi ſint. Vt verò cæteras taceã, quàm nefanda illa ſunt, quæ Præmonſtratenſis ſcripturarum inſana quadam iactatione contra Chriſtum Ieſum Dei filium dictitare auſus fuit? quæ nemo quidem, vel acerbiſsimus Chriſti hoſtis cogitare vnquàm potuit. Quòd ſi ab illo quęras, vnde acceperit Chriſtum Ieſum, qui vt omnes homines ab inferni miſerrimis & crudeliſsimis cruciatibus eriperet, de cœlis deſcendit, in eoſdem inferni perpetuos cruciatus fuiſſe detruſum, ſempiterniſque illis ignibus mancipatum, (quemadmodum per ſummum ſcelus & profligatiſſimam impietatem Anno 1527. aſſeruit) nullum tibi alium doctorē proferet, quàm laudes quibus Deus illos cumulat, qui omnem ſuam ſpem in illo collocant, & miſerandam eorum cōditionem qui diuinę miſericordiæ diffidunt: atque ſimul illa Chri-
Matt. 27 ſti verba cruci affixi, Deus meus, De9 meus, vt quid dereliquiſti me? quibus de diuina miſericordia illum deſperaſſe, impiè ſomniauit. Quòd ſi ab Anabaptiſtis rationem quæras tantarum blaſphemiarum, quas eodem anno Morauiæ in eundem Chriſtum iaciebant, nō minorem diuinorum verborum congeriem afferēt quàm tuus Lutherus, qui cùm tantam ſuo exemplo deliran-
tium

tium multitudinem cerneret, diuinam ſcripturam hæreticorum librum appellare nõ eſt veritus. D. verò Cyrillus ad Ioannem quendam Epiſcopum ſcribẽs, illum admonet, cuiuſuis hæreſis ſectatores ex diuinis ſcripturis hæreſis ſuæ cauſam ſuſcipere, & quæ à Spiritu ſancto præclarè dicta ſunt, prauis opinionibus corrumpere, atque ita in ſua ipſorum capita inextinguibilem flãmam excitare. D. etian Hilarius ait de intelligentia ſcripturæ hæreſim naſci, non de ipſa ſcriptura: & ita ſenſum, non ſermonem fieri crimen. Lege etiam diligenter, quot idem contra Arrianos exemplis & rationibus apertè probat, ſacram ſcripturã anſam dediſſe hæreſibus omnibus, vt ſe in varios errores præcipites darent.

D. Cyril. Epiſt. 28

Hilar. l. 2 de Trin.

Hilar. l. 2 de ſynodis cõtra Arrian.

Quòd ſi nullum nobis hac de re exemplum antiquitas ſuppeditaret, inſignis certè illa nec vſquam anteà audita quorundam hominum, qui cœleſtes Prophetę dici volunt inſania atque incredibilis furor apertè demõſtraſſet, nullum eſſe tam audax facinus, quod ex veſtra in contorquendis diuinis oraculis licentia, occaſionem non acceperit. Cùm enim perditi illi ac profligati homines intuerentur crudeliſsimum diſsidiũ, quo inter ſe Lutherus, Zuinglius & Balthaſar Pacimontanus de ſcripturæ

ſenſu

ſenſu digladiabantur, atque vnumquemq; nouas ac portentoſas opiniones ingerere, ac ſumma etiam cum temeritate & audacia contẽdere, verum ſe ac germanum ſcripturæ ſenſum tenere: omnem prorſus ſcripturę fidem abrogârunt, ſecumq́ue ſtatuerũt, nihil ſibi credendum eſſe, niſi quod cœleleſtis Pater eorũ animis inſtillaret, illudq́; ſolum Dei verbum eſſe quod ſpiritus ſanctus illis enũciaret: cætera verò omnia pro humanis figmẽtis, non pro diuinis oraculis habenda eſſe. Quos Reuerendiſsimus Staniſlaus Hoſius S.R.E. Cardinalis, Varmienſis Epiſcopus verè Apoſtolicus ita loquentes inducit, Quouſque tandem hanc excuculatorum iſtorum tyrannidem feremus, vt quod productis è ſcriptura voculis aliquot eorum alicui viſum eſt, id tãquàm expreſſum Dei verbum ſtatim adorare neceſſe habeamus? cum tamen ſic ipſos inter ſe pugnantes videamus: dũ hoc quiſq; contendit, vt non quæ Apoſtoli aut Euangeliſtæ, ſed quæ propria ipſius eſt ſententia, eã pro expreſſo Dei verbo ſectatores habeant. ſiccine iam iſti ſe tãquàm numina coli volũt? quid aliud reſtat, quàm vt incuruemur coram hoc aut illo, & quicquid eorũ aliquis dixerit, è veſtigio tanquàm Dei vocem adoremus? Nos verò Dei de cœlo ſententiam

Hoſ. li. de expreſſo uerbo Dei

tentiam potiùs expectabimus, ac tum iſtos pro ſua non pro ſcripturarum ſententia di micantes, tum ipſas etiam ſcripturas, quarũ tot iam non diuerſas modò, verùm & contrarias interpretationes adferri videmus, faceſſere iubebimus: & quod nobis cœleſtis ille magiſter dignatus fuerit reuelare, tanquàm expreſſum Dei verbũ ea qua par eſt reuerentia recipiemus: ac ipſum loquentẽ potiùs audiemus (ſicut etiam Propheta dicit, Audiã quid loquatur in me Dominus) quàm vt ad egena iſta elementa nos cõuertamus, & in illis quæ nunc in hunc nunc in illum ſenſum inflecti videmus, ſalutem noſtram conſtituamus. Non oportet legis aut ſcripturæ eſſe peritum, ſed à Deo doctum: vanus eſt labor qui ſcripturæ impenditur: ſcriptura enim creatura eſt & egenũ quoddam elementum. Non conuenit Chriſtiano, nimium creaturæ addictum eſſe: Deum audire oportet: huius voces de cœlo expectandę ſunt, vt nos erudiant: Beatus vir (inquit Dauid) quem tu erudieris. Aequè nos docet hodie atque olim Patriarchas & Prophetas. Prohibuit Chriſtus ne plures magiſtri fiant, quòd vnus eſt magiſter noſter in cœlis. Ex quibus cõcludit vir pijſsimus & eruditiſsimus, nihil quidẽ ſacris literis diuinius, nihil auguſtius, Eccleſiæ verò earũ

ſtudijs

ſtudijs nihil vtilius excogitari poſſe, dummodò integrum quiſque ac ſincerum Eccleſiæ ſenſum teneat, neque ita inſoleſcat, vt ſibi ſcripturas ſubijcere magis, quàm ſe illarum iudicio atque auctoritati ſubmittere ſtudeat. fit enim vt dum quiſque ſibi licere ſcripturas contorquere arbitratur, & ipſas maxima iniuria afficiat, & Spiritui ſancto illarum auctori ſummam ignominiæ notam inurat. Quam tamen Reuerendiſſimi Cardinalis egregiam ſententiam, ita Kemnici ex tuis aliquot inuertunt, vt quæ per cœleſtiũ Prophetarum perſonã ab illo dicta ſunt, illi ipſi aſſcribant, atque vt ſcripturæ ſacræ proculcatorem acriter inſectétur. Quam ego calumniam cùm primùm in libello quodam qui Apologia Anglicana inſcribitur legiſſem, egregiam auctoris impudentiam ſummopere ſum demiratus, atque exiſtimaui ob tanti ſceleris conſcientiam, illũ nomen ſuppreſsiſſe. At cùm eandem calumniam in proteſtatione quadam contra ſacroſanctum Tridentinum Concilium, hominum quorundam, qui Auguſtanam cõfeſsionem profitentur nomine editam reperiſſem, vix credi poteſt quãta fuerim voluptate perfuſus: feliciſsimum namque ampliſsimum illũ Antiſtitem iudicaui, cuius ſcripta omnes fidei ac religiõis Chriſtianæ

ſtianæ hoſtes tantopere premũt ac cruciãt, vt omni mendaciorũ genere illuſtre illius nomen obſcurare, fidem inquinare, ſplendorem cõmaculare, auctoritatẽ labefactare ideò contendant, vt ſuos à lucubrationum illius lectione deterreant atque auocent.

Sed vt ad inſtitutam diſputationem reuertamur, vide iam quæſo homo argutule genio tuo dignam collectionem: Societatis Ieſu viri tradunt, hæreſes omnes ex ſcripturis occaſionem accepiſſe: ergo tradunt ſcripturę ſacræ lectionẽ eſſe inutilem, multiſque modis pernicioſam Eccleſiæ. Quid poteſt eſſe ineptius? quid infãtilius? Quod perinde eſt ac ſi quis argumẽtetur: Nullum peccatum eſt quod ex creaturis occaſionẽ non accipiat, dicẽte Auguſtino, Mentis noſtræ in Deum curſum tunc retardari, cùm ijs frui volumus, quibus nobis vtẽdum foret: ergo creaturę non ſolùm non ſunt vtiles, ſed multis modis pernicioſę, cõtra Moſis teſtimonium, qui Deum, inquit, omnia quæ condiderat vidiſſe & approbaſſe, quia valde erant bona: atq; contra D. Pauli ſententiam, qui omnẽ Dei creaturam bonam eſſe teſtatur. Neq; diſsimilis erit argumentatio, Chriſtus poſitus eſt in ruinam & in ſignum cui contradicetur, vt Simeon ille juſtus prædixit: ergo Chriſti aduentus per-

Aug. li. 1. de Doct. Chriſtia. cap. 3.

1. Tim. 4.

Luc. 2.

nicioſus eſt hominibus, præſtaretq́ue Chriſtum nunquàm veniſſe? Quæ quàm non modò inanis ſed impia ſit argumẽtatio, tu ipſe iudica, atque de tua iudicium iam ferre facilè poteris. Neque enim fieri vlla ratione poterit, vt ignores ſceleratis eſſe animis peculiare, eis fieri exitioſum quod probis eſt ſalutare: Atque ita optimis in rebus offendi, non tam rerum ipſarum improbitatem, quàm animum impurum, nefarium, ſceleribuſq́ue coopertum declarat, qualis eſt hæreticorum animus, qui ex diuinarũ literarum lectione errãdi ſumunt occaſionem. Neque enim in ſolis ſplendorem culpa eſt transferenda, ſi oculorum aciẽ hebetet aut lippos lædat, ſed in oculorum infirmitatem, qui tanti ſplendoris vim ferre non valent.

DIE-

DIEGHI PAY-VA ANDRADII LVSITANI,

ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER TERTIVS.

De Peccato.

SI tantum ſtudij & diligen-
tiæ in cognoſcenda pecca
torum turpitudine & de-
formitate, inq́ue deprauatione & fœditate, ſua re-
ctitudine ſpoliati ac cor-
rupti animi perſpicienda omnes poneremus, quantum in mente omnibus flagitijs inquinanda cœcis ducti cupiditatibus permulti collocant, nihil quidē opus eſſet tanta nunc contentione de peccatorum ratione, naturaq́; diſputare: ſed omnes tota animi contentione illa declinaremus, & velut funeſtum quoddam contagium deuitaremus, deteſtaremur, ac deprecaremur: atque ita neque Kemnicius tam imperāti, calumniandi pios optimoſq́ue viros libidine deflagraret, neque nobis hic in tuenda verita

te labor ſubeundus foret. Sed quando ipſe vt de peccato impiè diſſereret, magis eſt falſa quadã nominis interpretatione illectus quàm vera peccati ipſius atrocitate & deformitate deterritus atque auocatus, non minus hîc quàm in ſuperioribus peccare eum & falli, iam oſtendamus neceſſe eſt. Hoc autem primũ eſt Axioma, quod in Colonienſi cenſura reprehendit.

1. Axiom. *Diſertè reijciunt, & explodunt Ieſuitæ illam definitionẽ: Quicquid legi Dei repugnat, eſſe peccatum. Atqui hanc definitionẽ eſſe Spiritus ſancti & quidem totidem uerbis tradit* 1. Ioan. 3. *peccatum eſt* ἀνομία. *et hoc uocabulo in multis alijs ſcripturæ locis peccatum deſcribitur.* cumq́; multa cõgeſsiſſet ſcripturæ ſacrę loca, quædã verè quedã autẽ falsè, tandem cõcludit, *Ieſuitas nõ iuraſſe quidẽ, ſed coniuraſſe contra ſententiam, & contra ipſa uerba Spiritus ſancti.*

Lutherus eiuſq́ue diſcipuli, vt apud imperitos poſsint obtinere, peccandi illa incitamenta & illecebras, ſiue concupiſcẽtiam quæ in ipſis membris ineſt ex natiuo & originali peccato, poſt ſacrum lauacrũ relicta, verè peccatum eſſe, hanc peccati definitionem populo plauſibilẽ excogitârunt: Quicquid legi Dei repugnat, peccatum eſt. Nam concupiſcẽtiam legi Dei repugnare, vel ex Pauli

Pauli teſtimonio ſatis eſt omnibus exploratum.quam tamen definitionem non eſſe ſoli peccato accommodatam,apertè admodùm demonſtrant Colonienſes: quia non modò peccata ipſa,ſed homines etiam ſceleribus cõtaminati, dæmoneſque ipſi cùm lege Dei non minus pugnant quàm concupiſcentiæ. Quæ verò definitio ſeſe extra rẽ definitam fundit, inepta eſt & inutilis prorſus.Neque tamen inficiantur, omne peccatum diuinę legi repugnare,cùm id non minus peccato inſit, quàm homini ſentiendi vis & facultas. Cùm enim omnis bonitatis ſumma in Deo poſita ſit &collocata,vt qui bonitatis nullam particulam aliunde mutuatur, ſed naturam habet non modò omni perfectionis genere cumulatam,ſed quę perfectio ipſa eſt, & ex qua bona omnia oriuntur,ſit certè perſpicuum, bonitatis omnem rationem in diuina ſimilitudine poſitam eſſe. Et quemadmodum res omnes à Deo productæ & quæ naturâ conſtant, eo magis perfectę ſunt,& abſolutę,quò diuinam illam,incomprehenſibilemque naturam expreſsiùs præ ſe gerunt & referunt, ita diuina voluntas norma eſt, ad quam dirigenda & formanda eſt vita noſtra, & ad quam quò magis noſtræ actiones accedũt, meliores,quò verò deflectunt magis,dete-

riores habēdæ ſunt. Veteres enim Philoſophi quia nullam aliam probitatis regulam, præter rectam hominis rationem agnouerunt, virtutem definierunt eſſe animi habitum naturæ modo rationi conſentaneum, hoc eſt, certiſsima norma, rationis ſcilicet deſcriptum. Nos verò quibus clarior diuinæ cognitionis affulſit lux, præclarè intelligimus, rectam hominis rationem minimam eſſe inexhauſtæ illius diuinæque perfectionis & bonitatis ſcintillam. atq; ideò non iam rectam rarionem ſolùm nobis boni & æqui regulam præfigimus, ad quam noſtras actiones formemus, ſed diuinam ipſam volũtatem, & in recta ratione impreſſam, & diuina lege luculentiùs comprehenſam. Quò alludit illud Dauidis, Cōfitebor
Pſal. 118. tibi in directione cordis. quod Hebræũ vocabulum יוֹשֶׁר id eſt, rectitudo, magis explicat. Quam tamē inquit Dauid, ſibi cōparaſſe, eo quòd didicit iudicia iuſticiæ Dei, vnde omnis rectitudo ac bonitas dimanat. Quo etiam ſpectant verba illa Solomonis,
Prou. c. 3 In omnibus vijs tuis cogita illũ (Deũ ſcilicet) & ipſe diriget, ſiue יְיַשֵּׁר id eſt rectos faciet greſſus tuos. Tunc enim quiſque rectà incedit, neque quicquam mali admittit, cùm omnes ſuas actiones diuina volun-

tatē

tate metitur. Eam ob rem virtutum omniũ actiones peculiari ſcripturæ phraſi rectę coram Domino appellantur, hoc eſt, ad rectiſſimam regulam diuinæ voluntatis formatæ: malum verò cõtrà, cùm ſit à bono, hoc eſt, à cœleſtis Patris volũtate defectio, quicquid diuinæ legis quaſi lineas tranſilit, malum eſſe dubitare nemo poteſt. non tamen illud omne peccatum eſt: nam ſi ad naturas cùm ſceleratorum & perditorũ hominum, tum dæmonum reſpicias, minimè quidem illos malos dicere poteris, immo non dubito, quin aliqui ſint dæmones naturâ permultis beatiſsimis ſpiritibus pręſtantiores. neque enim in illis præclara natura mutata eſt, etiamſi deprauata atq; ſceleribus deturpata ſit. mali nihiloſecius & dæmones & homines dicuntur, quia mentem habent & voluntatem à diuina voluntate valde alienatam, & cum diuina lege maximè pugnantem: quos tamen peccata appellare nullo modo poteris. Quòd ſi iniquas leges ſpectes, quales illæ ſunt antiquorum, quas Chriſtus apud Matthæũ improbat, & quales hodie inter homines magnam vim & auctoritatẽ, diuina lege ſpreta & conculcata obtinẽt, dubitare minimè poteris diuinę atq; ſempiternę legi illas nõ repugnare modò, ſed eò vehemẽtius Dei legẽ oppugnare, *Matt.5.*

quò & legis nomine & obligandi ratione, quam hominum ſcelere ſibi comparârunt, cum illa magis conueniunt. Quas tamen non ita inſanies vt peccata appelles. Sed quid externa commemoro? non meminiſti quoties nobis Eccleſiæ ſcita exprobras, quæ cum verbo Dei pugnare iniurioſè iactas? at decreta ipſa chartis aut tabulis comprahenſa, peccata appellare audebis? Et ſi enim iniquã legem ferre aut ſeruare, in peccatis ſit enumerandum, lex tamen ipſa non peccatum quidem, ſed ſcelerata inſtitutio eſt, quæ peccandi impunitatem adfert, atq; ad peccandum incitat & allectat. Quare nõ quicquid repugnat diuinæ legi, peccatum eſt: etiamſi libenter & neceſſariò confiteamur, peccatum eſſe non poſſe, quod diuinæ legi non aduerſatur. eſt enim diuinæ legi repugnare, peccati veluti genus, quod ad plures differentias pertinet, pluresque amplectitur: vt animal cui equus ac homo plurimæque aliæ animaliũ differentiæ ſub ſunt. neque enim peccatum dici poteſt, niſi hominis actio diuinę legis repugnãs: quod D. Auguſtinus apertè ſignificauit, cùm peccatum dixit eſſe legis tranſgreſsionem. neque enim omne cum diuina lege pugnans, in peccatis numeret, ſed actionem ſolùm qua diuina lex violatur. Sub nomine verò actionis,

Aug. l. 1. de cõſenſu Euangelis. c. 4

actionis, etiã neceſſariæ actionis intermiſſionem Philoſophorũ more includo, qui affirmationem & negationem ad idem genus recurrere tradunt: quare D. Auguſt. ingeniti vocem quæ Deo patri attribuitur, luculentiſsimè demonſtrat, in eorum categoria, quæ cum alio conferuntur, collocandã eſſe, quia ingeniti mera negatio eſt. Quocirca niſi ea, quæ diuinæ legi repugnant humanæ ſint actiones aut neceſſariarum functionum prætermiſsiones, peccata dici nõ poſſunt. Quod idem Auguſt. non obſcurè docet, cùm ita peccatum definit, Eſt factũ vel dictum vel concupitum aliquid contra æternam legẽ. Quæ omnia humanas eſſe actiones quis non videt? Legem verò æternam, mox ita definit, Eſt ratio diuina vel voluntas Dei, ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans. Vnde fit, vt Theologi noſtri omne peccatum cõtra hominis naturam eſſe affirmẽt: quæ cùm non illa dicatur qua cum brutis animãtibus homo conuenit, ſed qua ab omnibus rebus alijs ſeiungitur & ſecernitur, in ratione quidem potiſsimùm ſita eſt & collocata, qua quid bonum & quid malum ſit, videt: quid fugiendũ aut amplectendum ſit, non ignorat, diuinamque legem menti ipſi habet tenaciſsimè infixam. Quocirca quidquid ſce-

Aug. li. 5. de Trin. c. 6. & 7.

Aug. contra Fauſtum, lib. 22. c. 27.

D. Thom. 2. 2. q. 71. ar. 2.

leris admittit, quo rationis legem violet ac prodat, cõtra ipſam naturã agit. Nam quẽadmodum ſolida ac ponderoſa terra, leuis ignis, aqua, aër, & reliqua demum omnia quæ naturâ conſtant, tunc à natura quodã modo deficere dicũtur, cùm ab ijs actionibus retandantur, ad quas naturę ipſius vi & impulſione ducuntur: ita & homines naturam ipſam deſerunt, quoties rationis rectę, hoc eſt, naturæ ipſius leges violant. Quare qui mentis & rationis, diuiniq́ue numinis legibus ſpretis, ſenſui, carniſq; cupiditatibus obtemperant, magis quidem belluarũ, quàm hominum officio perſunguntur, quia ratione, hoc eſt hominis natura ſpreta, illius ſequuntur naturæ impulſum, quã cum brutis habent communem. Cum quibus mirabiliter conſenſit D. Cyrillus Hieroſolymitanus Archiepiſcopus, qui opera diaboli, in quibus omnia peccatorum genera comprehendi aſſerit, definiens, in prima catecheſi myſtagogica ait, eſſe actiones & cogitationes quaſcunq;, quæ cũ recta ratione nõ conueniũt. Non ſum neſcius, non pauca eſſe diuinæ legis præcepta, quæ neque rationis luce perſpici, neque naturæ vi cognoſci poſſunt, qualia illa ſunt quæ ad ſacramenta, reſq́ue alias quæ naturam excellunt, attinent. Cum tamen ratione dictante,

te, Deo

te, Deo eſſe parendum diſcimus, poſtquàm illa præcepta diuina eſſe fide percepimus, contra naturam agit, qui ea aliqua ex parte violat. Cum igitur omne peccatum adeò ſit in diuinæ legis tranſgreſsione poſitum, vt ea ratione contra naturam eſſe dicatur: rectè quidē in diuinis literis ſæpius ἀνομία, quaſi legis violatio dicitur. Nam quemadmodum ἄνομος ille dicitur, qui ſanctas leges proculcat & contemnit, effrenis viuit, ac exlegem ſe eſſe putat, ita ἀνομία illa actio appellatur, qua legem quis tranſgreditur: minimè verò omnia quæ legi repugnant, ſiue actiones illa ſint, ſiue ab actionib. multùm longeque abſint, ἀνομία ſiue peccata dici poſſunt. Quapropter Diuus Auguſtinus, illud propriè ait peccatum dici, quod libera voluntate, & à ſciente committitur. Et alibi, peccare, nihil eſſe aliud affirmat, quā in veritatis præceptis, vel in ipſa veritate errare. Diuus verò Ambroſius, peccatum inquit, eſſe diuinæ legis præuaricationem, & cœleſtium inobedientiam præceptorum. Quæ omnia non niſi in humanis actionibus cerni, ſatis quidem per ſe patet. Infinitum eſſet, omnia ſanctorum patrum teſtimonia inculcare, quibus peccata humanos eſſe actus docent. fuit enim illa perpetua conſtanſq; perſuaſio, quod & Chri-

Aug. li. 3 de libero arbitrio. cap. 19.
Aug. de fide contra Manich. c. 8.

ſtus

ſtus ipſe non obſcurè docet, cùm virtutum officia in diuinæ volũtatis obtemperatione collocat: apud Matthæum, non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei. Virtuti verò cùm vitium atque peccatum ſit contrarium, illudque ſolum regnum cælorum occludat, nihil certè aliud vitium, ſeu peccatum eſſe poteſt, quàm non facere voluntatem patris cœleſtis. facere autem & non facere, quis actiones eſſe dubitare poterit? Quæ tamen externis interdum corporis motibus, nonnunquam verò ſola interna volũtatis operatione perficiuntur. Originale autem atq; natiuum peccatum, nunquàm verè peccatum dici potuiſſet, niſi in ipſa origine vnde deductum eſt & promanauit, humana fuiſſet actiõe admiſſum. Quare verè admodùm dici ſolitũ eſt, idem in nobis eſſe peccatum originale, quod in origine, hoc eſt in Adamo fuit olim actuale. Quocirca D. Auguſtin. multis apertiſsimè demonſtrat, paruulos qui peccato ſunt originali obſtricti, legis illius quæ Adamo in Paradiſo data fuit prævaricatores eſſe, atq; ita verè in omnes quadrare, quod Dauid diuino Spiritu afflatus dixit, Præuaricatores reputaui omnes peccatores terræ. Idque inquit, non ſecundum

Matt. 7.

cundum

cundum ſuæ vitæ proprietatem, ſed ſecundum communem generis humani originem eſſe intelligendum.

Loca verò Epiſtolæ Pauli ad Romanos, vbi (ſcilicet) non eſt lex, peccatũ non imputatur: & peccatũ non agnouiſſem niſi per legem, nam concupiſcentiã neſciebã, niſi lex diceret, Non cõcupiſces. quibus Kẽnicius potiſsimùm fidit, quàm ſint extra cauſam, qui orationis Pauli ſeriem & quaſi conſequentiam conſiderauerit, ſatis intelliget. Principiò enim cum de peccato originis, quod per vnum hominem in mundum intrauit, Paulus loqueretur, inquit, Vſque ad legem peccatum erat in mundo, peccatum autem non imputabatur, cùm lex nõ eſſet: hoc eſt, vt pręclarè interpretatur Diuus Auguſtinus, peccatum quidẽ natiuum & originale neq; vi legis Moſaicæ ablatum fuit, neque deletum. nam ſi data lex eſſet quæ poſſet viuificare, omninò ex lege eſſet iuſtitia: quare non ſolùm ante legem peccatum in omnes peruaſit, ſed etiam vſquè ad legem, id eſt, vigente lege. at ante legẽ peccatum non imputabatur, quia natiuã illam vicioſitatem peccatum eſſe, homines minimè arbitrabantur. Quod tamen per legis ſacrificia & peccatornm expiationes cognitum eſt, & propalatum. Nam cùm hoſtiæ etiam

Rom. 5.
Rom. 7

Aug. de peccator. merit. & remiſ. li. 1. cap. 10.

etiam pro paruulorũ peccatis offerri ſolitæ eſſent, ſatis quidem euadebat exploratũ, peccatis illos eſſe contaminatos: à Deo tamen non minus antè, quàm poſt legem puniebantur. Nam quicunq; ſine lege peccauerunt, ſine lege peribũt. Hunc autẽ eſſe
Rom.5. verum & germanũ Pauli ſenſum, quę mox ſequuntur verba declarant, Sed regnauit (inquit) mors ab Adam vſque ad Moſem etiam in eos qui non peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ: hoc eſt, ij verò qui originali culpę nullã addiderunt, à Deo tam antea, quàm poſt legem morte mulctati ſunt: neque natiuæ illius vicioſitatis ignoratio illos potuit à debita pecca-
Rom.7. ti pœna (morte inquam) liberare. At cum Paulus ait, peccatum ſe nõ cognouiſſe niſi per legem, nihil aliud ſtudet, quàm infirmitatem Moſaicę legis explicare, quæ cum ad euitandũ peccata vires non ſuppeditaret, illorum verò atrocitatẽ luculenter demonſtraret, nihil aliud quidẽ efficiebat, quàm peccati fœditatẽ augere. eò enim vehementius peccatur, quò peccati pernities & labes magis eſt perſpecta & explorata. Quod i-
Rom.5. pſum ſignificant illa eiuſdem Pauli verba, Lex autem ſubintrauit vt abundaret deli-
1.Cor.15. ctum. Quare priori epiſtola ad Corinthios Paulus legem appellat virtutem,
ſiue

ſiue δυνάμιν, id eſt, vim ac potentiam peccati: quia ſcilicet, vt D. Auguſtinus ait, legem accepimus, non vt emẽdatione finiremus peccatũ, ſed vt tranſgreſsione augeremus. Quis enim dubitare poterit, illos impenſius peccare, quibus peccatorum indignitas, & intolerabilis fœditas magis eſt comperta & cognita? Cùm igitur legis lumine accedente, quanta inſit ſceleribus peruerſitas, illuſtriùs multò quàm antea omnes conſpexiſſemus, quantumque diuinæ voluntati atq; bonitati aduerſentur, diuinis vocibus accepiſſemus, peccatorum profectò prauitas & deformitas longè multumque aucta & amplificata eſt. multò enim iniquior & petulantior ille eſt exiſtimandus, qui cognita peccatorum infinita obſcœnitate & turpitudine, ſeſe illis contaminat, quàm ſi tali cognitione illuſtratus nunquam fuiſſe. Ex ijs verò, & quæ paulò pòſt ſequuntur Pauli verbis, quibus peccatum legi mentis ſuæ repugnare ait, etſi ſequi fateamur, omne peccatũ legi Dei repugnare, minimè tamẽ colligi, omne legi Dei repugnans, peccatum eſſe, abundè ſatis demõſtrauimus. Cũ verò nullis alijs præſidijs definitionẽ illã peccati Kẽniti⁹, muniuerit mirũ eſt q̃ pueriliter garriat, & quantũ infirmis hiſce argumentis triumphet. Qua tamẽ

ſolet

ſolet fide & veritate ait, ita Colonienſes deſipere, vt quod diuinis legibus denegant, Pontificum deferant traditionibus, atque adeò ea omnia nefaria ſcelera habere, quæ cum illis pugnant. vt verò Eccleſiaſticarũ legum auctoritatem interim prætermittã, quam cum de lege agemus (vbi eandem repetit Kemnicius calumniã) vt potero tuebor: vtq́; inſtituti mei rationem perſequar, nunquam profectò tantopere Colonienſes inſanierunt, vt humana præcepta diuinis eſſe anteferenda exiſtimarũt, ſed actiones ſolùm contra Eccleſiaſticarum legum inſtituta ſuſceptas, peccata eſſe affirmant, non aliter ac de operibus cum diuina lege pugnantibus, à nobis dictum eſt. Nam etſi vnum peccatum alio ſit longè atrocius, atque funeſtius: tamen cùm peccare nihil ſit aliud, quã legis lineas tãſilire, nihil quod ad peccati eſſentiam atq; rationem attinet, refert, diuina'ne an humana lex ſit, quę violatur, dũmodò eiuſmodi ſit, qua homines teneantur.

2. Axioma. II Axioma. *hanc cenſores iſti peccati definitionem conſtituunt, Peccatum eſt non quicquid legi Dei repugnat, ſed hoc propriè uocatur peccatum, quod libera uoluntate, & à ſciente committitur. fol. 44. Item Peccatum nihil eſt. peccatum eſt priuatio & boni abſentia, uoluntatiſq; à lege diuina*

*uina auerſio, tamq; eſt uoluntarium, ut ſi uoluntas non foret, peccatum nõ eſſet. fol.*46. Sicut humana natura à belluarum, ſenſuque carẽtium naturis, intellectu & ratione maximè diſiũgitur, ita humanæ actiones voluntate potiſsimùm, quæ rationis pars eſt nobiliſsima, ab operationibus aliorum corporum ſecernuntur & diſtinguuntur. nam etſi homo illis actionibus, quas non ſponte ſua ſed inuitus ſæpè, naturę etiam ipſius impulſu aliquando ſuſcipit, non ſit priuatus, illa tamen agendi ratio, quæ non eſt hominis propria & peculiaris, verùm cũ cæteris corporibus illi communis, non eſt humana propriè appellanda: actiones enim eius eſſe dicuntur, cui ſunt maximè propriæ. Quare ſi quis caſu ab eminenti loco præceps decidat, atq; corporis pondere deorſum velociſsimè feratur: quis hãc humanam operationem appellare audebit, quæ non homini magis, quàm ingenti alicui moli conuenit? ſi quis etiam actionis finem, & id, quo quaſi inſtrumẽto ipſum conſequatur, ignorans, nulla conſultatione præeunte, non ſciens, neq; ſponte ſua, ac liberè operetur, ſed aliunde agatur, & ad operandum impellatur, quis hanc hominis actionem magis, quàm equi aut bouis eſſe dixerit, qui naturę ducatum non voluntariè, ſed neceſsitate

quadam ſequitur? Quocirca tunc actio dicenda eſt humana, quando homo rationis particeps finem quem actione conſequi optat, præuidet, ad illum aſſequẽdum res neceſſarias præeligit, à ſe ipſo ad operandum inducitur, neque vi aliunde impellitur, aut naturæ neceſsitate adigitur, quæ voluntaria dicitur, illiſque ſolis naturis quæ ratione conſtant peculiaris: vt præter cæteros au-

Damaſc. li.2. de fide orth. cap.24. ctor eſt D. Ioannis Damaſcenus. Qui igitur humanam actionẽ dicit, voluntariam intelligat neceſſe eſt, hoc eſt, illi hominis parti accommodatam qua homo eſt: in ratione verò volũtarij, vt à ſciente actio fiat, neceſſariò ingreditur. Cùm igitur peccatum, humanam eſſe actionẽ apertè demonſtrauerimus: qui voluntarium illud eſſe, & à ſciente committi pernegat, hominẽ propria & excellentiſsima natura ſpoliat, atq; cum brutis animantibus ac feris connectit & copulat. quod non modò eſt Philoſophorum omnium ſumma conſenſione, ſed diuinis oraculis, ſanctorũ patrum conſpiratione, atque maximè Diui Auguſtini ſententia firmatum: cui hanc peccati rationem, magnum feciſſe negociũ, falsò Kemnicius arbitratur. Vt verò apertiſsima alia ſacrarum literarum teſtimonia taceam, vel vnico Iſaiæ id ſatis comprobatur: quẽ cùm

Deus

Deus adhortaretur, vt clamaret quantum maximè poſſet, & quaſi tuba clamorem attolleret, atque populum Iſraëliticum inani iuſtitiæ & ſanctitatis opinione inſaniētem redargueret, & in quanto ſcelere verſaretur, & quàm multis criminibus ſe contaminaſſet, clariſsima voce pronunciaſſet, omnia tamen ſcelera & horrenda flagitia proprię voluntatis operatione concluſit: Ecce (inquit) in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra: in ſceleratæ enim voluntatis actionibus, omnia flagitiorum genera continentur. Quod ipſum paulò pòſt ad hunc modum repetit, Si autem auerteris à ſabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam, in die ſancto meo, & vocaueris ſabbatum עֹנֶג id eſt delitiarum & ſanctum Domini glorioſum, & glorificaueris ęum, dùm non facias vias tuas, & non inuenietur voluntas tua, vt loquaris ſermonem, tunc delectaberis ſuper domino, &c. Quibus verbis an'nō manifeſtum fit, non quidem peruerſa voluntate ad flagitia incitari, ſed illius ſuaſionibus aſſentiri, illaq; præſtare, quæ præpoſtera voluntas præſcribit, peccati eſſe veluri definitionem? atque peccare nihil eſſe aliud, quàm iniquæ voluntati parêre, temeritati cupiditatis obtemperare, ſenſibus indulgere, atque nefarijs deſiderijs ſatisfacere?

Iſaiæ 58.

facere?Id quod verba illa Iſaiæ ſatis ſignificant,Vt non facias vias tuas.Quę ſententia D.etiã Auguſtino tam eſt familiaris,vt nulla in re ſit frequentior ac crebrior,quàm in docendo, peccatum ita voluntate perfici, vt ſine illa peccatum eſſe nulla ratione poſſit. Siquidem non eſſe peccatũ, inquit, niſi prauum liberæ voluntatis aſſenſum, cùm inclinamur ad ea,quę iuſtitia vetat,&vnde liberum eſt abſtinere: & alibi apertiſsimis & lucidiſsimis rationibus non ſolùm edocet,ſed quaſi in præſentia & ante oculos ponit,omnem mentẽ apud ſe diuinitùs conſcriptum legere, ſine voluntate peccatum eſſe nullo modo poſſe: quibus quaſi machinis duas illas à Manichæis confictas animas funditùs euertit,& vnicam à Deo procreatam confirmat.Quæ ſententia ita conſtanter & perpetuò illi placuit,quoties de peccatis ſermo incidit,vt multis atque validiſſimis rationibus probet,virginem inuitam & per vim violatam, non modò internam animi puritatem non amiſiſſe, ſi voluntate, nefario ſtrupro non annuat, ſed neque corporis quidem ipſius quod vim pertulit,caſtimoniam perdidiſſe,quam cum animi pudicitia indiſſolubili vinculo conſtrictam eſſe & colligatã arbitratur. Infinitum eſſet numerando percenſere loca omnia, in qui-

Augu. de Geneſ.ad literã im perfecto. cap.1.

Aug.l.de duabus animab. cap.11.

Aug.li.1. de Ciuit. Dei.18.

in quibus firmiſsimis argumentis D. Augu ſtinus probat, virtutes & vitia ſine voluntatis actione extare non poſſe.

Sed Kemnicius ea, qua pollet charitate, admonet lectorem, hanc Colonienſiũ, immo ſcripturæ ſacræ, & Auguſtini aſſertionem, ad Pelagianiſmũ viam munire: quippe quia Pelagius cùm olim vellet euertere doctrinam de peccato originis, arcem quaſi cauſæ ſuæ collocaſſet in hac definitione. *ſic enim* (inquit) *colligebat, Si illud tantùm uerè & propriè eſt peccatum, quod libera uoluntate à ſciente committitur, ergo uicium originis non eſt uerè & propriè ex ſe & natura ſua peccatum, ſed impropriè, & abuſiuè.* Quam argumentationẽ magnum aſſerit feciſſe negocium Auguſtino in diſputationibus contra Pelagium de peccato originis: quam ideò paulò accuratius expendamus oportet.

Qui diuerſa, valdeq́ue diſsimilia eadem volunt regulâ metiri, & quæ vna in re conueniunt, in cæteris etiam coire & cohærere arbitrantur, vix poſſunt ſummis ſe difficultatibus extricare: quî enim fieri poteſt, vt qui oſtreis, conchilijs, muricibus, cæteriſq́ue nulla ex parte perfectis animantibus conuenientia, ex equi, Elephãtis, perfectiſſimorumq́; animalium proprietatibus aucupetur, non fallatur miſerè atque decipiatur?

 tur?

tur?Qui fortitudinis munera ex temperantiæ functionibus, quia in virtutis ratione conueniunt, voluerit cognoſcere,quo tandem modo in veritatis cognitionem venire poterit? Eſt enim cuiuſq; rei natura perſpiciēda priùs &curiosè exquirenda,&quibus in rebus cum alijs cōueniat, quibus'ue differat,diligēter, & circūſpectè inueſtigādum,atq; ita cum ex proprijs,& nō ex alienis,atque extraneis principijs ratiocinabimur,erroris omnis tenebras poterimus deuitare.Peccatorum igitur duo ſunt genera, quoddam genus eſt eorum, quæ perſonis ipſis ſunt peculiaria & propria,quæ quia ſola eorum culpa & actione qui peccatis ſunt infecti, admitti poſſunt, actualia vocātur. Aliud verò peccatorum genus ipſius eſt naturæ magis, quàm perſonæ propriū, quod quia naturæ neceſsitate contrahitur, & nulla perſonæ turpificatæ culpa ſuſcipitur,originale dicitur,hoc eſt,quod per originem, & ab origine ad nos dilabitur. nam in ipſa contaminamur omnes origine.Cum enim in Adamo vnde originem ducimus, natura ipſa humana fuiſſet viciata & corrupta, fieri certè nequit,vt quis naturā ab Adamo accipiat, quę illius ſit corruptionis expers & libera: niſi diuina munificentia, quam ſolet conferre gratiam ſacramentorum opere

opere atq; virtute, animæ in primo eius ſatu atque ortu infundat: ad eum modũ quo Angelos ſanctificauit, quorum naturam gratia exornatam in lucem editam eſſe docet Auguſtinus. Quocirca ſi rem exactè expendamus, originale peccatum, naturæ potius, quàm perſonæ culpam vocabimus, cùm perſona nullo à ſe edito, admiſſoq; flagitio, ex ſola naturæ vicioſitate, impura, atque ſcelerata euaſerit. Cum igitur diſiunctiſsima ſint, & maximè diuerſa duo iſta peccatorum genera, quis dubitare poterit, omnia quæ peccati rationẽ ingrediuntur, non aliter horum cuique conuenire, quàm & peccatum eſſe competit? Si enim vno, eodemque modo vtrique peccati ratio conueniret, non iam duo & diſsimilia, ſed vnũ atque idem eſſet peccati genus. Cum igitur de peccato quod per ſe, & non aliunde perſonæ conuenit, quodque propria homo operatione cõmittit, ſermo erit, omnia quæ in definitione peccati collocantur, perſona ipſa ex ſe, & non aliunde habeat neceſſe eſt. Cum verò de natiuo, originalique peccato agemus, naturę quidem potiſsimè ratio habenda eſt, & ſingulæ diffinitionis partes ipſi maximè naturæ aptãdę ſunt, cui potiſsimũ hoc peccati genus inhæret, & ex qua in pſonã diffunditur, & ob quã homo

Aug. l. 12 de Ciuit. Dei c. 9.

peccator & ſceleratus dicitur. Eſt igitur in peccati definitione, quòd ſit actio libera & quæ à voluntate proficiſcatur. Cuius, quæſo Kemnici, in peccatis depoſcendam arbitraris voluntatem? illius'ne qui nihil per ſe ipſum ſceleris admiſit, an eius cui & peccatum maximè ineſt, & cuius cauſa homo peccator cenſetur? Non vides quod qui voluntarium in ratione peccati ponendum exiſtimant, illius voluntatem requirãt neceſſe eſt, cuius præcipuè eſt peccatum, eodemque prorſus modo quo & peccati rationẽ induit? Quare ſicut in peccato, quod actuale vocant, voluntas perſonæ neceſſariò requiritur, quia in ipſius actione poſitum eſt, ita in originali, quod præcipuè eſt naturæ crimen, atque per naturam perſonę conueniens, qui aliam quam naturę ipſiuſque originis voluntatem deſiderat, ab originalis quidem culpæ ratione diſcedit. Quomodo enim illius explicatam & propriam voluntatem depoſces, cuius actio minimè fuit ad peccãdum neceſſaria? Cum igitur nulla noſtra propria actione, ſed ſolius naturæ, id eſt ipſius originis fœdo ac flagitioſo facto fuerit natura ipſa inquinata, & ex eo tanquàm ex peſtifero &, funeſto fonte in omnes peccati fœditas profluxerit, colligitur ſanè, ex noſtra in ipſa natura

tura

tura,atque origine exiſtente voluntate,pec cati originalis rationem perfectam eſſe, & omni ex parte abſolutam. Nam ſicut pecca tum originale eſt, ita & voluntas origina-lis eſſe debet: ſicut in origine contractum, ita in origine, vt dici ſolet, volitum: ſicut in Adamo peccare omnes potuimus, ita in Adamo peccatum velle. Eſtq́ue ita volun-tas cum peccato coniungenda, & cõgluti-nanda, vt illius voluntas neceſſaria ſit, cuiꝰ peccatum fuerit potiſsimùm,eodemq́; mo do ſit volitum,quo &peccatum eſſe illi cõ-uenit: perinde ac ſentiendi vis, ita cui vis competit,ſicut & eſſe animal: quod vt ma-nifeſtius euadat,animum,quæſo Kemnici, aduerte, fuiſſe originalẽ iuſtitiam Adamo tanquàm naturæ humanæ principiò à Deo donatam,vnde in omnes homines debuiſ-ſet ſimul cum natura latè diffundi & diſsi-pari:quocirca ſi in diuinæ legis obedientia perſtitiſſet, omnes qui ab eo procreantur liberi, fuiſſent ſanè illi non natura mòdò, ſed iuſtitia etiam ſimillimi:neque enim im mortalis parens mortales filios generaſſet: & quemadmodũ omnes qui ab eo ſumus parente orti,&procreati,naturę fuimus ne-ceſsitate in illo incluſi, ita & eadem fuimus cum illo diuina liberalitate & gratia aucti, quę non erat cum Adamo interitura,ſed in

omnem poſteritatem longè lateque diſpergenda & diſsipanda. Trāſgreditur Adamus diuinam legem, diuinorum beneficiorum immemor: maluit Heuæ ſuæ morem gerere, quàm Deo, & ne ſuas delitias ſuoſque amores contriſtaret, vt ait D. Auguſtinus, diuinis voluit amoribus ſempiterniſque delitijs carere. Quare non modò naturæ humanæ magnam cladem attulit, cùm corpus infinitis miſerijs, calamitatibuſq; inuoluit, ſed & ſupremi illius doni, iuſtitię inquā originalis iacturā, vniuerſum hominū genus ſimul cum ipſo, fecit. Nam quemadmodū, ſi ipſe ſibi manus intuliſſet, non ſe ipſum ſolùm, ſed naturam ipſam humanam intere miſſet, quæ in illo vno incluſa erat, ab illoque tota pendebat: ita cùm diuinam legem perfregit, ipſius crimen in omnem poſteritatem redundauit, illamq; diuinis beneficijs ſpoliatam, atque denudatam, pari ſecum miſeria circumplicauit. Neq; enim minùs noſtra iuſtitia in illo quàm natura incluſa erat. Cùm igitur omnes illius iuſtitiæ, quam in Adamo accepimus, in eodem iacturam fecerimus, peccatores quidē meritò corā Deo ſumus, non perſonæ culpa, ſed naturæ vitio. Quod vt euadat manifeſtiùs, aduerte, quæſo Kemnici, ſi à te quęrā, quare iuſtitiam Adæ collatam, in illo accepiſſe

Augu. de Geneſi ad literam l.11.c.42

piſſe cenſemur? quia in illo tanquàm in ori gine eramus concluſi, atq; inde in omnes tanquā ab vberrimo fonte diffundi debuiſſet, reſpondeas neceſſe eſt. Si rurſus quærā, quare illo peccāte, omnes iuſtitiā amiſim'? idem reſpondeas oportet, Adamumq́; non ſolùm priuatā, ſed publicā, atq; totius humani generis perſonā geſsiſſe, cuius ſtirpis parens ac progenitor erat. Si iterū quæram, quo'nam modo verum ſit, quod D. Paulus ait, in illo omnes peccaſſe? ad idem recurras oportet: eſſe enim hæc Pauli verba de peccato originis intelligenda, & Conciliū Mileuitanum, & omnium ſanctorum Patrum, cōmunis conſenſus, etiam reclamante Eraſmo, aſſerit. Quid igitur eſt quod dubites, eodē modo omniū volūtates in illo concluſas cenſeri, ſicut & naturas? eodemque pacto omnes in illo voluiſſe diuinam legem tranſgredi, ſicut in illo peccauimus? Quare ſicut Adami peccatū, totius naturæ in illo incluſæ meritò crimen habetur, ita & voluntas non illius ſolùm, ſed omnium eſt æſtimanda. Et quemadmodū in illo peccare omnes potuimus, ita in eodem peccare velle. Et ſicuti cum ad paruuli perſonam & actiones reſpicis, minimè illū appellare iniquū poteris: cum tamen ad naturam animum aduertis, quæ in Adamo fuit vitiata,

Rom. 5.

Conc. Mileuit. c. 2.

vitiata, peccator verè dicitur: ita cũ voluntatem paruuli intueris, minimè quidem illius conſenſu peccatũ eſt vllum admiſſum: ſi verò ad Adamum recurras, vbi illius erat voluntas ſimul cũ natura concluſa, voluntariè à diuina lege illum diſceſsiſſe, & liberè diuinam iuſtitiam repudiaſſe quando in Adamo peccauit, facilè intelliges. Quod D. Auguſtin'. ſæpè docet: ita enim ſcribit, Et illud quod in paruulis dicitur originale peccatum, cum adhuc non vtantur libero arbitrio voluntatis, non abſurdè vocatur etiam voluntarium, quia ex prima hominis mala voluntate contractum, factum eſt quodammodo hæreditarium. Non itaque falſum eſt quod dixi, vſque adeò voluntarium eſſe peccatum, vt nullo modo ſit peccatum ſi non ſit voluntarium. Idem quoq; ſcribit ad hunc modum, Quod dixi, nuſquàm niſi in voluntate eſſe peccatum, poſſunt Pelagiani pro ſe dictũ putare, propter paruulos, quos ideò negant habere peccatum, quòd eis in baptiſmate remittatur, quia nõdum arbitrio voluntatis vtuntur: quaſi verò peccatum quod eos ex Adam dicimus originaliter trahere, id eſt reatu eius implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios detineri, nuſquàm eſſe poterit, niſi in voluntate, qua voluntate commiſſum eſt, quãdo diuini

Aug. retract. lib. 1. cap. 13.

Aug. retract. lib. 1. cap. 15.

diuini præcepti facta eſt tranſgreſsio. Idem Auguſtinus fatetur alibi, non modò peccatum ab Adamo in omnes extenſum fuiſſe & dilatatum, ſed eo modo cũctos diuinam legem diſsipaſſe & conculcaſſe, quo & peccatores ſunt: quare & in omnes illam Dauidis ſententiam quadrare, Prçuaricatores reputaui omnes peccatores terræ: cum verò Catholica fides doceat, paruulos naſci non propriè, id eſt propria actione, ſed originaliter peccatores, ita inquit non propriè, ſed originaliter diuinam legem cõuulſiſſe. In quam ſententiã interpretatur illa Dei verba ad Abrahamum, Maſculus qui non circuncidetur carne præputij ſui octauo die, interibit anima illa de genere ſuo, quia Teſtamentum meum diſsipauit (ita enim Geneſis verba refert, quæ & ab Hæbraicis & à vulgatis valde differunt) hoc inquàm Teſtamentum, prçceptũ illud eſſe ducit, quod Adamo in Paradiſo traditum infirmatum eſt & diſſolutum à paruulis, cùm communis parens Adamus peccauit. Nam (inquit) nulla in ſe negligentia ſua iuſtè interire incircumciſi animam paruuli, niſi originalis obligatione peccati. Quid igitur eſt quin pari ratione dicamus, originis peccatum non propriè, ſed originaliter voluntarium eſſe? & quemadmodum Adamo peccante

Aug. l. 16 de Ciuit. Dei. c. 27

Pſal. 118.

Gen. c. 17

omnes peccare, diuinamq; legem tranſgredi viſi ſumus: ita & illius qui naturæ principium eſt voluntas, omnium fuiſſe cenſeatur? Nam qui in peccato originis aliam voluntarij rationem deſiderant, quàm originalem, iam peccatum à ratione originalis abducunt, & in aliud longe diuerſum genus tansferunt. Ita enim voluntarium in peccati ratione & eſſentia ineſt, vt par prorſuſque idem futurus ſit, & peccati, & voluntarij modus, taleq; peccatum vnum quodque ſit, qualis in illo reperitur ſpontanei ratio. Quare ſicut qui in peccato originali voluntarij partem nullam agnoſcunt, peccati prorſus rationem diluunt, vt oſtendimus: ita qui alium in eo quærunt voluntarij modum, quàm originalẽ, illud ab originalis natiuique peccati ratione auocare conantur. Vnde fit, vt D. Cyprianus, originis peccatum alienum appellare non fuerit veritus, quam vocem etiam D. Auguſtinus non aſpernatur, & tamẽ ad hunc modũ interpretatur, Nec ſic (inquit) iſta peccata dicuntur aliena, tanquàm omninò ad paruulos non pertineant, ſiquidem in Adam omnes tunc peccauerunt, quando in eius natura illa inſita, in qua eos gignere poterat, adhuc oẽs ille vnus fuerũt: ſed dicũtur aliena, quia nondũ ipſi agebant vitas proprias.

Aug. li. 3. de pecc. meritis et remiß. cap. 7.

Quis

Quis igitur dubitare queat, quin D. Auguſtinus ita volũtatẽ Adę omniũ fuiſſe ducat, ſicut & omnes in illo vnum fuiſſe fatetur? Vt igitur paucis rem tandẽ complectamur, talis eſt in originis peccato volũtarij ratio, qualis & peccati, atq; in Adamo eodẽ planè modo peccare voluimus, quo & in illo peccauimus. Qui verò duo iſta ita ſecernit & ſeparat, vt in peccato originis volũtatẽ requirat actualem: rerum ordinem prorſus & naturas inuertit. Quod verò Kemnicius Pelagium in hac quam aſsignauimus peccati definitione, arcem quaſi cauſæ collocaſſe dicit ad peccatum originale euertẽdum, nihil prudentem hominem mouere debet, cum ſatis ſit compertũ, hæreticos nũquàm ita inſaniuiſſe, vt ex ijs quæ perſpicuè & apertè falſa ſunt, impietates ſuas concluſerint. Quem ſi fuiſſent ſecuti perſuadendi modum, paucißimos profectò potuiſſent circumuenire. ſed cùm ſæpè ex veris & neceſſarijs falſa & nefaria captiosè & vafrè cõcludãt, imperiti & improuidi homines, qui latentes captiones & fallacias introſpicere non poſſunt, facilè illorũ technis & impoſturis irretiti tenẽtur: ſuntque dæmonis illius qui Chriſti infinitã & inexhauſtã pietatem diuinis oraculis & religiõis ſimulatione tentauit, vt illum in ſummã impietatem præci-

prǣcipitaret, minimè diſsimiles: quæ fallendi ars nequaquã ſanè illos fugere poterit, qui iſtorum hominum ſcripta conſideratè, attentè & circumſpectè legerint. Quod verò ad D. Auguſtinum attinet, cui Kemnicius ait, magnũ negocium feciſſe in diſputationibus contra Pelagium hanc ſententiam, ad rationem ſcilicet peccati pertinere vt ſit voluntarium: non ſatis meminit, quę Diuus Auguſtinus hac de re latè, fuſeq́; ſcribat, & quàm diſiuncta ſit & diſcreta quęſtio illa quę ipſum maximè torſit, ab hac noſtra controuerſia, de neceſſario volũtatis aſſenſu in peccato: ſi perlegas Kemnici, duas
Auguſt. epiſt. 28. & 29. Auguſtini epiſt. ad Hieronymũ, & tertium librum de peccatorum meritis & remiſsione, multaque alia eiuſdem ſanctiſsimi viri loca, facilè diſces, nihil aliud ſolicitũ illum habuiſſe, anxiſſeq́ue vehementer in diſputationibus de peccato originis, niſi inueſtigare modum quo peccatum poteſt ab Adamo in poſterorum animas diffundi, & dimanare, cum illi ſolam carnem acceptam referamus, animas verò minimè. Niſi fortè hominum animę etiam ab vna Adę anima proueniunt, ſicut & à corpore corpora oĩa: neque ſingulatim à Deo creantur, vt introducantur in corpora neque: enim videt Auguſtinus, quonã modo fieri poſsit vt corpus,

pus,quod ſolùm ab Adamo habemus, quãtumuis infectum ſit & inquinatũ, animam poſsit vitiare. quòd ſi animæ ex traduce nõ ſunt,id eſt, ab Adami illa anima non deriuantur,ſed nouæ quotidie à Deo procreantur, quo ſe pacto ijs liberet anguſtijs, non ſatis videt. haud quaquã enim ignorabat Auguſt.quo pacto in peccato originali voluntarij ratio cernatur,quod & ſępe docuit, & nullo modo Pelagianis fauere poſſe aſſeruit: ſed viam, qua animæ quæ ab Adamo non exoriũtur,illius potuerint ſcelere contaminari, cognitam ſe non habere fatetur. Cũ enim Pelagius quęreret, per quas rimulas(vt illius vtar verbis)hoc peccatum in animam illaberetur, quæ non eſt ex traduce ſicut caro,& nulla ſe culpa,propria actione ſuſcepta, inquinauerat, vacillat ſæpius Auguſtinus,nutat,quæſtionis difficultate implicatus hæret, & ſuam hac in re ignorationem apertè & ingenuè confitetur. Ego autem (inquit) etſi refellere iſtorũ argumentationem non valeam, video tamen inhærendum eſſe ijs,quæ in ſcripturis ſunt apertiſsima,vt ex his reuelentur obſcura: aut ſi mens nondum eſt idonea,quę poſsit ea vel demonſtrata cernere,vel abſtruſa inueſtigare, ſine vlla hæſitatione credantur. Et ab Hieronymo multis præcibus contendens,

De peccatorũ meritis & remiſsione l.3.c.4

Aug. Hieronymo epiſt.28.

vt illi tam abſtruſam difficultatem enodaret, & tantis eum anguſtijs & anxietatibus liberaret, totus eſt in inquirendo modum, quo animæ in corpora immittuntur, vnde etiam & propagationis peccati cognitionem pendêre arbitratur. Vnde (inquit) illa de animarum nouarum creatione ſententia, ſi hāc fidem fundatiſsimam (paruulos damnari propter peccatum originale intelligit) non oppugnat, ſit & mea: ſi oppugnat, non ſit & tua. Quam Auguſtini hæſitationem ſi diligenter, Kemnici, & accuratè expēdas, ſatis puto intelliges, non modò cum hac noſtra de voluntarij peccati cōtrouerſia implicatam non eſſe & colligatā, ſed quamuis voluntarium à peccati ratione auferamus, non tamen Auguſtini dubitationē dilutam & ablatam eſſe: nam ſi peccatū illud, quod voluntatis operatione non egēre arbitraris in ſola anima ineſt, per quas rimulas ab Adamo in nos defluxit, à quo ſola corpora, & non animas accepimus? Niſi fortè ita omnia inuertis, vt de voluntate quidem peccatū auferas, & in carne ipſa colloces: nam quādiù illius ſedē animā eſſe cōfiteberis, quę cum Adæ anima nulla ſit originis cognatione coniuncta, quantūuis illud voluntarij ratione ſpolies, Auguſtini tamen dubitationē non ſuſtuliſti,

ſti, quę non à voluntarij neceſsitate in peccato, vt fingis, ſed à ratiõe originis animarum pendet. Sed eſto concedamus tibi, hãc peccati definitionẽ multum negotij feciſſe Auguſtino, nõ vides quantũ inde virium, quantumq́ue roboris & firmitudinis aſſumat, cùm vir & ſanctitate & eruditione illuſtriſsimus, neq; quæſtionis difficultate cõmotus, neq; Pelagij argumentorũ vi deterritus, neq; ignorationis pudore ductus, ab illa potuerit vlla ratione abduci? cùm pſertim nõ is ſit Auguſtin' qui temerè aut pręcipitãter ſentẽtiã defendat, ſed qui palinodiã ſępe (vt aiũt) cecinerit. Nemo enim vnquã alienorũ operũ tã ſeuerus cẽſor extitit, quàm ille ſuarũ ſentẽtiarũ, & verborũ oĩm eſt exagitator. Cum enim à ſe dicta omnia debitis ponderib. examinare ac retractare ſoleat, minimè quidem erubeſcit, plurima corrigere, luculentiuſq́; explicare, atque in ſe ipſo maximoperè illa reprehẽdere, & vituperare, quæ paulò antea approbauerat. Quoties tamen de peccatis ſermo incidit, apertiſsimis verbis fatetur, ſine voluntatis operatione eſſe illa non poſſe. Argumentum verò quod Pelagius ex peccati definitione educebat ad originis culpam euertertendam, non efficere, quo minus illa & peccatum ſit & voluntarium, non obſcurè

ſępius aſſeuerauit. Nã paulò poſt illa verba, quę anteà adduximus, addit, Cur igitur (in-
Aug.Re- quiunt Pelagiani) peccatũ dicitis paruulo-
tract.lib. rum, quorum voluntatẽ non tenetis reã?
1.cap.15. Reſpondetur, non eos proprietate voluntatis, ſed origine reos teneri. omnis enim homo terrenus quid eſt origine niſi Adã? Porrò autem Adam habebat vtique voluntatem, qua voluntate cum peccaſſet, peccatum per eum intrauit in mundũ. item cum
Aug.Re- pertractat quod dixerat libro ſecundo, de
tract.lib. Geneſi contra Manichæos, nulli naturæ ſci
1.c.10. licet nocere peccata, niſi ſua, ait, Poſſunt ſanè Pelagiani ad ſuum dogma trahere iſtam ſententiam, & ideò dicere, paruulis ideò aliena non nocuiſſe peccata, quia dixit nulli naturæ nocere peccata, niſi ſua, non intuentes, ideò paruulos, qui vtique pertinent ad humanam naturam, trahere originale peccatum, quia in primis hominibus natura humana peccauit, ac per hoc naturæ humanæ nulla nocuẽre peccata niſi ſua. exaggera igitur verbis quantum voles, Kemnici, negotium, quod D. Auguſtino hæc peccati definitio peperit: quam illi attulit difficultatẽ, oratione amplifica: nam nihil vel veritatem hanc illuſtrare, vel nutantes animos cõfirmare magis poterit: qui enim audit D. Auguſtinũ nullis difficultatibus cõmoue-

moueri, vt trāſuerſum vnguē ab illa, quam perpetuò & conſtāter tribuit peccato, definitione deflectat, aut certè vt de ea vel minimū timeat, quomodo poterit aut cuiuſquam oratione commoueri, aut de illa aliquantulum dubitare? Quòd ſi fidei, aut veritatis rationem aliquam habere, mentiq; tuæ conſulere & proſpicere voluiſſes, hic certè Auguſtini labor iſtum tuū animum, tot opinionum monſtris fatigatum ſedare, illius dubitatio tuam fidem confirmare, illius negocium Chriſtianæ Reipub. ocium, atque tranquillitatem reſtituere, veſtramq́ue iſtam inſolentiſsimam audaciam reprimere debuiſſet. Si verum eſt (vt dicis) D. Auguſtino tantum negocij feciſſe pecca ti hanc de qua agimus definitionem, neq; illam tamen vnquam reiecit atq; repudiauit, quid illuſtri hoc modeſtiæ & pietatis exemplo non diſcis, in ijs fidei myſterijs quæ percipere non ſatis potes, tuum intellectum ſub Eccleſiæ ſenſum ſanctorumq; patrum communem conſenſum tanquàm ſub iugum mittere, in obſequium Chriſti? nec malis ignorantiam tuam candidè fateri, quàm ſententiam temerè præcipitare? longè namque, multumq́ue præſtat, ignorantem haberi, quàm impium eſſe. Qui verò in omni propoſita quæſtione eruditio-

nē nō oſtētare p̄greſtu, peritoſq; in ſui admirationē ptrahere optat, fieri certè nō poteſt, quin ſępius prudētibus ludibrio ſit, & miſerandis erroribus inuoluatur. Cū igitur abs te audio, D. Auguſtinū hæſitare neq; ſatis ſe poſſe quæſtionis difficultate explicare, quā ille ſentētiam firmā in hac quæſtiōe tenet, eiuſmodi eſſe puto, quam nemo pius & cordatus homo poſsit ſine ſcelere deſerere. Quocirca quò magis Kēnici, Auguſtini difficultatē ex hac definitione profectā exaggeras, cò impiorū & fideliū aīs altioribus radicibus defigatur neceſſe eſt, neq; minus roboris & firmitudinis huic definitiōi peccati ex hac, q̄ fingis D. Auguſtini dubitatione, quàm ex apertiſsimis alijs eiuſdem teſtimonijs accedet: fietq; perſpicuū, Adami in peccando volūtatem, non priuatam ſed publicam, totiuſq; humanæ naturæ extitiſſe, ſicut & is ipſe non priuatam, ſed publicam, atque totius poſteritatis perſonam gerebat. Quia verò in hoc peccato minima reperitur voluntarij ratio, quia non perſonæ propria voluntate, ſed aliena, originis ſcilicet, eſt ſuſceptum, à Theologis noſtris minimum eſſe omnium peccatorum cenſetur. quod innuit D. Auguſtinus cum inquit, paruulos ſine baptiſmo è viuis excedentes, in damnatione omnium mitiſsima futu-

Aug. li. 1. de pecc. meritis, et remiſſ. cap. 16.

ſuturos: quam ſententiam cum repetit contra Iulianum Pelagianum, addit, quæ damnatio qualis & quanta erit, quamuis definire non poſsim, non tamen audeo dicere, quòd eos vt nullibi eſſent, quã vt ibi eſſent potius expediret. Dicitur verò aliquando originis peccatum omniũ maximum, quia latius cæteris alijs diffunditur, & per omnes homines peruadit. *Aug. li. 5. contra Iulianũ. c. 8*

Sed cum hac quæſtione alia eſt perdifficilis & perobſcura coniuncta & copulata, in qua video viros ingenio & eruditione clariſsimos plurimùm ſudare: quòd ſcilicet illud ſit in nobis originis vitium, quo rei ſumus & ſcelerati coram Deo, & quo qui contaminati ſunt, omnem habent ad æternam felicitatem aditum occluſum: nam cùm originis vitium in nobis verè habeat rationem peccati (vt eſt ab Eccleſia ſæpius definitum) quia in origine à nobis eſt volitũ, & primo generis humani parente peccante, omnes peccare viſi ſumus, nõ aliud quidem in nobis, neque ab illo diuerſum eſſe debet, quod is à quo originem trahimus ſuſcepit, cum diuinam legem irritam fecit. nam ſi peccatum noſtrum diſpar eſt, atque diſsimile, quónam, quæſo, pacto in origine peccaſſe cenſendi ſumus? aut primi parentis voluntas, noſtra haberi poteſt? quónam *Quid ſit peccatũ originale, quæſtio eſt ꝑ difficilis & ambigua.*

nam pacto in Adamo peccatum illud potuimus admittere, quod ipſe non admiſit? Quòd ſi non idem, quod Adamus peruerſa & deprauata voluntate eſt proſecutus, in nobis peccati rationem vllam habet, neque profectò in Adamo voluiſſe illud videri poſsimus, quod ipſe minimè voluit. Quare ſi hoc originis vitium, naturæ peccatum dici debet, eò certè maximè, quia cùm naturæ principium, & quod totam naturam repræſentabat, illud ſuſcepit, ab vniuerſa fuiſſe poſteritate admiſſum viſum eſt: atq; ita idem prorſus in nobis eſt peccatum originale, quod in ipſo fuit actuale. Quomodo verò diuinæ legis nefaria illa violatio, qua diuinam in ſe iram & indignationem vniuerſum genus humanum concitauit, in nobis peccati rationem habeat, peccatoreſque efficere nos potuerit, vt explicent illuſtres admodũ Theologi laborant, & ſacroſanctũ Cõciliũ Tridentinũ cùm definiret, peccatum originis verè eſſe peccatum vnicuique proprium, illius tamen propriam rationem conſultò ſilẽtio inuoluit, quod multò antè ab alijs eſt factum, quę cùm nullam certam, & expreſſam peccati originalis rationem tradiderint, liberum ſanè cuique reliquerunt opinari, dummodò vera peccati ratio integra conſeruetur. D. verò Auguſtinus,

Conciliũ Trident. ſeſs. 6. ſub Paulo 3.

Conciliũ Mileuitanum & Arauſi.

ſtinus, nihil eſſe dixit ad prędicandũ promptius, nihil verò ad intelligẽdum ſecretius. Quare non quidem magnum ſcelus ſuſcepiſſe, aut iniuriam antiquitati (quam mirũ, vt par eſt, in modum obſeruo) inuſsiſſe is videri debet, qui in re libera liberè etiam opinetur. Neque valde erit abs re, ſi mentem meam paucis hoc in loco aperiam, de aliorum verò ſententijs nihil dicam, qui non tam inſtitui aliena refellere, quàm mea cõfirmare. *canum. Aug l. de moribus Eccleſiæ.*

Principiò vehementer probo illam peccati originis definitionem, quàm à D. Anſelmo accepimus, eſſe ſcilicet priuationem iuſtitiæ originalis, quam habere debuiſſemus. Hęc enim quæ nobis inſunt ad peccãdum incitamenta & quaſi prurigines, peccati ratione prorſus carerent, niſi pulſa fugataque iuſtitia illa poſt ſe reliquiſſet. Nam ſi eſſent ſolius laſciuientis naturæ pulſus & agitationes, atque ita ſola natura affecti eſſemus, vt caro cum ſibi grata & iucũda concupiſcit, contra ſpiritum reſiſteret & repugnaret, & à pręſcriptione rationis eſſet auerſa, innati quidem magis defectus, qui naturam ipſam ex diuerſis partibus inter ſe minimè conſentientibus conſtantem conſequerentur, quàm peccata eſſent exiſtimanda. Cùm verò omnibus donata fuerit iuſti- *Quid ſit peccatũ originale*

tia originalis, quæ ſimul cum natura exorta, perpetuò durare potuiſſet, quæ carnis laſciuiam & petulantiam comprimeret, & omnes animi & corporis partes in officio contineret, omneſq́; ſceleratos animi motus cohiberet, qua quia ſpoliati ac denudati ſumus, caro ſpiritui obſiſtit & repugnat, & ad modum intractati & indomiti equi præcipitibus & ferocibus cupiditatibus rapimur: fit, vt tanta animi effrenatio & inſolentia peccatum ſit. Quare & ipſa originalis iuſtitiæ amotio, atq; priuatio, præcipuè peccati rationem habet, immo ipſa eſt peccati originalis forma, ex qua ſcilicet in noſtris cupiditatibus omnis ſceleris & turpitudinis ratio ineſt. quæ tamen iuſtitiæ ſpoliatio peccatū eſſe nullo modo potuiſſet, niſi aliqua diuina lege illam conſeruare aſtringeremur. quo modo enim illius rei priuatio, ad quam ipſe retinendam nulla lege aut ratione obligor, peccatum eſſe poteſt? Cum enim peccatum ſine legis tranſgreſſione eſſe non poſsit, vt abūdè ſatis demonſtrauimus, ſi priuatio originalis iuſtitię peccatū meritò habetur, aliqua certè lege tenebamur iuſtitiā illam perpetuò tueri & conſeruare. Quod ſi ſacrarum literarum monimenta euoluas, nullam hac de re à Deo legem explicatè & enodatè latā fuiſſe agnoſces.

tes. Adamo enim ſolum eſum arboris ſciẽtiæ boni ac mali diuina lex vetuit. Quare ad naturę ipſius leges rem exigamus, atque examinem' oportet, quibus oẽs vna obſtricti atque obligati tenemur: quis verò dubitare poterit, in potiſsimis naturę legib. contineri, vt quiſq; quoàd eius fieri poteſt, naturæ ipſius incolumitatem, ſalutiſq; tutam ac integram conſeruationẽ curet? hinc fit, vt qui ſeſe oculis orbat, mẽbris mutilat, in aliquam ægritudinem temerè præcipitat, vitę, aut naturę ipſius perfectę conſtitutionis lubens iacturam facit, naturæ legẽ violare cenſeatur. Qui verò iuſtitiæ originalis vim atque munera conſiderauerit, ſatis intelliget, naturæ abſolutam & exactam perfectionem illa maximè contineri atq; conſeruari: cum non ſolùm, vt à ſanctis patribus, præſertim verò à D. Auguſtino accepimus, hominem Deo gratum, diuinæq; naturæ conſortem faceret, ſed integrum perpoliret, & perfectũ redderet: atq; efficeret, vt omnes illius animi & corporis partes admirabilem quendam concentum ſeruarent, cùm vnaquæque ſuo munere abſolutiſsimè fungeretur. intellectus enim, illius beneficio mira erat diuinarum humanarumq; rerum cognitione illuſtratus, volũtas ratiõi exactiſsimè obſequebatur, & reliquæ

quæ omnes inferiores potentiæ ſuperioribus ita ſubijciebantur, vt ſibi quàm facilimè poſſet homo ab omni ſcelerum genere temperare. quo præclariſsimo ornamento quãdiu hominis animus decoratus extitiſſet, corpus omnibus quidẽ fuiſſet miſerijs & ærumnis prorſus liberum, nullo mortis metu percelleretur, ſed in ſumma rerum omnium affluentia, miſeriarumq́ue abſentia feliciſsimam vitam degiſſet, vt D. Auguſtinus quàm ſæpiſsimè & diffuſiſsimè docet. Quare illa iuſtitia, quam in Adamo accepimus, quamq́ue originalem vocant, naturale donum, omnium eſt ſermone dicta, quippe quæ erat veluti præſtantiſsimum quoddam antidotũ, quod animum & corpus omni ægritudine, & noxa liberum, conſeruare potuiſſet. quare ligni vetiti eſus, quo iuſtitię originalis iacturã fecimus, fuit quaſi venenatũ quoddam pomum, quo Adamus ſibi & nobis omnibus mortem conſciuit, & his tantis animi, ac corporis bonis ſeipſum, omnemq́ue poſteritatem ſpoliauit, atque ingentem cladem naturæ ipſi intulit. Cùm animus iuſtitia illa deſtitutus, tanta pace, tantaq́ue felicitate frui non poteſt, ſed varijs cupiditatibus tãquàm furijs quibuſdam agitatur, eſtq́ue ad peccandum longè procliuior, & propenſior, intellectus

Aug. priori lib. de pecc. meritis, & remiſſ. et 14. de Ciuit. Dei.

denſa

denſa ignorationum caligine offunditur, voluntas rationis imperium detrectat, illaq́ue potentiarum præclara hormonia admirabiliſq́ue concentus inuerſus eſt, & in magnam quandam perturbationem atque confuſionem immutatus, corpus verò innumeris eſt cladibus expoſitum, ærumnis obnoxiũ, ægritudinibus coopertum, miſerijſq́ue implicatum: mors deniq; ipſa cum infinita malorum omnium Iliade, iuſtitiæ originalis priuationem eſt ſubſecuta: quare ſi inſita à natura lege omnes naturæ ipſius ſalutem, conſeruationem, incolumitatemq́ue curare aſtringimur, illam tanta felicitate, tantiſq́ue bonis ſpoliare, & tanta malorum omnium cõgerie onerare, atque opprimere, omni culpa vacare arbitrabimur? Qui digitum vnum ſibi, aut alteri abſcidit, oculóue altero orbauit, naturæ legem nefariè violaſſe cenſetur: qui verò animam illa, quæ naturam decebat, perfectione & ordine priuauit, ad peccandum procliuitatem attulit, corpus neceſsitati moriendi addixit, innumeris miſerijs inuoluit, & omnibus quas patimur calamitatibus fores aperuit, nullum hoc facto ſcelus admiſiſſe putabimus? ſi quis ſe ipſum ſolum tantis cladibus & miſerijs ſponte affeciſſet, non dubito quin omnes magni criminis reum il-
lum

lum ageremus, atque ſe magno ſcelere con taminaſſe, confiteremur. Cùm verò primus parés Adamus in ſe, totamq́; poſteritatem iniurioſus & immanis, omnibus quæ nume rauimus bonis cunctos ſpoliauerit, & quã recenſuimus malorum multitudinem inuexerit, incommodiſq́ue preſſerit, naturalem legem, quę, ne quis ſibi alteri'ue incom modare audeat, cauet, diligenter verò ſancit vt ſe atq; alios quiſque ſeruare ſtudeat, non illum perfregiſſe & diſſoluiſſe ducemus? qui detrimentum infert cum ijs nulla ex parte conferendum, legẽ iſtam deſeruiſſe dicimus, qui maiora multoq́; truculentiora dedit, ab omni crimine ſolutum ac liberum exiſtimabimus? ſicut verò vniuerſa illa felicitas ex vnica natiua iuſtitia pendebat, ita illius amotio, omnium extitit malorum cauſa. quare priuare ſe iuſtitia originali, in Adamo ſummum fuit ſcelus. neque ſolùm quòd de prohibito ligno ederit, ſed quòd ſe poſteritatemq́ue vniuerſam tantis ęrumnis inuoluerit, tantiſq́; bonis ſpoliauerit, peccati rationem habet. Id quod cùm in ſola priuatione iuſtitiæ originalis poſitũ fuiſſet, quæ omnium natura bonorum fons erat & ſcaturigo, iuſtitia ſe quidẽ originali priuare in Adamo nõ minus peccatum fuit quàm de prohibito à Deo ligno

gno edere. Quocirca in illa vnica edendi de ligno vetito actione, duo peccata ſimul cõiuncta & implicata agnoſco, alterũ, quo præceptũ ſibi à Deo impoſitũ: eſt trãſgreſſus: alterum, quo ſibi, ſuæq; poſteritati tantum iuſtitiæ donũ eripiens, tam miſerè naturam fœdauit, tantaq; malorũ Iliade preſſit. Cũ præſertim Adamus incredibili rerũ cognitione prẹditus ignorare nõ potuerit, ex ſe vno totius poſteritatis vitam, interitum'ue, felicitatẽ aut infelicitatẽ, fortunas aut infortuniũ, extremamq; miſeriam pendêre. Et quemadmodũ ſi quis eo die, quo eccleſiaſtica lege carnib. abſtinere tenetur, ijs ſe carnib. ingurgitauerit, quas certò ſciebat ſummũ vitẹ diſcrimen, & valetudini diſpendiũ allaturas, illa comedendi actione non modò reus eſt violatæ eccleſiaſticæ legis, ſed etiã naturẹ, quẹ ſeruare vitã valetudinemq; præcipit: ita Adamus cùm diuino Imperio repudiato, prohibitum pomũ comedit, non ſolùm illam Dei legem ſceleratè perfregit & conculcauit, ſed naturalem, qua vt ſe ſuamque poſteritatem ſeruaret, aſtringebatur, atq; omnium maximum charitatis præceptum, cùm ſe totumque humanum genus iuſtitia originali orbatum, tantis incommodis, tãtiſque animi & corporis calamitatibus obiecit. Quod ſi ad ratio-

rationem voluntarij in omni peccato maximè neceſſariam animum aduertamus, ſatis intelligemus, quòd quemadmodū ventris ille magis, quàm vitę valetudinisq́; ſtudioſus, damnum ſibi vltrò intuliſſe iudicatur, cùm illas voluit carnes ltgurire, illamq́ue ingluuiem, ex qua tantum illud damnum neceſſariò cōſequebatur: ita Adamus, & ſi nihil cogitaret, in animoq́ue haberet niſi Heuæ ſuæ morem gerere, & de pomo ab illa ſibi oblato edere, omnia tamen illa voluiſſe habetur, quæ ex ijs quæ voluit, ita ex neceſsitate ſequebantur, vt prohiberi nulla humana vi, aut virtute potuiſsēt. Velle enim cauſam, & id quod illa efficit, neceſſariò nolle, perinde eſt ac ſi quis velit *ſeipſum* in ardentem rogum conijcere, & nolit comburi. Cùm igitur diuinæ legi non parêre, iuſtitiæ originalis priuationé, tantorumq́ue malorum multitudinem eſſet neceſſariò illaturum, ſicut omnia ſunt vna actione, ita vna voluntate implicata, etſi diuerſam habeant voluntarij rationem. Nam quæ explicatè, & per ſe voluntas eligit, primariò: quæ verò inde conſequuntur, neceſſariò concomitantur, eſſe volita Theologi ſcholaſtici aptiſsimè dicunt: quia etſi ad illa volūtas non aduertat, illa tamē quæ ſponte eligit, ex neceſsitate comitantur.

Quare

Quare perſuaſus ſum, priuationem iuſtitiæ originalis in Adamo, peccatum fuiſſe, non quidē originale, quia non aliunde fuit per originem contractū, ſed actuale, quia propria operatione, & ſponte ſe perfectiſsimo illo naturæ, ornamento iuſtitia nimirum priuauit, quam retinere naturali lege tenebatur. Quæ cùm ab illo ad nos fluit per originem, verè peccatores ſumus. & ſicut in Adamo iuſtitiam accepit, ac amiſit tota humana natura, ita peccatum in illius amiſſione ſuſceptum, multò magis ad naturam pertinet, quàm quoduis aliud. Quòd ſi vniuerſitas generis humani tenebatur iuſtitiam illam originalem conſeruare, illiuſque priuatio in nobis peccatū eſt, quis hac obligatione Adamum liberauit, aut legem condidit, vnde vnum ſolum hominem, in quo omnium voluntates incluſę erant, eximeret? Quod ſi inane eſt cogitare, & pari Adamus autoramento tenebatur, illa profectò ſe iuſtitia ſpoliare, quam conſeruare tenebatur, non minus in illo actualis peccati, quàm in nobis originalis rationem habuit. Neque eſt quòd mihi quis obijciat iuſtificātem gratiam, cuius iactura omni culpa caret, ſed illa ſola actio, qua gratię iacturam facimus, peccatum eſt, gratiæ verò ipſa iactura, potius pœna, peccatique comes di-

cenda eſt. Nam etſi gratia diuinũ quoddam donum ſit, ſicut iuſticia originalis, illa tamen ad illos ſolos effectus, animiq; ornamenta ſeſe fundit, quæ nos diuinæ efficiũt conſortes naturæ, & quæ conſeruare nulla lege tenemur. Hæc verò, iuſtitia inquá originalis, naturam etiam ipſam omni ex parte perficiebat & perpoliebat, omnique incommodo liberabat, quare illam ita conſeruare ſicut & naturam tenebamur. Quæ ſentẽtia tũc cœpit mihi magis placere, cùm illam innuere mihi viſus eſt Frãciſcus Silueſtrius Ferrarienſis, cum interpretatur quartum librũ D. Thomæ cõtra Gẽtes, vir profectò inter eos, qui hac noſtra ętate gymnicum dicendi genus ſecuti ſunt, eruditione, ſummaque ingenij perſpicuitate clarus.

D. Tho. prima ſecundæ. q. 8. art. 3. ad 5.

Franciſc. Silueſtri. Ferrariẽſis in. 4. lib. cõtra Gentiles cap. 32.

Quòd verò ad alterã attinet peccati definitionẽ, quam inquit Kemnicius, ſe apud Colonienſes Patres reperiſſe, quamque maxima irriſione ludit, peccatum ſcilicet nihil eſſe, ſed ſolam boni priuationem, tam eſt omnibus nota atque comperta, vt nullius egeat aut propugnatiõe, aut aſſertione. Vt verò reliquos ſanctos patres omittã, lege, Kemnici, quibus argumentis Diuus Auguſtinus probat, eò nos minus eſſe, quò mali ſumus: quia eò magis à Deo deficimus qui ſolus verè dicere poteſt, Ego ſum qui ſum.

Aug. li. 1. de Doct. Chriſtiana.

ſum. Quare verba illa Ioannis, Et ſine ipſo *Auguſt.*
factum eſt nihil: de peccato interpretatur, *tract.in*
quod nihil eſſe ait. Et in libello, quem Soli *Ioann.1.*
loquia animę ad Deũ, inſcripſit, qui Augu- *Aug.Soli*
ſtini ſpiritum, diuini amoris flammas qua- *loq.c.5.*
tientẽ & ardenti charitate inflammatum ſa
tis præſefert, cùm peccati miſeriã deplorat,
ita illius rationem cum Deo loquens ex-
plicat, Et ſine ipſo factum eſt nihil: quia ni
hil bonũ ſine ſummo bono eſt, ſed malum
eſt vbi non eſt illud bonum, quod vtique
nihil eſt, quia nihil eſt aliud quàm priua-
tio boni: ſicut nihil eſt aliud cœcitas quàm
priuatio luminis. Malum itaque nihil eſt,
quia ſine verbo factũ eſt, ſine quo factum
eſt nihil: illud autem malum eſt, quia priua
tur illo bono, per quod omnia facta ſunt, *Aug.So-*
quęcunque ſunt. Et in capite ſequẽti, ſe in- *liloq.c.6*
quit peccati vulnera & animæ cruciatus i-
deò non ſenſiſſe dum ad peccandum indu-
cebatur, quia nihil erat, quia ſine vita erat,
quæ eſt verbũ per quod facta ſunt omnia.
In quo mirabiliter quidẽ conſentit Augu-
ſtinus cũ magno illo Dionyſio Areopagi- *Dionyſ.*
ta, egregio Pauli diſcipulo. Neque verò ita *Areop.*
pęccatum nihil eſſe dicimus, vt alteram ip- *de Diui-*
ſius partem, quæ in actione conſiſtit, rem *nis nomi-*
quandam eſſe negemus, & quam niſi diui- *nib.c.4.*
na operatio cõcurrat, homo per ſe efficere

nulla ratione poſsit. Deus enim omnibus rerum functionibus ita aſsidet, vt niſi vires ad agendum ſuppeditet, & vnà cum rebus ipſis operetur, nulla ſit tanta virtus, quę per ſe & à ſe quippiam agere poſsit. Alteram tamen peccati partem, quę illius eſt veluti forma & eſſentia, quam à diuina lege, diuinaq; voluntate auérſionem atque defectionem dicimus, nihil eſſe ſatis conſtat, cum ſolùm ſit à bono deſciſcere. Quare neq; ſummum atque omni ex parte, & in omni genere abſolutum Deum, auctorem habere poteſt. Si enim ex calido algidũ, aut ex frigido calidum extare nullo modo poteſt, ſed omnes effectus cauſæ ſuæ reſpondere neceſſe eſt, quis poterit exiſtimare, ex perfectiſsimo & omni defectione carẽte Deo defectum ad nos poſſę permanare? aut quis ſibi perſuadere poterit, illud aliquid eſſe, quod à Deo non ſit? Quare cum peccati illa pars quæ in auerſione à Dei lege poſita eſt, deprauatam humanam voluntatem tantummodo cauſam habeat, nihil planè eſt aliud, quàm mera boni, perfectioniſque priuatio, hoc eſt, nihil. Quod tertiò Kẽniciusin Colonienſi cenſura reprehendit, illud eſt,

3. Axio. *De peccato originis non manifeſtè ſe aperiunt Ieſuuitæ quid ſentiant, & tamen quid uelint non obſcurè colligi poteſt: nam fol. 28. monent, ne quis*

peccata hominum, aut naturã nimium exaggeret, ut nihil in ea boni inſit. Quæ Colonienſium verba Pelagianiſmi inſimulat Kemnicius.

Quàm diſpari ſtudio ſocietatis Ieſu viri ad Monhemij impietates refellendas, & Kemnicius ad illorum dicta calumnianda ducti fuerint & incitati, ſatis ex eo patet, ꝙ hîc vitio vertat exactam peccati originis explicationem fuiſſe ab illis prętermiſſam, illi verò cõſultò eam omiſerint, quam ſub opinionem cadere poſſe intelligebant. Cũ enim neq; fidei myſteria omnia exactè enodare in animũ induxerint, neq; calumniandi libidine flagrarent, prudẽter admodùm illis ſuperſederunt, quæ opinari integrum cuique eſſe videbantur: ad ea verò refellenda ſe totos comparârunt, quæ aut apertam impietatem continere, aut latentem inuoluere & occultare, aut errandi occaſionem afferre poſſe ducebant. Cum igitur quæ ſit peccati originis ratio, atq; definitio nõ inter hæreticos modò, ſed inter Catholicos etiã in quæſtione verſetur, & ancipiti contentione in contrarias ſententias omnes diſtrahantur, ex tot tamen Concilijs quæ de peccato originis exortos errores profligarunt, nullũ adhuc extitit, quod quæſtionẽ hanc dirimendã, controuerſiamq; ſedandã eſſe exiſtimaret. Atq; ita Mileuitanũ Concilium

Quid ſit peccatũ originale, cõtrouerſum adhuc eſt

cilium vel eo ſolo nomine quàm maximè egregium, quod Diuum habuit Auguſtinum, & quod hoc ſequutum eſt non multò pòſt ſecundum Arauſicanũ, cui D. Leo primus Pontifex Maximus interfuit, atque vltimo hoc præclariſsimũ & ſacroſanctum Tridentinum, cum definierint omnes trahere originis peccatũ ex Adamo, quid nam illud ſit peccatum conſultò pręterierunt & miſſum fecerunt. Quam igitur tot ac tanta Concilia nobis opinandi libertatem reliquerunt, præripuiſſent ſocietatis Ieſu viri modeſtiſsimi & circumſpectiſsimi? certamque nobis fidē in re dubia perſcripſiſſent? cùm præſertim Monhemius, qui ad peccandum propenſionem, & cupiditates quas ſimul cum natura induimus, peccatũ vocat originale, non valde abhorrere videatur à multorum peritiſsimorũ hominum mente, qui Auguſtini ſententiam ſe tenere arbitrantur: quas tamen ijs immiſcet, atq; ex ijs concludit falſas & ſceleratas ſententias, apertiſsimè redarguunt Colonienſes. Qualis illa eſt oratio, qua naturæ corruptionem originis peccato cõtractā ita exaggerat, vt dicat, nihil à tali poſſe natura ſcaturire pręterquàm mala, nihilq; ab illa edi aut effici non peruerſum & contaminatũ, nihilq; nõ malũ illi ineſſe arbitretur, ad quod efficiendum

dum cùm illo teſtimonio Gen. vtatur, Cogitatio cordis humani mala eſt à pueritia. Inquiũt Colonienſes, maluiſſe quidem, vt fuiſſet vſus Hieronymi verſiõe, Cogitatio cordis humani ad malum prona eſt ab adoleſcentia ſua: cum iſta Hebræorum verborum ſenſum aptiſsimè contineat, vt omnẽ errandi occaſionẽ eripiat. Nam etſi humanam naturã perquàm deprauatã eſſe, ad peccandũ promptã & expeditã negare nos non patiatur perenne illud bellũ, quod caro cũ ſpiritu & Dei lege continenter gerit: hanc tamẽ naturæ corruptionẽ tantopere amplificare, vt nihil in illa pium, nihil bonũ, nihil non cõtaminatũ agnoſcamus, & à veritate plurimũ abeſſe, & ad Manichæorũ delirationes quam maximè accedere videtur. Neq; enim naturę illa turpificatio, & deprauatio tollit, quin liberũ arbitriũ diuinis auſpicijs, atq; munere poſsit laſciuiẽtes animi motus, ſeq́ue contra rectam rationem erigentes comprimere, aliquas actiones rectæ rationis lege conformatas edere, diuinæ bonitatis amplitudinem, humanarum rerum ꝓcuratiõnẽ, ſapiẽtiã plurimaq; diuini numinis myſteria cognoſcere. Quę tñ quęſtio, quia eſt cum ijs, q̃ à nobis in 6. axiomate & de arbitrij libertate dicẽda ſunt valde cõnexa & copulata, non eſt quòd earundẽ

rerum crebra repetitione faſtidioſi ſimus.
Geneſ.10 Quòd verò ſpectat ad locum illum Gen. Figmentum cordis humani malum ab adoleſcentia ſua: cuius verum & germanũ ſenſum ex Rabinorũ Commentarijs deromptum Colonienſes afferunt, per irriſionem verò referre Kemnicius videtur: qui in Hebraicis literis vel parum fuerit verſatus, ſatis intelliget, vocem יֵצֶר quam diuus Hieronymus cogitationẽ, reliqui verò figmẽtum vertũt, ſępè vſurpari in ſcripturis diuinis ad ſignificãda mẽtis deſideria, animi cõmentationes, & cõcupiſcentias. Quãquàm ſi ex verbo יָצַר quod eſt fingere ac formare, etymologiam ſpectes, figmentum propriè ſignificet. nã (vt R. Dauid Kimchi auctor eſt) ea animus fingit atque format quę cõcupiſcit, cuius paſsim eſt in diuinis literis exempla reperire. Quare hęc Geneſis verba יֵצֶר לֵב הָאָדָם id eſt, figmentum cordis hominis, non cor ipſum humanũ, humanaſq́; omnes actiones, ſed id quod cor ipſum humanum primò conatu fingit ac format, ſignificant, qua circuitione & anfractu, hominum cupiditates & deſiderij igniculi intelligendi ſunt, qui non ab alio opifice, quàm à corde ipſo humano fingũtur. Quare ſiue figmentum cordis, ſiue quouis alio
modo

modo vertas, ad cupiditates certè quæ in humanis cordibus formantur, referenda ſunt. Neque diſsimilis huic ſententia eſt illa, qua Moſes cauſam reddit tantæ iracundiæ diuinæ, vt quem ſummo ſtudio & charitate hominem formauerat, delere inundantibus aquis animo obfirmato ſtatueret. Videns (inquit) Deus quod multa malitia hominũ eſſet in terra וְכָל-יֵצֶר מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ רַע רַעכָּל-הַיּוֹם, id eſt, & omne figmẽtum, ſiue omne deſiderium cogitationum cordis eius certè malum omni die: quo ſanè in loco vocabulum יֵצֶר ſolam ad peccádum propenſionem, effrenataque deſideria, doctorum omnium iudicio ſignificat: quæ ideò à Deo crimini dabantur, quia diuinæ gratiæ liberique arbitrij virtute non erant coërcita atque compreſſa, ſed illorũ impulſiõe ad atrociſsima ſcelera omni impetu ferebãtur: quod quidẽ verba illa apertè indicant. Videns Deus, quòd multa malitia hominum eſſet in terra. Quare idem prorſus Moſes per figmentũ cogitationũ cordis Geneſis. cap. 6. & per figmentũ cordis. c. 8. intellexit, cupiditates ſcilicet, & deſideria, qúæ mala ac ſcelerata ideò dicuntur, quia ad malum propendent & inclinãt. Quare accommodatiſsimè D. Hierony- Geneſ. 6.

mus vertit, cogitatio cordis humani ad malum prona eſt, atque propenſa omni die.

Vt igitur ad inſtituti noſtri rationé reuertamur, Kemnicius contendit, illam Colonienſium ſententiam, quæ nihil boni in ijs qui nondum per Chriſti gratiam renati ſunt, reperire poſſe negat: ad Pelagianiſmũ plurimùm accedere, quod duobus Auguſtini locis probat: principiò enim inquit: *Pelagius ita locutus eſt, ſicut recitat Auguſtinus libro ſecundo de Bono perſeuerantiæ c.11. Ignorantiam, & difficultatem, ſine quibus nullus homo naſcitur, eſſe primordia non ſupplicia naturæ. & de Peccato originali. lib. 2. capi. 13. Omne bonum, uel malum, quo uel laudabiles uel uituperabiles ſumus, non nobiſcum oritur, ſed agitur à nobis. capaces enim utriuſque rei nõ pleni naſcimur &, ut ſine uirtute, ita & ſine uitio procreamur, atque ante actionem propriæ uoluntatis id ſolum in homine eſt, quod Deus condidit.* Quibus Pelagij verbis, nõ oppugnatã modò, ſed funditùs euerſam Coloniẽſiũ ſententiã putat. Quę cũ legerẽ & attẽtius cũ Colonienſiũ verbis conferrẽ, aliquãtulũ hæſi & dubitaui, an per incuriã fortè Kẽnicius hæc loca, quę prorſus extra rẽ eſſe videbã, attuliſſet. Neq; eñ fieri poſſe putabã, vt ꝗ ſui oĩno cõpos eſſet, tantopere hallucinareẽ, atq; extra cauſam tã turpiter in re tanta ageret. Nam Palagius qui

nullum

nullum originale peccatum in paruulis agnoſcebat, hanc ad peccandum propenſionem, concupiſcentiam atque pruriginem dictitabat, minimè ex peccato originis naſci, ſed naturæ ipſius eſſe conditionē, ac neceſſarium modum, neq; aliter nos affectos eſſe potuiſſe, ſi Adā ab omni ſcelere ſe temperaſſet. hominem enim ex diuerſis atque propè contrarijs naturis conſtantē, non ijs eſſe deformitatibus præditum, prorſus ducebat impoſsibile. Quam Pelagij mentem explicat & refellit D. Auguſtinus eo loco, quem Kemnicius refert ex lib. 2. de Bono perſeuerantiæ. Quam rectè verò inde concludi poſsit, nihil in homine boni ineſſe, tu ipſe, Kemnici, iudica. Nam fatentur quidem Colonienſes cum Auguſtino, ignorātiam, ad peccandum incitamenta, difficultates quas patimur, quicquid demū mali in homine ineſt, ex peccato originis oriri, ſed inde cōcludere, peccatū originale efficere etiā vt nihil inſit in homine boni, delirātis eſt argumentatio. Niſi em̄ peccato originis eſſemus infecti & iuſtitia originali ſpoliati, omnib. ijs quæ patimur malis, careremus fateor, vt abundè paulò anteà explicauimus. ſed qua nā ratione colligi inde putas, tātas fuiſſe peccati vires, vt nihil in nobis boni reliquū fecerit? ô diſertū, & argutū hoīem? ô inau-

Aug. lib. de Bono perſeuerātiæ. c. 2

ò inauditum acumen? Hoc tam late patens peccatũ vniuerſa hæc mala ſecum inuexit, ergo omnibus nos bonis ſpoliauit? naturam vitiauit, ergo funditus proſtrauit? cõcidit, ergo necauit? vires perfregit, atq; debilitauit, ergo exhauſit & prorſus conſumpſit? Quis hanc argumentandi rationem facilè ferat? quis tantam amentiam, cum tanta inſolentia coniunctam non irrideat? Colonienſes verò etſi Monhemiũ reprehendant, quòd ſignificare videatur nihil in homine boni ineſſe, malorum tamen tantam multitudinem quanta premimur, ex peccata originali fuiſſe profectam & non ex naturę ipſius conditione impreſſam, ſatis apertè docent, cùm hanc rationem reddunt: quare poſt baptiſmum, quo peccatum originale eſt planè deletum & abraſum, concupiſcentia adhuc manet, vt ſcilicet (inquiunt) agnoſcamus quantum malum ſit Deum opt. max. vel minima inobedientia offendere: dũ aduertimus illud protoplaſti peccatum, quod cum illo in lumbis eius patrauimus, tantam etiã nunc connexam habere pœnã, quod maximis ſudorib. reprimere, laboribus, ac vigilijs ſuperare, ac totis deniq; animi neruis extinguere cõueniat. Putas'ne, Kemnici, voces haſce eſſe negantium cum Pelagio omnem hãc naturæ depraua-

prauationem & corruptionem ex peccato originis extitiſſe? Ad locũ verò libri ſecundi de peccato originali, ſatis Auguſtinus ipſe reſpondet, cum mox addit, nihil illis verbis aliud voluiſſe Pelagiũ, niſi peccati originalis perſuaſionem ex hominum animis conuellere, cùm omnia hæc quibus conflictamur, animi & corporis incommoda nõ ex peccato originali, ſed ex natura ipſa effluere dictitabat. Quę quantum contra eos faciant, qui & peccatum originis in omnes peruaſiſſe, & ab illo omnia noſtra mala & incommoda profecta eſſe fatentur, videre quiuis iam facile poterit. Quartum Kemnicij Axioma illud eſt.

Aug. li. 2 de pecc. originã li. 13.

Aſſeuerant Ieſuitæ, poſt ſuſceptum baptiſma, peccatum in renatis nullum remanere, uel quod apertum ſit, uel etiam quod tegatur, & operiatur. Bone Deus. *quanta eſt impudentia iſtorum hominum, cùm* Rom. 4, *conſenſu ueteris & noui teſtamenti hic conſtituatur. Beati quorum tecta ſunt peccata. Ieſuitæ contra dicunt, Beati, qui nullum habent peccatum, ſiue tectum, ſiue apertum.*

4. Axio.

Si truculẽtiſſimæ ſunt & mortiferæ maximè inimicitiæ quæ amicitiarum ſimulatione geruntur, nulli profectò magis feri & immanes hoſtes diuinę miſericordiæ eſſe poſſunt, quàm perditi & profligati homines,

mines,qui amplificandæ & illuſtrãdæ illius ſimulatione inaniq; oſtentatione,meritorum Chriſti, ſanguiniſque pro nobis fuſi, virtutis atque poteſtatis augendæ ſpecie,illam eneruant,debilitãt,de gradu deijciunt & proculcant.Nam qui nullam orationem parem reperire poſſunt diuinæ miſericordiæ commendandæ,Chriſti meritis amplificandis,ſanguinis ipſius potẽtiæ extollendæ & prædicandæ, cum docent eos,qui vel minima fide Chriſti paſsionem ſuſcipiunt, omni eſſe mox crimine liberos & ſolutos: neque eſſe quòd inceſtuum turpitudinem, ſacrilegiorum impietatem,cædium immanitatem, rapinarumq́ue conſcientiam amplius vereantur:quippe,quia ſanguis Chriſti ſola fide ſuſceptus, omnia delere crimina,omnia tollere, radicituſq́ue extrahere, omnemq́ue potentiam Inferni infringere facilè poteſt. qui temeritate maxima dictitant,quòd quamuis innumeris ſe quiſque ſceleribus audacter contaminet, ſi Chriſti merita ſola fide & firmiſsima ſpe ſuſceperit, ipſiuſq́ue ſanguine crimina aſperſerit, omnem mox impietatẽ in excellentiſsimã quandam iuſtitiam immutari: qua oratione peccandi licentiam & impunitatem afferunt maximam: ij inquam cùm de ſacramentis ſermonem faciunt, quæ & fidem

habent

habent coniunctam, & Chriſti ſanguine ita reſperſa ſunt, vt quaſi promptuaria eſſe videantur quæ illius merita continent, atque efficiunt vt in omnes copioſè & abundè permânent, infirma illa, debilia, atque ad peccati fœditatem abſtergendam, maculam eluendam, potentiam emolliendam valde imbecilla eſſe dictitant, tantaſque eſſe peccati vires arbitrantur, vt nulla poſsint ſacramentorum vi atque virtute ſuperari. Quid enim, amabò te Kemnici, aliud eſt ſacro lauacro negare vim abſtergendi peccata, quàm Chriſti ſanguinem imbecillum, illius merita infirma, redemptioniſque noſtræ myſterium quod nobis baptiſmate communicatur, impotens dicere? Cum enim Chriſtus mortuus fuerit ad multorum exhaurienda peccata, quibus id, quæſo, alijs quaſi inſtrumentis efficit, quàm nouis ſacramentis (veteribus antiquatis & reiectis) à ſe inſtitutis? Quibus cùm ſanguinem ſuum diuinum incluſerit, nihil certè eſt aliud aqua baptiſmatis corpora aſpergi, quàm animam Chriſti ſanguine reſpergi & perfundi. Quare qui ſacramenta exhauriēdi prorſus peccata potentia priuat, non quidem ſacramentis, ſed Chriſto ipſi iniuriam facit, qui omnem meritorum ſuorum vim ſacramentis impreſsit.

Baptiſmo oĩa prorſus peccata deleri.

preſsit.Si ſacramentum baptiſmi(vt cætera taceam)crucis,mortis,meritorumq́ue omnium Chriſti vim non cõtinet, incluſamq́ue habet,quæ tanta eſt eius potẽtia,vt peccata poſsit tegere(vt ais)diuinamq́ue indignationem ita retardare & comprimere,vt ea flagitia puniri nunquã poſsint?ſi continet,quod nemo vnquam fideliũ negauit, quæ tanta eſt ſanguinis Chriſti infirmitas & imbecillitas, vt peccatorũ fœditatem & turpitudinem tollere nullo modo poſsit?
Heb.9. Cum legis apud Diuum Paulum,Chriſtum ſemel oblatum fuiſſe ad multorum exhaurienda peccata, quid exhauriẽdi verbo intelligis? ita'ne operiri,& non imputari, vt integra tamen peccata maneant? Vt homo Chriſti oblatione ſanctificatus & liber, peccatorum ſit nihilominus turpitudine infectus,ſcelere contaminatus,pedore corruptus,& verè ſceleratus,ac flàgitioſus dici poſsit?Non vides quantùm id cum exhauriendi verbo pugnet? Nam quorum vel tenues reliquiæ manent, exhauſta dici nullo modo poſſunt.Paulus verò non peccatorũ ſupplicia, ſed peccata ipſa exhauſta eſſe dicit.Si igitur Chriſti mors multorum pecca ta exhaurit prorſusq́ue tollit, quo'nam id modo efficere putas? An ſolùm quia id efficiendi vim habet? At non iam multorum, ſed om-

ſed omnium peccata exhauſiſſe Chriſti oblationem, dicere debuiſſet. Nam cùm pro omnibus mortuus fuerit, mortis illius tanta eſt vis, tanta potentia, tamq́ue inexhauſta virtus, vt nunquàm tantum poſsit vniuerſitas generis humani extendi & dilatari, aut peccatorum multitudo creſcere, vt cum illa exæquari vllo modo poſsit. Cum igitur non omnium ſed multorum dicat Paulus peccata eſſe exhauſta, de illis ſanè verba facit, qui crucis & mortis Chriſti fructum percipiunt, neque illius vim irritam in ſe ipſis atque vanam faciunt. Quos quónam modo cõſequi tantũ Dei beneficium poſſe exiſtimas? De cœlóne repentinum illud & inexpectatum delabitur, nulla ſacramentorũ virtute, aut humana operatione interueniente? Inania ſunt igitur ſacramenta, inutilis prorſus eſt illorum opera & inſtitutio. Quod ſi vera ſunt Chriſti verba, quibus ſalutem ſempiternamq; vitam ijs ſolis pollicetur qui crediderint & baptizati fuerint, felicitatis autem aditum ſola peccata occludere, Chriſti verò ſola merita recludere poſſunt, an non ſatis cõſtat, baptiſmatis ſacramentum Chriſti paſsionem & merita ita habere colligáta, vt animam peccatis expũctis ſanctificet, & beatitudinis aditum aperiat? Cum igitur ex Pauli ſententia, *Marc.16*

Chriſti oblatio & mors eorum quos ſanctificat peccata non quomodocunque tollat, ſed exhauriat, & baptiſmatis ſacramẽto ad id quaſi inſtrumento Chriſtus mentiũ ſanctificator vtatur, quãtam putas eſſe impietatem, negare poſt ſuſceptum diuinum lauacrum nullum remanere peccatum? cum ſit apertè D. Paulũ mendacij, & Chriſti mortem infirmitatis & imbecillitatis arguere? Quòd ſi te iſta parũ mouẽt, Kemnici, quid, quæſo, illa Pauli verba ſignificant in ea epi-
Heb. 1. ſtola quam ad Hebræos ſcripſit: Purgatione peccatorum per ſe ipſum facta, ſed & ad dexteram maieſtatis in excelſis? An purgatæ illæ mentes dici poſſunt, quæ ſceleribus ſunt infectæ & cõtaminatæ? an purgare nõ eſt, quod ſordidũ erat abſtergere, quod impurum mundare, quod turpe & maculatum abradere? Quòd ſi paſsionis Chriſti vis peccata quę ex Adamo contraximus non delet omninò, ſed ita operit vt perpetuò illis maneamus cooperti & infecti, quomodo eum purgaſſe noſtras mentes Paulus dicere potuit? Quòd ſi ſcripturæ ſacræ verba luxare & extra proprios ſenſus in alios longè alienos abducere fas eſt, omnibuſq; veſtris cõmentis patêre illa poteſt, nihil profectò ex ea veri, nihil quod certũ ac definitũ ſit, habere vnquã poterimus. In epiſtola verò ad

Roma-

Romanos cũ idem Paulus confert incommoda quæ nobis Adæ peccatũ attulit, cum cõmodis à Chriſti morte profectis, lõgè ſuperare quæ à Chriſti morté dona accepim⁹, Rom.5.
ab Adamo illata damna, apertè ijs verbis aſſerit, Sed non ſicut delictum, ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui ſunt, multò magis gratia Dei, & donum in multos abundauit. Minimè verò Chriſti bonitas in eo Adæ malitiam ſuperat, quòd illa plures ſeruentur homines, quàm iſta perdantur. Nam multos ſolo Adæ crimine interire quibus Chriſti ſanguis ſalutẽ non dedit, cõpertiſsimum eſt. Neq; item in eo ſolùm, quòd multò plura crimina Chriſtus ſuis condonet, quàm ex Adamo contraxerimus, ſed quod lõgè maiori opũ & dignitatum abundãtia Chriſti paſsio animas exornet, quàm Adę peccatum turpitudinis & malorum copia contaminet. Quod idem Paulus explicat cùm ait, Si enim vnius deli Rom.5.
cto mors regnauit per vnum, multò magis abundantiã gratiæ & donationis & iuſtitię accipiẽtes in vita regnabũt per Ieſum Chriſtum. Iſta enim nominum multitudo & numerus, infinitam bonorum affluentiã deſignat: ſicut & vox περουσία, quæ non quamcunque abundantiam, ſed redundantiã & profluentiã innuit. Expẽde igitur, Kẽnici,

pauliſper iſta Pauli verba,& cum tua immo Lutheri tua ſententia diligẽter confer. neque enim fieri poteſt, quin videas quãtum inter ſe pugnent. Nam ſi peccatum ex Adamo contractum ita immobile hæret hominum animis, illorumq́ue eſt infixum mentibus, vt nulla ſacramentorum vi & meritorũ Chriſti efficacitate diuellatur vnquá, ſed operiatur ſolùm, an non maior eſt peccati Adæ quàm Chriſti vis & potẽtia? an nõ plura nobis intulit Adamus incommoda, q̃ Chriſtus cõmoda? niſi tu peccatis eſſe cõtaminatũ & turpificatũ, in animi dãnis non eſſe numerãdũ ducis. Duo eñ in peccato, te etiã auctore, inſunt, Peccati ſcilicet turpitudo, quę nos Deo facit odioſos, ipſiuſq; iudicio contaminatos atq; ſceleratos, q̃ vera eſt peccati ratio, & Reatus pœnę, hoc eſt, quòd ob admiſſa ſcelera æternis ſimus ſupplicijs obnoxij & mancipati. Quę ſi inter ſe conferas, & aliquem religionis, pietatiſq́ue ſenſum retines, ſatis intelliges primùm eſſe longè funeſtius, turpius, horribilius, multoq́ue formidabilius. mentes enim quę diuina charitate exardeſcunt, cùm Deum eſſe ſummum & infinitum bonum ſatis intelligãt, ab illo eſſe peccatis alienatas ſummum malum iudicant, atque illius amore & conſpectu carere, cæteros omnes Inferni cruciatus

ciatus quàm longiſsimè pręcellere arbitrãtur. Quare ſi quis in beatorum cœtu, à Deo peccatis alienatus, eſſe poſſet, miſer ſanè & calamitoſus meritò iudicaretur. inter Inferni verò horrendos cruciatus, ſi criminis omnis expers quis eſſet arctiſsimiſq; charitatis vinculis cum Deo cõiunctus, felix ac beatus haberetur. Quod Dauid diuinæ dulcedinis memoria delibutus, ita explicat, Quid (inquit) mihi eſt in cœlo; & à te quid volui ſuper terram? Deficit caro mea & cor meũ Deus, ſiue צור id eſt petra, firmitudo, *Pſal. 72.* & robur cordis mei, & pars mea Deus in æternum: hoc eſt, nihil præter te vnum, ſiue in cęlo, ſiue in terra volo, reliqua prę te mihi omnia ſordent, viliaq; ac vulgaria ſunt. Quare cùm is qui peccatis eſt contaminatus & Deo infenſus, Deum intra ſe habere nullo modo poſsit: qui Chriſti ſanguini ſacramentis inſito & quaſi conſignato, operiendi peccata & reatum pœnæ auferẽdi potentiam tribuit, illorum verò dedecus & labem abradẽdi viribus ipſum ſpoliat, an nõ infra peccati potẽtiam ipſum collocat, peccati vires mirum in modum extollit, Chriſti verò virtutem deprimit & abijcit? Quæ ſi vera ſunt, mendacem dicas certè Paulum neceſſe eſt, qui Corinthios his verbis ad *1. Cor. 6.* virtutis ſtudium hortatur: Sed abluti eſtis,

ſed ſanctificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti,& in ſpiritu Dei viui. Quæ verba in peccatores ſceleribus commaculatos & turpificatos quadrare poſſe iudicas? an ablutos,ſanctificatos, & diuino ſpiritu iuſtificatos dici eos debere arbitraris? Quæ ſocietas lucis ad tenebras?quæ participatio iuſticiæ cum iniquitate? aut quæ conuentio Chriſti ad Belial? Quorſum item ſpe-
Ad Tit.3 ctant illa Pauli verba ad Titum,Secundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, quem fudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorē noſtrum. Quæ virtus,Kemnici,illa eſt Spiritus ſancti,quæ infinita illa ac inexhauſta potentia, quam ſacræ literæ tantopere efferunt & commendant: ſi illorum in quos abundè diffunditur, peccata auferri non poſſunt, ſed operiuntur ſolùm ac veluti tenebris obducuntur?ô egregium diuinæ gratiæ præconem, ô ſummum æternę bonitatis,virtutiſq; Spiritus ſancti amplificatorem,quem non pudet aſſeuerare, mētes diuina gratia abundè exornatas,cœleſtis ſpiritus lumine illuſtratas, dotibus auctas, beneficijſque cumulatas,dęmonum ſimul premi dominatu,peccatorum fœditate occupari, vitiorumque omnium turpitudine vnà detineri. Quæ quàm

quàm longè abſint à D. Pauli mente, luculenter his verbis ipſemet Paulus explicat in ea epiſtola, quæ eſt ad Epheſios, Chriſtus *Epheſ. 5.* dilexit Eccleſiam & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habētem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata. Quòd ſi Eccleſia ex ſolis fidelibus Chriſtianiſque hominibus conſtat, baptiſmo ſanè eorum peccata planè deleta eſſe & abſterſa confiteaṙis neceſſe eſt, niſi aut Paulo repugnare velis, aut peccatorum fœditatem & turpitudinem, maculam non eſſe ac rugam arbitrere.

Non meminiſti etiā quibus verbis propheta Michæas Dei miſericordiam, hominum peccata condonantis illuſtret & amplificet, atque ita paulatim extollat, vt quæ *Mich. 7.* prius condonata dicat, diuinamque vltionem euaſiſſe, tandem omninò abraſa, deleta, atque prorſus expuncta eſſe aſſerat? Quis Deus (inquit) ſimilis tui, qui aufers iniquitatem, & tranſis peccatū reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet vltrà furorem, quoniam volens miſericordiam eſt. Reuertetur & miſerebitur noſtri, deponet iniquitates noſtras, proijciet in profun-

dum maris omnia peccata noſtra: quæ in nobis viuunt peccata, quę nos cõtaminant atq; inquinant, in profundum maris proiecta eſſe ducis? Infinitum eſſet omnia ſcripturæ ſacræ loca numerando percenſere, quæ cuncta peccata noſtra Chriſti paſsione prorſus tolli & præcidi docent, cum in hunc veluti ſcopum omnia prophetarum vaticinia, Apoſtolorumq́; ſcripta dirigantur, vſque adeò vt ſi nullis alijs argumentis incredibilis Lutheri tui deliratio, amentia, furor, & horribilis cæcitas patêret, vel ex eo ſanè quòd hanc clariſsimam lucem tenebris obſcurare voluerit, conſtare liquidò potuiſſet.

Quòd ſi ſanctorum Patrum monimenta euoluas, apertè videbis eam eſſe omnium ſententiã, quam in Colonienſi cenſura reprehendis, neque tam illi quàm totius antiquitatis fidei te repugnare. In ſermone de Ablutione pedũm, qui ſub nomine D. Martyris Cypriani circunfertur, in hunc modum baptiſmi vis explicatur, Sic lauans quos parẽtalis labes infecerat, vt nec actualis, nec originalis macula aliqua ſui poſt ablutionẽ illam veſtigia derelinquat. Nec diuerſum ſentit Clemẽs Alexãdrinus, cùm baptiſmi gratiam vocat lauacrum & illuminationem perfectam, quia ſcilicet ad animam

Cypr. ſerm. de ablutiõe pedum.

Clemens Alexãd.

mam ſanctificandam,& peccata abſtergenda nihil deſit. D. Cyrillus Archiepiſcopus Hieroſolymitanus, qui temporibus Conſtantij filij Conſtantini Magni floruit, in prima Catecheſi myſtagogica idipſum apertiſsimis verbis ſæpius edocet. Dæmonem namque cum Pharaone, qui in mari rubro immerſus interijt conferens, ait, Tyrannus ille ad mare vſque veteres ſequebatur, iſte verò imprudens improbitatis princeps dæmon ad ipſas vſq; ſalutares vndas te inſequebatur: ille in mari ſubmerſus eſt, iſte in aqua ſalutis ſuffocatur, & cum paulò pòſt verba illa explicat, quæ de Eccleſię more, fidei candidati vſurpant, Renuntio ſcilicet tibi Satana, oſtendit Chriſti ſanguinis qui in baptiſmo communicatur virtutem tantam eſſe, vt dæmonis vires obterat, contundat ac deleat. Et in ſecunda Catecheſi chriſmatis ante baptiſmum vſum his verbis explicat, Deinde verò iam exuti, exorcizato oleo à ſummis capillis ad infimos vſque pedes peruncti eſtis, & participes effecti fructiferæ illius oleæ Ieſu Chriſti: exciſi enim ex oleaſtro, in oleam frugiferam inſerti eſtis, & pinguedinis illius veræ oleæ quiſque veſtrûm particeps effectus. Illud ergo exorcizatũ oleum ſymbolum eſt pinguedinis Chriſti nobiſcum communicatę,

Cyrillus Hieroſol. in Catecheſi myſtagogi. prima.

Cyrillus Hieroſ. 2. Catecheſi myſtagogi.

& quòd omne veſtigium diabolicæ operationis in nobis deletum eſt: & paulò inferius, Sic exorcizatū oleum per orationem Deiq́ue inuocationé, tantam virtutem conſequitur, vt non modo ardentia peccatorū veſtigia expurget, verùm etiam omnes inuiſibiles dæmones expellat. Cùm verò D. Hieronymus proclamat, in baptiſmo Adamum veterem totum mori, & nouum cum Chriſto ſuſcitari: perire choicum ideſt terrenum & naſci ſupercœleſtē, peccatum'ne aliquod manere poſt baptiſmū tectū atque celatum arbitratur? maculā ex Adamo contractam adhuc viuere in eo ducit, in quo Adamum prorſus interijſſe aſſerit? Et cùm ad Occeanū ait, baptiſmū ex toto nouum hominem facere, nihilq́; veteris relinqui, ſolum'ne reatum pœnæ deletum fuiſſe, peccati verò turpitudinem & deformitatem menti tenaciter inhærere fatebitur? Vt verò D. Baſilium dicentem in baptiſmo veterem hominem exui cum actibus ſuis, & nouum indui prætermittā, Epiphanium, Gregorium Nazianzenum, Nyſſenum, Ioannem Chryſoſtomum, Ambroſium, reliquoſque ſanctos Patres taceam, quando Diuum Auguſtinum patronum tuæ inſaniæ potiſsimùm aſciſcis, tantam hanc iniuriam & dedecus ab illo propulſemus oportet,

Hieron. aduerſus lucifer. & lib. 1. aduerſus Rufinū.

Hieron. in Epiſt. ad Occeanum.

tet,apud quem nihil eſt crebriùs atque frequentiùs,non modò cùm contra Pelagianos agit, ſed etiam quàm plurimis alijs in locis, quàm baptiſmi vim ita commendare & extollere, vt in baptizatis nihil prorſus peccati reliquum fieri aſſerat, atq; cum Angelis illos conferre non vereatur. In priori enim libro de peccatorum meritis & remiſsione, In paruulis(inquit)certè gratia Dei per baptiſmum eius qui venit in ſimilitudinē carnis peccati id agitur vt euacuetur caro peccati: euacuatur autem non vt in ipſa ineunte carne cōcupiſcentia conſperſa & innata repentè abſumatur & non ſit,ſed ne obſit mortuo, quæ inerat viua:& cum in adultis concupiſcentiam etiam manere dixiſſet, & quicquid (inquit) mali ab homine factum, dictum, cogitatum eſt, cum eidem concupiſcétiæ ſubiecta mente ſeruiret,totum aboleatur,ac veluti factum non ſit habeatur: ipſa verò ſoluto reatus vinculo,quo illam diabolus animam retinebat,& interclufione diſtricta quæ hominem à ſuo creatore ſeparabat manet in certamine.An'non vides,Kemnici, omnia ſuſcepta ſcelera abolita eſſe, & quidquid animā dæmoni ſubijciebat, à Deo verò abducebat,abraſum eſſe & ꝓrſus deletum ?Et cōtra duas epiſtolas Pelagianorū, Baptiſmus (inquit)

Aug. 1. li. de pecca. meritu & remiß cap. 39.

Aug.li.3. (inquit)abluit quidē peccata omnia, pror-
contra ſus om̄nia(erige aures Kemnici)factorum,
ſecundas dictorum, cogitatorum, ſiue originalia,
epiſt. ſiue addita, ſiue quæ ignoranter, ſiue quæ
Pelag. ſcienter admiſſa ſunt. Quantum hæc,quæ-
ſo,à commentitio illo tuo peccatorū tegu-
mento abſunt?Paulò verò inferius,illos fi-
dei corruptores vocat, qui hac tanta virtu-
Aug.li.6 te baptiſmum ſpoliant. Qua igitur fronte
contra (ſi eam fidem,quam dictitas,Auguſtino ha
Iulian. bes)tuum Lutherū fidei aſſertorem,&Chri
Pelag.c.5 ſtianæ religionis vindicem iam appellare
audebis? Et contra Iulianum Pelagianum
idem Auguſtinus ait,baptizatos omni pec-
Trident. cato carere,non omni malo. Quod ſacro-
Conciliū ſancta Tridentina Synodus ſub Paulo Ter-
tio Pont. Max. ijs verbis definiuit,Si quis
ſeſſ.5.ca- per Ieſu domini noſtri gratiam quæ in ba-
non.5. ptiſmate confertur, reatum originalis pec-
cati remitti negat, aut etiam aſſerit non tol
li totum id quod veram & propriam ratio-
nem habet peccati, ſed illud dicis tantùm
radi aut non imputari,anathema ſit.Quod
Conciliū & multò antea explicârunt Concilij Mile-
Mileuita uitani Patres, cùm tradunt,paruulos vera-
cap.2. citer in remiſsionem peccatorum baptiza-
ri,vt in eis regeneratione mundetur,quod
generatione traxerunt. Neq; tamen pudet
Kemnicium affirmare,conſenſum veteris,

ac no-

ac noui Teſtamenti cum hac tam certa & minimè dubia fide pugnare. *Beatos* (inquit) *illos* Dauid *prædicat, quorum tecta ſunt peccata. quam uocem* D. *Paulus ad* Rom. 4. *etiã uſurpauit: Ieſuitæ contra dicunt*, Beati, *qui nullum habent peccatum ſiue apertũ ſiue tectum.* ſed quod maius commentum potuit excogitari, quàm peccata ita à Deo tegi, vt viua tamen, & veluti ſub aliquo inuolucro ac pauimento occultata permaneant? Quorſum igitur ſpectant, Kemnici, quæ mox apud prophetam ſequuntur? Beatus vir in cuius ſpiritu do- *Pſal.* 31.
lus non eſt: ſi peccata ſolum ſunt occultata, quomodo ſpiritus omni dolo caret? quomodo & dolos occultatos atque nebula aliqua obductos eſſe non dixit? Quòd ſi illius cuius tecta ſunt peccata, ſpiritus omni dolo caret, quomodo peccatis poteſt ſcatere? Neq; enim vllus eſſe poteſt maior dol᾿, Augustino auctore, quàm eum in ore habere oſtẽtationẽ iuſtitię, cuius cõſcientia peccatis eſt plena. Si iuſti à te dicũtur hi, ſi ſanctificati, ſi puri, qui peccatorũ ſunt maculis cooperti, an'nõ ingens hic dolus eſt ac fraus? Longiſsimè quidem abes, Kemnici, à Dauidis ac Pauli ſenſu, ſi ita in iuſtis tecta eſſe peccata arbitraris, vt ipſorum mentibus penitus inhęreſcãt. nam in diuinis literis peccata tegere, occultare, nõ imputare, remittere,

tere,condonare,auferre, exhaurire, eadem ſunt planè omneſque peccati fibras extirpare ſignificant. Tecta autem dicũtur, non quia occulta manent, ſed quia ita auferuntur, vt nullo deinde modo appareant, ac ſi admiſſa nunquam fuiſſent. Nam ſi peccata à Deo ſemel condonata, manere nihilo

Pſal.50. ſecius Dauid exiſtimaſſet, nunquam profectò Deum præcaretur, vt pro ſua magna miſericordia atque ſecundum multitudinem ſuarum miſericordiarum, iniquitatem ipſius prorſus deleret. verbũ enim מָחָה non quocunque modo tollere, ſed delere omninò & extinguere ſignificat. Quod vt ex multis ſcripturæ ſacræ locis conſtat, tum

4.Reg. 21. maximè ex quarto libro Regum, vbi Dominus hoc verbum ſæpiùs vſurpat, cum minatur populo Iſraëlitico, quòd ita eum ſit deleturus, ſicut cùm patinam quis abſtergit & inuertit, adeò vt nullum prꝗteriti obſonij veſtigium in ea relinquatur. Vt verò animi mundiciꝗ quam exoptat magnitudinem, Dauid amplificet, addit, Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me, ſiue vt Hebræa verba ſonant, fac vt multiplicetur ablutio mea. Nõ enim quamcunq; à te, vulgarem atq; mediocrem peccatorum purgationem expoſco, ſed maximam & ſingularem, vtque efficias vt omni pec-

ni peccatorum macula & turpitudine planè abſterſa & diluta, mũdus ac purus in conſpectu tuo aſtare poſsim. Quod apertius ſignificauit, cùm ait, Lauabis me & ſuper niuẽ dealbabor: hoc eſt, cũ diuino beneficio fuero Spiritus ſancti aqua cœleſtiq; vnda reſperſus, ita ſordes omnes eluentur, vt illarũ ne veſtigium quidem reliquum fiat.

At inquis, hanc ſocietatis Ieſu, immo totius catholicæ Eccleſiæ ſententiam pugnare cum Ioannis verbis, qui ait, Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: atque cum Diui Auguſtini, & D. Bernardi placitis, qui peccatis cunctos homines contaminatos eſſe docẽt. Sed ſi ad D. Auguſtini doctrinam aduertiſſes, ſatis profectò intellexiſſes illum de actualibus ſolùm peccatis agere, & de adultis hominibus, qui propria ſe operatione poſſunt cõmaculare: hos enim quàm ſæpiſsimè aſſerit non ita oĩa peccata poſſe euadere, ſaltẽ minuta & leuia, quin ſemper verè dicere poſsint, Dimitte nobis debita noſtra. omnes enim, qui hanc ad Deum precem fundunt, verè id quidem & non falsò vſurpant. In quem etiam modũ D. Ioannis verba idẽ Auguſtinus interpretatur. Sic enim ait, Hac excepta magna indulgẽtia (baptiſmum intelligit) vnde incipit *Aug. Enchir. cap. 64.*

incipit hominis renouatio, in qua ſoluitur omnis reatus, & ingeneratus, & additus, ipſa etiam vita cætera iam rationis vtentis ætatis, quãtalibet perpolleat fœcunditate iuſtitiæ, ſine remiſsione peccatorum non agitur, quod ipſum prorſus docet ad Mace-
Epiſt.54 donium ſcribens, & in Epiſtola ad Bonifa-
Epiſt.50 cium Comitem, vbi tam apertè animi ſui ſenſa hac de re explicat, vt teſtetur, baptiſmum ita peccata oĩa extirpare ac funditùs tollere, vt ob illorũ interitũ, qui illo ſuſce-
Epheſ.5. pto mox mortem obeunt, vera illa Pauli ſententia eſſe inueniatur, Dei ſcilicet Eccleſiam omni macula ac ruga carere. mox verò addit, ꝓpter ſcelera à nobis admiſſa, poſt ſuſceptum baptiſmi lauacrum, omnes debere dicere, Dimitte nobis debita no-
Ber. in cã ſtra: quam etiam fuiſſe D. Bernardi mẽtem,
ti. ſer. 23. cum dixit, neminé peccato poſſe omninò carere, atq; ideò eum ſolùm verè beatũ eſſe cui non imputauit Dominus peccatum, ſatis ipſe docuit cùm baptiſmi vim atq; virtutem explicat. Nam illo omnia prorſus peccata deleri, tamdiuq́ue mentem puram & candidam permanere, quamdiu non ſe proprio arbitrio inquinauerit, apertè aſſerit. Quapropter liberè cum Ioanne, Augu. Bernardo, ſanctiſq́; omnibus patribus confitemur, omnes qui rationis atque volun-

ſtatis vtimur liberis functionibus, peccatis eſſe implicatos & circumretitos: at qui poſt baptiſma priſtina peccata manere arbitrantur, paſsionis Chriſti virtutem eneruãt, Spiritus ſancti vim comminuunt, ſcripturę auctoritatem proculcant, totiuſque Eccleſiæ fidem contemnunt & labefactant. Quòd ſi natos ex Deo peccatũ non facere, Ioãnes affirmat, & per baptiſmum filij Dei efficimur, ex Deoq́ue orimur, quî fieri poteſt vt in ipſo Dei ſatu cœleſtiq́; ortu peccata non obliterẽtur & reſtinguantur? Quocirca mirari quidem iam non poterit, tam multa Kemniciũ de ſocietate Ieſu petulantiſsimè mẽtiri, qui animaduerterit ipſum eiuſdem Ieſu Chriſti vetus nouumq́; teſtamentũ ita adulterare, vt illius cõſenſui aduerſari procaciſsimè afferat, quæ cum illo mirabiliter conueniunt: ſed homo verſutus & callidus vt concupiſcentiam in renatis peccatũ eſſe aſtruat, nihil erit tam abſurdum quod non audeat affirmare. hoc enim quintum eſt ipſius Axioma: *Ioan. Epiſtol. 1. c. 3.*

Magnas agitant Ieſuitæ tragœdias, concupiſcentiam, quæ reliqua eſt in renatis, licèt repugnet legi Dei, tamen non eſſe propriè, uerè in ſe, uel ex ſe, & ſua natura peccatum. hæc enim ſunt ipſorum uerba. 5. Axio.

Ex ijs quæ de peccati vi & natura, deq́ue

ſacroſancti lauacri virtute ad peccata exhaurienda & funditùs euertenda hactenus diſſeruimus, ſatis vtputo ſit planum & perſpicuum, concupiſcentiā quæ in renatis relinquitur, peccati rationem habere nullo pacto poſſe, neq; quidquam turpitudinis, fœditatis'ue continere æternis cruciatibus dignum. Sed quoniā Kemnicius, tùm cauſæ bonitati, tùm D. Auguſtini teſtimonijs tantopere fidit, vt oēs ſanos velit hac de re liberè iudicare: ꝙ ſit Colonienſiū, hoc eſt, D. Aug. fideliū omniū, totiuſq; Catholicæ Eccleſię de cōcupiſcentia iudiciū, paucis aperiamus, vt qui ſe æquos præſtare iudices voluerint, veritatē in promptu habeāt: & ſi inter ſe vtraq; conferātur, quātū valeāt Kēnicij argumēta, manifeſtū fiat & exploratū.

Concupiſcentiam ante baptiſmum, quia ex iuſtitiæ originalis deſtitutione profecta homini ineſt, peccatum eſſe, vnà omnes cum Colonienſibus fatemur, ita tamen vt in originalis iuſtitiæ deſtitutione peccati ratio potiſsimùm poſita ſit. Quare concupiſcentia peccatum eſt, quâ iniuſtitia originali informatur, & ex illa ineſt. Nam ſi à natura ita eſſemus affecti (vt Pelagius temerè effutiebat) aut animus quouis alio miſerando caſu qui culpa vacaret, diræ concupiſcentiarum tyrannidi & importunitati ſubij-

ſubijceretur, miſer quidem & afflictus meritò haberi, nuſquam tamen peccator dici potuiſſet. Cum igitur in ſacro lauacro iuſtitia nobis fuerit reſtituta, omnis ſanè peccati ratio ſimul abolita & abraſa eſt, manétque concupiſcẽtiarum aculei, qui nos pungant & torqueant, noſque miſeriæ noſtræ perpetuò admoneant, ſed peccati fonte obturato & oppilato, omnis rationis peccati ſunt prorſus expertes. Atq; ita quę poſt baptiſmum concupiſcẽtia manet, omni prorſus peccati turpitudine atq; ratione caret. Cum verò in ſacris literis peccati nomen latiſsimè pateat, quàm ſæpiſsimè docet Aug. concupiſcentiam in renatis ideò peccatum dici, quia ex peccato tanquàm ex peſtifero fonte dimanauit, atque peccato exhauſto, adhuc manent illius in humanis mentibus expreſſa veſtigia, quæ ad peccandũ nos alliciunt, & quaſi impellunt.

At video Kemnicium inane prorſus & puerile exiſtimare, ex peccati venia, illius mortificationẽ & deſtructionẽ cõcludere. Quocirca quãuis cõcupiſcentię peccatũ remitti dicat, mortificari tamen nullo pacto induci poteſt vt cõfiteatur. Quòd ſi rẽ illã quę in paruulis peccatum fuit, hoc eſt, concupiſcentiam ipſam, intelligat non abſtergi & extingui, nemo ſanè vnquam tanto-

toperè inſanire poterit qui id neget. At pec cati ipſam turpitudinem elui & mortificari, atque ita extingui vt concupiſcẽtia peccatum propriè dici minimè poſsit, & explicauimus abundè & luculẽtiſsimè docet D.
Rom.6. Paul⁹ in Epiſtola, quę eſt ad Romanos, cùm ex forma & ſimilitudine quam ſacrum baptiſma habet cum morte & ſepultura Chriſti, peccato nos mortuos eſſe, non ſemel cõcludit. An ignoratis (inquit) fratres, quia quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in mortem ipſius (id eſt, ad imaginem mortis illius) baptizati ſumus? Cõſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortem. Quid verò eſt aliud, baptiſmum noſtrum imaginẽ gerere mortis Chriſti illiuſq́; præclaram humationẽ & ſepulturam repręſentare, quàm peccata omnia non aliter baptiſmi vi & robore extingui atq; deleri, quàm & Chriſtus verè pro nobis mortuus & ſepultus eſt? atque cum Chriſto renatorum crimina ita ſepeliri, vt ex veteribus turpitudinibus nihil iam prorſus appareat? Quem
Cyrillus Hieroſol. catecheſi myſtagogica 2. locum elegantiſsimè mea quidem ſentẽtia illuſtrat Cyrillus Hieroſolymitanus, cùm trinam illam merſionem quæ in baptiſmo fieri ſolet exponit, Illa (inquit) ſalutis aqua, & ſepulchrum nobis, & mater effecta eſt. & quod Solomon dixerat de alijs, hoc in vos
optimè

optimè quadrat. Dicebat ille, Tēpus parien di, & tempus moriēdi. De vobis dici contrà poteſt, Tempus moriendi, & tempus generandi. nam id vtrunque vno eodemque fit tempore: ſimulque mors & generatio veſtra concurrit. ò nouum & inopinatū myſterium: nos quidem non reuerà morimur, non reuerà ſepelimur, nec verè cruci affixi ſumus, ſed in imagine tantū noſtra eſt imitatio, in veritate autē ſalutis aſſecutio: Chriſtus verè crucifixus eſt, verè ſepultus, & verè ſurrexit, & hæc omnia nobis donauit, vt cùm imitatione paſsionis eius communicauerimus, reuerà ſalutem lucremur. O' excellentem benignitatē, Chriſtus manus ac pedes ſuos incontaminatos clauis perfodi paſſus eſt, & per hoſce tantos dolores mihi nihil eiuſmodi patienti ſalutē cōfert. Nemo itaq; exiſtimet, baptiſma tātùm remiſsiōis peccatorū, verùm etiam adoptionis filiorū ſeſe accipere, ſicut Ioannis baptiſma ſolam peccatorū condonationē prę̃ſtabat. Nos verò de Chriſti baptiſmo certi ſumus, quod ita vt eſt peccatorum ablutio & donum ſancti Spiritus conciliat, ſic & Chriſti paſsionum imaginem gerit. propterea & Paulus paulò antè exclamabat, An ignoratis (dicens) quòd quicunque baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in morte ipſius baptizati

ſumus:conſepulti ergo ſumus ei per baptiſmum in morté: hæc dixerat declarás quòd baptiſmus remiſsionem peccatorum & adoptionem filiorum conciliat, non autem iam veras Chriſti paſsiones imitamur, ita vt ibi paſsio fiat. Vt igitur diſcamus, quòd quæcunque Chriſtus pro nobis noſtraque ſalute ſuſtinuit, verè & non apparenter perpeſſus eſt, noſque participes earundem paſſionum efficimur, idcircò accuratè docens clamat Paulus, Si.n.inſiti facti ſumus illi ſimilitudine mortis ipſius, certè & reſurrectionis erimus participes. Pulchrè autem vocas inſitos. quia enim hîc vitis vera plátata eſt, nos quoque communione baptiſmi complantati ſumus morti eius. Adhibe autem magna cum attentione mentem verbis Apoſtoli. Non dixit enim, complantati ſumus morti, ſed ſimilitudini mortis. vera namque mors Chriſti fuerat anima eius à corpore ſeparata, & verè ſepultus: in nobis autem mortis quidẽ & paſſionum quædam eſt ſimilitudo, ſalutis verò non ſimilitudo ſed veritas. hactenus Cyrillus. Quę verò mox apud Paulum ſequuntur verba, Vt quomodo (inquit) Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. eò ſanè tẽdunt, vt doceat non minùs neceſſe eſſe no-

Rom.6.

uo viuendi genere Chriſti reſurrectionem imitari, quàm baptiſmate mortē & ſepulturam repręſentare: & ſicut Chriſtus mortuus & ſepultus eſt, non quò perpetuò in ſepulchro deliteſceret, ſed vt paulò pòſt reſurgens vitā gereret à priori abiectione & mortalitate valde diſsimilem: ita peccatorum ille interitus in baptiſmo eò ſpectat, vt vita deinceps renatorũ non quidē cupiditatũ impulſionē carniſq; pruriginem ſequatur, ſed ſecundũ ſpiritus leges informetur. Hęc enim tanta baptiſmi vis imaginem mortis & ſepulturæ Chriſti gerens, parũ ijs hominibus ꝓderit, qui poſtquàm ſacro fuerint lauacro expiati, nefarijs ſeſe criminibus infecerint, turpitudinibus cōtaminauerint, atq; ſub cupiditatũ tyrannidem, importuniſsimumq́; dominatum ſubiecerint. Quæ paulò pòſt clariùs idē Paulus his verbis explicat, Vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati (id eſt quicquid peccati rationem habet) vt vltrà non ſeruiamus peccato. Quomodo autē cohęrere inter ſe poſſunt, veteris hominis peccata Chriſti cruci eſſe affixa, & viua in nobis perpetuò manere? dirutum eſſe & euerſum illorum importuniſsimũ dominatum, & concupiſcētiam peccati rationē nunquam exuere, nullaq́ue baptiſmatis vi aliorum'ue Rom.6.

ſacramentorum virtute fœditatem iſtam extingui atque deleri poſſe? Quare, Kemnici, remiſſum illud crimen & condonatũ dici nulla ratione poteſt, cuius turpitudo & fœditas in nobis adhuc infixa hæret & viuit? vnde fuit, vt ſanctiſsimus ille Pontifex
Gregor. Gregorius appoſitiſsimè dixerit, poſt baptiſmum ſola peccatorũ cadauera in mente relinqui: quia ſcilicet, concupiſcētia manet nulla macula informata & polluta. At Auguſtini auctoritas te ſola mouet, cui hac in re repugnare nefarium ducis & ſacrilegum, à cuius placitis vitæque inſtituto vtinam nunquàm tuus Lutherus ſcelerate defeciſſet, & quam fidem illi habendam eſſe Caluinus affirmauit, ei perpetuò adiunxiſſet. neque enim vnquam veſtram cum Eccleſia coniunctionē dirimeretis, aut hac de re eſſe nobis vlla contentio potuiſſet, cùm ab Aug. ſententia vt cæteris in rebus, ita in hac vna nullo modo diſcedamus: ſed qui à Caluini delirationib. ſummopere abhorremus, qui illius impietatem execramur, perfidiam deteſtamur, non poſſumus illud Caluini de Auguſtino elogium non approbare: ita enim ſcribit, Neque opus eſt multùm inueſtigando, laborare quid veteres ſenſerint, quando vnus Auguſtinus ſufficere ad id poteſt, qui fideliter, magnaque

Cal. inſtitutionũ lib. 3. c. 3. de Auguſtino iudicium.

cum

tum diligentia omnium ſententias collegit. Ex illo igitur ſumãt lectores, ſi quid de ſenſu antiquitatis habere certi voluerint.

Quid verò Aug. de concupiſcentia, quæ in renatis manet ſentiat, manifeſtè ſanè tunc aperuit, cùm multis demonſtrauit cõcupiſcentiam in ijs qui ſacro ſunt lauacro ſanctificati, peccatum dici nullo modo poſſe, niſi quia per peccatum introducta fuit, illamque poſt ſe peccatũ reliquit: aut quia ad peccandum inuitat & allectat, cuius tamen impulſionibus quãdiu humanus animus non paret, peccator dici verè non poteſt. & cõtra duas Epiſtolas Pelagianorum: infidelium illas eſſe voces aſſerit, in baptiſmo non auferri prorſus crimina, ſed ita radi, vt peccatorũ radices in mala carne reſideant: illorum verò, qui veram & integram fidem colunt, firmam eſſe & conſtantẽ ſententiã, baptiſmatis vi peccata non radi, ſed radicitùs extrahi & conuelli. Abraſorum verò pilorũ radices, quæ infixæ in cute relinquuntur, cùm diſsimiles à pilorũ natura non ſint, alios rurſus procreare natæ ſunt. Quocirca qui peccata raſa tantũmodò eſſe aiunt, altiſsimis illa defixa radicibus manere innuunt, quæ nulla vnquam vi labefactari poſsint. quod cùm impium ſit cogitare, abradi in baptiſmo peccata non pij at-

Aug. lib. de Nuptijs & cõcupiſcentia. c. 23.

Aug. 1. li. contra duas epiſtolas Pelagianorum. c. 13

que Chriſtiani hoĩs,ſed ſacrilegi & ſcelerati voces eſſe arbitratur. Quod vt luculẽtius explicet, addit, Sed de iſta concupiſcentia carnis falli eos credo vel fallere, cũ qua neceſſe eſt vt etiam baptizatus, & hoc ſi diligẽtiſsimè proficit & ſpiritu Dei agitur, pia mẽte confligat. Sed hæc etiam ſi vocatur peccatum, non vtiq; quia peccatũ eſt, ſed quia peccato facta eſt, ſic vocatur: ſicut ſcriptura, manus cuiuſq; dicitur, quòd manus eam fecerit. Peccata autem ſunt, quæ ſecundum carnis concupiſcentiam vel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitãtur, quæ trãſacta reos tenent, ſi non remittantur. Et pau cis interiectis addit, Et ideò iam non ſit peccatum, ſed ſic vocetur, ſiue quòd pecca to facta ſit, ſiue quòd peccandi delectatione moueatur, etſi ei, vincente delectatione iuſtitiæ, non conſentiatur. Neq; propter ipſum, cuius iam reatus lauacro regeneratiõis abſumptus eſt, dicitur in oratione baptizati, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. ſed propter peccata, quę fiũt, ſiue in eius cõſenſionibus, cùm ab eo quodlibet vincitur quod placet, ſiue cùm per ignorãtiam malũ quaſi bonum placet ei. A quibus conſenſionibus neminem prorſus liberũ reperiri mox docet Auguſtinus. Quòd ſi in memoriam

reuoces,

reuoces, Kemnici, quoties Diuus Auguſtinus ex illis à Chriſto ad orandum inſtitutis verbis, Dimitte nobis debita noſtra: ꝓbare ſoleat, neminē peccati eſſe expertem, ſatis intelliges, cōcupiſcentiam peccatum ab illo nullo modo iudicari, cùm concupiſcentiam illa deprecatione minimè contineri atque comprehendi aſſerat, quod ipſum repetit in Epiſtola ad Aſſeliū Epiſcopum, multiſq; oſtendit, pręcepto illo, Non concupiſces: non quidem concupiſcentiæ motus prohiberi, ſed voluntatem comprimi, ne concupiſcentias ſequatur. Perlege, Kemnici, quæ elegantiſsimè ſcripſit idem Auguſt. contra Iulianum, præſertim cùm ſæpiùs repetit D. Ambroſij ſententiam, in baptiſmo omnia mortua eſſe vitia, ſed eorum nos curare debere quoddāmodo ſepulturā. Nam cùm maneat cōcupiſcentia, quæ peccati ratione extincta, nos tamē exagitat & torquet, peccati ſolùm cadauer pręſe ferre videtur: hanc, inquam ſententiam cùm ornatè, & ſubtiliter admodū explicat Auguſtinus, ait, In hoc bello (quod ſcilicet concupiſcentia cum mente, & ratione continenter gerit) laborātes, quamdiu vita humana tentatio eſt ſuper terram, non ideò ſine peccato non ſumus, quia hoc quod eo modo peccatum dicitur operatur in membris

Aug. in Epi. 200

Aug. lib. 2. contra Iulianum Pelagianum.

bris repugnans legi mentis, etiam ſi non ſibi ad illicita cõſentientibus nobis. Quantum enim ad nos attinet, ſine peccato ſemper eſſemus, donec ſanaretur hoc malum, ſi ei nunquã cõſentiremus ad malum. Quid, quæſo, dici ab Auguſtino potuit enucleatius? quid explicatius? ſi concupiſcẽtiarum aculeis puncti, atque illarum ſtimulis & ignibus ſepti, peccatores dici, contaminati, ſceleribuſque infecti haberi non poſſunt quamdiu concupiſcentiarum impulſibus non ſuccumbunt & cedunt, quis iam contendere audebit, concupiſcẽtiam verè peccatum ab Auguſtino dici atque cenſeri? Infinitum eſſet & minimè neceſſarium ſingula loca cõnumerare, in quibus idem Auguſtinus conſtanter docet, concupiſcentiam peccatũ nequaquã eſſe: dici verò aliquãdo peccatum, tum quia ex peccato originali profluxit, tum quia ad peccãdum allicit & quaſi titillationibus trahit. quare nihil nos mouere debet, ſi offendamus aliquãdo cõcupiſcentiã peccatum ab illo dici, cùm eundem habeamus ſui interpretem, nobiſque animi ſui ſenſum ita aperientem, vt non propriè peccati vocem accipiendam eſſe velit, niſi cùm mens illius impulſionibus ſuccumbit atq; titillationum conſilia ſequitur. Qua ratione lib. 5. contra Iulianum Pelagia-

Aug. li. 5. cõtra Iulianũ c. 3.

lagianum, quo loco potiſsimùm fidit Kęnicius, concupiſcentiam cum cæcitate cordis conferens, & peccatum eſſe dicit, & pœnam peccati, atq; illius cauſam: quid tamen ſenſerit, mox aperuit, cùm ait, pecccatum eſſe, quia ineſt illi inobedientia contra dominatum mentis, hoc eſt: Tunc concupiſcentia peccatum dicitur, quando mens cupiditatū procellis agitata, diuinam legem conculcat, ſicut & cæcitas mentis peccatū dicitur, quando in Deum non creditur. Id namq; quod propriè peccatum dici debet, non in ſola impulſione, ſed in actione impulſionis imperium ſequente conſiſtit, vt ex eodem Auguſtino abundè demonſtrauimus: pœna verò peccati, concupiſcentia appellatur, quia reddita eſt meritis inobedientis, & cauſa (inquit) peccati, dicitur defectione conſentientis vel contagione naſcẽtis. Kemnicius verò tam longè ab Aug. mente aberrat, vt multa illius congerit teſtimonia, quibus affirmat cõcupiſcentiam malam eſſe: ex quibus concludit homo argutus & diſertus, in peccatis fore numerandam: neq; item illū pudet aſſeuerare, ſummam ſententiæ Colonienſium eſſe, *Concupiſcentiam in baptiſmo per gratiam credentibus non tantùm remitti, ut non imputetur ad dānationem ſed effici ut ipſa concupiſcentia in ſe & ſua*

natura

natura non ſit amplius res mala, & diſplicēs Deo: *& etiam ſi* Deus *cum illa uellet in iudicium intrare, remoto gratiæ umbraculo, non tamen poſſet reum facere æternæ damnationis.* Non poſſum autem ſatis mirari, tam eſſe Kemniciū acerbo odio & pręcipiti effrenatoq́; furore obcæcatum, vt non videat non omne malum peccatū eſſe. Quare neq; Colonienſes cùm cupiditatem peccatum eſſe negant, malam eſſe inficiari, neq; D. Auguſtinum cùm malam eſſe aſſerit, peccatū eſſe vllo pacto exiſtimauiſſe: nam cùm malum boni ſit ſola deſtitutio, peccatū verò illud ſolū dici poſſit, quod nos Deo facit odioſos: quis non videt, permulta eſſe mala, quæ peccata nequaquam ſunt? Diuinarum enim humanarumq́; rerum ignorationem, ſtultitiam, inſaniam, in malis tu numerandas ducis? Si mala eſſe minimè exiſtimas, neque quæ ijs oppoſitæ ſunt animi dotes, bona dices. Cùm igitur mala illa eſſe negare nemo ſui compos poſsit, itáne inſanies, vt ingenitas iſtas ſimileſque alias animorum ęgrotationes & morbos magis peccata ducas, quàm corporis quaſuis ægritudines & imbecillitates? D. verò Auguſtinus, quem tu potiſsimùm cauſę patronum aſciſcis, cupiditatem in ijs rebus numerat quæ mala quidē ſunt, peccata verò dici nulla ratione poſſunt.

Ita enim ſcribit, Tu autem qui putas quòd ſi malum eſſet cõcupiſcentia, careret ea qui baptizatur, multùm erras: omni enim peccato caret, non omni malo: quod planiùs ita dicitur, omni reatu omnium malorum, non omnibus malis. Nunquid enim caret corruptione corporis? an non eſt malum quod aggrauat animam? Nunquid caret ignorantiæ malo, per quod à neſcientibus innumerabilia perpetrantur mala? An parum malũ eſt, per quod homo non percipit quæ ſunt ſpiritus Dei? & cùm multis probet, ignorantiam magnum quoddam malum eſſe, addit, Non igitur caruerũt tanto ignorãtiæ malo in lauacro regenerationis, vbi tamen omnibus caruerunt ſine dubio peccatis. Ex quibus concludit, cupiditatem quæ in regeneratis reliqua ſit, adeò quidem malum eſſe, vt cum illa nobis ſit perpetuò confligendum, omnem tamen peccati immunditiem ſacro lauacro fuiſſe abſterſam & planè dilutam: quod ipſum ijs verbis docet Diuus Anſelmus, De nulla namque culpa quæ ante baptiſmum in illis erat, poſt baptiſmum arguitur, quamuis ipſa corruptio & appetitus quæ ſunt pœnæ peccati, non ſtatim in baptiſmo deleantur, nec vllum illis imputatur delictũ poſt baptiſmũ, niſi quod ſua voluntate fecerũt. *Aug. l. 6. cõtra Iulianũ. c. 5* *Anſel. de cõcordia gratiæ et lib. arbitrij.*

vnde

vnde apparet, quòd corruptio & mala, quæ fuerunt pœna peccati & poſt baptiſmum remanēt, nō ſunt per ſe peccata. ſola namq; eſt per ſe iniuſtitia peccatum, & illa quæ ſequuntur iniuſtitiam propter ſuam cauſam iudicantur peccata, donec ipſa remittãtur: nam ſi peccata eſſent, in baptiſmo delerentur, in quo omnia peccata in sãguine Chriſti lauantur. Hactenus Anſelmus. In æternos verò ignes cū nemo à iuſtiſsimo & integerrimo Iudice Deo detrudi poſsit, niſi ſceleribus ſit contaminatus & infectus, qui illis caret & diuini ſpiritus cœleſtiſque iuſtitiæ eſt muneribus abundè exornatus, nihil herclè eſt, quòd Dei vltionem iurè ac meritò vereatur. Quamobrem ſcitè admodùm & religiosè Colonięſes Patres docēt, ſolis cupiditatum aculeis incitatum haud quaquam eſſe diuinæ vltionis reum, quæ in ſolos nefarios & ſceleratos animaduertit. Id quod non modò diuinam gratiam & miſericordiam non deijcit, ſed mirum in modum extollit & erigit, quæ tam abundè peccata noſtra deleuit, vt nullo diuinæ vltionis metu tangi meritò poſsimus, quādiu iuſtitiam & innocentiam à Deo nobis largiter donatam ſarctam tectam conſeruabimus. Quod D. Auguſtinus voluit ſignificare, cùm ſæpiùs ait, cōcupiſcentiæ reatum

tum in baptiſmo prorſus extingui, hoc eſt, ita ratione peccati ſpoliari, vt iam nequeat hominē facere æternæ damnationis reum, quamdiu illius ſuaſionibus libera voluntas non obtemperauerit, eiuſq́; ceſſerit impulſibus.

In 6. Axiomate carpit Kemnicius Colonienſes, quòd arbitrētur duram eſſe atque adeò παράδοξον Monhemij ſententiam aſſerētis, opera non renatorum quamtumuis ſpecioſa eſſe videātur, inter peccata recenſenda fore, atque hanc eſſe contendit D. Aug. mentem, libro præſertim 4. contra Iulianū Pelagianum cap. 3.

Res hæc, quæ à Kemnicio in quæſtionē vocatur, controuerſa eſt & diſſenſionis plena inter doctiſsimos, non recentiores modò, ſed antiquiſsimos Theologos. quidam enim omnes eorum hominum qui à vera Dei cognitione valde ſunt alieni, cogitatas actiones & cōſultò ſuſceptas ita deijciunt, vt peccato nullam vacare arbitrentur. Alij verò nullam horum hominum virtutem veram eſſe, perfectam, omniq́; ex parte abſolutam, atq; adeò æternis pręmijs dignam confitentur quidem, poſſe tamen aliquando humanas vires generalibus tantùm auxilijs fultas & ſuſtentatas, omnem peccati turpitudinem vitare arbitrantur. Quæ hac

tanta in re fuerit Auguſtini ſententia, paulò poſt aperiemus. Diuus tamē Proſper maximus Auguſtini aſſectator, cùm horū hominum actiones, quas prę infidelitate referre in Deum non poſſunt, nil illis prodeſſe aſſeruiſſet, plurimùm etiam obeſſe his verbis teſtatur. Et quid dico, nihil eis profuerunt, immo etiam nocuerunt, dicente Apoſtolo, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. non dixit omne quod non eſt ex fide, nihil eſt, ſed dicēdo, omne quod nō eſt ex fide, peccatū eſt, declarauit quòd omnia bona, aut ex fide geſta virtutes ſunt, quæ profectò iuſtificant, aut ſi non fuerint ex fide, non ſunt aliqua bona credēda, ſed vitia, quę nō iuuāt ſuos operarios, ſed cōdemnāt inflatoſq; præcipitant, atque à finibus æternæ ſalutis eliminant. Cum Proſpero verò vt multi conſentiunt, ita plurimos ab eo diſſentire, & Kemnicius confitetur, & ſatis, vt ſpero, oſtendemus. Quare circumſpectiſſimè ſane Colonienſes Patres cenſuram ita temperârunt, vt non impiā Monhemij ſententiam appellarent, aut cum Eccleſiæ ſenſu, ſed cùm vera, & communi huius tempeſtatis doctorum ſententia pugnare dicerēt. Tridentini verò Cōcilij decretum cū anathemate in eos animaduertit, qui opera omnia ante iuſtificationem facta, peccatum eſſe

Proſper lib. 3. de Vita contemplatiua, cap. 1.

Conciliū Trident. ſub Paulo Tertio Seſſ. 6. canon. 7.

eſſe dicunt,Lutheri, Melanchthonis,Buceri cæterorumque huius factionis hominum inſaniá comprimit, qui non ſolùm infidelium opera peccata eſſe cenſebant,ſed vt iuſtitiam extollerent, ita naturã deprimebãt, vt neque vllo cœleſti beneficio exornari poſſe,quin prius iuſtitia informaretur: neque ab ea quidquam quamdiu iuſtitię eſſet expers,emanare non ſceleratum atque nefarium dictitarent. Quod quàm ſit & à communi Eccleſiæ iudicio, & à Diui Auguſtini ſententia alienum ſatis intelliget,qui animo ac ratiõe luſtrauerit loca illa,in quibus non ſemel Auguſtinus prędicat miriſq; laudibus effert,permulta ſceleratorum opera, neq; quicquam in illis criminis agnoſcit: & præſertim perpẽderit, quæ hac de re vno atque altero loco ſcribit. Ab hac igitur Lutheri inſania cùm non longè abſit Monhemius,qui non tã diuinę cognitionis,quàm iuſtitiæ defectui hanc fide carentium peccandi quaſi neceſsitatem aſcribit, vt ex ipſius quinto dialogo luculẽter conſtat,meritò ſanè hoc Concilij decreto Colonienſes vſi ſunt, vt tantam hanc delirationem reprimerent. Cuius ſacroſancti Concilij auctoritatem cùm Kemnicius proterit & proculcat, facit id quidem vafrè, & latronum profligatiſsimorũq; hominũ more,

Aug.li.3. Hipog.et de ſpiritu & litera.

qui crucem, quam ſcelerum conſcientia ve rentur vt ſupplicium infandum, crudele, & ab humanitate longè alienum procaciter execrantur, & eiectum cupiunt. Hæc verò Concilij Tridētini integerrima definitio, quàm ſit diuinis verbis, quę ſolùm à nobis illorum aduerſarij expetunt, conſentanea, planum faceremus, niſi quàm longiſsimè ab inſtituti noſtri ratione abſcedere videremur.

Vt igitur ad incœptā diſputationem reuertamur, quo genere infidelium opera cēſenda ſint, nondum eſt ab Eccleſia ſacriſq; Concilijs (vt arbitror) definitū: ſed quemadmodū cuiq; liberum eſt opinari, ita multis magniſque rationibus Colonienſium ſententia ſapientiſsimis viris vera & ſana videtur, quæ non ita humanas vires extollit, vt ſtatuat generali ſolo lateque patenti Dei auxilio, quod rebus omnibus quę natura conſtant pro cuiuſque natura commune eſt, præclaras omniq; ex parte abſolutas actiones ſuſcipi ab homine poſſe: ſed peculiaribus diuinæ bonitatis ſubſidijs opus eſſe docet, vt omni turpitudine careant, virtutiſque nomen mereantur, quamuis ſola
Aug. l. 4. cōtra Iulianū, c. 3 moralis philoſophię trutina examinentur. Quod Diuus Auguſtinus vt multis in locis à Colonieſibus recitatis aſſerit, tū maximè vbi

vbi in hæc verba loquitur, Quãto (inquit) tolerabilius illas, quas dicis in impijs eſſe virtutes diuino muneri potius, quàm eorũ tribueres tantummodò voluntati? licet ipſi hoc neſciant, donec ſi ex illo ſunt prædeſtinatorum numero accipiant ſpiritum qui ex Deo eſt, vt ſciant quę à Deo donata ſunt eis: quum verò in omni humana actione generale Dei auxilium neceſſariò includatur, impiorum autem virtutes non ipſorũ voluntati, ſed diuino beneficio aſcribendas eſſe Auguſtinus ait, ſatis indicat peculiarius quoddam illud eſſe, & non idem auxilium, quo in vniuerſis actionibus omnes vtimur. Verum etſi fateamur eos qui à vera & expreſſa Dei cognitione alieni ſunt, diuinis præſidiis peculiaribuſq; ſubſidijs indigere, vt opera faciant omnis culpę vacua, minimè tamẽ arbitramur omnes illorum actiones conſultò & cum deliberatione ſuſceptas, peccata eſſe. Neque.n. Dei ignoratio ita naturam mentemque euertit, vt neque boni quicquam cognoſcere, neq; quæ agnoſcit, proſequi diuinis auxilijs ſubleuata poſsit. D. enim Aug. poſtquàm multis demonſtrauit, illa Pauli verba, Gentes quæ legẽ non habẽt, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, de ijs eſſe hominibus intelligenda, qui ad Euangelij lumẽ non ex Moſis lege, *Aug. De ſpiritu et litera. cap. 28.*

 ſed

ſed ex gentibus aſciti, naturam habent per Chriſti gratiã reſarcitam & reparatã, addit, Veruntamen quia non vſque adeò in anima humana imago Dei terrenorũ affectuũ labe detrita eſt, vt nulla in ea velut lineamẽta externa remanſerint, vnde meritò dici poſsit etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ, facere aliqua legis vel ſapere, & hoc eſt quod dictum eſt, quia gentes quæ legem non habent, hoc eſt legem Dei, naturaliter quæ legis ſunt faciunt. & quia huiuſmodi homines ipſi ſibi ſunt lex, & ſcriptum opus legis habent in cordibus ſuis, id eſt non omninò deletum eſt, quod ibi per imaginẽ Dei cum crearetur impreſſum eſt. Nam ſi ad Socratẽ, Platonẽ, Philoſophorumq; omnium facilè principem Ariſtotelem & cęteros antiquiſsimos philoſophos animum aduertamus, præclaros illos quidẽ fuiſſe virtutum magiſtros, facilè intelligemus. neque enim virtutes nudas omnibuſque inſignijs deſtitutas tradiderunt, ſed ijs ornamẽtis quæ Græci περιστάσεων, noſtri verò circumſtantias vocant, ita decoratas, vt ſine illis virtutes dici minimè poſſe, ſapienter & copiosè docuerint. Cum igitur ij tum intelligendi vi & efficacitate ducti, tum maximè diuino lumine illuſtrati, apertam & abditam multarum rerum veritatem percipere, ad

virtutumq́ue veram rationem penetrare potuerint, nõ video quare non eadem poſſint cœleſtibus adminiculis confirmati ſtudiosè exequi quæ verè intellexerunt: cùm præſertim humana mens, quamuis vera ſit & integra diuini numinis cognitione deſtituta, capax ſit cœleſtium auxiliorum. Quæ & ſi non valeāt ad homines iuſtificandum, neque vt opera talibus auſpicijs facta æternæ ſint felicitatis digna, quæ recta in Deum fide tãquàm firmiſsimis fundamentis excitatur, tamen ad peccata euitanda plurimum momenti habent, vt ex D. Auguſtino diſcimus, qui hęc Dei auxilia ſæpiùs cõparat cum muneribus quæ Abraham dedit filijs concubinarũ, ab hæreditate Iſaac valde diſsimilibus, quam etſi ille ſolus adierit, nothi verò & ex concubinis ſuſcepti filij, tam illa quàm patrijs laribus fuerin_ expulſi, ſuis tamen muneribus non prorſus caruerunt. Quamuis igitur ij, qui fid à Chriſto geniti, charitate aluntur & ſuſtentantur, Iſaac perſonam gerant, quibus cœleſtis hæreditas debetur, reliqui tamen qui & à vera Chriſti cognitione alieni & varijs ſunt ſceleribus implicati, etſi vt nothi & ſpurij filij exhæredes ſint, & à paterna domo extorres, nihilominus liberalitate patria vtuntur, diuiniſq́; beneficijs

non ſemel augentur, quibus opera efficere poſsint nulla culpa contaminata, ſed egregia laude digna: fuiſſe tamen mercedem harum virtutum longè diſparé illi, quę Chriſtianis virtutibus eſt præſtitura, luculenter explicat D. Hieronymus in Aggæum prophetam. Chriſtianarum enim virtutum præmia, æterna inquit eſſe & planè diuina: reliquarum verò omnium exilia & quæ ſimul cum tempore intereunt: nam cùm virtus ſterilis eſſe minimè poſsit, nulla profectò ſuis præmijs deſtituetur vnquã. Quare D. Auguſtinus Romanorũ virtutibus tam latè patens imperium aſcribit, & D. Hieronymus, nihil, inquit, ethnicos boni feciſſe quod abſq; mercede Dei iudicio præterierit, qua etſi dum viuerent nunquam donarentur, in præmiorum certè loco numerandum ducit D. Auguſtinus, quòd illi in tartara detruſi mitiora perferant ſupplicia, qui officium in vita coluerunt. atque ita quãuis, vt ex Paulo accepimus, præclara opera nihil illis proſunt, qui nullis ſunt charitatis ornamentis illuſtrati, vt ſumma atque ſempiterna felicitate perfruantur, plurimũ tamen prodeſſe ad extremi iudicij tolerabilius ſupplicium ſubeundum, ſępe Auguſtinus aſſerit. Atq; adeò cùm ſine fide impoſſibile ſit quenquam Deo ita placere, vt ſempiter-

Hier. in Aggæum cap. 2.

Hier. in Ieſai. c. 29.

Lib. de patiẽtia, c. 26. 4. li. cõtra Iulianum.

piternis cœleſtibuſque præmijs afficiatur, non tamen omnia fide carentium opera illi ita diſplicere exiſtimandum eſt, vt crimina ſint cruciatibus ſupplicijſq; digna. Qui verò Auguſtini diuerſa loca diligenter cõtulerit, ſatis, vt puto, intelliget, illum cenſuiſſe, tum poſt naturam deprauatam cupiditatibuſque infectam nullum opus perfectum & abſolutũ edi ab homine poſſe ſine peculiari Dei auxilio: tum verò eorum hominum opera, qui fidei lumine ſunt deſtituti, peccata vt plurimùm eſſe, non tam quidem quia ab impio animo fidei Chriſtique cognitionis experte profecta ſunt, quàm quia non omnium conditori Deo, ſed inani gloriæ peculiaribuſque commodis & voluptatibus ſeruiunt. Nam cùm virtus non ſolo officio, hoc eſt, actione ipſa, ſed fine etiam conſtet, qui pręclaram actionem in prauum finem dirigunt turpiter ſanè labuntur ac errãt. Rarò autem cum eueniat vt qui Dei cognitione non ſunt exculti, temporalibus commodis non indulgeant, & vulgi opinioni deſeruiant, raro etiam actiones ſuſcipere poſſunt omnis culpæ expertes. Quocirca cum D. Aug. probaſſet, officia ſine fine, virtutes dici nõ poſſe, addit, Proinde virtutes quæ carnalibus delectationibus vel quibuſcunque commo- *Aug. 4. l. cõtra Iulianũ c. 3.*

dis&emolumentis temporalibus ſeruiunt, veræ prorſus eſſe non poſſunt: quia verò ta les fuiſſe Fabricij, Reguli, Fabij, cæterorũ-que Romanorum virtutes paulò pòſt aſſeruit, virtutes appellari nequaquàm poſſe contendit. Quod luculẽtiùs alibi explicat, & confirmat Marij exemplo, qui Virtuti & Honori phanũ dicauit, quo facto non obſcurè declarauit vir laudis auidiſsimus, Romanos nullum alium virtuti finem, quàm honorem præſtituiſſe. Quare non quidem inficiatur Auguſtinus, aliqua infidelium opera virtutũ nomine digna eſſe, cùm ſæpe doceat nullũ eſſe tam ſceleratũ & impium vitæ genus, in quo non poſsint quandoq; aliqua bona opera reperiri: neque illorum actiones quæ nullo abſurdo fine contaminantur, omni culpa vacare denegat. Nam etſi infidelis mens illas in Deum quẽ ignorat referre nequaquã poſsit, in maximã tamen Dei gloriã illæ cedunt, quæ nulla ſunt turpitudine inquinatæ. Sed quoniam rari admodùm infideles ſunt, qui temporalia inaniaque commoda ſtudiorum ſuorum finem non conſtituant, virtutum officia ab illis facta, peccata appellauit Auguſtinus: quod voluit ſignificare cùm libro de Spiritu & litera, ait, permulta eſſe opera quę ſecundum iuſtitiæ regulam nõ modò non vitu-

Aug. li. 5. de Ciuitate Dei.

Aug. de ſpiritu et litera c. 28.

Aug. de ſpiritu et litera. c. 27

vituperare poſſumus, ſed etiam meritò laudare, quanquàm ſi diſcutiantur quo fine ſiant, vix inuenientur quæ iuſtitiæ debitam laudem defenſionem'ue mereantur. Quæ verò ratio Auguſtinum impulerit, vt diceret, virtútes, quæ nulli rei ſeruire volunt, veras minimè eſſe, ſatis aperuit in libris de Ciuitate Dei, cùm ait, illas eſſe arrogantiæ faſtuſq́ue pleniſsimas, quare cùm inflatæ atq; ſuperbæ ſint, non virtutes ſed vitia dicendas eſſe. *Aug. l. 19 de Ciuitate Dei.*

At pręclara illa facta, quæ nulla finis turpitudine inquinãtur, etſi virtutis nomine ac laude digna cẽſeat Augúſtinus, & ab infidelibus diuinis auxilijs adiutis atque ſubleuatis quandoque ſuſcipi poſſe non inficietur, perfectas tamen & cumulatas virtutes illas ſolùm dici poſſe arbitratur, quæ ad ſummã & ſempiternã felicitatẽ viã muniunt. Quod alibi ex peruulgata illa apud omnes Philoſophos definitione, Virtus eſt animi habitus naturæ modo rationiq́; conſentaneus, ad hunc modũ probat, Cùm beatitudinis cupiditas ſit in animis hominum à natura inſita atque innata, nihil certè humanę naturæ magis eſt conſentaneũ, quàm illa omnia, quæ ad beatitudinẽ comparandam plurimùm valẽt: vnde efficitur, minimè veras virtutes illas eſſe exiſtimandas, *Aug. li. 4 contra Iulianũ. c. 3*

quæ ad conſequendam felicitatem nobis fide promiſſam, nihil conferunt. Quare ſæpiùs eodem capite inculcat, in ſolis iuſtis pijſq; hominibus virtutē reperiri. Quo fit
Aug.l.de Patiētia. vt cùm Auguſtinus nō ſemel affirmet, extra veram Eccleſiam veras virtutes reperiri nequaquàm poſſe, tamen doceat nullo modo vituperandā eſſe, immo mirum in modum laudaudam ſciſmaticorum hæreticorumque hominum animi magnitudinem inuictamq; tolerantiam, qui æternæ gehennæ metu cōſternati, pro Chriſti nomine quæuis ſubeūt ſupplicia. cuius calamitoſæ perpeſsionis etſi ſempiternum fructum percipere impij & ſcelerati homines nō poſsint, neque ad felicitatem quam exoptant conſequendam quidquam momenti habeat, ac proinde nec perfectæ veræque virtutis nomen mereatur, virtus tamen eſt meritò nuncupanda, quia cùm nulla ſit præpoſtera atque peruerſa circunſtantia inquinata, peccatum dici nulla ratione poteſt. Quæ omnia ſi diligentiùs Kemnicius conſideraſſet, & diſputationis Auguſtini contra Iu-
Aug.l.4. cōtra Iulianū. c.3 lianum ſeriem aduertiſſet, percepiſſet ſanè quæ ſit illius mens, cum ait, Si gentilis nudum operuit, periclitantem liberauit, ægri vulnera fouerit, ad teſtimoniū falſum nec tormentis potuerit impelli, nunquid quia non

non eſt ex fide, peccatũ eſt? prorſus inquantum non eſt ex fide, peccatum eſt. quibus verbis ne ampliùs fallaris, Kemnici, memineris quæſo, D. Auguſtinum paulò anteà induxiſſe Iulianum humanas vires tantopere amplificantem, vt aſſereret, poſſe quidem illas nullis diuinis auxilijs confirmatas quæuis egregia & præclara opera, & quę omnes virtutis numeros contineant, facilè edere. quod cum perſuadere veterum Romanorum exemplis ſtuderet, validiſsimis verò argumentis refellat & coarguat Auguſtinus, omni diſputationis impetu fertur ad probandum, quicquid ab homine bene ac ſtudioſè fit, peculiari diuini numinis auxilio debere referri acceptũ. Romanorum verò ac reliquorũ infidelium opera quantumuis præclara eſſe videantur, ſi tamen ab infideli animo, hoc eſt, nullis cæleſtibus præſidijs confirmato oriantur, ſcelerata eſſe ac nefaria: quæ verò omni culpa carent, magis quidem Dei beneficio in illis, quàm ab illis fieri, eſſe exiſtimandum. Quæ enim ſolius ſtultæ & ſceleratæ voluntatis impulſione eduntur, fieri certè nequit, quin aliqua propoſiti finis labe ſint turpificata. Mala enim arbor bonos fructus edere nulla ratione poteſt. Quare cuncta ea bona quæ ab impijs fiunt, magis quidem cęleſtibus ſubſidijs,

ſidijs, quàm impiæ voluntatis viribus eſſe aſcribenda, conſtanter affirmat, quod cum quæſtiõis ſtatus eſſet, ijs verbis demum explicat, Quòd ſi & ipſa miſericordia per ſeipſam naturali cõpaſsiõe opus eſt bonũ, etiã iſto bono malè vtitur qui infideliter vtitur, & hoc bonũ malè facit: qui autem malè facit aliquid, profectò peccat. Ex quo colligitur, etiam ipſa bona opera quę faciũt infideles, non ipſorum eſſe, ſed illius qui bene vtitur malis ipſorum, aut eſſe peccata, quibus & bona malè faciũt, quia ea non fideli ſed infideli, hoc eſt ſtulta, & noxia faciunt volũtate. Ex qua Auguſtini oratiõe ſatis (vt puto) conſtat, illa ſolùm infidelium opera peccata ab illo dici, quę ab infidelitate, hoc eſt, ab animo nullis cęleſtibus præſidijs munito, peculiaribuſq; Dei ſubſidijs deſtituto exoriuntur: loci verò Pauli ad Romanos, Quicquid non eſt ex fide, peccatum eſt: interpretatione, quia planè & dilucidè in Colonienſium cẽſura continetur, ſuperſedendum eſſe exiſtimaui.

Aug. 4. l. contra Iulianũ. c. 3.

Mirari tamen iam nemo poterit, quòd tam inſolẽter Kemnicius inſectetur ſingulari pietate claram egregiaq; eruditiõe inſignem ſocietatẽ Ieſu, qui demẽtiſsima quadã temeritate neq; diuis quidẽ ipſis parcit.

„ Ne'ue foret terris ſecurior arduus æther,

petulan-

petulanti audacia concitatus, gigantum more cœlitibus bellum infert: nam cùm ſpendidiſsima tria veteris Eccleſiæ lumina, Iuſtinum ſcilicet martyrē clariſsimum, Clementem Alexandrinum, & Epiphanium referat dicentes, in lege naturæ permultos fuiſſe iuſtos, qui in Chriſtianis iure numerari debent, ita ſanctiſsimorum virorum auctoritate commouetur, vt illos non inſcitię modò, ſed impietatis etiam condemnare non vereatur. Quis verò ab omni pietate religionis tam erit alienus, quis ita mentis inops, quis ab omni humanitatis ſenſu tantopere abhorrens, qui tam effrenatam licentiam, tantamq́ue procacitatem non deteſtetur? hæccine, Kemnici, eſt tua erga diuos pietas: hæc obſeruantia, hic debitus & iuſtus honor? qui tam petulenter cęleſtia iura perfringis, ſanctis debitum officium venerationemq́; violas, auctoritatē labefactare ſtudes, tibi habēdam eſſe fidē arbitraris? ſi viros per quos pietas conſeruata, religio aucta, fides lōgè lateq́; propagata eſt, impietatis inſimulas, quid re liquum eſt, niſi vt apertis verbis fidei aduer ſarios, pios & ſacroſanctos habeas? ſed da veniam, quæſo, iuſto dolori, qui vereor ne me coëgerit modeſtiæ finib⁹ excedere. Neque enim dubito, quin ſi aliquādo diuino benefi-

beneficio reſipueris, apertè intelligas, me nunquàm ſatis tam demētem petulantiam potuiſſe amplificare. Sed iam videamus, quàm meritò viros ſanctiſsimos atque eruditiſsimos reprehendas, tantoque cum furore & inſania exagites atque contemnas, vt cùm nullam rationē reddas, tibi credendum eſſe, ſicut olim Pythagoræ arbitrare.

Fidem veramque Dei cognitionem, fundamentum iuſtitiæ perpetuò extitiſſe, nemo vnquam ſanę mentis dubitauit, cùm ſit non modò D. Pauli teſtimonijs, ſed omniū prophetarum vaticinijs, euangeliſtarumq; monumentis confirmatum. In fide enim veteres maioreſque noſtros teſtimonium
Ad Heb. iuſtitiæ fuiſſe conſecutos D. Paulus ait, vt-
11. pote ex qua iuſtus viuit, & iuſtitia omnis excitatur: veram autem Dei cognitionem non ex ſacris tātùm literis diuiniſq; oraculis, ſed ex rebus etiam ijs quæ ſenſibus ſub-
ad Rom. 1 ijciuntur, haberi poſſe idem Paulus teſtatur, cùm veterum philoſophorum crimina nulla ignorationis excuſatione defendi poſſe aſſerit, quippe qui abdita maximè & recondita Dei myſteria, & quæ cerni corporeis oculis non poſſunt, per res ipſas creatas tāquàm per fidiſsimos quoſdā interpretes docere diuinū numē ſolet. Vt.n. in reb. creatis diuinæ bonitatis amplitudo omnipotentiæ,

potentiæ,felicitatis,ſapientiæque ſplendor elucet,ita qui res haſce accurata circunſpectione conſiderauerit, diuinæ gratiæ lumine mentem illuſtrante(cuius ſola vis errorum omniũ tenebras propulſare poteſt) in Creatoris cognitionẽ venire facilè poterit. Quare qui diuini ſpiritus fulgôre illuſtrati,cœleſtibuſq; beneficijs aucti, in præclarum illud philoſophiæ genus incubuerũt, vt ex terrenis rebus cœleſtia,ex humanis diuina,ex temporalibus ſempiterna, ex creatis creatoris ipſius maieſtatis amplitudinem cognoſcerent, ab inani illa Deorum multitudine vehementer abhorruerunt,vnicum verò Deum,quẽ aſsidua meditatione totiſq; animi viribus inquiſiuerunt, & mente cogitationeque complexi & religiosè venerati ſunt:in ipſo omnes ſuas ſpes collocarunt, illi perpetuò placere ſtuduerunt,ab illo virtutum remunerationem,officiorumque gratiam ſperârunt: illos tu, Kemnici,illa fide, Deique cognitione deſtitutos dices,qua tãquàm initijs & fundamentis excellentiſsima iuſtitia excitatur? Non meminiſti,Dauidem dierũ noctiumque viciſsitudinem & admirabilem ordinem Dei voces appellaſſe, quas nulla ſit tã barbara & inculta gens,quæ non percipere queat,atque ab illis admirabilem Dei pro- *Pſal.18.*

uidentiam infinitamq́ue potentiam diſcere poſsit? Has voces ad homines inſtituendos conflatas, tam abſonas atq; fuſcas, tamq́ue inanes putabis, vt qui illis fuerit mirabiliter Dei beneficio inſtructus, fide tamẽ prædıtus & vera Dei cognitione exornatus dici nullo modo debeat? Non vides quãta iniuria diuinæ bonitati inuratur, ſi ille qui totas vires comparat, vt in cognitionem diuini numinis veniat, nihil eorum prætermittit, quę ad hoc ſunt conſequendum inſtituta, nullum tamẽ poſsit aut laboris fructum percipere, aut à Deo gratiam cõſequi? Qualẽ verò laboris illum eſſe fructum exiſtimabis, ſi neque in Dei amicitiã venire, neque cœleſti iuſtitia exornari poſſunt? Vt quis cum Deo arctiſsimo charitatis, iuſtitiæq́ue vinculo prioribus illis ſæculis conſtringeretur, nullam aliam fidem requirebat Paulus, quàm credere Deum eſſe, & inquirentium ſe munificentiſsimum remuneratorẽ exiſtere. hanc qui accepta à rebus creatis diſciplina fuerint conſequuti, quid eſt quòd à iuſtitiæ finibus excludantur? Quocirca aut viam aliquam demonſtres, Kemnici, oportet, qua ad veram fidem vigẽte lege naturæ peruenire homines potuerint, aut ſatis Dei illam notionem fuiſſe cõfitearis, quam partim diuinum numen vnà

Heb. 11.

cum

cum natura ipſa in hominum animis impreſsit, partim diuino ſplendore illuſtrati, cęleſtibus ſuppetijs roborati, conſequi earum rerum quæ ſub aſpectum cadunt aſsidua circunſpectaque conſideratione poterãt. Niſi fortè iniquum, ferum, & immaniſſimum prioribus illis ſæculis Deum fuiſſe fingas: neque enim diritas atque immanitas tetrior vlla eſſe poteſt, quàm ſempiternis cruciatibus homines mãcipare propter fidei illius inopiam, ad quam nullus patebat aditus, & quam conſequi nulla via nullaq; ratione poterant. Quod longè fiet promptius & explicatius, ſi ad fidem nunc fulgente Euangelio, & olim enitente Moſaica lege neceſſariã, animum aduertamus. Quanquàm enim plurima adhuc ſuperſint diuina myſteria, quę in diuturna obſcuritate ad hoc vſq; tempus latuerũt, atq; ſolùm beatis illis mentib. quę Dei cõſpectu fruuntur, explorata ſunt: ſi tamẽ plurium cognitionẽ à nobis quis requirat, quàm ſint diuinis oraculis & Eccleſię definitione explicata, graui quidem iniuria Euangelium Chriſtumque ipſum afficiet, vt qui non omnia ad ſalutem ſuis neceſſaria comparârit, ſed illos vana ſalutis ſpe deluſerit: neque ſecus vigente Moſis lege illa tantummodò ſacra myſteria cognita haberi neceſſe

erat, quæ in lege & prophetarũ prædictionibus apertè fuerant & enodatè euoluta atque explicata: nam quæ in cæremoniarum inuolucris deliteſcebant, vt non erant omnibus enodata, ita nec omnibus erant ad cognoſcendum neceſſaria. Quid igitur eſt, quòd priſcis illis legis naturę ſęculis, & cùm nondum ſeſe diuina bonitás tam largè ac copiosè effuderat, non illam Dei notitiam fuiſſe etiam ad ſalutem ſatis arbitremur, ad quam aditus illis hominibus patêre poterat? aut perſpecta illa habere ac credere aſtringerentur, quæ neque Deo aperiente acceperant, neque ſtudio conſequi, neque labore comparare potuiſſent? Impoſsibilia enim in obligationem cadere ferus ſolùm, poteter humanitatiſque hoſtis quiſpiam poterit exiſtimare. Fuiſſe quidem Chriſti cognitionem omnibus antè ſæculis ad ſalutem neceſſariam, quamuis obſcuram & inuolutam, fateor, ſed qui diligenter conſiderauerit quàm latè pateat Dei prouidentia, & quanta cum vigilantia prouideat rebus humanis, ſatis intelliget humani generis ꝑ Chriſtum redemptionem in diuina procuratione implicatè & abſconditè contineri. Quare qui hanc Dei prouidentiam perſpectam habebant & exploratam, ſimul ſanè intelligebant, nihil Deum prętermiſſurum vt ho-

vt homines ſempiterna felicitate perfrue-rẽtur, atque ita non prorſus ignoraſſe Chriſtum Ieſum Crucifixũ dicendi ſunt, etſi rationem quam Deus eſſet initurus humanæ ſalutis curandæ, compertã minimè habuiſſent. Si igitur illa fides, & quam ille ſtatus, vitæque conditio ferre poterat, Dei cognitio ſatis erat ad ſalutẽ, profectò ſi cultum, ſi pietatem, ſi religionem aduerſus Deum illi adiunxiſſent, atq; quem ſummum eſſe bonum intelligebant, totis animi virib. dilexiſſent, ad illius virtutis pręſtantiam, quam contemplatione admirabãtur, imitatione quàm maximè poſſent, accedere conarẽtur (quod vberimũ philoſophiæ fructũ dixit Plato) leges quas recta ratio pręſcribit, quoàd eius fieri poſſet, conſeruaſſent, ad illius normam omnes vitæ rationes inſtituiſſent neque officia vnquam deſeruiſſent, nihil eſt certè ꝙ iuſtos illos fuiſſe dubitemus. Quod quidem mihi docere videtur D. Paulus, Si enim illos, ait, nullam excuſationem *Rom. c. 1* eſſe habituros, qui cùm ex procreatis rebus abundè ſatis in Dei cognitionem diuino beneficio deueniſſent, illum tamen non ſicut Deum glorificauerunt aut gratias egerunt, ſed euanuerũt in cogitationibus ſuis: innuere ſanè videtur excuſationis illos plurimum habituros, qui quam de Deo & de

officio animo perſuaſionē habuerunt, cultu, pietate, religione, morumque integritate quoad eius fieri potuit expreſſerunt: atq; adeò iuſtitiam Dei nequaquam in iniuſtitia detinuerunt, ſed quæ iuſta & pia eſſe du cebant, iuſtè & religiosè executi ſunt: verè item ſapientes illos habendos eſſe innuit, quorum cor non vſque adeò fuit obtenebratum, vt vero Deo quem cognoſcebant repudiato, immundiſsimis quibuſque ani mantibus diuinos cultus honoreſq; deferrent, immo illū ſolum quē verū eſſe Deum diuino beneficio perſuaſi erant, piè venerati, debitiſq; honoribus ac cultu ſtudiosè proſecuti ſunt, eiq; tantummodò placere perpetuò ſtuduerunt. Si namq; quorūdam impietas nefariaq; ſcelera cum vera Dei co gnitione coniuncta iuſtam occaſionē diui næ indignationi, promeritæque damnatio ni dederunt, quid eſt quòd aliorū pietas & religio cum officio copulata, Dei clementiam non prouocauerit, illumq; ad miſerēdum allexerit? Quare, Kēnici, niſi nunc demùm ad Manichæos velis deficere, confitearis neceſſe eſt cū Epiphanio, cui tantam ignomiam inuris, ſine lege Moſis & Euangelica nobis per Ieſum Chriſtum data, ſola lege naturæ permultos fuiſſe Dei gratia iuſtificatos & ſaluos: cùm præſertim ipſe id probet

probet Abelis, Enochi, Iobi, aliorũque ſanctiſsimorũ Patriarcharũ exemplis, qui plurimis atq; ampliſsimis fuerunt diuinæ liberalitatis muneribus aucti, diuinæq; cognitiõis luminib. illuſtrati. Neq; dubito quin multos ex philoſophis in horũ numerũ aggregare potuiſſet, qui nunq̃ curuauerũt genua ſua ante Baal, quod tñ faciunt Iuſtinus & Clemẽs, quos, vt videas quàm immeritò calumnieris, paulò magis aduerte illorum mentem diligentiusque introſpice.

Qui Iuſtini priorem Apologiam conſideratè legerit, ſatis perſpiciet, minimè quidem exiſtimauiſſe, Chriſtum Ieſum verum hominẽ humani generis redemptorẽ, admirabilemq́; illam diuinæ humanæque naturæ arctiſsimam copulationem, ex quibus vna & eadem perſona, Chriſtus ſcilicet euaſit, veteribus fuiſſe Philoſophis cõpertam, cum dixit, Socrati non fuiſſe Chriſtũ prorſus incognitum, ſed diuinam ſolùm ipſius naturam ſpectaſſe, ob quam Chriſtus Dei verbum Deiq́; ſapientia, per quam omnia facta ſunt, dicitur. Cum enim Dei ſapientiã quæ in rerum procreatione, & adminiſtratione maximè ſplendeſcit, perſpectam Socrates habuiſſet, illiuſque eſſe humanam rationem qua honeſtum à turpi, virtutem à vitio diſcernimus, quandã ſcintillã mini- *Iuſtinus prima Apolog.*

mè ignoraſſet, Chriſtum etiam hoc eſt, Dei λόγον ac verbum cognoſcere quodammodò videbatur, qui vera eſt Dei ſapientia. Quare eodem in loco Iuſtinus ait, Philoſophos ideò pugnatia ſæpè docuiſſe, neq; exactam virtutis rationem comprehendiſſe: quia non integrè mentem illam diuinam, ſeu verbum Chriſtum perceperunt: eodemq́ue prorſus modo de Chriſto loquitur in Apologia ad M. Antoninum Pium. Nam ne quis exiſtimaret, omnes qui Chriſti aduentum ætate præcurrerunt omni culpa caruiſſe, quippe quòd diſciplinam à Chriſto accipere non potuerint, quæ ſola perfecta virtutis, iuſtitiæq́ue ornamenta tradit, ait, Chriſtum primogenitum Dei didicimus, eundem mentem eſſe demonſtrauimus, cuius totum humanum genus eſt particeps, & qui cum ratione vixerunt. Chriſtiani ſunt, etiam ſi nõ nouiſſe Deum exiſtimati ſunt. Quales apud Græcos fuerunt Socrates, Heraclitus, alijq́; ſimiles: apud Barbaros Abrahã, Ananias, Azarias, Miſael, Helias, & multi alij, quorum nomina & res breuitatis cauſa nunc non percẽſebimus. itaq; & etiam illi, qui ante Chriſtum natum ſine ratione vixerunt, ἄχρηστοι, & inimici Chriſto erant, & ſectatores rationis Chriſtiani, fortes, & imperterriti permanſerunt. Hæc Iuſtinus.

Iuſtin. Apologia ſecunda.

Quare

Quare non eos hîc appellat Chriſtianos, qui Chriſtum verum Deum ac hominem cognoſcunt, ſed qui legem quam Chriſtus docuit, & quam Dei verbum ac ſapientia humanis animis ſimul cum natura infixit, ſtudioſè ſeruant: quæ ſi impia ducis Kemnici, etiam impium dicas neceſſe eſt, naturalem legem ab æterna illa & incommutabili lege profectã fuiſſe, atq; per Chriſtum Dei verbum & ſapientiã humanis eſſe mentibus impreſſam atque conſignatam. Quare illos Chriſtianos appellat Iuſtinus, qui hanc naturæ legem, quam Dei ſapientia ac verbum hominum animis conſignauit, ſtudioſè conſeruârunt.

Clemens verò Alexandrinus cum dixiſſet, philoſophia fuiſſe quoſdam iuſtificatos, apertè mox docet, non quidem philoſophiam ipſam habuiſſe vnquam vim ad iuſtificandum, ſed ad iuſtitiam comparãdam fuiſſe Græcis olim neceſſariã, quia diuinarum humanarumq́; rerum aſsidua illa contemplatio, in veri Dei cognitionẽ ducebat, & in virtutum ſtudia acriùs incitabat. Dei verò auxilium tanquàm excellentiſsimum theſaurum, ait reconditum fuiſſe, & illam conſenſionem qua ad Dei cultum & pietatem in Deum ducebãtur. Quibus verbis ſatis declarauit vir ſanctiſsimus, non aliter *Clemens ſtromat.*

accipiendum eſſe quod dixerat, philoſophiam ſcilicet iuſtificare, quàm diuinū numen philoſophiæ miniſterio vſum fuiſſe, vt homines excellentiſsimæ illi diſciplinæ deditos, clariſsimis iuſtitiæ ornamentis illuſtraret. Quod ipſum ſignificat, cùm philoſophiã pædagogum ad Chriſtum, Moſaicæ legis inſtar appellat. Nam ſicut Moſaica lex præceptorum numero & multitudine ſuppliciorumque terrore Iſraëliticum populum in officio continebat, & ad maiora munera, excellentioraque myſteria perinde pręparabat, ac ætatē teneram ad viri munera pædagogus præmunire & præfulcire ſolet, ita philoſophiæ meditatio cùm mentem Dei cognitione illuſtrat, pietate informat, virtutumque inſtitutis & amore exornat, ad Euangelium quodammodo viam munit. Animus enim qui vera Dei cognitione virtutumque luminibus eſt illuſtratus, atque in diuinarum rerum contemplatione ſatis verſatus, facilius quidem ad reliqua fidei myſteria adducetur. Eſt enim (inquit Clemens Alexandrinus) vna via veritatis, ſed in eam tanquàm in flumen perenne alia aliũde fluenta influũt. Quare vir idem eruditione, & ſanctitate egregius, non modò ex ſacris literis, ſed ex philoſophię penetralibus argumenta ducit ad Euangelicę fidei

In eodem Strom. li.

dei veritatem confirmandã. Memineris autem Kemnici, ne philoſophię nomine fallaris, lõgè multumq́; differre veram philoſophiam, de qua Clemẽs ſermonem facit, à falſa & ſophiſtica, quam ſancti patres ſemper reiecerunt & aſpernati ſunt.

De uenialipeccato ita loquũtur Ieſuitæ: leuia illa peccata, in quæ quotidie labimur, non ſunt talia, quæ nos ſordidos, & Deo exoſos reddant. Item, leuia illa nec impios, nec malos nos faciunt, neque operum noſtrorum obſunt efficaciæ. 7. Axio.

Plurimùm inter ſe peccata differre, atq; veluti gradibus quibuſdam diſiuncta eſſe & maximè diuerſa, cùm natura ipſa admonet, tùm ex diuinis oraculis ſanctorumq́ue patrum ſententijs perſpicuum fit & exploratum. Superſedeo maximis illis ac grauiſsimis philoſophorũ omnium argumentis, quibus inſana de peccatorum æqualitate Stoicorũ ſententia reiecta iam olim fuit & planè repulſa: à quorum mente & ſi plurimùm ſe abeſſe Kemnicius, Lutherus, Caluinus, & reliqui huius factionis homines mentiantur, tamen re ipſa quantum cum Stoicis conſentiant, qui illorum verba diligenter expenderit ſatis perſpiciet: ita enim peccata eſſe inæqualia dicunt, vt oĩa tamen mortifera ſempiterniſq́; cruciatibus digna eſſę arbitrentur: illorumq́ue diſcrimen in

pœniten-

pœnitentia peccãtis magis,quàm in actionibus ipſis eſſe ponendã ducant. Illa enim venialia vocant,quorum veniam fide ac pęnitentia impetramus: mortifera verò, quæ noſtra negligentia nunquam à Deo dum vitam degimus, condonãtur:& quia ſceleratus animus ita eſt in peccatis obfirmatus, vt ad pęnitentiam induci nullo modo poſſit. At verò quantũ à veritate aberrent,qui hanc philoſophandi rationem ſequuntur, ſatis intelliget qui animaduerterit, diuinæ legis finem, vt à Diuo Paulo accepimus, in charitate poſitum eſſe,atque totã Euangelij inſtitutionem eò potiſsimùm ſpectare,vt homines cum Deo arctiſsimo amoris vinculo coniungãtur ac copulentur. Quare ille pernicioſius diuinam legem violare cenſendus eſt,qui actionẽ ſuſcipit cũ diuino amore magis pugnantẽ: leuiora verò illa ſunt peccata,quę diuinæ dilectiõi minùs repugnant. Quis enim non videat,diuinũ numẽ execrationibus & blaſphemijs proſequi,quàm hominem maledictis inceſſere eò funeſtius peccatum haberi, quia magis illa quàm hæc maledicendi procacitas, diuinæ dilectioni aduerſatur? Quare ſi peccatorum pondera ſunt diuina dilectione quaſi trutina quadam examinãda,illa profectò omnium ſunt peccatorũ leuiſsima, quæ

quomodo peccata lethalia et uenialia inter ſe differant.

quæ minùs cum diuina dilectione pugnāt, neque humanas mentes à charitate atque vera iuſtitia deturbant, qualia ſunt cùm per iocum quis mentitur, aut multa facetè magis quàm commodè loquitur, aliquáue turpitudinis prurigine ſtimulatur, quam tamen non comprimit mox & reſtinguit. Hæc enim etſi charitatis impetum retardare aliquo modo videantur, atque diuinę dilectionis ardorē, quo humanus animus æſtuare debuiſſet, aliquantulum tepefacere, non tamen diuinæ dilectioni charitatis'ue officijs aduerſantur prorſus & repugnāt, cū neque proximo magnū incommodū, neq; diuino nnmini ac legi dedecus & ignominiam afferant. Quæ Theologi noſtri dicūt magis eſſe præter Dei legem, quàm illi contraria, quia ſcilicet leuia hæc peccata ita ab exacta diuinæ legis regula absūt, & ab illius præſcriptis aberrant, vt charitati quę legis finis, perfectio atq; abſolutio eſt, non ſint aduerſa neque repugnātia. Quare qui ſolis eſt venialium maculis cōtaminatus, gratiæ certè & charitatis ornamentis mirificè illuſtratus eſſe poteſt: vnde fit, vt proprijs operationibus, quæ à Chriſti ſanguine qui nos ab omni peccato mundat, vim atq; efficacitatem habent, poſsit illorum veniā à diuina miſericordia facilè impetrare: vnde ve-

nialia

nialia dicũtur. Qui verò lethalibus eſt criminibus implicatus, non niſi diuina gratia & liberalitate ex illis ſe poterit laqueis expedire, nã cùm diuina gratia ac charitas, vitalis ſit quædã vis ſalutariſque ſpiritus, quo humana mẽs vitã degit, quãdiu illo humanus animus fruitur, ita Deum habet propitium, vt præclaræ actiones illi non poſsint non eſſe gratiſsimę, neq; omniũ culparum veniam non facilè exorare. Qui verò cœleſti hoc & planè diuino ſpiritu eſt deſtitutus, mortiferiſque ſceleribus ſauciatus, veluti mortuus iacet, nihil ſanè virtutis reliquum habet, qua ſe poſsit in vitã reuocare, mortiferáue illa vulnera obligare: quare hæc ſcelera mortalia dicũtur, vt quæ ſempiternã mortẽ animæ afferũt, illamq́; cœleſti ac ſempiterna vita, quæ in gratia, iuſtitia, ac charitate poſita eſt, priuãt: quod Colonienſes Patres ſignificare voluerunt, cũ affirmarũt, peccata venialia, non eſſe talia quæ nos ſordidos planè, & Deo exoſos reddant, hoc eſt, neq; iuſtitiã ita delêre, vt in Dei odiũ illico incurramus, neq; charitatem ita extinguere quin virtus maneat, qua poſsimus ſordes ex peccatis venialibus contractas eluere. Kemnicius autẽ ea, qua pollet fide, particulam (planè) ſubticuit, vt maiorem calumniandi rationem habere videretur.

Cum

Cum verò ſuppliciorum atrocitas peccatorum fœditatem excedere nulla ratione debeat, illa certè flagitia, quę mentes à Deo prorſùs alienant, cœleſtique gratia ac vita priuant, vt mortem animæ afferunt ita ſempiternis cruciatibus illam addicunt & mancipiant: quę verò non ſunt eiuſmodi, vt à Deo nos diſiungere omninò valeant, neque charitatem penitus abradere, venia quidem digna ſunt, hoc eſt, quæ ijs cruciatibus puniantur, qui exitum aliquando ac finem ſint habituri, neque ad omnes æternitates duraturi. Vt enim qui iuſtitiam ac charitatem abiecit, & ſeſe à Deo per ſummum ſcelus diſiunxit, cum eo felicitate cõiungi nullo modo debet: ita illum qui iuſtitiam ac charitatem perpetuò retinuit & conſeruauit, ob leuia peccata à Dei conſortio perpetuò diſtrahi, ab omni eſt ratione alienum. Leuia autem dico, ſi cum mortiferis conferantur: nam ſi cum diuino numine, cuius volũtatis lineas vel minimùm trãſilire nemo ſine culpa poteſt, non adeò ſunt leuia, quin crudeliſsimis ſint ſupplicijs digniſsima. Videre igitur iam poteris Kemnici, quantam calumniam quantamque perfidiam tua illa oratio contineat, qua aſſeris, Colonieñſes quædam peccata adeò leuia ducere, vt digna nõ ſint quibus

Deus iraſcatur. Viri enim eruditiſsimi & cir cunſpectiſsimi etſi non omnia æquali pœna digna eſſe arbitrentur, nullum tamē eſt, quod non atrociter puniendum fore credant: nā cùm Catholica Eccleſia affirmat, Purgatorij ignibus illa venialia peccata plectenda fore, quæ pęnitentiæ vi non fuerint abraſa prorſus & deleta.

Qvia verò te hîc olfacere ais, fœtores Theologiæ Scholaſticę, agedum videamus an ſacrarū literarū teſtimonia & ſanctorum patrum ſententię, vnde hæc omnia ſcholaſtici hauſerūt, putere tibi etiam videantur. Non vides quanto interuallo diſtent apud *Matt.5.* Matthęum, fratri iraſci, רַסָה illum, hoc eſt, mentis ac iudicij expertem aut fatuum vocare? Cum enim tria hæc peccata eſſe ſupplicijs digna Chriſtus doceat, illud tamen ſolum quod acerbius eſt & atrociorem iniuriam fratri infert, atque magis charitati aduerſatur, ſempiternis ignibus dignum iudicat. *Prou.24* Non meminiſti Solomonem aſſeruiſſe, ſepties in die iuſtum cadere poſſe, & toties reſurgere, atque ſeſe omni culpa liberare? Quod ſi peccata quæuis iuſtitiam & ſanctitatem fugant ac depellunt, non erat quòd Solomon iuſtum eum appellaret qui tam multa ſcelera quotidie admitteret, & iuſtitiæ ſplendorem tam frequenter abijceret.

ceret. Eſſe autem Solomonis verba non de vitæ ſalutiſque periculis (vt aliqui arbitrantur) ſed de peccatis intelligenda, ipſemet paulò antè aperuit, cum dixerit, Ne inſidieris & quæras iniquitatē in domo iuſti, neq; vaſtes requiē eius; ſepties enim in die cadit iuſtus: hoc eſt, nihil eſt quòd iuſtorum vitam diligenter inquiras, & quæ illi admittunt peccata per inſidias indagare cures: nam & ſi labi illum ſæpiùs ac ruere accidat, non tamen peccatorum vinculis ita conſtringitur, quin diuino Spiritu iuſtitiæque viribus excitetur facilè & reſurgat. At impij qui firmiſsimis ſunt iuſtitiæ præſidiis deſtituti, corruant in malū neceſſe eſt. Quibus accedit nominis רָשָׁע vis, quod Latinus interpres accommodatiſsimè impietatem vertit: pœnam verò aut incommodū ſignificare nullo modo poteſt. Quorſum item, Kemnici, ſpectat egregia illa Diui Iacobi de concupiſcentia peccatorum altrice ſententia, quòd ſcilicet cùm conceperit, parit peccatum; illud verò cùm perfectū fuerit & abſolutum, generat mortem? An non vides, primum concupiſcentiæ fœtum, peccatū quidē eſſe, ſed non perfectū atq; completum, neque eiuſmodi vt ſempiternam mortem inferre poſsit? Nam cùm peccatum non niſi libera voluntate perficia-

tur, vt abundè ſatis demonſtrauimus, quò actio minùs deliberata eſt, eò ſanè minùs ſceleris in ea inſit neceſſe eſt. Cum igitur laſciuientis naturæ impetus, qui concupiſcentiæ propenſionem ſequuntur, non tam ſint deliberatę voluntatis actiones, q̃ ſeſe in liberam voluntatē ingerant & ſubrepant, quos priores motus appellamus, peccata quidē ſunt, quia cum Dei lege non omninò conueniunt, non tamen mortifera dicenda ſunt, neque cum Dei lege omni ex parte pugnātia, quandiu voluntas non fuerit cōtra diuinæ legis præſcriptionē deliberata atq; obfirmata. Quod Diuus Iacobus perfectū peccatum vocat, & ſempiternum interitum inducere viſua aſſerit. Præ-

Matt. 7. termitto quòd Chriſtus quędam peccata adeò ducit leuia, vt cū glumá, feſtucis, ac culicibus ſępiùs cōferat; alia verò adeò atrocia, vt trabibus atq; camelis ſimilia eſſe doceat. Quod diſcrimen nō in pœnitētis animo, ſed in re ipſa ſitum eſſe ſatis ex eo conſtat, quia ſi ſolus pœnitentis animus peccata efficeret leuia ac venialia, omnia quidē trabes dicēda eſſent, omnia cameli, omnia cōſummata eſſe, ac mortem parere; omnia geenna ignis digna, atque poſſe homines iniuſtos efficere. Cum igitur non eiſdem nominibus à Chriſto appellentur

neque

neque parem vim habeant aut ad mentes contaminandas,aut ad ſempiternos cruciatus inferendos,hoc certè tantùm diſcrimé in re ipſa magis,quàm in pœnitentis ipſius animo ſitum eſt ac poſitum. Non inficior, nullum eſſe tam ſceleſtum ac nefarium facinus,quod pœnitentia non efficiat veniale, id eſt,quod non veniam facilè cõſequatur per pœnitentiam,vt Diuus Ambroſius docet: ſed quàm bellè inde colligere poſſis, ob ſolam pœnitentiã omnia peccata dici venialia,ſi diſſerẽdi arté aliquo modo calles,videre facilè poteris. Quinimmo ſi pœnitentiam ex mortalibus peccatis venialia efficere ideò Ambroſius aſſerit, quia mẽtes iuſtitia exornat,peccatorum fœditatem repellit & propulſat, atque veniam à Deo impetrat, ſatis innuit,in venialium peccatorum ratione ineſſe,à Deo facilè condonari,neque tantopere cum iniuſtitia pugnare,quin conuenire ſimul poſſint ac concurrere.Nam ſi à gratia ita venialia abhorrerent ſicut mortalia,neque illis eſſet ad veniam lõgè facillimus aditus, nulla certè excogitari potuiſſet dicendi forma ineptior, nulla diſpar magis ſimilitudo, quàm mortalia peccata tunc venialia effici,cùm iuſtitiæ & charitatis ſplendore animus illuſtratur, & veniam à Dei bonitate exo- *Ambr.*

Ambr. in Epiſt. ad Ro. c. 4. rat. Eſſe verò hoc peccatorum diſcrimen in re ipſa magis, quàm in perſonis poſitum, ex eodẽ Ambroſio diſces, qui tria peccatorum genera enumerat, impietatem ſcilicet, quam in Dei ignoratione ſitam eſſe ait; grauia & leuia crimina, quæ omnia in baptiſmo obliterari dicit. idemq́ue populum ait poſſe pro leuibus ſuis peccatis Deum precari, grauiorum autem veniam, iuſtorũ eſſe orationibus reſeruandam. Quòd ſi ſola venia, peccata reddit leuia, nihil erat ſanè quòd ante remiſsionem illa ita diſtribueret, atque tantùm per ſe ipſa eſſe diſiuncta diceret, vt quædam non niſi Moſis, Hieremiæ, ſanctiſsimorumq; hominũ precibus, quędam verò vulgi etiam orationibus condonentur. Cum item ad leuium peccatorũ condonationem ſatis quædam valere Ambro. dicat, quę grauia delere nullo modo poſſunt, euidens certè fit & perſpicuũ, non ex pœnitentia animo conſeruata, ſed ex ipſis peccatorum conditionibus tantam hãc differentiam excitari. D. verò Auguſt. peccata ait venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur, à vita æterna iuſtum non impedire. Perlege, Kemnici, quæ hac de re lib. de natura & gratia abundè diſſerit: nam planè videbis, Abelem cæterosq; ſanctos Patres leuia quædam peccata ſuſcipere potuiſſe (quo-

Amb. lib. de patientia. c. 9.

Aug. lib. de ſpiritu & litera c. 28.

(quorum Auguſt. permulta connumerat) neque tamen iuſtitiæ aut charitatis iacturã feciſſe. ita enim concludit: Verùm quia ſæpè in leuiſsimis & aliquando incautis obrepit peccatum, & iuſti fuerunt, & ſine peccato non fuerunt. At, inquies ideò iuſti fuerunt, quia pœnitentiam integrè conſeruarunt, illisque ea diſplicuit deprauatio. Age dum, Kemnici, diſplicebant'ne ſanctis viris minutiora peccata dum ſuſcipiebantur, aut poſteaquàm ſuſcepta erant, ſi dum ſuſcipiebantur, non vides quanta ſit deliratio exiſtimare, & placuiſſe ſimul, & ita diſplicuiſſe, vt vnà & deleta & admiſſa fuerint? Quæ enim nulla ratione placent, neque peccata dici vllo modo poſſunt, pœnitentia verò cum magno quodam dolore & animi ægritudine neceſſariò coniuncta eſt & colligata. Quis autem vel mente poterit concipere, voluntatem in tam cõtrarias, diuerſas atque inter ſe pugnantes partes fluere pariter ac rapi poſſe? ſi cum voluptate quis per ludum ac iocum fallere quempiam velit, quî fieri poteſt vt mœrore ſimul ea de cauſa perfundatur? Quòd ſi poſteaquàm admiſſa fuerunt, ſanctis viris diuino ſpiritu concitatis iniucunda illa eſſe cœperunt, quæ paulò anteà placuerunt, age ſanè, aut iuſti eſſe eo temporis Cap. 38.

interſtitio deſierunt, aut nunquàm: ſi deſierunt, fallitur igitur Auguſtinus, qui & iuſtos illos fuiſſe & peccato non caruiſſe ait: immo fallitur Ioannes Euangeliſta, qui mendaces illos vocat qui ſe omni peccato vacare dicunt. Si enim omne peccatum iuſtitiæ aduerſatur, vt prætefers exiſtimare, fieri certè nulla ratione poteſt, vt iuſtus peccato ſit vel minimo contaminatus: nam quamdiu peccato ſubiacet, iuſtus non eſt, eſſe autem iuſtus tum denuò incipit, cùm peccatum deletur per pœnitentiam & abraditur. Quòd ſi leuiora illa & minutiora peccata iuſtitiam non delēt, ſed à ſanctiſſimis viris admitti ſalua iuſtitia poſſunt, hoc eſt, ſi illi qui ſolis erant minutis peccatis contaminati, iuſti eſſe nunquàm deſierunt, nō vides, Kemnici, peccatorum mortalium ac venialium diſtinctionem ex natura rei & nō ex pœnitentis animo proficiſci? cùm illa iuſtitiā & charitatem expellant prorſus, hæc verò cum charitate cōiungi rectè ac copulari poſſunt? Vnde fit, valde eſſe D. Auguſtino familiare aſſerere, iuſtos peccatis quidē omninò carere nullo modo poſſe, atque nunq̄ nō verè dicere, Dimitte nobis debita noſtra. iuſtitiæ tamen ornamenta minimè abijcere, peccata autem illa quorum nec Apoſtoli, qui diuini Spiritus erant

Ioan. prima. epiſt. I.

rant

rant prȩſidijs confirmati, neqꝫ ſancti viri qui Dei legem ſtudioſè coluerũt, expertes erant, venialia eſſe leuiaq́; iſta, de quibus agimus ſæpè idem Auguſt. Hieronymus, cæteriq́; ſancti Patres docuerũt. Illa verò Dauidis verba, Nõ enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt. de atrocioribus criminibus, quæ mortalia dicuntur, Auguſtinus ducit eſſe intelligenda. Idẽ quoque infirmitatis, ait, & imperitiæ peccata, venialia eſſe, malitiæ verò mortalia, quæ bonitati diuinæ aduerſantur. Quis verò non videat, hoc diſcrimen ex re ipſa magis, quàm ex animo pœnitentiam conſeruante exiſtere? Hinc D. Hieronymus, multum intereſſe arbitratur inter παραπτώματα, καὶ ἁμαρτίας. ait enim παραπτώματα, ſiue delicta, peccatorum eſſe quaſi initia, cùm ſcilicet cogitatio tacita ſubrepit, etiã ex aliqua parte conniuentibus nobis, nec dum tamẽ nos ĩpulit ad ruinã. Hæc verò quis peccata eſſe, quãuis leuia ac venialia neget? at ἁμαρτίας ſiue peccata, integram eſſe, & cõſummatam diuinȩ legis trãſgreſsionẽ miſerãdamq́; animi ruinã cẽſet. Quòd ſi attentè cõſideraueris, Kemnici, quàm ſint diuerſa atq; ſeiuncta peccatorum initia à finibus; inchoata imperfectaque ſcelera à perfectis, & quantum inter ſe diſtent nutare & turpiter

Augu. in Pſal. 118.

Aug. lib. 83. quæſ. q. 26.

Hieron. in Com. epiſt. Pauli ad Epheſ.

ter corruere, quaſi quodammodo labare & miſerabiliter concidere, ſatis quidem perſpicies quàm turpiter errent, Caluinus atq; reliqui omnes, à quibus didiciſti, venialia peccata & mortalia non rerum naturis, ſed pœnitentis animo differre.

Quòd niſi tam eſſet notũ & manifeſtũ, vt in quæſtionem vocari nullo modo poſſet, nunquam profectò Martinus Bucerus acerrimus & pertinaciſsimus præceptoris tui Martini Lutheri propugnator, tantum operæ & laboris poſuiſſet, cùm vt doctorem ſuum ab hac tua opinione tanquàm ab inſigni quadam ignominiæ nota & impietate vindicaret, tùm vt demonſtraret hac in re à nobis, id eſt, à communi totius Eccleſiæ conſenſu nunquàm diſſenſiſſe. Nam, cùm tria peccatorum genera enumerat Bucerus, Peccatum ſcilicet ad mortem, id eſt irremiſsibile, pro quo Ioãnes prohibet ne quis orèt: Mortale, & Veniale: mortale docet in eo conuenire cum veniali, quòd vtrũque meritum mortis infert. Nam quandiu quis venialibus fuerit infectus & contaminatus, non poterit Deo plenè frui, quia cœleſtem Hieruſalem nihil poterit contaminatum ingredi: differre tamen inter ſe, quia mortalia à regno Dei excludunt prorſus, dum peccare homo non deſinit

Bucerus in diſputationibus Ratiſp. Anno. 1546

ſinit, venialia verò remittuntur quanuis mens illis ſit implicata & circumretita, at peccandi animum non dimittat prorſus & abijciat. Hoc verò quantum differat à commentitia illa peccatorum differentia, quam à caluino accepiſti, nō ita eſſe cæcus poteris quin clarè videas. Ne verò ſuos accuſare Bucerus videretur, ait, ideò peccata omnia à ſuis mortalia appellari, cùm quia meritū mortis omnia inferunt, tùm maximè vt piorum hominum ſtudia peccati terrore vehementius incitata Chriſto pleniùs ſeſe addicerent, iuſtitiæque amore magis ac magis inflammarentur. putauit enim vir egregius ſuis pręceptoribus noui Euangelij inſtitutoribus integrum fore, pietatis gratia mentiri, & inſigne eſſe Euangelicæ charitatis indicium, quos veritate non poſsent, mendaciorum multitudine ad ſua ſtudia adducere. Hoc enim veteri Eccleſiæ incognitum Euangelium tā eſt veritatis inops, vt neceſſe habeat mendaciorum auxilia ſibi adiungere. hæc igitur cum ſit de peccatis venialibus non modò ſanctorum Patrum, ſed eorum qui Luthero adprimè ſtuduerunt ſententia, Kemnicius ingenti flagrans calumniandi libidine. à ſuis maluit diſsidere, quàm cum Colonienſibus aliqua ratione cōſentire, quos

Iebuſitica pecora vocat, omniumq́ue ignorantiſsimos eſſe dictitat, quia fundamenta(inquit)huius,qua de agimus,diſtinctionis non intelligunt. Sed cùm illorum cauſa cum ſanctis Patribus non poſsit non eſſe communis,non eſt quòd tanta procacitas illos mouere debeat.

Sed vir emunctiſsimæ naris, cui Scholaſtica omnia fœtent, ſanctiſsimi Bonauenturæ & Diui Thomæ hac de re doctrinam ferre nullo modo poteſt. irridet enim D. Bonauenturam,quòd dicat,de peccato veniali per ſe nõ neceſſe eſſe pœnitere,ſed tãtùm quia pręparat ad periculum;peccatum verò originale arbitretur debere quidem homini adultæ ætatis diſplicere, non tamẽ neceſſe eſſe vt propterea conteratur. Quod verò ad venialia attinet, ſi Kemnicius tantum illud diſcrimen peccatorum mortalium & venialium, quod abundè explicauimus,teneret, minimè quidem veram iſtam & valdè accommodatam Bonauenturæ ſententiam irridendam exiſtimaret. Cum enim egregius hic doctor docuiſſet,peccatorum illum dolorem, quem contritionem vocamus ita oportere omnium eſſe maximum, vt malit pœnitens omnia animi & corporis incommoda perpeti, quàm ſeſe ſceleribus contaminare, id apposi-

Bonauentura.2. ſent.

potiſsimè ex charitate cui peccatum aduerſatur oſtendit. Nam ſicut fieri nequit, vt qui charitate exornatus eſt, Deum præ cæteris rebus non diligat, ita neque contritio, qua amiſſa charitatis ornamenta recuperantur, vocari ille dolor poteſt, qui non ita mentem occupat ac poſsidet, vt reliqua mala minima præ peccatis iudicet. Cum igitur, vt demonſtrauimus, venialia peccata charitati non aduerſentur, neque illam à mente exigant atque expellant, ſicut mortalia, neque contritio quidem quæ pœnitentia vocatur, illis ita eſt ad ſalutem neceſsaria, qui venialibus tantùm ſunt culpis infecti, ſicut ijs qui mortalibus ſunt ſceleribus turpificati, cùm hæc charitati repugnent prorſus, illa verò conſiſtere cũ charitate ſimul poſsint. atq; adeò, ſicut crimina, q̃ venialia vocantur, leuiora ſunt & minutiora, ita leuioribus remedijs ab illis nos vĩdicari atque liberari neceſse eſt, mitioraq́; ac breuiora ſupplicia ſint illis in futuro ſæculo conſtituta. Quia verò ex D. Auguſtino idem Bonauentura luculenter docet, tãtopere humanas mentes venialibus peccatis obrui aliquando poſſe, vt in mortalia quodammodo impellant; ait oportere actutum, animi languore, modiſque omnibus à mente illa propulſare, non ſecus atque

atque omnes illas occaſiones præſcindere, quæ in grauiſsima ſcelera apertamq́ue ruinam præcipitare animam poſſunt. ſed cùm Kemnicius præiudicata quadam opinione cæcus omnia peccata, mortalia ducat, minimè mirum videri debet, ſi piam hanc valdeq́ue diſertam D. Bonauenturæ mentem, impiam atque rudem iudicet. Quod verò ad originalia peccata attinet, nihil eſt ꝙ D. Bonauenturæ, immo doctorum omniũ veram & præclaram ſententiam longa oratione confirmare aut exornare cogitemus. ſi enim nudas illius rationes proponamus, non dubito, quin omnes in eandem ſententiam facilè trahant, quarum hæc ferè eſt præcipua. Cùm medicinæ morborum generibus reſpondere debeant, pœnitentia verò non niſi deliberata voluntate & propria operatione ſuſcipiatur, illis profectò peccatis accommodata medicina erit & neceſſaria, quæ propria operatione, atque voluntate ſuſcipiuntur. originale verò peccatum cùm nõ fuerit propria voluntate, ſed Adami arbitrio admiſſum, vt demonſtrauimus, illa ꝓfectò medicina ſola illi erit neceſſaria, quæ aliena etiam voluntate adhiberi poteſt, qualis baptiſmus eſt, qui vagientes adhuc infantes originali crimine liberat: pœnitentia verò quæ propriam operatio-

ratio-

rationē neceſſariò exigit,etſi originali peccato adhiberi poſsit; qui tamen neceſſariã eſſe ducit, originalis peccati naturam non ſatis perpendit.

At ſanctiſsimi Thomæ Aquinatis acerbior multò & ſeuerior cenſor eſt Kemnicius. nam illius ſententiam his verbis refert(puderet enim me vehementiſsimè,tãtam impietatem meis explicare) *Thomas dicit, uenialia ſunt reparabilia ſine uirtute diuina, & diſputat quàm facilimis remedijs curentur, ut non opus ſit contritione, non fide apprehendente Chriſtum, ſed tantùm aſperſione aquæ benedictæ, benedictione Epiſcopali, & ſimilibus nugis*. Hæc verò quàm longiſſimè à D.Thomæ ſentētia abſint, neminem latêre poſſe exiſtimo, qui in illius fuerit doctrina vel mediocriter verſatus. Cùm enim illius ſcripta ſint non minus excellentiſsimę cuiuſdam modeſtiæ exemplum, quàm præclarę eruditionis vberrimus fons & ſcaturigo, tum nulla in re magis verſantur, quàm in diuina bonitate, virtute, gratia, potentia & maieſtate amplificanda, cui omnia docet bona referri debere accepta. quare, qui hæc Kemnicij verba petulantiæ pleniſsima legerit, mox intelliget, nihil magis à D.Thomæ pietate, modeſtia, egregia doctrina, & verbis abhorrere. De veniali ũ

verò

verò peccatorum cõdonatione cùm multa præclarè diſſeruerit in tertia parte;illa ſanè diuinę gratiæ atq; virtuti maximè tribuit, cuius ſententiã, quàm potero breuiſsimè, aperiam.

Tertia p. q.87.art .1. Principio docet D. Thomas,oĩa peccata cùm mortalia tum venialia pœnitentiæ vi atq; virtute condonari, quia omnia menté à Deo ſuo quoquo modo auertunt ac ſeparant, quæ pœnitentiæ beneficio ad Deum recurrit. Si tamen ad cuiusque peccati naturam animum aduertamus , facilè videbimus,mortalium tantam eſse fœditatem, vt charitatem fugent,& mentem à Deo ita ſeiungant & alienent, vt quaſi diuortium cum illo facere videatur ; venialia verò animį tantummodò impetum reprimere,ne tanto curſu atque ardore in diuinum numen feratur.Cum igitur tanta ſit in peccatis diuerſitas,magna etiam ſit in pœnitẽtia qua delentur,differẽtia neceſſe eſt.Quare longè minori pœnitentia venialia condonari poſſe quàm mortalia , idem Thomas ſcitè admodùm tradit: mortalia enim toto animi horrore deteſtetur quis neceſſe eſt,illaq; à ſe abdicare quanta maxima potetit diligentia ſtatuat : venialia verò etſi tantam deteſtationem non requirant,condonari tamen minimè putat Diuus Tho-

mas,niſi eo charitatis ardore eoque affectu in Deũ mens feratur, vt ea omnia ſibi diſplicerent,quæ tantum illum ardorẽ aliqua ratione tepefacere aut impetum retardere potuiſſent,ſi illorum memoriam per id tẽpus recordaretur. Quod flagrans diuinarum rerum ſtudium pœnitentiam virtualẽ vocat, quia in illa peccatorum deprecatio incluſa eſt,atque abdita. Quod ipſum Di. Augſt.innuit,cũ ait,eos,qui venialib⁹ ſunt maculis fœdati,non eſſe cogendos ad pœnitentiam luctuoſam & lamentabilem, quanuis peccata fateãtur:ijs verò qui mortalibus ſunt turpificati nullam omninò eſſe ſperandam ſalutem, niſi ſacrificium obtulerint Deo ſpiritum contribulatum per pœnitentiã.Vt verò D.Tho.ſententia magis pateat,illũ loquentem audiamus.Vnde ſequitur (inquit) quòd ad remiſsionẽ peccatorum venialium requiratur quędam virtualis diſplicẽtia,puta cùm aliquis hoc modo fertur ſecundum affectũ in Deum & res diuinas,vt quidquid ſibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, diſpliceret ei & doleret ſe cõmiſiſſe, etiam ſi actu de illo nõ cogitaret.Quod tamẽ non ſufficit ad remiſsionẽ peccati mortalis,niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentẽ inquiſitionẽ. Hactenus D.Thomas.

li.83.b quæſtionum. quæſtione 26.

Hæc-

HAECcine ſunt, Kemnici, exiſtimantis peccata venialia eſſe reparabilia ſine virtute diuina, neq; opus eſſe fide apprehendente Chriſtum? in charitatis ardore, in animo diuina dilectione æſtuante, nullam tu ineſſe diuinam virtutem putas? ijs diuinæ dilectionis flagrantiſsimis motibus fidem eſſe coniunctam pernegabis? ſed ad ea, quæſo, quæ haud multò pòſt idem Tho. ait, paulò magis animum aduerte. In quæſtionem vocat, an peccata venialia ſine gratiæ infuſione deleri poſsint: cùm verò gratiæ neceſsitatem ꝓbare conetur ex illis Pauli verbis, *Ephe ſ.2.* Deus, qui diues eſt in miſericordia propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto, cuius gratia ſaluati eſtis *Tertia. p. q. 87. ar. 2. ad prim.* in hunc modum reſpõdet, Dicendum eſt, quòd etiam remiſsio peccatorum venialiũ eſt effectus gratiæ, per actum ſcilicet quem elicit, non autem per aliquid habituale de nouo animæ infuſum. Agendum, Kemnici, ſi peccatorum venialium condonatio diuinæ gratiæ debetur, ſi ſine noua ipſius actione haberi non poſſe D. Thom. docet, quæ tua hæc eſt impudentia, vt tantùm illud crimen ſanctiſsimo viro inuras? quæ tanta audacia, vt in aperta luce imponere te vniuerſo orbi poſſe arbitreris? Quæ.n. magis

gis eſſe pugnãtia poſſunt, quam virtute diuina opus non eſſe vt peccata venialia reparentur, & illorum reparationem effectum eſſe diuinæ gratiæ? non opus eſſe fide apprehendẽte Chriſtũ, & ardẽti affectu in Deum & diuinas res, illa condonari? ſępe quidem & multùm mecum cogitaui, vnde'nam occaſionem accipere potueris tantã hanc ignominiam ſanctiſsimo Doctori inferẽdi: neq; em̃ ita iniquus ſum in te iudex, quin exiſtimen aliqua te verborum ambiguitate deluſum. Venit autem mihi in mentem diſcrimen, quod inter peccatum mortale & veniale D. Thomas eſſe dicit: quòd ſcilicet mortale crimẽ per nullũ ſit principium intrinſecum, ſed per ſolam diuinam virtutem reparabile (vt ipſius verbis vtar) veniales verò næui vi atque virtute in hominis iuſti animo penitùs inſita & infixa, elui facilè poſsint, quæ ſi tam turpiter errandi tibi cauſam dederunt, ſatis quidẽ apertè indicas, magis calumniandi libidine, quàm diſcendi ſtudio, animum ad legendum ſanctiſsimi viri lucubrationes te appuliſſe. Neque enim obſcurè ex ipſis Thomæ verbis conſtat, haud quaquàm illum virtutem diuinam à peccatorum venialium condonatione excludere vnquàm cogitaſſe, ſed docuiſſe ſolùm, humanas mẽtes quæ tantum-

D. Thom prima ſecundæ. q. 72. art. 5. 3. contra gentes. c. 139.

modò ſunt venialibus maculis aſperſæ, vires illas tueri quidem & conſeruare, quibus labes illæ facilè eluuntur, charitatem ſcilicet & gratiam, quæ ardentes amoris flammans quatiunt, quibus peccatorum venialium ſordes abſumuntur. Id verò ſine diuinis præſidijs effici poſſe, ille ſolus arbitrabitur, qui diuinam virtutem & bonitatem in iuſtititia, quę nos diuinę naturæ conſortes illique ſimilimos reddit, incluſam eſſe dubitabit. Qui verò mortalibus ſunt ſordib. turpificati atque deformati, cùm tantā charitatis & iuſtitiæ iacturam fecerint, vt nihil intra ſe diuini ſpiritus retineāt, quo à nefarijs illis ſceleribus emergere, & tantā turpitudinē abijcere poſsint, ſingulari quadam Dei virtute extrinſecùs adueniente egent, quæ mentē excitet, illius crimina diluat, & admirabili iuſtitia perfundat. Peccatorum igitur venialiū à mēte expulſionē ſine virtute diuina effici, nunquàm D. Thomā exiſtimaſſe, apertè puto demonſtrauimus, ſed in iuſtorū animis illam eſſe vim diuinam cum iuſtitia & charitare colligatam atq; implicatam, quę venialia crimina exterminare valet, ſæpe docuiſſe.

quātā ſit aquæ benedictæ vis.

Sed aſperſionem aquæ benedictæ cæteraq; peccatorū venialium remedia irrides, illaque nugas appellas. Neque miror, cùm maiores

maiores tui, à quibus diſciplinã cum impie tate hauſiſti, grauiorib. cõtumelijs omnes Eccleſiæ ritus inſectentur. Nam luſtralis aquæ vſum quidam ab Idolorum cultoribus, quidam à Iudæorum obſoletis iam & antiquatis ceremonijs profectum eſſe dicunt: alij anilem ſuperſtitionem, alij verò impiam & ſacrilegam profanationem vocant, nullumq́ue tantum conuitium poſſunt excogitare, quod in hãc benedictam aquã ſanctis Patribus olim admodũ venerandam, non iaciant. Quod cùm legerem, venit mihi in mentem, quod Palladius vetuſtiſsimus ſcriptor de Machario Aegyptio, viro ſua ætate planè diuino refert: ad quem cum deferretur mulier non minus ſingulari caſtimonia quàm forma egregia, quam equæ ſpeciem præ ſe ferre tam eius vir, quàm qui aderant omnes falsò arbitrabantur (ita enim erant prẹſtigiatoris cuiuſdam nefarijs artibus oculorum omnium acies perſtrictæ, vt veram mulieris formam cernere non poſſent: non ſine magno vitæ caſtiſsimæ mulieris diſcrimine) Macharius vir ſanctiſsimus fuſis ad Deum præcibus, luſtralem aquam mulieris capiti infudit, atque ſubitò eluſio omnis, quæ aſtantium oculos occupauerat, euanuit, & veram mulieris formam conſpice- *Palladius Hiſtoria Lauſiac.*

re potuerunt. Cum verò eiuſdem dęmonis induſtria, Lutheri, Caluini, Kemnicij, cæterorumque huius factionis hominum opera, eorum qui ab Eccleſia Romana diſceſſerunt oculi ſint tetra caligine circũfuſi, ne pulcherrimã veritatis faciẽ poſsint intueri, huius aquę ſanctiſsimę, atq; eorũ omnium in quibus aliquid diuinę virtutis ineſt, Eccleſiæque totius auctoritatem demoliri & labefactare conantur, ne aliquando diuini ſpiritus afflatu (qui ijs qui Eccleſiaſtica myſteria religiosè colunt præſtò adeſſe ſolet) tenebris fugatis, clarã & apertam veritatis lucẽ conſpicere, & in quantis fuerint tenebris verſati, contemplari liberè poſsint. Quãtis verò miraculis Deus Opt. Max. huius aquæ vim & virtutem oſtenderit, latêre certè, Kemnici, te non potuiſſet, ſi antiquitatis monimẽta, quorũ egregiam quãdam cognitionẽ pręteferre conaris, nullo pręiudicio deprauatus euoluiſſes. Neq; enim poteris ignorare, ampliſsimũ Iouis templum quod in Apamenorũ vrbe olim fuit admodùm celebre, nulla verò ignis vi, aut humanis artibus euerti poterat, D. Marcelli eiuſdem ciuitatis Epiſcopi præcibus & luſtralis aquæ virtute, igne qui dæmonis opera extinguebatur, vehementiſsimè accenſo, tandem ad exuſtionem vſq; conflagraſſe, dæmo-

Theodoret. hiſt. Eccleſiaſticæ lib. 5. cap. 21.

dęmone(vt Theodoretus ait)aquę vim nõ ferente. Perlege Beati Malachiæ Epiſcopi res geſtas à Diuo Bernardo conſcriptas,& huius ſacræ aquæ vim multis prodigijs cõfirmatam facilè cernes: cuius non minora ſunt teſtimonia apud Diuum Gregorium, quæ recenſere eſſet infinitum. Quæ verò cœleſtibus ſunt prodigijs confirmata, falſitatis aut impietatis aliquid continere,ille ſolus exiſtimabit qui Deum mẽdacij arguere nõn veretur. Quocirca in Cõcilio Nannetenſi ſtatutum fuit, vt omnibus diebus dominis quiſque presbyter in ſua Eccleſia ante miſſarum ſolẽnia aquam benedictam faceret in vaſe mundo, & tanto myſterio conuenienti, de qua populus intrans Eccl. aſpergeretur:& atrium eiuſdẽ Eccleſię cum crucibus circumeundo ſimiliter aſpergeretur,& pro animabus ibidẽ quieſcentibus oraret, & qui vellet in vaſculis ſuis acciperet ex ipſa aqua,& per manſiones & agros & vineas,ſuper pecora quoque ſua,atque ſuper pabula eorũ, nec non ſuper cibos & potum ſuum cõſpergeret. Quare iure optimo piorum eſt omnium mentibus infixum,ea omnia quæ Eccleſia benedicere aut religioſa facere ſolet, illis eſſe virtutibus & dotibus abundè exornata,quas Eccleſia præcibus à Deo poſtulare ſolita eſt.Cùm enim Chriſt*

Bernard. de uita Malach.

Greg.li.1 dialogorum.

receperit, ea omnia nos certiſsimè eſſe impetraturos, quæ à Deo orantes efflagitaremus, qui præces communi Eccleſiæ conſenſu fuſas irritas ac vanas arbitratur, magnæ profectò falſitatis Chriſtum arguit. Quare cùm Eccleſia Deũ prĕcetur, vt virtutẽ aquæ infundat, quę animi & corporis morbos ſanare poſsit, corporis verò ægritudinibus mederi, cùm ex Eccleſiæ annalibus, tum ex multarum rerum experientia abundè acceperimus, dubitare ſanè nemo poterit, ad mundãdum etiam animam, non minus virium momentique habere. Neque enim poſtulari ſolùm, ſed expectari etiam à ſe omnia Chriſtus vult. Quam luſtralis aquę virtutem Alexãder quartus à Petro Romanus Pon. ſatis abundè explicauit. Ab Apoſtolis verò fuiſſe hanc cùm benedicendi aquæ rationẽ, tum virtutis illius perſuaſionẽ profectam tradit Clemẽs Romanus, qui ait, Apoſtolicos illos viros in gratiarum actione, de aqua & oleo diuinã potẽtiam fuiſſe prȩcatos, vt illis virtutem donaret ſanitatis effectricem, ægritudinum expultricẽ, dęmonum fugatricem, omnibusque inſidijs aduerſariam. Quæ ſi nunquã Eccleſiæ preces impetrârunt, nihil profectò illius auctoritatem iminuere, aut decorẽ obſcurare magis poteſt, quàm illam peccãdi rationem à princi-

Clemens Rom. conſtituit. Apoſtolicarum li. 8. ca. 35.

principio excogitaſſe & conſeruaſſe perpetuò, quę inanis eſſet, & vacua, nihilq; à Deo exorare vnquam potuiſſet. Quod ſi cogitare impium eſt, Eccleſię certè preces nos admonent virtutum omnium, quæ rebus ab illa ſacratis diuinitùs infiguntur. Quare minimè mirum eſſe debet, aquam luſtralem ad peccata venialia delenda plurimum momenti habere: non quidem quòd mentem contingat, & eius ſordes vi ſua abluat, vt ſacramenta efficere ſolent: ſed quia diuina virtus in illa impreſſa, mẽtem ad Deum illa ratione piè & religiosè colendum excitat atque elicit. Quos pios & ardentes animi motus peccata venialia delere demonſtrauimus, quia pęnitentiam, quam virtualem vocant, connexã habẽt, & colligatam. Quod D. Thomas ſatis apertè ijs verbis docuit, Omnia iſta cauſant remiſsionem venialium peccatorum in quantum inclinãt animam ad motum pœnitentiæ, qui eſt deteſtatio peccatorum vel implicitè vel explicitè. Quòd ſi hæc ſanctificata aqua ac reliqua quæ ab Eccleſia Benedicuntur ſuis deſtituantur effectibus, magis id eſt quidem animi languori & deſidiæ fidelium, quàm cęleſtis virtutis imbecillitati tribuendum. Ex quib. etiã eſt rationibus, quòd noſtrûm plurimi ijs carent prærogatiuis, quæ Chri-

Tertia p. q. 87. art. 3. ad pri.

 ſtus

ſtus iamiam ad cœlos aſcenſurus omnibus in ſe credentibus promiſit. Neque enim puto negabis, Kēnici, apud vos qui integram euangelij diſciplinā vobis falsò arrogatis, tum neminem eſſe qui dæmonum cruciatibus corpora liberet, qui ęgros diuina virtute ſanet, qui ſerpentes expellat, atque tutò venena ebibere poſsit, alijſq́ue ſit honoris inſignibus exornatus, quæ Chriſtianis hominibus promiſit Chriſtus: tū verò horum defectionem magis eſſe veſtræ culpæ, quàm fidei infirmitati tribuendā. Quæ ſi aduertiſſes, nunquàm profectò in Eccleſiā tā fuiſſes cōtumelioſus, & in ſanctiſsimum Thomam procax & iniurioſus: qui etſi ſoli luſtrali aquæ, Eccleſiæq́; ceremōijs vim tribuiſſet delēdi peccanda venialia, cùm tāta illa vis non niſi diuina virtute ijs fuerit rebus impreſſa, quomodo virtutē diuinam à peccatorum venialiū deletione excludere uideri potuiſſet? An baptiſmus virtute diuina caret, quia in aqua Chriſti beneficio illa impreſſa eſt? At, vt demōſtrauimus, D. Thomas, aquæ luſtrali, Eccleſiæq́ue ceremonijs ſolam tribuit diuiuā virtutem ad animam pietate & religione excitandam qua peccata delentur.

Sed iam videamus quantam vim habeat breuis illa, ſolida, & immota, vt ais, refutatio,

tio,qua Eccleſiæ totius conſenſum labefactare & euertere conaris: *Extat*(inquis)*perſpicua ſententia in Moſe, quæ etiam à Paulo repetita eſt, Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis. ergo quidquid repugnat legi Dei, in ſe & ſua natura dignum eſt æterna maledictione.* Vnde cõcludis, omnia peccata eſſe mortalia. Quo argumẽto tantopere triumphas,vt & cauſam te obtinuiſſe & nulla cauillatione deludi poſſe arbitreris. Prætermitto hęc Moſis verba de his eſſe præceptis intelligenda, quæ præcipua ſunt & continent vitæ ſummam: ſed eſto ad minutiſsima queq;,vt vis, extẽdantur. Nemo profectò in ſacris literis vel mediocriter verſatus ignorare poteſt, maledictionem ſæpe pro ſupplicijs,quæ peccantibus inferũtur, vſurpari. Vnde D.Paulus ait, Chriſtũ factũ fuiſſe pro nobis maledictũ, quia ſupplicia quæ noſtris erant ſceleribus debita,ipſe perpeſſus eſt.Quare maledictus dicitur omnis diuinæ legis violator, quia diuinæ vltionis iram effugere nullo modo poterit.Colonienſes verò,etſi peccatorum venialium fęditatem non tantoperè,amplificent vt ęternis cruciatibus dignam eſſe arbitrentur,non tamẽ ita extenuant,quin aliquo cruciatuũ genere plectendam eſſe ducant:quare qui venialibus ſunt culpis cõtaminati, *Ad Gal.3*

minati, maledicti dici nō ſecus poſſunt,ac illi qui mortalibus ſunt ſceleri b.inquinati, quanquàm non par maledictio vtroſq; inuadat.Si enim venialib.tantùm maculis turpificatus de vita quis deceſſerit, nō prius ſanè ſempiterna felicitate perfruetur, quàm illa maledictio vltricibus Purgatorij ignis flāmis expietur.In eos verò,qui mortiferis ſceleribus fœditati mortem obierint, ſempiterna maledictio, hoc eſt,nūquàm interitura ſupplicia ſunt conſtituta. Nam ſicut crimina paria non ſunt,ita nec par maledictio eſſe poteſt.

At inquis,D.Iacobus Apoſtolus loquens de peccato in ſe & ſua natura conſiderato, dicit, Qui delinquit in vno, factus eſt omnium reus. Principiò magnas tibi gratias ago, Kemnici,quòd Epiſtolæ D. Iacobi auctoritatem(vt par eſt) nobis integrā cōſeruaſti:erit enim iam inde ſumēdi argumenta nobis liberior poteſtas: ſed aduerte, D. Iacobū de præcepto charitatis ſermonem facere, quod vnū qui violauerit, omnium reum fieri ait: ſiquidem legis perfectio,eſt dilectio, omniaque diuinæ legis inſtituta in hoc verbo inſtaurantur: Diliges proximum tuū ſicut te ipſum:quod ex orationis ſerie apertè conſtat.Cum enim illos arguat Iacobus, qui plus diuitū quàm pauperum

Iacob.2.

perſo-

perſonæ deferunt,ait,Si tamen legem perficitis Regalem ſecundum ſcripturas, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, benefacitis: ſi autẽ perſonã accipitis, peccatum operamini,redarguti à lege tanquàm tranſgreſſores. quicunque enim totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus. Illud verò vnum, præceptum eſt ſanè dilectionis proximorum, quo qui ducitur, in diuitum obſeruantia, præclarè feciſſe dixit, in perſonarum verò acceptione violatur. Quam etiam interpretandi rationẽ ſequitur Primaſius egregius Aug.auditor, quam ait eſſe doctorum omnium ſententiam.Cum verò peccata venialia charitati minimè aduerſari abundè paulò anteà demonſtrauimus, neque ille ſanè præceptorũ omnium tranſgreſſor dici poteſt,qui venialiter tãtùm peccauerit:qui verò vnico peccato mortali contaminatus è vita exceſſerit, non ſecus ſempiterna illa felicitate perpetuò excidet, quàm ſi omniũ eſſet flagitiorum reus, diuinamq́ue legem vniuerſam conculcaſſet. *Primaſ. in Epiſt. ad Gal. 3.*

Obijcis nobis demum,Chriſtum ipſum, quem dicis *Matt.cap.5.reprehendere planè ſimilem diſtinctionẽ Phariſæorum, qui fingebant,quædam mandata legis eſſe magna, quædam uerò minima,quorũ tranſgreßio per ſe leuis ſit,non obnoxia*

iudicia

nus eſt manum quàm cor comprimere, externas corporis actiones, quàm celeres animi motus cohibere & retardare. Nam Moſaicæ legi Chriſti diſciplina in eo lógè multumque præſtat, quod illa in externa iuſtitia, hęc verò in animo virtutibus informãdo & cupiditatibus cópeſcẽdis, potiſsimùm poſita eſt. Cùm verò omnis, qui cœleſti illa felicitate fruitur, magnus dici iure debeat, illos qui hęc minima legis præcepta ſoluũt & ſic docent, ideò minimos in regno cęlorum appellari Auguſtinus affirmat, quia vt contempti & abiecti à cœleſtibus illis ſedibus perpetuò exulent, neceſſe eſt. Quæ quantum valeant ad Colonienſium veriſsimam ſententiam oppugnandam, tu ipſe iudica.

Quòd ſi aliam interpretandi rationem ſequi malueris, atque minima illa præcepta à Chriſto appellari exiſtimas, quæ Phariſæorum vulgus leuiora iudicabat, Chriſti certè mens alia eſſe non poteſt, quã demonſtrare ſe minimè veterẽ legem velle abrogare, ſed perficere, non tollere, ſed perpolire & deformitatem illam, quam Phariſęorum hyprocriſi contraxerat, abſtergere: quod apertè illis verbis ſignificauit, Nulla ratione patiar, vt iota vnum, aut vnus apex de lege, quam per Moſen Deus docuit, pereat, ſed

illam tantopere locupletabo ac perficiam, vt niſi abũdauerit iuſtitia veſtra pluſquàm ſcribarum & Pharisæorum, qui ſolam externam iuſtitiã,& quæ oculis cerni poteſt, magnifaciebant,non intrabitis in regnum cœlorũ. Vera enim iuſtitia quam Chriſtus docuit in animo potiſsimùm ſita eſt,magiſq́ue eſt diuino iudicio quàm humano ingenio metienda.Quare cùm ait, Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis,&docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cęlorum:non quidem inficiatur quædam eſſe legis præcepta alijs maiora, cùm id ab ordine ſerieq; orationis valde abhorreat,ſed Chriſtianæ dſciplinæ perfectionẽ mirabiliter amplificat,quę tantam requirit in euangelij doctoribus morum integritatem,vt qui vel vnam ex minimis illis legibus quas docendas ſuſcepit,violauerit,minimus in regno cœlorum habeatur.Singulari enim quodam virtutis ſplendore cęteris omnibus ij antecellant neceſſe eſt, qui doctorum munere perfunguntur, atq; omnem curam & operam collocare debent, vt quam verbis docent legẽ,moribus mirabiliter exprimãt. Nam qui ſoluerit vnum de Chriſti mãdatis vel minimis, & ſic,hoc eſt, illa culpa inquinatus homines docuerit, non erit quidẽ ea gloria & ſplẽdore dignus qui

qui veris Euãgelij doctoribus debetur, ſed minimus vocabitur in Regno cęlorum. At qui fecerit & docuerit, vitaq; ipſa quoad eius fierit poterit diuinæ legi quã docet, omni ex parte reſponderit, magnus vocabitur in Regno cœlorũ. Quæ quàm parũ faciant ad Colonienſiũ de peccatis venialibus doctrinam euertendam, omnes iudicent ſani.

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI, ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER QVARTVS.

De Libero Arbitrio.

NON erã neſcius, cùm hãc de libero arbitrio diſputationem inſtituiſſem, illã in pręcipuis eſſe huius tẽporis cõtrouerſijs, atq; ad animos pietate & religiõe informãdos in primis neceſſariã. Nã ſi ignoremus vnde potiſsimũ noſtra ſal⁹ pẽdeat, an ſcilicet in ſolo Dei patrocinio collocata ſit, & in ſola ipſi⁹ miſericordia ita ſit nobis cõquieſcẽdũ, vt nec nobis tribuere

tribuere quidquam debeamus, nec in noſtra ſit poteſtata quidpiam conſtitutum, fieri certè non poterit, quin infinitis miſerijs inuoluamur, & veluti portus ignari aduerſa tempeſtate iactemur & quaſi fluctibus obruamur. Sed quoniam ſolùm conſtitui Kemnicij, maledictis reſpondere, quæ me ſępiùs coguntlongiùs quàm conſtitueram digredi, hac certè in quæſtiōe breuior eſſe, quàm rei dignitatis poſtulubat, coactus ſum: tum quia, quæ hîc Kemnicius reprehēdit, magna ex parte à nobis diſputata sūt in ſexto Axiomate de Peccato: tum quia ſex axiomata quæ ab illo hîc exagitantur verbis inter ſe tantùm diuerſa, idem ſanè re ipſa continēt. Quare non eſſe ſingula perſequenda exiſtimaui, ſed ita rerum capita explicanda, vt quæ maximè ad rem facerēt, non fuiſſe à nobis prætermiſſa videantur: illas enim tātùm quæſtiōes ingredi, in quas illius nos calumniæ traxerint, in animum induxi meum.

Sed quoniam tota ipſius diſputatio verſatur in accuſando ſocietatem Ieſu Pelagianiſmi, *quā eo ſolo miraculo* (inquit) *cæteris hominib. præſtare, atq; canonizari uoluiſſe, quòd Pelagiū ab inferis nūc demū poſt tot ſæcula excitauerit, in uitamq; reuocauerit*, facturum me operępreciū exiſtimaui, ſi paucis aperiā ſummam opinio-

opinionum,cùm Pelagij,tùm Lutheri,quá Colonienſes Patres euertere conati ſunt, atque vnà explicem Colonienſium de libero arbitrio ſententiam, quibus inter ſe collatis,faciliùs pateat, quàm abſit à Pelagianiſmo ſanctiſsima Ieſu ſocietas; Kemnicij verò calumniæ coërceãtur,atque quæ illius dictis vanitatis pleniſsimis fides debeatur ſit omnibus abundè notum & exploratum.

Inter reliquas Pelagij delirationes fuit non minima, quòd tam acerbum bellum cum Chriſti gratia ſuſcepit,humanę autem naturæ tantopere fuit aſſentatus,vt dictitaret,humanam naturam atque voluntatem tam eſſe potentem, vt omnia diuina præcepta poſſet diuina ope diſtituta non minus præſtare modò, quàm in ipſo naturæ flore,cum nondum illius vires funeſta peccati labe debilitatæ fuerant atque confractæ, neque tam horrendam ſtragem primum illud ſcelus in omnibus naturæ partibus ediderat.Nam etſi peccandi conſuetudine vſque adeò voluntatem torpere Pelagius exiſtimaret, vt virtutum actiones iniucundas valde & moleſtas redderet, minimè tamen confitebatur, liberi arbitrij vim ita protritam eſſe,quin ſi vires colligere voluiſſet, omnem illam moleſtiam ſuperare,

Pelagij de libero arbitrio impia ſẽtentia.

carnis laſciuientis motus comprimere,atque omĩa pręclara opera edere per ſe ipſum poſſet,quãuis omnibus eſſet diuinę gratiæ opibus atq; auxilijs deſtitutum.Ad illam etiam vitæ integritatem innocentięq́; præſtantiã peruenire quéuis poſſe docebat, vt ſi tota liberi arbitrij vi cupiditates refrenare atque cõprimere conaretur, nullis omninò cupiditatum ſtimulis tandemq́; agitaretur,ſed veram ἀπάθειαν,hoc eſt, affectuum omnium vacuitatem conſequeretur, de qua librum ſcripſiſſe Euagrium Ponticum Hyperboritã pelagianum tradit D. Hieronymus in Epiſt.ad Cteſiphontem. Ne verò diuinam gratiam abijcere prorſus atque contemnere Pelagius videretur, neceſſariã eſſe dixit, vt perfectæ virtutis viam demonſtraret,legesq́ue præſcriberet, à quibus diſcedere nefarium eſſet & ſceleratum. Quia verò multorum fuit oratione increpatus(vt D.Aug.auctor eſt)quòd ad Dei legem obſeruandam, nihil ipſius gratiæ auxilijs tribuere videretur, quam eſſe ad omnia pręclara opera in primis neceſſariam ſacræ literæ frequenter tradunt, reſpondit, eſſe quidem Dei gratiam eatenus neceſſariam, vt quæ facere per liberum arbitrium iubemur, promptiùs & faciliùs Dei gratia roborati præſtare poſsimus, at-

Hier. ad Cteſiphõtem.

Aug. lib. de hære. ſi. hæreſi. 8.

que

que ita orationem temperabat, vt diuinam gratiam quam commendare videbatur, libero arbitrio non modò nó præferret, ſed callidè & veteratoriè poſthaberet; atque ſatis eſſe naturæ dona, quæ cum libero arbitrio indiſſolubili vinculo cóſtricta ſunt & colligata, ad omnia excellentiſsima opera facienda vniuerſaq́; peccata declinanda dictitaret, vſque adeò vt quiuis ſi modo vellet ἀναμάρτητον eſſe, hoc eſt, omnibus peccatis carere prorſus poſſet. cuius vocis intolerabilem arrogantiam cùm Orientis Eccleſiæ ferre nullo modo poſſent, callidè & veteratoriè (vt auctor eſt D. Hierony) ſimulabat, non audere hominem vnica & ſimplici voce ἀναμάρτητον dicere, ſine peccatis verò eſſe ſuperbè affirmabat. *In epiſt. ad Cteſiphontem*

Ab hac incredibili ſtultitia cú lógiſsimè abſcedere Lutherus vellet, alia non minori inſania aut veriùs ſtupore oppreſſus eſt. Neque enim ad virtutum ſolùm officia arbitrij libertatem neceſſariam eſſe denegauit (quod Caluinus multiq́ue huius factionis homines faciũt) ſed illam prorſus ſuſtulit, remq́ue dixit eſſe (vt ille balbutit) de ſolo titulo: cum enim arbitraretur nihil poſſe ab homine vlla ratione fieri non turpe & ſceleratum, ſatis vidit liberum illud arbitrium dici non poſſe, quod in alte- *Lutheri de libero arbi ſiana ſententia.*

ram tantùm partem valet illamque peiorē. Quare ne veſtigium quidem in nobis liberi arbitrij poſt peccatum extare exiſtimauit: vſque adeò vt ne mali quidquam per ſe ipſum facere illud poſſe dictitaret. aſsiduis enim ac domeſticis ſuis furijs incitatus affirmabat, nulla eſſe tam horrenda ſcelera, nulla tam indigna facinora, quæ Deus ipſe in impijs non operaretur: quippe qui nulla ſunt libertate exornati, ſed veluti ſtipites quidam ac ſaxa, nec ſeſe loco mouere, neq; eorum ad quæ natura inclinat, quidquam agere valeant, niſi peculiari Dei impulſione pellantur atque agitentur. In qua ſententia cùm Philippus Melanchthon impietatum omnium hac noſtra ætate quaſi primipilus, aliquando fuiſſet, rei indignitate demum exterritus, ſententiam mutauit in locis communibus Anno 1552. editis, eſſeque hanc Lutheri amentiam cum Manicheorū impietate valdè coniunctam, aſſeruit.

Colonienſium de libero arb. uera ſentētia.

Colonienſes verò totius catholicæ Eccleſiæ & omnium ſanctorum patrum fidē ſequuti, docent quidem contra Lutherum eſſe in nobis verè liberum arbitrium; non modò quo annuente omnibus nos ſceleribus inquinamus, ſed ſine cuius conſenſu neque Dei gratia exornari, nec boni quidquam agere integræ ætatis homines poſſunt.

ſūt. Ne verò ad Pelagij errorē deflectere ali quo modo viderentur, apertè ac planè con fitentur, ita eſſe vires noſtras tenues & infir mas, vt niſi diuina gratia roborentur, nihil perfecti boni, hoc eſt, quòd ad vitam æter-nam conſequendam valeat, prorſus facere aut velle poſsimus, adeò vt neque oblatam à Deo gratiam valeamus amplecti, niſi ſan-ctiſsimi Spiritus vi atq; virtute excitemur. ſæpè enim Auguſt. illas voces vſurpant, gra tiam eſſe nobis neceſſariam, non ſolùm vt credamus, ſed vt credere velimus; neque tā tùm vt conuerti poſsimus ſed vt conuerta-mur. niſi enim potentiſsima Dei gratia vo-luntati noſtræ præeat & præluceat, fieri cer tè non poteſt, vt eorum quæ perfecti boni nomen merentur, quidquam conſectari va leamus: quæ cùm humanam naturam non euertat, ſed perficiat, non perdat, ſed inſtau ret, & priſtinæ dignitati reſtituat, non qui-dem liberum arbitrium nobis à natura in-ditum alligat, illius'ue actionem impedit aut retardat, ſed iacentem erigit, languen-tem excitat, viresq́ue ſuppeditat, vt quę pul chra ſunt & diuina, vltrò proſequatur & cō plectatur. Quare minimè quidem ſeſe mu-tuò gratia & liberum arbitrium impediūt, vt Pelagius ſomniabat, ſed potiùs ad idem agendum concurrunt, atque alterum ab

altero adiuuatur ; cùm gratia voluntatem erigit & confirmat , voluntas verò Spiritus ſancti vocibus auſcultat, gratiam amplectitur,& antecedentem illius impulſionem ſequitur.

Hęc eſt, Kemnici, Colonienſium ſententia, quam Pelagianiſmi inſimulare nunquàm deſinis, omnibusq; Germanis hominibus lõga animi prouiſiõe fugiẽdã eſſe dictitas. Quæ à Pelagij deliratiõibus vſq; adeò abhorret, vt ſi cũ illis diligenter & accuratè cõferatur, nulla certè alia defẽſiõe opus ſit. Quæ enim pugnare inter ſe magis poſſunt, q̃ exiſtimare, diuinũ auxiliũ eſſe quidẽ hominibus vtile, minimè verò neceſſariũ; & illius neceſsitatẽ tãtopere extollere, vt ne optare quidẽ aut velle vllũ perfectũ bonũ ſine illo poſsimus. Quę magis ſũt inter ſe aduerſa, quàm humanã naturam ita efferre, vt omnia præclara opera ſuis tantùm viribus edere poſſe, gratiæ aditum aperire, & mentem ad illam ſuſcipiendam diſponere dicas; & eandem vſq; adeò deprimere & deijcere, vt confitearis peccati cõtagio ita enerua tam eſſe, & debilitatam , vt nec oblatã Dei gratiam amplexari, nec cogitare quidquã eorum bonorum poſsit, quæ ad ſempiternam fœlicitatem ducunt , niſi diuini Spiritus vi atq; virtute erigatur atque cõfirmetur?

tur?ſed quoniam Colonienſibus, non cum Pelagio, ſed cum Luthero res erat, gratiæ quidem neceſsitatem paucis explicarunt, arbitrij verò libertatem contra Lutheri amẽtiam pluribus firmare & ſtabilire conati ſunt. Ignari enim hominis eſt, in ea re comprobanda plurimùm ſudare, de qua aduerſarius nunquàm dubitauit. Quam ne ipſe notam incurram, in diuina gratia explicanda minimè laborabo, in qua tu extollenda multus es: ſed paucis demonſtrabo, tantam hanc Dei gratiam non euertere arbitrij libertatem, ſed demiſſam & oppreſſam erigere & excitare, atque ſimul cũ diuina gratia effectiuè (vt dici ſolet) ad quæuis præclara opera iuſtificationemq́ue noſtram concurrere

Principio igitur ex his, quæ à nobis hactenus dicta ſunt, ſatis cõſtare puto, quàm perperàm controuerſiæ huius ſtatum teneas, qui ais non verſari in quæſtione quid liberum arbitrium, diuina gratia erectum & cõfirmatum, poſsit (*confiteri*|*enim* iniquis *te cum Auguſtino, agi filios Dei à diuino Spiritu ut ipſi agant, non ut nihil agant*) *ſed quid ipſum ex prima natiuitate à natura ſua ualeat in rebus ſpiritualibus*, hoc eſt, vt tute ipſe interpretaris, *quæ illi ſit facultas in hac deprauata natura, ante renouationem Spiritus ſancti in rebus ad ſalutem*

pertinentibus. Ac proinde ita Colonienſium verba interpretaris, ac ſi de libero arbitrio gratiæ expertæ ab illis eſſet ſermo inſtitutus, cũ illius vim & facultatẽ efferũt. Quod quantopere ab illorum mente abhorreat, & cum de peccato egimus, explicauimus copiosè, & hæc ipſorum verba in eodem, quod tu citas folio 36. apertè indicant. Et ſanè (inquiunt) quanuis nos à diuina miſericordia pendeamus, quanuis nihil boni operetur fidelis quod in illo nõ efficiat De⁹, quanuis non ſolùm gratia conferatur vt cõuerti poſsimus, ſed etiam vt conuertamur, etſi gratia hæc q̃ ad operandũ neceſſaria eſt & velle facit, non ſit quæcunque inſpiratio aut cogitatio ſancta, ſeu boni propoſiti ſuggeſtio, ſed efficax Dei operatio, quanuis hęc oĩa vera admittamus, & ex D. Auguſtino varijs locis elici poſſe concedamus, homini tamen ſemper liberum relinquitur, diuinæ operationi præbere impedimentum, eamque vel amplecti vel etiam repudiare. Hæccine verba, Kemnici, ſunt liberum arbitriũ à diuina gratia ſeiungentium? cum tam auidè inquirebas quid calumniari poſſes, nõ vidiſti quàm enodatè & apertè Colonienſes confiteantur, mentes peccatorum ſeruitute oppreſſas, neque Dei gratiam promereri, neque in illius amicitiam venire, neq;

boni

boni quod ad æternam ſalutem aliquo modo pertineat, quidquam velle aut cogitare vi ſua poſſe? Quare ſi (vt ais) in quęſtionem vocatur, quid ſolis naturæ viribus poſsimus, explicata iam quæſtio eſt, tuaque hæc omnia axiomata fraudulentam magis interpretationem, quàm veram & iuſtam reprehenſionem continent. Ineſſe tamen mẽtibus fœdiſsimis peccatorum monſtris occupatis, liberum arbitrium ad præclaras actiones ſuſcipiendas, neque vlla ſcelerum turpitudine deleri illud aut extingui poſſe, multis ac magnis rationib⁹ cõfirmãt Colonieſes Patres. ſed tamẽ veluti ferreis cõpedibus ita cõſtrictũ, vt ex illis ſe expedire nullo modo niſi Dei virtute poſsit. Quòd igitur nihil perfecti ac ſpiritualis boni facere ſcelerati homines poſſũt, quandiu eorũ mentes flagitiorum ſunt maculis coopertæ, nõ quidem eſt, quia libera voluntate carent, ſed quia adeò illa eſt peccatorum laqueis implicata, ac ſcelerum põdere preſſa, vt nec ſe ab illis extricare, nec emergere vllo modo propria virtute poſsit. Non ſecus ac ligneis ſoleis deuincti, qui incedendi quidem facultatem habent, etſi ingredi nullo modo poſsint ni vincula rumpãtur prius, quæ motum reprimunt ac retardant. Cùm igitur diuinæ gratiæ ſplendor ſceleratis men-

tibus elucet, non illis quidem iuſtitiam obtrudit, aut vim ad tanta illa animi ornamenta capeſcenda affert, ſed iacentem voluntatem erigit lãguentemq́; excitat, vt iam ſui iuris quodãmodo diuina ope facta, diuinæ vocationi reſpondere illiusq́; gratiam accipere liberè poſsit, neq; quidq̃ ſit quod libertatẽ impedire aut alligare queat.

At inquis, *minimè dubium eſſe, animi conuerſionẽ cõſtare nõ poſſe, quandiu mẽs ita reluctatur gratiæ, ſeu Spiritui ſãcto, ut nulla planè fiat applicatio.* Quare homo leuis & inconſtans, qui aliud ſedens, aliud ſtans, vt aiunt, ſentis, tui ipſius immemor ais, *nõ quæri quid liberũ arbitrium per ſe ipſum ualeat in rebus ad ſalutẽ pertinẽtibus,* vt principio aſſeruiſti. *ſed quæſtionem eſſe de cauſa efficiente, unde homo habeat, ut in cõuerſione nõ reluctetur, ſed applicet ſe ad gratiam.* Neq; obſcurè id diuinę gratię ita tribuis, vt libero arbitrio nullũ locũ reliquum facias, quod veluti cœcũ ac ſtupidum ad iuſtitiam trahi arbitraris. neq; enim liberè ac ſponte ſua, ſed quaſi ſaxũ quoddam à Deo moueri atq; agitari præ te fers exiſtimare. à qua ſententia nõ modò Coloniẽſes plurimùm abſunt, ſed cũ Conciliorũ decretis, D. Auguſtini (cuius auctoritatem nobis paſsim obijcis) iudicio, Eccleſiæq; totius firma & conſtanti fide ex aduerſo pugnat. Eſt enim com-

communis omnium vox, liberum arbitriũ diuina gratia non tolli, ſed perfici; non cogi, ſed incitari; nõ opprimi, ſed vires accipere, vt quæ diuina ſunt & cœleſtia toto animi ardore proſequatur. Quare apertè confitemur, mentẽ nefarijs cupiditatibus preſſam & ſcelerum monſtris occupatam à miſerando illo ſtatu reſpirare nunquam poſſe, niſi diuina gratia alliciatur, & diuino ſpiritu quaſi ſtimulis quibuſdam excitetur. Neque item oblatam ſibi gratiam amplexari, niſi peculiaribus Spiritus ſancti impulſibus adiuuetur, aut (vt tuis vtar verbis) nunquã ſe ad gratiam applicare hominem poſſe, niſi eadẽ cæleſtis gratia adiumẽto ſit: quod tamen non impedit quidem, quo minus liberum arbitrium vltrò gratiam apprehendat, ſitque illi liberum eam reijcere & aſpernari. Nam cùm Spiritus ſancti potentiſsima motio voluntatem corroboret, vt velit gratiam amplecti, non quidem noſtrã libertatem adimere, ſed perficere videri debet. Quod D. Paulus diſertis verbis docuit in epiſtola ad Philippenſes, Deus eſt, inquit, qui operatur in nobis velle & perficere, pro bona voluntate. At quonam modo poterit in nobis operari velle, quàm excitendo animum noſtrum vt velit? ita vt animus qui cœleſtia diuinaque bona *Philip. 2.*

vi ſua

vi ſua velle nullo modo poterat, accedente diuina virtute, amore illa iam ac deſiderio proſequi valeat, atque ita liberam naturam rationiſque participem perficit, cùm vires ſuppeditat, vt ea liberè velit, quæ antea minimè poterat. Velle enim, vt Diuus Hieronymus ad Cteſiphõtem ait, & currere, meũ eſt: ſed ipſum meum ſine Dei ſemper auxilio, non erit meum. Quòd ſi volũtas à Deo mota, non vltrò vult, hoc eſt, non liberè ſeſe ad gratiam applicat, voluntas certè dici nullo modo poteſt, cuius in natura ac ratione ineſt, liberè ſeſe ad quamuis obiectam bonitatis ſpeciem adiungere. Quanuis enim bona, quæ omni ex parte perfecta ſunt & abſoluta, neq; odio ꝓſequi, neq; abiecta habere volũtas poſsit, animũ tamen ad illa poteſt nõ adiungere, neq; oblatã ſibi felicitatẽ amore complecti: pſertim quãdiu diuinæ pulchritudinis faciem atque infiniti illius numinis bonitatem, apertè & clarè cernere non licet, quæ ita beatorum mentes occupat, vt illas ad ſe amandum neceſſariò rapiat. Quare, qui diuina gratia hominum voluntates ita ad iuſtitiam allici putat, vt liberum illis nullo modo ſit eam aſpernari & reſpuere, magis quidem iuſtitiam humanis mentibus à Deo obtrudi quàm efficere vt illam velint, exiſtimare videntur. Quod

quàm

quàm repugnet eidem Paulo, ſatis indicāt *philip. 2.*
quę paulò ſuperius Philippenſibus dixerat, *Aug. lib.*
Cum timore (inqt, & tremore veſtrã ſalutē *de gratia*
operamini. Quãdo autē iubētur Philippē- *& libero*
ſes vt operētur, liberũ eorũ conuenitur ar- *arbi. c. 9.*
bitrium (vt Diuus Auguſtinus ait) ſed ideò inquit cum timore & tremore, ne ſibi tribuendo quod bene operentur, de bonis tãquàm ſuis extollantur operibus: quæ ſuſcipere diuinę gratię prędijs deſtitutus nemo poteſt: quæ quò potentiora ſunt & firmiora, eò liberiùs voluntas Dei vocibus obtemperat. Quibus accedit præclara illa atque peruulgata magni Dionyſij ſentētia, Dei ſcilicet prouidentiam ita res omnes gerere & gubernare, vt illorum ſe naturis & cõditionibus blandiſsimè accomodet, neque naturæ vim vllam inferat. Quare niſi liberas voluntates ita moueat, ad iuſtitiamq́ue alliciat, vt libertatē nulla ex parte minuat, non ſanè nobiliſsimam naturam perficere, ſed labefactare atque deijcere videtur. Ex quibus manifeſtum fit atque teſtatum, efficientem cauſam applicationis animi ad gratiam, hoc eſt, internis Dei vocibus auſcultandi vel ingratè aſpernandi, eſſe tùm gratiam ipſam, tùm liberum arbitrium. Quæ duo niſi ſimul concurrant, fieri certè non poterit, vt humana mens ſe toto impetu ad iuſtitiam

iuſtitiam adiungat. Nam etſi quędam ſint quæ Deus in nobis nullo noſtro conſenſu accedente efficiat; vt ad ſe nos vocare, volú tatem noſtram ad iuſtitiæ amoré excitare, huic tamen gratiæ non repugnare atq; obſiſtere, ſed ad illam ſe applicare & admouere atque diuino beneficio ad ſe delatam nó repudiare, neq; noſtrum liberum arbitriú diuini auxilij expers poteſt, neque diuina virtus in nobis facere libero arbitrio non conſentiente ſolet. Vnde liquet, ex gratia & libero arbitrio vnicam cauſam conflari noſtræ ad iuſtitiam applicationis: quare à Theologis noſtris appoſitiſsimè hęc Dei gratia cooperás appellatur, q̃a vnà cũ libero arbitrio operatur, vt diuinam gratiam non reſpuat ſed complectatur. Ex quibus omnibus illud perſpicuum eſt, quod Colonienſes Patres prudentiſsimè aſſeuerarunt, liberum ſcilicet noſtrum arbitrium plurimum momenti habere in rebus quæ ad animæ ſalutem ſpectant, non quia quid quam valere illud ad iuſtitiam ſine Dei gratia arbitrentur, ſed quia Dei gratia nihil in nobis efficit non annuente libero arbitrio: quod etſi annuere non poſsit, niſi diuini Spiritus firmiſsimis præſidijs muniatur, illa tamen non quidem libertatem minuunt, ſed augent, vireſque reſarciunt, vt

quæ præclara ſunt & diuina velle poſsit. Quod vt melius cernas, finge te, Kemnici, omnibus corporis viribus fractis, membrorumque virtute longa ægritudine debilitata poſtratum iacere, & tot malis obſeſſum eſſe; vt neque erigere te, neque membris vti, atque adeò nec morbi quidem ipſius vim ſentire vllo modo poſsis: occurrat verò eo præſertim tempore, quo iam viribus exhauſtis de vita deſperare incipis, homo potens, qui tui commiſeratione prouocatus tibi vires reſtituat, valetudinem reſarciat, totiusque corporis firmitatem inſtauret; vt iam nihil ſit quod membrorum omniũ functionem retardare, aut motum cõprimere valeat: hũc'ne libertatem ingrediendi membrisq; vtendi ideò tibi ademiſſe extenuaſſe'ue putabis, q̃a ſine eius ope illis vti nullo modo poteras? An ideò nõ libère & ſponte incedis, quia perditam virtutẽ illius beneficio recuperaſti? Adeo'ne eris ingratus, vt fungendi omnium membrorũ officijs libertatem tibi præreptam ab illo fuiſſe dicas, ac nõ potiùs reparatam atq; auctam, ipſi acceptam referas? Quam ſimilitudinem ſi ad gratiam trãsferas, ſatis videbis libertatem noſtram vitiorũ turpitudine ita oppreſsã, vt diuinæ gratiæ opibus diſtituta, ne aſpirare quidem ad iuſtitiæ ornamenta

menta poſsit,cœleſtibus præſidijs magis ac magis roborari aduentanteq; diuina gratia perditas vires recuperare,atque perſequi iam illa omnia poſſe,quæ ne optare quidẽ paulò ante per ſeipſũ poterat.D.enim Paulo auctore,nemo eſt qui vſurpare Ieſu ſanctiſsimi nomen ſine Spiritus ſancti beneficio queat.Quod ipſum Diuus Auguſtinus

Aug. lib. 3.Hypognoſticõ. apertè docet,cùm liberum arbitrium equo comparat intractato & indomito, gratiam verò equiti qui iumentum domat & cõdocefacit. Quare ſicut vniuerſum iter eques feciſſe cò ſolùm dicitur,quia equum moderatus eſt,effecitque vt iter equus cõficeret: itineris tamẽ labor vtrique communis eſt, ita iuſtitiæ vniuerſum iter gratia & liberum arbitrium vnà conficiunt,cum tamen gratia liberum arbitrium ferocitate exultans domet ,illudque dirigat,vt Dei voces audiat,& ſeſe ad illius monita ſpõte applicet.

Matth. 23. Quorſum ſpectant illa Chriſti verba,vt Irenæus auctor eſt,Quoties volui congregare filios tuos,quemadmodum gallina cõgregat pullos ſuos ſub alas ſuas,& noluiſti. Nã ſi noſtra conuerſio à ſola Dei gratia pendêret,& nihil eſſet in noſtra libertate poſitũ, fieri certè non poſſet vt diuina voluntas humano arbitrio impediretur vnquam:volũtas inquam illa, quam de hominum ſalute

mitis & mãſuetus Dominus ſemper habet. Nam quæ animaduertere in eos ſtatuit, qui illius fuerint gratiã aſpernati, impediri certè nullo ingenio aut induſtria poterit. Quod efficit, vt diuina volũtas inuicta perpetuò maneat, quãquàm illius legẽ ſceleratè violemus, gratiã repudiemus, ſtudia nefariè contẽnamus, vt ſcitè admodũ docet D. Aug. Innumera ſunt, Kẽnici, ſacrarũ litarārũ teſtimania q̃ in noſtra poteſtate noſtram ſalutẽ poſitã eſſe docẽt. Vt verò cętera taceam, Dei illa verba apud Iſaiã paulò accuratiùs cõſidera, Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quod ſi nolueritis, & me ad iracundiã prouocaueritis, gladius deuorabit vos, quia os Domini locutũ eſt. Si accedente diuina gratia, ſine qua neque cogitare quidquã boni poſsimus, ita libertas noſtra ligatur ac cõſtringitur, vt nec diuinæ vocationi poſsimus non parẽre, nec gratiã vllo modo repudiare, quid hac Iſaiæ oratione eſſe poteſt fucatius? quid magis ſimulatum ac fallax? Si in ijs quæ ad animæ ſalutem ſpectant nihil prorsùs agimus, nihilque noſtrum eſt, quid hac poteſt eſſe cõminatione ineptius? Quocirca Deus Opt. Max. Caino ægerrimè ferenti diuini amoris erga fratrem ſignificationem, apertè indicauit, ſibimet potiùs quàm innocẽti fra-

Aug. l. de ſpiritu et litera ca. 33.

Iſaiæ. 1.

tri iraſci & ſuccenſere debuiſſe, quippe quia penes ſuam eſſet voluntatem, aut diuinis beneficijs augeri, aut vltionem miſe-
Geneſ.4. rè experiri. Non'ne (inquit) ſi bene egeris, recipies: ſin malè, ecce ad fores peccatum (hoc eſt ſupplicium peccatis debitum) aderit? ſed ſub te eſt, vel potiùs vt (vt Hebræa verba ſonant) penès te eſt, & à te pendet, appetitus eius, & tu dominaberis in illum, vt neque admitti vllum ſcelus niſi tua ſponte, neque animo conceptum vitari ſine tua voluntate poſsit. Prætermitto regium vatem Dauidem crebrò aſſerentem, omnia religionis ac pietatis officia à ſe ſuſcepta, voluntaria fuiſſe, & quàm maximè ſponta-
Pſal.118. nea: Voluntaria (inquit) oris mei beneplacita fac Domine: & haud multò pòſt, Inclinaui cor meum ad faciēdas iuſtificationes tuas propter retributionem. Qui verò nihil planè operatur in ſua conuerſione, non quidem ſeipſum inclinaſſe ad parendum diuinæ voluntati, ſed impulſus potius di-
Conciliū cendus eſt. Quocirca Concilium Arauſica-
2. Arauſi num contra Pelagij delirationes coactum,
canū.c.9 ita diuinam gratiam effert, vt liberi arbitrij functionē non tollat, ſed omnia bona quę agimus, Deum inquit in nobis atq; nobiſcum vt operemur operari: neque conſenſum noſtrum ſuperfluum minimeq; neceſ-
ſarium

ſarium ducit, quamuis gratiam arbitretur neceſſariam, quæ volũtatẽm moueat & cõfirmet,quò Deo vocanti conſentiat. Vnde Cœleſtinus Pon. ſummus, gratiam inquit præſtare, vt bene vtamur libero arbitrio: cum quibus conuenit & hoc ſacroſanctum Tridentinũ Conciliũ,cùm ijs verbis libertatis noſtrę rationem explicat: Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum,nihil cooperari aſſentiẽdo Deo excitanti atque vocãti, quo ad obtinendam iuſtificationis gratiam ſe diſponat & prẹparet: neq; poſſe diſſentire ſi velit, ſed velut inanime quoddã, nihil omninò agere mereq; paſsiuè ſe habere, Anathema ſit. Quę cũ Ioannis verbis mirabiliter conuenire arbitrór, qui gratiã ac iuſtitiã Chriſti meritis nobis cõparatã, libertatẽ perficere maximè ac abſoluere docuit, cùm ait, dediſſe Chriſtũ ſuo aduẽtu hominib. qui vera illius cognitiõe & fide eſſent prẹditi, poteſtatẽ vt filij Dei fierẽt. Hoc verò fuiſſe ſemper veteris Eccleſię de gratia & libero arbitrio iudiciũ, qui in ſanctorũ Patrum libris fuerit mediocriter verſatus, ſatis intelliget. D.Cyp.martyr, quẽ D. Aug. tãtopere ſuſpexit & admirat' eſt, hoĩs putat libertatẽ apertè à Chriſto explicari, cùm diſcipulos rogauit, an abire vellẽt, Seruat (inquit) Chriſtus

Cęleſtin. Papa Epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ contra errores Pelagij.

Tri. Cõc. ſub Paul. 3. Seß. 6. canon 4.

Ioan. 1.

Cypr. Epiſt. lib. 1. Epiſt. 3.

Ioan. 6.

legem qua homo libertati ſuę relictus,& in arbitrio proprio conſtitutus, ſibimetipſi
Hilar.in vel mortem appetit vel ſalutẽ. D. verò Hila
2.Pſalm. rius, ſæpius repetit nobis libertatẽ vitæ ſen ſuumq; ad bonitatem promerendam permiſſam eſſe atque donatam, idemq́; ijs ver-
Hilar.in bis aliquando docuit, Orat igitur Dauid,
Pſal.118. vt Deus tribuat: eſt ergo nobis cũ oramus exordium, vt munus ab eo ſit: dehinc quia de exordio noſtro munus eſt eius, ex noſtro rurſum eſt, vt exquiratur & obtineatur & maneat: quæ quidem ſatis exprimũt & veluti ſub aſpectum ponunt illa Chriſti verba, quibus diſcipulos ſuos ad orandum induxit, cùm iam ſe pro hominum ſalute deuouere & immittere in armatam hoſtiũ
Lucæ 22. manum in animum induceret, Vigilate (inquit) & orate, ne intretis in tẽtationẽ. Cùm enim curam & vigilantiam cum oratione connectit, ſatis docet, tum omnẽ induſtriã cauſam eſſe ac vanã, quę diuinis auxilijs deſtituitur, tum illa non conferri, ijs qui ad ea non omnibus votis aſpirant, neque quantum poſſunt excubent, vigilentq́ue pro viribus, vt de cœlo aduentantem gratiã complectantur, ne negligẽtia euaneſcat. Quàm mirificè verò in hominum iuſtificatione hæc duo, gratia ſcilicet & liberũ arbitrium, conueniant, dilucidè admodùm explicat
auctor

auctor librorum de vocatione gentium, quos falsò Ambroſio aſcribi apertè indicat diſputatio contra Pelagium de induſtria ſuſcepta, quem Ambroſij ętatem non vidiſſe auctor eſt D. Auguſtinus contra Iulianũ agens. Eſſe verò Proſperi Aquitani, & orationis ſtylus, & antiquiſsima Vaticani exẽplaria teſtantur. Cùm enim de gratiæ opitulatiõe & neceſsitate cõtra Pelagianos agit, inquit: Quòd à multis refutatur (gratiam intellige) ipſorum eſt nequitiæ: quòd autẽ à multis ſuſcipitur, & gratiæ eſt diuinæ, & voluntatis humanæ. Siue igitur initia, ſiue profectus fidelium, ſiue vſq; in finem perſeuerãtium cogitemus genus, nulla ſpecies cuiuſquam virtutis occurret, quæ vel ſine dono diuinæ gratiæ, vel ſine conſenſu noſtræ voluntatis habeatur: ipſa enim gratia hoc omni genere medendi atq; auxiliandi agit, vt in eo quem vocat, optimam ſibi receptricem & famulam donorum ſuorum præparet volũtatem. Et paucis interiectis, addit, Cùm timor Domini per quandam vim magni terroris immittitur, non ibi ratio extinguitur, nec intellectus aufertur, ſed illa potiùs quæ mentem præmebat caligo diſcutitur, vt voluntas deprauata prius atque captiua, recta efficiatur & libera. Vnde ſicut animus nihil virtutis capit niſi ra-

Aug. contra Iulianũ lib. 2.
Proſp. de uocatiõe gentium lib. 2. c. 9

diū veri acceperit luminis: ita gratia nihil ei quem vocat cōfert, niſi oculos in eo aperuerit voluntatis, Hactenus ille. Sed exciderat mihi, Kemnici, oēs tibi veteres Patres, vno Auguſtino excepto, Pelagianos videri, cuius teſtimonijs potiſsimū vteris, vt & liberū arbitriū euertas, & ſocietatē Ieſu Pelagianiſmi, à quo quàm longiſsimè abeſt, condēnes. Quòd ſi Auguſtini locos, quib. Colonienſes ſuā de libero arbitrio ſententiam cōfirmârunt diligēter expēdiſſes, nunquàm profectò Auguſtini auctoritatē illis tam audacter obijciendam exiſtimaſſes. vt
Aug. l. de ſpiritu et litera. ca. 34. verò cætera Auguſtini teſtimonia taceam, memoriâ quæſo repete, quæ ex libro de ſpiritū & litera Colonienſes adferunt, quibus cùm diuinæ gratiæ & vocationis neceſsitatem mirum in modum efferat, illi tamen aſſentiri vel diſſentiri, noſtri eſſe liberi arbitrij apertè confitetur. nam ita concludit, Accipere quippe & habere anima non poteſt Dei dona, niſi conſentiēdo, ac per hoc quid habeat & quid accipiat Dei eſt: accipere autem & habère vtique habentis & accipientis eſt. Neque ita D. Auguſtinus ait, accipere Dei dona noſtrum eſſe, ac ſi id ſine Dei gratia prǫſtari à nobis poſſe arbitretur, ſed quoniam proprium id eſt liberi arbitrij munus, poſtquàm vires diuino benefi-

cio recuperauerit. Voluntas enim, vt Augu ſtini verbis vtar, eò liberior eſt, quò ſanior: tantò autem ſanior eſt, quantò diuinæ gratiæ miſericordiæ ſubiectior extiterit. vnde colligitur, efficientē cauſam applicationis volūtatis ad gratiā, eſſe arbitrij libertatem diuinæ gratiæ firmiſsimis præſidijs confirmatam. Perlege, quæſo Kemnici, duas Auguſtini Epiſtolas, & librum de gratia & libero arbitrio ad Valētinū, & reliquos eiuſdem ſodalicij monachos, qui tua hac ignoratione occupati erāt, ſcriptū: quibus luculenter probat, fidei catholicę illos aduerſari, qui vel inficiantur liberū arbitriū ad malum & bonū plurimùm valere: vel illi tantùm tribuūt, vt ſine Dei gratia aliquā vim habere arbitrentur, quò vel à peccatorū fœditate reſipiſcat, vel in virtutū ſtudijs progreſſus aliquos faciat. Quod perſuadet pręclara illa Solomonis ſententia, Dirige ſemitas pedibus tuis, & omnes vię tuæ ſtabilientur, ne declines ad dexterā nec ad ſiniſtram. Auerte pedē tuū à malo: vias enim, quæ à dexteris ſunt, nouit Dominus, peruerſæ verò ſunt, quæ à ſiniſtris ſunt, ipſe autem rectos faciet curſus tuos, itinera autem tua in pace producet. Si namq; in noſtra libertate nulla ſalutis noſtrę particula poſita eſſet, nūquàm ꝓfectò nos Solomō vt iuſti-

Aug. epiſtol. 89. ad Hilar.
Aug. de gratia et libe. arb. ad Valentinū c. 2. & epiſt. 46. & 47.
Prou. 4.

tiæ præclaras vias ingrederemur,tantopere adhortaretur. Diuinorum verò auxiliorum neceſsitatem apertè demonſtrat,cùm illorũ certiſsima ſpe torpẽtes animos permulcet & allicit. Probat verò Auguſtinus multis diuinarum ſcripturarũ teſtimonijs, voluntatẽ gratiâ iuuari, ne fruſtra tam multæ leges illi à Deo impo nãtur: quippe quia ſine gratia torpet,qua tamen ſi fuerit exornata,præclarè omnia præſtare poterit. Quę vberiùs ac fuſiùs alibi diſputat, cuius hæc verba paulò accuratiùs expende, Cùm iſta cõmemoramus(gratiæ vires intellige)quibus nos Deus ad ſe trahit, non quidẽ arbitrium voluntatis tollimus,ſed Dei gratiam prædicamus. Cui enim proſunt iſta,niſi volenti?ſed humiliter volẽti, non ſe de volũtatis viribus, tanquàm ad perfectionẽ iuſtitiæ ſola ſufficiat,extollenti. explicans verò verba illa Ioannis, & omnis qui habet hãc ſpem ſanctificat,ſiue vt Aug.legit,caſtificat ſe ipſum,ſicut & ipſe ſanctus eſt,ait: Videtę quemadmodum non abſtulit liberum arbitrium,vt diceret caſtificat ſe ipſum.Quis nos caſtificat,niſi Deus?ſed Deus te nolentẽ non caſtificat, ergo quòd adiungis volũtatem tuã Deo,caſtificas te ipſum:caſtificas te,non de te,ſed de illo qui venit vt habitet in te:tamen quia agis aliquid volũtate,

Aug.l.de gratia & lib.arb.c. 4.

Aug.l.de natura et grat.c.33

Augu.in priorẽ epiſt.Ioã. cap.4.

ideò & tibi aliquid tributum eſt, vt dicas ſicut in Pſal. Adiutor meus eſto, ne derelin quas me: ſi Deus adiutor meus eſt, aliquid *Pſal.26.* certè agis: nã ſi nihil agis, quomodo ille ad iuuat? Hæc Auguſt. ſed quid moror in Auguſtini de libero arbitrio teſtimonijs recẽſendis? qui contra Pelagianos ita gratiæ vſum ac vires paſsim demonſtrat, vt arbitrij neceſſarias operas ſpernari atque reſpuere nunquã audeat. Ita noſtrã iuſtificationẽ diuinæ gratiæ maximè tribuit, vt voluntatis conſenſum ducat etiã neceſſariũ: ita liberi arbitrij infirmitatẽ amplificat, vt illo non concurrente, iuſtificationẽ compleri nullo modo poſſe arbitretur. Quare vbi alterum horum deſit, nil ſanè præclarum effici aut ab integræ ætatis homine, aut in homine poteſt. Quod ſanè ſi ad naturæ functiones animũ aduertamus, perſpicuũ magis fiet & manifeſtũ. Nam etſi rebus omnibus Deus Opt. Max. eas vires facultateſq́ue ſuppeditauerit, quibus ſecundum naturam agere muneribuſq́ue ſuis fungi commodè poſsint: ignẽ enim vi ſua calefacere, ſolem cuncta cãdentibus radijs illuſtrare, cœlum ea celeritate contorqueri cernimus, cui par eſſe nulla poſsit: fruges denique & reliqua quæ terra parit, occulta quadam naturæ vi ac penitùs inſita, maturata pubeſcere intue

mur: tamen diuina virtus rerum omnium functionib. ita aſsidet, vt niſi cùm rebus ipſis vnà ageret, & continenter illis agendi facultatẽ ſubminiſtraret, nulla certè ratione munera ſua exequi nec efficere quidquàm poſſent. Vnde quidam Theologi, & ij quidem magni atq; nobiles, ducti ſunt, vt exiſtimarent nihil res ipſas agere, ſed Deum per ſe ipſum illa omnia præſtare, quæ ſenſibus percipiuntur: neque enim ignem, ſed Deum aſtante igne exurere arbitrabantur: non aquã refrigerare, non ſolem illuſtrare, ſed Deum ipſum præſente ſole. Quæ opinio tam longè eſt ab intelligentia ſenſuq; diſiuncta, vt ſatis quidem per ſe ipſa quaſi labatur & cõcidat. Diuina enim virtus ideo maximè cum natura coniungitur, & veluti quadã neceſsitate atq; indiſſolubili vinculo conſtringitur, vt illam foueat, tueatur, & operandi potentiam ac facultatem ſuppeditet, atq; à diuina virtute non ſecus pendeat ac ab ſplendente ſole lux. Cùm verò naturæ opera & actiones cunctas à Deo pendère dicimus, non quidem naturę vires frãgere, ſed firmare: non actiones impedire, ſed expedire illũ exiſtimamus. Nam ſi abeſſet, ne aggredi quidquam aut conari ipſa quidem natura poſſet. Si te igitur, Kemnici, rogem, cùm ligneam materiam cõflagrare cernis,

Gabr. 4. ſentent. d ſ. 1. q. 1.

quæ

quæ ſit conflagrationis illius efficiens cauſa, niſi naturam ſimul cum religione euertere cupis, ignem dicas neceſſe eſt, vnà cum Deo naturę auctore & patrono, qui igni exurendi virtutem ſuppeditat, & ad operandum cum illo conſpirat. cùm igitur liberi noſtri arbitrij motio atq; ad iuſtitiã applicatio non magis à Dei gratia pẽdeat, quàm à diuina virtute ſtipitis iſta exuſtio, quid eſt quòd liberum arbitrium efficientis cauſæ nomine & dignitate ſpolies? pẽdet quidem iuſtificatio ipſa atque voluntatis ad iuſtitiã admotio à Dei gratia, fateor, ſed cùm diuina gratia iacentem libertatem erigat & confirmet, vireſq; illi addat, quibus oblata iuſtitiæ ornamenta complecti poſſit, non ſecus quidem ſui ad gratiam applicationis cauſa efficiens dicenda eſt, ac ea, quæ natura conſtant, earum omnium operationum, ad quæ naturæ impulſione feruntur. Quare præclarè quidẽ Colonienſes affirmant, liberum arbitriũ plurimum momenti habere in rebus ad ſalutẽ pertinentibus, non quidem gratia deſtitutum, vt Pelagius arbitrabatur, ſed diuina gratia abundè exornatum. Eò verò procacitatis Kemnicius peruênit, vt hãc de gratiæ vi Colonienſium ſentẽtiã *Pelagij artificiũ* dicere audeat, *quẽ* inquit, *gratiã commendare ſolitũ fuiſſe, ut inuidiam*

inuidiã declinaret, et maiori cum fœnore falleret. At qui Pelagij artes tam probè callet & in ijs tá eſt gnauiter exercitatus, ignorare certè non debuiſſet, Pelagium nunquam vſq; adeò gratiam prædicaſſe, vt neceſſariam eſſe, atque ſine illa nihil à nobis boni aut fieri, aut optari poſſe arbitraretur. Quod ſi feciſſet, nunquàm profectò tantũ in ſe odij, in Eccleſia verò diſsidij concitaſſet. neque diuinæ gratiæ tam immanis hoſtis haberetur: nam etſi perutilem Dei gratiam confiteretur, ineſſe tamen in ipſa natura vires cùm ad vniuerſa prẹclara facta ſuſcipienda, tum ad gratiam promerendam dictitabat: ita enim poſſe à velle atque ab eſſe ſeparabat, vt poſſe, ſoli Deo aſcriberet, quippe qui cùm naturã condidit, ſuæ cræturẹ contulerit, poſſe omnia bona exequi, ipſamque poſsibilitatem (vt Pelagij vtar verbis) gratiæ ſuæ adiuuet ſemper auxilio: velle autem atque eſſe, hoc eſt, re ipſa quæ vult prẹſtare, ad hominem ipſum referenda eſſe cẽſebat, quia de arbitrij fonte illa deſcendere iudicabat. Quod D. Auguſt. ita interpretatur: nec volũtatem noſtram nec actionem diuino credit adiuuari auxilio, ſed ſolam poſsibilitatem voluntatis atq; operis, quã ſolam in ijs tribus nos habere affirmat ex Deo: tanquàm hoc ſit infirmum quod ipſe Deus

Refert Aug l. de gratia Chuiſti.

Augu. de gratia Chriſti cad. 5.

ſe Deus poſuit in natura: Cætera verò duo quæ noſtra eſſe voluit, ita ſint firma & fortia & ſibi ſufficientia, vt nullo indigeant eius auxilio. Et ideò non adiuuet vt velimus, non adiuuet vt agamus, ſed tantummodò adiuuet vt velle & agere valeamus. Hoc eſt, Kemnici, de gratiæ neceſsitate Pelagij iudicium. Colonienſes verò cùm Paulo affirmant, nobis non eſſe integrum cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed omnem ſufficientiam noſtram ex Deo eſſe, diuinoque auxilio peropus eſſe, non modò vt poſsimus, ſed vt velimus atque agamus: eſt enim Deus qui operatur in nobis velle & perficere. Si enim gratiæ ſuæ ſplendorem comprimat atque fulgentiſsimos radios occultet, teterrima nocte inuoluamur neceſſe eſt, & ad bonum neq; niti quidem aut aſpirare vlla ratione poterimus: opem verò infirmati noſtrę diuina gratia adferente, languentem noſtram libertatē incredibili firmitate roborat, vt cooperatores Dei eſſe valeamus. Quàm Colonienſiū verè Euangelicam ſententiam, cùm à Pelagiano illo artificio nō minus abeſſe quàm tuas calūnias à veritate abhorrere, ſatis cōſtet, nihil eſt ſanè quòd in illis coërcendis diligentiores ſimus. Cùm præſertim ea, quę à nobis hactenus dicta ſunt, ad illas omnes machi-

2. ad Corint. 3.

Philip. 2.

machinas,quibus Colonienſiũ doctrinam quatere ac euertere, Pelagianiſmique condemnare conaris demoliendas ſatis ſufficiant. Illi enim,vt demonſtrauimus,nihil prorsùs libero hominis arbitrio deferũt in rebus quæ ad animæ ſalutẽ ſpectãt,niſi gratiæ opibus diuiniſq; muneribus fuerit exornatum.gratiæ verò nomine,nõ illa ſemper intelligẽda eſt,qua iuſtificamur, & quę ipſa iuſtitia eſt, ſed peculiare quoddã Dei munus atq; auxilium,quo mens ad iuſtitiã incitatur,quę etiã gratia dicitur quia gratis datur.Quare non eſt, Kẽnici, quòd eradantur ſententiæ illæ ex ſcriptura, vt per ſummam audaciã calumniaris.Ipſe operatur in nobis velle & perficere.Non ſumus ſufficiẽtes cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis. Auferam à vobis cor lapideũ, & dabo cor carneũ.Gẽtes ambulant in vanitate ſenſus ſui, tenebris habentes obſcuratum intellectum , alienũ à via Dei per ignorantiã,quæ eſt in illis,propter cęcitatẽ cordis ipſorum. Et ſi quæ ſunt aliæ eiuſmodi, ſed vt diuina oracula venerandæ ſunt & ſuſpiciendæ. ſolùm enim nos admonent infirmitatis noſtræ,dum diuina gratia deſtituti ſumus:increbilis verò firmitatis,cum illa copiosè & abũdè exornamur: atq; quidquid in nobis eſt boni, Deo debere referri acceptũ,à quo

omne

omne datum optimũ, & omne donũ perfe
ctum deſcendit. Te autẽ, quæſo, Kemnici,
memineris omnes, qui arbitrij libertatem
cum gratiæ tanta neceſsitate cohærere non
poſſe putant, eò ſe magis ad Pelagianorum
cauſam adiũgere, quò ab illa diſcedere lon
giùs cũpiunt: quorũ erat axioma (vt auctor
eſt D. Hieronymus) liberũ illud arbitrium *In epiſt.*
non eſſe, quod alterius ope indiget. Quare *ad Cteſi-*
ſi ab illorũ impietate tantũ animo quantũ *phõtem.*
oratiõe ſignificas, abhorres, arbitrij certè li
bertatẽ cũ excellẽtiſsima Chrſti gratia mi-
rabiliter cohærere dicas neceſſe eſt, adeò, vt
cum Colonienſib. hac ſaltẽ in re cõſentias.

Reprehendit rursũ Kemnicius Coloniẽ
ſes, quòd eiſdem ſacrarum literarũ teſtimo
nijs, eiſdemq; argumentis, quibus olim Pe
lagius, arbitrij libertatem firmãdam ſuſce-
perint. Hæc enim ſunt, quinti axiomatis ip
ſius verba, *Ne quid à patre ſuo Pelagio degenera* 5. *Kemni*
rent, planè eiſdẽ utuntur teſtimonijs, eiſdemq; ar- cij Axio.
gumentis, ad probandam arbitrij libertatem, qui-
bus olim uſus eſt Pelagius, *dicunt enim: Si eligere*
iubemur, Deu. 30. *eſt ergo uolũtas in nobis libera.*
Et paulò inferiùs, *Cur concionibus, cohorta-*
tionibus, diſputationibus, & id genus alijs me-
dijs mutanda uita conſulitur, ſi in eorum facul-
tate poſita non eſt? quæ omnia Pelagiana eſ-
ſe probat Kemnicius ex ijs Pelagij verbis
apud

Lib. de gratia, et libe. arb. cap. 16. apud Auguſtinũ, Non iuberet Deus, quod ſciret ab homine non poſſe perfici. Quæ ſi Pelagianam impietatem, Kemnici, continent, & Auguſtinum ipſum, quem huius *Auguſt. epiſt. 46* cauſæ potiſsimùm patronnm ſceleratè adoptaſti, pari ſcelere inuoluas neceſſe eſt, à quo hæc omnia argumenta Colonienſes hauſerunt. Nam Valentino & eius ſodalitatis fratribus, hoc potiſsimùm argumento perſuadet, liberum nobis ineſſe voluntatis arbitrium. Eò (inquit) ipſo, quo pręceptum eſt & imperatũ vt intelligamus atque ſapiamus, obedientiam noſtram requirit: quæ nulla poteſt eſſe ſine libero arbitrio.

Aug. de gratia et lib. arbit. cap. 2. Idē quoq;, Reuelauit, inquit, in nobis per ſcripturas ſanctas, eſſe in homine liberum voluntatis arbitrium, quomodo autem reuelauerit, commemoro vobis, non humano eloquio ſed diuino. Primum quia ipſa diuina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberũ volũtatis arbitriũ, quo ea faciēs ad promiſſa prẹmia perueniret. Et cũ multis id ſuadet ſacrarũ literarum teſti-*Eccl. 15.* monijs, in præcipuis eſt illud Eccleſiaſtici, quod tu Pelagianorũ quaſi aſylum ducis, Apponit tibi ignē & aquã, & ad quodcũq; volueris extēdes manũ tuã. In cóſpectu hominis vita & mors, & quod cuiq; placuerit dabitur ei. Et haud multò pòſt idē argumē tum

tũ repetẽs, ait, Nã quid tam multa quæ præcipiuntur in lege Dei, ne fornicationes & adulteria committantur, indicant aliud q̃ liberum arbitrium? neque enim præciperentur, niſi homo haberet propriam voluntatem, qua diuinis prçceptis obediret. Quo etiam indicio D. Hilarius, omnia animi & corporis opera, libera eſſe probat. Quæ igitur tua eſt inſania, Kemnici, quæ tanta temeritas, vt cùm omnia D. Auguſtini iudicio metiri præteferas, illam tamen Tertulliani ſententiam nempe, Nõ poneretur lex ei qui non haberet obſequium debitum legi in ſua poteſtate, Pelagianicam dicas? quæ tamen non minus cum Auguſtino, quàm cum Colonienſibus mirabiliter conuenire ſatis liquet. Verùm ſi hæc tibi perſuadere nondum potuerunt: audi quo argumento Auguſti. agat contra Cœleſtium, qui dicit (inquit) fiat cor meum immaculatum, & itinera mea dirige ſecundum verbum tuum & ne dominetur mihi omnis iniquitas, & fiat volũtas tua ſicut in cœlo & in terra, & ne nos inferas in tentationem, & cætera huiuſmodi quæ commemorare longum eſt; vtique orat vt præcepta Dei faciat, quæ vt fierent nec iuberetur, ſi nihil ibi noſtra voluntas ageret; nec oraretur ſi ſola ſufficeret. Sed funeſto tu odio in ſanctiſsimam Ieſu

Aug. de gratia et lib. arb. c. 4.

Hila. in Matth. can. 10.

Aug. lib. de perfect. Iuſtitiæ.

ſocietaté cœcus atque amens, ſplendidiſſimam lucem cernere nullo modo potuiſti. Neque eſt quòd nobis teſtimoniorum Auguſtini legis conſeruationem in diuinis beneficijs numerantis tanquàm immenſum aggerem opponas. Nam diuina hęc eſſe beneficia libenter confitemur, diuiniq́ue numinis dona in omnibus bonis operibus agnoſcimus, ſed tamen eiuſmodi illa eſſe, quæ libertatem augeant, atque efficiant, vt ea præſtare & velimus & valeamus, certò & conſtanter affirmamus, confitemurq́; cum Auguſtino, nos mādata ſeruare poſſe ſi volumus, ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illoq́ue petendū eſt vt tantum velimus quantum ſufficit, vt volēdo faciamus. Certum eſt enim, nos liberè velle cū volumus, ſed is facit, vt velimus bonum, de quo dictum eſt, à Domino greſſus hominis dirigentur & viam eius volet. Neque dubitamus ab eodē Auguſtino docti, liberè nos facere cum faciamus, ſed tamē exiſtimamus illum facere vt faciamus, præbendo vires efficaciſsimas voluntati, qui dixit, Faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obſeruetis & faciatis. Hæc verò quis non videat ita gratiam exaggerare, vt libertatem etiam mirabiliter amplificent?

Aug. de gratia & libe. arb. c.16.

de gratia & libe. arb.

Ne verò

Ne verò procacitate aut impudentia cuiquam cõceſſiſſe Kénicius videretur, Colonieſes Patres criminis falſi reos facit, quippe qui ijs Auguſtini ſententijs ſuam cõfirment, quas ipſummet improbaſſe tandẽ & acriter reprehendiſſe, certò ſciebant. ſunt aũt illæ, verba Auguſtini lib. de ſpiritu & litera, quæ ſuperiùs recitauim⁹, cõſentire ſcilicet vocationi Dei vel ab illa diſſentire, ꝓpriæ volũtatis eſſe. Apponã autem Kemnicij verba, vt ipſius tam in confirmãdo ſua, quàm in refellendo aliena, ſicophantię teſtatę omnibus relinquãtur. *Hoc certè (inquit) manifeſtum eſt, & ipſis Ieſuuitis non ignotũ. Auguſtinũ illas ſententias, quas ipſi allegant, diſertè & expreſsè retractaſſe de prædeſt. Sanc. lib. 1. c. 2. Dicit enim, ſe erraſſe quòd putarit, gratiam Dei in eo tantùm conſiſtere, quòd Euangelium nobis prædicatur: ut autem prædicato Euãgelio cõſentiremus, noſtrũ propriũ, & ex nobis eſſe: & addit, quẽ errorem quædã opuſcula noſtra cõtinent.* Qui verò Auguſtini verba accuratè ꝑpenderit, fieri certè nõ poterit, quin videat ꝙ longè Kẽnicius à ſcopo aberret. ꝑtermitto Auguſtinũ ipſum teſtari, opuſcula ea quæ errorem illũ continent, ante ſuum Epiſcopatum fuiſſe conſcripta, quod tamen Kemnicius veteratoriè ſubticuit, ne latentes doli atque fallaciæ, quibus miſeros decipere *Cap. 3. eius libri*

ſolet,detegerentur. Neque enim potuit ignorare,librum de ſpiritu & litera ab Auguſtino ad præclaram Epiſcopi dignitatem iã euecto fuiſſe compoſitum. Quam verò ſententiam reprehendat Auguſtinus, non obſcurè ſanè conſtare poterit, ſi locũ à Kẽnicio citatum de prædeſtinatiõe ſanctorum, cum 23.c.prioris lib. retractationum conferamus,vbi eadem de re copioſè ſe egiſſe affirmat. Eo igitur in loco narrat,ſe cùm Carthagine verſaretur adhuc presbyter, legereturq́ue à fratribus qui cum illo erant diligenter Pauli Epiſtola ad Romanos,ab illiſq́ue rogaretur, vt quæ difficiliora viderentur quo ad eius fieri poſſet, explicaret: illorum tandem precibus victum fuiſſe,vt literis mãdaret quæ verbo anteà docuerat, quẽ librum,inquit, incipere, Senſus hi ſunt in Epiſtola Pauli ad Romanos, qui nunc, Expoſitio quarundam propoſitionum in Epiſtola Pauli ad Romanos,inſcribitur. Erat igitur ſermo de loco illo Pauli inſtitutus,
Rom.9. Cum nondum nati fuiſſent, neque aliquid egiſſent boni aut mali, vt ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiet minori: ſicut ſcriptum eſt, Iacob dilexi, Eſau odio habui. Qua oratiõe in eas difficultates Auguſtini ſodales dilabebantur,

bantur, vt arbitrij libertatem illam euertere iudicarent. Quibus Auguſtinus reſpondit, præſcientia Dei factum eſſe, vt vnum odio alterum amore proſequeretur, quæ nouit etiam de nondum natis qualis quiſque futurus ſit. Quod tamen reponſum magis quidem difficultatem augere, quàm extenuare videbatur. Nam præſefert innuere, in eo qui nondum extabat, bona illa opera elegiſſe Deum, quæ futura eſſe præcognoſcebat, contra Pauli ſententiam, qui electionem nullo modo operibus eſſe aſcribendam conſtanter affirmat. Quare multis Auguſtinus probat, non prælegiſſe in nobis Deum præclara opera, quippe quæ ſine charitate ſuſcipi nullo modo poſſunt, quã Spiritus ſancti donum eſſe ſcriptura ipſa frequenter teſtatur; ſed vt ex tanta ſe difficultate expedire poſſet, affirmat, Deum ſolam fidem prælegiſſe, vt ſcilicet quem ſibi crediturum eſſe præcognouit, elegerit, cui Spiritum ſanctum donaret, vt bene operando vitam æternam conſequeretur: vnde cõcludit, Quòd ergo credimus, noſtrum eſt: quòd autem bonum operamur, illius eſt, qui credẽtibus in ſe dat Spiritum ſanctum. Quam ſententiam poſtquàm Auguſtinus ipſe diligentiùs expendit, acriter reprehẽdẽdam eſſe exiſtimauit lib. eo de pdeſtina-

Aug. l. expoſitio• nũ quarũ dã prop. in Epiſt. Pauli. ad Roma. c. 9. To. 4.

Aug. lib. de prædeſtinat. ſãctor. 1. cap. 2.

tione ſanctorum, quē Kemnicius produxit, quippe quæ nobis fidem ita aſcribebat, vt nullum in ea Dei donum agnoſceret. nā cùm præcognitionem fidei, diuinæ electioni cauſam quodammodò dediſſe arbitraretur, omnis verò Dei gratia electiōis ſit quaſi effectus, diuinę certè gratię in fide locum nullū reliquum faciebat. Quē ſuum errorē
cap. 3. his verbis explicat: Errabam, putans fidem qua in Deū credimus, non eſſe donum Dei, ſed à nobis eſſe in nobis, & per illam nos impetrare Dei dona, quibus temperanter & iuſtè, & piè viuimus in hoc ſæculo. Neque enim fidem putabam Dei gratia præueniri, vt per illam nobis daretur quod poſceremus vtiliter, niſi quia credere non poſſemus niſi prçcederet prçconium veritatis: vt autem prædicato nobis Euangelio conſentiremus, noſtrum eſſe propriū & nobis ex nobis eſſe arbitrabar. Hęc verò quā abſint longè ab ijs quæ Auguſtinus tradit lib. de ſpiritu & litera, quæ Kemnicius reprehendit, ſatis perſpiciet qui animaduerterit illum ſæpiùs ibi docere, non modò credere, ſed in animum id inducere, Dei do-
Aug. de ſpiritu et litera c. 30.31. num eſſe, neque ſine præuenientis gratiæ auxilijs fieri. Cum enim in quæſtionem vocet, an fides, qua in Deum credimus, in noſtra poteſtate poſita ſit, conclu-

cludit, in noſtra quidem poteſtate illam eſſe, quia non niſi volentes credimus, ſed ſine diuino beneficio haberi nullo modo poſſe. quæ tamen ſi te parum mouēt, quia fortaſſe ab ijs verbis quæ inimicè inſectaris, aliquot interiectis capitibus diſtāt, relege, quęſo, eaſdē ipſas Aug. ſentētias quas in Colonienſium ſcriptis reprehēdis, & facilè reperies ſenſum eundem his verbis Auguſtinum explicaſſe, Et ipſum velle credere, Deus operatur in homine, & in omnibus miſericordia eius præueniet nos. Quæ quantum ab eo errore abhorreant, in quo aliquando is verſatus fuit, & in ſeipſo acerbè reprehendit, niſi furore cæcus es, videre facilè poteris. Neque verò ea ſolùm ratione Deum operari in nobis Colonienſes exiſtimarunt, quia verbo nos ſuo ſuadet & monet, vt Kemnicius fictè & fallaciter dicit, ſed potiùs, quia ſingulari quadā & eximia gratia mentē mouet, vt ſeſe ad Dei voces accōmodet, oblataque iuſtitię ornamēta libenter accipiat. Quod hęc Colonienſiū verba ſatis apertè indicāt: Gratia hęc, quę ad operādū neceſſaria eſt & velle facit, non eſt quæcunq; inſpiratio ſeu cogitatio ſancta, ſeu boni propoſiti ſuggeſtio, ſed efficax Dei operatio. Ad Auguſtini tamen ſententiam, quam Kemni-

cius procaciſsimè lacerat, explicandam reuertamur. Ne quis verò exiſtimaret hęc Dei pręclariſsima dona, quæ tantopere commẽdauerat, arbitrij libertatẽ extĩguere atq; opprimere, admonuit nihil diuinę vocatiõis beneficiũ ꝓdeſſe nõ cõſentiẽtibus; cõſentire verò cũ ſine arbitrij libertate eſſe nullo modo poſsit, propriæ voluntatis munus appellauit. Cum ijs verò quàm mirificè conſentiant, quæ is ipſe docet lib. de prædeſtinatione ſanctorum, planè intelliges, ſi eundem ita ſeipſum explicantem rẽq; ediſſerẽtem audieris. Et quod paulò pòſt dixi, Noſtrum eſt credere & velle, illius autem dare credentibus & volentibus facultatem bene operandi per Spiritum ſanctum, perquem gratia diffunditur in cordibus noſtris; verum eſt quidem, ſed ea regula quòd vtrunque ipſius eſt quia præparat voluntatem, & vtrunque noſtrum, quia non fit niſi volentibus nobis. Quæ ſatis oſtendunt, hanc Colonienſium cauſam tam eſſe cum Aug. cauſa coniunctam, vt illorum hoſtis eſſe nullo modo poſsit, qui Auguſtino quoque bellum non indixerit. Sed quid miror ſanctiſſimam Ieſu ſocietatem ab illo acriter & inimicè exagitari, qui nec ſingulari quadam vitæ innocentia commotus, nec admiranda morum grauitate retardatus, neç inſigni

Aug. lib. 1. de præ deſt. ſanc c. 3.

gni Paphuntij ſanctimonia cum veneranda canitie coniuncta deterritus fuit, quo minùs Pelagij prolem atque poſteritatem illum appellaret, eò quòd bonorum initia in hominis voluntate eſſe collocata apud Caſsianum dixit? Quod Kemnicius de voluntate diuinæ gratiæ opibus deſtituta interpretat̃. Qui verò totã illã ſanctiſsimi viri Paphuntij de gratia & libero arbitrio egregiam diſputationem accuratè legerit, nõ minus à Pelagianiſmo eũ, quàm à Chriſtiana ſinceritate Kemnicium abeſſe intelliget. Neq; enim parem vllam orationẽ diuinæ gratiæ amplificãdæ reperire egregius vir poteſt, frequenter verò repetit, omnia quæ ad virtutũ perfectionem ſpectant Deũ in nobis incipere & perficere. Vt verò cæteras ſanctiſsimi viri ſententias taceam, iudica quęſo Kemnici, an hæc illius verba cum Pelagiana impietate aliqua ratiõe cõſentiãt. Nõ quidẽ (inquit) liberũ arbitriũ, ſed dominus ſoluit cõpeditos; nõ noſtra virt⁹, ſed Dominus erigit eliſos; non lectionis induſtria, ſed Dominus illuminat cœcos; nõ noſtra cautio, ſed Dominus cuſtodit aduenas; non noſtra fortitudo, ſed Dominus eleuat ſiue ſuffulcit omnes qui corruunt. Hęc autem dicimus, non vt ſtudium noſtrum & laborem atque induſtriam quaſi inaniter &

Caßian. Coll. 3.

ſuperfluò impendẽda vacuemus, ſed vt nouerimus nos ſine auxilio Dei nec admittere illa poſſe, nec efficaces eſſe noſtros conatus ad capeſſendũ tam immane præmiũ puritatis, niſi nobis adiutorio Domini, & miſericordia fuerit contributũ. Et paulò inferius: Quàm ſit igitur ineptũ ac ſacrilegum, quidq̃ de bonis actibus noſtræ induſtriæ, & non Dei gratiæ vel adiutorio deputare, manifeſtè ꝓbatur, Dominica ꝓteſtãte ſentẽtia, ſine ſua opitulatiõe vel inſpiratiõe ſpiri-
Iaco.1. tales fructus exhibere neminẽ poſſe. Omne enim datũ optimũ, & omne donũ perfectum deſurſum eſt, deſcendẽs à patre lumi-
Zach. 9. num. Zacharias quoq;, Quia ſi quid boni,
1.ad Corint.4. ipſius eſt, & ſi quid optimũ, ab ipſo. Et ideò cõſtanter Beatus Apoſtolus, Quid enim habes, quod non accepiſti? quòd ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi nõ acceperis? Ex qui-
Ad cor. 4. bus ſatis intelligi poteſt, Paphuntium non quidem de libero arbitrio diuinis ornamẽtis nudo ac vacuo, ſed illis mirabiliter aucto atque exaggerato verba apud Caſsianũ feciſſe, cùm ipſi ad iuſtitiã comparandam aliquid momenti tribuit. Sed cùm Kemnicius in eorum numero ſit, quos in mẽdacio
Iſa.28. ſpes ſuas collocaſſe Iſaias ait, nihil mirum ſi omnia peruertere & calumniari conetur.

DIEGHI

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI,

ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER QVINTVS.

DE LEGE.

PRæclarè quidem Plutarchus exiſtimauit, vix poſſe quempiam vitioſos,& corruptos mores corrigere,prauisq́ue animi ſui affectibus mederi, qui non ſeſe in ſpectati alicuius viri poteſtatem & diſciplinam traderet, cuius imperata faceret,monitis & conſilijs parêret,præſcriptiſq́ue ab illo legibus religiosè obediret:quippe quia amor & odium, vnde vitia omnia oriuntur,& cum quibus indiſſolubili ſunt vinculo colligata,ita animum occupant,vt veritatem intueri nullo modo ſinant. Vnde etiam eſt, vt oporteat eum qui ex æquo & bono magis,quàm ex libidine omnia iudicare velit,hiſce animi affectionibus,atq; pertur-

perturbationibus maximè liberum eſſe. Cùm enim animum inducere nemo vnquā poſsit,vt ea amet,quæ intellectus anticipata cognitione non cōprobauerit, odio'ue proſequatur,quæ præcōcepta opinione nō execranda valde &deteſtabilia iudicauerit; quî fieri poteſt,vt qui præiudicatis hiſce opinionibus cœcus fuerit, ſententiam rectè & legitimè ferat? Cùm igitur Kemnicius infinito quodam & immani odio in ſanctiſsimā Ieſu ſocietatem æſtuet, mirum videri minimè debet,ſi illius dicta omnia nefaria,ſacrilega &impia iudicet,prępoſtereq́ue interpretetur;atque nondum(vt aiūt) in ſcirpo quærat, nec cōſtare ſibi vllo modo poſsit. Tanta enim calumniandi libidine tenetur,vt quaſi mente permotus,hac illa coberret,nec antecedentia ſatis meminerit,nec conſequētia conſideret, eadem ſentiens obganniat,nihil probet,plurima mētiatur, adeò vt furere magis, quàm dicere ſæpè videatur.ſed do, Kemnici veniam acerbo dolori: Cùm enim videas tuas tuorū q́ue machinationes ad veram & integram fidem nō Germanię modò,ſed totius Chriſtianæ Reipub.euertendam comparatas,ſocietatis Ieſu opera & induſtria labefactari, pręſtigias patefieri, quos multo cum labore ab Eccleſia auulſeratis, vobis verò ac ſatanæ

tanę inexpiabili ſcelere deuinxeratis, horũ imprimis diligentia in verę fidei lucem, libertatemque filiorum Dei vendicari, non potes non præ dolore inſanire, atque omnes copias ad horum hominum auctoritatem euertendam comparare. qua integra, ſaluos vos eſſe non poſſe ducitis, ſed exitiũ veſtris eſſe fraudibus allaturam præuidetis. atq; ita ſuperbiſsimo vos tandem & importuniſsimo dominatu pulſos iri arbitramini Quare cùm rationibus illam imminuere non te poſſe cõfidas, crebris ſaltem calũnia rum repetitionibus, animum iſtum tuum exaſperatum & mœrore confectum, explere ſtudes. Quod ſatis indicãt priora iſta tua axiomata, quę ea ſolùm cõtinent, quę à te q̃ ſæpiſsimè inculcata, à nobis vero abundè dum de peccatis ageremus profligata ſunt. Sed quia in 3. Axiomate potiſsimum cauſæ prę ſidium collocaſſe videris, illiusq; incul cãdi finem nũquàm facis, paucis illud euoluam, quanuis aliqua ex parte fuerità nobis ſuperius explicatum: cuius hęc ſunt verba.

Docent Ieſuitæ, eſſe alia multa, quæ uoce legis quidem non arguuntur, & tamen ſunt multò grauiora & damnabiliora peccata, quã illa, quæ legi Dei repugnant, ſcilicet quæ cõmittuntur cõtra traditiones humanas, contra receptos abuſus, & inueteratos errores.

Quod

Quod inquit ſcriptum eſſe fol.309.cenſuræ Colonienſ.

Quo in loco, de communione ſub vtraque ſpecie Colonienſes Patres agunt, illorumque hominum ſententiam (veriùs furorem) refellunt & coarguunt, qui hanc ſuſcipiendæ ſacroſanctæ Euchariſtiæ rationem neceſſariam eſſe dictitant, multiſque ac magnis rationibus oſtendunt, quàm ſit Eccleſiæ præceptis ſanctè, & religiosè obtemperandum; vnde concludunt, illos eſſe veluti Ethnicos & publicanos habendos, qui Eccleſiæ præſcriptione, ab vtraque ſpecie ſumenda, non retardantur. Quæ Eccleſiæ æquiſsima lex, quàm nefariè à te inueteratus error, abuſuſque dicatur, cùm de illa agemus, abundè & copiosè, Deo dante, demonſtrabimus. Reliqua verò Eccleſiaſtica pręcepta, quæ per contemptum humana vocas, non aliter obſeruanda eſſe, quàm diuina; magiſq; diuina iuſſa, quã humana, eſſe exiſtimãda, ſatis Chriſtus docuit, cùm ſe ab ijs contemni teſtatus eſt, qui ſacerdotes Eccleſię ſuę præpoſitos deſpiciunt; audiri verò ab illis, qui corũ monitis pręceptiſq; auſcultãt: Qui vos (inquit) audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit. Nam cum in locum ſuũ illos ſubſtituerit, ac maximè Petro Romaniſque Pontifici vniuer-

Eccleſiæ inferendis legibus diuina auctoritas.

Luc.c.10

niuerſalis Eccleſiæ ſuæ curam commiſerit, qui illorum iuſſa petulanter contemnit, illum ſanè deſpectui potiſsimùm habet, cuius perſonam ſuſtinent, ac vicem in vniuerſo terrarum orbe gerunt. Cùm enim humanarum rerum ſtatus inconſtans maximè ſit, & permutabilis, plurimisque, ac maximis viciſsitudinibus expoſitus, illas certè leges tantummodò Chriſtum ferre per ſe ipſum oportuit, quæ perpetuæ eſſent, & variari nullo vnquàm caſu aut ratione poſſent: Vt potè, decem illa pręcepta, quæ Decalogi appellamus, & quæ ad ſacramentorum vim, rationemque pertinent, ac denique ea omnia, quæ in Euangeliorũ volumine continentur. Quę cùm in ijs rebus, quę mutationem ſubire nequaquàm poſſunt, verſentur, firma certè ac perpetua, eſſe oportet. qs enim ita eſſe ſtupidus ac tardus queat, qui diuinæ humanęq́; dilectionis neceſsitatem inuerti, atque immutari aliquando poſſe arbitretur? Quis fraudulenta furta, & latrocinia, adulteria, ſtupra, inceſtus, homicidia, odia, inimicitias, atque denique cuncta, quæ diuina lege prohibentur, licere vnquam putabit? Quis Chriſtiana fide & religione imbutus, exiſtimare poterit, ſacrum lauacrum, ſacroſanctam Euchariſtiam, & reli

qua

qua noui teſtamenti ſacraméta inania eſſe, aut alijs quàm ijs partibus quæ à Chriſto inſtituta ſunt, conſtare aliquando poſſe? Quę igitur tam ſunt fixa & ſtabilia, vt cœlo etiã ac terra corruente, nec mutari vlla ex parte, nec antiquari poſsint, ſolum Chriſtum habere auctorem & legiſlatorem potuerunt. Inter quę, vnum illud fuit, vt Eccleſiæ ſuæ prælatos non ſecus ac ſe ipſum audirent, illiſque omnibus in rebus obtemperarent, quippe quibus poteſtatem dedit, vt de ijs rebus quæ tempore mutari poſſent, pro têporum, morum, gentium, neceſsitatumq́; varietate, nunc has, nunc illas leges conderent, quibus & Chriſtianam Rempub. prudenter adminiſtrarent, & homines in officio religioneq́ue continerent. Quę leges, ſi illorum à quibus ſanciuntur perſonam ſpectemus, humanas quidem eſſe non inficiamur; ſi verò auctoritatem, diuinæ ſanè ac Chriſti ſunt; cuius perſonam Eccleſiæ prępoſiti referũt, & à quo Ro. Pon. integram, perfectam, atque plenam poteſtatem regendi vniuerſam Eccleſiam accepit. quare qui illas conuellit & conculcat, non minùs ſanè Chriſto iniuriam infert cuius auctoritate inſtitutæ ſunt, quàm ſi leges ab illo latas contemneret & poſthaberet. quod ſatis in-
Act.15. dicarunt Apoſtoli Hieroſolymis congre-
gati

gati, vt exortam de legis Moſaicæ neceſsitate controuerſiam ſedarent. Nam cum intelligerent, Chriſtianæ Reipub. paci admodùm expedire, aliqua ex parte Iudæis morē gerere, ne ſi Moſaicam legem inanem prorſùs & mortiferam iudicaſſent, Chriſtianũ nomen illis fieret inuidioſum omninò & deteſtabile, lege iuſſerunt, vt ijs quæ idolis immolata fuerant, ſanguine & ſuffocato, iuxta Iudaicę gentis inſtituta, cuncti abſtinerent: quod non ſibi modò, ſed Spiritui ſancto etiam viſum fuiſſe planè & confidentiſsimè aſſeuerarunt. Quòd ſi Chriſti præcepta euoluas, hæc non ſolùm inſtituta ab illo non fuiſſe, ſed cum cæteris omnibus veteris legis ritibus abrogata eſſe & antiquata, ex D. Paulo diſces. At cùm Chriſti Eccleſia & diuinam auctoritatem habeat ferendi leges temporum neceſsitati accommodatas, & Spiritus ſancti conſilio fruatur, patrocinio defendatur, ope pręfulciatur, diuiniſque ornamentis illuſtretur, meritò ſanè ipſius præcepta, Spiritus ſancti oracula habentur, cuius auctoritate atque conſilio fiũt. Quare non minoris criminis reus eſt, qui Eccleſiaſticas leges violauerit, quàm ſi Chriſti ore editæ illæ fuiſſent ac promulgatæ. Euenire autē ſæpe poteſt, vt maiori ſcelere inuoluatur, qui illas quàm qui diuinas

leges perfregerit, ſi præſertim prælatorum
deſpicientia,legumq́; quas ſacroſanctas ha
bere oportet,petulanti contemptione fera
1.Cor.14 tur.quo fit,vt D.Paulus editas à ſe leges,Do
mini mandata appellet.Agatho verò Pont.
ſummus, omnes apoſtolicæ ſedis ſanctio-
nes,non aliter accipiendas eſſe dicat, quàm
ſi diuini Petri voce firmatæ eſſent. Quod
Ignatius apoſtolic⁹ vir Ignatius apertè ſignificauit,
ad Philip cum Chriſti interfectores illos appellauit,
penſes. qui die Dominico aut Sabbato(vnico Sab-
bato Paſchę excepto) contra Apoſtolicum
Canõ.A- decretũ ieiunaſſent.Quod in Iudęorũ gra-
poſt.65. tiam factum fuiſſe, quos hiſce quaſi lenoci
nijs ad veram pietatem & religionem indu
cere atq; in officio continere Apoſtoli ſtu-
Conſt. debant, quidam non ineptè,meo quidem
Apoſtoli iudicio,arbitrãtur. Quanquàm D.Clemẽs
carũ li.7. Petri ſucceſſor &aſsiduus auditor Sabbatũ,
cap.24. inquit,& Dominicum diem non eſſe ieiu-
nandũ, quoniam illud naturæ conditæ eſt
monumentũ,hic reſurrectionis.Quam le-
gem poſtquàm Eccleſia antiquari paſſa eſt,
die tamen Dominico tanta ſeueritate ieiu-
nio interdixit,vt ſatis diuinã eius inferẽdis
Conciliũ legibus poteſtatem, daclararet. Ita enim ha
Carth.4. bet Concilium Carthaginenſe,Qui die Do
canõ 64. minico ſtudioſè ieiunat, non credatur Ca-
tholicus. Et Gãgrẽſis ſyn.anathemate per-
cellit

cellit eos,qui dominicis diebus, religionis ergô ieiunaſſent. Quorum decretorũ ratiõ nem innuere D. Epiphanius videtur:nam in vniuerſalis Eccleſiæ moribus illud nũmerans,ait, non decere die dominico ieiunare,quippe quia ſancta catholica Eccleſia, omnes dominicas veluti in delicijs habet, ac proinde & Synaxes eo die mane peragere ſolet:hoc eſt, vt mihi quidẽ videtur,à ratione valde alienũ eſſe, eum diem in lacrimis & mœrore(quem cum ieiunio coniunctum eſſe oportet)cõſumere, quo Chriſtus Ieſus omniũ Dominus ac liberator vitam ſibi nobiſque reſtituit: mortem enim noſtram moriendo deſtruxit, & vitam reſurgendo reparauit. At Melchiades Papa,decreti huius rationẽ longè diuerſam reddit: Ieiunium(inquit)dominicę diei,& quintę feriæ nemo debet celebrare, vt inter ieiuniũ Chriſtianorũ & Gẽtiliũ,& veraciter credentiũ,& infideliũ & hęreticorũ,vera & nõ falſa diſcretio habeatur. Cũ verò Lucinius quidam D.Hieronymũ per literas interrogaret,An eſſet Chriſtiano homini integrũ, ſabbato ieiunare,Hieronymus autem perẽne perpetuumque ieiuniũ valde commendaret, addit, Nec hoc dico, quod dominicis diebus ieiunandum putem,&contextas ſexaginta diebus ferias auferam, ſed vna-

Conciliũ Gangrẽ. can.18.

Epiph.cõtra hæreſ.lib.3. de Compend.doctr.fidei Cathol.

Melchiad. Papa Epiſt.ad Epiſcop. Hiſp.

Hieron. Lucino.

quæque prouincia abundet in ſuo ſenſu,& præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur. Quæ qui inania ac leuia ducit, quantum ſcelus impietatemq́ue ſuſtineat, apertè quidem docuit D. Ignatius. Nam cùm aſſerit, Apoſtolicarum legum violatores eos eſſe, qui Epiſcopos non ſicut Chriſtum colunt & obſeruant, ita Epiſcopum definit: Quid eſt Epiſcopus, niſi omnem principatum & poteſtatem omnium illorum tenẽs, quemadmodum deceat hominem tenere imitatorem Dei factum ſecundum virtutem? Vnde concludit, Qui igitur iſtis inobediens fuerit, hic ſine Deo omninò erit & impius & contemnens Chriſtum, & ordinationem ipſius minorans. Cuius ſanctiſsimi viri epiſtolas etſi tantoperè commendet Polycarpus Ioannis Euangeliſtæ diſcipulus, & inter egregios felicis illius ſæculi viros martyr clariſsimus, vt illarum lectionẽ animum puritate, virtutumq́ue omnium ornamentis augere facile poſſe aſſerat: centuriarum tamen auctores, qui nihil magis quàm vniuerſam ſanctorum Patrum auctoritatem labefactare, doctrinamq́; conſpurcare moliuntur, non pudet affirmare, Ignatij temporibus Euangelicam diſciplinam obſcurari iam cępiſſe. quare inter temporis illius næuos enumerãt, quòd Ignatius Eccleſia-

Ignat. Epiſt. ad Trall.

Polyc. in Epiſt. ad Philipp.

Cẽt. 2. c. 4. tit. de humanis traditionibus.

cleſiaſticis legib. plurimùm tribuat. Quod ſatis magno argumento eſt, illos non tam antiquam Eccleſiæ fidem inſtaurare, diſciplinamq́ue reuocare, quàm antiquitatis ſimulatione euertere atque demoliri voluiſſe. Si enim Apoſtolorum diſcipulis fidem non habent, ſi diſciplinā quam ab Apoſtolis ſe accepiſſe ſanctiſsimi viri affirmant, ſuperſtitionib. obſcuratā & obtenebratā ducunt, ſi fidei propagatoribus, Eccleſiæq́; amplificatoribus ſuperſtitibus, ſi ijs per quos euangelica diſciplina incorrupta ad nos dimanauit pręſentibus, egregios illorū ac pręcipuos diſcipulos purā & integram fidem conſeruare non potuiſſe arbitrantur, quæ maior inſania aut impudētior audacia excogitari poteſt, quàm confictū à Luthero (ſi Deo placet) euangelium, excogitatamq́; ab impuriſsimis hominib. diſciplinam vt veram & incorruptā obtrudere, ſanctiſsimorumq́; hominū ſcriptis omni auctoritate anteferre? At (inquit) omnia ſacrarum literarum trutina examinanda eſſe, illiuſq́; exquirēda iudicio, à quo ſi vel trāſuerſum vnguē alia diſceſſerint, vt falſa atq; notha eſſe abijcienda. Sed quid, quæſo, cū Chriſti verbis dicentis, Super cathedram Moſis ſederunt ſcribæ & Phariſæi, omnia quæcunq; dixerint vobis, ſeruate & facite, *Matt. 23.*

 ſecun-

ſecũdum autem opera illorum nolite face-
re: dicunt enim & non faciunt: conſentire
magis poteſt, quàm Ignatij hæc Colonien-
ſiumq; ſententia? Si non ea ſolùm obſeruã-
da eſſe decernit Chriſtus, quæ Moſes præce
perat, ſed illa etiam quæ ij imperaſſent, qui
in Moſis locum ſuccederẽt: qui Chriſti lo-
cum tenent, minori eſſe obedientia atque
obſeruantia proſequẽdos exiſtimabimus?
quorum ampliſsimum dignitatis gradum
Actor.5. D. Petrus vt ſignificaret, Ananiam dixit at-
que Saphiram, repentinam & inſperatam
necem ſatis fuiſſe promeritos, quippe quia
non hominibus, ſed Deo imponere, atque
Spiritui ſancto mentiri cogitaſſent. Cum
enim auctoritas, qua Antiſtites Chriſti Ec-
cleſiæ præſunt, non humana ſit ſed cœle-
ſtis & planè diuina, Spiritui ſancto iniu-
riam inferre is ſanè videtur, qui illorũ im-
peria detrectare, præceptaque contemnere
Hebr.13. audet. Quare D. Paulus Hebræos hortatur,
vt obediant præpoſitis ſuis, & illis ſponte
ſubijciantur. Ipſi enim (inquit) peruigilant
quaſi rationem pro animabus veſtris red-
dituri, vt cum gaudio hoc faciãt, & non ge-
Chryſoſt mentes: hoc enim non expedit vobis. Quę
in Epiſt. verba cùm D. Chryſoſtomus interpreta-
ad Hebr. tur, eleganti & ornata oratione exaggerat,
Hom.34. quanto in periculo illa Reſpub. verſetur
quæ

quæ Principe aut gubernatore caret: multò tamen in maius & penè extremum diſcrimen illã vocari putat, quæ Principis & moderatoris præcepta petulanter deſpicit atq; contemnit. Illa verò Pauli verba, Hoc non expedit vobis (præpoſitorũ gemitus intellige) ſummam Dei vindictam, extremamq́; in eos vltionem, qui in ſuperiores contumaces ſunt, continere, longa & eleganti oratione idem Chryſoſtomus demonſtrat. Quòd ſi Cõciliorum auctoritas, quæ apud pios omnes grauiſsima ſemper ac ſacroſancta fuit, apud te quidquam ponderis habet, non poteris certè, Kemnici, Eccleſiaſticas leges non ſuſpicere & venerari, quas perpetuò ſacra Concilia mirificè commendarũt. Illud enim, quod Gangris Paphlagoniæ vrbe coactum fuit, anno à Chriſto nato, 324. anathematis fulmine eos percuſsit, qui Eccleſiæ de ieiunio præcepta cõtempſiſſent, quæ πλέιυς λογισμὺς hoc eſt, perfectas ſententias appellauit. Cuius decreti verba, quę tam apud Gratianũ, quàm in priori volumine Conciliorũ à Gręcis valde diſsident, ita habent: Si quis eorum qui religionis exercitio ſtudent, abſq; neceſsitate corporis inſoleſcat, in communiq́ue tradita & ab Eccleſ. obſeruata ieiunia diſſoluat, improbãs apud ſemetipſum, & arrogans præcipuam

Conciliũ Grangr. canon 19

C. ſi quis eorum 30. diſt.

perfectamq́; ſententiã, Anathema eſto. Neque diſsimilis lex de Eccleſiaſticarũ legum violatoribus extat in Cõcilio apud Lauriacum celebrato, Si quis, inquit, diuinæ legis præuaricator, vel pro manifeſtis criminib. ſanctorum canonnũ contemptor repertus fuerit, ac ſanctorũ patrum cõſtitutionibus contradictor, & ſi monitionibus Epiſcopalibus obtẽperare diſtulerit, anathematizetur. Conciliũ verò Carthaginẽſe ſub Syluestro p imo coactũ, Clericos Eccleſiaſticorum canonũ contẽptores, honore, Laicos verò communione priuandos decernit. In alio item Concilio Carthaginenſi, lege cautum fuit, ne ad Epiſcopalẽ, presbiterij'ue dignitatẽ quis eueheretur, cui non prius Conciliorũ decreta diligẽter fuiſſent explicata, ne quid contra illorũ ſcita per ignorãtiam cõmittere potuiſſet. Quod Cœleſtinus Põt. imitatus fuiſſe videtur, qui nefas eſſe putauit, ſacerdotem Eccleſiaſticos canones aut ignorare aut violare. Sed quid Concilia cõmemoro, cùm Imperatores ipſi, qui totius terrarum Orbis ditionem affectaſſe ſemper viſi ſunt, ad Eccleſiæ ſe pedes ſummiſsè abiecerint, legibuſq́; iuſſerint, vt illius decretis tãquàm diuinis quibuſdam oraculis, omnes ſanctè, religioſeq́; obtemperarent? quibus diuina potius quàm humana au-

Burchar-dus Decretorũ li. 15. c. 7.

1. Carth. canon 14

Concil. 3. Carthag. canon 3.

Cœleſt. Primus Epiſ. 3. ad Epiſcopos Apuliæ et Calabriæ.

ctoritate ſe etiam teneri confitebantur. Quod quidem ſatis apud omnes teſtatũ reliquit Iuſtinianus Imperator, qui Eccleſiaſticarum legum auctoritatem grauiſsimis atque ampliſsimis verbis commendat: Sancimus (inquit) vt ſancti Eccleſiaſtici canones, qui à ſanctis quatuor Concilijs, hoc eſt Niceno trecentorũ decem & octo, Conſtantinopolitano centũ quinquaginta ſanctorum Patrum, Epheſino primo quo Neſtorius condemnatus eſt, & Chalcedonenſi in quo Euthiches cum Neſtorio anathemate percuſſus eſt, expoſiti & confirmati ſunt, vicem legũ obtineant: prędictorũ enim ſacrorum Cõciliorum decreta perinde vt ſacras ſcripturas ſuſcipimus, & canones vt leges cuſtodimus. Quam Iuſtiniani Nouellã cùm inducit Photius Patriarcha Conſtãtino politanus, quatuor hiſce ſacris Cõcilijs tria alia, Conſtãtinopolitanum ſcilicet ſecundum, ac tertium, & Nicenum ſecũdum annectit. Eorum verò cùm ſecundum Cõſtantinopolitanum Iuſtiniano adhuc imperante, duo verò poſteriora multò poſt ipſius tempora celebrata fuerint, rectè mihi ſanè ſenſiſſe videtur Theodorus Balſamõ, ab illo fuiſſe Imperatore adiecta, qui leges expurgauit atq; recognouit, inq; vnũ Baſilicorũ volumen coëgit, ſiue Conſtantinus

Iuſtinianus Nouella. 131

Photius Nomocanon. tit. 1. cap. 2.

Theodorus Balſamon.

Porphyrogeneta is, vt Balſamoni placet, ſiue alius quiſpiam fuerit. Cum verò non editos modò, ſed confirmatos etiam à ſanctis illis Concilijs canones Iuſtinianus veneratur, omnes quidem Eccleſiaſticas leges ſacroſanctas habet. Chalcedonenſis enim ſynodus omnes à ſanctis Patribus in quauis ſynodo conditas viuẽdi regulas cõfirmat: ſexta verò ſynodus, quæ tertia eſt Conſtantinopolitana, leges non à ſynodis tantum, ſed à ſanctis etiam Patribus latas comprobat. Hanc verò Eccleſiæ ampliſsimam diuinamq; auctoritatẽ, Illuſtriſsimi Imperatores non legibus modò, ſed factis etiam mirificè declararunt. vt verò cæteros pijſsimos Eccleſiæque iuſsis obtemperantiſsimos Cæſares taceã, Philippus qui inter Romanos Imperatores prim⁹ fuit, qui Chriſti ſe militiæ ſacramento addixit, vt Eccleſiæ monimenta tradunt, cùm ſe Chriſtianorum cætui in Paſchatis peruigilio coniungere, precumq; particeps fieri peroptaſſet, non prius ab Epiſcopo admiſſus eſt quàm ſe pęnitentium numero aggregaſſet, vt ſcelerum quibus erat infamis, pęnitentiam de more Eccleſiaſtico faceret. Quibus iuſsis, non aliter religioſiſsimus Imperator obtemperauit, quàm ſi diuina eſſe certò ſciret, eximiæ cuiuſdẽ pietatis aduerſus Deũ eſſe

Conciliũ Chalced. canon. 1.

Sexta ſynod. cã. 2

Euſeb. Cæſ. Hiſtoriæ Eccl. li. 6 cap. 34. Niceph. li. 5. c. 25.

eſſe intelligens, maioribus humiliter obtemperare, neque de eorum præceptis vlla ratione diſceptare. Quod D. Hieronymus nō minus egregia eruditione, quā admirabili ſanctitate illuſtris, his verbis docuit, Præpoſitū monaſterij timeas vt dominū, diligas vt patrē, credas tibi ſalutare quidquid ille præceperit, nec de maiorum ſentētia iudices, cuius officij eſt obedire, & implere quæ iuſſa ſunt, dicēte Moſe, Audi Iſrael & tace. Quam Eccleſiæ auctoritatem qui labefactare ſtudet, obſeruantiamq; erga illā ab hominum animis conuellere conatur, nihil certè aliud quàm Chriſtianæ Reip. interitum ruinamque machinatur. Quod D. Ioannes Chryſoſtomus apertè demonſtrat Ducis exēplo, cui qui necem intētat, aciem quidē ipſam profligare exercitumque vniuerſum interimere molitur. Cùm tamē Eccleſiæ auctoritas, diuinis præſidijs præfulciatur, nō dubitamus, Kēnici, tuos tuorūq; omnium conatus irritos fore ac prorsùs vanos. Cuius etiā maieſtas & amplitudo ita eſt cum diuini nominis gloria & honore colligata, vt qui iuſtas illius leges contēnendas docēt, qui grauiſsimis cōtumelijs illas lacerāt, cōuitijsq; proſequūtur, nō in homines quidem, ſed in ipſum Spiritum ſanctum iniurioſi ſint, atque maxima ſanctiſsimum numen

Hieronymus ad Ruſticū

Chryſoſt. in Epiſt. ad Hebr. hom. 34.

numen, quod illam tuetur ac fouet, ignominia afficiant.

In 4.&7. Axiomate, vehementiſsimè reprehendit Kemnicius Colonienſes, quòd doceant, legem charitatis ſeruari à nobis abundè ac perfectè in hac vita noſtris operibus poſſe, ſi quantum in nobis eſt præſtiterimus: quod non aliunde oriri arbitratur, quàm quòd exiſtiment, *illa, quæ lex cõcionatur de perfecta integritate ex toto corde, tota mẽte, tota anima, & omnibus uiribus, ita ut nulla ſit mala cõcupiſcentia, ad eos, qui in hac mortali uita uerſamur, nõ pertinere, nec nos in terra obligare, ſed illos tantũ, qui ſunt in altera uita.* Cui calumniæ antequã reſpondeam, lectorem velim admonitum, Colonienſes Patres quoties aſſerũt diuinam legem ſeruari à nobis poſſe, non noſtris viribus id, ſed diuinæ gratię opibus aſcribere, quibus qui abũdant, præclara omnia præſtare facile poſſe ducunt. Quod ſatis declarant cùm Monhemij illa verba exagitãt, *Nobis incũbit neceßitate, ut legẽ perficiamus, nõ tamẽ id poſſumus, ſed ſolus id potuit Chriſtus.* Hæc (inquiũt Coloniẽſes) verba duplicẽ ſenſum admittũt, alterum catholicũ, vt pote hominẽ ſine diuinæ gratię auxilio legẽ implere nũquàm poſſe; quod vtique nullus negabit: immo non hoc ſolùm fatentur veri Chriſtiani, ſed illud quoque,

Monhemius dialogo.3.

nihil

nihil poſſe quenquam operari quod bonũ ſit, quod'ue rationem habeat verè virtutis, niſi non generale tantummodò Dei auxilium pręſtò ſit, ſed peculiari gratia roboretur omnino & adiuuetur. Quæ Colonienſium verba qui diligenter perpenderit, ſatis profectò intelliget, quàm veteratoriè Kemnicius doctiſsimorũ virorum mẽtem peruertat, dùm eos ait arbitrari, renatos in hac vita ſuis operibus legi ſatisfacere poſſe. at verò cùm calumnijs extruẽdis præcipuã operam nauet, nihilq́; magis quàm Pelagianiſmi illos inſimulare optet, minimè ſanè mirandũ eſt, ſi quod veritate efficere nullo modo ſperat, confictis verbis præſtare omni ratione conetur: atque adeò ſi quæcunque Colonienſes Patres libero arbitrio diuinis præſidijs confirmato tribuunt, de naturæ viribus Kẽnicius interpretetur: à qua ſententia tantoperè Coloniẽſes abſunt, vt catholicæ fidei illos aduerſari aſſerant, qui veræ virtutis quidquam peculiaribus diuinæ gratiæ auxilijs deſtitutis aſcribũt. Quocirca, macte animi Kemnici, fingẽdi tuam iſtam licentiam (mihi crede) audaciſsimè proſequere, nihilq́ue ſit quod te à tam egregio facinore deterreat: ſic fama paratur. Neque enim vllus eſſe tam timidus ac ignauus poteſt, qui non ea fingere audeat, quæ verita-

veritatis aliquam ſpeciem præ ſe ferant:at quæ ne vmbrã quidem veritatis habeant, audaciſsimos ſolùm & maximè ſtrenuos; hoc eſt, tui ſimiles, decent. Sed ne nobis iſta tua tanta importunitas plus negocij faceſſat, ne'ue crebra rei eiuſdem repetitione lectori ſacietatem ac faſtidium afferamus, te iterum atque iterum admoneo, humanam nos voluntatem diuinæ gratiæ præſidijs munitam & cõfirmatam ponere, quoties de diuina lege obſeruanda verba facimus; quorum expertes nihil præclarum efficere poſſe, Colonienſium veſtigia perſequentes, copiosè demõſtrauimus. Quæ ſentia tam eſt illis familiaris & ab ipſis toties inculcata, vt id non potueris tandẽ non ijs verbis per ſummã imprudentiã confiteri. *Hieronymus Pelagianis ita reſpondet: Sunt impoſſibilia naturæ, ſed poßibilia gratiæ. & gratiã intelligit de auxilio & renouatiõe Spiritus ſancti. Aug. inquit, gratia ſanat uoluntatẽ, ut uoluntas ſanata impleat legẽ, & hoc illud ipſum eſt, quod Ieſuitæ contendunt.* Si hanc eſſe illorũ ſentẽtiam intelligebas, quid eſt quòd tã frequẽter propriorum operũ iactationem illis exprobrãdam putaſti? Quid illos Pelagianiſmi tã audacter inſimulaſti? Sed agedum videamus, quam calumniam egregius hic mendaciorum architector inuenerit, vt clariſsimę veritati

ritati

ritati, quam inuitus nunc demũ conſpexit, tenebras obducat. *Sed non debebant*(inquit) *ignorare oculatiſsimi iſti Patrũ lectores, quid poſtea ſecutum ſit. Cœleſtius enim Pelagij diſcipulus illud Hieronymi & Aug axioma arripuit, et cœpit docere hominẽ in hac uita, licet nõ poſsit naturalib. liberi arbitrij uiribus, poſſe tamẽ inſtructũ gratia, hoc eſt, dono renouatiõis, legẽ perfecta obediẽtia ſuis operib. implere, ita ut ſine peccato eſſe poſsit in hac uita, quia qui legem perfectè impleuit, in nullo reus eſt in lege, & quãdo lex nihil poteſt accuſare in hoĩe, tunc eſt ſine peccato, ibi Aug. coactus fuit ſcripturæ teſtimonia de hac quæſtione penitùs cõſiderare, & hac occaſione ſcripſit librũ de perfectione iuſtiæ.* Ex quibus concludit callidiſſimus hic ſententiarum omnium æſtimator, Colonienſes à Pelagij diſcipulis haud eſſe diſsimiles, quantumnis gratiæ neceſſitatem efferant & commendent. Quæ oratio ita me commouit, vt Germaniæ vicem, ac potiſsimum Brunzuicenſium, quorum Kemnicium doctorem eſſe ac in religione inſtitutorem audio, nõ poſsim non vehementer dolere. Quid enim in angulis eum facere exiſtimabimus, quẽ in frequentiſsimis quaſi theatris & totius Orbis conſpectu, tam impudẽter mentiri non pudet? Quid ille apud ſuos nõ audebit? quid non tentabit?

tentabit? quid non finget? quæ impia commenta non perſuadere ijs conabitur, qui ſe in illius diſciplinam tradiderũt, qui palàm in clara omnium luce cuncta tentat inuertere, & vniuerſitati generis humani imponere ſe poſſe ſperat? Vos ego viros Germanos, qui Eccleſiæ Chriſti gloria & ornamẽtum non ita pridem fuiſtis, qui pulſę atque fugatę fidei quaſi aſylum non ſemel priſcis temporibus extitiſtis, vos inquam, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri oro, per verá fidẽ obſecro & obteſtor, vt veſtris hiſce prę ceptoribus, veriùs perditiſsimis deceptoribus, veritatis verò acerbiſsimis hoſtib. diffidere aliquando incipiatis. Neq; enim dubito, quin illorum fides ſuſpecta vobis eſſe incipiat, neque damnatis eorum perditiſqúe opinionibus adhæreſcatis, ac fluxam, inanem, fucatam, fallacem, & quàm maximè fraudulentam eorum fidem eſſe, tãdem aliquando intelligatis. Quis enim ita inſaniet, vt veram & integram fidem iudicet, quam mẽdaciorum præſidijs potiſsimùm munitam intuetur? Quis veritati ita erit iniurius, vt prę ſtigiarum & fallaciarum patrocinijs egêre arbitretur? Qui verò iſtorum hominum lucubrationes accurata circumſpectione legerit, atque ſentẽtiarum pręcipua fundamenta ad ſuos fontes reuocauerit, ne-

rit, neque fidem illis temerè adiunxerit, nó dubito quin illorum in fabricandis mendacijs audaciam, ne dicam impudẽtiã ferre nullo modo poſsit. A quibus tùm demum ſibi temperabunt, cùm contra veritatem inſanire deſierint. Quod Braunzuicenſes in Eccleſiæ ſuæ miniſtro Kemnicio facilè cernent, ſi quæ hic Celeſtij, & Auguſtini nomine dicit, cum libro de perfectione iuſtitię, quem teſtem citat contulerint. Quid enim, quæſo, petulantius eſſe poteſt, quàm aſſerere, illam eſſe Celeſtij ſententiam, quã in eo potiſsimum Auguſtinus requirit, is verò ſemper impugnauit maximè? Quid procacius, quàm vtriusque ſententiam ita inuertere, vt affirmet eo crimine fuiſſe Celeſtium maximè liberum, quo eum potiſsimum condemnat Auguſtinus? id verò ſolum, in ipſo damnare Auguſtinum, quod ſi reprehendit, impietatis tamen dãnare nullo modo audet? Cum enim Celeſtius tam fuerit Pelagij aſſectator temerarius & pertinax, vt Pelagiani Celeſtiani etiam dicti fuerint, perſuadere ſibi nunquàm potuit, gratiam eſſe ad peccatorum omnium vitationem neceſſariam, ſed ſolius naturæ viribus, virtutum omniũ officia aſcribebat. Quod apertè docent, tum Celeſtij argumenta, ab Auguſtino libro de perfectione iuſtitię in- *Aug. lib. de hæreſ hære.* 88

Cc ducta,

ducta, tum eiuſdem Auguſtini reſponſiones, quibus cōtorta & aculeata Celeſtij ſophiſmata refellit, & coarguit. Multus enim eſt Aug. in repetēdo, vitari quidem à nobis peccata poſſe, ſi natura vitiata ſanet gratia Dei per Ieſum Chriſtū dominum noſtrū, atq; naturā tandiu inualidā eſſe & imbecillam, quādiu id quod faciendum eſt aut cœcitate non videt, aut infirmitate non implet. Quod verò Celeſtius ſemper exiſtimauerit, legis perfectionem ſolis naturæ viribus comparari à nobis poſſe, ſatis quidem ex ratiocinatione ipſius conſtat, qua concludit, liberum arbitrium rem bonam dici nō poſſe, ſi magis ad malum, q̃ ad bonum pronum ſit atq; procliue. Quod ſanè eos dicere, inquit, neceſſe eſt, qui hominē per illud in malū poſſe, in bonū verò non poſſe arbitrantur. Quod ratiocinatione 12. magis explicat, cùm ita argumentatur: Quęrendū eſt, quomodo non poteſt homo ſine peccato eſſe, voluntate an natura? ſi natura, peccatum nō eſt: ſi voluntate, facilè poteſt volūtas, volūtate mutari. Quā arrogantiſsimam inſaniā cū ferre nullo modo poſſet Aug. ita reſpōdet: reſpōdemus admonētes eſſe cogitandū, quanta ſit iſta præſumptio, qua dicitur non ſolùm poſſe, quod quidem adiuuante gratia Dei negandum non eſt, ſed e-

Lib. de perfec. Iuſt. ratiocinatio. 9. Celeſtij

Ratiocinatio. 12.

Lib. de perfectione Iuſtitiæ.

tiam facilè poſſe voluntatem voluntate mutari, cùm dicat Apoſtolus: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Quare concludit, non alia de cauſa Celeſtium tanto in errore verſatum fuiſſe, quàm quòd non aduerterit, noſtram propriam voluntatem vitiatam, ſine Dei gratia ſanari non poſſe. Et in reſponſione ad 16. eiuſdem Celeſtij argumentationem ait, non quidem verſari in quæſtione, an poſsit homo omni prorſus culpa vacare, ſed quando, atque per quem, hoc eſt, neque in hac vita, neque naturæ, ſed ſolius diuinæ gratiæ viribus. & cum interpretatur ſcripturæ ſacræ teſtimonia, quibus Celeſtius ſuam ſententiam confirmabat, ait: Ecce non, vt valuimus, expoſuimus quomodo accipienda eſſent teſtimonia quæ pro ſua cauſa cõmemorauit; ipſe autẽ quomodo ſit accipiendum quod ſcriptũ eſt, Omnis homo mẽdax, omninò non ſoluit, nec ſoluere potuit, niſi correcto errore, quo credit hominem ſine adiutorio gratię Dei, per ſolã propriã voluntatẽ poſſe eſſe veracẽ. Cùm verò multis demõſtret, fieri non poſſe, vt quãdiu anima corporis ergaſtulo incluſa manet, innumeriſque eſt cupiditatibus impedita, ſolicitudinibusq́; implicata, omni peccato

careat, atque omnibus illam precationem competere, Dimitte nobis debita noſtra: eorum tandem ſententiam, qui lōgè aliter ſentiunt, damnare nullo modo audet. Impios tamen Chriſtiq́ue immaniſsimos hoſtes declarat eos, qui naturæ viribus, & non potius gratię chriſti, tantam perfectionem aſcribunt: quorum Celeſtius fuit quaſi anteſignanus. Quod, vt magis pateat, ipſum, quæſo, Auguſtinum loquentem audi. Poſtremò ſi excepto illo capite noſtro ſui corporis Saluatore, aſſeruntur vel fuiſſe vel eſſe in hac vita aliqui homines iuſti ſine aliquo peccato, ſiue nunquam conſentiendo deſiderijs eius, ſiue quia pro nullo peccato habendū eſt, ꝙ tātū vt hoc pietati nō imputet Deus, qānuis aliter ſit beatus ſine peccato, aliter autem beatus, cui non imputat Dominus peccatum, non nimis exiſtimo reluctandum. ſcio enim quibuſdam eſſe viſum quorum de hac re ſententiam non audeo reprehendere, quanquàm nec defendere valeam. Sed planè quiſquis negat, nos orare debere, ne intremus in tentationem (negat autem hoc qui contendit ad non peccandum gratiæ Dei adiutorium non eſſe homini neceſſarium, ſed ſola lege accepta, humanam ſufficere voluntatem) ab auribus omnium remouendum, & ore omnium anathe-

Aug. ad finem lib de Perfectione Iuſtitiæ.

anathematizandum non dubito. Apertè igitur iam vides, Kemnici, quid Auguſtinus in Cœleſtio quàm maximè improbet, & quam ob cauſam anathematizandum cẽſeat: cuius lucubratiões ſi legiſſes, nunquã profectò ſententiam tam temerè præcipitaſſes.

Ad tua verò Axiomata vt reuertamur, non inficior, Colonienſes fateri, cùm fieri non poſſe, vt Deum perfectè in hac vita cumulateque diligamus, tum legem plenè & perfectè ſeruari à quouis poſſe. quę etſi contraria, & interſe quàm maximè pugnantia tibi videantur, eſſe tamen veriſsima demonſtrabo. vt verò à diuina dilectione ordiamur; qui grauiſsimam humanæ vitæ plurimis animi corporiſque imcommodis agitatæ conditionem conſiderauerit, qui præcipitis & lubricę libidinis, ardentis iniurioſæque auaritiæ, indomitæ audaciæ, effrenatæ iracundiæ, cæterarumque omnium cupiditatum, quibus humanus animus continenter impetitur, vim diligenter expenderit, ſatis quidem intelliget, mentem tantis perturbationibus obſeſſam, non ita ſe in diuini numinis dilectionem tradere totam poſſe, vt ab ea diſtrahi ac diuelli nunquam poſsit. tempeſtatũ enim, quibus iactamur, vis tanta eſt, vt nullo nos in loco conſiſtere

patiatur. Qui verò Deum toto corde, tota mente, atque omni animo diligit, illum ſolum auidè intuetur, nulla perturbatione afficitur, oblectatione'ue alia commouetur, diuiniq; illius amoris æſtu ita abſorbetur, vt per omnes animi latebras & receſſus peruadat, nullusque ſit humanis curis, & cogitationibus locus relictus. Nã cùm toti addi nihil poſsit, qui totum diuinę dilectioni tribuit, nihil certè rebus cæteris reliquum facit. Quod Hebræa illa verba ſatis explicarunt: Diliges Deum tuum in toto corde tuo, tota anima וּבְכָל־מְאֹדֶךָ quæ ſi totidem verbis transferamus, Deum in omni noſtro nimis, diligendum eſſe ſignificant, vſq; adeò vt non modò omnes animi ac corporis partes ad Deum amandum cõferamus, ſed eò vires omnes intendamus, atque in diuino illo amore conſumamus, nec aliò mens noſtra feratur vnquam.

Augu. de perf. Iuſtit.

Quare Diuus Auguſtinus ait, Deum tota mente diligi non poſſe, quandiu aliquid eſt carnalis concupiſcentiæ, quod vel continendo frenetur. Cùm enim cupiditatum impetus & incurſiones nos conturbent, & in diuerſas partes ſua vi trahant, fieri nõ poteſt, vt mentem in diuina dilectione ita defigamus, vt immobilis maneat, & in ea perpetuò hæreat, nec alia cura ſolici-

tudine'ue tangatur. Quibus accedit miſera huius vitæ ratio, quæ tantam felicitatem ne ferat, corporis pondere præpeditur. Vnde eſt, quòd D. Auguſt. multis & validiſsimis argumẽtis probat, Deum nõ poſſe, à quoq̃ perfectè & cumulatè amari, hoc eſt, toto corde, anima, & viribus, quandiu mortale hoc, immortalitatem, & corruptibile iſtud, incorruptionem non induerit. Explicans enim locum Pauli: Quicunque ergo perfecti ſumus, hoc ſapiamus, (inquit) quotquot perfectè currimus, hoc ſapiamus, quod nondum perfecti ſumus, vt illic perficiamur quò perfectè adhuc currimus; vt cũ venerit quod perfectũ eſt, quod ex parte eſt deſtruatur: Id eſt, non iam ex parte ſit, ſed ex toto; quia fidei & ſpei iam res ipſa nõ quæ credatur & ſperetur, ſed quæ videatur, teneaturq; ue ſuccedet. Charitas autem quæ in his tribus maior eſt, nõ auferatur, ſed augeatur, & impleatur, cõtemplata quod credebat, & quod ſperabat adepta, in qua plenitudine charitatis, illud præceptum implebitur: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Quam ſententiam quàm ſæpiſsimè, & in libro de ſpiritu & litera, his verbis repetit. At ſi credẽdum eſt, quod ad tantam dilectionẽ ſancti

Aug. lib. de perfectione Iuſtit.

Philip. 3.

Aug. de ſpiritu et litera c. 36.

Ioan.c.15 præuenire potuerunt, qua certè maiorem in hac vita eſſe non poſſe, Dominus ipſe teſtatus eſt, vt animam ſuam pro fide, & pro fratribus ponerent, cùm ab hac peregrinatione, in qua per fidem nunc ambulatur, nõ per ſpeciem, peruẽtũ erit ad ſpeciem, quam nondum viſam ſperamus, & per patiẽtiam expectamus, proculdubio & ipſa dilectio non ſolùm ſuprà quàm hic habemus, ſed lõgè ſuprà quàm petimus, & intelligimus erit, nec ideo tamen plus eſſe poterit, ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente: neq; enim reſtat in nobis, ꝙ addi poſsit ad totum, quia ſi reſtabit aliquid, illud non erit totum. Nam cùm amor & odium, ex boni ac mali cognitione, potiſsimùm oriantur, neceſſe eſt ſanè, vt quò bonum perfectius cognitum perſpectumque habetur, eò maiores ſui amores excitet; cùm igitur Dei illa cognitio, quæ per fidem eſt, cum ea quando reuelata facie gloriam Domini beati ſpeculantur, conferri nullo modo poſsit neceſſe quidem eſt, vt quanta ad cogitionem, tanta ad amorem fiat acceſsio. Neque tamen maior dilectio eſſe in beatis poteſt, vt Aug. ait, quàm ex toto corde, ex tota mẽte, & omnibus viribus. Quo fit etiam, vt Augu. cùm perfectam iuſtitiam, integram ſanitatem, & cumulatam charitatem, ſeſe

mutuò

mutuò neceſſariò conſequi, indiſſolubiliq́ue vinculo cōſtringi & colligari ſæpè doceat, ſolos eos, qui diuino conſpectu fruuntur, perfectè ſanos ac iuſtos eſſe, cenſeat. Tunc (inquit) erit plena iuſtitia, quādo plena ſanitas, tunc plena ſanitas quando plena charitas, plenitudo enim legis, charitas; tūc aūt plena charitas, quādo videbimus eū ſicuti eſt; neq; enī erit ꝙ addatur ad dilectionē, cū fides peruenerit ad viſionē. Et paulò inferius, Chriſti verba apud Lucam, Nemo bonus, niſi ſolus Deus, dupliciter poſſe aptè interpretari exiſtimat, vno modo, ſi cum Deo ſummo & infinito bono procreata omnia conferantur: altero, ſi ipſi filij Dei ſibi ipſis comparentur ſempiterna iam felicitate donatis. Tantum enim à ſeipſis differunt, vt quandiu in terris degunt, mali dici meritò poſsint. Infinitum eſſet numerādo percenſere ſingula loca, quibus Auguſtinus tradit, omnes charitatis numeros, in hac vita expleri, nequaquàm poſſe. Quæ ſententia non tam illius propria eſt, quàm omnium ſanctorum Patrum communis, in quam eò libentius deſcendit Kemnicius, quia diuinæ legi, cum qua ipſe immane bellum gerit, plurimùm detrahi arbitratur. Cùm enim Colonienſes coarguit, & accuſat, quòd multis ac magnis rationibus de-

Lib. de Perf. Iuſtitiæ.

Lu. 3.

monſtrent, ſeruari diuinam legem plenè in hac vita ab illis poſſe, qui diuinæ gratiæ præſidijs roborãtur, duob. id potiſsimùm argumentis efficit: alterum ſumitur ab ijs quæ de charitatis præcepto, quod in diuina lege potiſsimũ eſt, à nobis hactenus dicta ſunt: alterum ex vitæ huius miſera & infirma conditione, in qua peccata vitari à nemine poſſe D. Auguſt. multis contra Cœleſtij inſaniam demonſtrat. Cum verò peccare ſit diuinæ legis lineas trãſilire, conſequi ſanè videtur, perfectè ab illis legem ſeruari non poſſe qui peccatis carere non ſatis queunt. Quòd ſi ad D. Aug. de præcepto charitatis ſententiã Kemnicius penetraſſet, nũquã profectò Colonienſes reprehendẽdos ſuſcepiſſet, aut certè illum veſaniæ ſuæ patronum nũquam adoptaſſet. Neque enim tam fuit inequiſsimum legiſlatorem Deum contumelioſus, vt ea diceret dilectionis lege homines obſtrictos teneri, quam ſeruare nemo vnquàm corpore irretitus poſſet, ſed ea ſolum Deum prçcepiſſe arbitratur, quæ præſtare diuinis viribus adiuti, ſecuncundum vitæ huius conditionẽ poſſemus, indicaſſe verò quid optare, quò aſpirare, & quid conſequi tandem deberemus. Vocat enim in quæſtionem, cur homini tanta fuerit imperata perfectio, quantam in hac vita nemo

Aug. lib. de perf. Iuſt.

nemo conſequatur,& ijs verbis reſpondet, Non certè curritur, ſi quo currendum eſt, neſciatur: quomodo autem curreretur,ſi nullis pręceptis oſtenderetur? Sic ergo curramus,vt comprehendamus; omnes enim, qui rectè currũt,cõprehendũt. Vndeliquet diuini amoris modos, nẽpe toto corde tota anima, ac omni mente, ſecũdũ ſtat' cuiuſque rationem,fore intelligendos, atque ita qui corporis ſumus incommodis implicati,tũ toto corde ac viribus omnibus Deũ diligere cenſendi ſumus,cùm perfectiſsimã cœleſtis patriæ charitatem votis omnibus expetimus,rectis ſtudijs ad eam contendimus,certiſque ac conſtantibus curſibus illam petimus. Qua in re,& ſi cæteris ij longè præſtent,qui corporis curis abiectis,totam mentem & cogitationem ad Dei cultum venerationemque transferunt, atque diuinis tantummodo rebus vacant,& proficiendo cognoſcunt, quàm longè ſint à perfectione iuſtitiæ,vt D.Aug.ait,quinimmo quod hodie perfectum fuiſſe putant, dum ad meliora & priora mens extenditur,cras imperfectum fuiſſe intelligunt, vt D.Hieronymi verbis vtar; Deum tamen tota mẽte ſecundum infirmitatis noſtræ rationem ij etiam charum habent, qui ab illis ſceleribus maximè abhorrent, quæ charita-

Lib. de ſpirit. & lit. c. 36.

Hierony lib. 1. ad uerſus Pelag.

tem euertunt funditùs & extinguunt: qualia ſũt, quæ mortalia vulgò dicũtur. Quod Eccleſiæ clariſſimum lumẽ Aug. ijs verbis docet: Ingredi autem ſine macula non abſurdè etiam ille dicitur, non qui iam perfectus eſt, ſed qui ad ipſam perfectionem irreprehenſibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque ipſa peccata venialia non negligens mundare eleemoſynis. Et alibi, Aliud (inquit) eſt totam nondum aſſequi charitatem, aliud nullam ſequi cupiditatem. Quamobrem debet homo, quamuis longè minus amet Deum quã eum poteſt amare conſpectum, nihil tamen appetere illicitum: ſicut etiam in his que adiacent ſenſibus corporis, poteſt oculus nullis tenebris delectari, quamuis non poſſit infulgẽtiſſimã lucem inconniuẽter intueri. Quod ſanè confirmat ſententia à Chriſto ſæpius inculcata. Qui habet mãdata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me, & à Ioanne priori Epiſtola canonica creberrimè repetita: Hæc eſt (inquit) charitas Dei, vt mandata eius ſeruemus, & item, Qui ſeruat mãdata eius, in illo manet & ipſe in eo: & paulò antea, in illo ait perfectam eſſe charitatem, qui Dei verbum ſeruat, ac reliqua omnia ſacrarum literum teſtimonia, quæ diuinam dilectionem in diuinæ legis officijs

Lib. de perf. Inſtit.

Aug. de ſpiritu et litera. cap. 36.

Ioan. 14.

Ioan. prima. Epiſtol. c. 4.

officijs excolendis poſitam eſſe, tradunt. Si enim diuina præcepta, quę maximè ad proximorum delectionem attinent, non beatis, & qui Deo fruuntur ſanctis, ſed ijs qui mortalem adhuc vitam degimus, pręſcripta ſunt, ſi non iuſtis, ſed iniuſtis ſunt poſita, quis dubitare audeat, illũ toto corde ac omni mẽte Deum diligere, qui nullo ſe nefario ſcelere contaminat? Nam cùm Chriſtus ab illis ſe maximè diligi teſtatur, qui reliqua omnia legis ſcita religiosè cõſeruãt, ſatis profectò indicat, & magnum illud charitatis pręceptum, quod omnia in ſe continet, eis impoſitum eſſe, qui reliquis omnibus aſtringuuntur, & ſanctè auguſteq́ue ab illis ſeruari, qui nullum crimẽ quod mortale dicunt, quodq; diuinæ legi manifeſtè aduerſatur, admitit. Quod Dauid ſanctiſsimus nõ obſcurè innuit, cum beatos illos ac omniũ feliciſsimos pręidicat, qui nõ abeũt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtant, & in cathedra לֵצִים non ſedent. *Pſal. 1.*

hoc eſt, eorum, qui ita frontem perfricuerunt, vt non modò in omni ſe flagitiorum genus ingurgitauerint, ſed ſanctiſsimorum etiam virorum pietatem, & præclara ſtudia irrideant. Quam ſceleratiſſimorum hominum manum, peſtilentię cathedrã Græcus & Latinus interpres prudenter

déter admodũ vertit, quia funeſta Reip. peſtis atque virtutum omnium pernicies illud hominum genus eſſe ſolet. quàm verò infelices ij ſint, q omnibus animi viribus
1. Ioan. 3. Deum non diligunt, ſatis Ioannes Apoſtolus indicauit, cùm eum in morte manere affirmat, qui non diligit, atque tranſlatos
1. Ioan. 4 nos eſſe de morte ad vitam, quia diligimus fratres Deumq́ue charitatem appellat, à qua qui abeſt, à Deo eſt quàm longiſsimè diſiunctus. Quæ ſi cum regij vatis ſententia, diligenter conferamus, minime ſanè dubium erit, ardenti illos charitate Deum cõplecti, amorisq́ue munera omnia explere, qui nullo ſe mortifero ſcelere fœdant, & à profligatiſsimorum hominum communione atque conatibus vehementer abhorrent, niſi mortuos diuinaq́ue vita ſpoliatos, felices eſſe arbitremur. Cum enim diuina dilectio in legis iuſtitięq́; officijs poſita ſit, perſpicuũ ſanè eſt, non aliter Deũ à quouis diuinę gratię muneribus aucto poſſe ſëcundũ vitæ huius rationem perfectè diligi, quàm reliqua præcepta eiuſdẽ gratię ope ſeruari. Quare vtraque ſanè Colonienſium oratio veriſsima eſt, & charitatis legem à ſolis beatis, qui corporis molem ſimul cum illius incommodis depoſuerunt conſeruari, ſi charitatis tantùm vim & amplitudinem
conſi-

conſideres;& ſeruari etiam à nobis perfectè poſſe, ſi ad illam legis partẽ, qua nunc tenemur, animũ aduertas; hoc eſt, vt Deũ cæteris rebus omnibus quá longiſsimè præferamus, nec vlla humanæ vitæ cõmoda illi anteponamus, ſed ſtabilis, firmę, iucũdę, sẽpiternæ, ampliſsimæq́; illius charitatis, quæ beatis mẽtibus peculiaris eſt, maximo deſiderio inflãmati, ad illam vitę innocẽtia integritateq́; exornati contendamus.

Quod verò ad alterum argumentum attinet, ꝙ à peccãdi quaſi neceſsitate ſumitur, qui diuinę legis vim peccatorumq́; diſcrimẽ à nobis cùm de peccatis ageremus abũdè explicatum inter ſe contulerit, ſatis intelliget, cùm ſola peccata venialia eſſe quę D. Auguſt. vitari omninò à nobis poſſe denegat, tùm ea cumulatę perfectęque iuſtitię, quę in charitate diuinęq́; legis officijs potiſsimũ poſita eſt, nõ aduerſari. Quare nec diuinę legis perfectionem is non complere cenſendus eſt, qui naturę infirmitate impulſus, leuiter quãdoq; delinquit. Quæ qa multis à nobis iã demonſtrata ſunt, in ſeptimo axiomate de peccato, breuiter nũc perſtringam. Quod verò ad D. Auguſtinum attinet (cuius ſententiam eò indagamus curioſiùs, quia illa ſe Kemnicius tanquàm firmiſsimo præſidio communit) multis

in lo-

peccata uen. non poſſe prorſus uitari in locis is docuit, peccata quę euitari à nemine poſſe quàm ſæpiſsimè demonſtrat, eſſe leuiora illa, quæ venialia vocamus. Scribens enim ad Laurentium, cùm demonſtraſſet, humanam vitam iam ratione vtentis ætatis, quantalibet præpolleat fœcunditate iuſtitiæ, ſine remiſsione peccatorum nõ agi, addit; de peccatis ſe, hoc eſt, de quibuſdã motibus humanis in qbus ob corporis humani corruptibilis cõditionẽ deficimus, ſermonẽ habere, nõ autẽ de criminibus: Neq; enim (inquit) qa peccatũ eſt omne crimẽ, ideò crimẽ etiã eſt omne peccatũ. Itaq; ſanctorũ hominum vitã, quandiu in hac morte viuitur, inueniri poſſe dicimus ſine crimine, peccatum autem ſi dixerimus quia non habemus, vt ait ſanctus Apoſtolus, nos metipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Et haud multò pòſt, de leuibus peccatis agens, in quibus conniuendũ eſſe Paulus duxit, vt ſi quis vxore propria ob ſolam incontinentiam vtatur, aut corã ſanctis iudicibus æquo iure diſceptet, ad hunc modum ſcribit: Propter hæc, atq; huiuſmodi peccata alia, licèt ijs minora, quæ fiunt verborum, ac cogitationum offenſionibus, Apoſtolo Iacobo confitente, ac dicẽte, In multis offendimus omnes: oportet vt quotidie crebroq́ue omnes dominum oremus,

Aug Enchirid. c, 64.

Aug. ibidem. 78.

Iaco. 3.

mus,atque dicamus, Dimitte nobis debita noſtra. Cum item ad eleemoſynarum ſtudium omnes exhortatur, multis docet illa Dominicæ orationis verba,Dimitte nobis debita noſtra, (quæ tanquàm machinam comparare ſolet ad eorum inſolentiam euertendam, qui peccatis ſe carere arbitrantur) ad veniales culpas delendas potiſsimum ſpectare, Nõ (inquit) me latet,vitam iſtam mortalem & in carne corruptibili cõſtitutam, ſine peccato eſſe non poſſe,ſed illa quotidiana & leuia habent etiam ſua lauacra quotidiana,hoc eſt,quòd pectus tundimus, & dicimus in oratione Domino Deo noſtro, Dimitte nobis debita noſtra. vidit. n. quæ cauere debemus & vidit quæ cauere difficile ſit: omnia autem cauere impoſsibile iudicauit eſſe, qui iſtam orationẽ quotidianam non quoſlibet Chriſtianos, ſed ipſos arietes Apoſtolos docuit. vbi autem Apoſtoli pectus tundunt, & dicunt,Dimitte nobis debita noſtra, hoc eſt peccata noſtra, audet aliqua ouicula ſuperbire de ſua iuſtitia? hęc Auguſtinus. Cùm verò Apoſtolorũ exemplo vtitur qui iuſtitiæ & charitatis ornaméta mirificè conſeruarunt, ſatis ſignificauit de illis ſe peccatis agere, quę iuſtitiæ non aduerſantur ſed cõſtare cũ illa poſſunt. & paucis interiectis, eadem verba,

Tract.50 homiliarũ hom. 19.

Dimitte nobis debita noſtra, explicans, ait, Quod Deus ſtatuit quotidie dici propter leuia peccata, aliqui putãt ad illa grauia ſibi poſſe opitulari, à quibus non volunt diſcedere, ſed in his cupiunt perpetuò perma nere. & alibi, non obſcurè docet, non damnabilia quidem, ſed venialia eſſe illa peccata, quę euitari à nobis nõ omninò poſſunt. Nam ſi de mortiferis Auguſtini ſententia intelligenda eſſet, cum ijs ſanè ſcripturę lo cis pugnaret, quæ admirabilem quorũdam hominum iuſtitiam egregiamq́; ſanctitatẽ celebrant & commendant, vtpote Ioannis Baptiſtæ, quo maior inter natos mulierum nemo ſurrexit: Abelis, Noah, quem præ cæ teris illius ætatis hominibus, iuſtum ac perfectum coram domino fuiſſe, ſacræ literæ teſtantur: Ieremiæ, Iobi, quem ſimplicẽ ac timentem Deum diuina oracula appellant. Qui ſi lethalibus fuiſſent ſceleribus inquinati, hoc eſt, quæ Dei in nos odiũ excitare ſolent, iuſti certè ac recti dici haud quaquã poſſent. Neq; enim tam illuſtres tituli alijs congruunt, quàm illis, qui in Deum mentis oculos ſemper erigunt, illius amicitiam ſtudioſè tuentur & conſeruant, legi verò religioſiſsimè parent. Quo fit, vt Dauid ſanctiſsimus, iuſtorum vitam dicat Deum habere cognitam & exploratam, hoc eſt, ſecundum

Aug. l. de perfectione Iuſtit.

Matt. 11.
Gen. 6.
Iob. 1.

Pſal. 125.

cundum Hebraicæ linguæ vim,& proprietatem, illi eſſe quàm gratiſsimam:quorum ſtatum mirificè mea quidẽ ſententia idem regius vates his ferè verbis depinxit: Qui, *Pſal.125.* inquit, ſpectata cæterarum rerum imbecillitate purè, ac ſyncerè Deo confidunt,atque in illo ſe ſuaq; omnia ponunt, non nutabunt, ſed immobiles perpetuò manebũt ſicut mons Sion:& quẽadmodũ Hieroſolyma circũcirca montibus munitur,ſic dominus præſidio populũ ſuum ſepit ac munit, idq; ne peccatorum virga permaneat ſupra ſortem iuſtorum, vt ne extendant iuſti ad iniquitatem manus ſuas, hoc eſt,ne ſi fortè diuturna Tyrannorum vi ac potentia oppreſsi teneantur, ad peccata & ſcelera impellantur, exemplo & proſperitate improborum incitati.Qui igitur tot ac tantis Dei pręſidijs muniuntur,ne in peccata cum iuſtitiæ integritate ex aduerſo pugnantia incidant, nulla'ne ratione ab illis vitari poſſe exiſtimabimus? Quæ inſignior quæſo iniuria diuinæ gratiæ inferri poteſt, aut quę maior illi nota inuri? Quocirca cõfiteamur neceſſe eſt, peccata in quæ quotidie etiá iuſti labuntur, iuſtitiã euertere nullo pacto poſſe,ac proinde neque perfectã & abſolutam legis obedientiam quoquo modo impedire.Nam cùm diuina omnia præcepta cha-

ritatẽ ſpectent, atque ea prora ſit, & puppis, vt in prouerbio Græcorũ eſt, totius legis, is certè diuinã legem perfectè obſeruat, qui charitatis in hac vita perpetuum tenorem non interrumpit, neque illius iura deſerit, etſi corporis infirmitate impulſus, minutiora aliqua officia quandoque violet.
Matt.8. Quod D. Paulus ſatis ſignificauit, cùm dixit, nihil damnationis eſſe ijs qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui nòn ſecundùm carnem ambulant, quippe quia lex Spiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit eos à lege peccati & mortis. Nam quamuis iuſti ac pij homines carnis prurigine exagitentur, illiuſque vi & ſtimulis diuexentur, cùm tamen non illis cedant, nec peccati legi, quam in membris ſentiunt, plenè obtemperent, à peccato quidem atque à morte quæ peccatum conſequitur, ſunt prorsùs liberi, tametſi mẽs cupiditatum procella iactata, non poſſit non aliquam leuem culpam aliquando contrahere, atque ita mente ſeruiunt legi Dei, quia diuinum amorem non abijciunt, quanquàm carne legi peccati ſubijciantur.
Sap.10. Quare Solomon ſapientiæ vires vſq; adeò effert, vt illius munere iuſtos ſine querela
Lucæ 1. perpetuò conſeruari aſſerat: & D. Lucas Zachariam & vxorem eius Heliſabethã iuſtos fuiſſe atq; inceſſiſſe in omnibus mandatis & iu-

& iuſtificationib. Domini ſine querela dicit, non quidē quòd culpa omni ac peccato vacarent, ſed quia leuia peccata ſine quibus humana vita non ducitur, perfectam illam legis obedientiam, quam vitæ huius ratio patitur, non euertunt: cunctorum enim in carne iuſtorũ, imperfecta perfectio eſt, hominiſq; vera eſt ſapiētia, imperfectũ ſe eſſe cognoſcere, vt D. Hieronymns ait, de hiſce verò peccatis ſermonem habuiſſe D. Ioannem, cum mendacij illos coarguit qui peccato ſe carere exiſtimāt, ſatis ipſe ſignificauit, cùm omne ex Deo natũ, peccatũ dixit non facere, quoniā (inquit) ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniā ex Deo natus eſt. Nam cùm charitas diuinum ſit illud ſemē, in quo diuina vis ineſt, & ex quo filij Dei procreantur, illā profectò tantam filiorum Dei dignitatē tamdiu retinebimus, quādiu ea ſcelera deuitabimus, quæ cum charitate pugnant. Quare D. Auguſtinus duo illa Ioannis loca, quæ tantā præ ſe ferre repugnantiā videntur, conciliāda ita eſſe exiſtimauit, vt ex Deo nati nulla mortalia ſcelera admittant, etſi reliqua omnia effugere non poſsint. Cuius verba, Kemnici, quæſo attentè audi: Fortaſsis (inquit) ſecundum quoddam peccatum voluit intelligi, cum dixit: Qui natus eſt ex Deo, non

Hieron. l. 1 aduerſus Pelag

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 3.

Auguſt. tract. 5. in Epiſt. Ioann.

peccat. Nam erit aliter cõtrarium illi loco; Si dixerimus quia peccatũ non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis nõ eſt. Sic ergo fortè poſſet ſolui quæſtio: Eſt quoddã peccatũ quod nõ poteſt admittere ille qui natus eſt ex Deo, & quo non admiſſo, ſoluũtur cætera: quo admiſſo confirmãtur cætera. Quod eſt hoc peccatũ? facere cõtra mandatum Chriſti, contra teſtamẽtum nouum: quod eſt mãdatum nouum? Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis: qui facit cõtra charitatem & contra dilectionem fraternam, non audet gloriari & dicere, natum ſe eſſe ex Deo: qui autẽ in dilectiõe fraterna cõſtitutus eſt, certa ſunt peccata, quæ non poteſt admittere, & hoc maximè ne oderit fratrem. Et quid de cæteris peccatis facit, vnde dictum eſt: Si dixerimus quia peccatum nõ habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt? Audiat ſecuritatem de alio loco ſcripturę: Charitas cooperit multitudinem peccatorum. Hæc Auguſtinus. Nõ me latet, eundẽ Aug. longè aliter hunc Ioannis locũ quàm ſæpiſſimè fuiſſe interpretatũ, vt ſcilicet ex Deo nati dicerentur non peccare, quà ex illo nati ſunt. At quamdiu ineſt in nobis quòd ex Adam nati ſumus, peccatis vacare prorsùs non poſſe: illã tamen priorem explicationem

Lib. 2. cõtra Epiſt. Parmeniani c. 7 de perfectione iuſtitiæ de peccatorum meritis et remiſſione lib. 2. c. 7

nem magis Epiſtolę Ioannis cõtextui quadrare, ipſe etiã Auguſtinus confitetur. Non eſt igitur, Kemnici, quòd nobis Auguſtinum tam audacter inſolenterq; obijcias, à quo potiſsimùm Colonienſes didicerunt, legẽ perfectè ab illis ſeruari, qui amoris Dei ac proximi iura non violant, ſed charitatẽ integrè conſeruant, quanuis peccata venialia, humana infirmitate impulſi, quàm ſæpiſsimè admittant. ita enim contra Parmenianum ſcribit: Peccato nemo poteſt dicere ſe carere, quamdiu caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ, etiam ſi pro conſortio ſocietatis humanę non abſurdè dici poſsit iuſtiſsimè viuere. quis verò ita inſaniet, vt ſine legis obedientia, iuſtitiam eſſe exiſtimet? *Aug. li. 2 contra Epiſt. Parmen. cap. 7.*

Quę niſi vera eſſent, ineptè ſanè & temeritate maxima Deũ precaremur, vt eius fiat voluntas, ſicut in cœlo, & in terra, hoc eſt, vt D. Auguſtinus intelligit, vt obediatur præceptis ſuis ſicut ab Angelis, ita ab hominibus: non æqualitate quidem, ſed quanta fieri poterit obedientiæ maxima ſimilitudine: ita vt diuinæ legi nulla pars noſtra terrenis doloribus, ſeu voluptatibus agitata aduerſetur (vt idẽ Auguſtinus loquitur) preces verò, quas fideles ad Deum piè & religioſè facere diuino inſtinctu cõſueuerũt, clariſsima quidẽ ſunt beneficiorũ argumẽta, quę *De ſerm. Domini in monte li. 2. c. 11.*

ta, quæ in nos conferre diuina munificentia ſolet: niſi mẽdacij Chriſtum arguere velimus, qui poſteaquàm precandi rationem docuit, promiſit impretaturos nos eſſe omnia quæcunq; orantes peteremus. Quocirca confiteamur, Kemnici, neceſſe eſt, & iuſtos diuinæ gratiæ ampliſsimis opibus abundare, quò diuinam volũtatem facere in terris poſsint, ſicut in cœlis fit, id eſt, vt diuinã legem perfectè & cumulatè ſecundũ vitæ huius rationem obſeruent, ſicut ſancti pro feliciſsimi illius ſtatus ratione Deũ tota mente diligunt: & venialia illa peccata quæ effugere non ſatis poſſumus, cum hac perfecta legis obedientia non pugnare. Vnde eſt, quòd D. Hieronymus duas ait in ſcripturis eſſe perfectiones, duaſq́ue iuſtitias, primam, inquit, perfectionem incomparabilemq́ue veritatem, perfectamq; iuſtitiam Dei virtutibus coaptandam: ſecundam autem, quæ competit noſtræ fragilitati, ſecundũ illud quod in Pſalmis dicitur. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens: ad eam iuſtitiam quæ non comparatione, ſed Dei ſcientia dicitur eſſe perfecta, Iob quoque & Zacharias & Heliſabet iuſti dicti ſunt, ſecundũ eam iuſtitiam, quæ poſſit aliquando in iniuſtitiam mutari, & non ſecundũ eam quæ nũquàm mutari poteſt:

Matt.7. Marc.11. Ioan.1.

Hieron. l.1. dialogorũ aduerſus Pelag.

de qua

de qua dicitur, Ego Deus & nō mutor: Hactenus Hierony. At ſtabilis & perpetua in hac imperfecta perfectione permanſio aſsiduis eſt deprecationibus à Deo exoranda. Neque enim quidquam eſt, quod nos Angelis, beatiſq́ue illis mentibus ſimiliores faciat, quàm in virtutum maximarum ſtudio perſeuerantia, quam non quidem operibus promereri, ſed orando impetrare poſſumus.

Cum verò confitemur, neminem (vnica Deipara virgine Maria cum vnigenito ipſius filio excepta) peccata omnia venialia effugere quamdiu corporis mole premitur poſſe, nec arbitrij quidem libertatem, nec peccati rationem à nobis copiosè explicatam euertimus. Nam quamuis mens carnis infirmitate præpedita varijſq́; cupiditatū generibus agitata nō omnia poſsit peccata euitare (ſuperata enim iracundia, emergit ambitio: qua profligata, ſeſe infert libido, ea depulſa, ſubrepit auaritia, inſolentia, faſtidium, ac infinitæ ſeſe cupiditates intrudunt) ſi tamen peccata ſingula percenſeamus, nullum eſt quod non ſponte noſtra admittamus, & cui non poſsit voluntas occurrere atque obſiſtere. Quibus accedit, ſatis eſſe voluntarium illud peccatum, quod ex infirmitate oritur, in quam ſpon-

Aug. l. de perf. iuſt. ad 13. rationem Cœleſ. te noſtra incurrimus. In quem modũ reſpõdet Aug. Cœleſtio probanti, non eſſe homini vitio vertendum, in peccata incidere quæ effugere nõ poteſt. Ideò inquit, eſt culpa hominis, quod nõ eſt ſine peccato: quia ſola hominis voluntate factum eſt, vt ad iſtam neceſsitatẽ veniret, quam ſola hominis voluntas ſuperare non poſsit.

2. ſent. diſ. 28. q. 3. Quæ peccata uen. uitari non poßint, & quæ poßint. Non poſſum autem non confiteri, valde mihi placere Durãdi à ſancto Portiano ſententiam, exiſtimantis peccata quæ genere ac natura ſua venialia ſunt, vtpote per iocum mentiri, verba inania eloqui, ac cætera eiuſmodi: euitari ab homine iuſto nõ minus poſſe quàm mortalia: quippe quia cùm integram deliberationem non aliter exigant, quàm mortalia, ditioni volũtatis maximè ſubſunt. Quæ verò ob imperfectã actionem venialia ſunt, vt ſuperbiæ, faſtus, libidinis, auaritiæ, ac reliquarum huiuſmodi cupiditatum repentini motus, quibus non plenè voluntas annuit, cùm in mentem atque volũtatem irrepere magis, quàm ab illa deliberatè eligi videantur, euitari prorsùs in tanta naturę imbecillitate cupiditatumq; procella nõ poſſunt. Liberè eñ D. Hieronymus confitetur, multa ſe agere peroptaſſe, quæ tamẽ implere nullo modo potuit, Spiritus eñ (inquit) fortitudo, ducit ad

Hierony. in Epiſt. ad Cteſiphõtem.

:it ad vitã, ſed carnis fragilitas ducit ad mor tẽ: & audio Dominũ commonentem, vigilate & orate, ne intretis in tentationem: ſpirirus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Cum verò declinari peccata venialia à nobis non poſſe dicimus, non tam gratiæ ac liberi arbitrij vim, quàm humanæ naturæ infirmitatem, peccandique vſum ac con ſuetudinem ſpectamus. Si enim ad gratiam & liberum arbitriũ animum aduertamus, hiſce verbis D. Aug. confitetur, poſſe homi nẽ omni prorsùs peccato carere. Qui dicũt eſſe poſſe hominem in hac vita ſine peccato, non eſt eis continuò incauta temeritate obſiſtendum. Si enim eſſe poſſe negauerimus, & hominis libero arbitrio qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti vel miſericordię, quę hoc adiuuando efficit, derogabimus. Et haud multò pòſt addit: Innumerabilibus ſcripturæ teſtimonijs dubitare non poſſum, nec Deum aliquid impoſsibile homini præcepiſſe, nec Deo ad opitulandum & adiuuandũ quò fiat quod iubet, impoſsibile aliquid eſſe: ac per hoc poteſt homo ſi velit, eſſe ſine peccato, adiut⁹ à Deo. At verò quoniã, (vt idẽ Auguſt. tradit) nemo vnquàm fuit, aut futuris ſæculis inter tot ac tantos cupiditatum fluctus erit, omni prorsùs culpa vacuus, fieri non poſſe dicimus,

Aug. li. 2 de peccatorũ meritis & remiß. cap. 6.

Ibidem.

cimus, vt quis peccata omnia dum viuit, de-
Hierony. clinet. Inane enim eſt dicere, vt D. Hiero-
Epiſt. ad nymus ait, poſſe illud eſſe quod nunquàm
Cteſiph. fuit, aut fieri quod neminem vnquàm feciſ-
ciſſe teſteris. & dare neſcio cui, quod in Pa
triarchis, & Prophetis, & apoſtolis nequeas
aporobare. Quocirca circumſpectiſsimè
Conciliũ ſanè, ſacroſanctum Concilium Tridenti-
Trident. num diffiniuit, neminem in tota vita pec-
Seſs. 6. cata omnia etiã venialia, niſi ex ſpeciali Dei
ſub Pau- priuilegio vitare poſſe, quemadmodum de
lo. 3. can. beata Virgine Eccleſia ſentit. Quæ ſi legere
23. quis optat copioſè & prudentiſsimè diſpu-
tata, legat D. Aug. librum ſecundum de pec
catorum meritis & remiſsione.

Non eſt autem, Kemnici, quòd Coloniẽ-
Rom. 3. ſibus obijcias Paulum dicentem, per le-
gem, peccati ac infirmitatis noſtrę, non au-
tem virtutis & firmitatis cognitionem ha-
beri. Nam quamdiu lex extremo ſupplicio
afficiebat eius violatores, neque ſe obſer-
uandi facultatem vllam largiebatur, mini-
ſtratio mortis iure optimo dicebatur, & pec
cati tantummodò cognitionem dabat. At
poſteaquàm iuſtificati ſumus per redẽptio-
Rom. 3. nem quæ eſt in Chriſto Ieſu, & lex gratiæ
atque fidei eſſe cœpit, hoc eſt, fide excitari
atque foueri: vitæ quidem miniſtratio effe-
cta eſt, neq; tam peccati, quàm virium no-
ſtrarum

ſtrarum cum diuina gratia reficiuntur & recreantur, cognitionem præbet. Quocirca niſi temeritate maxima perneges, euangelicæ legis beneficio gratiæ vim maximam nobis compertam eſſe & exploratam, confitearis neceſſe eſt, eiuſdem nos legis magiſterio diſcere quod & quantum in virtutum officijs pręſtare poſsimus. Noſtrę enim vires magis quidem iam gratiæ opib. quibus efferuntur, quàm naturæ imbecillitate qua deprimuntur & quaſi in terram deijciuntur, metiendæ ſunt. Neque enim omnipotēs Deus vnigenitū filium ſuū miſit in humana forma & habitu latentē, vt legem inſtauraret ex qua peccati tātummodò cognitionem caperemus, ſed quæ firmiſsimis gratiæ opibus humanam infirmitatem contra peccati vires muniret, vt nihil iam impoſsibile nobis aut difficile videri poſſet. Nam quod poſsibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filiū ſuum mittens in ſimilitudinē carnis peccati, & de peccato damnauit (hoc eſt deleuit, & funditùs ſuſtulit) peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur credentibus. Rom. 8.

Neq; mouere quempiā debet, quòd Colonienſib. vt ſummū ſcelus obijciat, quòd eiſdem argumētis quib. olim Pelagius, probent legē ſeruari à nobis perfectè poſſe. vt

verò

verò tibi demus, Kemnici, Colonienſiũ argumenta cũ Pelagianis aliqua ratione conuenire, magnũ'ne ſcelus ſuſcipere tibi videtur qui ex hæreticorũ argumentis, diuerſas contrariaſq; ſententias concludunt? Si hæreticorum etiam verba vſurpare religio eſt, quomodo ſacrarũ literarũ lectionẽ tam audes vẽditare, quã omnibus ſemper fuiſſe hęreticis perquàm familiarem non ignoras? Quòd ſi anilis hæc eſt ac vana ſuperſtitio, non eſt quòd Colonienſib. ſuccenſeas, ſi rationibus quib. Cœleſtius olim veteratoriè contendebat, naturę viribus poſſe nos diuinam legẽ prefectè ſeruare, ipſi efficiãt, liberum arbitriũ nõ niſi diuinæ gratiæ opibus præditum & mirabiliter confirmatũ, diuinis iuſsis parêre egregiè poſſe. Quæ quàm ſint aduerſa, ſatis Aug. explicauit, qui Celeſtij argumenta non alia ratione refellit, quàm gratiæ neceſsitatem crebrò inculcando. Cùm enim Celeſtius ex legis vi conclu*Ratiocinatio.6. Cœleſtij li. de perfect. inſt.* dit, poſſe nos omni prorsùs culpa vacare, Neque enim (inquit) Deus præciperet quæ præſtare ipſi non poſsimus. reſpondet Auguſtinus, conſultiſsimè homini præcipi, vt rectis paſsibus ambulet, vt cũ ſe non poſſe perſpexerit, medicinã requirat, quę interioris hominis ad ſanãdã peccati claudicationem, gratia Dei eſt per Ieſum Chriſtũ Dominum

minum noſtrũ.Ex quibus cõcludit,diuina præcepta dici leuia, non quidẽ ſolùm quia quidquid nõ fit, ignóſcitur,vt tu ſomnias; ſed quia humanis mentibus plurimùm cœleſtis roboris & firmitatis diuino beneficio accedit,vt ſeruare vniuersã legẽ facilè poſſint. Nec aliã(inquit)ob cauſam(erige aures Kemnici) ſcriptura commemorat,non eſſe grauia præcepta, niſi vt anima quæ illa grauia ſentit, intelligat ſe nondum accepiſſe vires, quibus talia ſint præcepta Domini qualia commendantur, leuia ſcilicet atque ſuauia, & oret gemitu voluntatis, vt impetret donum facilitatis.

Aug. lib. de perfe. iuſt. in reſpõſione ad teſtimonia Cœleſtij.

Vt verò fides, qua Colonienſes calumniaris,omnium ſit oculis teſtatior,non tacebo quàm fraudulẽter argumentationem illam, quam ex verbis Pauli ad Rom. Gentes quæ legem non habent,naturaliter quę legis ſunt faciunt,ſumũt,inuertas. Illos enim in hunc modum ratiocinari ais, *Gentes quæ lege carent,natura duce faciunt,quæ lex præcipit.Quomodò ergo ea ipſa lex non poterit à renatis perfecta integritate impleri?* Quam collectionẽ etſi optimam eſſe & ad rem maximè accommodatam aſſeuero, ipſi tamen tantum abeſt vt renatos conferant cum gentibus à vera Dei ac legis cognitiõe alienis,vt Pauli verba cũ Auguſtino ad illos referant,

Rom. 2.

Aug. l. de ſpiritu et litera. cap. 26.

qui

qui abiecta omni impietate, ſe in Chriſti, Euangelijq; diſciplinam totos tradiderũt. Hæc enim ſunt Colonienſium verba: Abſolutè dicendum non eſt, non poſſe quenquã quantumuis perfectũ legem præſtare, cùm Diuus Paulus nulla exceptione addita dicat, Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt facere, etſi illic gratiam nõ excludat, eoſq; fideles intelligat, qui ex gentibus conuerſi ſunt, ſi rectè D. Auguſtinus locum hunc interpretatus eſt.

In quinto Axiomate Kemnicius Deos manes, atque tricipitem Cerberum auxiliarium inuocat. Cùm enim totius Eccleſię iudicio nihil prorſus tribuat, Laurentiũ Vallam, locupletiſsimũ ſcilicet veritatis teſtẽ, à morte excitare cupit, vt nõ minus in prodigioſam, vt ille ait, Ieſuuitarum impietatem, quàm olim in Conſtãtini donationẽ inueheretur. Sed age dum, videamus, quis tantus hic eſt Colonienſiũ error, qui nullo poteſt ſupplicio expiari. *Ieſuitæ* (inquit) *aſſerunt, miſericordiam Dei in Chriſto, quam euãgelium celebrat, in qua noſtra omnium uita & ſalus conſiſtit, eſſe. Quòd Deus addiderit legi promiſsionẽ, Qui fecerit hæc, uiuet in eis.* Hoccine, Kemnici, illud eſt ſcelus, quod nullis poteſt piaculis deleri? An non putas ſummum eſſe Dei beneficium & infinitæ cuiuſdam

uſdam miſericordiæ documentum, vt iuſtitias noſtras quibus niſi diuina gratia acceſsiſſet, nihil promereri tanquàm ſerui inutiles poteramus, æternis pręmijs afficiat Deus? Ita eris erga diuina munera ingratus, vt hoc in potiſsimis beneficijs numerãdum eſſe deneges? Si noſtræ omnes actiones quà noſtræ ſunt, inanes, futiles ac inutiles prorſus ſunt, nihil certè dici potuit à Colonienſib. verius, quàm ſummæ fuiſſe Dei miſericordiæ, vt rectè operantibus vitam æternã promitteret. At inquies, multò plura atque adeò maiora in Euangelio extant diuinæ miſericordiæ argumenta: quis hoc quæſo inficiatur? quis ita vnquàm vecors ac bardus fuit, qui infinitam Dei miſericordiam tã contractis terminis circũſcriberet? An non tute cùm de Euangelio ſermonem inſtituis, Coloniẽſes accuſas, quòd in Euangelicis beneficijs numerant, gratiam ac vires addere implẽdi legẽ? infinita ſunt, Kemnici, beneficia, quę in nos Chriſtus Ieſus Dei filius contulit, innumerabilia & inexhauſta miſericordiarum genera, quæ in Euangelica lege continentur. Summum ſanè fuit Dei beneficium, quod probè operantibus æterna præmia promiſerit: ampliſsimum, vires ſuppeditare implendi legem; immenſum, ſacramẽta inſtituere, cœli

Ee aditum

aditum aperire, illius viam commonſtrare omniumque apud Patrem patronum eſſe & aduocatum, ac reliqua eiuſmodi, quæ nemo non dicam complecti orando, ſed neq; percenſere numerãdo poterit. At illud fortaſſe tibi in hac Coloniẽſium ſententia potiſsimùm diſplicuit, quòd in noſtris operibus dixerint diuinam vim ineſſe, vt promereri plurimùm apud Deum poſſent; nam ita es in chriſti beneficia iniurioſus, vt inter opera à pijs iuſtisque hominibus edita, & quæ à perditiſsimis atque flagitioſiſsimis ſuſcipiuntur, nihil omninò intereſſe putes Qua tamen diſputatione quia ad eam quæ de iuſtificatione eſt, magis pertinet, & eandem calũniam eo in loco ſæpiùs repetis, & à nobis apertè coërcebitur, ſuperſedẽdum eſſe in præſentia duxi.

De Euangelio.

GRauiſsimè accuſat Kemnicius Colonienſes, quòd vix ſemel aut iterum, Euangelij nomen in eorum cenſura inueniatur, quod an ita ſit, non ſatis memini, qui præſtare ſemper exiſtimaui, ſententiarum pondera euangelij trutina examinare diligenter, quàm verba numerare ſuperſtitio-

tioſè. Quanquàm non dubitaui, magnam habituros vocis huius rationem eos, qui illius venditationem euangelicæ ſanctitati quàm longiſsimè anteferunt, haberique euangelici volunt, eò quòd nudum euangelij nomen ſemper in ore verſent, quanuis illius ſenſus corrumpant, diſciplinam abijciant, & proculcent, Iudæis vt mihi quidem videtur, minimè diſsimiles, qui legis confidentia tumentes, à legis mente quæ Chriſtus eſt, plurimùm abhorrent, inanes verò vmbras ſtudiosè conſectantur, atque à ſe confictis ſuperſtitionibus adhæreſcunt. Sed eſto (ſi ita vis) nunquàm euangelij nomen Colonienſes vſurpauerint, magnumne tibi ſcelus videtur, ſuppreſſo euangelij nomine, fidem, pietatem, religionem, iuſtitiam que euangelio comprehenſam, lucu lẽtiſsimè tradere? Dei virtutem in ſalutem omni credenti, quam Paulus non erubeſcebat, ineſſe in nuda euangelij voce atque in occidente litera putas, an in ſpiritu viuificante rebusque ipſis quæ vocibus exprimuntur? Si euangelium vitam præſtare confiteris, an non vides illuſtre euãgelij nomẽ viuificãti ſpiritui potiſsimũ cõuenire? Quare, ꝗ euãgelij ſenſa fideliter aperit, ꝗ illius diſciplinã incorruptè tradit, legẽ caſtè docet, religiosè ſeruat, dignitatẽ

Ee 2 tuetur

tuetur, atque integritatem literarum monimentis conſeruat, magnam quidem de euangelio mentionem facere videri debet, etſi euangelij nomẽ ſilentio prætermittat. At qui euangelij nomen in ore ſemper habent, pro euangelio tamen, Lutheri, Caluini, ſimiliumq́ue inſanias; pro pietate, putidas hæreticorum opiniones; pro religione, Eccleſiæ deſpectionem; pro lege, ipſius contemptionem & acerbiſsimorum in ipſam odium, hominũ mentibus infundunt, an'non grauiſsimam euangelio, quod inaniter oſtentant, iniuriam faciunt? Atque ita qui in euangelio gloriantur, per euangelij deprauationem ſummo dedecore & ignominia eius auctorem Chriſtum afficiut; nihil minus quàm euangelium noſcunt. Cùm igitur ſãctiſsima Ieſu ſocietas, fidem euangelio conſignatam, in Colonienſi cenſura integrè ſanctéque explicarit, diſciplinam atque pietatem moribus mirabiliter exprimat, nihil ſanè illi magis familiare q̃ euangelium debet videri.

Quale verò illud ſit euangelium, quàm inconſtans & permutabile, quod Kemnicius tam arroganter venditat, ſatis aperuit, cùm Colonienſes acriter reprehẽdit, quòd cum Chriſto dicente, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, aſſerant, Euangelium iniungere

ungere quidem opera, ſed gratiam vireſ-
ſque addere, vt præſtare illa commodè poſ-
ſimus. Hanc enim Colonienſium, hoc eſt,
Chriſti orationem, cum illis Pauli ſenten-
tijs, quibus fidem miris laudibus effert,
iuſtitiæque initium, ac potiſsimum fun-
damentum eſſe demonſtrat, tantopere
pugnare arbitratur, vt cohærere nullo mo-
do poſsint. Quæ diſputatio quia ad tra-
ctationem de fide & operibus maximè per-
tinet, animum nunc, quæſo, aduertat le-
ctor, quale ex Paulo Euangelium hauſerit
Kemnicius, quod à Chriſti doctrina pluri-
mùm deſciſcere confitetur. Quòd ſi Pauli
Epiſtolæ in Chriſti Euangelio numerandę
ſunt, quàm inane, quæſo, inconſtans & mo
bile illud eſt Euangelium, quod ſenten-
tias inter ſe minimè aptas & cohærentes
continet? Quæ qui conſiderauerit diligen-
ter, facere quidem iudicium commodè po
terit, Kemnicius'ne, an Colonienſes de E-
uangelio præclariùs mereantur.

Sed quoniã is inuehi in colonienſes nũ-
quàm deſinit, quòd primos concupiſcẽtiæ
motus oĩ culpa vacare dicãt, nõ poſſum nõ
hanc quæſtionẽ paucis euoluere, quanq̃ ab
illa quę carnis cõcupiſcentiã in peccatis nu
merabat ita oriatur, vt exiſtimem fœdiſsi-
mo illo fõte obturato, hanc etiã calumniã

ſatis coërcitam eſſe, atque compreſſam. Sed quando illam inferciendi finem nunquàm facit, paucis demonſtrabo, quid Colonienſes de primis concupiſcentiæ motibus ſentiant. Concupiſcentiæ motus, qui primi dicuntur, duplices eſſe, ſapientiſsimè Theologi tradunt. Nam quidam ex corporis conſtitutione, atque habitu oriuntur, q aĩmos ipſos afficere atq; agitare vi ſua ſolent. Cum enim tam arcta ſit corpori cum anima ſocietas, fieri certè non poteſt, quin diuerſæ corporum conſtitutiones, variè etiam animos permoueant, atque propellant. Quis enim non videt, longè diuerſis animi perturbationibus agitari, qui nimio calore æſtuant, & qui immodico frigore à natura algent? Concupiſcentiæ igitur motus qui ex ſola corporis conſtitutione ortũ ducunt (vt libidinis prurigines, ex natiuo calore excitatæ) culpa omni vacare dicunt. quippe quia ſolius ſunt naturæ, corporiſq́; ipſius pulſus & agitationes, quas neque in laude, neque in vituperio ponendas eſſe, ſpectatiſsimi etiã Philoſophi ſemper exiſtimarũt. Theologi verò qui gymnicum dicẽdi genus ſequuntur, hos concupiſcentiæ motus, primò primos appellarunt, quia omnem mentis atque voluntatis actionem præcurrunt. De his verò ſermonẽ habuiſſe

Coloni-

Colonienſes Patres, ſatis ipſi explicarunt, cùm fol.54.quod Kemnicius ad criminandum induxit, reprehendũt Monhemium, quòd illos etiam primos concupiſcentiæ motus crimine condemnet, qui præter cogitationem irrepunt. Qui tamẽ tandiu culpa carent, quàndiu voluntas illis aſſentiri renuit, qua annuente, iam primi dici nulla ratione poſſunt. Alij verò ſunt primi concupiſcentiæ motus, qui cum à ſenſibus aut cogitatione ortum habeant, ſenſualitatis dicuntur, atque peccata venialia eſſe confitemur, quandiu voluntatis vi atque imperio non colliduntur prorſus & comprimũtur, quanuis voluntas rebus alijs præclariſſimis intenta, illos coërcere, & reprimere non valeat. Cùm enim ſenſuum hi & cogitationis inordinati & perturbati motus, ꝗ ſenſualitatis dicuntur, voluntatis potentia cohiberi poſsint & retardari, eorum certè petulantia peccato carere nunquàm poteſt, vt præ cæteris præclariſsimè, hoc eſt more ſuo demonſtrauit D. Thomas Aquinas. De priori verò concupiſcentiarum genere verba feciſſe D. Anſelmus videtur, cum aſſerit, illos ꝗ cõcupiſcẽtias ſentiũt nolentes, non peccare, Pauli verbis inductus ꝗ nihil dãnationis eſſe illis aſſerit, qui ſũt in Chriſto Ieſu, qui non ſecũdum carnem ambulant.

Prima 2. q.74. artic.7.

Anſelm. de Conc. gratiæ et lib. arb.

Cachinnis demum ac petulantiſsimis ſibilis Colonienſes inſectatur, quòd chriſtianis hominibus perſuadeant, vt diligentiſsimam operam nauent in animi perturbationibus ſedādis, cōcupiſcētiæq́; motib⁹ in dies ac magis reprimendis atq; cōpeſcendis quod vt pſtare cōmodi⁹ poſſemus, chriſtū aiunt, Euangelica conſilia literarum monimentis conſignata reliquiſſe. Quam ſentētiam officij pietatisq́ue pleniſsimam, is ſolus calumniari mihi quidem poſſe videtur, q cupiditatibus oībus habenas omninò laxauit, earumq́ue intollerandam licentiam præſcindere nunquam cogitauit. Quis em̄ ita eſſe perdito & diſſoluto animo poteſt; quis ita temerarius, & procax, qui refrenandi libidines, ſpernendi voluptates, iracundiam tenendi, coërcendi auaritiam, cęteraſq́ue animi labes repellendi acre & conſtans ſtudium damnare audeat? Quis in vitandis inſidijs, quas laſciuientis carnis motus virtuti innocentiæq́ue inſtruunt, inq́ue dedecoris ac turpitudinis ſuperbiſsimo domīnatu abijciendo, ſummam vigilantiam reprehendat? Quòd ſi in virtutum maximarum ſtudijs, Chriſtiani hominis officium poſitum eſt, nihil illum certè magis decet, quàm cupiditates quę animum turbant, & innumeris erroribus complent, quoad eius

fieri

fieri poterit, elidere atque comprimere: Euangelicæ verò diſciplinæ nihil eſt magis proprium, quàm ea præcepta tradere, quibus cupiditatum dominatus pelli, atq; extingui poſsint. Qualia illa ſunt, quæ raræ cuiuſdam ac ſingularis virtutis ſpeciem & cum cupiditatibus maximè pugnantem commonſtrant, vt pote ſe ipſos caſtrare propter regnum cœlorum, hoc eſt, ab omnibus libidinoſis voluptatibus, quas etiam ſancta connubia cohoneſtare ſolent, ſibi temperare, egeſtatem atque adeò mendicitatem ſponte colere, deprecationibus continenter vacare, & reliqua eiuſmodi, quæ ad nefarias carnis titillationes coërcēdas, auaritiam, ambitionem, ſimultates, elationem, nefariasq; omnes cupiditates delendas plurimùm valere ijſanè intelligunt, qui ſe in ijs ſtudijs diligenter exercuerunt. At inquies, nullam eſſe tantam curam, nullamq́ue tantam vigilantiam, quæ cupiditatum omnium fibras euellere funditùs valeat. nam quandiu in corpore ſumus mortis huius, membrorum legi, quæ cum lege mentis pugnat, ſubijciamur, illiusq́ue impetus ſuſtineamus oportet. Eſto Kemnici, neque enim id Colonienſes inficiantur, ſed ideò non eſt nobiscum nefarijs cupiditatibus dimicandum? ideò eſt fœdiſsimis

illarum impulſibus parendum? ideò imma niſsimi huius hoſtis impetus non ſunt coërcendi atq; reprimendi, quia necem omninò interitumq́ue afferre illis non poſſumus? Ideò immanes illius vires debilitare, potentiam refrenare, petulantiamq; cohibere minimè curabimus, quia delere funditusq; extinguere non poſſumus.

Horatius lib. 1. Epiſt. 1.

„ *Non poßis oculo quantum contendere lynceus,*
„ *Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:*
„ *Nec quia deſperes inuicti membra Gliconis,*
„ *Nodoſa corpus nolis prohibere chiragra.*

vt Ethnicus ille poëta ait. Nã ſi cum nefarijs cupiditatibus pax concilianda eſt, ac non potius acerbiſsimum & æternum bel-

Iob. 7. lum gerendum, quid eſt quòd Iobus hominis vitam, militiam vocat ſuper terram?

1. Pet. 2. Animarum enim & non corporum præliũ illud eſſe, apertè D. Petrus docuit, cùm cunctos tanquàm aduenas & peregrinos, qui maximo patrię deſiderio tenentur, orat atque obteſtatur, vt abſtineant à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam, ne quid ſit quod illorum in patriam aduentum impedire poſsit. Quibus verò armis hoc ſit prælium committendum, quàm ſę-

Rom. 13. piſsimè Diuus Paulus explicauit: in Epiſto

2 ad Corint. 6. la enim quam ad Romanos ſcripſit; armorum lucis, in ſecunda verò quæ eſt ad Corinthios,

rinthios, armorum iuſtitiæ nomine, virtutum omnium officia cupiditatumq́; omnium oppugnationem complectitur. Quo domeſtico ac turbulēto bello, etſi hoſtem delere illiusq́; copias omnes extinguere fũditùs non poſsimus, in dies tamen illius vires magis ac magis frangentur, atque potentia magna ex parte labefactabitur. Quam fu iſſe Colonię. ſentētiā, ea, quę calũniaris, verba ſatis indicant. Hæc (inquiunt) vnicuiq; Chriſtiano opera danda eſt, vt quantum in eo eſt, has animi perrurbationes paulatim euellat, vt concupiſcentiæ in dies magis ſedentur impetus: Conſilia ſua Euangelica, vt id commodius fiat, Chriſtus reliquit, & ea amplectenda ſuaſit; & tandem concludunt, gratiſsimum Deo fore, ſi ſequentes Euangelica conſilia, & omnes peccandi occaſiones fugientes, ſenſim illos extinguamus & tollamus. quibus verbis non quidem aſſerunt, vt falsò arbitraris Kemnici, extingui prorſus cupiditatum omnium impetus, atque deleri in hac vita vſq; adeò poſſe, vt nihil omninò, quod menti ac legi Dei repugnet, reliquum fiat, ſed Chriſtiani hominis officium eſſe affirmant, id ardentiſsimè expetere, atque in eā curam & cogitationem potiſsimùm incumbere, in qua ſine maximo fructu elaborare

nemo

nemo vnquàm poterit, quamuis cupiditatũ omniũ importunitate liber omninò eſſe ac ſolutus nemo poſsit, quãdiu corporis ergaſtulo incluſus ſẽpiterna illa felicitate nõ pfruit. Quæ Colonieñſiũ ſententia tã eſt
Aug. de perfecti. iuſtitiæ. Auguſtino familiaris, vt nihil curioſius meditatus fuiſſe videatur. Eò enim ſpectat ꝙ toties inculcat, legis ſcilicet perfectionem (quam duobus inquit capitibus contineri Diliges Dominum Deum tuum, & non cõcupiſces) ideò hominibus fuiſſe propoſitã, vt quò illis currendum eſſet, non ignorarent. Currere verò nihil eſt aliud, q̃ omni opera niti, vt ad tantã illã legis perfectionẽ q̃ maximè accedamus. Quòd ſi labore & ſolicitudine nõ cõſequamur, vt ne cupiditatũ aculeis pũgamur cõſequamur certè, vt illis minùs in dies tangamur, neq; cupiditatum ĩpulſionibus ſuggeſtionibusq́; pareamus. Quę vt quãplurimis alijs in locis, tũ libro de pfectiõe Iuſtitiæ ita docet; Si nollet Deꝰ hominẽ eſſe ſine peccato, nõ mitteret filiũ ſuum ſine peccato, qui ſanaret homines à peccatis. hoc fit in credentibus & proficienentibus renouatione interioris hominis de die in diem, donec fiat perfecta iuſtitia, tanquàm ſanitas plena. Hanc verò perfectã animę ſalutem, futuram eſſe paulò pòſt ait, quando accipietur tanta libertas, in qua
ſicut

ſicut neceſſe eſt, permaneat beatè viuẽdi vo
luntas, vt ſit etiã bene viuendi, & nũquàm
peccandi voluntaria felixq́; neceſsitas. Et
haud multò pòſt, idipſum his verbis edo-
cet: Non concupiſcendo vetuſtate expo-
liamur, & nouitate induimur diligẽdo. Sed
nec quiſquã poteſt continens eſſe, niſi De-
us det, & charitas Dei diffunditur in cordi-
bus noſtris, non per nos ipſos, ſed per Spiri
tum ſanctum, qui datus eſt nobis. hoc autẽ
fit de die in diem in ijs, qui volendo & cre
dendo & inuocando proficiunt, & præteri-
ta obliuiſcentes, in ea quæ antè ſunt, exten
duntur. Infinitum eſſet ſingula Auguſtini
loca numerando percenſere, quibus docet,
Chriſtianæ vitæ dum corporis carceribus
retinemur, perfectionem in eo maximè cõ
ſiſtere, vt cum cupiditatibus continenter
bellum geramus, atq; indies ſingulos pro-
ficiendo, ad perfectam illam beatorũ liber-
tatem magis ac magis accedamus. Quæ ſi ti-
bi minùs probãtur, Euãgelium etiã ipſum
improbes, & contemnes neceſſe eſt.

DIE-

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI,

ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER SEXTVS.

De Iuſtificatione.

SI quando puram & integram mentem, omniq́ue ſcelere vacuam magnopere optaui, Spiritus ſancti afflatum, eruditionis præſtantiam orationiſq́ grauitatem, eloquentiæq; vim ſingularē vehementer vnquã expetiui, nunc profectò maximè expeto, qui eam de iuſtitiæ vi atq; ratiõe diſputationē ingredior, in qua Eccleſiæ hoſtes pertinaciùs delirãt, & petulãtius inſaniunt. Tantis verò eſt difficultatibus implicata, vt niſi iuſtitiæ cognitionem is largiatur, qui iuſtitiam copioſiſsimè donat, maximis tenebris inuoluamur, atque in ſumma ignorationis nocte verſemur neceſſe ſit. Cuius numine fretus, auxilioq́ue confi-

onfiſus, ea potiſsimùm iuſtificationis ca-
ita explicabo, quæ Kemnicius euertere in
rimis cupit. Ita enim in diuinam gratiam
eluti furore percitus inſultat, vt ipſa etiam
ıſtificationis fundamenta labefactare, &
onuellere moliatur. Cùm enim impia Cal
ini veſtigia perſecutus, iuſtificationem pu
t in ſola ſcelerum venia poſitam eſſe, non
oteſt non grauiter reprehendere Coloni-
ıſes, quòd affirment iuſtificationis nomi
ine ſolam iuſtitiæ acquiſitionem ſignifi-
ri; ſicut & iuſtificari, vnde iuſtificationis
ocabulum ortum habet, iuſtum fieri deſi-
ıat. Id enim cum Hebraicæ linguæ, cuius
narũ ſe eſſe ſatis prodit, proprietate (vn-
ſcripturæ ſacræ verum ſenſum petendũ
e ait) in primis pugnare arbitratur. He-
æis nanque הִצְדִּיק ſiue iuſtificare, *Verbũ*
quit) *eſt forenſe, ſignificans reum in iudicio*
oluere. iuſtũq́; pronunciare. vnde concludit,
tificare impium, nihil eſſe aliud, quàm peccato-
n per, & propter Chriſtum abſolui à reatu, &
tentia damnationis imputata, ſibi per fidem iu-
ia mediatoris Chriſti.

Vt verò à vocis huius vi atque vſu ordia- *Quid ſit iuſtificare, apud Hebræos*
ır, Non inficior, iuſtificare ſæpiùs in diui
ſcripturis, pro eo quod eſt, reum abſol-
e, accipi: vnde eſt, iuſta illa apud Iſaiam *Iſai. 5.*

repre-

Iſaiæ. 5. reprehenſio: Væ qui iuſtificatis impiũ pro muneribus,& iuſtitiam iuſti aufertis ab eo: hoc eſt,vę illis qui corrupti muneribus,nocentes abſoluunt,& innocentes ſcelere cõdemnant,omnemq́ue iudiciorum ratioñe non æquitate cauſæ, ſed magnitudine pecuniæ metiuntur. Et alibi,in hunc modum inanium Deorum vanitatẽ, & illorum hominum,qui in illis ſpem collocant, amen-
Iſaiæ 43 tiam condemnat: Omnes gentes congregatæ ſunt ſimul & collectę ſunt tribus,quis in vobis annũciet iſtud,& quæ prima ſunt, audire vos faciet? dent teſtes eorum & iuſti ficentur: hoc eſt teſtes adducant, an à ſuis Dijs ſimilia beneficia acceperint, cauſam dicant,vanitatis à ſe ſuſpicionem depellãt, vt hominum ſententijs abſolui poſsint. Quæ vocabuli huius notio etſi in ſacris literis frequentiſsima ſit, non ita tamen perennis eſt ac propria, quin plurimis in locis iuſtum facere, iuſtitiaq́ue mentem exorna-
Eccl.1. re,ſignificet. Ieſus enim Sirach filius,cùm pietatem & religionẽ erga Deum commendat,illã (inquit) iuſtificare cor, ſummamq́; illi iucunditatem atque gaudium tribue-
Eccl.18. re. Et alibi: Nihil (inquit) ſit,quod te impediat orare ſemper, prohibeat'ue vſque ad mortem iuſtificari,hoc eſt, maiores in dies in iuſtitia progreſſus facere. Neque enim

præmium

ɔręmium pijs, iuſtisque hominibus propo
itum inane eſt & terminatum, ſed conſtás
tque ſempiternum. cuius ſententiæ mini-
ɔè diſsimilis eſt illa apud Ioannem; Qui *Apoc.22*
uſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & qui ſanctus
ſt, ſanctificetur adhuc. Cùm verò ſcele-
ım venia imperfecta eſſe & inchoata, nec
ıgeri vllo modo poſsit, in illam ſanè hæc
ntentia quadrare nequit. Iſaias item ma-
ma illa beneficia, quæ Chriſtus in nos
a morte contulit, commemorans, in po-
ſsimis numerat, quòd ſcientia ſua mul-
s mortales errore liberauerit, & cognitio
diuini numinis illuſtrauerit, vt non ſo-
m ipſe iuſtus ſit, ſed omnes pro quibus
enas grauiſsimas pertulit, à prauitate cō-
rſos, iuſtitiæ diuinis opibus & ornamen-
afficiat: In ſciētia ſua (inquit) iuſtificabit *Iſa.53.*
e ſeruos meos multos, & iniquitates ipſo
n ipſe portabit. Cùm verò Chriſti ſcien-
iuſtificatos dixit, ſatis indicauit, non a-
n ſe iuſtificādi rationem ſignificare vo-
ſſe, quàm Chriſtum euangelij doctrina,
inarumq́; rerum cognitione, homini-
ad iuſtitiam aditum dare, viamq́; com-
nſtrare, qua iuſtitię opes cōparare facilè
ſint. Vnde euangelij doctores, Daniel
מַצְדִּיקֵי הָרַבִּ id eſt iuſtificatores multo-
ocat, quod vulgatus interpres, ſenſum

magis quàm verba retinens, vertit, qui ad iuſtitiam erudiunt multos. Duces enim nobis ſunt, vt flagitiorũ contagijs abiectis, iuſtitiæ præclariſsima ornamenta conſequamur. Illã verò iuſtificandi rationẽ, quæ in
Iſaiæ 53. ſcelerum venia poſita eſt, etiã Iſaias innuit, cùm ait, Et iniquitates ipſorum ipſe pertulit. Quare, Kemnici, ſi tantũmodò Hębraicæ linguæ vſum ſpectes, nihil ſanè certi habere poteris, cùm iuſtificandi vocem non ſemper eſſe forẽſem, ſed variè in ſcripturis vſurpari, ſatis cõſtet. Quare quæ ſit iuſtitiæ ratio, ac qua in re iuſtificationis vis potiſsimùm poſita ſit, non tam ab Hæbraicæ linguę proprietate, quàm ab apertiſsimis ſcripturæ locis, quæ iuſtificandi ordinem ac rationẽ, iuſtitiæq; ipſius vim & naturam tradunt, accipiendum eſt. quibus inducti Colonienſes, docẽt, iuſtificare, nihil eſſe aliud, quàm iuſtum facere atq; iuſtitiæ ornamenta tribuere. Quæ cum legerem, & ſumma voluptate afficiebar, & Kemnicij in mentiendo audaciam & procacitatẽ non poteram ſatis mirari: quem non pudet affirmare, Colonienſes arbitrari, *ex ſolis placitis Ariſtotelis, atque ex uſu linguarum uulgarium petendam eſſe uocabuli, iuſtificationis, uim & ſignificationẽ, non autem ex ſcripturæ ſacræ loquẽdi uſu, & conſuetudine,* Quanquàm enim principiò phyſi-

phyſicis illi rationibus, vocis huius, qua de agitur, propriã notionẽ acutiſsimè indagauerint atque patefecerint, eam tamẽ demũ quàm plurimis ſcripturæ ſacræ atq; ſanctorum patrum teſtimonijs apertè & copiosè demonſtrarunt: à qua neque Hebraicæ linguæ vſum abhorrere, non obſcurè indicârunt.

Qui verò loca omnia, in quibus iuſtificationis vocabulum à Moſe atque prophetis vſurpatum eſt, diligenter examinauerit, vix quidem reperiet, peccatorũ veniam illo vnquàm ſignificari, ſed diuina iuſſa atque præcepta, debita legis officia piè & religiosè ſuſcepta: vt apud Danielem: Non in Dan.9. iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationib. tuis multis. quippe quia is ſolus verè iuſtus dicẽdus eſt, qui diuinam legem ſanctè obſeruat, vt paulò pòſt demõſtrabimus. Iuſtificari verò non eò ſolùm impios dici, quia eis ſcelera condonantur, ſed quia illorum mentes diuinis opibus atque muneribus abundè exornantur, ſatis Diuus Paulus ſignificauit, cùm iuſtificationem à peccatorum venia vſq; adeò diſiunxit, vt hãc Christi morti, illam verò eiuſdem reſurrectioni aſcribẽdam eſſe exiſtimauerit: non quidem quòd Chriſti mors iuſtitiam humano Rom.4.

generi promereri nõ ſatis potuerit,ſed quia peccatorum necem atq; interitum,illa magis exprimit & deſignat.Iuſtitiæ verò ornamenta reſurrectionis Chriſti gloriã &ſplendorem præſeferre magna ex parte videtur. Quare cùm Colonienſes iuſtificare diffiniunt,eſſe iuſtitiam infundere,ſiue iuſtum facere, ita cum philoſophis conſentiunt,vt à ſacris literis,& à ſanctis patribus diſſentire nullo modo videantur. D.enim Auguſtinus atque Hieronymus,vt cæteros ſanctiſsimos patres taceam, quàm ſæpiſsimè aſſerunt, iuſtificare eſſe ex impio facere piũ, vt de cætero in ipſa pietate atque iuſtitia permaneat. Cũ verò Auguſtinus ait:ſi quis ex agro iniuſtè inuaſo largas facit eleemoſynas, non ideò rapinam iuſtificat(quo ſe loco potiſsimùm tuetur Kemnicius,)nihil aliud iuſtificandi verbo intelligit,quàm iuſtam facere rapinam, quæ ſummum habet ſcelus atque iniuriam coniunctam, vt iam non ſcelerátè, ſed iuſtè alienum agrum poſſidere videatur,quẽ iniuſtè inuaſerat:quod mox explicat cum addit, Ita neque concubinæ ad tempus adhibitæ, ſi filiorum cauſa concumbant, iuſtum faciunt concubinatum ſuum.

Au.epiſt. 120.& l. expoſitionum quarũdã propoſ.epiſt.ad Rom. Hieron. in epiſt. ad Gal.li. 1.cap.5. Aug de bono coniugali.c. 14.

At inquis,iſta iuſtificatio,quam ſancti Patres definiũt eſſe ex impio facere pium,nullam

Iam quidem inhærentem iuſtitiam ſecum adfert,vt Colonienſes fingunt, ſed in ſola ſcelerum venia poſita eſt, cùm is iuſtus ac pius dicendus ſit, cui remiſſæ ſunt iniquitates, & cuius tecta ſunt peccata. Quam Caluini nouam, futilem,& commentitiam ſententiam ex vocabuli iuſtificãdi vi atq; vſu probari nullo modo poſſe, apertè(vt puto) demonſtrauimus: at verò quantum à veritate abſit longiſsimè, diuino fauente numine mentium omnium iuſtificatore, mox docebimus. Diuerſæ enim & maximè diſiunctæ quæſtiones ſunt: An ita ſe res habeat:& Vtrum ex vocis ſignificatione concludi rectè poſsit. qua poſteriore explicata, de priori iam ſermo eſt nobis inſtituẽdus, atq; principiò Kemnicij ſentẽtia aperienda,vt quid in quęſtione diſceptationeque verſetur,conſtet.

In priori,ſecundo, ſexto,& ſeptimo Axiomate accuſat acerbiſsimè Colonienſes, quòd doceant,iuſtificare,eſſe iuſtitiam inhęrentem in hominnm mentes infundere. Caluini enim impietatibus delibutus perſuadere ſibi nullo modo poteſt,iuſtitiã noſtram, diuinã eſſe aliquã qualitatẽ mẽtibus infixam, quippe qui arbitratur, iuſtificari nulla alia ratione impios dici, quàm quia peccata à Deo illis condonãtur. Cum tamẽ

videat, ſecum illos pugnare, qui iuſtũ eum dicunt qui iuſtitia caret, iuſtos ait nos eſſe ob ſolam Chriſti iuſtitiam, non quidẽ nobis collatam, ſed fidei miniſterio nobis imputatam. Nam cùm Chriſti mortem fide apprehendimus, ſcelera cenſet nobis condonari, & Chriſti iuſtitiã coram Deo noſtram haberi. Minimè tamen inficiari audet, *In iuſtificatione ſimul dari Spiritum ſanctũ, qui mentẽ illuminat, cor renouat, noua dona, & nouas uirtutes inchoat in mente, uoluntate, et corde renatorũ.* Quæ ad iuſtificationẽ pertinere, nullo modo putat, ſed *ad renouationem potius, ſeu ſanctificationem interni hominis*, quã à iuſtificatione valde eſſe diſiunctam & diuerſam arbitratur. Qui verò amoris quo Deus homines proſequitur, pręſtantiã, condonandiq́; illorum ſcelera rationem diligenter expenderit, ſatis profectò intelliget, quàm ij à veritate abſint longiſsimè, qui verã iuſtitiã aut peccatorum veniam, ſine diuino aliquo mentibus inhærente dono, extare poſſe exiſtimant. Nam ſi ſacrarum literarum monimenta accuratè euoluerimus, perſpicuum ſanè fiet, impios & ſceleratos homines, non modò Dei in ſe iracundiam atque indignationem flagitijs commouere, ſempiterniſq́; ſe ſupplicijs deuouere, ſed in acerbiſsimũ diuini numinis odiũ incurrere,
illiuſ-

illiuſque hoſtes effici. Paulus enim ſumpto ex Malachia teſtimonio, Deum affirmat Iacob dilexiſſe, Eſau autẽ odio habuiſſe: Solomon verò non impietatẽ modò, ſed & impium ipſum ſummo odio Deum proſequi teſtatur. Eccleſiaſticus itẽ eò potiſsimùm miſeram & infelicem flagitioſorum hominum conditionem iudicat, quia Deo in ſummo odio ſunt. Quare tum certè illorũ ſcelera condonata eſſe videbuntur, cũ Deus Opt. Max. inimicitijs depoſitis, acerbũ illud odium, in ampliſsimũ & dulciſsimũ amorẽ conuerterit, atq; in illius gratiã recõciliati, non iã hoſtes, ſed amici Deo chariſſimi eſſe cœperint. Quo Dei erga ſe amore quamdiu quis caret, tamdiu in vitiorum luto atque ſtercore volutetur neceſſe eſt. Diuini verò in omnes amoris vis atque ratio, in eo quidem ſita eſt, vt ſummis illos quos diligendos ſuſcepit atque ampliſsimis beneficijs exornet. Omnia enim quę Dominus fecit, ideò diligere dicitur, quia admirabili illa prouidentia gubernat, charitate fouet, potentia tuetur, & conſeruat. Nã cùm diuina mens conſtans maximè ſit & immutabilis, nulla vnquàm certè amoris noua affectione permoueri & excitari, neque illius ſtabilis & firma voluntas ab odio in amorẽ mutari poteſt. At cùm ampliſsimis

Malac.1. *Sap.14.* *Eccl.14.*

Dei muneribus augemur, tantiſque ac talibus beneficijs afficimur, quæ ſatis Dei erga nos amorem, officioſiſsimam charitatem, egregiamq́; beneuolentiã declarant, à Deo diligi dicimur. Eſt enim Dei amor à noſtro vel ea de cauſa maximè diſiunctus, quòd nos ex præconcepta aliqua pulchritudinis & bonitatis ſpecie ad amãdum inducimur & incitamur. Dei verò in nos amor omnibus nos bonis cumulat, innumeriſq́; beneficijs afficit, quod Moſes apertè docuit,
Deut.7. cùm his verbis filios Iſraël ad pietatẽ & Diuinum amorẽ incitat & allectat, Non quia cunctas Gentes numero vincebatis, vobis iunctus eſt dominus & elegit vos, quum omnibus ſitis populis pauciores, ſed quia dilexit vos dominus, & cuſtodiuit iuramentum quod iurauit patribus veſtris, eduxitq́ue vos in manu forti, & redemit de domo ſeruitutis, de manu Pharoonis Regis Aegypti. Cùm igitur peccatorum venia ſine Dei in nos amore eſſe non poſsit, conſequitur ſanè, cœleſtibus opibus atque muneribus mentes illas abundè exornari, quibus ſcelera Dei beneficio condonantur. Quę verò illa ſint munera, apertè Chriſtus
Ioan.14. docuit, cùm apud Ioannem ait, ſe atque patrem ad eos venire quos diligunt, atque manſionem apud ipſos facere. At verò cum
rebus

rebus omnibus ij continenter aſsideant, neq; abeſſe ab illis vnquam poſsint, liquidò ſanè conſtat, peculiari aliqua ratione iuſtorum mentes habitare, diuinaque ſecum ornamenta afferre, quibus cùm mẽtes illuſtrantur, Spiritus ſancti domicilia æterniq; numinis ſedes dici poſſunt: Quî enim fieri poteſt, vt quam mentem Deus bonorũ omnium fons & ſcaturigo incolit, non egregijs opibus locupletet? Quod ſatis Solomõ explicauit, cùm impoſsibile fore aſſerit, vt à Deo is diligatur, qui cum ſapiẽtia non habitauerit, quæ (inquit) per omnes ætates in animas ſanctas delabitur, atq; amicos Dei & prophetas conſtituit. Hanc autem ſapiẽpientiam, qua cum habitare is debet, quem Deus amore complectitur, paulò anteà idem Solomon ita definiuit, Eſt ſpiritus intelligentiæ ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, diſertus, mobilis, incoinquinatus, certus, ſuauis, amans bonum, acutus, qui nihil vetat benefacere, humanus; benignus, ſtabilis, certus, ſecurus, omnem habens virtutem, omnia proſpiciens, & qui capiat omnes: ſpiritus intelligibilis, mundus, ſubtilis. qui verò talem domi habet, non hoſpitem quidem & peregrinum, ſed domeſticum & contubernalem, nullis diuinis ornamentis affectum iri putabimus? cùm præſer *Sap. 1.*

tim non alia ratione tam illuſtres tituli illi conueniāt, quàm quia hominum animos hiſce honoris inſigneis, cœleſtibuſque opibus locupletat. Neque enim quia ipſæ diuinæ perſonæ in hominum mentibus atque ipſis viſcerib. penitus inſident, apud illos habitare dicūtur, ſed quia ſummis atq; ampliſsimis donis à Deo augētur, cœleſtiſque ac diuina quædā vis illis inhæret, quam nos gratiam atq; iuſtitiam appellamus. Quod
Rom.8. D. Paulus Romanos docuit, cùm illorum in quibus Chriſtus habitat, corpora, mor-
Rom.5. tua eſſe aſſerit propter peccatum, ſpiritum verò viuere propter iuſtificationem, hoc eſt, ob iuſtitiam illis Chriſti beneficio collatam: quod apertiùs explicauit, cùm dona nobis Chriſti morte data, cum damnis Adæ peccato humano generi allatis conferens, piorum hominum vitam in abundantia gratiæ, donationis, & iuſtitiæ ſitam eſſe ait. Hanc verò gratiæ & iuſtitiæ abundantiam D. Aug. in eo poſitā eſſe ait, quòd nō ei tantùm peccata, in quo omnes peccauerunt, ſed eis etiam quæ addiderunt, gratia remiſsionis datur, atq; etiam quia ipſis hominibus tanta iuſtitia donatur, vt cùm Adam conſenſerit ad peccatum ſuadenti, non cedant iſti etiā cogenti quæ ſine inhærenti aliquo dono effici nullo modo poſſunt.

Lib.1.de pecca.meritis.& remiſſ. cap.13.

ſunt. Cùm igitur iuſtificatio ſine peccatorum venia eſſe nullo modo poſsit, hæc verò ex peculiari Dei in nos amore pendeat, quo illos ſolùm cóplectitur quorũ mẽtem habitat: ſuam verò iſtam habitationem omnibus hiſce quæ enumerauimus donis, & ampliſsimis munerib. neceſsitate quadam compleat & exornet, colligitur ſanè, iuſtificationem ſine inhærentibus Dei donis eſſe nullo modo poſſe.

Quod quidem longè fiet exploratius, ſi ad iuſtitiæ vim atque rationem animum aduertamus. Nam cùm iuſtificare, ſit iuſtũ facere, iuſtificatus certè is dici nullo modo poteſt, qui iuſtus non eſt: iuſtus autem eſſe nequit, qui iuſtitia caret: quare ex iuſtitiæ ratione diuinis literis explicata, iuſtificationis vis atque ratio petenda eſt: Iuſtitiam verò conſtantem eſſe mentis rationiſque æquitatem & moderationem, quæ omnes ſuas actiones & conſilia, diuina lege atque voluntate metitur, ſacræ nos literæ docent: quam & Cicero præclarè admodũ definiuit, eſſe obtemperationẽ legibus. Nam cùm diuina volũtas, omnis ſit æquitatis & iuſtitiæ norma, iuſtus certè is ſolùm dici poteſt, qui diuinæ voluntati omnibus in reb. paret: quare & diuina ipſa præcepta, paſſim iuſtitiæ appellantur. Ita enim Moſes filios

Cic. lib. 1. de legib.

*Deut.*23. lios Iſraël ad legis officia hortatur: Attende & audi Iſraël, hodie factus es populus domini Dei tui, audies vocem eius & facies mandata atq; iuſtitias, quas ego præcipio tibi hodie: Solomoni verò ampliſsimos ho-
2.*Paral.*3 noris atq; dignitatis grad⁹ Deus Opt. Max. pollicetur, ſi omnes eius iuſtitias atq; iudicia ſeruaſſet. Extrema verò ſupplicia maximaſq; calamitates comminatur, ſi eas ipſas iuſtitias atque præcepta violaſſet. Regius item vates Dauid, cùm Deum interrogat, quis habitare in eius domicilio atque ſtabilem ſedem in ſancto atque cęleſti eius mõte habere poſsit, ita Deum reſpondentem
*Pſal.*14. inducit: Qui ingreditur ſine macula & operatur iuſtitiã, quam in mentis puritate virtutumq; omnium officijs poſitam eſſe cõſequenter totó Pſalmo docet: vnde eſt, vt
*Pſal.*118. v ilgatus interpres vocẽ Hebræã חוק, quæ ii atq; ſcitum propriè ſignificat, modò iuſtificationem, modò præceptum verterat, quippe quia æquè ad diuinam legẽ notandam vtrunq; nomẽ valet. Chriſtus itẽ cum
*Matt.*6. apud Matthæum docuit, Chriſtianis hominibus maximè cauendum eſſe, ne iuſtitias ſuas in omnium ore atque oculis ad inanes plauſus captandos facerent, omnia officia, iuſtitiæ nomine complexus eſt. In quibus quantum oporteat præter cæteros antecellere

cellere eos, qui in ſacro lauacro Chriſto nomen dederunt, his verbis ſignificauit: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquuàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Cum verò ex iuſtitia iuſti nominemur, Diuus Ioannes eos qui iuſtitiam faciunt, hoc eſt, qui diuinam legem perfectè obſeruant, iuſtos eſſe atque ex iuſtiſsimo Deo ortos fuiſſe teſtatur. Quod quidem cum Philoſophorum egregio illo axiomate, iuſtitiam ſuo complexu virtutes omnes coërcere atque continere, maximè conuenit. Quare nihil iuſtitia eſt aliud, quàm habitus animi diuina lege cõformatus, ad parendum diuinæ legi atque voluntati, virtutumque omnium officia obeunda inducens. Quod D. Paul. apertè his verbis deſignauit in ea epiſtola quæ eſt ad Ro. Si præputium (inquit) iuſtitias legis cuſtodiat, non'ne præputium illius in circumciſioné reputabitur? & iudicabit id quod ex natura eſt præputiũ, lege conſummans te, qui per literam & circumciſioné pręuaricator es legis? Non enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neq; quę in manifeſto in carne eſt circumciſio, ſed qui in abſcondito Iudæus eſt, & circũciſio cordis in ſpiritu non in litera. hoc eſt, qui mentis affectione, legis obſeruantiã retinẽt, illamq; animo incluſam

Mat. 5.

Ioan. 1. epiſt. c. 3.

Rom. 2.

vene-

venerantur, verè iuſti vereq; Iudæi ſunt & filij Abrahæ, cui fides reputata eſt ad iuſtitiam. Cum tamē peccatū diuinæ legi quàm maximè aduerſetur: iuſtus certè is dici non poteſt, qui tetris eſt peccatorum maculis inquinatus, & cui nondum ſunt omnia crimina condonata. Quare iuſtificari aliquando ij etiam dicuntur, quibus peccata diuino beneficio condonantur. Ita enim Paulus Iudæos alloquitur: Notum ſit vobis fratres, quia per hunc vobis remiſsio peccatorum annunciatur ab omnibus quibus non potuiſtis in lege Moſis iuſtificari. Romanis ètiam ſcribens, illos à peccato iuſtificatos dicit, quia illi mortui ſunt, nō quidem quòd hic ſcelerum interitus omnes in ſe iuſtitiæ numeros contineat, ſed quia iuſtificationis pars eſt altera: quam duabus cōſtare partibus, remiſsiōe ſcilicet peccatorum, & legis obediētia, ſatis ex his quæ diximus conſtare puto: & D. Paul. apertè his verbis docet, Quod impoſsibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium ſuū mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato (id eſt gratiſsimā Deo hoſtiā, & quę ſcelera expiare facilè potuit) damnauit peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnem ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum.

Act. 13.

Rom. 6.

Rom. 8.

At

At ſecundum ſpiritum ambulare is ſolùm dici poteſt, qui legem ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu ſtudioſè obſeruat: quæ legis obſeruatio cum peccatorum venia coniuncta, iuſtificationẽ perficit & abſoluit. Quod quidem Concilium Mileuitanum contra Pelagij delirationes coactum, ita definiuit: Quicunque dixerit, gratiam Dei, in qua iuſtificamur per Ieſum Chriſtum dominum noſtum, ad ſolam remiſsionẽ peccatorum valere, quæ iam commiſſa ſunt, non etiam adiutorium vt non committãtur, Anathema ſit. Cũ verò is, qui ſe ab omni flagitiorum genere temperat, legem caſtè & ſanctè obſeruare videatur, gratia verò qua iuſtificamur, vires addat vt à peccatis omnib. abſtinere poſsimus, diuinæ certè legis amorem atque obſeruantiam in iuſtorum mentibus inſculpit. Quare præclarè admodùm D. Auguſt. ſentit, vniuerſam iuſtitiæ rationem, vnico innocentię vocabulo contineri. Nam qui verè innocens eſt, non modò omni ſcelere caret, ſed ſibi ab omni flagitio temperat, atque diuinam legem ſanctè cuſtodit: quam eſſe accommodatã iuſtitiæ rationem egregiè quidẽ colligit, ex peruulgata iuſtitiæ definitione: Iuſtitia eſt virtus, quæ ſuum cuique tribuit. Cùm verò debitum eſſe nihil magis poſsit, quàm vt homo

Rom.8.

Conc. Mileuitanũ. cap.3.

Aug. in Pſal.100

Aug.19. de Ciuit. Dei c.21.

Deo ſeruiat, animus corpori, ratio libidini ceteriſque nefarijs cupiditatibus imperet, quî fieri poteſt vt iuſti ij ſint, qui Dei obedientiam abijciunt, rationiſque diuinæ legi conformatæ imperium recuſant? Quapropter vitæ huius iuſtitiam in eo ſitam eſſe ait, vt obedienti Deus homini, animus corpori, ratio autem vitijs etiam repugnātibus imperet, vel ſubigēdo, vel reſiſtendo, atque ab ipſo Deo petatur vel meritorum gratia, vel venia dilictorum, ac de acceptis bonis grātiarū actio perſoluatur. Et alibi iuſtificationē, inquit, in hac vita nobis ſecundum tria conferri, lauacro regenerationis, quo remittuntur cuncta peccata; congreſſione cum vitijs, à quorum reatu abſoluti ſumus; atque dùm exauditur noſtra oratio, qua dicimus, Dimitte nobis debita noſtra. Clemens verò Alexan. virtutum omnium perfectionem, quadratam iuſtitiam elegantiſsimè vocat.

Aug. 19. lib. de Ciuit. Dei. c. 27.

Aug. lib. 2. contra Iul.

Strom lib. 6.

Quomodo iuſtitia in legis obſeruātia poſita ſit.

At (inquies) ij quibus gratis Deus ſcelera condonat, & qui cum impij eſſent, diuino beneficio nullis præeuntibus meritis iuſtificantur, iuſti certè dicendi ſunt, etiam antequàm vlla præclara opera ſuſcipiant, atq; vlla officia exequantur. Quod ſanè ſi ad infantes, quorum maculæ ſacro lauacro eluūtur, animum aduertamus, fiet notius & exploratius,

ploratius,quos iuſtificari ſatis conſtat,cùm nōdum ſint mentis ac rationis compotes, neque diuinam legem tenere vlla ex parte poſsint. ſi tamen diuinę legis momenta diligenter obſeruemus,& quæ ſit illius potiſſima vis,accuratè inquiramus, iuſtificationis certè rationem præclarè percipiemus, neque quidquam erit,quod nobis in hac quæſtiōe difficultatem afferre poſsit. Quare animum,quæſo Kemnici,attēde: in hoc enim quæſtionis ſumma,cauſaque tota cōſiſtit.

Vniuerſam legem in diuina dilectione incluſam contineri, & aliàs demonſtrauimus copiosè,& ex ſacris literis apertè conſtat. omnia inquit Paulus vnico verbo inſtaurari: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Chriſtus verò ſolam dilectionem ſuum præceptum appellauit, quippe quod ſibi eſſet quaſi peculiare atque reliqua omnia complecteretur. Sed quid Chriſtum gratiæ auctorem,charitatiſque exemplar commemoro? Moſes quidem ipſe,qui tanta præceptorum atque ceremoniarum mole miſerum populum preſſerat, omnia tandem dilectione complexus eſt; Circuncidet(inquit) Deus cor tuum,& cor ſeminis tui,vt diligas dominum Deum tuum ex toto corde tuo,& in tota anima tua, vt poſsis

Rom. 13.

Deut. 6.

viuere. Quare qui charitatem Spiritus ſancti munere menti habent infixam & penitus inſitam, totá ſanè legem intra ſe continent, animumq́; illa habent mirabiliter informatum, atque adeò verè iuſti ſunt, quanuis nulla ſeſe diuinæ legis officia exequendi occaſio offerat; quippe quia mens charitate exornata, non modò à diuina lege atque voluntate non eſt auerſa, ſed omnes eius partes ita in proprio cuiuſque munere illius vi continentur, vt facilè Spiritus ſancti impulſu duci ſe patiantur; & charitatis, quæ animi imperium tenet, inductum ſequâtur. Cum igitur iuſtitia in peccatorum condonatione atque diuinæ legis obſer-
Rom. 5. uantia poſita ſit, vt demonſtrauimus, tum certè homo iuſtificatur, cùm charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui nobis donatur, vt mens cœleſti lege informata, Dei voluntati non aduerſetur, ſed potius eius amore illuſtrata, ad legem ſeruandam parata ſit & expedita. Quinimmo Dei conſeruare legem is ſolus dici poteſt, qui charitate qua vniuerſa lex continetur, eſt mirabiliter exornatus. Quare fœdus illud nouum, cum filijs Iudæ atque Iſraël Chriſti ſanguine ictum, quo omnis iuſtitiæ ſumma continetur, duo-
Ierem. 31 bus capitibus cõſtare Ieremias dixit: primũ illud

illud eſt, quòd Deus omnibus eſſet ſcelera libenter condonaturus: alterum verò, quòd diuinam legem eorum eſſet viſceribus inſculpturus, mentibusq; impreſſurus. id autem fit, quando diuina charitas hominum animis infunditur, quæ vniuerſam legem complectitur, crimina diluit, ſcelera extinguit, omneq; tetri facinoris veſtigium abolet. Eam enim præ cæteris officijs Solomon, ac Diuus Petrus ideò commendat, *Prouerb.* quia peccatorum multitudinem operit. 10.
Diuus autem Paulus eandem, perfectiſsi- 1.*Pet.*4.
mum vinculũ appellat, quia ſceleribus om *ad Co.*
nibus extinctis, nos cum Deo arctiſsimè cõ *lo.*3.
nectit & copulat. Cuius dignitatem non aliter explicari poſſe D. Ioannes exiſtimauit, 1.*Ioan.*
quàm ſi Deum illam appellaret, qui tũ no- 4.7.
ſtras mentes habitare cenſetur, cũ illas charitate perfundit: quæ peccatorum veniam, *Luc.*7.
diuinaq; ornamenta ſecum infert. Mulier enim, quę tam erat ſcelerum turpitudine infamis, vt peccatrix vulgò diceretur, ideò veniám tam facilè eſt conſecuta, quia multũ diligebat: niſi enim charitas præeat, mentemq; illuſtret, peccata deleri nullo modo poſsũt. Lex enim (inquit Paulus) ſpiritus vi *Roma.*8.
tæ in Chriſto Ieſu, liberauit me à lege peccati & mortis. legem autem ſpiritus vitę vocat charitatis legẽ, quã diuinus ille, vitaliſq;

ſpiritus iuſtorum mentibus inſcribit, cuius opę àduriſsima peccati ſeruitute eripiũtur, & in libertatẽ q̃ filijs Dei ꝓpria eſt & peculiaris aſſerũtur. vnde eſt ꝙ D. Auguſt. iuſtitiã, nihil eſſe aliud putat, quam charitatem: Charitas (inquit) inchoata inchoata, iuſtitia eſt; charitas ꝓfecta, ꝓfecta iuſtitia; charitas magna, magna iuſtitia; charitas pfecta pfecta iuſtitia eſt. Quare nihil ſanè potuit ineptius & diuinis oraculis magis repugnans excogitari, quàm ſanctificationem à iuſtificatione ſeiunctam eſſe, & ſeparatam. Nam cùm ex ſacris literis conſtet, teterrimas peccatorum tenebras non niſi charitatis luce, & ſplendore expelli atque exterminari, qui ita deſipiunt vt iuſtificationem in ſola ſcelerum condonatione, ſanctificationem verò in charitatis virtutisque infuſione ponant, ſanctificationem certè præcurrere, & præire iuſtificationem, dicant neceſſe eſt, atque adeò ſanctificationem iuſtificationis cauſam eſſe. quod ab omni eſt & ſcripturarum & rationis ſenſu alienum. Sãctificatus enim is eſſe neque intelligi quidem poteſt, qui tetro aliquo fuerit peccati contagio contaminatus. Quare nulla quidem ratione ſanctificationem, à iuſtificatione ſeparare, ac diſcernere debemus, quin immo in ipſa ſanctificatiõe iuſtificatio collocanda

Aug. lib. de natura & gratia. c. 70.

locanda eſt. Quãuis enim, ſi tempus ſpectemus, eodem momento quo charitas infunditur, peccatorum omnes ſordes diuino beneficio eluantur: attamen ſi ad ordinem, quem Philoſophi naturæ vocant, animum aduertamus, diſiuncta hæc ſanè ſunt valdè & ſeparata. charitatis enim in animam ingreſſionem, priorem eſſe vel inde ſatis conſtat, quòd illius vi & potentia crimina omnia eluuntur. Quòd ſi ad rerum naturam animum aduertamus, facilè intelligemus ea quæ tempore diſiungi nunquàm poſſunt, ordine eſſe quàm diſiunctiſſima. quis enim ita cœcus eſt, qui nō videat, teterrimas tenebras toto aëre circunfuſas, non alijs machinis quàm candentis ſolis radijs expelli? Quis item neſciat, aërē illuſtrem eſſe ac clarum, niſi expulſis tenebris non poſſe? Quæ omnia ſi tempus ſpectes, ſimul eſſe ac maximè coniuncta, ſatis inter omnes cōſtat: ſi verò ordinem ac cauſam, primò quidem aduētantem ſolem, tenebras deinde luminis vim ac impetum declinātes, ſplendentē tādē aërē & vndiquaq; clarū, intelligas oportet. Quod ipſum in rerū omniū generatione cernere eſt: fieri eñ nulla ratiōe poſſe, vt vltima materiæ ad formā concipiendā ꝑparatio, q̄ vltimā diſpoſitionem vocāt, materiæ inſit abſente forma,

egregij Philoſophi apertè demonſtrant: illam tamen materiæ poſtremam præparationem ordine formam præire, vel ipſum præparationis ſiue diſpoſitionis nomen ſatis edocet. Quare minimè mirandum eſt ſi dicamus, charitatem ordine ac cauſa anteire peccatorum interitum ac veniã, cùm tempore ſint coniunctiſsima, neque vllo momento cum ſceleribus illa eſſe ſimul poſsit. Quare impij iuſtificationem magis in charitate diuinam legem complectente atque coërcente, quęque mentem informãs hominem Deo pergratum, perque acceptũ reddit, quàm in ſcelerum venia poſitam eſſe ſatis conſtat: quanquàm ſine peccatorum venia neque intelligi quidem iuſtificatio poſsit. Nec enim æterna illa Dei ſapientia diuinusque ſpiritus corpora habitat fœdiſsimis peccatis contaminata, à quibus expurgari, niſi aduentante iuſtitia quæ diuinæ legis obſeruantiam continet, nullo modo poſſunt. Charitas enim Dei diffuſa

Rom.5. eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctũ qui datus eſt nobis. Tum verò Spiritus ſanctus nobis confertur, quando peccatis omnibus extinctis, in gratiam cum Deo redimus, iuſtique efficimur. Niſi ita iuſtificationem abijcis & contemnis, vt iuſtos illos dicas, à quibus Spiritus ſanctus abeſt quàm

longiſ-

longiſsimè qui tunc aduenire dicitur, cùm mentem charitate perfundit. Quæ quia animum diuinæ legis amore informat atque ad illius obſeruantiam incitat & inducit, iuſtitia dicitur.

At inquis, *ſi reconciliatio cũ Deo, & adoptatio noſtra, dilectiõe cõparatur, falsũ eſt quidquid ſcriptura cõcionatur de recõciliatiõe, & adoptiõe per & propter Chriſtũ. iuſto ergo dolore exclamabimus cũ Paulo, ſi noſtra charitate, quæ eſt legis ſumma, cũ Deo reconciliamur, & filij Dei efficimur, fruſtrà ergo Chriſtus mortuus.* Quàm verò hîc Kẽnicius turpiter labatur & erret, ſatis intelliget, q diſcrimẽ inter cauſam aliquid efficientẽ, & inter cauſam informantẽ perpẽderit. formæ enim, quibus res quępiã cõſtituũtur, ab efficientibus cauſis quodãmodo efficiũtur atq; exoriũtur, quare non ſolùm cauſę ſunt, ſed etiã effectus. Cauſæ verò efficiẽtes in vniuerſa actiõe ſunt principes. charitati igitur nemo eſt qui cauſæ efficiẽtis in impij iuſtificatione nomen, ac dignitatem tribuat, quod ſoli Deo omni ratiõe conuenit. is enim ſolus eſt, qui iuſtificat impium; is, qui peccata delet propter ſeipſum; is, qui Spiritum ſanctum donat; qui charitatem infundit, & à quo omne datum optimum, & omne donũ perfectum proficiſcitur: charitas verò, illa forma eſt, quã Deus à

Item. 3. Axio.

Gal. 2.

Rom. 4.

Iſa. 43.

Iac. 1.

ſeipſo prouocatus ſolaq; miſericordia permotus mentibus infert, cùm impios iuſtificat,& ob quam iuſti dicimur, quippe quia peccatis eius munere deletis,in Dei gratiã reconciliamur,& humana mens diuinæ legi conformatur. Quare minimè quidem Colonienſes ſentiunt,impij reconciliationem cum Deo,dilectione noſtra effici, ſed veluti perfici;non comparari,ſed expleri;& tunc iuſtum quempiam dici,cùm Spiritus ſanctus in illius cor diuino beneficio diffuſus,charitate illud exornat & locupletat. vnde conſtat,nihil eos Chriſti morti ac ſanguini derogare,qui charitatem qua iuſtificamur,illi vni referunt acceptã. Quod præclarè admodùm Concilium Tridentinum explicauit. Nam iuſtificationis cauſas enumerans,efficientem inquit eſſe, miſericordem Deum,qui gratuitò abluit & ſanctificat, ſignans & ſanctificans ſpiritu promiſſiõis ſancto,qui eſt pignus hæreditatis noſtræ;meritoriam autem dilectiſsimum vnigenitum eius filium dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,qui cùm eſſemus inimici propter nimiam charitatem qua dilexit nos, ſua ſanctiſsima paſsione in ligno crucis nobis iuſtificationem meruit, & pro nobis Deo patri ſatisfecit. Formalem demum (vt cæteras taceam) iuſtitiam eſſe Dei, non

Seſſ.5. ſub Paulo.3.c.7.

qua

qua ipſe iuſtus eſt, ſed qua nos iuſtos facit; qua videlicet ab eo donati, renouamur ſpiritu mentis noſtræ, & nõ modò reputamur, ſed verè iuſti nominamur, & ſumus. Hanc verò nos iuſtitiam, charitatem eſſe dicimus quæ legem vniuerſam coërcet & continet, cuius officia ſacræ literę iuſtitiam vocant, qua & D. Aug. ait nos ſanctificari, efficique ne à Deo auertamur, ſed ei potiùs quã huic mundo conformemur. *Aug. dē moribus Eccleſiæ Catholicæ.*

Nemo verò mihi obijciat Paulum, abijcientem & contemnentem iuſtitiam, quæ ex lege eſt, extollentem verò atque mirum in modum commendantem illam quæ eſt ex fide; & inter ea quæ propter chriſtũ quaſi ſumma detrimenta deſpicienda eſſe putauit, enumerantē iuſtitiam quæ in lege eſt. vt ne ſcilicet inueniretur in Chriſto iuſtitia quæ ex lege eſt, ſed illa quæ ex fide Chriſti excitatur, auctus atque exornatus. Nam ſi omnia Pauli loca, in quibus de hac iuſtitia quæ ex lege habetur, ſermonem facit, diligenter expẽdamus, fiet ſanè compertum, non quidē illã quę in iuſta ac pia legis obſeruatione poſita eſt, improbare, ſed eam quæ cum ſumma quadam mentis elatione coniuncta, non diuinę gratiæ opibus, ſed ſolis liberi arbitrij viribus aſcribitur; nec ardenti in Deum charitate, ſed cruciatuum *Philippē ſes. 3.*

quos lex minitatur, terrore comparatur. Multis verò iam demonſtrauimus, officia ſine diuini numinis auxilijs atque amore ſuſcepta, fucatas magis quàm veras virtutes eſſe. Quare eandem ipſam iuſtitiam, modò ex lege, modò ſuam vocat Paulus, hoc eſt (vt ſancti patres interpretantur) proprijs laboribus ac ſudoribus partam, non diuina liberalitate tributam.
Rom.10. Quocirca in epiſtola, quam ad Romanos ſcribit, ſummæ ignorantiæ condemnat Iudęos, quòd ignorantes Dei iuſtitiã, id eſt quam Deus gratis donat, peccatorũ venia legisq́; officijs conſtantẽ, ſuam verò, hoc eſt, proprijs viribus cõparatam inani quadã arrogantia oſtentãtes, iuſtitiæ Dei nõ ſint ſubiecti. Iuſtitiã autem Dei ſiue iuſtitiã fidei, illã Paulus vocat, quę fide excitata diuinoq́ue beneficio ac munere hominũ mentibus impreſſa, ad legẽ obſeruãdam inducit: quare legis etiam iuſtificationem, eam Paulus appellauit. multum enim apud Paulum
Rom. 8. intereſt inter iuſtitiam ex lege, & iuſtitiam legis. iuſtitia. n. legis, in legis ſtudio poſita eſt, quod nõ naturæ vires, nõ terror quem lex incutit, ſed charitas Dei diffuſa in cordibus noſtris per Spiritum ſanctũ nobis abũdè donatum, ſuppeditat. Quid verò ſit iuſtitia ex lege, apertè ſanè Diuus Auguſtinus expli-

explicauit, cum ait, Tantum inter legem diſtat & gratiam, vt cum lex eſſe non dubitetur ex Deo, iuſtitia tamen quæ ex lege eſt, non ſit ex Deo, ſed iuſtitia quæ per gratiam cõſummatur, ex Deo eſt, quia ex lege iuſtitia dicitur, quæ fit per legis mandatum, iuſtitia ex Deo dicitur, quæ data eſt per gratiæ beneficium, vt non ſit terribile ſed ſuaue mandatum, ſicut oratur in Pſalmo: Suauis es domine & tua ſuauitate doce me iuſtitiam tuam: ideſt, vt non formidine pœnæ ſeruiliter cogar eſſe ſub lege, ſed libera charitate delecter eſſe cum lege. præceptum quippe liber facit, qui libens facit. Nam qui non voluntate (vt inquit Primaſius) ſed timore non peccat, in ipſa profectò voluntate intus peccat. Quare iuſtitia ex lege, & iuſtitia fidei, non quidem officijs (vtraq; enim legis obſeruantiam habent neceſſariò coniũctam) ſed officiorum modo diſtinguuntur. Illa. n. aut cruciatuum metu, aut ſola legis confidentia ad obſeruandum legem iuducitur, hæc verò diuinis auxilijs fidit, diuinique ſpiritus impulſione atque charitate excitatur. Quod D. Augu. ſatis explicat, cum interpretatur locum Pauli ad Roman. Ignorantes Dei iuſtitiã, & ſuam volentes cõſtituere, iuſtitię Dei non ſunt ſubiecti. ſuam verè

Augu. libro de gratia Christi c. 13.

Primaſ. in 3. c. epiſt. ad Philipp.

Aug. de gratia & libero arbit. cã. 12

Ro. 10.

verò (inquit) iuſtitiam dicit eos volentes conſtituere, quæ iuſtitia eſt ex lege, non qa lex ab ipſis ſit conſtituta, ſed in lege quę ex Deo eſt, iuſtitiam conſtituerunt, quando eam legem ſuis viribus ſe implere poſſe cre debant; ignorantes Dei iuſtitiam, non qua iuſtitia Deus iuſtus eſt, ſed quæ iuſtitia eſt homini ex DEO. Et vt ſciatis hanc illum eorum dixiſſe iuſtitiam quæ eſt ex lege, hanc autem Dei quæ homini eſt ex Deo, audite quid alio loco dicat, cùm de Chriſto loque retur, Propter quem omnia (inquit) non ſo lùm detrimenta eſſe credidi, verùm etiam vt ſtercora exiſtimaui, vt Chriſtum lucrifa ciam, & inueniar in illo non habens meam iuſtitiam quæ ex lege eſt, ſed eã quæ eſt per fidem Chriſti, quę eſt ex Deo. Quid eſt, nõ habẽs meam iuſtitiam quę eſt ex lege, cùm
Philip. 3. ſua nõ eſſet lex ipſa, ſed Dei? niſi quia ſuam dixit iuſtitiam, quanuis ex lege eſſet, quia ſua voluntate legem ſe poſſe putabat imple re ſine adiutorio gratiæ, quę eſt per fidem Chriſti, quæ eſt ex Deo. Hęc Aug. neque ve rò dubitare integrum eſt, Iudęos qui olim non legi fidentes, aut proprijs viribus fulti, ſed diuinæ gratiæ auxilijs confiſi, charitateque confirmati, in legis ſtudia piè & religiosè incumbebant, fuiſſe iuſtificatos. Iuſtos enim coram domino appellat Lucas,

Zacha-

Zachariam & Heliſabeth, quippe quia ambulabant in omnibus mandatis & iuſtificationibus domini ſine querela. Illam tamē iuſtitiam non lex, ſed diuina largitas donabat, etſi cum legis obedientia neceſsitate maxima connexa eſſet & implicata; quinimmo habitus eſſet quidam diuina lege atque voluntate confirmatus, vt demonſtrauimus. *Luc.1.*

Sed ne iuſtitiæ expertes iuſtos appellare Kemnicius videretur, *Iuſtos*, in quit, *nos eſſe, ob ſolam Chriſti iuſtitiam nobis diuina miſericordia nō donatam quidem, ſed imputatam, ut ſcilicet, dum miſero homini apud ſeueriſsimum diuinæ iuſtitiæ tribunal profligatiſsimorū ſcelerum conuicto, Chriſti iuſtitia, quam fide apprehendit, adiudicatur, liber euadat iuſtusq́; pronuncietur.* Quam amentiſsimam inſaniam, cùm multis ac magnis rationibus Colonienſes in Mōhemio reprehendiſſent, illas Kemnicius eludere magis quàm ſoluere conatur, cùm iniurioſos eos, & quàm maximè contumelioſos in Chriſtum Dei filium, illiusq́ue diuina merita, vocat; quippe qui nouam hāc, fictam, atque commentitiam iuſtitiam improbāt. quod ſolo Pauli teſtimonio confirmat, Viuo ego iā non ego, ſed viuit in me Chriſtus. Quibus verbis, Paulum ſignificaſſe arbitratur, illis tantummodò Chriſtum vi- *De Iuſtitia imputatiua* *Gala.2.*

tam

tam eſſe,quib.illius iuſtitia imputatur,quique non propria, ſed Chriſti iuſtitia iuſtos ſe eſſe fatentur. At quorũ mentibus Chriſti beneficio iuſtitia impreſſa eſt & cõſignata, neq; iuſti à Kẽnicio, neq; in Chriſto viuere,ſed mori potius dicuntur. Quæ quidem ſatis profligata eſſe puto his argumentis, quibus demõſtrauimus,non in ſola ſcelerũ venia, ſed in charitate potiſsimùm, iuſtificationẽ poſitam eſſe: ex qua cùm iuſti nominemur,iuſtitia Chriſti non quidẽ imputata nobis,ſed communicata nobiſcum videri debet. de plenitudine namq; eius nos
Ioan.1. oẽs accepimus. Nam cùm is non ſua,ſed noſtra cauſa in terras deſcẽderit,humanæq́; naturę copulatus,tot ſe calamitatũ generibus addixerit, miſerijs implicauerit,horrẽdoſq́ue cruciatus pertulerit, non ſibi quidem, ſed nobis iuſtitiam promeruit, quam potiſsimùm intuebatur, & quò omnes ſuas actiones,conſilia,vniuerſęq́; vitæ curſum dirigebat. Eum enim qui non nouerat pecca
2.Cor.5. tum,pro nobis Deus peccatum, hoc eſt,hoſtiam ſeu piaculum,fecit,vt efficeremur iu
Rom.4. ſtitia Dei in ipſo. Quocirca iuſtitia noſtra, (quam Paulus cùm ad humanarũ actionum infirmitatẽ animũ aduertit,gratis nobis cõferri dixit, vnde & gratia dicitur) Chriſti meritis,non tã ex diuina liberalitate,quàm
ex

ex æquitatis iuſtitiæq; vi debetur. Neq; enim audiēdi ij ſunt, qui ſophiſticis quibuſdam rationibus permoti, Chriſti dignitati tantū derogant, vt in egregijs, planeq; diuinis ei⁹ meritis, atq; ꝓ noſtris in Deū criminibus cumulatiſsimis ſatisfactionibus, nō iuſtitiæ vī ſed ſingularis cuiuſdā clemētiæ ac miſericordiæ Dei patris rationem, quam meritū de cōgruo vocant, agnoſcunt. Neq; enim ingenioſi alioqui homines aduertūt, ſatisfaciēdi pro nefarijs hominum ſceleribus officium, non humanę Chriſti naturæ ſolùm, ſed ipſius perſonæ quæ diuina eſt, atque ideò infinitam vim continet, conuenire Cuius cùm tanta ſit dignitas & amplitudo, vt quam naturam ſibi copulaſſet, non poſſet Deus optimus & iuſtiſsimus nō diligere, Dei certè patris in humanam filij ſui naturam inflāmatus amor, non ſolùm patris ſpontaneæ liberalitati, ſed filij etiam præſtantiæ atque excellentiæ tribuendus eſt. Quæ efficiebat, vt omnibus quæ cum Chriſti fuiſſēt diuina perſona copulata, ex iuſtitia diuinus amor deberetur. Quare cumulatiſsimè atque per infinitam redundantiam, pro noſtris in Deum ſceleribus ſatisfecit, & iuſtitiam, ſanctitatem, omniaq; animi ornamēta nobis promeruit. vnde eſt quòd vitæ auctorem atque conſummatorē

Dur. 3. ſent. diſt. 20. q. 2.

Heb. 5.

Paulus

Chriſtus potuerit, quinimmò quò maioribus fuerat à Deo patre beneficijs oneratus, eò maiorem habebat ad ſatisfaciendũ pro humano genere vim atque virtutem: vt verò ad inſtitutam diſputationẽ reuertamur, cùm in nobis inhærere iuſtitiam dicimus, minimè ſanè Chriſti iuſtitię ac meritis vim auctoritatem'ue derogamus, quem iuſtitiæ noſtræ auctorem atque conſummatorem agnoſcimus, & cui omnia animi ornamenta accepta referimus: ſed augemus potiùs & amplicamus, cùm non fictitiam atq; imputatiuam iuſtitiam, qua ij qui re ipſa ſcelerati ſunt & inquinati, iuſti habẽtur nec ſunt: ſed veram, ſolidam, atque expreſſam animoq́ue mirabiliter inſignitam atque impreſſam, nobis promeruiſſe dicimus. Neq; enim excogitari quidquam potuit, quod magis iuſtificatoris noſtri Chriſti dignitati detraheret, quàm excellentiſsimã illam perfectiſsimamq́; iuſtitiam, quæ illi tantis laboribus conſtitit, adumbratam atque imputatiuam nominare. Cùm præſertim veterum patrum qui Chriſtum ætate præcucurrerũt iuſtitia, non imputata quidem ſed vera atque expreſſa dici vlla ratione potuerit. Quare & de Adamo Diuus Cyrillus ait, *2.lib.in* quòd tam diu in paradiſo mãſit, quàm diu *Ioan.c.3.* gratiam creatoris Spiritu ſancto inhabitan

te ſeruauit. Neque enim imputari Chriſti redemptoris noſtri iuſtitia illi potuit, qui nondum culpã admiſerat, quæ Chriſti ſanguine atq; iuſtitia foret expianda. Cùm verò Chriſtus iuſtitiam Adamo collatã non euertere, ſed inſtaurare: non mutare, ſed augere & amplificare venerit, atq; ſaluũ facere quod perierat, noſtra certè iuſtitia nõ imputata, ſed vera eſſe, animumque ipſum informare debet. Quocirca cùm Dauid ſuſcepti ſceleris immanitate deterritus, & Nathã prophetæ oratione prouocatus, ad miſericordiã à Deo lachrymis & oratione impetrandã animum conuertit, non ſolã ſcelerum veniã, ſed etiam iuſtitiã, quę ipſius animum illuſtraret atq; exornaret, deprecatur,
Pſal. 50. Cor mundum (inquit) crea in me Deus, & ſpiritum rectũ innoua in viſceribus meis. Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lętitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali (ſeu potius נְדִיבָה ſpontaneo) confirma me. dicitur autem Spiritus ſanctus, quo impij iuſtificãtur, volũtarius ſiue ſpontaneus, quia in libertatẽ filiorum Dei illius munere vendicati, eiuſdem impulſione diuinæ legi nõ coactè, ſed ſponte & ſumma cum voluptate paremus. Quod D. Paul. apertè ijs verbis
Rom. 6. ſignificauit, dum inquit: Gratias Deo quòd
fuiſtis

fuiſtis ſerui peccati, obediſtis autẽ ex corde, in eam formam doctrinæ, in qua traditi eſtis: liberi autem à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitię, quę nõ coacta, ſed liberalis & quàm maximè ſpontanea ſeruitus eſt.

Non inficior, quòd ſi nullam nobis aliã iuſtitiam Chriſtus promereri, quàm imputatiuam hanc, quam Kemnicius, eiuſq́; impuriſsimi præceptores fingunt, voluiſſet, magno etiam nos beneficio affeciſſet. Nam cùm peccati vi ita eſſent humanę vires proſtatæ & debilitatæ, vt ad iuſtitiam neque aſpirare quidem poſſemus: quacunque nos ratione à diuina indignatione ſempiterniſq́ue cruciatibus vindicare, & iuſtos habere voluiſſet: infinito nos ſanè beneficio cumulaſſet. At cùm ſuam iuſtitiam non imputare nobis ſed impartiri, noſq́ue iuſtos non habere modò ſed efficere voluit, tanto certè maioribus beneficijs humanũ genus cumulauit, quãtum vera iuſtitia imputatiuæ præſtat, quantumq́; iuſtũ eſſe, excellit iuſtũ haberi. Quare vos quidẽ, Kẽnici, in Dei filiũ humani generis liberatorẽ iniurioſi eſtis, vos inquam, illius ampliſsima beneficia imminuere, attenuare, atq; deprimere ſtudetis, q̃ ea peccata manere dicitis, q̃ ipſe ſanguinis ſui lauacro deleuit: ſordib. eos inquinatos eſſe iudicatis, quos ipſe infinita virtute

mundauit, iuſtitiamque nobis illam preripere conamini, quam multis cum laborib. ac ſanguine humano generi promeruit. Fatemur namq; nos cum ſacro Concilio Tridentino, miſericordem Deum, cauſam eſſe efficientem iuſtitiæ. Neque charitatem solùm fidem atque ſanctitatem, ſed quasuis etiã animi opes Dei dona eſſe, neq; noſtris viribus aut meritis comparari poſſe. Chriſtum etiam Ieſum Dei & hominum mediatorem, confitemur nobis omnẽ iuſtitiam promeruiſſe, nihilque ſpiritualis cœleſtiſque boni cõtingere hominib. poſſe, quod ipſi nõ debeamus referri acceptũ. Iuſtificati enim ſumus gratis per gratiã cœleſtis patris. verùm per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorẽ per fidẽ in ſanguine ipſius. Quocirca etſi gratis à Deo iuſtificamur, quia noſtris antecedentibus meritis iuſtitia nullo modo debebatur: Chriſtus tamen perſoluto precio, nos à dęmonũ tyrannide uindicauit, & luit pœnas noſtris ſceleribus debitas. Quod Græca voce ἀπολύτρωσις Paul. apertè innuit, quæ redemptionẽ illã ſignificat, quæ ſolutio præcio fit: quò etiam ſpectant quę idẽ Paul. alibi ait: Nunc autem in Chriſto Ieſu vos qui aliquãdo eratis lõgè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti: ipſe

Conciliũ Trident. ſub Paul. 3. Seſſ. 6. cap. 7.

Ro. 3.

Eph. 2.

enim eſt pax noſtra qui fecit vtraq; vnum. Quomodo verò duos hoſce Gentilium ac Iudæorũ populos tam diſiunctos coniũxerit, mox explicat, Quoniam (inquit) per ipſum habemus acceſſum ambo in vno ſpiritu (quo ſcilicet impij iuſtificantur) ad patrem. Ne verò quis exiſtimaret, hunc ſpiritum, credentibus in Chriſto communicari per Chriſti iuſtitiam illis tãtùm imputatam, dixit eos ſignari ſpiritu promiſsionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ. negare verò nemo poteſt, cœleſtis atq; ſempiternę hæreditatis pignus nobis conferri, cùm à peccatis inſtificamur. Qui quidẽ ſpiritus teſtatum apud omnium animos reliquit, iuſtitiam atque redemptionem nobis in Chriſto contingere: neque eſt quòd præpoſitionis, in, vim nobis obijcias, atq; ex ea concludas, non aliter nos iuſtificari quàm imputata nobis iuſtitia, quę in Chriſto eſt: nã qui in ſacris literis fuerit aliquantum verſatus, & aliqua Hebraicę linguæ cuius vim atq; proprietatẽ D. Paul. retinere ſolet, cognitiõe imbutus, ſatis intelliget prępoſitionẽ, in, pro, per, ſępius vſurpari. Quare quę nos in Chriſto habere Paulus ait, per Chriſtum intelligenda ſunt nobis accidere: nam Deo, inquit, Patri placuiſſe omnia per Chriſtum reconciliari: quod quidem

Eph. 1.

Colloſ. 1.

ſit pacificãs per ſanguinem crucis eius, ſiue
Coloſ.1. quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt. Vnde etiam eſt, vt idem Paulus in Chriſto dicat, nos redemptionem, ſapientiam, pacem, omnia deniq; bona ſpiritualia fuiſſe conſecutos.
Epheſ.1. Benedictus (inquit) Deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cęleſtibus in Chriſto. Quare qui hac loquẽdi forma inducuntur, vt nulla nos iuſtitia informari, ſed ipſam Chriſti iuſtitiam nobis imputari arbitrentur, dicant certè neceſſe eſt, neque ſapientiam, neque pacem, neque ſanctitatem, neque ſpiritualem aliquem ornatum nobis ineſſe: ſed ſolùm diuinas Chriſti opes nobis imputari, quinimmo neque prædeſtinatum quempiã à Deo eſſe, quippe quia in Chriſto fuiſſe ſanctos prædeſti-
Epheſ.1. natos ante mundi conſtitutionem, idem Paulus teſtatur. Atque ita quæ ab Adamo contraximus mala, vſque adeò vera dices, vt ſeparari nulla vi aut ratione poſsint. quę verò à Chriſto accepimus bona, imputata ſolùm & fictitia erunt.

Non tamen ita inſanit Kemnicius quin confiteatur, in mentis cum Deo reconciliatione, *ſimul dari Spiritum ſanctum, qui mentem illuminat, cor renouat, noua dona, & nouas uirtutes inchoat in mẽte, uolũtate, et corde renatorũ,*

Iuſti-

Iuſtitiã tamen non in hiſce animi opibus, ſed in ſola peccatorum venia, atque imputatione iuſtitiæ Chriſti poſitã eſſe arbitratur. Sed agedum videamus, quid eſt quòd Iuſtitiam quam ſanctitatis atq; renouationis quaſi fundamentum ponis, non expreſſam, ſed imputatiuam dicas, cæteras verò animi opes veras eſſe, animumq́ue illuſtrare confitearis: cum præſertim æquè omnia à diuina liberalitate, Chriſtiq́ue in nos meritis atque ſingulari amore pendeãt. At inquis, cùm iuſtificatio in ſola peccatorum venia poſita ſit, Chriſti ſola iuſtitia nobis imputata ſufficit, vt nos Deus iuſtos omnibuſq́ue ſceleribus liberos & immunes pronunciet. Perge quæſo, & nouam hanc iuſtificandi rationem magis explica. ob Chriſti iuſtitiã fide apprehenſam, nobiſq́; imputatam ita'ne ſcelera omnia condonari putas, vt omnis lues atq; macula, quam anima peccando contraxerat, abſtergatur, illiq́; priſtina elegãtia & venuſtas ita reſtituatur? ſicut Dominus apud Iſaiam pollicetur: Si fuerint (inquit) peccata veſtra vt coccinum. quaſi nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. aut certè quemadmodum iuſtitiam ita & peccatorum veniam imputatam eſſe exiſtimas? hoc eſt, quòd cum iuſtificati hominis mẽs, *Iſaias 1.*

turpis,deformis, fœdiſsimiſque ſordibus inquinata maneat, tamen ob Chriſti iuſtitiam ſibi imputatā, iuſta ac munda pronunciatur. atq; ita, qui innumeris eſt peccatorum maculis contaminatus, mundus non quidem fiat,ſed habeatur? Si illud primum (quod cū ſacris literis maximè conſentit) tibi magis vt debet arridet, aliquid certè Deum in anima,quam ex deformi pulchrā, ex inquinata decoram , ex fœda elegantem reddit,efficere exiſtimare debes. Neq; enim ſine magna aliqua mentis mutatione fœdiſsimæ peccatorum ſordes elui atque extingui, egregia verò quædam puritas atque integritas comparari poteſt. Quare nō in ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, impij hominis iuſtificatio,ſed in mentis illa præclara immutatione poſita erit. Quòd ſi peccatorū impurā luem iuſtificatas mentes occupare arbitraris,an'non vides,mendacij te Deum æquiſsimum atque veriſsimum iudicem conuincere, qui impuros, nefarios maximiſq; flagitijs inquinatos, iuſtos atq; incontaminatos pronunciat? Expende igitur, Kemnici, quis maiorem ignominiam Deo Patri & Chriſto Ieſu eius filio inurat: aut quis firmiori conſolatione hominum mentes priuet:nos'ne,qui oīa crimina Chriſti meritis deleri prorſus,mētes vera iuſtitia perſun-

perfundi atq; obſignari, diuiniſq; opibus
& ornamẽtis illuſtrari contẽdimus:an vos,
qui peccatorũ maculas immobiles eſſe, mẽ
tibuſq; ſemper hærere, neque vera iuſtitia
miſeros homines vnquã inſigniri, ſed tan-
tùm iuſtos à Deo haberi, cùm ſint infinitis
maculis delibuti, arbitramini? vt igitur rẽ
paucis abſoluam, qui nullis ſunt præconce-
ptis erroribus obcœcati, ſed in diuinarũ li-
terarũ ſtudijs purè & candidè verſantur ſa-
tis intelligunt, imputari Chriſti iuſtitiã, aut
in Chriſto nos iuſtificari, ſiue Chriſtum eſ-
ſe noſtram iuſtitiã, nihil ſignificare aliud,
quàm Chriſtum veram expreſſamq; iuſti-
tiam nobis promeruiſſe, quæ peccatorum
tenebras propulſet, mentem informet, di-
uiniſque ornamentis illuſtret, atque nos ef
ficiat diuinæ conſortes naturæ. Quod qui
diuino beneficio conſequũtur, in Chriſto
magis quàm in ſeipſis viuere, diuinamque
potiùs quàm humanã vitam degere, à Pau-
lo dicũtur, in eo epiſtolæ ad Galatas loco,
quem tu nobis audaciſsimè obijcis: quip-
pe quia, charitatis in Deum vis & potentia,
quam Chriſti ſpiritum idem Paul. vocat, &
in qua iuſtitiæ ſummã poſitam eſſe demon
ſtrauimus, omnes illorũ actiones & cõſilia
moderatur, illius impetũ magis, quàm na-
turæ impulſionẽ iuſti homines ſequuntur,
Hh 5 omneſ-

omneſq; vitę huius voluptates,atque compendia cum crucis Chriſti acerbitate facilè commutant. Quemadmodum & de Moſe
Heb.11. Paulus ait,quòd maluit affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem. Cùm enim pij iuſtique viri nihil diuino amore antiquius ducant, illum certè voluptatum omnium rectorem,ſtudiorum gubernatoré, vniuerſæq; vitæ mo-
ad Gal.5. deratoré aſciſcunt:Quod D.Paul.apertè ſignificauit,cũ dixit, ſpiritu eos viuere,qui ſpiritu ambulãt. Ne verò via quam ij ingrediuntur qui ſpiritu ambulãt, latere quempiam poſſet, ait, Qui autem ſunt Chriſti, hoc eſt,quibus vnicus Chriſtus vita eſt,carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & con-
ad Phil.1. cupiſcentijs. Cùm verò Paulus tantos progreſſus in Chriſti amore ſe feciſſe intelligeret, vt nihil ardẽtius optaret,quàm Chriſtum in ſuo copore magnificari,ſiue per vitam,ſiue per mortem:audacter affirmabat, ſibi viuere Chriſtum eſſe, ob quem mori ſummum lucrum duceret,& cum quo vnà cruci eſſet affixus. quod magis explicat in
Rom.8. epiſtola ad Ro. Qui (inquit)in carne ſunt, Deo placere non poſſunt,vòs autẽ in carne non eſtis,ſed in ſpiritu,ſi tamẽ ſpiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic nõ eſt eius. vnde fit
perſpi

perſpicuum,eos qui Chriſti ſpiritu fruuntur,& quibus Chriſtus vita eſt, non quidē carnis cupiditates ſitienter conſectari, ſed diuini amoris impulſione tanquàm vitali quadam vi gubernari. Cùm verò iuſtis omnibus Chriſtus vita ſit,(vt Kemnicius confitetur)iuſtitia certè ſine Chriſti amore extare nullo modo poteſt, quinimmo charitas eſt ipſa vera atq; perfecta iuſtitia. vnde eſt quòd maximas gratias Paulus Deo agit, quòd in Chriſto nos prædeſtiuauerit ante mundi cōſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate. quippe quę omnium peccatorum numerū delet & extinguit. Ephe.1.

Niſi verò effrenata Kemnicij calumniandi libido nota admodū eſſet & explorata, mihi ſanè maximam admirationē mouiſſet,quòd affirmet,Colonienſes patres iuſtitiam Dei in Euāgelio reuelatam ita definire, Eſt virtus in Deo quæ iuxta vniuſcuiuſque dignitatem ſingulis tribuit, cùm eo in loco non quidem de iuſtitia,quam Paulus inquit in Euangelio reuelari ex fide in fidem, neque de ea ex qua iuſti nominamur, verba faciant, ſed de illa Dei iuſtitia, quę in ſuū cuiq; tribuendo cernitur. Nā cū multis ſanctorū patrum teſtimonijs probarēt,iuſtorū præclara opera plurimùm apud Deum ad Ro.1.

Deum mereri, inter cæteros teſtē adferunt Dionyſium illum Areopagitam, qui eam, inquit, in Deo iuſtitiam cōmendari, qua iuxta vniuſcuiuſque dignitatem ſingulis tribuit. namq; eos qui fidē pręclaris actionib. exornàrunt, æternis præmijs afficit, illos verò qui turpiſsimis ſe flagitijs inquinarunt, ſempiternis cruciatibus addicit. quod iuſtitię genus in diſtribuendo cuiq; ſuum, poſitum eſſe conſtat. At cum de iuſtificationis noſtræ cauſis agunt, Tridētini Concilij ſanctiſsimis diffinitionibus inhærentes, formalem cauſam noſtræ iuſtificationis eſſe aiunt, Dei iuſtitiam, non qua ipſe iuſtus eſt, ſed qua nos iuſtos facit, quęque in animum noſtrum ipſius benignitate infuſa, eum pulchritudine ſua exornat: quare non in Deo, ſed in animis noſtris impreſſa eſt, atque infixa.

Ne verò quicquam eſſet à calumnijs & reprehenſione liberū, non maledictis modò, ſed horrore atque ſtomacho proſequitur Kemnicius Colonienſes, quòd animū dicant ad iuſtitiam fidei, ſpei, & charitatis motibus præparari. Id namq; & in Chriſtū cōtumelioſum eſſe, & de meritorū illius dignitate plurimum detrahere, arbitratur. Nā *ſi hæc, inquit, noſtra propria ſunt, quæ oportet in nobis adeſſe, priuſquàm donetur nobis prima illa*

quam

quam,ſic uocant,iuſtificatio,quid igitur & quantum, quæſo eſt, quod merito Chriſti,etiã in prima Ieſuuitarũ iuſtificatione tribuatur? Quid alijs accidat neſcio,ego ſanè erhorreſco hæc referens.Tu lector conſidera,ſi ante primã iuſtificationẽ in homine adeſt fides,charitas,miſericordia,ſpes,et alia multa,quæ Ieſuuitæ nolũt enumerare, quid igitur prior illorũ iuſtificatio cõfert, quã Chriſti merito dicunt donari? vtinã verò,Kemnici,ſimulatq; huic tuę pietati,animi candor veritatiſque ardens ſtudiũ reſpõdiſſet. neq; enim tuam hanc orationẽ acerbitatis,indignationiſq; pleniſsimã,non mirificè cõmendare potuiſſem,Cùm eſſe nihil poſſe exiſtimem,quod aut Chriſtianas aures offendere magis,aut pios animos irritare iuſtius poſsit,quã fidẽ, ſpem charitatẽ,virtutumq; maximarũ ſplẽdorem noſtris viribus grauiſsimorũ ſcelerum contagio fractis atq; debilitatis,aſcribere, & Chriſto bonorũ omniũ auctori, & cui noſtra iuſtitia tantis laboribus cõſtitit, non referre acceptum. ſed vbi,quæſo te,ſocietatis Ieſu viri pijſsimi,&eruditiſsimi tãtas haſces animi opes, noſtras proprias appellârunt?vbi tradiderunt non Chriſti meritis, ſed noſtris eſſe viribus attribuendas? Legi ego quidem Colonienſem cenſuram accuratè & diligenter, non tamen reperire verbum

verbũ vllum potui, quod tantã hác impietaté præſeferre aliquo modo videretur. Sed multis ac magnis rationibus ſanctorumq́; patrũ apertiſsimis teſtimonijs, vt ſępius inculcauimus, demonſtrant pręclaras omnes animi dotes, virtutumq́; omnium ſplédorem à diuina gratia atque Chriſti meritis proficiſci. Quare ſi te ſola religio, meritorumq́ue Chriſti dignitas mouet, nihil eſt quòd Ieſu ſocietati ſuccenſeas, quæ cõfitetur, præueniẽte Dei gratia torpẽtes animos ad egregios fidei, ſpei, & charitatis motus, acerbumq́ue in omne peccatorum genus odium excitari, cui gratiæ neq; aſſentiri liberum arbitrium poſsit, niſi eadem fuerit Dei gratia erectum & recreatum, vt ábũdè cũ de peccato & libero arbitrio ageremus, demonſtrauimus: quam tamen gratiæ tantam copiam Chriſtus Ieſus in nos vnà cum ſanguine effudit. vnde eſt, quòd nos illi nõ ſolùm iuſtificationẽ, ſed egregios omnes animi motus, qui iuſtitiam veluti quædam animi præparationes atque pręmunitiones antecedunt, referamus acceptos. Confitemur namque cum Arauſicano Concilio, quòd ſi quis, vt à peccato purgemur, voluntatem noſtram Deum expectare contẽdit, non autẽ vt etiam purgari velimus, per ſancti Spiritus infuſionẽ & operationẽ in nos fieri

Conciliũ Arauſicanum. c. 4

fieri confitetur: reſiſtit ipſi ſpiritui ſancto, per Solomonem dicenti, Præparatur volũtas à Domino: & Apoſtolo ſalubriter prædicanti, Deus eſt, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. & cũ Palęſtina Synodo, gratiam Dei ad ſingulos actus dari, atq; itẽ quòd quando contra tentationes concupiſcentiaſq́; illicitas dimicamus, quamuis illic habeamus propriã voluntatem, non tamen ex illa, ſed ex adiutorio Dei victoriam noſtram eſſe. Nam cùm Theologi noſtri, à quibus Colonienſes doctrinã pietatis pleniſſimã hauſerunt, gratiã diuidant in antecedentem ſiue preuenientem & ſubſequentem: antecedentem q́ue illam dicãt, qua Deus ſceleratos ad iuſtitiam præparat & præmunit, ſubſequentem verò ipſam iuſtitiam vocent, quæ hominum animos informat & illuſtrat Deoq́ue gratos facit, vtramque ſanè gratis à Deo ob ſola Chriſti merita conferri, certò & conſtanter affirmant. Præuenit (inquit Auguſt.) nos Dei gratia vt ſanemur, ſubſequitur, vt ſanati vegetemur. Neque enim ſacræ literæ ſanctiq́ue Patres tanta nos contentione adhortarentur, vt animi hanc pręparationẽ à Deo efflagitaremus, ſi à ſola noſtra poteſtate pẽdêre arbitrarẽtur. Quare non eſt quòd aut Chriſti merita, quæ quantum maximè poſ- *Aug. de natura et gratia. cap. 32.*

ſumus ornamus atque amplificamus, nobis obijcias; aut à præparationis nomine tantoperè abhorreas. nā cùm ſola fide appræhendente Chriſtum nos iuſtificari aſſeris, non obſcurè quidem fidei præparandi ad iuſtitiam animi officium tribuis: neque enim ita inſanis, vt fidem ipſam, iuſtitiam eſſe exiſtimes, ſed fide animum præmuniri arbitraris, vt ſibi Chriſti iuſtitia imputari poſsit. Tot verò ſunt ac tam aperta ſacrarũ literarum teſtimonia, quæ præparationis huius neceſsitatē demonſtrant, vt illis nō magis repugnare, quàm ſoli ſplendorem eripere poſsis. Eccleſiaſticus enim cùm timori Domini expellendi peccatum vim & potentiam tribuiſſet, atque aſſeruiſſet, ſanctiſsimi huius timoris expertes non poſſe iuſtificari, tantam illius vim magis explicās ait: Qui timent Deum, præparabūt corda ſua, & in conſpectu ſuo ſanctificabūt ani mas ſuas. Cùm enim ſanctiſsimam hāc preparationem, quam Dei timor mentibus ingenerat, iuſtitia neceſsitate quadam ſequatur, non immeritò ſanè illi iuſtificationem noſtram aſcribit. Cùm item Deus ſignificare voluit, quàm ſibi gratum eſſet templum à Solomone tam magnificè exædificatum, atque fuiſſet pollicitus, quemuis eo in loco & ſcelerum omnium vltionem declinare, & illo-

Eccl. 1.

Eccl. 2.

&illorum veniam impetrare facilè poſſe;
nequis exiſtimaret,in tẽpli parietibus,aut
in magnificæ ædis ſanctitate diuinam miſe
ricordiam incluſam eſſe,ait; Si clauſero cœ 2.lib.Pa
lum & pluuia non fluxerit, & mandauero ralip. 7.
atque præcepero locuſtæ vt deuoret terrã,
& miſero peſtilentiam in populum meum
(q̃ ſuſceptorum ſcelerũ ſupplicia eſſe ſolẽt)
cõuerſus autẽ populus,ſuper quos inuocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerint,
& exquiſierit faciem meam, & egerit
pœnitentiam à vijs ſuis peſsimis;& ego exaudiam
de cœlo,& propitius ero peccatis eorum,
& ſanabo terram eorum. Non vides,
quam diuinæ miſericordiæ impetrandæ,iuſtitiamque
conſequendi rationem iuſtus,
ac clemens Dominus demonſtrauerit? Quẽ
etiam ſonum, vox illa,quam acriter in deſerto
clamantem Iſaias audiuit,edebat, Parate
(inquit) viam Domino, rectas facite in Eſaie.4.
ſolitudine ſemitas Dei noſtri. quam verò
Domini vias præparandi rationem inierit,
ſatis explicauit Marcus, qui Ioannem ait
veniſſe prædicare baptiſmum pœnitentiæ, Marc.1.
in remiſsionem peccatorum. non quidem
quòd Ioannis baptiſma vllam delendi peccata
vim haberet, ſed quia hominum animos
pœnitẽtia præfulciebat & præparabat,
vt nihil eſſet quod aduentantẽ Chriſti gra-

Ii tiam

tiam retardare,aut peccatorum veniam im pedire potuiſſet. Qui verò & rei naturam& iuſtificationis rationem diligenter perpenderit,ſatis intelliget, iuſtificari neminē poſſe,qui non fuerit prius fidei ſplendore illuſtratus,ſpe erectus,charitatisq́; in Deum facibus inflāmatus. vt verò de fide taceam, quam Kemnicius mirū in modum effert& cōmendat,& in qua vniuerſam iuſtificationis vim collocat,quî fieri poteſt,vt quis ſcelerum conſcientia cruciatus, & diuinę iræ ſenſu perterritus,animum cōuertat,vt fide Chriſtum apprehendat,à quo ſolo peccatorum veniam,iuſtitiam atq; ſanctitatem pēdere intelligit,ni fuerit in magnam veniæ atque iuſtitiæ cōſequendæ ſpem ingreſſus? qua niſi erectus fuiſſet & recreatus,in perpetuis ſanè peccatorū ſordibus ac fæcibus vo-

1.adCor. 9. lutaretur. Debet enim in ſpe,qui arat,arare, & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi. vnde eſt vt ſacræ literæ ſpei attribuant no-

Rom. 8. ſtram iuſtificationē.ſpe enim (inquit Paulus)nos ſaluos fieri. & cùm Ioan. filiorum Dei dignitatem commendat, quibus Deus ipſe ſumma atque ſempiterna hæreditas fu-

1.Ioan. 4 turus eſt:Omnis(inquit) q habet hanc ſpē, ſanctificat ſe ipſum,hoc eſt, fieri certè non poteſt, quin ij qui maxima certiſsimaq́ue ſpe tenentur fruendi diuino conſpectu, ad digni-

dignitatem filiorum Dei non aſpirent, atque omnem operam nauent, vt iuſtitiæ & ſanctitatis ornamẽta, ſine quibus nemo videbit Deum, conſequantur.

Quis deinde ſempiternæ fœlicitatis deſiderio æſtuãs, poteſt nõ ſummo amore Deũ proſequi, in quo omnem habet ſpem poſitam & collocatam? Cùm igitur veram fidẽ, cui iuſtificationẽ tribuis, Chriſtum vt ſalutis atque iuſtitię auctorem reſpicere dicas, aut certè humana mens illum maximoperè diligit, aut neq; veram iuſtitiam expetere, neque ſe ad illam conſequendam adiungere cenſenda eſt. Quibus accedit, quòd cùm animus tam diu à Deo auerſus ſit, quàm diu peccatorum vinculis conſtrictus tenetur, iuſtitia verò diuinus nodus ſit, qui mentẽ cũ Deo aptat & coniungit, neceſſe quidem eſt, humanum animum cõtrarijs motibus ad iuſtitiam atque ad peccatum ferri. Cùm igitur peccare nihil ſit aliud, quàm amorẽ à Deo ſummo & incommutabili bono auertere, & in labentibus, caducis, ac facilè cõmutabilibus rebus collocare, nulla certè alia patere poteſt ad iuſtitiam via, quàm omnem amorem in Deum transferre, & ab infimis atque abiectis rebus abalienare; vnde iuſtificatio, conuerſio in ſacris literis ſæpè dicitur; quippe quia animus à la-

bentibus rebus,quas ſtudioſè conſectabatur,auerſus,toto ſe impetu ad diuinum numen conuertit, quod non corporis (vt inquit Aug.)ſed amoris paſsibus fit. Quare
1.Ioan.3. D. Ioannes tam diu inquit quempiam in morte manere,qñandiu non diligit. vnde colligitur, fidem cui Paulus tribuit iuſtificationem,eſſe illam,quæ per charitatẽ ope-
Ad Gal.5 ratur.In Chriſto enim Ieſu,neque circunciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides quæ per charitatem operatur. ſi igitur ſola fides quæ per charitatem operatur,plurimùm apud Deum valet,quæ maior eſſe inſania poteſt, quàm fidei cæterarum omnium virtutum nudæ ac vacuę,iuſtificandi vim qua maior nulla eſſe poteſt, tribuere? (inquit) Auguſtinus,quæ per dilectionem operatur,Fides eñ nihil operaẽ niſi ipſa dilectio Dei diffũderet in cordib⁹ noſtris,per Spiritũ ſanctũ,q datur nobis.Quare fateor, Kẽnici,primã animi ad iuſtitiam motionẽ eſſe,fide Chriſtum Ieſum vt iuſtitiæ noſtrę auctorem & promeritorem intueri,quæ tamen ſi ſpe & charitate ſpoliata ſit,neque cũ acerbo animi mœrore ob admiſſa ſcelera coniuncta, nunquàm profectò iuſtitiã impetrabit. Neque enim fieri poteſt,vt quis grauiſsimorum ſcelerum veniam cõſequatur,ni ſũmo odio illa proſequatur,& quàm
maximè

maximè deteſtetur. quod Dominus apud *Iere. 18.*
Ieremiam his verbis edocet, Repente loquar aduerſus gentem, & aduerſus regnum, vt eradicem & deſtruam & diſperdam illud. ſi pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod loquutus ſum aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem eis, & ſubitò loquar de gente & de regno, vt ædificem & plãtem illud. ſi fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam, pœnitentiam agam ſuper bono quod locutus ſum vt facerem ei. Nam quemadmodum ſcelerum atrocitate diuinum numen irritatur, ita eorum pœnitentia ad ſummam quandam miſericordiã flectitur, quod omnibus ſatis teſtatũ Chriſtus reliquit, cùm apud Matth. dixit, ſe non *Math. 9.*
veniſſe vocare iuſtos, ſed peccatores εἰς μετανοίαν, id eſt ad pœnitentiam. quam vocẽ in Latinis qui circunferuntur codicibus, aliquorum fortè incuria deeſſe oſtendunt, non modò codices Græci, ſed Diuus etiam *Aug. lib.*
Auguſtinus, qui cùm hunc locum interpre *1. de pec.*
tatur priori lib. de peccatorum meritis & re *merit. &*
miſsiõe, diligenter inquirit quomodo pue- *remiſſ. c.*
ri ad pœnitentiam vocati eſſe videantur. & *19.*
ad hunc modum reſpõdet, Si propterea pœnitentes dicendi nõ ſunt, quia ſenſum pœnitendi nondũ habent, nec fideles dicendi

ſunt,quia ſimiliter ſenſum credendi nondũ habent. ſi autem propterea rectè fideles vocantur,quoniã fidem per verba geſtantium quodammodò profitentur,cur non prius etiam pœnitentes habentur, cum per eorundem verba geſtantiũ diabolo & huic mundo renunciare monſtrantur? Totum hoc in ſpe fit virtute ſacramenti. Cùm igitur,Kemnici,eccleſia in puerorum baptiſmo cum fidei confeſsione,pœnitentiæ etiã apertam ſignificationẽ coniunxit,ſatis indicauit,fidẽ ſine pœnitẽtia ad impiorũ iuſtificationẽ minimũ viriũ momẽtiq; habere.

Quòd ſi iuſtificationis actus is eſt,quem tu deſcribis,*quod* ſcilicet, *conſcientia lege* Dei *accuſata,& ſenſu iræ* Dei *propter peccata territa, quaſi ad tribunal* Dei *ſiſteretur,& quia ex millib⁹ nõ poteſt ad unũ reſpondere, omne os obturatur,et totus mundus reus fit* Deo,*in quo Agone conſcientiæ doctrina* Euangelij *monſtrat agnum* Dei,*qui tollit peccata mũdi,qui factus eſt nobis à* Deo *iuſtitia,& fides edocta hoc Euãgelio,prouocat à throno ſeueræ iuſtitiæ,ad thronũ gratiæ,ibi interueniẽte ſanguine Chriſti,quẽ fides uera fiducia apprehẽdit*, Deus *peccatorẽ qui iã paßus eſt iuſtã ſententiam legis,per,& propter Chriſtum abſoluit,à reatu & ſententia damnationis* . Hæc inquam ſi vera ſunt,fidem certè, ſpem, charitatem, veramq; pœnitentiam, ad iuſtitiam viam

muni re

munire confitearis neceſſe eſt. Nam ſi mẽs ad iuſtitiam exoptandam & ſcelerum conſcientia,& diuini iudicij terrore excitatur, an non confiteris,acerbo quodam dolore affici, quòd ea flagitia ſuſceperit,quibus & diuinam indignationẽ iuſtè prouocauerit, & ſe in apertum diſcrimen coniecerit? Neque enim video quonam modo quis ſe ab ijs vinculis extricare ſumma animi contention e cupiat,à quibus non ſummopere abhorreat,aut nõ maximè ea deteſtetur,quorum conſcientia tantopere cõflictatur.quẽ animi mœrorem cum ſcelerum ſummo odio atque deteſtatione coniunctum,pœnitentiam vocamus,quæ obſeruandi diuinæ legis animum coniunctum habet & implicatum; ſi fides item, Chriſtum eſſe ſalutis quammaximè exoptat auctorẽ docet, & in eo ſolo ſperare iubet,certiſsimamq́; conſequendæ ſalutis ſpem erigit,quomodo non eximium quẽdam erga ipſum amorem excitabit?aut quomodo Chriſti iuſtitiam illi imputandam exiſtimabis,qui tanti beneficij magnitudine non cõmouetur? Mẽtes enim quę tam fuerint in diuina munera ingratæ,vt certa hac ſalutis ſpe tãtorumq́; beneficiorum recordatione non inflammentur,à iuſtitia quam longiſsimè abeſſe cẽſendę ſunt. Quare iuſtificationis fũdamẽta in

fide poſita eſſe, non dubitamus, ſed non prius iuſtificationem fides abſoluet atque perficiet, quàm animum ſcelerum dolore excruciet, ſpe erigat, amore inflammet; quibus anima apprime præmunita, iuſtitiæ tãdem diuinis ornamentis ſplendeſcit atque excolitur. Quare præclarè admodũ, inquit Augu. præcedere aliquid in peccatoribus, quo quamuis nondum ſint iuſtificati, digni tamen efficiuntur iuſtificatione. Quid verò illud ſit, Chriſtus docuit cum eos à patre ſuo diligi teſtatur, à quibus & ipſe diligi-
Ioan.14. tur. Qui diligit (inquit) me diligetur à patre meo, & manifeſtabo ei meipſum. Is igitur nos prior diligit, cùm animos ad ſe diligendum excitat. Cùm verò nos illi in amore, eius beneficio incitati reſpondemus, iuſtitiam largitur, in qua præcipuam Dei erga nos amoris vim poſitam eſſe demonſtrauimus.

At inquies, ſi iuſtitia in charitate poſita eſt, quî fieri poteſt, vt charitate ad iuſtitiam ꝑparemur? neque enim idem ſeipſo prius aut poſterius eſſe, vllo modo poteſt. variè homines à Deo iuſtificari, valde eſt cõpertum: quoſdam enim diuina clementia rara quadam & inſolenti miſericordia, atque nihil minus quàm Deũ cogitantes, ad ſe pertrahit, & veluti eorum ſe mentibus ingerit:

quemadmodum Paulum, effrænato quodam & præcipiti furore inſanientem, Chriſtique ſanctiſsimum nomen immaniſsimè inſectãtem, ita Deus inuaſit atque commouit, vt vnà & Chriſti vocem audiuiſſe, & iuſtitiæ charitatisque opibus exornatus fuiſſe videretur. Nam cùm diuina virtus nullis certis legibus aſtringatur, aliquando quidem humanam mentem tanta vi excitat, vt illam vnà & cõmoueat & iuſtificet. Cùm tamen diuina gratia nemini vim inferat, eò quidem liberius humanus animus Dei vocibus auſcultat, oblatasque ſibi cœleſtes opes eò libentius proſequitur, quò firmiori & exaggeratiori gratia fuerit à Deo excitata. liberum enim arbitrium per gratiam nõ euacuatur (vt inquit Aug.) ſed ſtatuitur; nõ eneruatur, ſed multò maiores vires accipit. Cùm verò animus eò paratior ad iuſtitiam recipiendam eſſe videatur quò acerbiori odio peccatum, maiori verò amore Deum proſequitur, ampliſsima hæc ſanè iuſtificãdi ratio nõ quidem præparationem tollit, ſed confert; non minuit, ſed auget. *Aug. de ſpiritu et litera. c. 30.*

Quandoque verò Deus, mentem diuinarum rerum contemplatione ſenſim à peccatorum ſordibus auocat, ad ſe allicit, ſuique amore inflammat. quibus omnibus charitatis imperfectis atque inchoatis moti-

bus,ad iuſtitiam paulatim præparatur, qui ipſam antecedunt quidem quouſque tandem animus perſpecta ſceleratæ vitæ infelicitate, ſe totum in charitatis poteſtatem tradit, quod Philoſophorum loquendi formam imitati, vltimam præparationem vocamus,charitatis iuſtitiæq; habitu ordine ac ratione quadam priorem,tempore verò cum illo coniunctiſsimam.neque enim egregius hic in Deum amor,quo mens tandem iuſtificatur, ſine iuſtitia charitatisque habitu eſſe poteſt, qui ſolam mentem Deũ præ cæteris rebus oĩbus amantẽ informat, vt haud multò antea à nobis demonſtratum fuit, cùm peccata probauimus non niſi charitatis lucè &ſplendore deleri atque extingui.

Rom. 4. Sed video illis te Pauli locis potiſsimũ cõfidere,in quibus fidei legis operibus vacuæ iuſtificationem aſcribit,vſque adeò vt affirmet,quòd ſi Abraham ex operibus iuſtificaretur,omni gloria apud Deum careret.vt verò Origenem,Anſelmum,Primaſium,cęterosq; ſanctos Patres taceam,qui hæc omnia de veteri lege Chriſti ſanguine ac Euangelio abrogata, intelligenda eſſe arbitrantur;Aug.quidem, qui hæc loca quàm diligentiſsimè expendit, ſatis oſtẽdit,Paulum tùm fidei quæ per dilectionem operatur iuſtifi-

iuſtificationem tribuere, tùm verò operum, quæ iuſtificationem antecedunt, infirmitatem declarare. quę etſi neceſſaria ſint, non tamen iuſtitiam promereri aliqua ex parte poſſunt, quippe quia ſi gratia ex operibus ſit, gratia certè dici nullo modo poteſt. Cùm enim interpretatur verba illa Pauli: Scimus, iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis, inducit Apoſtolum ita loquentem, Propterea hoc tibi dixi, ô homo, non quaſi de operibus tuis prę-ſumere videreris, & merito operũ tuorum te accepiſſe fidei gratiam. & paulò inferius. Si vis eſſe alienus à gratia, iacta merita tuà: Deus enim videt quid ſit in te, & quid cui debeat. nemo verò noſtrûm adhuc tantopere inſaniuit, vt iuſtificationem alicuius meritis, præter vnius Chriſti, aſcribendã eſſe exiſtimaret. Operibus enim quę iuſtificationem antecedunt, nõ quidem diuinã gratiam promeremur, ſed animum præmunimus, ne quid ſit quod illam retardare poſſit. Cùm enim Deus ſolis volentibus iuſtitiam tribuat, velle autẽ nemo cenſeatur, niſi qui oblatã ſibi gratiam amplectitur, idq́; nõ externis corporis brachijs ſed animi affectibus fiat, ij quidem motus, quibus aduẽtantem gratiam ſpontè & iocundè excipimꝰ, ſunt fides, ſpes, atq; eximius quidã erga Deum

Aug. in Pſal. 31.

Deum amor, qui pœnitentiã hoc eſt, maximum ob admiſſa ſcelera mœrorem coniũctum habet & implicatum, qui gratiam quidem non merentur, ſed gratis à Deo collatam amplectuntur. vnde conſtat, falſiſsimè & per ſummã calumniam à Kemnicio dictum eſſe, quòd Colonienſes Patres peccatorum remiſsionem noſtris meritis aſcribunt. Nam cùm ſola iuſtitiæ vis & ſplendor peccata deleat, eaque à nobis promereri nõ poſsit, conſequitur ſanè, neque peccatorũ veniam noſtris eſſe meritis tribuendã. Tanta enim eſt animi nefarijs criminibus inquinati fœditas & deprauatio, vt nihil ab illo proficiſci poſsit, quod aut diuinum numen ſceleribus violatum placare, aut illius
Rom. 4. gratiam impetrare queat. Quod D. Paul. ſatis docet cùm ait, credenti in eum qui iuſtificat impium reputari fidem ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ Dei, hoc eſt, non quidem fidei viribus & dignitati iuſtitiam deberi, ſed tantum eſſe Dei erga nos amorem, vt eum conſtituerit iuſtificare, qui fide quæ per dilectionem operatur Chriſtũ complecteretur. quare ſcelerum veniam iuſtitiæque ſplendorem, omni ex parte diuinæ benignitati debemus referre acceptum. Neque eſt quod nobis quis promerendi illam rationem, quam de congruo quidam

ex

ex noſtris vocant, obijciat. nam vel ipſum congrui nomen indicat, non verè ac propriè meritū eſſe, cui quidquam iure debeatē, ſed quod Dei miſericordia magis, quam iuſtitia innititur.

At verò poſtquàm tantā hanc turpitudinem humana mens diuino beneficio abiecit, & iuſtitiæ dotibus illuſtrata, ad gloriam filiorum Dei aſcita eſt, nihil mirum ſi opera Deo grata edere, ſi iuſtitiæ vir tutumq; omnium incrementa, ſi demum ampliſsimum quendam ſempiternæ felicitatis gradū promereri poſsit. Paul. enim qui primam noſtram iuſtitiā in epiſtola ad Epheſios Chriſti liberalitati attribuit, cum vnicuique inquit noſtrûm datam eſſe gratiam ſecundum menſuram donationis Chriſti, paulò inferius admonet, vt noſtris operibus illam augeamus, & amplificemus, veritatem (inquit) facientes in charitate creſcamus in illo per omnia qui eſt caput Chriſtus. & in ea quam ad Corinthios ſecundo ſcripſit, multis demōſtrat, non inanes eſſe labores q̃bus ob Euangelij amplificationē defūgebatur, quippe quia licet is qui foris eſt mortalis homo illorum atrocitate corrumperetur, is tamen qui intus eſt, de die in diē renouabatur, maioresq; in charitate progreſſus faciebat. Et Diuus Petrus Apoſtolorum facilè

ad Ephe. 4.

ad Cor. 2 cap. 4.

Petrus. 1. epiſt. 2.

facilè princeps deponere præcipit omnem malitiam, dolum, ſimulationẽ, inuidias, ſimultates, atque detractiones, & ſicut modò geniti infantes rationabiles, hoc eſt, qui diuinę voluntatis ac legis ratione ducũtur, ſine dolo lac diuini verbi concupiſcere, vt in eo creſcamus in ſalutẽ. quo etiã ſpectant cęleſtes illæ ac planè diuinæ Ioannis, Solomoniſque hortationes, ne in aliquo iuſtitiæ & ſanctitatis gradu defixi hæreamus, ſed oẽm operam nauemus, vt magis ac magis indies iuſtificemur. Eſt enim ab omni ratione prorſus alienum, exiſtimare virtutum ac vitiorum omnium habitus exercitatione augeri, charitate verò, quę ocioſa eſſe nequit, nullam vnquam poſſe noſtris officijs fieri acceſsionẽ: Cum preſertim ij, qui non deſidia torpẽt, ſed in lege domini meditãtur die ac nocte, nihilq́; diuina dilectione antiquius ducunt, longo vſu & experiẽtia intelligant, ſe eò magis charitate inflammari, quò ſtudioſius in illius officia incumbunt. Quare D. Gregorius, fidẽ inquit, per occultã inſpirationẽ gratiæ, meritorũ ſuorum gradibus creſcere. Quod magis quidẽ charitati, vnde meritum omne oritur, cõuenit. Prętermitto D. Aug. qui charitatem inquit, augeri, vt aucta mereatur perfici. D. quidem Hilarius conſtanter affirmat, præſtare

ſtare dominum ijs ſapientiam, qui per meritum operum, gratiam intelligentiæ conſequuntur. D. etiam Cyprianus ad Nemeſianum ac reliquos martyres, qui ad metalla effodienda erant adacti, ſcribens, tantam illã martyrij gloriã eximijs pietatis, fidei, & religionis eorum meritis aſcribit. D. itẽ Ambroſius, acquirere nos inquit Sanctitatem, ſi accepta peccatorum remiſsione, bonorum operum æmuli fuerimus. tanta enim eſt charitatis vis, vt ardẽtes illius motus iuſtitiam aliqua ex parte attenuatam atque imminutam redintegrare atque amplificare poſsint. Quæ tanta charitatis vis, meritorum in nos Chriſti magnitudinem magis declarat, quippe qui non modò iuſtitię dotes, ſed merendi etiam efficacitatẽ nobis promereri voluit. Quare cum Auguſt. confitemur, bona opera, quæ poſt iuſtificationem agimus, potius Dei quàm noſtra eſſe, quia & ipſo inſtigante eduntur, & omnis illarum virtus diuinæ liberalitati debetur. atque adeò quia is qui paruulis (vt idem Aug. ait) ſubuenit, quorũ nulla ſunt merita, maiores præuenit, vt habere aliqua merita poſſint. Quæ quidem qui cum Paulo aſſerẽte, iuſtificari hominem per fidem ſine vllis legis operibus, aliquo modo pugnare exiſtimat, ad Pauli mentem non ſatis penetrauit.

Cypr. epiſt. lib. 3 epiſt. ultima.

Amb. in 6. c. epiſt. ad Rom.

Augu. epiſt. 157.

Ille

Ille enim de priori iuſtificatiõe, quæ in peccatorum venia atque charitatis infuſione poſita eſt, verba facit. Neq; enim aliter orationis illius conſequentia atque argumentorum vis conſtare poterit: nam multis humanarum virium legiſque imbecillitatem & peccati quod in omnes peruaſerat, vires
Rom. 5. & potentiam declarat, vt perſpicuum euadat, iuſtitiam Dei non niſi per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes qui credunt in eum, extare poſſe. Omnes (inquit) peccauerũt, vnde eſt quòd omnes egent, vt diuinę iuſtitię gloria illis illuſtris appareat. quod fit cum gratis iuſtificantur per gratiã ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præcedentium delictorum. Cum
Rom. 4. verò Abraham, cui fides reputata eſt ad iuſtitiam, induxit vt planum faceret, neminem ſine fide iuſtificari, mox Dauidis ſententias connectit, qui illos beatos appellat, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata. Quæ quidem omnia in aliam quàm in primam, iuſtificationem, in qua mens peccatorum fœditatem deponit, & iuſtitiæ ornamentis illuſtratur, quadrare nullo modo poſſunt.

Sed

Sed iam videamus argumenta illa, quæ nullis ſocietatis Ieſu ſophiſmatibus eludi poſſe Kemnicius ait, cuius verba referam, ne me ratione aliqua calumniari poſsit. *Hoc tamen*(inquit)*dicam, Ieſuuitas impudentiſsi mè mentiri, quòd* Rom. 4 *deſcribatur prima*(*ut ip ſi loquuntur*)*iuſtificatio. Spiritus ſanctus enim per* Moſem *&* Paulũ *monſtraturus exemplũ ueræ iuſtificationis in* Abrahã, *ſtudioſè non uoluit ſumere illud tempus, cùm* Abrahã *primùm ex idololatria* Chaldaica *uocaretur & conuerteretur, ſed cum à cap.* 11. *Geneſis uſque* 15. *per multos annos in uarijs exercitijs fide* Deo *obediſſet*, Heb. 11. *in medio illo curſu, cùm multis præſtantiſsimis uirtutibus à* Spi ritu *ſancto eſſet ornatus, ſumit* Paul. *Abrahamũ et dicit*, Abrahæ *non operanti, credenti autem in eũ, qui iuſtificat impium, reputari fidem ad iuſtitiam, ita ut beatitudo eius ſit, quòd* Deus *illi imputat iu ſtitiam ſine operibus, iuxta dictum*, *Beati quorum tecta ſunt peccata.* Hactenus Kemnicius, quẽ non miror, hac in re fuiſſe hallucinatum, cum videam aliquos egregię eruditionis vi ros, in eadem hærere ſalebra, à qua tamen ſe puto facilè explicabit, qui ad orationis Pauli filum animum diligenter aduerterit: *Rom. 4.* qui vt probet oẽs per fidem ſine legis operibus ex impijs & ſceleratis iuſtos fieri, inducit Abrahamum, ſingulare quoddam iuſti-

tiæ ſanctitatiſque exemplũ, qui non ex operibus, ſed ex fide iuſtificatus eſt. Nã cùm nihil laude ac gloria dignum eſſe coram Deo videatur, niſi ex fide ortum ducat: ſi Abraham ex operibus iuſtificatus eſſet, haberet quidem gloriam, ſed non apud Deum. Quantam autem fuerit apud Deum gloriã conſequutus, ſatis ſcriptura indicat, cùm
Gen.15. Abrahamum ait, Deo credidiſſe, & reputatum illi fuiſſe ad iuſtitiã. Cùm verò ex ſcriptura non apertè conſtet, quónam primùm tempore ac ratione, Abrahamus peccatorũ veniam conſequutus fuerit, atque in Dei gratiam amicitiamque venerit, ſumpto ex loco, quẽ dialectici, à minori ad maius vocant, argumento, apertè concludit, Non operũ merito, ſed ex fide fuiſſe primò iuſtificatum. Eſtq; hæc Pauli ratiocinatio: Abrahamo iã iuſtificato, ampliſsimiſque beneficijs aucto fides reputata eſt ad iuſtitiã, hoc eſt fidei merito multò iuſtior euaſit. ergo cum adhuc eſſet ſcelerũ ſordibus inquinatus, non ex operibus, ſed per fidem iuſtificatus eſt. Cùm quo Dauidis ſententiæ, quæ mox ſequuntur, mirabiliter conſentiunt.

At inquies, quid igitur eſt, quòd tantoperè iuſtorũ opera commendatis, atq; ad iuſtitiã augendã plurimùm valere arbitramini, ſi Paul' iuſtitię Abrahæ incrementũ ſoli

fidei

ſidei aſcribit? Hūc quidē nodū facilè expediet, qui Paulū cum Iacobo contulerit, qui *Iacob.2.*
Abrahā inqt ex operib. iuſtificatū fuiſſe offerentem Iſaac filiū ſuum ſuper altare. Hæc verò cùm pugnare mutuò non poſsint, ſit certè, operum nomē non idem apud duos hoſce ſanctiſsimos Apoſtolos valere. Quid autem operū nomen cùm Paulus de iuſtitia agit, ſignificet, ſatis docuit in epiſt. quā ad *Gal.3.*
Galat. ſcripſit, in qua cùm idem de iuſtificatione noſtra per fidem argumentū tractet, atque Abrahami mētionem faciat, probat, legis operibus neminē iuſtificari, quia iuſtus ex fide viuit. Lex autē non eſt ex fide, hoc eſt, legis hæc opera, quę ad iuſtitiam cōparandam nihil faciunt, non quidem à fide tanquam ampliſsimi quidā, atq; vberrimi fructus eduntur, ſed lege imperante ſolis liberi arbitrij viribus fiunt. Quare præſtare nihil aliud poſſunt, quàm vt qui fecerit ea homo viuat in eis: hoc eſt, vt ſupplicia quæ legū tranſgreſſoribus infliguntur, euitare poſsit: nihil tamen laudis ac gloriæ apud Deū conſequetur. Cùm igitur Paulus legis opera fidei opponit, ſatis oſtendit, de illis ſe operibus agere, quæ nullam habent cum fide cōmunionem. At opera quæ ſunt ex fide, & à fide oriūtur, adeò ſunt ad iuſtificationē neceſſaria, vt ſi fides illis fuerit de-

ſtituta, nihil momenti habere poſsit. Nam ſi ita Abrahamus Dei vocibus fidem adiungeret, vt filij amorem ipſius volũtati anteferret, nũquàm profectò illi fuiſſent fides ad iuſtitiam reputata. fuit verò fidei potius quàm operibus Abrahæ iuſtitia attributa, quia eximium illud atq; egregium facinus, fide impellente atque adeò imperante ab illo ſuſceptum eſt. fide enim inquit Paulus, obtuliſſe Abrahamũ Iſaac filiũ ſuum cum tentaretur. Quare cùm iuſtorum præclara opera plurimùm ad iuſtitiam augendã valere dicimus, nihil ſanè fidei detrahimus, ſed ſolam vberem, fœcundam, atque feracem fidem illam eſſe dicimus, cui Paulus omnem noſtrã iuſtificationẽ tribuit. Quod latiùs cum de fide agemus, Kemnicio cogente, explicabimus.

Heb. 11.

Iuſtorum opera uitã ęternã promereri.

Non ſolùm autẽ ad iuſtitiam augẽdam, iuſtorum egregia opera magnam vim Chriſti beneficio habent: ſed etiam ad ſempiternam illam felicitatem, quam Deus diligentibus ſe pręparauit, promerendam atq; cõparandam. Quod tam fuit vniuerſæ Eccleſiæ ſemper notum & exploratum, vt de eo dubitare neminem poſſe, ſancti patres ſemper exiſtimauerint. neq; enim quidquam, eſt ſcripturæ familiarius, quàm bonorum operũ retributionẽ inculcare. quod qui ad iuſti-

iuſtitiam, quæ in ſuo cuiuſque tribuendo cernitur, pertinere negat, retribuendi ſanè vim atque ſignificationẽ prorſus ignorat. neque enim retribui id dici poteſt, quod gratis & nullis antecedentib. meritis tribuitur: quod quidem D. Paulus ſatis aperuit ad Theſſalonicẽſes ſcribens, Nos ipſi (inquit) in vobis gloriamur in Eccleſijs Dei pro patiẽtia veſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis in exemplum iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini. Si tamẽ iuſtũ eſt apud Deũ retribuere retributionem ijs qui vos tribulãt, & vobis qui tribulamini, requiem nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de cœlo, cum angelis virtutis eius. quæ quidẽ ſatis indicãt, non minus ſempiternam felicitatem iuſtorum eſſe pręclaris operibus debitam, quàm æternos cruciatus eorũ ſceleribus, qui non nouerunt Deum, neq; obediunt Euãgelio Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quare idẽ Paulus ſeruos admonet, vt liberaliter dominis ſeruiant, ſcientes quòd à domino ſint retributionẽ hæreditaris accepturi. vox autem Gręca ἀνταπόδοσις, qua Paul. vtitur, mercedem propriè ſignificat, quæ bonis actionibus debetur. Eccleſiaſticus itẽ omnes hortatur, vt iuſtos debitis officijs proſequãtur,

2. The. 1.

Coloſſ. 3.

Eccl. 12.

certiſsimè ſperantes, quòd ampliſsimā ſint retributionem inuéturi, ſi non ab ipſis, certè à domino. Ioannes verò Apoſtolus: Videte (inquit) voſmetipſos ne perdatis, quæ operati eſtis, ſed vt mercedem plenam accipiatis: & Chriſtus Ieſus gaudere omnes, & exultare iubet, qui pro diuini nominis gloria aliquibus ſunt laboribus, atque incommodis agitati, quoniam illorum merces certiſsima ſit in cœlis. quòd ſi ſcripturę ſacræ loca omnia, quæ de iuſtorum mercede agunt, cum Pauli verbis de gratiæ ratione differentis conferamus, perſpicuū ſanè fiet, cœleſtem illam felicitatem, quā iuſtorū retributionem & mercedem ſcriptura vocat, non tam gratis & liberaliter illis à Deo conferri, quàm illorum eſſe operibus debitā: atque ita meriti ratio ſatis conſtare poterit. Paulus enim cùm demonſtrare ſtatuit, Abraham fide fuiſſe iuſtificatum, & non ex operibus, hac vna potiſsimùm id ratione efficit: ei qui operatur, merces non imputatùr ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum: ergo ſi iuſtitia Abrahæ eſſet operum illius merces, debitum ſanè potius, quàm gratia dici debuiſſet. nā mercedis ratio cū gratiæ nomine ex aduerſo pugnat. ſi enim gratia ex operibus, iam quidem non eſt gratia, ſed debitū. Cùm igitur infinita ſint ſcripturæ

Ioan. epiſtol. 2.

Luc. 6.

Rom. 4.

pturæ ſacræ loca,quę ſempiternam felicitatem bonorum operum,& quæ ex charitate proficiſcuntur mercedem vocant,colligitur ſanè non debere illam ſecundum gratiam,ſed ſecundũ debitum imputari. Nam vt merces cum gratiæ ratione pugnat, ita vbi debiti ratio abeſt,merces reperiri nullo modo poteſt. ſi ergo iuſtorum præclaris actionib.aliquid mercedis debetur,eſt certè in illis vera atque integra meriti ratio, quod ſancti patres ita diffiniunt,Eſt libera actio,cui præmiũ debetur.Quare D.Paulus diuinum illud & cœleſte præmiũ ad quod aſpirabat,coronam iuſtitię,hoc eſt,ſibi debitam appellare audet. Bonum (inquit) certamen certaui,curſum conſummaui,fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitię,quã reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex. Quem locũ explicans Primaſius,ſumptis ab Aug.verbis,ait:Quomodo eſſet iſta corona iuſtitiæ, niſi præceſsiſſet gratia,quę iuſtificat impium?quomodo iſta debita redderetur,niſi prius illa gratuita donaretur?qui igitur pijſsimus pater eſt, cùm iuſtificat impiũ, iuſtiſsimum ſe iudicem gerit cùm coronat iuſtum.

2.Tim.4

Primaſ. in 2.epiſ. ad Timo. Aug.l.de gratia et lib.arbit. cap.6.

Quod ſi ad dignitatem filiorum Dei,atque ad diuinũ illũ ſpiritũ,qui in illis habitat,& illos certiores reddit ꝙ ſint filij Dei,

Efficacitas operũ

hominum iuſtorum magis diuina eſt quàm humana.

animum quis aduerteret, mirari certè nullo modo poterit, quod dicamus, illorũ operib. ſempiternæ felicitatis opes deberi. Neque enim operum, quæ à iuſtis & pijs hominibus ſuſcipiuntur, vis & efficacitas tam eſt ex humana infirmitate, quàm ex diuini ſpiritus quo ducuntur virtute metienda. Vt enim opera quæ ſolius naturæ corruptę & deprauatæ adminiculis ſuſcipiũtur, corruptionem illam ſemper redolent, ita & præclaræ actiones ad quas diuinus ſpiritus mentem habitãs incitat & impellit, diuinitatem quandam habeant neceſſe eſt. Quare in illis qui iuſtitiæ aquam biberunt, inquit Chriſtus fieri fontem aquæ ſalientis in vitam æternam. Nam ſi filiorum Dei ſpiritus, cœleſtis eſt & diuinus, egregiæ ſanè actiones, quæ ex illo effluunt & erumpunt, non niſi cœleſtibus & diuinis præmijs poſſunt compẽſari. nã ſi in iuſtis pijſq; hominibus ſolus Chriſtus viuit, ſi illorũ mẽtes is ſolus occupat, ſi voluntatẽ omneſq; actiones ille potiſsimùm moderatur, ſi illius ſpiritu vſq; adeò ducuntur, vt propria vita carere videantur, quid mirũ, ſi ab illis edita opera non tam ipſorum quàm ſpiritus Chriſti eſſe dicantur? atque tantum promereantur, quantum ſpiritus quo ducuntur, dignitas & amplitudo poſtulat? Quod D. Paulus apertè ſignifi-

Gal. 3.

ſignificauit,cùm nos non nothos quidem ſed legitimos Dei filios appellat, atque adeò eos,quibus filiorum hęreditas iure debeatur, Si filii (inquit) & hæredes,hæredes quidem Dei,cohæredes autem Chriſti: filij verò hæreditate ſpoliari ſine iniuria non poſſunt.Cuius cœleſtis hæreditatis pignus vocat idem Paulus Spiritum ſanctum,qui habitat in filijs Dei, in quo (inquit) Chriſto & vos cum audiſſetis verbum veritatis, Euangelium ſalutis veſtræ, in quo & credētes ſignati eſtis ſpiritu promiſsionis ſancto,qui eſt pignus hæreditatis noſtrę in redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius.Neque enim diuinus hic ſpiritus tantummodò teſtimonium reddit ſpiritui ſanctorũ,quòd ſint filij Dei, ſed etiã quòd hæreditas illis,& filiorũ iure,& promiſsionis illis factæ ratione debetur, quã iuſtiſsimus iudex atque veriſsimus dominus exoluet: quarę eundẽ, ſpiritũ promiſsionis vocat: quẽ Pauli locũ enarrãs D.Hieronymus inquit,Latinum interpretem, pro arrabone poſuiſſe pignus,multumq; inter pignus & arrabonẽ intereſſe.nam arrobo (inquit) futuræ emptioni quaſi quoddam teſtimonium & obligamentum datur:pignus verò ſiue ἐνέχυρον pro mutua pecunia oppo-nitur, vt cùm illa reddita fuerit, reddenti

Ro.8.

Epheſ.1.

lib.1.in epiſt.hãc.

debitum pignus à creditore reddatur. Non erat igitur, Kénici, quòd tàm acriter Colonienſib. cum de operibus agis, ſuccenſeres, quòd dixerint, rectè quidem, ſi cum veteribus patrib. loquendũ ſit, dici poſſe, Deum vitam æternã nobis venalẽ propoſuiſſe, cũ videas Hieronymũ affirmantem, vocabulum ἀῤῥαβὼν, quo Paulus vtitur, ad emptionem atq; venditionem propriè pertinere.
Clemens Alex. in parænet. Quinimmo & Clemens Alexandrinus, oẽs ad ſempiternam vitam emendã inuitat & allectat, Ne pigeat (inquit) vel laboraſſe, ſi velitis precioſiſsimã ſalutẽ emere pro theſauro, charitate & fide vitæ. quod quidẽ eſt iuſtum precium, quod libenter Deus accipit. Quòd ſi ſanctorum patrum monimenta euoluamus, facilè videbimus, ita omnibus fuiſſe perſuaſum, iuſtorum opera plurimùm apud Deum promereri: vt de eo dubitare nemo vnquam in animũ induxerit. Origenes enim multis docet, vnicuiq; dũ viuit gratiã donari, pro fidei menſura, & in futuro pro menſura meritorũ. Quid verò
Cypr. l. 3 epiſt. 25. hac de re ſenſerit Diuus martyr Cyprianus, vt plurimis in locis, tũ maximè ad ſanctos quoſdam martyres, qui ad metalli fodinas adacti erant, ſcribẽs, ornatiſsimè, & diuino quodam ſpiritu percitus aperit: An ego (inquit) poſſum tacere, & vocem meã ſilentio premere,

premere, cùm de chariſsimis meis tã multa & glorioſa cognoſcam, quibus vos diuina dignatio honorauit? vt ex vobis pars iã martyrij ſui conſummatione præceſſerit, meritorum ſuorum coronã de domino receptura, pars adhuc in carceris clauſtris, ſiue in metallis & vinculis demoretur, exhibẽs per ipſas ſuppliciorũ moras, corroborãdis fratribus & armandis maiora documenta, ad meritorum titulos ampliores, tormentorũ tarditate proficiens, habitura tot mercedes in cœleſtibus præmijs, quot vincendis numerantur in pœnis? & cùm elegãtiſsima oratione cœleſtis prę mij certam ſpem, meritorumq́ue amplitudinem exornet, vt ſanctorum martyrum dolorem leuare, atque ſuppliciorũ atrocitatem aliqua ex parte lenire poſſet, ſic tandem concludit: Qui nũc vobis dilectiſsimi fratres, conſcientiæ victricis vigor? quæ ſublimitas animi? quæ in ſenſu exultãtia? qui triumphus in pectore? vnumquemq; veſtrûm ſtare ad promiſſum Dei præmiũ, de iudicij die eſſe ſecurũ, ambulare in metallo, captiuo quidẽ corpore, ſed corde regnante? ſcire Chriſtum ſecum eſſe præſentẽ, gaudentem tolerantiâ ſeruorum ſuorum, per veſtigia & vias ſuas ad regna æterna gradientium? Expectatis quotidie læti profectionis veſtræ ſalutarẽ diem,

& iam

& iam iamque de ſæculo receſſuri ad martyrum munera, & domicilia diuina properatis. D. etiã Hilarius, ex Chriſti verbis demonſtrat, non ſolis verbis, ſed de noſtro, hoc eſt, virtutum officijs eſſe vitam æternã promerendam. D. item Ambroſius ad Vercellenſem Eccleſiam ſcribens, plurimis ſcripturę locis atque rationibus eos redarguit, qui exiſtimabant, nullum eſſe ieiunij atq; continentiæ meritum. Qui (inquit) ſunt ij præceptores noui, qui meritum excludant Ieiunij? Non'ne Gentilium vox iſta eſt dicentium, Manducemus & bibamus? quos bene irridet Apoſtolus dicens, Si ſecũdum hominem pugnaui Epheſi ad beſtias, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? Manducemus & bibamus, cras enim moriemur: hoc eſt, quid mihi profuit vſque ad mortem contentio, niſi vt hominem redimerẽ meum. Et paulò inferiùs Epicureorũ diſcipulos eos vocat, qui perire merita virtutum arbitrantur. prætermitto ſanctiſsimum virum Ephrem Syrum, qui caſtitatẽ, continentiam, humilitatem, obediẽtiam, cæteraſque omnes virtutes plumas vocat, quibus ad Deũ mens volat. Quòd ſi Diuũ Auguſtinum, qui ea, quæ ad iuſtificationẽ attinent, cæteris omnibus & vberiùs & feliciùs explicauit, cõſulas, facilè videbis, nulla de

Hilar. in Mat. can. 6.
Amb. l. 6 epiſt. 82.

la de re crebrius, quàm de bonorum operum meritis facere mentionem. Poſt hanc vitam (inquit) merces perficiens redditur, ſed eis tãtum, à quibus in hac vita eiuſdem mercedis meritum comparatur. Non enim ad ſaturitatem iuſtitiæ cum hinc exierit, quiſquã perueniet, niſi ad eam cùm hic eſt, eſuriendo & ſitiendo cucurrerit. Et alibi, multis contendit, diuinæ iuſtitię valde illũ iniurioſum eſſe, qui optat, vt vita æterna quã virtutũ præmium ſacræ literæ ponunt, antecedat merita. Et Valentiniano ſcribẽs, oſtendenſq; iuſtitiam à nemine poſſe promereri, ait, Ne quiſquã dicat, meritis operũ ſuorum, vel meritis fidei ſuæ, ſibi traditam eſſe Dei gratiam, & putetur verũ eſſe quod illi hæretici dicunt, gratiam Dei ſecundum merita noſtra dari, quod omnino falſum eſt, non quia nullum eſt meritum vel bonum piorum, vel malum impiorũ, alioqui quomodo iudicabit Deus hunc mundum? ſed miſericordia & gratia Dei cõuertit hominẽ, de qua Pſalmus dicit, Deus meus miſericordia eius pręueniet me, vt iuſtificetur impius: hoc eſt, ex impio fiat iuſtus, & incipiat habere meritum bonum, quod Deus coronabit quando iudicabitur mundus. Et in epiſtola ad Syxtum presbyterum ait, Quę igitur ſua merita iactaturus eſt liberatus, cui

Aug. lib. de perf. iuſt.

Aug. De moribus eccleſ catho. lib. 1. cap. 25

Augu. epiſt. 46.

Aug. epi. 105.

tus, cui ſi digna ſuis meritis redderētur, nō eſſet niſi dānatus? Nulláne igitur ſunt merita iuſtorum? ſunt planè, ſed non vt iuſti fierent. quæ ſatis indicant, quomodo intelligenda ſit ſententia ab eodem Aug. frequētiſsimè repetita: Dona ſua coronat Deus, non merita noſtra: haud quidem quòd iuſtorum merita contemnat, quæ toties commēdauit, ſed vt doceat, merita non tam nobis, hoc eſt naturæ noſtræ viribus, quàm diuino eſſe beneficio aſcribenda. Cùm enim iuſtitia, quæ nobis à Deo gratis tribuitur, meriti ſit veluti radix, neque iuſti poſsint preclarum aliquod ac meritoriū, opus niſi peculiari Dei gratia illos inducēte, ſuſcipere, quam ideò cooperantē Theologi appellàrunt, perſpicuum ſanè fit, Deum nō tam merita noſtra, quàm dona ſua coronare. quippe quia oīa noſtra merita, ipſius ſunt dona. quæ tamen noſtra merita dicuntur, quia liberè & ſponte illas actiones ſuſcipimus, quib. apud Deum promeremur. quod

Aug. l. de gratia et libe. arb. D. Aug. ſatis aperuit, cùm verſuta illa, ac callida Pelagianorum verba, ęternā vitam ſcilicet meritis noſtris præcedentibus dari, explicat, Reſpondendum, inquit, eſt his: ſi enim merita noſtra ſic intelligerent, vt etiā ipſa dona Dei eſſe cognoſcerent, non eſſet reprobanda iſta ſentētia: quoniā verò me-

rita

rita humana ſic prædicant, vt ea ex ſemetipſo habere hominem dicãt, prorſus rectiſsimè reſpondet Apoſtolus: Quis enim te diſcernit? quid autem habes, quod non accepiſti? Si autẽ accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? prorſus talia cogitanti, ueriſſimè dicitur: Dona ſua coronat Deus, non merita tua, ſi tibi à te ipſo, non ab illo ſunt merita tua. hęc enim ſi talia ſunt, mala ſunt. quę autem mala ſunt, non coronat Deus: ſi autem bona ſunt, Dei dona ſunt. 1. Cor. 4.

At inquis, *Paulus expreſsis uerbis dicit, iuſtitiam legis eſſe, qui fecerit ea homo, uiuet in illis. et rurſus c. 5. Si ex lege iuſtificatio, hoc eſt, ex illo pacto, qui fecerit hæc, uiuet in eis. euacuati eſtis à Chriſto, à gratia excidiſtis.* aliaque eiuſmodi quàm plurima infarcis, quę ſatis indicant, te non tã cauſæ patrocinari, quàm imperitis hominib. veritatis quadã ſpecie imponere voluiſſe. Ne verò fruſtrà tẽpus inſumatur, ſatis abundè explicauimus, D. Paulũ ea appellare opera legis, quę cũ nõ ex fide ꝑficiſcantur, externũ tamen quoddã virtutis ſpecimẽ habent, quod D. Paul. eadẽ in epiſtola ſatis ſignificauit, cùm legẽ dixit, non eſſe ex fide: hoc eſt, opera à lege præſcripta, quatenus legis ſunt, non oriri ex fide. vnde fit, vt vitam æternam, quæ non niſi fide & ſingulari charitate exornatis exhibetur, ad Gal. 3.

prome-

promereri nullo modo poſsint. Ne tamen
omni prorſus præmio deſtituta eſſe videan
Leu. 18. tur, Moſis illa verba adiungit, Qui fecerit
ea homo, viuet in eis: hoc eſt, ſupplicia le-
gis violatoribus conſtituta effugiet. Quod
Gala. 5. verò attinet ad locum alium Pauli, Si ex le-
ge iuſtificatio, euacuati eſtis à Chriſto. ma-
gna mihi quidem, Kemnici, iocandi occa-
ſio oblata abs te erat, ſi de re tam ſeria ioca-
ri liceret. Ita enim, Paulo inuito, ipſius ſen-
tentiam inuertis, atque extranea quadam
interpretatione corrumpis, vt illam ſom-
niaſſe magis quàm meditatus fuiſſe videa-
ris. Quid enim magis extraneũ eſſe poteſt,
quàm ea, quæ de Moſaicæ legis præceptis
quàm apertiſsimè dicta ſunt, de neſcio qua
promiſsione, in qua cauſæ quaſi arcem col-
locaſti, interpretari? Audi, quęſo, Pauli ver-
ba, quæ te fortè à tam graui ſomno nunc
tandem excitabunt; State, inquit, & nolite
iterum iugo ſeruitutis contineri. Ecce ego
Gal. 5. Paulus dico vobis, quoniam ſi circuncida-
mini, Chriſtus vobis nihil proderit. Teſti-
ficor autem rurſus omni homini circunci-
denti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ le-
gis faciendæ. Animum, quæſo, diligenter
aduerte, de quibus legis operib⁹ Paulus ver
ba faciat. Euacuati, inquit, eſtis à Chriſto,
qui in lege iuſtificamini, à gratia excid. ſtis:
hoc

hoc eſt, illis qui in circunciſione & legis ceremonijs iuſtitiam quęrunt, prodeſſe Chriſtus nihil poteſt, cuius mox rationem adiũxit, Nos enim ſpiritu & fide iuſtitiam expectamus: nam in Chriſto Ieſu, neque circunciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per charitatem operatur. Hoc eſt, nos qui Chriſtianum nomen verè & ſincerè profitemur, legis ſpiritu magis, quàm intermortua litera ducti, ſperamus iuſtificari per fidem, cuius ſignum gerebat circunciſio. Certò enim ſcimus, in Chriſto Ieſu neque pelliculę illius abciſionem religioſam eſſe, neque præputium profanum dici poſſe, apud quem ſola fides, quæ ardentis charitatis facibus incitata, virtutum præclara opera edit, plurimùm valet.

Obijcit demũ Kemnicius illa Iſaiæ verba, Omnes iuſtitiæ noſtræ ſunt veluti pannus menſtruatæ, quibus cùm exiſtimet ſignificari, nullum eſſe virtutis opus quod nõ ſit aliqua turpitudinis labe reſperſum, concludit: Nihil noſtra opera apud iuſtiſsimũ Deum promereri, qui omnes iniquitates ſummo odio proſequitur. quod argumentum tanti facit Caluinus, vt eo potiſsimũ omnem ſe meriti vim deieciſſe atque labefactaſſe arbitretur. Quocirca ad orationis Iſaiæ ſeriem animum aduertamus, quæ om- Iſai. 64.

nibus nos his anguſtijs liberabit. Is igitur ornatiſsima mœſtiſsimaq; oratiõe populi Iſraëlitici calamitates & miſerias lamentat, quas eò maiorẽ ſibi triſtitiam & mœrorẽ af ferre ait, quia ex populi ſui infinitis ſceleribus occaſionem habuiſſe videantur, atque ideò diuinam clementiam precatur, ne eos diutius in errore verſari ſinat, neque eorum animos contra ſpiritum obdurari permittãt, ſed illos molliat atque leniat, in viamq́ue legis ſuæ reuocet, vt tandem Dei timore coërciti, ſãctiſsimi ſpiritus imperiũ ſequantur, cœleſteq́ue numen omni mente colant & venerentur, Quare (inquit) errare nos feciſti domine de vijs tuis, induraſti cor noſtrum ne timeremus te? conuertere propter ſeruos tuos tribus hęreditatis tuæ. quia verò ſatis intelligit, hoc tantũ Dei beneficium, non niſi per chriſtum poſſe mortalibus contingere, ipſius aduentum omni animi contentione deprecatur: vtinã (inquit) cœlum diſcinderes, atque te dimitteres in terras, numenq́; tuũ cõfeſtim apparẽret; mentesq; vt olim in cõſpectu tuo magno quodam motu concuſsi diffluerent, atque vt ſubiectis ignibus omnia colliquefacta labũtur, & aquæ vehementius efferueſcentes effunduntur, ita totius Orbis terrarum principes furẽter agitati, flãmarumque

queincendio corruerent, vt hoſtes nominis tui vim tuam atque potentiam cernerent,& gentes in conſpectu tuo contremiſcerent. Quanta verò ſit iuſtorum hominũ & qui cum aduentante Chriſto arctiſsimo ſunt amore copulati, beatitas & amplitudo, mox explicat, A ſæculo, inquit, non audierunt, neq; auribus perceperunt, oculus nõ vidit, Deus abſque te, quæ pparaſti expectã tibus te. illis enim in votis atque precibus ſẽper occurriſti, vſq; adeò, vt nos etiam qui infinitis ſumus ſceleribus commaculati, in eorum patrocinio certum perfugium haberemus, quippe qui nobis à Deo miſericordiam & ſcelerum veniam impetrare ſoliti erant. At nunc facti ſumus vt immundi omnes nos, & quaſi veſtis lacera & ſordida omnes iuſtitiæ noſtræ: vnde fuit vt quaſi folium vniuerſi ceciderimus, & iniquitates noſtræ nos tanquàm ventus ſublatos diſpellant. illud verò ad miſeriæ noſtræ cumulum acceſsit, quòd non ſit qui inuocet nomen tuum, & qui apud te tantũ nunc gratia valeat, vt conſurgere poſsit & tenere te, hoc eſt, vt tibi, quemadmodum olim homines ſanctiſsimi faciebãt, vim precibus intentare poſsint. Hæc, Kemnici, eſt vera & germana Iſaiæ ſententia, quam eò fuſius fortaſſe quàm par erat, explicaui, vt videas

quanto in errore tu, tuiq́; præceptores verſentur, qui omnibus hominibus etiam ſanctiſsimis verba illa accommodant, quæ de filijs Iſraël idololatris, atque infinitis ſceleribus inquinatis dicta ſũt. Cùm præſertim propheta eodem rationis contextu, iuſtorum dignitatem atque gloriam mirum in modum exornet & illuſtret, atque ita amplificet, vt afferat, poſſe illos Deo vim precibus inferre, alijsq́ue miſericordiam facilè implorare. Non inficior tamen quin ſi iuſtorum opera non modò cum diuina iuſtitia, ſed etiam cum beatorum ſanctitate, qui iam ſunt iuſtitiæ perfectionem conſecuti, conferantur, ſint veluti veſtes laceræ, atque ſordibus reſperſæ: inde tamen non fit, nullum poſſe in hac vita iuſtorum præclarum opus reperiri, quod omni culpa vacare videatur.

De Fide.

GRauis ſanè atque perdifficilis quæſtio eſt, de fide & operibus, & in qua explicãda pręclara ingenia magna cũ laude incubuerũt, his præſertim temporibus, in quibus ita eſt à fidei proditoribus obſcurata, difficultatibusq́ue inuoluta, vt pro fide perfidiam voluiſſe nobis obtrudere videantur.

Quo-

Quoniam verò ſolùm inſtitui Colonienſium cenſuram à Kemnicij calumnijs vindicare,ea autem quæ ab illo hic inconſideratè,ne dicam impiè & temerariè dicuntur, magna ex parte ſunt à nobis cum de iuſtificatione egimus,profligata, breuius omnes de fide controuerſias, quàm ſoleo,perſtringã. Kẽnicio tamẽ nõ poſsũ nõ prĩcipiò gratulari,quòd veterem Eccleſię fidem,quam Lutherus prorſus abiecit,ipſe aliqua ex parte retinuiſſe præſeferat.Nam multis cõtendit,ſe non nudæ & ocioſæ fidei tribuere iuſtificationem, ſed illi quæ per charitatem operatur,atque adeò confitetur,intermortuam fidem & dilectionis pœnitentiæque expertem,non eſſe illam quam Paulus iuſtificantem vocat,&cum de operibus agit,nihil ſibi,ſuisq́;eſſe antiquius affirmat,quàm vniuerſæ plebi charitatis & officiorum neceſsitatem demonſtrare,atque ad eorũ ſtudia modis omnibus illam incitare, in eoq́; potiſsimùm à nobis diſſẽtire innuit, quòd nos iuſtorum præclara opera plurimũ promereri credamus,ipſi verò contrà,leuia illa eſſe, inania & quibus nihil prorſus apud Deum promereri poſsimus, indicẽt. quod quantum cum ſacris literis & diuina bonitate pugnet, ſatis (vt puto) demonſtrauimus.Quid autem Kemnicius, eiusq́ue complices

plices de bonorum operum neceſsitate po pulum doceant, ignoro quidem, attamen quantum egregijs ipſi perſuaſionibus profecerint, ſatis Hieronymus Mentzelius nō ignobilis inter eos auctor his verbis docuit; Poſtquã per ſanctum Euangeliũ à Papę tyrannide & poteſtate liberati ſunt (Germanos intelligit) & aſſueuerunt homines illius cõſtitutiones reijcere, progrediuntur vlteriùs, & volũt, eandem conſuetudinem in alijs quoq; rebus omnibus, ſiue ſint bonæ, ſiue malę, retinere; volũt eſſe liberi, nec à quoquã prohiberi, quò minus arbitratu ſuo viuant, haud aliter quàm ſi Euangelium eſſet talis doctrina, quod vnicuiq; concedat poteſtatem faciendi quod illi placet, quæ nullum ordinem, nec vllam diſciplinam ferre poſsit: quòd ſi quis eis reſiſtere fuerit auſus, eò veniunt audaciæ, vt nō ſolùm odia ſuſcipiãt erga ſuos prædicatores, & eos contumelijs afficiant, ſed etiã pro virili ſua tyrannicè inſectentur. At ſi quē volunt ordinem prædicatores inſtituere, ſtatim vim eſſe dicunt minimè Chriſtianam, & nouationem quandam, & introductionem veteris Papatus, per quam prædicatores propriam ſuam poteſtatem & dominationem in commiſſum ſibi gregem ſtabilire velint. Qui ſi pergant vrgere, quæ ſanctè conſti-

Hierony Mẽtzel. lib. de Paſtoribus.

Quē fructum Lutheri doctrina attulerit ex eorundem teſtimonio.

conſtituerunt,non ſolùm conuicijs affici-untur,verùmetiam ad extremum expellun tur. Neque diſsimilia queritur Ioannes Spangembergius.nam inter maxima à Luthero accepta beneficia numerans, quòd Romani Pontificis, hoc eſt Eccleſiæ,iugũ ab eorum ceruicibus deieciſſet, quẽ ex tãto illo beneficio fructũ perceperint,his verbis edocet.Vetus prouerbiũ,& à multis docto ribus repetitum,quòd poſt reuelationẽ Antichriſti,tam erũt homines feri, quòd iam deinceps nolent Deũ agnoſcere, nec vllam illius rationem habere,ſed iuxta ſuam quiſque volũtatem faciet quidquid Diabolus & caro ſuaſerit.hoc tempus iam (inquit)cõplectum videmus.poſtquam enim admirabili quadam & ſingulari Dei gratia,Antichriſtianiſmi ſiue Papatus deceptiones manifeſtæ ſunt, incipiunt iam homines nihil ampliùs credere. Et poſtquàm à vinculis Papatus ſe liberos eſſe vident, volũt etiam eſſe liberi ab Euangelio & pręceptis Dei,& volũt vt deinceps rectum ſit ac iuſtũ quidquid vnicuique viſum fuerit.Sed iam, Kẽnici, aduerte quantus ſit furor atque inſania,eum Antichriſtũ appellare,cuius leges quàm diutiſsimè Germaniam in fide atque officio continere potuerunt, & quas çùm primùm conuulſit & conculcauit,

Pontificiam auctoritatem contempſit, obedientiam abiecit, paternumq́ue iugum repulit, ad omnia ſcelera tetraq́ue facinora fores patefecit. Nec plebs fidē diutius tueri, pietatem conſeruare, officiumq́ue colere potuit, nihilq́ue fuit quod illius furorē cohibere potuerit, quo min' effrenata quadam licentia, & præcipiti audacia in omne vitiorum genus raperetur. quę ſatis magno argumento ſunt, ita eſſe Romani Pontificis auctoritatem cum vera fide & pietate coniunctam, vt nemo illius proditor eſſe poſsit, quin huius ſit etiā nefarius ac ſacrilegus deſertor. Cùm igitur inſana illa & temeraria Lutheri tui in nuda fide confidentia, tantas turbas in Germania concitauerit, & veſtrum permulti tantæ inſaniæ debitas pœnas luerint, non miror ſi veſtro periculo docti, alienoq́ue malo admoniti, charitatis, modeſtiæ, temperantiæ, omniumq́; bonorum operum neceſſitatem, tanquàm iuſtificationi atque ſaluti neceſſaria officia veſtris perſuadeatis, quibus rebus non magis illorum ſaluti quàm vitæ veſtræ conſultum iri putatis: ſed quacunque tandem id ratione inducti agnoſcatis, vobis gratulor, & nobis gaudeo. Nam ſiue per occaſiōem,
Philip. 1. ſiue per veritatetem Chriſtus annuntietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo, & ſpero
breui

breui vos ad Romanam Eccleſiā, communem Chriſtianorum omnium matrem redituros, atque id ipſum nos omnes eſſe dicturos.

Sed quando de bonorum operum ad iuſtificationem neceſsitate nihil te dubitare aſſeris, *queſtionis ſtatum*, inquis, *eſſe, An fides iuſtificet propter opera, quæ parit? an uerò propter Chriſtum, quem apprehendit, qui factus eſt, nobis à Deo iuſtitia.* quæ magnam præſeferunt cōiecturam, haud te percipere, qua ratione fides iuſtificare dicatur. nam cùm ipſa nō ſit cauſa efficiens iuſtitiam, quæ ſola eſt diuina miſericordia; nec meritoria, quæ ſolùm Chriſto competit, qui non alia de cauſa noſtra dicitur iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio, quàm quia ea omnia nobis abunde promeruit (vt apertè demonſtrauimus) nec item forma ſit illa, quæ cùm mentem informat iuſti dicimur; colligitur ſanè, ideò iuſtificandi vim fidei in ſacris literis tribui, quia iuſtitiam neceſſariò præit & præcurrit, atque animum ad iuſtitiam accipiendā præparat & præmunit. nam ſine fide impoſſibile eſt placere Deo; atque adeò quamcūque tu tandem iuſtificandi rationem fingas, ſiue fictitiam illam & imputatiuam, quam profligauimus, ſiue veram atque expreſſam, nullam certè aliam ad iuſtifican-

dum vim fides habet, quàm animum præparare, ne iuſtitię ſit prorſus indign', quod explicatiſsimè Theologi ſcholaſtici dixerunt, Tenere ſe ſcilicet fidem ex parte noſtra, vt iuſtitia exornari poſsimus. cùm igitur ex impijs iuſti efficimur, Chriſtus mentium ſanctificator non quidem ſola fide, ſed ſpe atque charitate appræhenditur. fide enim credimus in eo vno vitam noſtram atq; ſalutem poſitam eſſe: ſpe excitamur, vt Chriſti nos bonitate atque meritis vitã ſanitatemq́ue recuperaturos eſſe ſperemus. Charitate incẽdimur, illumq́; omni ſtudio atq; amore proſequimur, quem iuſtitiæ ac bonorũ omnium fontem eſſe intelligimus q́ amoris vis in animis noſtris magnũ certè in ea ſcelera odium, quibus diuinam indignationem prouocauimus, filium Dei conculcauimus, atque ſpiritum gratiæ con contumelia affecimus, cõcitare ſolet. Quare impius fide iuſtificari ideò dicitur, quia fides initium ac fundamentum eſt iuſtifica tionis, atq; ad ſpem & charitatẽ fores quodammodo aperit, quę opera ſunt ad iuſtitiã comparandam neceſſaria, & quibus chriſtũ perfectè appræhendimus. Non igitur inficiamur, omnes iuſtificari per Chriſtũ mente appræhenſum, aſſerimus tamen, neminem rationis ac conſilij compotem iuſtificari,

ficari,ni Chriſtum fide, ſpe,ac charitate ſimul appræhendat,quibus animus cumulatè ad iuſtitiam præparatur. quod Paulus in epiſtola,quam ad Hebræos ſcripſit, ſatis aperuit, cùm fidei dignitatem commendãs atque exaggerans, illi plurimorum iuſtificationem tribuit, non ob Chriſtum ſolo intellectu qui fidei ſedes eſt, appræhenſũ, ſed qui ad ſpei & charitatis egregia opera illos viros præclaros incitabat. Noë inquit, reſponſo accepto de ijs quæ adhuc non videbantur,metuens,aptauit arcam in ſalutẽ domus ſuæ;per quam damnauit mundum, & iuſtitiæ,quæ per fidem eſt,hæres eſt inſtitutus. An exiſtimas,quòd niſi Noah fidei quam diuinis verbis habuit, certam ſpem obedientiamq́ue adiunxiſſet,iuſtitiæ, quæ per fidem eſt,hæres vnquam inſtitueretur? ſed quia fides quam diuinis verbis habuit, illum in certiſsimam ſalutis ſpem adduxit, atq; Dei, qui eius ſalutem tã ſtudioſè curabat,amore inflammauit, fide iuſtificatus dicitur,quod paulò poſt magis idem Paulus aperit:Deficiet,inquit,me tempus enarrantem de Gedeone,Barac,Samſon,Iephte,Dauid,Samuel,& Prophetis, qui per fidem vicerunt regna,operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſsiões, obturauerũt ora leonũ,extinxerũt impetum ignis,effugauerũt aciem *Heb.11.*

aciem

aciem gladij, conualuerunt de infirmitate fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum. Qui ideò hæc tam præclara faci nora per fidem prẹſtitiſſe dicuntur, quia nõ niſi fide ducti & incitati, ad omnia ſe chari tatis officia adiunxerunt. Colonienſes verò, haud quidem arbitrantur, præclaris hiſce operibus impios iuſtitiam promereri, vt tu temerè calumniaris, quam gratis nobis à Deo conferri cum Paulo ſæpiùs confitentur, ſed quemadmodum tu fidem, quẹ iuſti tiam neceſſariò præit & præcurrit, non qui dem iuſtitiam promereri (neque enim iam eſſet gratia) ſed animum ad eam ſuſcipiendam præparare arbitraris, ita illi cùm ſpei & charitatis actiones cum fide colligandas eſſe dicunt, non quidem meriti aliquã vim conſtituunt, ſed ad animum prẹparandum & præfulciendum neceſſarias eſſe, ſacrarum literarum teſtimonijs edocti affirmant.

Quid horum verò in hac animi præpara tione primas partes obtineat, etiam inter catholicos non ſatis conſtat, dùm quidam fidei, alij verò charitati ac pœnitentiæ, quæ ex charitate oritur, primas deferunt: ipſe verò etſi fidem, iuſtitiẹ eſſe quaſi fundamẽ tum agnoſcam, & ex ea egregios omnes animi motus ortum ducere non ignorem, princi-

principem tamen locum charitati ſemper defero, quę & ad Deum mentium iuſtificatorem, & ad ipſam iuſtitię formam propiùs accedit. quare D. Paulus apertè charitatem fidei præfert, cùm ſine charitate, quæ Euangelij ſummam continet, fidem nihil prodeſſe aſſerit. Cum qua ſi coniuncta ſit & copulata, mentem ſanè mirabiliter illuſtrat, & exornat. Quòd ſi ad rerum naturam animũ aduertamus, facilè videbimus, ea ad quidpiam efficiendum potiſsimum valere, quæ ad illud augendum plus virium momentique habẽt. cũ igitur iuſtitiã augere atq; amplificare nullę res magis, q̃ charitatis officia poſsĩt, colligitĩ ſanè neceſſariò, ea in animo ad iuſtitiam pręparando principem locum obtinere: quæ tamen non de charitatis habitu, ſed de actionibus intelligenda ſunt.

In tertio Axiomate illud ſolùm adnotabo, quàm vafrè & veteratoriè Kemnicius aſſerat, Colonienſes arbitrari, *Obiectum fidei iuſtificantis, non eſſe promiſsionem miſericordiæ in Chriſto mediatore, ſed uerſari in omnibus illis, quæ à* Deo *Eccleſiæ in uerbo reuelata ſunt.* qui tamen eo in loco, quem ipſe calumniandum ſuſcepit, reprehendunt Mõhemium, quòd Caluini impietatibus delibutus, doceat, nos ea tantùm credere quæ ad promiſsionẽ ſpectant, non autem illa quæ minas inducunt,

cunt,

cunt,multisq́; demonſtrãt, fidem illam ex qua fideles nominamur,in omnibus verſari,quæ à Deo Eccleſię ſuæ per ſcripturas,ſiue per traditionem,indicata ſunt. Neque tamen inficiantur,cum iuſtificamur,fidem
Rom.2. potiſsimùm in ſalutis noſtrę auctorem at-
act.10. que cõſummatorem Ieſum reſpicere,quippe cuius meritis innixi, ſalutẽ,iuſtitiamq́; ſperamus. iuſtitia enim Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes,qui credunt in eum. Cui(vt D. Petrus ait)omnes Prophetę teſtimonium perhibẽt,remiſsionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum.

Quatuor vltimis Axiomatibus Kemnicius tanta procacitate in Colonienſes inuehitur,quòd affirment,fidem in vniuerſalibus tantùm pronunciatis verſari,vt ſcurram conſultò agere videatur. quæ verba qua ſolet ſinceritate in hunc modum interpretetur, *Ieſuitæ aſſerunt,fidem meam non debere inChriſto hoc quærere,ut ego ſaluer,ſed debere cõtentam eſſe generali aſſenſione, Certam eſſe hãc ſententiã,Qui crediderit ſaluus erit.* quæ omnia eò tendũt,vt omnes cum Luthero & Caluino certò credant ſecumq́; ſtatuant,iuſtitiã ſe per fidem fuiſſe conſecutōs. quam inſanam temeritatem cum refellunt Colonienſes, multis ac magnis argumentis oſtendunt,

dunt,fidem non ſpectare priuatas hominũ actiones,ſed de vniuerſalibus tamen rebus agere. Euangelica enim doctrina docet, eos qui ſincera fide & ardenti charitate Deũ proſequuntur, iuſtitię ornamentis illuſtrari, minimè tamen aſſerit,an ipſe ea omnia habeam quæ ad iuſtitiam comparandam ſunt neceſſaria.Edocet fides, me in nullo alio ſalutẽ quærere,aut ab alio quàm à Chriſto iuſtitiam ſperare poſſe, atque adeò vt tuis verbis Kemnici vtar, docet, fidem meam potiſsimùm debere in Chriſto quærere vt ego ſaluer.ſed an eam operam ad iuſtitiam conſequendam quam oportebat, adhibuerim,ex fide non accepimus. Nam etſi iuſtitiam nemo vllis officijs promereri poſsit,ijs tamẽ ſolùm à Deo tribui qui pœnitentię ſe ac charitatis actionibus ad illam ſuſcipiendam præparârunt,abundè demonſtrauimus.Quare cùm fidei teſtimonio nõ conſtet, an ea omnia quis præſtiterit, quæ ſunt ad iuſtitiam comparandam neceſſaria, præclarè quidem à Colonienſibus dictum eſt, fidem in ſingulis hominum iuſtitijs minimè verſari, quod & tu,ſi modò tibi conſtas,confitearis neceſſe eſt. neque enim ita nudę fidei iuſtificationem tribuis, vt illam omnibus eſſe officijs ſpoliatam velis, quinimmo hypocritam illam fidem appellas

pellas quę pœnitētia caret, neque ad iuſtificationem quidquam valere arbitraris. Sed agedum videamus ex quo ſcripturæ loco conſtet, tuam fidem cum pœnitentia coniunctam eſſe, aut hanc quam tu pœnitentiam ducis, veram eſſe, neq; quidquam hypocriſis ac fallaciæ coniunctum habere? quòd ſi aliqua offendiſti ſcripturæ ſacrę arcana myſteria, quæ Catholicam eccleſiam de tua, aut Caluini vera pœnitentia certiorem facere poſsint, nobis commōſtra, nam & vobis gratulabitur, & confitebimur vos verè iuſtos eſſe. de me id certè teſtari poſſum, quòd certiſsimè credo, & nulla ratione dubito, mihi ad iuſtitiam aditum patêre ſi ſincera fide, veraque pœnitentia ad diuinę gratiæ thronum acceſſero. Sed an id verè ac integrè aliquando pręſtiterim, conſtare mihi certè nunquam potuit, neque alicui conſtabit vnquam, niſi ſingulari Dei beneficio illi fuerit diuinitùs reuelatum. At cum Philippo inquies, fidei tantam vim eſſe vt ſi qua pœnitentiæ defuerint, ea ipſa abundè ſuppleat. An'non vides, id nihil eſſe aliud quàm pœnitentiæ neceſsitatem eludere, & ſoli fidei, quam tu ipſe informem & hypocritam vocas, iuſtificationem tribuere? Nam ſi fides quod pœnitentię defuit, ſupplet, ergo ipſa ſola etiā pœnitentiæ expers

expers iuſtificat. ſin verò pœnitētia ſemper eſt apprimè neceſſaria, vt & tu ipſe fateris & ex ſacris literis demonſtrauimus, aut certè pœnitentiã nos veram habere cõſtet neceſſe eſt, aut nũquã iuſtitia nos eſſe exornatos perſpicuum eſſe poteſt.

Quòd ſi ad peccatorum varietates atque diſsimilitudines animũ aduertas, id clarius perſpicere poteris; neque. n. inficiari potes, aliqua eſſe peccata; ipſis etiam peccatoribus vſq; adeò occulta, vt illa internoſcere nullo modo poſsint, vt quę ex pingui quadam ignoratione procedunt. Quare & D. Paulus ait, ſe fuiſſe miſericordiam conſecutum, quoniam per ſummam ignorantiam Dei eccleſiam tam fuerat acriter inſectatus. à quo quidem ſcelere ſe libentiſsimè abſtinuiſſet, ſi in Chriſti cogitationẽ aliqua ex parte veniſſet. quinimmo neque negare ipſe potes ignorationem ipſam quandoque ſummũ ſcelus eſſe. niſi fortè Anabaptiſtarum, Cœleſtium Prophetarũ, Præmonſtratenſium, atque ſimiliũ monſtrorum impietates omni culpa vacare arbitraris, quia falſa quadã perſuaſione decepti, inſciēter peccãt. quare Dauid ſanctiſsimus humani cordis tenebras, & quaſi latibula ad quę nemo penetrare niſi Deus poteſt, veritus, diuinũ numē precatur, vt ſibi occulta & abſcõdita

I. ad Timo. I.

Pſal. 50.

ſcelera cōdonaret. quòd ſi ex Anabaptiſtis, Catharis, Arrianis, atque ex ijs demum, qui abditis hiſce ſceleribus inquinati ſunt aliquis, Chriſtum mediatorem Dei & hominum fide apprehenderit, & certò ſibi perſuaſerit iuſtificatum ſe eſſe, putas'ne tātam eſſe fidei huius vim, vt omnes illius impietates cōtegantur, neque illi aliqua ex parte imputentur, vſq; adeò vt credere teneatur, ſe iuſtum eſſe? quod ſi ita rem ſe habere exiſtimas, quid eſt, quòd tantopere in religionis noſtrę myſterijs confirmādis digladiamur? ſi vnica hæc iuſtitiæ perſuaſio omnia crimina delet, & omnem fidei virtutumq́; iacturam reſarcire facilè poteſt, hanc iuſtificationis rationē mortalibus omnibus perſuadeamus, reliqua verò cuiuſque iudicio, libidini, atque voluntati relinquamus. Si verò hęc vel cogitare impiū eſt, nemo certè ſine maxima temeritate ſibi ſalutem certò polliceri, aut tanquàm fidei dogma minimè dubium credere poteſt, iam ſe eſſe iuſtificatum, cùm ſcire nemo poſsit, an aliquo ſit crimine implicatus, cuius nulla ſit ratione conſcius. Quare neque D. Paulus iuſtū
1.Cor. 4. ſe ducebat, etſi nullius criminis conſcientiâ eſſet conuictus, quippe qui nouerat diuinū iudicium à noſtro tam eſſe diſiunctū, vt multa nefaria crimina admittamus, quæ omni

omni culpa vacare ducimus. quòd ſi vobis rationẽ aliquam antiquus ille ſerpẽs nuper demonſtrauit, qua altiſsimo ſimillimi effe cti, ita cordis veſtri receſſus introſpiciatis, vt nulla vos crimina latêre poſsint, nihil mirum ſi iuſtitiæ etiam ornamenta explorata vobis eſſe poſsint. ſed ſi multa veſtrã, vt aliorum hominum, cognitionem effugiunt, hæc ſanè veſtra confidentia temeritati quidem potiùs, quàm fidei aſſcribenda eſt: niſi fortè cum Bucero, ridiculè magis, quàm acutè reſpondeas, fide tum hominẽ certum reddi, quòd iuſtitiæ ſit luminibus illuſtratus, quãdo Spiritus ſanctus id intus in animo teſtatur: quod nemo vnquam dubitauit. Nam cùm Spiritus ſanctus neq; falli, neque fallere poſsit, ſi cõſtiterit, aliquid eſſe Spiritus ſancti teſtimonio firmatũ, tam eſt certò credẽdum, quàm reliqua fidei myſteria. illud tamen in quęſtione verſatur, an ſcilicet conſtare certò poſsit, illam quam multi ſentiunt mentis teſtificationem, eſſe Spiritus ſancti voces. atqui affirmamus id conſtare nemini ſine peculiari reuelatione poſſe. Non negamus tamen, plurimas eſſe coniecturas, plurimaq; argumenta, quibus ſine temeritatis nota perſuadere ſibi quis poſsit, Deo ſe gratũ eſſe. Pernegamus tamẽ cum Cõcilio Tridẽtino, euidẽter id alicui *Conciliũ*

Trid.ſeß. cõſtare, aut fidei teſtimonio ſciri ab aliquo
6.ſub Pau poſſe, niſi peculiari Dei reuelatione fuerit
lo 3.c.9. certior factus: Nã ſicut (inquit) nemo pius
de Dei miſericordia, de Chriſti merito, deque ſacramentorum virtute & efficacia dubitare debet, ſic quilibet dùm ſe ipſum, ſuã propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere poteſt, cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutũ. Quod Diuus Hieronymus ſæpiùs inculcat, cùm Prophetæ ſcelerum veniam cum aliqua dubitationis
Dan.4. nota pollicentur. vt apud Danielẽ: Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum: forſitan ignoſcet
Ioel.2. dominus delictis tuis. & apud Ioëlẽ: Quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem? ex quibus colligit Hieronymus, ſummæ illos temeritatis reos eſſe, qui confidenter veniã pollicentur peccantibus. quę loquendi forma cùm ſit diuinis ſcripturis vſitatiſſima, dementiſſima ac planè Phariſaica temeritas eſt, vt nobis eam ſalutem certò polliceamur, de qua Spiritus
Prou.28. ſanctus dubios nos eſſe voluit. Quare Solomon poſtquam pœnitentes miſericordiæ ſpe erigit atque recreat, beatos illos dicit, qui ſemper ſunt pauidi, neque vnquam ſecurita-

curitatis confidētia ſibi ad flagitia aditum aperiunt.

Quòd ſi ad ſanctorum patrum monimēta, vnde diſciplinæ integritas & fidei certiſſima regula petenda eſt, animum aduertamus, facilè intelligemus, perſuaſionem eſſe minimè Chriſtianam, ſibi de conſecuta iuſtitia blandiri. D. enim martyr Cyprianus, ita nos vitam inſtituere docet, Nemo (inquit) ſic ſibi blandiatur de puro & immaculato corde, vt innocentia ſua fretus medicinam non putet eſſe adhibendam vulneribus, cùm ſcriptum ſit: Quis gloriabitur caſtū ſe habere cor? aut quis gloriabitur, mundum ſe eſſe à peccato? D. verò Hieronymus id luculētiùs docet, cùm verba illa Ieremiæ interpretatur: Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges, qui ſedent de ſtirpe Dauid, ſuper thronum eius ebrietate. Hac (inquit) ebrietate, qua obliuiſcimur præceptorum Dei, & vitijs atque peccatis omnis impletur humana conditio, dicente Propheta: Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. non ad comparationem Dei (vt veteres & noui hæretici volunt, & patroni hæreticorum) ſed ad ſcientiam eius. homo enim videt in facie, Deus in corde, & quod nobis interdum mūdum videtur, illius oculis ſordidū depræhenditur.

Cypr. ſer mo. de Eleemoſina.

Prou. 20

Ier. 13.

tur,quæ ſatis indicant, tam eſſe reconditũ atque occultum mentis noſtræ ſtatum,vt à nemine quàm à Deo perſpici aut cognoſci

Hier.li.2 contra Pelag. poſsit.Et contra Pelagianos agens,illa Solomonis verba amplificás; nemo ſcit quid futurum ſit,quia ſicut eſt,quis annunciabit ei?ſunt iuſti, ad quos peruenit quaſi opus impiorum:& ſunt impij, ad quos peruenit quaſi opus iuſtorũ. hoc(inquit)idcirco dicitur, quia certum iudicium ſolius Dei eſt, & quos putamus iuſtos,ſæpe peccatores inueniuntur: & quos è contrario peccatores, apud Dei ſciẽtiã iuſti ſunt, quãtumcunq; laborauerit homo vt inquirat,nõ reperiet: & ſi dixerit ſapiens ſe noſſe,inuenire nõ poterit.Infinitum eſſet ſingula huius ſancti & incorruptiſsimi doctoris loca percenſere, quib.apertiſsimè ſanè docet, & ex ſcriptura ductis argumentis probat,neminem ſibi certò perſuadere poſſe,iam in gratiam cum Deo redijſſe. Neque pauciora ſunt apud D.

Aug.de pecc.merit.& remi.lib.1. cap.9.10 Auguſtinum de eadem re teſtimonia, qui ideò gratiam Chriſti, qua iuſtificamur,occultiſsimam vocat, atq; latenter puerorum mentibus infundi ait.& alibi,in hunc modum Pelagianos alloquitur:Audiant,à domino diriguntur greſſus viri, mortalis au-

Aug.de prædeſt. ſanc.c.20 tem quomodo intelliget vias ſuas?Audiãt, Omnis vir videtur ſibi metipſi iuſtus,diri-

gitau-

git autẽ corda dominus. Et cùm verba illa Dauidis interpretaretur: Tibi ſoli peccaui, *Aug.in Pſal.50* ait,Superas omnes homines,oẽs iudices,& qui ſe putat iuſtum coram te, iniuſtus eſt. Quare,Kemnici,malumus coram Deo,tanta hac Auguſtini humilitate iuſtificari, quàm tua inani fide & confidentia, vobiſcum damnari.

Hoc ipſum Catholici omnes probare ſolent illis Eccleſiaſtici verbis,De propiciatu *Eccl.1.* peccatorum,noli eſſe ſine metu. cuius ſententię vim cùm eludere nullo modo poſsit Kemnicius,ait, *uocem peccatorum, ab aliquibus monachis additã eſſe,cùm textus Syriacidi ſolùm habeat* περὶ ἐξιλάσμου, *quod redditum fuit, de propitiato,ceu condonatione.* Omitto,Kemnici,Tigurinã verſionẽ,quę tuis in magno precio eſſe ſolet,eũdem ſenſum multò explicatiùs reddidiſſe,Super data(inquit)venia non ſis ſecurus.ſed ſi ipſa quidem Græca verba ponderemus, hunc profectò ſenſum ſatis confirmant: cùm enim propitiatum illud ſolùm dici poſsit, quod alicuius benignitate eſt cõdonatum, ſicut & propitiare, eſt propitiũ reddere atq; placare,nihil certè aliud ſignificare Spiritus ſanctus voluit, quàm non debere eos omni metu depoſito,ſecuros viuere,qui Deũ ſibi propitium eſſe arbitrãtur.quod magis explicãt q̃

mox ſequuntur verba, Et ne(inquit) dicas, miſeratio domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur, miſericordia enim & ira ab illo citò proximãt, & in peccatores reſpicit ira eius.

Eccl. 9. Eludere etiam conatur Kemnicius Solomonis ſententiam: Neſcit homo vtrum amore vel odio dignus ſit: *quia*, inquit, *tã Hieronymus, quàm ſeptuaginta interpretes longè aliter illam ſententiã ex Hebræo transferũt.* Scio, Kẽnici, Hebræa verba diuerſa aliquantulũ eſſe, ſed quę ſenſum eundẽ prorſus faciant. Hæc enim ſunt גַם אַהֲבָה גַם שִׂנְאָה אֵין יוֹדֵעַ הָאָדָם, hoc eſt, tã amorẽ, quàm odiũ neſcit homo. quæ nihil ſanè aliud ſignificant, quàm tam eſſe hominis viuẽdi rationem obſcurã, vt neſcire poſsit, quid potiùs mereatur odium'ne, an amorẽ. quanquàm ſcio Rabinos hoc in loco, ſicut in pleriſq; alijs ridiculè delirare.

Riſu demum maximo proſequitur Colonienſes, quòd dicãt D. Paul. cum in ea epiſtola, quæ eſt ad Roman. aſſeuerat, certũ ſe eſſe, quòd nec mors, neq; vita, neq; creatura aliqua ſeparare eũ poſſet à charitate Chriſti, certum eſſe, pro ſperare, vſurpaſſe. Sed ſi ex alijs ſcripturę locis huius ſenſum eruere, Kemnici, voluiſſes, tuos profectò magis irridendos

ridendos exiſtimaſſes,qui Pauli verba,quæ ſolam perſuaſionē deſignāt,de certa & minimè dubia fide interpretātur.Paulus enim verbū πέπεισμαι,quo hîc vtitur, quàm ſepiſsimè,pro exiſtimare,atq; perſuaſum eſſe (vt Eraſmus vertit) vſurpare ſolet.In hac enim eadem epiſtola, certum inquit,ſe eſſe quòd ipſi Romani pleni ſunt dilectione,repleti omni ſcientia,ita vt poſsint alterutrū monere.& in ea,quæ eſt ad Hebræos,Cōfidimus(inquit) de vobis dilectiſsimi meliora,& viciniora ſaluti.& ad Tim.certum,inquit, ſe eſſe, in Timotheo habitare fidē nō fictā, ſicut & in eius matre Loide.quib.omnibus in locis Paul⁹ eodē verbo πέπεισμαι vtitur. nemo verò ita inſaniet, qui exiſtimet hęc eadē fide Paulū credidiſſe,qua credebat Deum trinū eſſe ac vnum:Chriſtum Ieſum mediatorem eſſe Dei & hominum, humanique generis iuſtificatorem. Quare cùm in alijs locis perſuaſum eſſe ſignificet, nihil eſt quòd in hoc vno certam ac minimè dubiam fidem deſignare arbitremur.

Rom.15. *Hebr.6.* *2.Tim.1.*

Quàm veteratoriè autē Colonienſib.imponere ſtudeas,dū ais,eos dixiſſe,idē eſſe in diuinis ſcripturis ſperare & dubitare, ſatis intelliget,qui ad ſpei rationē,quā ipſi luculenter explicāt,animū aduerterit.nā nunquàm ſpes aliquā habeat dubitationē con-

unde ſpes dubitatio nem habeat.

iunctam & implicatam, à dubitatione tamē valde differt. Cùm enim ſpes, qua nobis vitam æternā pollicemur, cùm noſtris operibus tum maximè diuinæ miſericordię & omnipotētiæ fidat, quippe quæ ex meritis & gratia proficiſcitur, gratiæ autē Dei iacturā peccatis ſæpe faciamus, atq; ne in mētes noſtras influat, impedimento ſimus: fit ſanè vt ita certa ſit ſpes, vt ſemper cum metu ac dubitatione ſit coniūcta & copulata. qui enim Dei bonitatem & omnipotentiā intuetur, nunquā hæſitat, nihil pauet, ſed ſicut mons Sion nulla ex parte cōmouetur. at cùm propriam fragilitatē & ad peccandū propēſionem conſiderat, quam diu viuit, veretur ne Dei benignitatem impediat atq; expellat.

Rom. 5. quare cùm D. Paul. ſpē ait non confundi,

Hebr. 6. & ancorā animæ tutā illā vocat, Dei omnipotentiā atq; virtutē, cui potiſsimùm ſpes nititur, intuetur, ex quo habet, vt omnis ſit, dubitationis expers. Colonienſes verò cùm dubitationis plurimū illā habere aiūt, ad naturæ noſtrę infirmitatē, cupiditatumque impetus animū aduertunt, qui nos de mentis ac diuinæ legis ſtatu ſæpius depellunt, inq; ea ſcelera quodammodò impellunt, quibus iuſtitiæ ſplendorem amittimus, & in diuinum odium ſempiternoſque cruciatus incurrimus.

DIE-

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI,

ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER SEPTIMVS,

De Cœna Domini.

ITA eſt animus hominis à natura informatus, vt cũ ſemel diuinum imperiũ incęperit detrectare, à recta veritatis via declinare, clariſsimo fidei ſplendori mentis oculos occludere, nullum faciat errandi finem, nihilq́ue ſit tam certum & explicatum, in quo non fallatur ac decipiatur. Cùm enim diuina ſapientia Chriſtus Ieſus, ſit vera illa lux, quæ omnes ignorationis tenebras expellit: veritas, qua omnes errores declinantur: via qua rectà ad veram ſapientiam & immortalitatem tendimus, quem in ſola vera eccleſia

fide fundata, miraculis aucta, multorūmq́; clariſsimorum hominū ſanctitatis ſplēdore illuſtrata reperire licet; quí fieri poteſt, vt qui ab illa deficiunt, & nudum Chriſtianorum nomen retinent teterrimas tenebras euadere, turpiſsimoſq́; ac miſerandos errores declinare poſsint? Quæ cùm mecū ipſe reputo, nihil miror, eos qui in Romana, hoc eſt, vera eccleſia à pueris educati, ſacro lauacro expiati, diuinis præceptis & doctrina imbuti, in eademq́ue diu ac multùm verſati ſunt, ita religionē, fidem, pietatē, ac reliqua Chriſtianæ vitæ inſtituta aliquādo abijciant, ac ſi inter truculentiſsimos Chriſtianę fidei hoſtes nati, educatiq́; fuiſſent. Nam cùm vel ijs in rebus quas minimas eſſe ducunt, incipiunt falſis & peregrinis doctrinis cedere, neque conantur maiorum inſtituta, quoad eius fieri poteſt retinere, & conſeruare, fugata ſemel vera luce, & paulatim progrediente impietate, atque ſenſim aucta, & ſe ſe in ſocordes animos magis ac magis inſinuante, in omne tandem impietatis genus prouoluutur. quocircà ſcitè admodùm ſenſit Ariſtot. philoſophorum omnium facilè princeps, nullum eſſe tam paruum errorem, cui niſi actutum occurratur, præſcindanturq́; primordia, temporis progreſſu in immenſum non augeatur, ac

peſtife-

peſtiferos,funeſtoſq́; fructus edat. Qui em̃ minutiſsima quæq; Eccleſiaſticæ diſciplinæ principia deſpicit, & aliquid de debita Eccleſiæ obſeruantia intermittit,pedetentim maiora contemnit, atque inſolentior factus,ſuo omnia iúdicio metitur: ex quo cùm omnes inſint errores,fit,vt nihil apud illum certa demum ratione conſtet,ſed omnia peruertat,immiſceat & confundat, diuina,humanaq́; iura abijciat & proculcet, atq; quouis doctrinæ vento hac illac circũferatur.cuius etſi omnis antiquitas varia & aperta exempla ſuppeditet,tot tamẽ ac tam miſeranda ſunt quæ noſtra hæc calamitoſa fert ætas, vt ſuperuacaneum ſit priſtina cõmemorare. quòd ſi paulò ſuperiora & quæ ante centũ quinquaginta & quinq; annos in Boëmia geſta ſunt,memoriâ repetamus, facilè videbimus, paruula quadam ſcintilla maximam ſyluam exarſiſſe, neque alijs quàm ijs quę commemorauimus exordijs, florentiſsimum illud regnum, miſero atque execrabili ſchiſmate fuiſſe inuolutum. Nam cùm anno à Chriſto nato 1409. Ioannes quidam Hus in Boëmia virus ex Ioannis Vvicleff libris hauſtum & intra pectoris anguſtias aliquandiu incluſum optaret quidem, ſed non auderet euomere,ne catholica & religioſa plebs blaſphemiarum

imma-

immanitate admonita, latens venenum internoſcere, ſacrilegaque impietate deterrita, ſe ab impietate abſtinere poſſet: callida quadam religionis ſimulatione, cleri vitia palàm & acriter increpare incœpit, illumq́; in populi odium & inuidiã adducere: atque imperitæ multitudini perſuadere, vt quo debuiſſent odio vitia, vitæ inſtitutũ ipſum ſanctiſsimum proſequerentur: atq; ita paulatim effecit, vt rudis plebs, quę ordinis dignitatiſque amplitudinem à virtutis pulchritudine diſcernere neſciebat, Prælatorũ obedientiam abijceret, præcepta conculcaret, ſtatuta tanquàm ſcelerata cõtemneret, atq; ita animos à clero alienatos, facilè fuit omni impietate imbuere, nefario ac truculento ſcelere inuoluere, Chriſtique hoſtes vſque adeò efficere, vt diuina omnia ſacramenta occulcauerint, templa profanarint, ſacra polluerint, diuinũ, humanumq́; imperium propulſauerint, monachorũ viuendi genus ſanctiſsimum, quod præſentiſſimum ſemper malorum omnium antidotum in Eccleſia extitit, innumeris cõtumelijs affecerint, miriſq́; modis irriſerint, exſibilarint, exploderint: vniuerſam denique pietatẽ & religionem pietatis ſimulatione deſeruerint ac prodiderint: vſque adeò, vt neq; ſummo & omnipotẽti numini peper-
cerint:

cerint:ſed ita inſanierint, vt Deũ Diabolo obedire oportere dictitauerint. Aduertamus iam,quæſo, Eccleſiaſtici ordinis viri, quos Chriſtus tanquàm lumina quędam in Eccleſia collocauit, quot errorũ tenebris, quotq́; calamitatibus corruptis,& deprauatis moribus occaſionem dederimus.Quare tempus ſanè eſt,vt incipiat iudiciũ à Domo Dei,& illa iam tandem damna illuſtri quodam ſanctitatis exemplo compenſemus.

Inter errores Io. Vuicleff damnatis in Concilio Conſtant. error. 6.

Boëmorum igitur gente ita tumultuante,atque per fraudem à vera fide & religione deficiẽte, & in ſummã impietatem prolapſa, facilè fuit peregrina quæuis dogmata illis perſuadere, & quam impietatem ſemel conceperant,nouis perſuaſionibus augere.Inter plurimos verò, qui id facere tentârunt fuit vir quidã Germanus Petrus ex Deſdra Miſniæ ciuitate oriũdus,cuius cùm ſacrilegum animum, atque Ioãnis Vvicleff impietatibus pollutum &infectum ſui percepiſſent, patria pulſus eſt(tanta erat Germanicæ gentis olim pietas & religio)qui in ciuitatem Pragenſem non minùs religione quàm doctrina quondã florẽtiſsimam, vnde venenum hauſerat,extorris ſe contulit:vbi anno 1413. primus eos omnes diuinæ legis violatę reos facere incępit,qui ſub altera tãtùm ſpecie ſacroſanctũ euchariſtiæ

ſacra-

ſacramentum ſumunt. Quare illis ſolùm vitam æternam pollicebatur, qui hac in re Eccleſiæ iudicium & auctoritatem cōtēpſiſſent: quam cum diuinis inſtitutis ex diametro pugnare affirmabat. Cũ tamen non ea auctoritate polleret, vt multis in nouo hoc ſchiſmatis genere auctor eſſe poſſet (erat enim grammatices ludi magiſter) adrepſit ad amicitiam cuiuſdã Iacobelli egregii & eloquentiſsimi concionatoris, quē cùm in ſceleratam ſuam ſententiam pertraxiſſet, facilè etiam fuit homini leuiſsimo laudiſque cupidiſsimo perſuadere, vt omnes vires compararet, quò vniuerſam plebē pari poſſet errore implicare. quod eò libētius fecit Iacobellus, quòd nactum ſe eſſe occaſionem eſt arbitratus, vt clerũ in maius populi odium & inuidiam adduceret. Quocirca & libris editis, & publicis concionib. eccleſiæ Romanæ obtrectare, tyrannidis illã inſimulare, atq; plebem aduerſus Eccleſiaſticum ordinē acriùs concitare cœpit. quippe qui Chriſtianum populum per ſummam inuidiam integro euchariſtiæ ſacramento tot ſæculis priuaſſet, ſibique id ſoli inſolenter arrogaſſet, quod Chriſtus non modò omnibus commune fecerat, ſed vt ab omnibus ſumeretur, ſummo cum ſtudio, ſanctéq; præceperat. Vt verò acerbum hoc in

Eccleſia-

Eccleſiaſticum ordinem iam plebiſque ani mis penitus inſitum odium magis ac magis augeretur, imperitumq; vulgus in ſua pelli cere caſtra commodius poſſet, illi perſuaſit, clericos hoc nomine plebi ſe præferre voluiſſe, quòd ipſi integra, illa verò mutila & quaſi decurtata ſacramẽta acciperet. Quã opinionem velut noua quadam exorta luce ita imbiberunt atque retinuerunt Boëmi, vt illam neque Conciliorum auctoritate, neque bellorum calamitatibus vnquã depoſuerint. Iam igitur videre quiuis poterit, quale illud ſit Euangelium, quod his auctoribus inſtauratũ, his præſidijs munitum, inuidia introductum, odio inuectũ, maleuolentia firmatum atque conſtabilitũ eſt, quod quidem multò luculentius Lutherus aliquanto poſt declarauit; nam cùm vehementer principio inſectaretur Boëmorum peruicaciam, quòd hanc ſolùm ob cauſam charitatis arctiſsimam coniunctionem diremiſſent, atque dictitaret, duas eucharistiæ ſpecies non fuiſſe à Chriſto inſtitutas vt ſaluti neceſſarias, ſed vt quiuis altera tantùm, vel ambabus liberè vteretur; tamen mox cum & Boëmorum gratiam inire, & plebis odiũ aduerſus Eccleſiã Rom. augere voluit, Iacobelli exẽplo prouocatus, illiusq; armis inſtructus, crebris ſermo-

nibus vſurpare cœpit,tyrandine Pontificia alterã ſpeciem populo præreptam eſſe,ſine qua nemo poſſet cœleſtis vitæ fieri particeps,Cùm verò natura quadam atque penitus inſita animi elatione & inſolentia,ęgrè nobis quempiã præferri oẽs patiamur,nihil mirum.ſi nefarij iſtorũ hominũ conat⁹ illis feliciter atque ex animi ſententia ſucceſſerint.Quibus verò potiſsimùm ratiõibus in hãc fuerit Lutherus ſententiam adductus,ſatis explicauit,cum affirmauit tam diu velle ſuos ſub vtraq; ſpecie euchariſtię ſacramento vti,quandiu Eccleſia reluctaretur.quòd ſi aut Põtificis ſummi cõniuẽtia, aut vniuerſalis alicuius Cõcilij decretis vtraq; laicis permitteretur,tum contrà ſuos aut altera tãtùm vti,aut ambas potius reijcere oportere.O præclarũ Lutheri Euangelium,ô egregium de animarum ſalute ſtudiũ.Infelix noſtrum ſæculum, cui tã nefarius chriſtianę diſciplinę corruptor contigit.quid enĩ excogitari potuit petulantius, quàm Euangelicæ vitę perfectionẽ, quam in animorum cõiunctione & mutua charitate chriſtus collocauit,in diſſenſiõe,odio atq; inimicitijs ponere?qd ſceleſtius,quam ſacramentum ad fidelium animos ſumma charitate copulandos, indiſſolubilique amoris vinculo conſtringendos inuentum,
vtque

vtque omnes vnam, eandemque mentem, fidem, atque voluntatem perpetuò tuerentur & conſeruarent, à Chriſto inſtitutum, iuaudita quadam metamorphoſi inimicitiarum, odij, & diſſenſionis facere ſeminarium? quid quæſo cum Chriſti inſtitutis pugnare magis poteſt, quid procacius, funeſtius, pernitioſius animo concipi potuit, quàm eum de auguſtiſsimo hoc ſacramento præclarius mereri, qui pertinacius à Catholica Eccleſia in eius vſu deſciuerit? Sed fac, Luthere, Eccleſiæ decreto calicis vſus laicis permittatur, quod ab illa fieri poſſe nõ dubitamus, quid tuis faciendum erit? in quas incident ſalebras? in quas redigentur anguſtias? Nam ſi nobiſcum cõſentiant, tuiſq; præceptis obtemperauerint, illis erit nõ modò permoleſtũ, ſed nefarium ſcelus ſuſcepiſſe arbitrabuntur: ſin verò diſſentient, eadem diuina præcepta, ea ipſa chriſti verba, quæ tu nobis, illis obijciemus, & illos violatæ diuinę legis, te auctore, condẽnabimus. Quare cùm tuos doces tam diu vtranque euchariſtiæ ſpeciem ſumere, quãdiu nos altera abſtinemus, ſatis quidem verè, imprudenter tamen declaraſti, nunquam ita inſaniuiſſe, vt aliquam à chriſto hac de re certam legem latam fuiſſe exiſtimares, ſed cũcta quę nobis obijcis, ad inui-

diam concitandam &contumeliam Eccleſiaſtico ordini inferendam (quibus ſemper ſtuduiſti) fuiſſe à te excogitata. Cuius tamẽ prçcipitis furoris, & in Chriſti Eccleſiam immanis ac crudelis odij idem multò apertiora dedit documenta. nota enim eſt eius epiſtola, qua ægerrimè fert, quòd Carolſtadius, & qui eius impietatẽ imitati ſunt, pernegant Chriſtum in ſacroſancto euchariſtiæ ſacramento præſentem eſſe, non ei potuerint tantam illam blaſphemiam mox perſuadere. nam ea vnica via maximas ſe in Eccleſia tragœdias concitare potuiſſe arbitrabatur, atque Papatui (vt illius verbo vtar) plurimùm incommodi detrimentique afferre. quare ſeipſum execratur, quòd tantæ impietatis auctor neque ex titerit, neque in ea eius animus vnquam potuerit conquieſcere. Ne verò cum Eccleſia quam infinito odio proſequebatur, vlla ratione conſentiret, ſuis tandem perſuaſit, figmentum eſſe vanitatis pleniſsimũ, quòd panis ac vini ſubſtantiæ, Chriſto aduentante, loco cedant, atque in Chriſti corpus ſanctiſsimum & ſanguinẽ immutentur, quinimmo panis ac vini ſubſtantiam vnà cum Chriſti corpore & ſanguine manere, nefariè docuit. Quæ quanquàm ſatis firma ſint, vt animus bene informatus nullam Luthero fidem

ro fidem habendam eſſe intelligat,quem odium atque inuidiam auctores & præceptores omnium conſiliorum, totiusq́ue vitæ ſuæ habuiſſe apertè conſtat,ij tamen qui ſe à nobis præciderunt,& in Chriſti hoſtium verba iurârunt,tanquàm ſi offuſa illis ſempiterna nox eſſet,apertam &claram lucem, neque in ſuis ducibus aſpiciunt,à quibus ita quidem errata hauriunt, vt quæ ipſi diuina magis prouidentia,quàm proprio conſilio veritatis edunt teſtimonia, veluti craſſis occultata & circunfuſa tenebris non videant,neque ceſſent,nos ignorantiæ impietatisq́ue arguere,diuini fœderis violati,legis pcisæ,Chriſti pcepti cõculcati reos facere.inter quos non infimũ locũ habet Martinus Kemnicius, qui tanta audacia omnes Lutheri impietates Colonienſibus obijcit, ac ſi non ſatis eſſent Conciliorum auctoritate,prçclariſsimorumq́; hominũ ſcriptis profligatæ & contritæ.

Principio verò acerbè illos arguit,quòd cum Concilio Lateranenſi primo affirmẽt, in ſacroſancto euchariſtiæ ſacramento panis ac vini ſubſtantiam in corpus &ſanguinem Chriſti ita tranſſubſtãtiari,vt quæ ſenſibus percipiũtur accidentia, ſine ſubiecto cohæreãt.qui tamen ſi aut verborum Chriſti,aut totius Eccleſiæ, ætatum omnium,

gentium,populorum qui Chriſtianum nomen profeſsi ſunt,cõſenſus, quem veteres naturæ quaſi voces appellàrunt, rationem habendã eſſe exiſtimaret,nunquàm profectò Colonienſes patres hac in re reprehendendos ſuſcepiſſet. Quo enim te quæſo pacto Chriſti verba: Hoc eſt corpus meum,vera eſſe conuinces,ſi panis ſuſtantia ac natura integra maneat? Nã cùm illa vnum atque idem eſſe cum Chriſti corpore ſanctiſsimo nunquàm poſsit,& demõſtrationis illa nota rem tum præſentem tum exiſtenté, quæ manibus cõteritur & oculis cernitur ſecundum vſitatam dicendi formam demõſtret, ſi ſubſtantia panis adeſt, illam certè magis quàm corpus Chriſti notare debet,quod ibi tãquàm in ſecreto quodam loco ſolùm contineri arbitraris; diuerſũq; eſt valde ab illo corpore quod oculis viſitur, & manibus cõtrectatur. quare ſignificari atq; deſignari illa nota,hoc,nullo modo põt,quinimmo dicere Chriſtus debuiſſet,Hoc in loco eſt corpus meum. Sicut enim nunquam ita ero Germanię iniurioſus,vt illã Kemnicium appellem, quanquàm ibi te degere intelligam, ita cùm nota, hoc, ſubſtantiam ſub accedentibus latentem ſignificet, aut corpus Chriſti illa denotari nullo modo poteſt, aut certè illud ſolùm ibi exiſtit,

in

in quod cùm panis ſubſtantia tota immutatur, verè dicimus, Hoc eſt corpus Chriſti. Quod etſi naturæ vires, ac modum, humanumq́; captum longo interuallo ſuperet, veniat tamen, Kemnici, tibi in mentẽ, pręclara illa Auguſtini ſententia, Cùm Deus aliquid facit, quod nos inueſtigare non poſſumus, ratio facti, eſt potentia facietis. Hũc verò germanum eſſe atque verum verborum Chriſti ſenſum, teſtatur Cyrillus Hieroſolymitanus Archiepiſcopus, cum de veritate corporis ac ſanguinis Chriſti agit. cũ Chriſtus (inquit) ipſe dicat atq; affirmet de pane: HOC eſt corpus meum, quis audeat dubitare? ac, eodem quoque confirmante & dicente, Hic eſt ſanguis meus, quis vnquam dubitet, & dicat non eſſe illius ſanguinem? aquam aliquãdo mutauit in vinũ, quod eſt ſanguini propinquum, in Chana Gallileę, & non erit dignus, cui credamus quòd vinum in ſanguinẽ tranſmutaſſet? ſi enim ad nuptias corporeas inuitatus ſtupendum miraculũ operatus eſt, & nõ multò magis corpus & ſanguinẽ ſuum filijs ſponſi illũ dediſſe cõfitebimur? Quare omni cũ certitudine corpus & ſanguinẽ chriſti ſumamus. Nã ſub ſpecie panis, datur tibi corpus; & ſub ſpecie vini, datur ſanguis.

Auguſt. epiſt. 2.

Cyrillus Hieroſolymitanus cateche ſi myſtagogica. 4.

Quòd ſi ſanctorum patrum monimenta

euoluas, ſatis intelliges, ita omnes confiteri, panis ac vini ſubſtantiam in Chriſti corpus & ſanguinem omninò conuerti, vt nullum aliud fuerit vnquam Eccleſiæ iudiciũ. In ea enim quæ D. Iacobi nomine circũfertur Liturgia hęc habetur precatio: Spiritũ tuum ſanctiſsimum dimitte nunc quoque Domine in nos, & hęc dona ſancta propoſita, vt ſuperueniens ſancta & bona & glorioſa tua prę ſentia ſanctificet, & efficiat hũc panem corpus ſanctu m Chriſti tui, & calicem hunc, precioſum ſangunem Chriſti tui. Neque diſsimilem precationem extare in ea quam D. Clemens Pontifex ſummus Petrique diſcipulus cõſcripſit Liturgia, teſtantur Marcus Archiepiſcopus Epheſinus, & Nicolaus Epiſcopus Methonenſis, qui etiam diuinam hãc tranſſubſtantiationem, apertiſsimis verbis edocet, Myſticam, inquit, hanc & incruentam conſecrationem, qua panem & calicem conſecratos, in corpus & ſanguinem domini tranſmutari credim, à quo'nã principiũ accepiſſe dicas? nõ ne ab ipſo & ſeruatore noſtro Ieſu chriſto, queẽadmodũ nos ſacra docẽt Euãgelia? Neque prætermittã, quæ paulò pòſt addit verba, cùm ad rem explicãdam plurimum momenti habeant, Non'ne, inquit, ipſe eſt qui ex nihilo omnia vt eſſent fecit, vnus trium perſo-

Liturgia Iacobi Apoſtoli

Marcus Archiepiſcopus Epheſinus.

Nicolaus Epiſcopus Methonẽſis.

perſonarum diuinitatis, qui poſtremis tẽporibus incarnatus eſt, & panem in ſuũ corpus tranſmutari iuſsit? Quid requiris cauſã & ordinem naturæ panis tranſmutationis in Chriſti corpus, & aquæ viniq́ue in ſanguinem, cùm ſupra naturam, rationem, mẽtem & cogitationem ex virgine ſit natus? Non credes itaque, nec mortuorum reſurrectionem, nec in cœlos eius aſſumptionẽ, & alia Chriſti miracula ſupra naturam, mẽtem & cogitationem eminentia? Id tibi accidit, quòd Chriſtum non Deum verum ac filium Dei confitearis, ſed Arrianiſmũ vel Iudaiſmum reſpicis. At fortaſſe dubitas minimeq́ue credis, quòd non videas carnem & ſanguinem. Sed iam præſentio, Kemnici, te ac tuæ factionis homines Methonenſi huic Nicolao reſpõdere, nihil vos de Dei potentia, ſed de voluntate ac facto dubitare, quòd in ſcripturis ſacris quibus ſolùm fidem adiungitis, nòn ſatis explicatum eſſe arbitramini. ſed eſto id ex nullo ſcripturæ loco (vt falsò arbitraris) apertè concluderetur, oppoſitum certè nullis poſſe diuinis oraculis perſuaderi, apertè demõſtrabimus, cùm loca ea quibus veſtram inſaniam confirmatis, explicabimus. Quis igitur furor maior aut impudẽtior temeritas eſſe põt, quã de rebus nullis ſcripturę ſacræ teſtimo-

nijs apertè diffinitis atq; explicatis, omniũ ſanctorum patrum ſententiam, fidem atq; auctoritatem contemnere & conculcare? An non pij & Chriſtiani hominis eſt, exiſtimare ea quæ vniuerſa Eccleſia non reclamãte, ſcriptura ſemper agnouit & amplexata eſt, aut in diuinis literis eſſe incluſa, aut à Chriſto Apoſtolisque profecta ad nos, per manus tradita perueniſſe? An quia tu cum Luthero, caluino, tuiq; ſimillibus hũc quẽ dicimus verborum Chriſti ſenſum non ſatis percipis, totius antiquitatis iudicium Eccleſiæque auctoritas contemnenda atque reijcienda eſt? An ea ſolùm vera ſunt, quæ vos percipitis? An is ſolùm verus ſcripſuræ ſenſus, quem vos probatis? an veſtro iudicio eſt Chriſtiana fides, religioque vniuerſa metienda? an omnes ſacrarum literarum receſſus, quos vobis mirificè patẽre arbitramini, vniuerſæ Eccleſiæ clauſi ſemper & obſerati fuerunt? ô incredibilem audaciam, ô inauditam temeritatem, ô execrandam intolerandamque inſolentiam. Nam ſi omnes terrarum orbis oras mente & cogitatione luſtraueris, ſi omnes gentes, populos, nationes, in quibus aliqua diuinæ cognitionis lux affulſit, memoria repetas, facilè reperies, hanc omnium fuiſſe ſemper fidem, hanc fidelium omnium animis perſua-

perſuaſionem penitus inſitam, omneſque hoc modo Chriſti illa verba, Hoc eſt corpus meum, ſemper intellexiſſe, neq; vllum tuæ impietatis niſi apud Vvicleffum, Petrum Pariſienſem, Berengariũ, aut aliquos huius factionis perditiſsimos homines reperies. An exiſtimas, omnes ſanctos patres ſanctiſsimi huius ſacramẽti vim atque rationẽ ſemper latuiſſe; Luthero verò ſoli ſuique ſimilibus ganeonibus notam fuiſſe & explicatam? An tantum hoc actam ineffabile myſteriũ ſanctis oĩbus religioſiſsimisq; viris abſconditum ſemper eſſe diuinum numen voluit, perditis verò quibuſdam & impuris hominibus reuelauit? vide quæſo de hoc ſacroſancto myſterio quid magnus ille Cyrillus Hieroſolymitanus Archiepiſcopus ſcriptũ reliquerit: Deum benigniſsimũ oramus, vt ſuper illa propoſita ſanctum ſpiritum emittat, vt panem quidem faciat corpus Chriſti, vinum verò ſãguinem chriſti: omninò enim quod attigerit Spiritus ſanctus, hoc ſanctificatur & ttanſmutatur. Et alibi de corpore & ſanguine Chriſti agens, Hoc (inquit) ſciens & pro certiſsimo habẽs, panem hunc qui videtur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentias; ſed eſſe corpus Chriſti: & vinum quod à nobis cõſpicitur, tãetſi ſenſui guſtus vinũ eſſe

Cyrillus Hieroſolymitanus, catecheſi myſtagogica. 5.

Idẽ Cyrillus cateche. 4.

eſſe videatur, non tamen vinum, ſed eſſe ſanguinem Chriſti. & cùm ritum porrigendi fidelibus ſacroſanctam euchariſtiam deſcribit accurateque explicat, ait, Auditis deinceps pſallentem atque ad ſacrorũ myſteriorum communionem vos adhortantem, Guſtate & videte, quòd Chriſtus eſt Dominus. Num hoc corporeo palato vt iſtud dijudicetis, vobis præcipitur? nequaquam, ſed potius fide certa & omnis dubitationis experti. guſtantes enim non vt panem aut vt vinũ guſtent, iubentur, ſed quod ſub ſpecie eſt, corpus & ſanguinẽ Chriſti. Tertullianus item, Chriſtum ait, panem effeciſſe corpus ſuũ, vinũ verò ſanguinem; quod verum minimè eſſet, ſi panis ſubſtantia vnà cum Chriſti corpore maneret. quam etiam dicendi formam Chryſoſtomus ſæpiùs vſurpat. quinimmo & tranſmutari panem ac vinum in Chriſti corpus & ſanguinem, non modò in Miſſa (quam vt notham contemnit, cum de inuocatiõe ſanctorum agit, Kemnicius) ſed Mathæi Euangelium explicans & ſæpiùs aliàs aſſerit. quinimmo panis ſubſtantiam conſumi diuina virtute, apertè teſtatur, Num (inquit) vides panem? num vinum? num ſicut reliqui cibi in ſeceſſum vadunt? abſit. Ne ſic cogites. quemadmodum enim ſi cæra igni adhibita,

Idem. catecheſi. 5.

Tertullianus libro 4. contra Marcionem.

Chryſoſt in miſſa. & homi. 83. in Matt. & hom. 60. ad populum Antiochenũ

Chryſoſt ſerm. admonitorio de Euchariſtia in Encænijs.

hibita, illi aſsimilatur, nihil ſubſtantiæ remanet, nihil ſuperfluit; ſic & hîc puta myſteria cõſumi corporis ſubſtantia. D. verò martyr Cyprianus, Panem inquit, quem Dominus diſcipulis porrexit, non effigie, ſed natura mutatum fuiſſe. Baſilij autem ſanctiſsimus frater Gregorius Niſſenus id ipſum apertiſsimis verbis edocet, Rectè (inquit) nũc Dei verbo ſanctificatum panem in Dei corpus credimus tranſmutari. etenim corpus illud panis erat potentia, ſanctificatum eſt autem habitatione verbi quod in carne habitauit. Itaque qua ex cauſa panis in eo corpore mutatus in diuinã virtutem tranſijt, eadem de cauſa nunc etiam fit. vt enim illic verbi Dei gratia ſanctum efficit illud corpus, cuius firmamentum ex pane conſtabat, & ipſum etiam quodammodò panis erat, ſic etiam hic panis, vt ait Apoſtolus, per verbum Dei & orationem ſanctificatur, non quia comeditur, eo progrediẽs vt verbi corpus euadat, ſed ſtatim per verbum in corpꝰ mutatur, vt dictum eſt à verbo, quoniam hoc eſt corpus meum. Theodoretus item, Symbola (inquit) corporis ac ſanguinis Domini alia eſſe ante inuocationem Sacerdotis, quippe quia poſt inuocationẽ mutantur, & alia fiunt. Prętermitto D. Ambroſium, qui de ſacramentis agens, multis probat

Cypr. ſer de Cœna Domini.

Gregor. Niſſenus oratione catechiſtica.

Theodoretus.

Ambroſ. lib. 4. ſacrã. c. 4.

probat id quod ante conſecrationem panis erat, Chriſti verbis ac virtute accedente, corpus Chriſti fieri. quippe quia diuina illa virtus, quæ efficere facilè potuit vt ea eſſent quæ non erant, multò faciliùs quæ iam exiſtunt, tranſmutare poteſt. Infinitum etiam eſſet, Diui Auguſtini loca omnia numerando percenſere, quibus id ipſum dilucidè & apertè docet. hæc tamen ipſius verba eiuſmodi ſunt, vt ipſius mentem apud omnium animos teſtatam relinquere facilè poſsit, Memini (inquit) ſermonis mei cùm de ſacramentis tractarem, dixi vobis, quòd ante Chriſti verba quod offertur, panis dicatur; vbi Chriſti verba deprōpta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quare ergo oratione dominica, q̄ poſtea ſequitur, ait, panem noſtrum, panē quidem dixit, ſed ἐπιούσιον, hoc eſt, ſuperſubſtantialem, Non iſte panis, qui vadit in corpus, ſed ille panis vitę ęternę, qui animę noſtrę ſubſtantiam fulcit. Neque tacita relinquam illuſtriſsima quædam eiuſdem egregij doctoris verba, quæ apud Iuonem conſcripta extant, deprompta ex quodam Auguſtini ſermone nondum (vt ille ait) typis excuſo. Senſuum enim infirmitatem cum fidei præſtantia & dignitate conferens ait; Quod videtis in altari panis eſt

Augu. de uerbis domini ſermo.28.

Iuo. dec. lib.2.

In ſerm. ad infantes teſte Beda in cap.10 prioris epiſto.ad Corinth.

eſt & calix, quod etiam oculi veſtri vobis renũciant; quod autẽ fides poſtulat inſtruenda, panis eſt corpus, calix eſt ſanguis. Breuiter quidem hoc dictum eſt, quod fidei forſitan ſufficere debeat, ſed fides inſtructionẽ deſiderat. Dicit enim propheta: Niſi, credideritis, non intelligetis. poteſtis ergo dicere mihi, pręcepiſti vt credamus, expone vt intelligamus. poteſt enim animo cuiuſpiam cogitatio talis oboriri: Dominus Ieſus Chriſtus nouimus vnde accepit carnẽ, de virgine ſcilicet Maria; infans lactatus eſt; ligno ſuſpenſus eſt; interfectus; de ligno depoſitus, ſepultus eſt; tertia die reſurrexit; quo die voluit, aſcendit in cœlum; illuc leuauit corpus ſuum, vnde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. ibi eſt modò ſedens ad dexterã patris. quomodo ergo panis eſt corpus eius? & calix, quomodo eſt ſanguinis eius? Iſta fratres ideò dicuntur ſacramẽta, quia in eis aliud videtur, & aliud intelligitur. quod videtur, ſpeciem habet corporalem: quod intelligitur, fructũ habet ſpiritualem. Hæc Aug. Euolue, quæſo Kemnici ſanctorum omnium patrũ monumẽta, perlege ea oĩa diligẽter, qb⁹ fidei noſtrę myſteria, Chriſtianęq; vitæ inſtituta piè atq; ſincerè poſteritati tradiderunt, & vide, an aliquod extet apud illos tuæ inſaniæ veſtigiũ.

Quod

Quod ſi omnes in ſummo errore verſatos fuiſſe arbitraris, fuiſſeq́ue veritatem hanc tam craſsis occultatam & inuolutam tenebris exiſtimas, vt nuſquam anteà, illam intueri Eccleſiæ licuerit, cõfitearis etiam neceſſe eſt, aut nunquam ante Lutherum Eccleſiá fuiſſe, aut funditùs perijſſe. Cũ enim vera Eccleſia à vera fide potiſsimùm pendeat, Chriſti certè illa Eccleſia dici non poteſt, quę in ſumma eorũ myſteriorum ignoratiõe verſatur, quæ quotidie manibus verſat atque cõtrectat, turpiterq́; in illis decipitur. Ita verò vniuerſæ Eccleſiæ fuit ſemper perſuaſum, totam panis ſubſtantiam in Chriſti corpus ſanctiſsimum mutari, vt Græci qui à nobis plurimis in rebus turpiter, petulantiſsimeq́ue deſciſcunt, nullamq́ue in verbis illis: Hoc eſt corpus meum, vim ad euchariſtiam conficiendam ineſſe exiſtimãt, idq́; vt perſuadere aliqua ratione poſsint, ſanctorũ patrum verba inuertũt & corrumpunt: non poſſunt non cõfiteri, nobiſcum aduentante Chriſti corpore ac ſanguine, nihil præter externa panis & vini ſigna atque ſpecies manere, omnemq́; panis ac vini ſubſtantiam in Chriſti corpus & ſanguinem immutari, vt ex Marco Archiepiſcopo Epheſino, Nicolao Cabaſila, ac cæteris, qui Grecorum illam delirationẽ defenſandam

ſandam ſuſceperunt, apertè conſtat. Cùm igitur ſancta & œcumenica Tridentina Synodus, hanc fuiſſe ſanctorum omnium patrum perſuaſionē, Eccleſiæq; totius fidem, intellexiſſet, ſcitè admodùm eos oēs Anathemate dānauit, qui dixiſſent, in ſacroſancto euchariſtiæ ſacramento remanere ſubſtantiā panis & vini, vnà cū corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, negaſſentq; mirabilē illam, & ſingularē conuerſionem totius ſubſtantię panis in corpus, & totius ſubſtantię vini in ſanguinem, manētibus duntaxat ſpeciebus panis ac vini. quā quidem, inquit, conuerſionem catholica Eccleſia aptiſsimè tranſſubſtantionem appellat.

Cōc. Tridēt. Seſſ. 3. ſub Iulio. 3. can. 2.

At inquis, ſcriptura ſacra, cui maior eſt fides habenda, euchariſtiam, panem ac vinū ſæpiùs appellat. Quid igitur eſt, quòd nos horum ſubſtātiam ab euchariſtia abeſſe dicamus? Neque enim panis id dici poteſt, cuius tantùm externa forma reſtat, atque character. Neque vllus eſt alius ſcripturę locus, cui vos fidere aliqua ratione poſſe arbitremini. Hæc verò quàm parum firma ſint, & quàm faueant minimùm veſtro huic furori, ſatis quidem Colonienſes patres aperueruut, cùm aiunt, euchariſtiam, panem appellari: tū quia verus panis fuit, cuius ſpe-

ciem ac formam perpetuò conſeruat.eſſeq́; aiunt,ſacrę ſcripturæ morem,rerum nomina perpetuò retinere, quanquàm rei vis atque ſubſtãtia mutetur. Quare nihil mirum eſt,ſi euchariſtia, panis nomen ſimul cum ſpecie retineat.Tũ verò maximè,quia animæ nutrimentum eſt,menteſq́; noſtrę hoc diuino pabulo aluntur & ſuſtentãtur. quare accommodatiſsimè panis dicitur, non quidem terrenus & abiectus, ſed cœleſtis atque diuinus. Cùm igitur ſacroſancta euchariſtia non ſimul panis officiũ cum ſubſtantia abiecerit, ſed mirabiliter conſeruauerit atque commutauerit,meritò quidem panis nomen retinuit,quod ipſius vim atq; rationem,quę in mente alenda & ſuſtentanda potiſsimùm poſita eſt, aptiſsimè declarat. Quòd ſi Luthero tuo credis,panis vocabulo fidem qua credimus & certò ſperamus per Chriſti nos ſanguinẽ iuſtificari & ſaluari, Ioan. ca.6. ſignificari confiteberis: quippe quæ humanos animos tanquàm diuinum quoddam pabulum alere, & ad omnia officia acres atq; vegetos reddere facilè poteſt.In homilia enim diei illius,quo ſanctiſsimum Chriſti corpus anniuerſaria celebritate colitur,petulantiſsimè,& impudentiſsimè,hoc eſt,more ſuo,in ſummum Pontificẽ,vniuerſamq́; Romanã Eccleſiã inuehitur,

hitur,grauiſsimiſq́; illã lacerat cõtumelijs, *Luth.ſer*
quòd Ioan.c.6.ſanctiſsimæ euchariſtiæ ac- *mo.de*
commodauerit,diuinęq́; iracũdię,atq; im- *cor.Chri*
placabilis odij indiciũ eſſe arbitratur,quòd *ſti.*
patiatur Papiſtas(vt ille ait)in ſcripturæ ſen
ſu tam turpiter errare, diuinaq́; verba in-
expiabili ſcelere peruertere.Quare nullũ fe
ſtum maiorẽ ſibi nauſeã mouere ait, quàm
hoc vnũ, quod Corporis Chriſti vocatur,
nullumq́; vehementius optare ab Eccleſia
funditùs conuelli:quippe quia ſcripturæ ſa
cræ verba eo die tã turpiter deprauẽtur atq;
corrũpantur,ad quod facinus peragendum
ſuos longa oratione hortatur. Age igitur,
Kemnici,quid quęſo à terreni panis natura
atq; ratione longius abeſt,fides'ne,quę etſi
mentẽ nutriat,ſolo tamẽ animo cõcipitur:
an euchariſtia,à qua etſi panis ſubſtãtia ab-
ſit quàm lõgiſsimè,panis tamen fuit,illius
ſpeciẽ,characteremq́; retinet,corporis ore
ſumitur,dentib.mãditur,extenuatur,mo-
litur,in ſtomachũ traijcitur, plurimaq; ibi
efficit,quę verus ac corporeus panis pręſta-
re ſolet:animã verò, cui alẽdæ potiſsimùm
accommodatur, mirabiliter reficit,alit,re-
creat,& ſuſtẽtat?quare & animę cibus à ſan
ctis patribus appellatur. Qui igitur exiſti-
matis panis vocabulo,fidei vim atq; naturã
aptiſsimè in ſcripturis deſignari, quid eſt
 quòd

quòd ex eadem voce concludatis, ſubſtantiam panis in euchariſtia remanere, cùm tã multa in illa ſint, quæ hanc compellationem poſtulare poſsint? Quòd ſi ad ſcripturæ ſacræ loquẽdi modum animũ aduertas, facilè videbis, panis nomine omnem hominum cibum notari atq; deſignari. Quare cùm ſacroſancta euchariſtia cibi rationẽ cum panis ſubſtãtia non amiſerit, panis certè dici ſcripturę peculiari phraſi debet, quẽadmodum & victum omnem atque cũcta naturæ neceſſaria, ſub panis nomine à Deo in oratione Dominica poſtulamus.

At inquis, *ſi metaphorica eſt panis iſta appellatio, dicemus ergo quando Chriſtus accepit panẽ, & benedixit, quòd non elementum acceperit, ſed ſeipſum*: Id verò quàm ſit puerile, vel ex eo ſatis cõſtat, quòd etſi Chriſtus acceperit cõmunem panẽ, accedente tamen diuina virtute, & Chriſti benedictione qua panis ſubſtantia in Chriſti corpus eſt immutata, nõ quidem terrenũ panem, ſed diuinum atq; cœleſtem, hoc eſt, ſeipſum manib. habuit: immo & tu ipſe fatearis neceſſe eſt, Chriſtũ è menſa quidem terrenum ſolùm atq; vulgarem panem accepiſſe, ac poſtquàm diuina virtus acceſsit, Chriſtiq; corpus in panẽ aduênit, non iam panem vulgarem, ſed cœleſtem, & vnà cum pane ſeipſum manibus

ſuſten-

ſuſtentaſſe. Nos verò, qui Eccleſię fidem ac ſenſum integrè retinemus, religioſeq́; conſeruamus, & omnem aſſerimus panis ſubſtãtiam in Chriſti corpus ſanctiſsimum fuiſſe immutatam, affirmamus, quòd quamuis Chriſtus è menſa panẽ acceperit, ita tamen fuiſſe diuina virtute mutatũ, vt non iam panem, ſed ſeipſum in illis ſpeciebus, quę ſub aſpectum cadebant, incluſum manibus habuerit, diſcipuliſq́ue porrexit.

Reprehendit rurſus Kemnicius Colonienſes, quòd doceant, primarium ac præcipuum auguſtiſsimi huius ſacramenti effectum, non eſſe peccatorum condonationem: nam cùm animæ ſit pabulum, viuis ſolùm ac vegetis mẽtib. prodeſſe ſolet. Quare qui maieſtatis Chriſti obliti & obſeruantiæ ipſius corpori debitæ immemores, ſanctiſsimum illud diuinæ gloriæ thronũ adire, vniuerſæ ſanctitatis illud domiciliũ ingredi, cœleſtiq́; illo pane veſci, intolerabili peccatorũ fœditate inquinati, pedore corrupti, turpitudine infécti, atq; nefarijs ſceleribus intermortui, non verentur, vt ſumma Chriſtum iniuria afficiunt, ita in grauiſſimã illius iram, offenſionemq́; incurrunt: neque quidquam earum opum conſequũtur, quibus ſacroſanctũ hoc ſacramentum pias mentes locupletare ſolet. Cùm igitur

puras ac ſinceras menteſq́ à crimineq́ue omni, quod mortale vocãt, liberas, hoc ſacroſanctũ ſacramentum requirat, colligitur ſanè, primarium ac præcipuum illius effectũ non eſſe, peccata condonare, ſed animi opes, iuſtitiæq́ue ornamenta mirificè augere & illuſtrare. Cum tamen ea ſit humanę naturæ infirmitas, vt neq; ſcelera omnia quæ paſsim ſuſcipimus, memoria cõplecti, neque iuſto dolore proſequi ſemper poſsimus: euenire quidem ſæpe ſolet, vt ſacrę eucharistiæ vi ea peccata deleantur, quę pęnitentia non prorſus extincta fuerunt atque deleta. Hanc verò dilucidam, veram, atque catholicam Colonienſium ſẽtẽtiam, qua fide & integritate referat Kẽnicius, audiamus, *Sententiam* (inquit) *illam, quòd filius Dei ſumptione eucharistiæ, ſingulis uera fide utẽtibus, largiatur, applicet, & obſignet illa beneficia, quæ traditione ſui corporis, & effuſione ſui ſanguinis promeruit, & negant, et pernegant.* Macte Kemnici, tuam iſtã calumniandi rationẽ perſequere, ne deſiſte noua ſemper mẽdacia excogitare, nouaſq́; calũnias fingere. neq; enĩ fieri poteſt, quin veſtros & perfidię veſtræ, & errorũ in quibus miſerè verſantur, non tandem admoneant. Quo enim, quæſo, in loco Colonienſes pernegãt, ſacroſanctę eucharistiæ vi non donari nobis ea beneficia,

quæ

quę Chriſtus ſanguinis ſui effuſiõe promeruit? An iuſtitiam augere & amplificare, animum charitate inflãmare, cupiditatum impetus coërcere, infractas vires ad omnes Dęmonum impetus propulſandos ſuppeditare, virtutem ad omnia officia forti & inuicto animo exequenda impertiri, infinitaſque alias dotes, cœleſtiaq; ornamẽta, quib. humanus animus ſacramenti huius vi mirificè excolitur & illuſtratur, cõferre, in beneficijs à Chriſti ſanguine atque paſsione profectis non eſſe annumeranda putas? An hæc Chriſtũ nobis ꝓmeruiſſe pernegabis? Cùm igitur hæc omnia & alia longè plura, quæ nemo oratione conſequi vnquã poterit, ſacroſanctæ eucharistiæ vi hominibus conferri Colonienſes dicant, qua fronte tantam iſtam inſaniam doctiſsimis hominibus aſcribere audes?

At inquis, *teſtamentũ nouum ſacræ literæ interpretantur remiſsionem peccatorum, manifeſtè enim dixit filius* Dei, *Bibite, hoc poculum nouum teſtamentũ eſt.* Vnde colligis, quòd ſi euchariſtia peccata nõ cõdonet, minimè ea nobis dona conferre dicenda eſt, quæ nouo ſunt teſtamento peculiaria. Principiò aduertè, quęſo Kemnici, quantum Chriſti ſanguini nouoq; teſtamẽto detrahas, qui illius virtutẽ tam anguſtis terminis circũſcribas. Nã

etſi ſcelerum omnium condonatio, omnium ſit beneficiorum Chriſti quaſi fundamentum, quare à Ieremia atq; Paulo tantopere commendantur, non tamẽ illud ſolùm nos Chriſti ſanguis contulit, ſed alia longè plura atq; pręſtantiora, vt demõſtrauimus cùm de iuſtificatione egimus: & D.
Rom.5. Paulus apertè teſtatur in ea epiſtola, quæ eſt ad Romanos, Abũdantiam (inquit) gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtũ: & paulò inferius, Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. quòd ſi virtute Chriſti peccata noſtra ſolùm condonata eſſent, neq; ampliſsimis diuinæ gratiæ opibus eſſemus exornati, nunquàm profectò Paul. dixiſſet, eorum mẽtes quibus peccata Chriſti beneficio condonata ſunt, gratiæ, *iuſtitiæ*que ornamentis redundaſſe. Quare nõ eò quidem ſolùm Chriſtus, poculũ ſuo ſanguine refertum nouum teſtamentũ appellauit, quia peccata illud bibentibus condonare poterat, ſed quia crucis ſuæ ſanguinẽ continebat, quo pacificata ſunt omnia, ſi-
Colloſ.1. ue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt, & [illegible] omnium eſt diuinorum beneficiorum [illegible] fons & ſcaturigo. quamuis enim non [illegible] ſacramenta ſint ad eoſdem effectus [illegible]modata, ſed ſingulis peculiaris quædam

dam vis inſideat atque inhæreat, omnia tamen vim & efficacitatem ex Chriſti ſanguine hauſerunt, eaſq; nobis cœleſtes opes, cœleſtiſq; gloriæ ea inſignia tribuũt, quę Chriſtus paſsione ſua promeruit. Sunt enim veluti promptuaria ſanguinis ac meritorum Chriſti, quę nobis ſummus Pontifex Chriſtus miniſtrorum Eccleſiæ ſuæ opera communicat. Inter reliqua verò ſacramẽta hoc vnũ maximè excellit, quippe quod ipſum ſalutis auctorẽ Chriſtum, nouiq; teſtamenti ſanguinẽ continet: vnde reliqua virtutẽ habent. Atq; adeò præ cæteris omnibus æternis beneficijs illos auget, opib' locupletat, ornamẽtis illuſtrat, gratijs cumulat atque exornat, qui pro dignitate illud ſuſcipiũt. Non igitur negamus, Kemnici, ſacroſancto hoc ſacramento vim ineſſe delendi peccata, ſed affirmamus eos qui ſanctiſsima myſteria ita cõtemnunt, vt grauiſsimorum ſcelerum ſibi conſcij illud ſuſcipiant, non modò nullam à Deo gratiam cõſequi, ſed grauiſsimo atque nefario ſcelere inuolui, atque ideò docemus, illius potiſsimum effectum non eſſe peccata delere, quia oportet eum qui pro dignitate hæc debet ſacroſancta myſteria contingere, quoàd eius fieri poteſt eniti, vt ſcelerum omniũ veniam à Deo priùs impetret. Quod Diuus Paulus 1. Cor. 11.

docuit cùm Corinthios admonuit, vt ſeipſum is primùm probaret qui de cœleſti iſto pane edere ac calice bibere debet: nam qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Sed video te, tuumque Lutherum exiſtimare, Diuum Paulum non aliam optare ſeipſum probandi rationem, quàm nudam fidem cum firma ſpe diuinæ miſericordiæ coniunctam & copulatam, quod quàm ſit à veritate, & à totius Eccleſiæ ſenſu alienum, mox oſtendemus. Sed eſto ea ſit Pauli mens, Kemnici, ſi tibi conſtas, tuique Lutheri veſtigia fideliter perſequeris, iam eos iuſtificatos eſſe, eorumque peccata condonata eſſe dices, qui ita probati ad hoc ſacroſanctum ſacramentum accedunt. Nam cùm hanc vnam fidem ad peccatorem iuſtificandum, ſcelerumque omnium veniam impetrandam ſatis eſſe arbitremini, is certè qui ſola fide probatus eſt, iuſtificatus omninò erit à peccatis. Nam age nunc videamus, qui ad eucharistiam percipiendam accedunt, aut hac tua fide & ſpe probati ſunt, aut minimè: ſi probati ſunt, ergo aut omnibus iam ſceleribus liberi & immunes, vereque iuſtificati ſunt: aut certè ſola fides cum firmiſsima ſpe coniuncta, ad iuſtitiam conſequendam nequaquam ſufficit. ſin verò illa fide deſtitu-

ti,Chriſti corpore veſcuntur, iudicium ergo ſibi manducãt & bibunt, grauiſsimamque diuini numinis offenſionem incurrũt. Qua verò ratione ſeipſum homo probare debeat, ne fiat Dominici corporis ac ſanguis reus, ſatis D. Auguſtinus docuit, cũ quo reliqui omnes ſancti patres cõſentiũt. Secundum (inquit) quòd vnumquemque ornatum bonis moribus viderit, ita illi gratiam ſuæ miſericordiæ diſpenſabit. ſi enim viderit charitatis luce veſtitum, iuſtitiæ vel miſericordiæ margaritis ornatum, caſtum, humilem, miſericordem, benignum, & ſobrium, ſi talem agnouerit, corpus & ſanguinem ſuum ei non ad iudicium, ſed ad remedium per ſacerdotũ ſuorum manus diſpenſabit. ſi verò aliquem viderit adulterum, ebrioſum, cupidum & ſuperbum, timeo ne illi hoc dicatur, quod in Euangelio dominus dixit, Amice quomodo huc intraſti nõ habens veſtem nuptialem? &, quod Dominus auertat, fiat hoc, quod ſequitur, Ligate illi manus & pedes, & proijcite in tenebras exteriores: & rurſus, Mutet, quæſo, vitam, qui vult accipere vitam. Nam ſi non mutet vitam, ad iudicium accipiet vitam, & magis ex ipſa corrumpitur quàm ſanatur, magis occiditur quàm viuificatur. ſic enim dixit Apoſtolꝰ, Qui mãducat corpus Domini, & bibit

Serm. 2. de temp.

Serm. 1. de temp.

1. Cor. 11.

bibit ſanguinem eius indignè, iudicium ſibi mãducat, & bibit. Quod & veteris Eccleſiæ integerrimi mores atque conſuetudines apertè declarant. D. enim martyr Cyprianus, ne lapſi ſine pœnitẽtia ſeria ad cõmunionem euchariſtię admitterentur, longa & ornatiſsima oratione cauit, cuius quęſo, verba amoris pietatiſque pleniſsima, attentè auſculta, Emerſit, fratres dilectiſsimi, nouum genus cladis, & quaſi parum perſecutionis procella ſęuierit, acceſsit ad cumulum ſub miſericordiæ titulo malũ fallẽs & blanda pernicies. Contra Euãgelij vigorẽ, contra Domini ac Dei legẽ temeritate quorundam laxatur incautis communicatio. Irrita & falſa pax, periculoſa dãtibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patiẽtiam, nec veram de ſatisfactione medicinam. Pœnitentia de peccatorib. excluſa eſt, grauiſsimi extremique delicti memoria ſublata eſt. Operiũtur morientiũ vulnera, & plaga lethalis altis & profundis viſceribus infixa, diſsimulato dolóre contegitur. A Diaboli aris reuertẽtes ad ſanctũ Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiamnum ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini corpus inuadunt,

Cypr. ſermo. 5. de lapſis.

dunt, cùm occurrat ſcriptura diuina & clamet, & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcunque manducauerit ex carne ſalutaris ſacrificij quod eſt domini, & immundicia eius ſuper ipſum, & peribit anima illa de populo ſuo. Apoſtolus item teſtetur & dicat, Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſę Domini communicare & menſæ dæmoniorum. Idem contumacibus & peruicacibus comminetur & denũciet, dicens, Quicunq; ederit panem, aut biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis domini. ſpretis his omnibus atque contemptis, vis infertur corpori eius & ſanguini eius. Plus modò in dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cùm dominum negauerunt. Ante expiata delicta, ante exomologeſin factam criminis, ante purgatam conſcientiam ſacrificio & manu ſacerdotis: ante offenſam placatam indignãtis domini & minãtis, pacem putãt eſſe, quam quidã verbis fallacibus venditant. Non eſt pax illa, ſed bellum: nec eccleſiæ iungitur, qui ab Euangelio ſeparatur. Quid iniuriam beneficium vocant? quid impietatem vocabulo pietatis appellant? quid eis qui flere iugiter, & rogare dominum ſuum debent, intercepta pœniten-

pœnitentię lamentatione communicare ſe ſimulant? Hactenus Cyprianus. Quo etiam ſpectabat, quòd ſacerdos antequàm euchariſtiā populo porrigeret, magna & clara voce dicebat, Sancta ſanctis, hoc eſt, vt D. Cyrillus Hieroſolymitan' interpretratur, Hęc quæ in ara propoſita, aduentu Spiritus ſancti ſanctificata ſunt, ſanctos solùm, & diuino ſpiriuu donatos decent. populus deinde reſpondebat, Vnus ſanctus, vnus dominus Ieſus Chriſtus. quocirca pœnitētes, qui eccleſiæ iudicio non ſatis erant expurgati, à cōmunione, ſacriſq; myſterijs arcebātur, vt D. Chryſoſtom' auctor eſt. quippe quia quemadmodū, inquit, nemini eorum, qui initiati non ſunt, adeſſe licet, ita neque initiatis, ſi ſordidi & commaculati fuerint. Et alibi, Sacram euchariſtiam nullus crudelis adeat, nullus immiſericors, nullus impurus quouis modo: hæc tam ad vos qui communicatis, quàm ad vos qui miniſtratis, dicta eſſe volo. oportet enim eadē etiam ad vos dicere, vt magno ſtudio & diligenti cura, dona hæc diſtribuatis. non parua nobis imminet pœna, ſi quem aliqua improbitate teneri ſcitis, eſſe huius menſæ participem permittatis. ſanguis enim eius ex manibus veſtris requiretur. ſi dux igitur quiſpiam, ſi conſul ipſe, ſi qui diademate ornatur indi-

Cyrillus Hieroſol. catecheſi myſtagogica. 5.

Chryſoſt. in primū c. epiſt. ad Eph. ſermo. 3.

Chryſoſ. in Matt. cap. 26. hom. 83.

gnè

gnè adeat, cohibe ac coërcere, maiorem tu illo habes poteſtatem. longaque oratione perſuadere ſtudet, omni eſſe dæmoniaco peiorẽ, qui ſceleris alicuius ſibi cõſcius ad euchariſtiã accedit. Iſichius item ſacerdotem inquit polluere menſam domini, qui iniquitate pollutos nõ præcipit abſtinere, ſed indifferenter permittit terribilia illa & ſancta contingere. & paulò inferius, Quando quis, inquit, pœnitentiæ lacrymis ablutus fuerit, tũc ſancta ſanctè cõmedet. Quocircà publicæ eccleſiæ preces, quæ corporis Chriſti conſecrationem antecedũt, in tres olim erant partes diſtributæ, vt ex Cõcilio Laodiceno cõſtat: priori, quæ ſum miſſa ac ſuppreſſa voce dicebatur, Catechumeni ad Epiſcopi pedes proſtrati, & abiecti intererant, quare Catechumenorum miſſa dicebatur. quibus diſcedentibus, ſecunda per cantum ad vocum modulationem incipiebatur, cui grauiſsimis etiã ſceleribus infames, & qui publicam pœnitentiam agebãt, aderant: quare pęnitentium miſſa appellabatur. quibus egreſsis, reliqui fideles, qui nullis erant nefarijs ſceleribus notati, oſculo pacis, quod ſacram oblationem antecedebat, & ſacris miſterijs intereſſe liberè poterant. quod mihi quidem ſignificare videtur Gregorius, cùm ait, cum miſſarum ſolen-

Iſichius in ca. 21. Leuit.

Idẽ in ca. 22. Leui.

Conciliũ canõ. 19. Laodic.

Gregor. dialogorũ lib. 2. cap. 23. ſolennia celebrantur, Diaconum clamare, Qui non communicat,det locum, hoc eſt, quibus communicare ex more non licet. Neque enim ij excludebantur, qui ab eucharistia ſponte abſtinebant;ſed ij, quibus ob publicas pœnitentias & excommunicationem, ſancta myſteria contigere nõ erat integrum. Cùm igitur vetus Eccleſia ſemper habuerit perſuaſum, ſummam quãdam animi munditiam & innocentiam neceſſariã eſſe, vt quis ſanctiſsimo chriſti corpore dignè veſci poſsit, in more inſtitutoq́; Eccleſię Africanæ poſitũ fuit, vt qui ad eucha riſtiam accedere debuiſſent, noctu ad ædes ſacras vigilias agerẽt, atque ibi in precibus pernoctarẽt, vt D. Athanaſius auctor eſt: mo ris verò Græcorum fuiſſe, mentem ad euchariſtiam ſuſcipiendam ieiunijs præparare & pręmunire, teſtatur D. Chryſoſtomus. quo etiã ſpectat canon ille Concilij Liberini decernẽs, vt omnis homo ante ſacram communionem à propria vxore abſtineat tres aut quatuor aut ſeptem dies, ne ſcilicet quidquam ſit quod charitatis ardorem reſtinguere aliqua ex parte poſsit. quod ſi ad ſeueros illos, ſummamq́; integritatem ſpirantes canones, quos pœnitentiales vocãt, animum aduertamus, facilè videbimus, ſanctos patres ſẽper exiſtimauiſſe, eos q ad ſacroſan-

Athana. apologia de fuga ſua.

Chryſo. in primã ad Cor. c. 11. hom. 27.

Cõcilij Libertini. Can. ulti. can. omnis homo. de cõſe. diſ. 4.

croſanctam euchariſtiam accedere dignè debent,non modò omni lethali culpa vacare,ſed ab omni nefarij ſceleris ſuſpicione quàm longiſsimè abeſſe debere. Hinc fuit quòd Concilium Toletanum primum,ſacra euchariſtia vxoribus Epiſcoporum, Presbyterorum,atque Diaconorum perpetuò interdixit,ſi priori marito vitam deſerente,ſecundo nupſiſſent,ſed morienti tātum ſacramentum ſubuenire poſſe decernebat.Nam cùm Eccleſiaſtici viri, ſingulare eſſe debeant continentiæ,integritatis,religionisque exemplum,inſigne ſanè eſſe videbatur impudicitiæ documentum,ſi vxores,quæ illis fuerant familiariſsimè vſę, ſecundas nuptias ipſis mortuis affectaſſent:atque adeò indignam prorſus iudicabāt,quę mundiſsimum Chriſti corpus contigeret, quæ illa incontinentiæ nota eſſet ſuſpecta, vt item ſancti patres maiores noſtri declararent,charitatis luminibus expertes,indignos prorſus eſſe,qui diuina hæc ſacramenta contingerent, nulla ratione patiebatur non modò euchariſtiam percipere, ſed ne intereſſe quidem ſacris,qui publicè mutuū amorem,charitatiſque ſummam quandam coniunctionem profiteri recuſarent. Nam cùm primùm ſacerdos aram ſacra facturus concedebat, Diaconus clamabat, Oſcula-

Conc.Toletā.primū can. 18.

mini vos inuicem. qua voce omnes, qui ſacris intereſſe volebant admoniti ad mutua obſcula currebant. quam ceremoniam cùm Cyrillus Hieroſolymitanus interpretatur, inquit: Non hoc ita accipias, quaſi oſculum illud ſit eiuſmodi, quale in foro inter communes amicos eſſe conſueuit: neque enim tale eſt. Hoc igitur oſculum animas mutuò conciliat, & omnem malorum obliuionem illis ſpōdet. ſignum igitur eſt hoc oſculū reconciliationis animorum, & vniuerſæ iniuriarum memoriæ deletæ. Quinimmo in Concilio Carthaginenſi cautum erat, ne oblationes diſſidentium fratrum in ſacrario aut gazophylacio reciperentur, ne'ue eorum, qui pauperes opprimunt, dona à ſacerdotibus aliqua ratione acciperentur. Ex quibus ſatis quidem patêre exiſtimo, ſanctos patres perſuaſos ſemper fuiſſe, oportere eos qui ꝑ dignitate ad diuinum hoc euchariſtię ſacramentum percipiendum accedere debuiſſent, quoad eius fieri poſſet eniti vt ſcelerū omnium veniam à Deo prius impetrarēt. Nam ſi omnia eorum crimina illo deleri exiſtimarēt, qui ſola fide exornati illo vterentur, Eccleſia ſanè atrox, crudelis, atque iniquus in eos eſſet iudex, quos tanto hoc verborum omnium medicamento, quouis

Cyrillus Hieroſo. catecheſi myſtago. gica. 5.

Concil. Carthag. c. 39. & 94.

quouis nomine atque ratione arceret. Non omittam quod Palladius, atque Nicephorus de Eulogio raræ cuiuſdam ſanctitatis viro ſcriptum reliquerunt, quem tanta inquiunt, fuiſſe internoſcendi qua quiſque mente ad euchariſtiam percipiendam accederet, virtute à Deo exornatum, vt monachos quoſdã, qui impuris mẽtibus Chriſti corpore veſci tentabant, ab altari arcuerit, & ad hunc modũ alloqueretur, Quid ad ſancta ſacramenta accedere non veremini, qui mentes habetis nefarijs cogitationibus implicatas & contaminatas? Et tu (inquit) fœdam, mulieroſam, libidinoſamque cogitationem tecum animo hac nocte verſaſti. alius verò exiſtimauit, nihil referre iuſtus'ne, aut peccator quis ad hæc ſancta myſteria accederet. Alius itidem dubitauit, cœleſte hoc ac planè diuinum donum mẽtes ſanctificare poſſet. à ſanctis igitur ſacramentis abſtinete, ſancta impuri nolite contingere, ſed admiſſorum criminum vos ſeriò pœniteat, & pœnam tantis ſceleribus dignam ſuſcipite, vt ita peccatorum venia à Dei benignitate impetrata, digni tãto ſacramẽto efficiamini. D. item Gregorius Nazianzenus in hunc modum innocentiam ſacerdotibus neceſſariam exaggerat, Cùm (inquit) ſcirem ego, quòd nemo dignus

Palladius hiſtor. Lauſyaca. et Nicephorus lib. 11. c 34.

Gregor. Nazianzenus in Apologetico.

ſit magno Deo atque pontifici ſacrificium offerre, niſi qui priùs ſeipſum obtulit Deo hoſtiã viuã, ſanctã; neq; ratiõabile obſeqũ acceptabile exhibuit neq; ĩmolauit Deo ſacrificium laudis, &cor contritum, quod ſolum qui omnia dedit, exigit à nobis ſacrificium; quomodo auſurus eſſem offerre ipſi ſacrificium exterius magnorum ſacramentorum? Quare, Kemnici, aut Paulum, vniuerſam que Eccleſiam ignorantiæ, ſummęque tyrannidis condemnes, aut Colonienſes abſoluas, neceſſe eſt.

Cõmunicare ſub altera tã tùm ſpecie. Sed iam videamus quid de communione ſub altera tantùm ſpecie ſentias, quam Rom. Eccl. tam petulãter exꝓbras, vt illius exiſtimationẽ expugnaſſe, auctoritatẽ labefactaſſe, atq; triũphũ de illa agere videaris: quod argumentũ lubenter quidẽ fuſius explicaſſem, niſi tam eſſet diligenter & copioſè à plurimis doctiſsimis viris pertractatũ, vt vererer ne quæ ab illis piè, doctè & elegãter dicta ſunt, cõtaminare potius & obſcurare, q̃ illuſtrare viderer. Inter reliquos verò Reuerendiſsimus Gaſpar Caſalius, Epiſcopus Leirienſis Luſitanus, cum nuper in ſacroſancto concilio Tridentino de calice concedendo Boëmis controuerteretur, tã prudenter, eruditè & copioſè omnem hac de re quæſtionem explicauit atque enodauit,

uit,vt nihil vltrà deſiderari poſſe videatur. Quare Kemnicij ſolùm calumnias coërcere conabor; qui audacia maxima affirmat, Colonienſes & diuinæ legi,& maiorum cõſuetudini repugnare, cùm aſſerunt, laicos ſub vna vel vtraq; ſpecie cõmunicare,humani eſſe &non diuini iuris,vnde homo diſertus & argutus concludi poſſe exiſtimat, *ex Chriſti inſtitutione nec unam quidem ſpeciem laicis deberi,quod illis tamen una detur, non fieri diuino,ſed humano iure,hoc eſt,gratia,munificentia,& liberalitate* Roman. *Pontificis*. O egregium dialecticum,ô acutum ſophiſtam.nõ vides,quàm hæc ſit collectio inanis & puerilis.Inſtituit quidem Chriſtus euchariſtiã in duabus ſpeciebus, præcepit, vt illa omnes vterentur; quam tamen earum ſpecierum conſultius foret plebi porrigere, Eccleſię iudicio reliquit. quare quanuis diuini ſit iuris ſacram euchariſtiam ſumere,humani tamen eſt,aut vtranque ſpeciem accipere,aut ex illis duabus vnam certam atque definitam pręſcribere,quæ vniuerſo ſit populo exhibenda.Quemadmodum & ab eccleſiæ arbitrio pendet, certum tempus definire, quando euchariſtia vti neceſſe ſit. Atque ita,quod hac in re diuinum eſt,conſtans, atque immutabile permanet;quod verò humanum,pro morum, gentium,lo-

corumq́; varietate,atq; pro rerum viciſsitu dine variatur. Vt tamẽ apertius fiat atq; teſtatius, qua lege altera tantũ, aut vtraq; Euchariſtię ſpecie vti debeamus, omnes obligationum ſontes principiò aperiamus; vt quid ęquum in hac cauſa, iniquum'ue ſit, ex illis haurire facilè poſsimus.

OMNEM autem obligationem ex lege aut conſuetudine oriri, Kemnicius etiam confitetur: conſuetudinem docere, calice abſtinendum eſſe, paulò pòſt aperiemus. Legis verò duo ſunt genera, alterũ humanum, alterum diuinum: humanam legem & Kemnicius irridet atque contemnit, & catholicę Eccleſiæ conſuetudinẽ approbat & commendat. Legem verò diuinam quam Kemnicius & eius factionis homines petulantiſsimè iactant, nullam eſſe, quæ calicem laicis porrigendum eſſe decernat, paucis aperteq́ue demonſtrabimus. Cùm verò non eædem ſint negantium & affirmantium partes, quippe quia negantium muneris eſt, aduerſariorum argumenta refellere: atq; tum maximè cauſam probaſſe videntur, cùm nulla poterit ratione improbari; ſatis officio meo fũctus eſſe videar, ſi oſtẽdero, nullũ ex ijs ſcripturę locis, quibus Kẽnicius Colonienſes oppugnat, cauſæ eſſe accommodatum.

Kemni-

Kemnicius verò contẽpto. 6. Ioan. cap. quod cum ſuo Luthero de ſolo ſpirituali eſu intelligendũ eſſe ducit, inquit, *argumentũ ſe formare ex uerbis inſtitutionis cœnæ, in quibus Chriſtus iubet, corpus ſuũ ſub ſpecie panis mãducare, et ſãguinẽ ſub ſpecie uini bibere.* vehemẽterq́; inſectatur Colonienſes quòd dicãt, mãducare & bibere nõ propriè hîc à Chriſto, ſed metaphoricè vſurpari, vt nihil aliud quàm ſumere, ſignificare poſsit. Cogitet, inquit, *lector quàm ſit effrenata illorũ hominum malicia, qui ad retinendũ craßißimum iſtum errorẽ, nõ uerẽter oĩa inuertere & deprauare, ita ut inter mãducare & bibere in cœna nulla ſit differẽtia.* principiò aduertere, Kẽnici, debuiſſes, Colonienſes hãc explicationem accõmodaſſe nõ quidem verbis, quę Chriſtus dũ cœnaret, diſcipulis dixit, ſed illis, quæ Ioan. c. 6. cõtinentur, quod de ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramẽto cum plurimis ex antiquis patribus intelligendum eſſe arbitrantur. Nanque in vltima cœna ſolos ſacerdotes Chriſtum compellaſſe, prudentiſsimè affirmant. Quare cedo Kẽnici, quid homini Euchariſtia vtẽti vitam tribuere exiſtimas? externas'ne panis ac vini ſpecies, an Chriſtũ ipſum Dei filium ſub ſpeciebus latentem? quòd ſi viuificãdi vim in Chriſto, qui eſt via, veritas, & vita, ineſſe arbitraris, externæ verò ſpecies

ſunt veluti quædam fiſtula ac tubus, quo Chriſtus ſeſe in noſtra viſcera transfundit & illabitur, quid eſt quòd tam acriter illos inſecteris, qui dicunt, cœleſti vita eos exornari, qui viuificantem Chriſti carnem ac ſã guinem in euchariſtia deliteſcentem, quacunque via ac ratione ſumunt? Quòd ſi Philoſophos conſulas, omnes vnà confitebuntur, vitam illum tueri diu ac conſeruare nõ poſſe, qui neque comedit, neque bibit: nullus tamen ita inſaniet, qui comedendi magis bibendiq́ue actioni, quàm cibi ipſius ſubſtantiæ, vitæ noſtræ conſeruationem aſcribat. quare quacũque via ac ratione in ſtomachum illa inijciatur, etiam ore occluſo, alemur ſanè & ſuſtentabimur. Quare cum comedendi ac bibendi actionibus, vitę noſtrę conſeruationem aſcribunt, nihil ſanè aliud quàm ſumendi pabuli neceſsitatem ſignificare volunt. comedendi autem & bibendi vocabula vſurpant, vt rerum ſe vſui dicendiq́; cõſuetudini accõmodent. Cùm igitur chriſtꝰ ſumẽdi corporis ac ſanguinis ſui neceſsitatem explicare Ioan. c 6. voluit, nullis certè alijs vocibus vti commodè potuit, quàm quæ ijs rebus maximè ſunt accõmodatæ. Quinimmo & tu, qui ſpiritualiter illa eſſe omnia intelligenda arbitraris, proprie'ne ac verè comedendi & bibendi verba

verba à Chriſto vſurpari ducis? an non mẽte accipere animoque Chriſtum complecti illa ſignificare exiſtimas? quid igitur eſt, quòd tantopere colonienſibus ſuccenſeas, qui cùm euchariſtiæ eadem ipſa verba cum ſanctis patribus accommodant, hac veſtra vtantur libertate? An quę vobis licent, alijs eſſe interdicta arbitraris? At cùm tu Chriſti hæc verba, quę Boëmorum pręceptores maximi ſemper fecerũt, minimè eſſe cauſę accommodata iudices, ea quæ Chriſtus inter cœnandum dixit, quibus potiſsimũ confidis, diligenter expendamus.

Matthæus cum poſtremam Chriſti cœnam deſcribit, ait, Chriſtum cùm calicem ſanguine ſuo refertum Apoſtolis, qui ſoli ad menſam conſiſtebant, propinauit, pręcepiſſe, vt ex illo omnes biberent. vnde Kemnicius, eiusque omnes complices concludunt, Chriſtianis omnibus hominibus à Chriſto præceptum eſſe, vt eius ſanguinem ſub vini ſpecie latentem biberent. qui verò Euangeliſtarum omnium, qui hanc chriſti cœnam hiſtoriæ mandarunt, orationis ſeriem atque concentum conſiderauerit, neque vllo fuerit præiudicato errore occupatus, ſatis quidem intelliget, præclarè Colonienſes exiſtimaſſe, non alios quàm præſentes Apoſtolos Chriſtũ compellaſſe. prin *Matth. c.26.*

Mar. 14. cipiò nãque cùm Marcus id ipſum his verbis narrat, Et accepto calice gratias agens dedit eis,& biberunt ex illo omnes, ſatis indicat, illis Chriſtum præcepiſſe, vt omnes biberent, qui biberunt, atquì notam illã, omnes, nõ alios, quàm præſentes deſignare, qui quàm mox chriſti præcepto obtemperantes biberunt. Diuinus enim ille ſpiritus, qui ſanctiſsimis Euangeliſtis non res ipſas modò, ſed verba etiam dictauit, conſultò fecit, vt qui primò animum ad ſcribendũ adiũxit, chriſti imperium tanta in re explicaret, qui verò ſecundo hiſtoriam narrauit, Apoſtolorum obedientiã deſcriberet, vt vnus alterius eſſet fideliſsimus explana-
Luc. 22. tor. Quòd ſi cũ Luca Matthæum conferas, id fiet longè manifeſtius atq; explicatius. eandem nanque hiſtoriã his verbis deſcribit Et accepto calice gratias egit & dixit, Accipite & diuidite inter vos: hoc eſt, quot quot præſentes adeſtis, ex meo ſanguine, q hoc poculo continetur, bibite, illumq́; inter vos diſtribuite. Cùm em̃ nõ cõmune iã ac vulgare vinum ſit, quod ad corporis ſitim expellendam bibitur, ſed diuina myſteria, quæ ad animæ ſitim ſatiandam valent, contineat; non eſt quòd cœleſtium donorum affluentiam potus quantitate metiamini. neque enim qui plus biberit, vt de cœleſti

cœleſti illo māna ſcriptura ait, habebit amplius, neque qui minus, recipiet minus. *Exo.26.*
Quare nihil ſanè aliud apud Matthæum ſignificat, Bibite ex hoc omnes, quàm apud Lucam, Accipite & diuidite inter vos; nempe vt omnes, quotquot aderant, Chriſti illum ſanguinem biberent, qui eo poculo cõtinebatur. verba nanq; Lucæ, nullis quidé niſi præſentibus áccommodari vllo modo poſſunt.

Quòd ſi ad reliqua oīa, quæ in cœleſti illo ac planè diuino conuiuio Chriſtus præcepit, animũ aduertas, ſatis videbis, q̃ turpiter illi ſcripturarũ ſenſum deprauēt, qui ad oēs fideles legem illā pertinere arbitrātur. Tria enim tunc Chriſtum imperaſſe, Euangeliſtę tradunt; vt ſcilicet corpus ſuũ accipe rent, & manducarent; vt oēs ex calice ſanguine ſuo referto biberent; atq; vt id in ſui cõmemorationem perpetuò facerent. Ineptiſsimum autem eſt exiſtimare, nõ eiſdem hæc omnia, quę vna eademq́; oratione continentur, dicta fuiſſe. Et accepto (inquit Lucas) pane, gratias egit & fregit, & dedit eis dicés: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meā commemorationem. quæ poſteriora verba etiam calici Paulus accommodat. Hoc (inquit) facite quotieſcunq; bibetis in meam cõmemorationem. *Luc. 22.* *1. ad Corint. 11.*

tionem. At verbis illis, Hoc facite in meam commemorationem, Chriſtum præſentes Apoſtolos ſacerdotes creaſſe; illiſque poteſtatem dediſſe corpus ac ſanguinem ſuum conficiendi, tam eſt compertum, vt de eo dubitare nemo ſine ſumma proteruia poſſit. Cùm enim nullam Chriſtus in Eccleſia poteſtatem reliquerit, quæ cum hac ſit aliqua ex parte conferenda, diuinumque hoc ſacramentum omnium ſit beneficiorum Chriſti veluti caput; illud fidei noſtræ myſteria, gratiarum fontem, diuinæ bonitatis amplitudinẽ, liberalitatis redũdãtiã vnico veluti complexu coërceat & cõtineat, nihil certè ab Euãgelij dignitate magis alienũ dici poteſt, quàm nullum in ſacris literis tantæ huius poteſtatis extare veſtigium. quòd ſi exiſtimas hiſce Chriſti verbis minimè quidem conficiendi euchariſtiam poteſtatem contineri, nulla certè alia ſunt, quæ id ſignificare aliquo modo poſsint, cùm Chriſtus in poſteriori illa cæna non porrexerit ſolũ, ſed effecerit euchariſtiam, & id ipſum diſcipulis pręcepit vt facerent. Quare minimè quidem Colonienſes patres ideò affirmãt, illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Apoſtolos factos atque inauguratos fuiſſe ſacerdotes, quia Maro faciendi vocabulo pro ſacrificare vſurpat cùm ait.

„*Cum*

„ *Cum faciam uitula pro frugibus, ipſe uenito.*
vt per ſummam calumniam aſſeris, ſed quia
& orationis chriſti ſeries & ſanctorum om- *Victor*
nium patrum conſenſus id apertè docent; *Antio-*
vſque adeò vt Victor Antiochenus & anti- *chenus in*
quitate & eruditione illuſtriſsimus, nemi- *cap. 14.*
nem hac de re dubitare poſſe exiſtimauerit. *Marci.*
Cum enim verba illa Marci explicat, Acci-
piens Ieſus panem benedixit & ait: διὰ τού-
των παρέδωκε τοῖς μαθηταῖς ὅπως ἐπιτελεῖν
αὐτοὺς προσῆκε τῆς καινῆς διαθήκης τὸ μυστήριον
οἶμαι μηδένα ἂν ἑτέρως εἰπεῖν: hoc eſt, Per
hanc tradidit diſcipulis quomodo confice
re eos conueniret noui teſtamenti myſte-
rium, neque quemquam arbitror aliter di-
cturum. D. item Chryſoſtomus, non modò *Chryſ. in*
idem ſentit, ſed nullam eſſe dubitandi oc- *ſerm. de*
caſionem affirmat. D. etiam Clemens Ro- *proditio*
manus, cùm diuini huius conuiuij hiſtoriã *ne Iudæ.*
per Apoſtolorum perſonam narrat, ait, An- *Clemens*
tequàm pateretur, nobis cõſtituit ſolis hoc *Rom.*
facere, quanquàm eſſent nobiſcum alij, qui
in ipſum crediderunt. vſque adeò, vt diui- *Clemens*
na prouidentia proditorem Iudam, qui ex *Conſtitu*
ſacro Apoſtolorum collegio vnus erat, à tã *Apoſtoli*
tis illis myſterijs arcuerit atque ablegaue- *carũ lib.*
rit, vt idem Clemens auctor eſt, quippe qui *5. cap. 6.*
tanto erat munere atque dignitate indig-
nus. ſi igitur, Kemnici, ſanctorum Patrum
fides

fides & auctoritas apud te quidquam valent, non poteris ſanè negare, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem. fuiſſe aſtantibus Apoſtolis efficiendi corpus ac ſanguinem Chriſti poteſtatem tributam. Quorum tamen ſi ſententiam & auctoritatem contemnis, maximi certè facias neceſſe eſt tui in ſcelere & impietate commilitionis Petri Vireti iudicium, qui idipſum his verbis aſſerit: Eiſdem (Apoſtolis ſcilicet) diſertis verbis baptizare præcepit; & ſacrã deniq; cœnam adminiſtrare, dùm eos idem facere iubet, quod ſe facientem viderunt. Cùm igitur hæc Chriſti verba ſolis Apoſtolis, quos ſacerdotes inaugurabat, dicta fuerint, illa certè, quæ cum his ſunt cõnexa & copulata, ad alios referri nullo modo poſſunt, niſi totum velis orationis Chriſti contextum inuertere, dirumpere, & dilacerare. Quinimmo ſi ex hoc ſcripturæ loco dijudicanda cauſa eſt, apertiùs quidem cõcludetur, calicis vſum ſacerdotibus eſſe proprium ac peculiarem; cùm Chriſtus non prius Apoſtolis, quos totius Eccleſiæ perſonam tunc ſuſtinuiſſe arbitraris, ſanguinem ſuum propinauerit, quàm eſſent ſacerdotij dignitate exornati; corpus verò ſuum illis porrexerit, omnibus adhuc ſacerdotij inſignijs atq; ornamentis deſtitutis.

Petr. Viretus lib. de uerbo Dei ſacra & ſacrã mentorũ adminiſtratione & eccleſiæ miniſterio.

tis.Ex quibus ſatis quidem conſtat, quàm ſit puerile,quod tuus Caluinus obijcit, Si (inquit) ſua cœna Dominus ſolos ſacrificos dignatus eſt,quis vnquàm hominũ auſus eſſet,vocare in participationem extraneos,qui à Domino excluſi eſſent?Nam,vt. 6.Ioan.cap.taceam,quod de euchariſtia intelligendum eſſe arbitror,quanquàm Apoſtoli in cęna ſacerdotes inaugurati fuerint, laici certè adhuc erant,cùm ad illam admiſſi ſunt .quare etſi ſacerdotibus ſanguinem ſuum Chriſtus propinauerit,laicis quidem corpus ſub panis ſymbolis dedit. atq; adeò ſummæ dementiæ eſt exiſtimare,excluſos illos oẽs à Chriſto fuiſſe,qui admiſsi per id temporis non fuerunt.Cùm.n.chriſtus nõ ſolùm ſacramentum,ſed illius etiam miniſtros tunc conſtituere decreuiſſet, eos ſolùm admittere oportebat , quos tanta illa dignitate inſignire ſtatuerat.Quæ tamen ſi te parùm mouent,animum quæſo aduerte, vel ſolam ſacramentorum inſtitutionem, claras eſſe atq; apertas quaſdam Chriſti voces, quæ omnes ad illorum vſum inuitant & allectant.Cùm.n.ad fideliũ ſalutem fuerint inſtituta, etiam Chriſto tacente, ſatis quidem illa per ſe ipſa loquuntur,& nobis perſuadent,ne tantis ſimus beneficijs ingrati,ne'ue otioſa illa eſſe ac vacua patiamur,

Calu. inſtit.c.18. nu.48.

quæ

quæ noſtra cauſa effecta atq; cõparata ſunt. Quare etſi ſoli Apoſtoli admiſsi ad cœleſte illud conuiuium fuerint, cum alijs nõ fuerit interdictum diuinis myſterijs vti, illorumq́ue vis & inexhauſta virtus plurimis ſit diuinarum literarum teſtimonijs commendata, atq; exaggerata, ſatis quidem admonemur, vt illa magna cũ auiditate pro Eccleſiæ iudicio (quod diuinæ legis fidiſsimus eſt interpres) percipiamus. At inquis ſola igitur ſanguinis ſub vini ſymbolis effectio nos admonet, vt illo maxima cum audacia omnes vtamur. præclara quidem hæc foret collectio, ſi cœleſte aliquod donum hominum ſaluti neceſſarium in ſanguine includeretur, quo Chriſti corpus careret; aut vnicus eſſet auguſtiſsimi huius ſacramẽti vſus. Cùm igitur, ſicut totus Chriſtus *ſub* alterutra ſpecie cõtinetur, ita nulla vni inſit vis, quæ illi cùm altera non ſit communis, vt præclarè Concilium Tridentinum explicauit, cum ait, quod ad fructũ attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutẽ eos defraudari, qui vnam ſolam ſpeciem accipiunt; fueritq́ue à Chriſto diuinum hoc ſacramẽtum inſtitutum non ſolùm vt cœleſti iſto pabulo humanus animus aleretur, ſed vt mortem atq; paſsionẽ ſuam quaſi præſentẽ Eccleſiæ exhibere cõtinenter poſſet, quod vtraq;

Cõc. Trident. ſeſſ. 5. ſub Pio 4. cap. 3.

vtraq; ſpecies preſtare commodius poteſt: ſit certè vt nunqnàm vini ſpecies ocioſa eſſe videatur quãuis ſoli ſacerdotes illa vtantur. quorum eſt muneris diuinam hanc hoſtiam Deo immolare, ſacrificiumq́ue illud, quod ſummus Pontifex Chiſtus Deo patri in crucis ara obtulit, repræſentare. Cùm verò Chriſtus totum ſanguinem abundantiſſimè fuderit, illumq́; vnà cum exangui corpore pro nobis obtulerit, referri certè tantum hoc ſacrificium cõmodè non poterat, ni ſanguis fuſus & quaſi diſperſus, atque extra corpus eſſe videretur. Vt igitur rem paucis concludamus, qui cœleſtem hũc cibum capeſſunt, vt animæ vires reficiantur, cœleſtibus opibus, præclaris animi dotibus, diuiniſq́ue ornamentis augeantur, nihil eſt quòd deſiderare ampliùs præter vnam ſpeciẽ poſsint, in qua integer Chriſtus bonorum omnium fons continetur. Quorũ verò intereſt incruento ſacrificio cruentum illud repræſentare, ſine vtraq; ſpecie à Chriſto ad id potiſsimùm inſtituta efficere commodè non poſſunt. Quare quamuis vel ſola euchariſtię inſtitutio nos ad ipſius vſum inuitet & allećtet, non tamen admonet ambas eſſe ſpecies neceſſarias, quę in aliũ etiam vſum fuerunt inſtitutæ.

At Pauli locus prioris epiſtolę ad Corinthios 1. Cor. 11.

thios vos potiſsimum torquet, qui à Domino ſe ait accepiſſe quod illis tradebat, Chriſtum ſcilicet in qua nocte tradebatur, accepiſſe panem ac calicem & gratias egiſſe diſcipuliſque dediſſe, ac præcepiſſe vt idem in ſui commemorationē & ipſi facerent. Quæ Pauli verba cùm nullum præceptum contineant, ſed nudam hiſtoriam narrent (vt egregiè Coloniēſes adnotarūt) nullam certè maiorem vim quàm Euangeliſtarum hiſtoria habere poſſunt. Nam tradendi vocabulū, nō pręcipere, vt prætefers exiſtimare, ſed docere, ſignificat, ſicut & accipere, nihil aliud quàm diſcere, deſignat. Quemadmodum & apud Lucā, cùm ait, multos conatos fuiſſe ordinare narrationes, quæ in illis cōpletæ ſunt rerū: ſicut, inquit, tradiderūt nobis, qui ab initio ipſi viderūt & miniſtri fuerunt ſermonis. hoc eſt, ſicut nobis retulerunt ac renunciarunt. quæ verbi huius notio etiam apud Ciceronem & alios purioris linguæ auctores eſt perq̃ vſitata. Cùm verò Paul. inculcare ſolitus ſit, Euangeliū quod docebat, non ab hominibus ſe didiciſſe, ſed ab ipſo Chriſto, quē Petrus ac reliqui Apoſtoli præceptorē habuerūt, hoc etiā in loco ait, ſibi non minorē fidē quàm reliquis omnib. Apoſtolis habendā eſſe, quāuis cęleſti illi cōuiuio nō interfuerit, cùm oīa quę ibi

Lucæ 1.

acta

acta ſunt,ab eodē Chriſto didicerit. Quare nihil eſt,Kēmnici, quòd nobis tā audacter atq; inſolenter Pauli verba obijcias,quę nudam hiſtoriā deſcibunt, nęq; ab illis,quæ à Matt.ſcripta ſunt, aliqua ex parte differūt. Sed iam videamus,quam calumniandi occaſionē tam aperta in re oculatiſsimus hic cenſor offenderit.*Paulus*,inquit,*dicit:ſicut à Domino accepi, ita & tradidi uobis.Ieſuitæ hāc traditionē ita interpretātur, quòd non obliget,ſed ſit arbitraria,et rationē reddūt, quia tradere Apoſtolorū,non eſt præcipere.* Notabis hoc lector,quā *faciūt Ieſuitæ differentiā,inter traditiones Apoſtolorū ſcriptas, & inter eas,quas ipſi ſub nomine Apoſtolorum confingunt: ſcriptas dicunt eſſe arbitrarias,cōfictas dicūt obligare ſub periculo ſalutis.* Fateor, Kemnici, hāc me tuam orationem crebrò legiſſe,neq; oculos,quos me fallere putabam,ab illa deijcere ſępius potuiſſe.mihi enim perſuadere nullo modo poteram, quin te tui valde puderet, cùm tam impudens mendacium animo verſabas, atque quin tanti ſceleris conſcientia te à ſcribendo retardaret. quòd ſi te ſocietatis Ieſu odium in tātam perfidiam præcipitabat,nominis certè atque honoris tui ratio, pudor, perpetuæq; ignominiæ metus cohibere atque cōprimere debuiſsēt.Neq; enim video

quis ſit tam profuſus & perditus, quis fidei & religionis tam prodigus, qui poſt tam apertam perfidiæ ſignificationẽ, fidem tibi habendam eſſe arbitretur. Id tamen me tibi debere confiteor, quòd in ea in qua ſem per ſui opinione, magis tua hac oratione confirmatus ſum, nihil ſcilicet vos minus credere, quàm quæ docetis. neq; enim fieri poſſe exiſtimo, vt vera illa eſſe ducatis, quæ mendaciorum præſidijs potiſsimùm munitis, ſed vt adumbratã illam exiſtimationem ac gloriã, quam fallacijs potiſsimùm apud veſtros cõparaſtis, tueri ac conſeruare diu poſsitis, fidem, charitatẽ, religionemq́ue libentiſsimè proditis. Vbi, quæſo, Colonienſes docent Apoſtolorum traditiones, eſſe arbitrarias, non ſcriptas verò neceſſarias? vbi has illis eſſe anteferendas tradũt? qui dicunt tradere, ſæpiùs pro docere vſurpari, qui Diuum Paulum hoc in loco nihil præcipere, ſed hiſtoriam deſcribere affirmat, traditiones contemnendas eſſe docent, aut ſcriptis traditionibus non ſcriptas anteferunt? aut tradere Apoſtolorum non eſſe pręcipere, ſentiunt? An cùm nobis Apoſtoli tradiderũt, Deum trinum eſſe ac vnũ, Chriſtum Dei filium in Bethleem natum fuiſſe, octauo à natiuitate die circumciſum fuiſſe, cęteraque fidei myſteria, quidquam præce-

præcepiſſe exiſtimas? An qui hæc nullum præceptum continere affirmant, præcepta contemnēda eſſe, aut nullis Apoſtolorum traditionibus præcepta contineri cenſent? non vides, Kemnici, quàm hæc ſint ridicula & puerilia? tecum ipſe, quæſo, recole, quid Colonienſes dicant, & videbis nihil eos aliud affirmare quàm Pauli illa verba nullam legem de Euchariſtia includere, ſed nudam ac ſimplicem hiſtoriam, Euangeliſtarum inſtar narrare, atque ideò non magis inde quàm ab Euangeliſtarum hiſtorijs duci poſſe argumentum ad vtriuſque ſpeciei neceſsitatem probandam. quippe quia tradere hoc in loco non præcipere, ſed docere ſignificat. Et conſidera quàm egregiè colligi inde poſsit, Apoſtolorum traditiões ſcriptas, eſſe arbitrarias: non ſcritas verò neceſſarias. Cùm præſertim quæ mox Paulus de animi præparatione, quę euchariſtiæ vſum antecedere debet, annectit, tam eſſe neceſſaria arbitrentur Colonienſes, vt nefarium ſcelus illos ſuſcipere dicāt, qui ſacroſancto Chriſti corpore inquinato animo veſcuntur. Quæ enim nobis Apoſtoli tradiderunt: quædam leges ſunt ad mores componendos, animumque virtutibus exornandum cum primis neceſſariæ: quędam verò diuinorum myſteriorum

cognitionem ad animum fide & pietate illuſtrandam afferunt. Quòd ſi Pauli verba preceptum aliquod continere debent, nullum ſanè aliud eſſe poteſt, niſi vt quicunque euchariſtiam ſumit, in Chriſti commemorationem id faciat. Nam cùm ait, Hoc facite quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem, haud quidem decernit, bibendum eſſe Chriſti ſanguinē, ſed nos admonet, vt dū illū bibimus, Chriſti qui ſanguinem illum profudit, memoriā conſeruemus. Non quidē imus inficias, in Corinthiorū more atq; inſtituto poſitum fuiſſe, calicē vna cùm Chriſti corpore ſumere: ſed non ita ſumus ſtupidi, quin videamus Pauli verba ita Corinthiorum vſum innuere, vt nullam de illo potando certam legem *con*tineant.

Cùm igitur nulla diuina lex euchariſtiæ vſum ſub vtraq; ſpecie præcipiat, age nunc videamus, quantū vobis faueat Eccleſię cō ſuetudo, quam ſanctos patres maiores noſtros maximi ſemper feciſſe, & ex plurimis ſcripturæ ſacræ atq; ſanctorū patrum teſtimonijs conſtat. & in duabus illis epiſtolis, quas Polycrates Epheſi Epiſcopus, & Irenæus Lugdunēſis ad Victorē Romanū Pontificem dederunt, cùm oēs ille Aſiæ Eccleſias excommunicatione percellere decreuiſſet

Euſeb. hiſt. Eccl. li. 5. c. 24. 25. et 26.

uiſſet

uiſſet, ob diſſenſionem quæ inter Romanã & Aſiaticam Eccleſiam de paſchate & ieiunio iam inde ab initio naſcentis Eccleſiæ fuerat, prudentiſsimè expreſſum eſt. Quod ſi hanc de ſuſcipienda euchariſtia ſub altera tantùm ſpecie legem ad ſuam reuoces originem, apertè videbis, nulla Conciliorum antiſtitum'ue auctoritate, ſed ſola conſuetudine in Occidentalem Eccleſiam introductam fuiſſe: quam ſancti omnes Patres atq; Concilia ſummopere deinde commendarunt atque comprobarunt, vt ex Cõſtantienſi, Baſileenſi, & ſacroſancta Tridentina Synodo conſtat. Quòd ſi conſuetudo legis vim atque robur habere aliquando poteſt, hæc certè quæ Romanæ, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſię vſu recepta, approbatione retenta auctoritate, confirmata, ſanctiſſimorum atque doctiſsimorum hominum iudicio comprobata, vt fidiſsima diuinæ legis interpres ſuſcipienda atque obſeruanda eſt. *Cõc. Conſtan. ſeſ. 13. Baſil. ſeſ. 30. Trid. ſub Pio 4. ſeſſ. 5. c. 1.*

At inquis, quid tantopere conſuetudinem iactatis? conſuetudini conſuetudinem opponimus, poſteriori priorem, labentis Eccleſię, naſcentis atque florentis, quadringentorum aut quingentorũ, plus mille annorum morẽ obijcimus. Quid igitur huic, quæ calicẽ eripit, plus quàm illi multis no-

minibus ſuperiori quæ propinabat, tribueritis? vos (inquis) maiorem veſtrorum auctoritatem contemnitis, vos illorum iudicium, morem & diſciplinam aſpernamini, vos (inquam) puriſsimæ atque adeò ſanctiſsimę Eccleſię conſuetudinem traditionemq́; corrumpitis, & proculcatis. Hac tu, Kemnici, tuiq́ue præceptores nos oratione inceſsitis, neque antiquam Eccleſiæ conſuetudinẽ obijcere vnquam ceſſatis, quam tùm maximè veneramini: cùm diſsidij occaſionem afferre poſſe exiſtimatis. Ne verò antiquæ nos Eccleſiæ iudiciũ formidare, fidem'ue aliqua in re abijcere arbitremini, fatemur quidem in illius more atque inſtituto poſitum fuiſſe, ſub vtraque ſpecie eucharistiam populo porrigere. quod Gręcorum quorundam adhuc hodie conuentus *retinent*. Sed iam, quæſo, aduerte in quanta omnes ignoratione verſemini, & quàm vetus illa cõſuetudo non eneruet modò ſed mirum in modum noſtram corroboret & confirmet. Nam quemadmodum conſtans & immutabilis conſuetudo, atque ab ipſis naſcentis Eccleſiæ primordijs continuata diuinam legem nobis demonſtrat, ita inconſtans & commutabilis, certiſsimo argumento eſt nullã ea de re diuinam legem extare, neutramq́; partẽ à Chriſto præceptam fuiſſe,

fuiſſe,ſed rem eſſe viciſsitudini expoſitam, & quæ pro temporum ratione poſsit variari,atque adeò eam fuiſſe perpetuam & conſtantem omnium temporum perſuaſionẽ. Nam cùm hic de quo agitur,mos,non fuerit, ſicut mundus ab Ariſtotele confictus, omnis principij expers, ſed aliquando primò inçeperit, illius certè initium ſi memoriâ repetas, in aliquod tempus incides,in quo illi ipſi qui ſe calice priuari paſsi ſunt, eodem vſi aliquando fuerint. vnde quam de calicis vſu opinionem habuerint, facilè venaberis. An putas paſſuros Chriſtianos homines vnquàm fuiſſe, ſibi illam ſacramenti partem eripi, aut ſponte id aliquando abieciſſent,quod ad ſalutem neceſſariũ eſſe exiſtimarent, aut cùm ea quam à maioribus acceperant fide pugnare arbitrarentur? At dices,rudis & imperita plebs, neque cuius præcepto vtraque ſpecie vteretur,neque quod ius cùm alteram abiecit, violaret,ſatis ſciebat. eſto, Kemnici, tam craſſa ignoratio barbarorum quorundam animos occuparet: per omnium'ne mentes peruadere illam potuiſſe exiſtimas? omnium animos tetris his tenebris & obſcura caligine tectos fuiſſe ducis? vt verò id etiam tuæ proteruiæ demus, omnes'ne diuini iuris doctores & Epiſcopi,huius legis ru-

des erant & ignari? Quòd ſi perſuaſi fuerāt, communicandi ſub vtraq; ſpecie rationem eſſe ad ſalutē neceſſariā, illamq́; perſuaſionem ſimul cū calice ipſis propinauerit antiquitas: quî fieri poteſt, vt paterentur ſibi ſubiectam & obedientem plebem conſuetudinem illam abijcere, quam neceſſariò fore retinendā exiſtimarent? At inquies cū Luthero, Epiſcopos & omnes Eccleſiaſtici ordinis viros nulli rei magis quàm seducēdæ plebi incubuiſſe. Sed fac, vnum aut alterum oppidum, ciuitatem vnam, aut prouinciam aliquam decipi ab illis tunc potuiſſe, vt plurimæ nunc à vobis ſupplantantur, omnes'ne totius orbis prælati tam fuerunt ſcelerati & immanes, vt contra omnium animarum ſalutē vnà conſpirarent? Omnes ſe hoc tanto ſcelere inuoluerunt & contaminarunt? Omnes ad inferendam hanc iniuriam toti Orbi de induſtria ſe compararunt? nullus extitit ab hoc tanto crimine liber & ſolutus? aut vniuerſus Orbis tam fuit ſtolidus, ſtupidus, ac bard᷒, vt ita miſerè decipi ſe pateretur? nec quiſquam fuit in tam vaſta hominum multitudine, in tanta ingeniorum varietate, qui tātum hoc ſuum malum præſentiret? fieri enim nullo modo potuit, vt vniuerſus Occidentis Orbis tam facilè à calice quo fuerat nutritus, abduci potuiſſet,

tuiſſet, ſi cum diuinis decretis, aut cum maiorum traditionibus id pugnare aliquãdo didiciſſet. aut verius nunquam ſe ipſum cu iuſuis ſacrilegij metu ac fuga ab hoc vſu remoueret. Neque enim, vt diximus, cuiuſquam auctoritate fideles à calicis vſu abacti ſunt, ſed cùm aliqui pij & religioſi viri, qui facilè intelligebant & ſub panis & ſub vini ſpeciebus, totum, verum, viuũ Chriſti corpus, non cadauer mutilum aut membratim diſcerptum exiſtere, longaq́ue experientia didiciſſent, non poſſe ſine maximis periculis calicis vſum retineri, non ſolùm illum à ſe dimouerunt, ſed ſingulare quoddã fidei & pietatis exemplũ ad poſteros tranſmiſerunt, quo paulatim oẽs Eccleſiæ filij prouocati, à periculoſo illo ſanguinis potu ſe ſe abduxerunt. atque ita hauriendi calicis cõſuetudine abrogata, hic edẽdi tantùm ſub ſpecie panis Chriſti corpus mos, ad omnes Occidentis angulos peruênit. Cuius manifeſtum argumentum eſt, quòd nuſquã ante Concilium Conſtantienſe Eccleſia decreto interpoſito, laycos, calice prohibuerit. quod quidem Concilium ſuſceptã conſuetudinem approbat, atq; vt religioſè obſeruetur ſanctè præcipit, Neq; deſunt ſummorum Pontificũ epiſtolæ, quę Conciliũ Conſtantienſe ducentis ferè annis præceſſerũt,

qui

qui eundem morem mirum in modum celebrant atque commendant. Iam igitur vides, Kemnici, quàm verè à nobis dictũ ſit, veteri illa conſuetudine hoc Eccleſiæ decretum non euerti modò & labefactari, ſed magis ac magis confirmari. Cùm enim illi, qui vtraque ſpecie olim vtebãtur, à ſe communi animorum conſenſione alteram abduxerint, ſatis apertè declarârũt, perſuaſos ſemper fuiſſe, ita licitum eſſe vtraq; ſpecie vti, vt altera ſolùm foret neceſſaria: neque ſecus eorũ maiores ſolitos fuiſſe Chriſti legem, ſacramentiq́; huius inſtitutionem interpretari. Neq; enim aliter tanta opinio tã penitus inſita, tam vetuſta ex vniuerſitate generis humani euelli vnquam potuiſſet. Quare morum hæc varietas & viciſsitudo ſatis explicat, nihil certè hac in re à Chriſto præceptum, ab Apoſtolis'ue traditum fuiſſe: ſed ex eorum numero eſſe, quæ Eccleſiæ ſubſunt iudicio. Iam verò perpẽde in tanta hæreſum varietate, tantaque errorum multitudine, quibus Chriſti Eccleſia ab ipſis primordijs afflicta & oppreſſa fuit, nũquàm defuiſſe viros eruditione, & virtute pręcellentes, qui veritatis forent propugnatores: illius patrociniũ forti & cõſtanti animo ſuſciperent, eamq́; ab omni impietate vendicarent. Solus igitur hic error liberè potuit in om-

in omniũ animos irrepere?ſola hac in re licuit communi conſenſu diuinã legem abijcere ac repudiare, & Chriſti inſtitutionem in diſſuetudinem trahere?in hac vnica cauſa Eccleſia extitit tot ſæculis omni defenſione & patrocinio deſtituta? & ij clariſsimi viri,qui tot hoc tempore fuerunt impietatum omniũ vindices & oppreſſores, hac vna in re ſceleris,atque impietatis fautores atque propugnatores fueruut? Nemo certè erit, qui res debitis ponderibus examinet, qui non facilè ex ijs intelligat, ita fuiſſe calicis vſum apud veteres in more poſitũ, vt illius abſtinentiã minimè ducerent pernitioſam aut cùm diuina lege pugnantem: quod ipſius etiã antiquitatis exemplis, atque teſtimonijs apertè commõſtrabimus.

Vt verò Colonienſes planum faciant,veteres Patres perſuaſos fuiſſe, nullũ de vtraque ſpecie certum pręceptum à Chriſto traditum fuiſſe,Auguſtinum,atque Theophilactum inducunt, affirmantes, Chriſtum duobus diſcipulis,quos ad Emaus euntes offendit, corpus ſuum ſub vnica panis ſpecie porrexiſſe:idq́ue ſignificare Lucam voluiſſe cùm dixit, Accepit panẽ, benedixit, *Luc. 24*
ac fregit,& porrigebat eis. Verba autem Auguſtini hæc ſunt, ne quiſquam Chriſtum ſe agnouiſſe arbitretur,ſi eius corporis particeps

De conſenſu Euãgeliſt. li.3.c.25. ticeps non eſt, id eſt, Eccleſiæ, cuius vnitatem in ſacramento panis commendat Apoſtolus dicens, Vnus panis, vnum corpus multi ſumus. voluit cùm eis benedictum panem porrigeret, vt aperirentur oculi eorum, & agnoſcerent eum. & paulò pòſt, Nõ autem incongruenter accepimus, hoc impedimentum in oculis eorum à Satana fuiſſe factum, ne agnoſceretur Ieſus, ſed tamen à Chriſto eſt facta permiſsio, vſq; ad ſacramẽtum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentũ inimici, vt Chriſtus poſsit agnoſci. Quã tamen apertam ſententiam cùm omni ratione eludere conetur Kemnicius, inquit, *Auguſtinum quidem allegoriam texere ex illa fractione panis, & accõmodare illam etiam ad myſticum corpus Chriſti, hoc eſt, Eccleſiam*: Nec aduertit acutiſsimus & perſpicaciſsimus cenſor, allegoriam non verſari in explicatione verborũ Lucæ, q̃ de myſtico pane, hoc eſt, de ſacroſancta euchariſtia intelligẽda eſſe, planè & ſine vna trãſlatione docet. At cùm ſanctiſsimi panis vim atq; naturã Eccleſiæ accommodare vult, eadẽ tranſlatione, qua
1.Cor.10 Paul. in priori epiſtola ad Corinthios vtitur: qui quamuis apertè & ſine vlla allegoria de ſacroſancta euchariſtia loquatur, cũ ait, Calix benedictiõis, cui benedicimus, nõ'ne commu-

cõmunicatio ſanguinis chriſti eſt?& panis quem frangimus, non'ne participatio corporis Domini eſt?cum tamen addit, Quoniam vnus panis,& vnum corpus multi ſumus omnes,qui de vno pane & de vno calice participamus. panisq; ratioñe ad mutuã animorum coniunctioñe corporiſq; chriſti myſtici vnitatem,quæ fide atq; charitate perficitur, accommodat, elegantiſsima tranſlatione vtitur.quem D. Aug. præclarè ſanè hoc in loco imitatus eſt. Opponit rurſus Kemnicius, *Diuum Auguſtinũ ſuam ſententiam his uerbis explicaſſe, epiſtola 58. illud uerò ſacramenti, eſse credo, quòd qui in uia ambulantibus non fuerat agnitus, in fractiõe panis reuelatus eſt. id tamen tuo ſenſu uolo te tenere, non meo.* Notet (inquit) *hoc lector, quòd Aug. ſuam allegoriã non uult eſſe dogma.* Non potero quidẽ ſatis vnq̃ mirari garrulam Kemnici infantiã cum incredili audacia coniũctam, qui non modò Paulini ad Auguſtinũ epiſtolam pro Auguſtini nobis epiſtola obtrudit, ſed illius ſenſum vnà cùm verbis prorſus inuertit & corrumpit. Iſti enim Euãgelij corruptores nõ eos ſolùm qui ſuperſtites adhuc viuimus, diuexant & exagitant, ſed diuis etiam, qui ſempiterna iam felicitate fruuntur, funeſtum bellum intentat: quippe quorum monimenta ita deprauant & corrumpunt, vt

eam ipſis fidem aſcribant, à qua illi ſemper maximè abhorruerunt. Vt verò, Kemnici, te aliquando tantæ petulantiæ pudeat, aduerte, eam quam Colonieſibus obijcis epi- *inter epi ſtolas. e- piſt. 58.* ſtolam, Paulini eſſe, nō Auguſtini, qui cùm multa ab Auguſtino quærat, illud vnum eſt: Quid fuit in cauſa quòd duo illi diſcipuli qui in Emaus ibant, non potuerint agnoſcere Chriſtum, cuius corporis forma nulla ex parte reſurrectione fuit immutata. Mox addit, Illud verò ſacramenti eſſe credo quòd qui in via ambulantibus non fuerat agnitus, in fractione panis reuelatus ſit. Id tamen (aduerte Kemnici quantopere verba corruperis) tuo ſenſu tenere volo, non meo. Tantùm enim Auguſtino, ſibi verò tam parum tribuebat, vt nihil il- *Aug. epi- ſtola. 59. Marc. 16* la in re ſecum, niſi de Auguſtini ſententia vellet ſtatuere: cui Auguſtinus reſpondet, principiò nihil mirū eſſe, ſi diſcipuli Chriſtū non agnouerint, quem Marcus inquit apparuiſſe illis in alia effigie. Quod verò ad fractionem panis in qua ab illis agnitus eſt attinet, ſacramentum (inquit) eſſe eius, qui nos in agnitionem ſuam congregat, nullus debet ambigere. vide ergo, Kēnici, an Auguſtini hæc verba dubitationem aliquam contineant, aut potiùs omnem nobis dubitandi audaciam eripiant.

Dediſſe

Dediſſe igitur Chriſtum duobus illis diſcipulis ſacroſanctam euchariſtiam, confirmant item Colonieſes Theophilacti teſtimonio, cuius hæc ſunt verba, inſinuatur autem & aliud quiddam, nempè quòd oculi eorum qui benedictum panem aſſumunt, aperiuntur vt agnoſcant illum. Magnam enim & indicibilem vim habet caro Domini. neque tamẽ veretur Kemnicius ſummæ impudentiæ aſcribere, quòd illuſtri hoc Theophilacti teſtimonio Colonienſes vtantur. *Cum inquit, toti mundo notiſsimũ ſit, Græcam Eccleſiam nunquàm probaſſe, nec dum recepiſſe tyrannicam illam mutilationẽ cœnæ Dominicæ.* Eſto, Kemnici, nunquàm Græca Eccleſia hunc vſum admiſerit, non vides quantum roboris & firmitatis noſtræ ſententiæ accedat, cùm ij qui more à nobis valde diſſentiunt, fide atque opinione mirabiliter conſentiant? & qui calicis vſum conſtanter retinendum eſſe exiſtimarunt, confiteantur, minimè inter diuina ſcita illorum morem contineri? Non inficior, Kemnici, Græcos nunquàm ſe calicis vſu prorſus abdicaſſe. cùm tamen Theophilactus indicat, chriſtũ duobus illis diſcipulis euchariſtiã ſub ſpecie tantùm panis dediſſe, ſatis innuit, nunquàm Græcos ita inſaniuiſſe, vt ſanguinis ſub vini ſpecie potum, ad ſalutem neceſſarium

Theophilactus. in c.24. Lucæ.

exiret è vita. ſed iam videamus, qua ratione tam apertum Ambroſij teſtimonium Kemnicius eludere velit. *Sed oppono* (inquit) *reſponſionem ſolennem & ſacroſanctam, quæ apud ipſos Ieſuitas omni exceptione maior eſſe debet. Nam ſacroſanctum Conciliũ Conſtãtienſe plenò ore & expreſſis uerbis fatetur, utranq; ſpeciẽ eucharistiæ à Chriſto inſtitutam, fuiſſe ab Apoſtolis traditam, & à primitiua Eccleſia uſurpatam. Ergo Cõciliũ illud uel ignorauit, uel non credidit, in primitiua Eccleſia arbitrarium fuiſſe uſum calicis in cæna Dominica. Hoc enim ſi certò probari potuiſſet, non opus fuiſſet flagitioſa illa clauſula (hoc nõ obſtante) ſed ſimpliciter dixiſſet, ſemper arbitrarium fuit in primitiua Eccleſia, &c. Hoc argumentum oppono omnibus exemplis, quæ Ieſuitæ cumulãt.* vt verò nihil de egregia iſta tua petulantia, qua Concilij Conſtantienſis auctoritatem inceſsis, dicam, non obſcurè ſanè indicas, non te percipere, quid ſignificare Colonienſes voluerit, cùm aiunt, calicis vſum, priſcis illis Eccleſiæ temporibus arbitrarium fuiſſe. neque enim putant, feliciſsimis illis, integerrimiſque temporibus, diſciplinam Eccleſiaſticam ita ſylueſtrem atque incultã fuiſſe, vt nullus certus modus ac ratio vtendi euchariſtia perſcriptus eſſet, ſed quiuis vnus vtraque, aut altera ſolùm ſpecie pro libito vteretur. certi nanque ſemper fuerunt

Eccleſiæ ritus, præfixa erat ſacramenta administrandi ratio, à qua diſcedere nemini ſine maiorum auctoritate licebat. At non aliter illi tum vtraq;,ac nos nunc altera ſpecie vtimur,hoc eſt,perſuaſi erant,illum morem,non à diuina lege,ſed ab Eccleſiæ iudicio atque voluntate pendêre;atq; adeò pro temporum neceſsitatumq́; ratione immutari poſſe.neque enim vna,eadem, ac conſtans ratio erat,omnibus in locis ac temporibus euchariſtiam ſumendi. Quare cùm Concilium Conſtantienſe aſſerit, veterem Eccleſiam,Chriſti ſanguinem ſub vini ſpecie Chriſtianæ plebi propinaſſe,ſibiq́ue integrum eſſe putat,illam laicis eripere,recẽtioremq́ue Eccleſiæ morem approbare atque commendare;nõ obſcurè quidem docet,veterem illum vſum arbitrarium ſemper extitiſſe,hoc eſt,qui non à Chriſti præcepto quod perenne,conſtans, atque ſempiternum eſt,ſed ab Eccleſiæ ipſius conſuetudine & arbitrio penderet. Quod plurimis in rebus ſancti illi Patres declararunt. Nam ſi vetera Concilia Eccleſiæq́ue annales euoluas,intelliges ſanè, vix vnquàm ad ægrotos euchariſtiam ſub vtraque ſpecie delatam fuiſſe.quod Serapionis illud factũ apertè declarat.cui cùm à puero deferretur euchariſtia, quam ſenex vi morbi oppreſ-

Euſeb. hiſto. Eccl. lib.6. ca. 44.

ſus

ſus deglutire non poterat,prȩcepit(inquit) presbyrer puero ἀποβρέξαι, καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ ςόματος ἐπιςάξαι,hoc eſt, præcepit(inquam)madefacere,& ſenis ori inſtillare,quod puerum diligenter curaſſe,mox ait Euſebius.ἀποβρέχω verò,quod perfundere ſeu madefacere ſignificat,in ſolam panis ſpeciem quadrare poſſe,certò conſtat. neque enim vini ſpecies madefieri poteſt: quem morem Græci adhuc ſtudiosè obſeruant.Nam etſi vtriuſque ſpecici vſum ſẽ per retinuerunt,ægris tamen ſolā panis ſpeciem (vt ipſis referentibus ſæpiùs audiui) deferunt.quàm vini ſpecie reſperſam in ſacrario diutiſsimè aſſeruant.At verò quoniā die paraſceues vnà cum chriſmate tantùm Euchariſtiæ conficiunt,quantum ad annũ integrum ſufficere poſſe videatur, illamq́; ne putreſcat,de induſtria quātum maximè poſſunt,arefaciunt,ita tandem obdureſcit, vt niſi vino molliatur,ne à valentibus quidem ac ſanis viris deglutiri vllo modo poſſit. Qui verò aduerterit,quàm facilè vini ſubſtantia corrumperetur, ſi panis tamdiu aſſeruatus illo reſpergeretur, ſatis videbit, ſub vini illis ſpeciebus,quȩ conſeruari cum euchariſtia poſſunt,Chriſti ſanguinem tādem non extare,atque adeò ſub altera tantùm ſpecie ægros euchariſtiam ſumere.

Quare longè fallitur Kemnicius, qui exiſtimat euchariſtiam Chriſti ſanguine perfundi ſolitam fuiſſe, cùm in ægrotantium ora inſtillari oportebat. quo modo illuſiſſe quod de Serapione tradit Euſebius, arbitratur. Quod tamen ex Concilio Turonenſi multò magis conſtat, quod ita habet, Omnis presbyter habeat pixidem, aut vas tanto ſacramento dignum, vbi corpus Domini cum diligentia recondatur ad viaticum recedentibus de ſæculo. Quæ tantum ſacra oblatio intincta debet eſſe ſanguine Chriſti, vt veraciter presbyter poſsit dicere infirmo, Corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, proficiat tibi in remiſsionẽ peccarum, & vitam æternam. Quod quantum ad externã ſpeciem atque viſionem intelligẽdum eſt, quod nunquàm ſanè hoc conciliũ decreuiſſet, ſi in more fuiſſet panis ſpecies tũ ſanguine permiſceri, cùm ægrotis porrigebantur, vnde etiam liquidò conſtat, ſanctos illos Patres nunquàm exiſtimaſſe, in Chriſti præceptis contineri, ſingillatim atque ſeorſum Chriſti corpus edere, & calicẽ bibere, vt Kemnicius aſſerit: qui verò Chriſti corpus ſub ſola panis ſpecie ſumit, non ſecus quidem corpus ac ſanguinem Chriſti accipit, quàm qui panem ſanguine cõſperſum manducat. quem morem aſpergendi eucha-

Conc. Turonicum c. 4. ex Iuone parte 2. ca. 19. & Burcardo lib. 5. cap. 9.

euchariſtiam chriſti ſanguine,anteà improbauerat Iulius Primus Pontifex Max. & multò pòſtConcilium tertium Bracharenſe.Nã vbi(inquit) Dominus corpus ac ſanguinem ſuum Apoſtolis commendauit,ſeorſum panis & ſeorſum calicis commendatio memoratur.Prætermitto Conciliũ Ramenſe celebratũ anno à Chriſto nato 813. Quod cùm prohibet,ne Chriſti corpus laico homini aut fœminæ tradatur ad deferẽdũ infirmis,nulla prorſus de ſanguine mẽtio fit.

Iulius I Epiſco. per Aegyptum.
Cõc.Brachar.3. cap.1.
De conſt. diſt.2. c. peruenit

Sed Kemnicius ex vndecimo Concilio Toletano probat,moribundis non corpus Chriſti modò,ſed ſanguinem etiam ſub vini ſpecie datum fuiſſe. Quem tamen Canonem,oppoſitum apertè & clarè demonſtrare,ſemper quidem exiſtimaui.Quare illius,quæſo,verba diligenter ponderemus. In quo cùm Patres Canonem illum Concilij primi Toletani,qui ſtatuit, vt ſi quis acceptam à ſacerdote euchariſtiam, nõ ſumpſerit,velut ſacrilegus propellatur,illuſtrãdum ſuſcepiſsent, ad hunc modum aiunt; Solet humanæ naturæ infirmitas, in ipſo mortis exitu prægrauata, tanto ſiccitatis pondere deprimi, vt nullis ciborum illationibus refici,ſed vix tantundem illati delectetur poculi gratia ſuſtentari.Quod etiam

Cõc.Tol. 11.c.11.
Cõc.Tol. primum c.14.

in multorum exitu vidimus, qui optatum ſuis votis ſacræ communionis expetentes viaticum,collatam ſibi à ſacerdote euchari ſtiam reiecerũt; non quòd infidelitate hęc agerent,ſed quòd præter Dominici calicis hauſtum,traditam ſibi non poſſent euchariſtiam deglutire. Non igitur huiuſmodi,à corpore Eccleſiæ ſeparandi ſunt, qui talia non infidelitate, ſed neceſsitate fecerunt, præſertim hi,de quibus nihil ſiniſtrè ſentitur. Quomodo hæc,Kemnici,conſtare tibi poſſe videntur,ſi calix moribundis vnà cũ pane propinabatur? ſi ægri ſæpius euchariſtiam reijciebant,quia præter dominici calicis hauſtum illis tradebatur;an'non vides ſolam panis ſpeciem illis dari ſolitã fuiſſe? Neque te prætereat, quòd cum tam ingens periculum ex hac tradendi euchariſtiam ratione ſæpiùs prouęniret,minimè tamẽ Cõcilium decreuit,vt ſanguis illis propinaretur,qui tanta eſſent faucium ariditate diuexati;ſed ſolùm ſtatuit,ne ab Eccleſia ſepararentur,qui vi morbi magis quàm ſpõte ſua fideliter & piè ſuſceptam euchariſtiam repuliſſent;quippe qui ſine calicis hauſtu illã deuorare præ gutturis ariditate non poſſét. Tãta eñ tũc fuit Eccleſiaſticæ dicipline obſeruantia,vt de ea vel minimũ remittere maiores noſtri nulla ratione voluerint.

Quod

Quòd ſi etiam meminiſſes, conſueuiſſe antiquos patres ſacroſanctam Euchariſtiã ſecum deferre, cùm longum aliquod iter ingrediebantur, ne tantis illi, cœleſtibusq́; præſidijs immunes, è vita vnquàm excederent; ſatis profectò intelligeres, non vtraq; ſed altera tãtùm ſpecie pro temporum, neceſsitatumq́ue ratiõe vſos eos fuiſſe. quod vt ex plurimis alijs locis, tum maximè ex hiſtoria Stephani Papæ, qui vixit anno à Chriſto nato 251. apertè conſtat, in qua ſingularis Tharſicij cuiuſdã diaconi pietas & religio his verbis commendatur, Eodem die milites Idolorum cultores diaconum quendam inuenerunt Tharſicium nomine, qui puriſsimum chriſti corpus ferebat, comprehenſumq́ue curioſius inquirebãt, quidnam ferret, at ipſe indignum iudicans ante porcos margaritas pijcere, nullo modo adduci potuit, vt ſanctiſsimũ & puriſsimũ chriſti corpꝰ impuris hoĩbus reuelaret. virgis igitur & lapidibus eò vſq; Tharſiciũ contuderunt, quoàd ſpiritum efflauit. cùm verò eius corpus exanime per terram volutaretur, curioſi & ſacrilegi milites illi neq; ſub vlnis intra manicas, neque ſub veſtibus aliquid inuenire potuerunt, quare relicto ſic vt erat venerãdo Tharſicij corpore, multo cum ſtupore aufugerunt. Quibus acce-

Algerus lib. 2. c. 1. Guitmũdus. l. 2.

 dit,

dit, in more etiam fuiſſe, euchariſtiam fratribus maximo etiam locorum interuallo diſiunctis, in pacis amoriſque ſignificationem mittere. Quod à Romanis Pontificibus ſæpè factitatũ fuiſſe tradit Irenęus apud Euſebium.

Irenæ. in epiſto. ad Victorẽ R. Põt. apud Euſe hiſt. eccl. lib. 5. ca. 26.

Quæ ſi tibi obſcuriora, aut certè parum firma videntur, tecum animo, quæſo, perpende ſextæ Synodi canonem, qui tã apertè Græcorum Patrum mentem declarat, vt nullus iam dubitationi locus reliquus fiat. Nam cùm prudentiſsimi illi Græcæ Eccleſiæ Patres mœrorem ex ſcelerum conſcientia ortum, in quo fideles omnes tempore Quadrageſimę verſari debent, magis ac magis augere vellent, decreuerunt, ne in Quadrageſima, præterquàm die Dominico ac ſabbato, & eo die quo annuntiationis feſtũ agimus, qui noſtræ lætitiæ principium dedit, euchariſtia conficeretur, ſed fieret τῶν προηγιασμένων ſacrificium, hoc eſt, eorum, quæ præſanctificata erãt. Aſſeruabatur em̃ euchariſtia, & reliquis hebdomadę diebus offerebatur, quod quidẽ de ſola panis ſpecie intelligendum eſſe, ſatis ex eo conſtat, quòd vinum aqua permiſtum, ſine maximo corruptionis periculo quinque diebus aſſeruari non poteſt. Quinimmo & Græci, qui hunc morem adhuc hodie retinent,

6. Synodo ĩ Trullo. c. 52.

tinent,vt ab ipſis met didici,ſolùm Chriſti corpus ſub panis ſpeciebus aſſeruant,atque ad eũ modum per totam Quadrageſimam offerunt,quod Romana Eccleſia eo die quẽ ſanctum diem veneris vocamus,facere cõſueuit. Quod tamen præſanctificatorum ſacrificium multò quidem ante ſextam Synodum initium habuit.Nam D.Athanaſius qui tempore Concilij Niceni floruit,mẽtionẽ facit τῆς λειτουργίας τῶν προηγιασμένων hoc eſt, miſſæ præſanctificatorum. de qua exiſtimo intelligendum eſſe Canonem Concilij Laodiceni, qui ſtatuit,non oportere in Quadrageſima panem offerri, niſi ſabbato aut Dominica tantùm. vnde manifeſtum euadit, non ſolum laicos, ſed etiam ſacerdotes altera tantùm ſpecie tunc vſos fuiſſe, quando non conficiebant euchariſtiam.Quare non eſt quòd veteris Eccleſiæ morem nobis tam inſolenter obijcias,quæ ita calicis vſum retinuit, vt plurimis documentis demonſtraret, nullum ea de re ſe agnoſcere Chriſti præceptum.

Cõc.Laodi.c.49.

Quòd ſi in ſententia adhuc perſtas, atq; cenſes omnia quæ Chriſtus in poſtrema illa cœna fecit, ſtudioſè ab omnibus obſeruanda eſſe, diuinæ certè legis violatores ſanctos illos omnes Patres dicas neceſſe eſt,qui lege cauerunt, ne quis laicus eu-

charistiam

chariſtiã manib' vnquàm vſurparet, quod & ab Apoſtolis in diuino illo conuiuio, & in Eccleſia diu obſeruatum fuiſſe, certò cõſtat. Chriſtus enim non modò in Apoſtolorum manus corpus ſuum ac ſanguinem tradidit, ſed illis præcepit, vt ſibi mutuò calicem propinarent, Accipite (inquit) & diuidite inter vos. Quare ſi ea omnia quæ Chriſtus per id temporis Apoſtolis præcepit, generalia inſtituta continent, nulla certè excuſatione culpam illi à ſe propulſare poſſunt, qui manus à Chriſti corpore ac ſanguine piè & religiosè amouent. Illi verò longè (mea quidem ſententia) falluntur opinione, q exiſtimant, plebem olim euchariſtiã manibus ideò accepiſſe, quia ob immane & crudele tyrannorum in Chriſtianos odiũ non poterant tutò Eccleſias frequentare: Quare neceſſe erat, vt quiſque domum euchariſtiã deferret, vbi eam ſumere commodius ac tutius poſſet. Nam quanuis Cyrilli Hieroſolymitani temporibus tanta pace Eccleſia perfrueretur, vt maximi in templis cõuentus celebrarẽtur, hũc tamen manib' ſuſcipiendi euchariſtiam morem ſeruatum fuiſſe, hiſce verbis ipſe teſtatur, Accedens autem ad communionem, non expãſis manuum volis accede, neque cum diſiunctis digitis, ſed ſiniſtram veluti ſedem quandã ſubij-

Luc. 22.

Cyrillus Hiero. catech. myſtago. 5.

ſubijcias dexteræ, quæ tantum Regem ſuſceptura eſt, & cōcaua manu ſuſcipe corpus Chriſti, dicens, Amen. ſanctificacis ergo diligenter oculis, tam ſancti corporis contactu comunica. caue autem ne quid inde excidat tibi. quod enim amittes, hoc tāquàm ex proprio corpore amiſeris. At paulò pòſt, ſignificare videtur, calicem, qui Chriſti ſanguinem continebat, non fuiſſe tunc laicorum manibus commiſſum, ne aliqua (vt ego exiſtimo) per imprudentiam, ſanguinis chriſti guttula efflueret atque delaberetur, Tunt (inquit) poſt communionem corporis Chriſti, accede & ad calicem ſanguinis illius, non extendens manus, ſed pronus adorationis in modum & venerationis, dicens, Amen. Sanctificeris eo ſanguine Chriſti, quem aſſumis, & cum adhuc eſt humiditas in labijs tuis, manibus attingens, & oculos, & frontem, & reliqua ſenſuum organa conſecra. Qnanquàm in Italia, Theodoſio imperante, non modò Chriſti corpus, ſed calicem etiā omnium manibus tradi ſolitum fuiſſe, indicant peruulgata illa atque nunquàm ſatis laudata Ambroſij ad eundem Imperatorem verba, quomodo manus extolles, quæ cæde iniqua diffluunt? quomodo diuinum Domini corpus illis excipies? quomodo ſanguinem precioſum ad os efferes,

Nicep. lib. 12. c. 41.

feres,

feres, per quod ira tranſuerſum actus, tantum effudiſti ſanguinis? Quæ magno ſanè argumento ſũt, non eundẽ fuiſſe omnibus in locis ſuppeditandi ſacroſanctum hoc ſacramentum ritum & conſuetudinem. Eccleſiæ enim eſt, pro temporum ratione variare ſacramenta conferendi modum, dummodò illorum vis, ratio, atque eſſentia ſarta tecta conſeruetur. vnde & præcepit, vt ieiuni omnes ad diuinum hoc ſacramentum accedant, quanquàm Chriſtus illud peracta cœna inſtituiſset. Neque enim huic ſacramento illa aduerſari poſſunt, quę ad illius dignitatem tuendam & conſeruãdam ab Eccleſia comparata ſunt: & quem-
epiſt. 118 admodum D. Auguſtinus ait, quòd ſi Chriſtus monuiſset, vt poſt cibos alios ſemper euchariſtia acciperetur, nemo variare eum morem potuiſſet. Ita pij hominis eſt exiſtimare, nihil eorum, quæ Eccleſiæ ſunt vſu & conſuetudine comprobata, cum diuinis inſtitutis pugnare, quæ cùm Spiritus ſancti firmiſsimis præſidijs muniatur, Chriſti promiſsionibus obuallctur, auxilijs protegatur, prouidentia gubernetur, fieri certè non poteſt, vt ab illius inſtitutis vnquàm aberret.

Non prætermittã tamẽ admonere lectorẽ aliquos

aliquos exiſtimare, illam cõſuetudinem ſumendi ſacram Euchariſtiã ſub vtraq; ſpecie ante Leonis tempora intermiſsam fuiſſe, à Leone verò reuocatã atq; reſtitutam eſse, qui tamen mirum in modum hallucinãtur. Nam cùm ſanctiſsimus Pontifex pręcipit, à fidelium cœtu illos expelli, qui ſe ſe à Chriſti ſanguine hauriẽdo abducũt, de Manichæis verba facit, qui cum exiſtimarent, Chriſtũ non verè humanã naturam induiſſe, neque pro humano genere verè ſanguinẽ profudiſse, panis tantùm ſpeciem ſumebant, à calicis verò vſu per ſummam impietatem abſtinebant. Quod illius verba apertè indicant, Abdicant, inquit, ſe ſacramento ſalutis humanæ, & Chriſtum dominum noſtrum ſicut in veritate carnis noſtrę denegant natum, ita mortuum verè, & reſurrexiſse non credunt. Et ob hoc diem ſalutis & lætitię noſtræ ſui ieiunij mœrore condẽnant. Cumq́ue ad tegendam infidelitatem ſuã, noſtris audeant myſterijs intereſse, ita in ſacramentorum communione ſe temperant, vt interdum tutius lateant: ore indigno Chriſti corpus accipiunt, ſanguinem autem redemptionis noſtræ haurire omninò diclinãt. Quod ideò veſtram volumus ſcire ſanctitatem, vt vobis huiuſmodi homines & his manifeſtẽtur inditijs, & quorũ

Leo. ſerm. 4. de Quadra.

depræ-

depræhenſa fuerit ſacrilega ſimulatio, nota ti & proditi, à ſanctorum ſocietate, ſacerdotum auctoritate pellantur. Quæ quidem verba magis ſignificant, nondum ea tempeſtate calicis hauriendi morem fuiſſe antiquatum. At poſtquàm Concilij Tridentini decreto, Anathemate illi damnati ſunt, qui calicis vſum neceſſarium eſſe dixerint, ſi ſanctiſsimum hunc Pontificem conſulamus, ſummum eſſe ſcelus dicet, id in controuerſiam deinceps vocare, qui ad Martinum Auguſtum ſcribens, aſſerit, quę ab Eccleſia ſemel diffinita ſunt, alicui in dubium venire, ſine impietatis ſignificatione non poſſe.

Leo epiſ. 43.

DIEGHI

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI,

ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER OCTAVVS.

De Pœnitentia.

ANtiquus ille humani generis hoſtis, qui ſuis fallacijs atque illecebris, parentem illum noſtrum, noſq́; vnà ab ęterna felicitate abſtraxerat, aſtuq́ue perfecerat, ſuo vt nihil iam noſtro genere miſerius fingi poſſet, ferre quidem nullo modo poteſt, vt ſæuiſsima ipſius tyrannide ab hominum ceruicibus depulſa, amiſſus iuſtitię ſplendor antiquuſq́ue ille innocentiæ nitor, Chriſti beneficio nobis magna ex parte reſtitutus ſit. Quare, non bonis, non fortunis, non mortali huic & caducæ vitæ, ſed ſempiternæ noſtræ felicitati inſidiatur, nihilq́ue antiquius habet, quàm à filiorum nos Dei gloria deturbare, Chriſtiq́ue ſan-

ctiſsimum ſanguinem & inexhauſta merita irrita in nobis aliqua ex parte facere. Neque tamen aliter poſſe cōſtare ſibi huius laboris ſui rationem ſperat, quàm ſi ſacramēta, quæ paſsionis Christi vim atque virtutem continent, quæ iuſtitiæ ornamenta in mortalium animis ingenerant, quę illa mirum in modum augent, amplificant, tuentur atq; conſeruant, ab Eccleſia conuellat funditusq; extrahat. Præ cęteris verò ſacramentis, vnicum ſanè pœnitentiæ ſacramētum, quod eius conatus omnes eludit, prædas ab ipſis quaſi faucib. eripit, vires infringit, diuinamq; nobis gratiam continenter conciliat, infinito odio proſequitur. Quare in ipſis ferè Eccleſiæ initijs, Nouatum furijs percitum, ambitione tumentem, inuidię, cupiditatiſque ſtimulis agitatum, nulla re magis q̃ perfidia inſignē, ſāguinē cædeſque ſpirantem, excitauit, qui fucata quadam ſanctitatis ſpecie, Chriſtianęque ſinceritatis atque integritatis inani oſtentatiōe aditum illis eſſe ad diuinā miſericordiam occluſum dictitabat, qui ſe ſceleribus poſt baptiſmum contaminaſſent, candidiſsimamq; innocentiæ veſtem, quam in ſacro lauacro induerant fœdaſſent, atque cōmaculaſſent. neq; vllam extare in Eccleſia poteſtatem exiſtimabat, qua ſuſcepta poſt baptiſmum

ptiſmum

ptiſmũ ſcelera deleri & condonari poſſent: diuina tamen prouidentia, quæ perditorũ hominum furori hæreticorumq; inſaniæ multa permittit, vt qui probati ſunt manifeſti fiant, effecit, vt tam atrox, immanis, funeſtaq; ſententia eum auctorem habuerit, qui à dæmone diu occupatus & diuexatus fuerat, vt ſatanicum iſtud eſſe figmentum, & ab hæreditario humani generis hoſte cõfictum atque excogitatũ, omnibus notum eſſet atque teſtatum. Quamuis enim exorciſtarum virtute & beneficio fuerit Nouati corpus à dæmonis tyrannide liberatum, vt Cornelius Pontifex apud Euſebium auctor eſt, ita tamen illius mentẽ perpetuò poſſedit, & cõſtrinxit, vt omnibus in rebus eum præceptorem atq; impulſorem habuiſſe videretur. Nouati verò impietatem Ioannes Vvicleff imitatus, pœnitẽtiæ ſacramentum irriſit, exploſit, & exſibilauit. Quod tamen multò petulãtius fecit Luth. qui etſi principiò rei atrocitate deterritus, nihil aliud auderet affirmare, quàm iniquũ eſſe, peccata venialia ſacerdoti cõfiteri, minimè verò neceſſariũ mortalia oĩa in confeſsione numerando percenſere, ſenſim impudentior factus, cœleſte hoc ac planè diuinum ſacramentum, quod humanæ fragilitati maximam conſolationẽ afferre, cœleſtiſque

Cornelij epiſt. Fabio Antiocheno Epiſcopo Euſeb. hiſtoriæ Eccleſ. lib. 6 cap. 43.

ſtiſque hæreditatis certiſsimam ſpem excitare ſolet, ab Eccleſia tollendum ac funditùs extirpandũ eſſe docuit. A quo tam feliciter Kemnicius diſciplinã accepit, vt ſummum hoc Chriſti in nos beneficiũ, cęleſteque ſacramentum, *inueteratũ abuſum, conſcientiarumq; carnificinã*, appellet, atque innumeris alijs opprobrijs & contumelijs afficiat, quippe qui omnem pœnitentiæ vim & rationem, in ſola fide poſitam eſſe exiſtimat. quę inſania cum à nobis multis iam profligata ſit, cùm de fide & iuſtificatiõe egimus, breuiter ea nunc refutabo, quæ huic ſunt cauſæ peculiaria. quæ duobus potiſsimùm capitibus continentur, nullum ſcilicet eſſe pœnitentiæ ſacramentum à Chriſto inſtitutum, in quo enumeratis peccatis, intimiſque animi ſcelerib. patefactis, ſacerdos chriſti noĩe pęnitentẽ abſoluat: & minimè item eſſe neceſſarium vt Deo pro noſtris in illũ iniurijs, aliquo officij genere ſatisfaciam'. Ita enim fidei vim Kemnicius exaggerat, vt non modò ſcelera ipſa, ſed omne etiam ſceleribus debitum ſupplicium, liberaliter à Deo illis cõdonari arbitretur, qui Chriſti paſsionem vera & integra fide complectuntur. vnde eſt vt Purgatorium, ſummum eſſe figmentum, anilemque quandam fabulam exiſtimet.

Quòd ſi obſcura eſſent atque ambigua illa Chriſti verba apud Ioannem: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt: aliquã profectò ſæua iſtorum hominũ ſtultitia excuſationẽ habere potuiſſet. at cùm tam ſint aperta & ex omni parte patentia, nemo vnquam antiquorum patrum in illis hæſerit, ſed omnibus idem ſemper ſignificauerint, egregiamque illam atque diuinam ſacerdotum poteſtatem ſuſcepta ſcelera Chriſti nomine condonandi, illis contineri oẽs ſemper intellexerint, nullus profectò excuſationi locus relictus eſt. Cùm enim pater non iudicet quenquã, ſed omne iudiciũ dederit filio, poteſtatemque ei tradiderit iudicium exercendi non in eos ſolùm, qui vita iam functi ſunt, ſed in illos etiam qui adhuc viuunt ſuperſtites (eſt enim à Deo cõſtitutus iudex viuorum & mortuorum) hanc quidem tantam poteſtatem Chriſtus in ſacerdotes magna ex parte transfudit, quos ſui iuris vicarios conſtituit, & quorum opera iudicis illud munus ſibi à patre traditum, nũc exequitur. quod ſanè tũc illis delegauit, cùm ad patrem iam iam conſcenſurus dedit eis poteſtatem pro arbitrio & æquitate ligandi & ſoluẽdi. Eſt enim (inquit Chryſoſtomus) Apoſtolis diuina

Ioan.20.
Ioan.5.
Chryſoſ. lib.3.de Sacerd.
Chryſoſ. in Ioann. homil.85

uina quędam poteſtas,ſpiritualiſq́ue gratia à Chriſto tributa, non vt portentoſa & naturę vim ſuperãtia miracula ederent,ſed vt peccata condonarent.Idq́; non propria ipſorum virtute,ſed Spiritus ſancti, qui illorum opera atq; miniſterio vti decreuerat: quod vt declararet Chriſtus, Spiritum ſanctum illis tunc dedit.Expende verò,Kemnici,quid ſit iudiciũ exercere,& vide an qui poteſtatem habẽt pro arbitrio & æquitate condonandi atq; retinendi peccata,hominum iudices ſint conſtituti.Putáſne,homo diſerte & argutule,iudicis munus eſſe innocentem abſoluere,& reum condemnare? illum,quem venia dignum eſſe iudicat, à ſcelerum atrocitate liberare: inter reos autem eum referre, quem mulctam magis, quàm miſericordiam promereri cenſet? quam accommodatè verò inde concludatur, peccata omnia eſſe ſacerdoti aperienda, aduerte. Quis quæſo tam erit bardus, qui ignoret, neminem iuſtè atque legitimè ſententiam ferre poſſe, niſi cauſam priùs pręclarè cognitam atque perſpectam habuerit? quis iudicium illud eſſe temeritatis pleniſſimum dubitabit, in quo incognita crimina cõdonantur aut retinentur? Quare cùm Chriſtus ſacerdotibus poteſtatem dedit condonandi peccata, apertè quidem inſinuauit,

nuauit, occulta ſcelera illis aperienda atque patefacienda eſſe; quinimmo minimè poſſe criminum veniam à Deo impetrare, qui ſacerdotum conſpectum & iudicium recuſat. Quare nihil eſt, Kemnici, quòd curiosè à nobis requiras, expreſſum aliquod Chriſti præceptum de peccatorum omnium confeſsione. Nam quemadmodum cùm Cæſar grauem aliquem & ſpectatum virum reipu. cuiuis præficit, munere'ue aliô exornat cum quo iuriſdicendi poteſtas coniuncta ſit, ciuibus legem impoſuiſſe cẽſetur, vt apud illum cauſam omnes dicant; atque adeò perturbatæ reip. legiſque nefariè violatæ reus habetur, qui illius tribunal comtemnit & aſpernatur; ita cùm Chriſtus ſacerdotes peccatis condonandis præfecit, legem ſimul rogaſſe videtur, vt qui ſcelerum eſſent conſcientia conuicti, ad hos tãquàm ad cœleſtes quoſdam medicos concurrerent, qui ſalutem mentibus afferre facilè poſſent. Prudentiſsimè nanq; ſacramẽtorum vim atque rationem ij mihi perſpexiſſe videntur, qui in illorum conſtitutiõe legem de eorum vſu incluſam eſſe & implicatam arbitrantur. Nam cùm ſacramenta cœleſtes ſint quædam atque perpetuæ animorũ medicinæ quæ mortifera ſcelerũ vulnera ſanare poſſunt, ad illas ſanè accedere ij

omnes diuina lege tenentur, qui ijs animi morbis affliꝺantur, quibus curandis hæ ſunt accommodatæ. Quemadmodum qui venenato telo iꝺus præſenté iam mortem intuetur, ea omnia remedia comparare debet, quæ ſaluti ſuæ ſubuenire poſſe putauerit. Quare cùm Chriſtus noſtris malis prouocatus, miſeraq́; illa ad peccãdũ propẽſione commotus, ligandi atque ſoluẽdi poteſtatem ſacerdotibus contulerit, quę calamitatum noſtrarum leuamentum, ſcelerumq́; præſtantiſsimum remedium foret, vel ipſo quidem beneficio omnes obſtrinxit atque obligauit, vt cęleſtem hanc medicinam exerceremus. At, inquies, ligandi iſta atque ſoluendi poteſtas, in ſolo verbi myſterio poſita eſt. id quã ſit fucatum ac fallax, qui Euangeliſtas omnes inter ſe contulerit, ſatis intelliget. Neque enim obſcurè indicãt, Chriſtum tria hæc inter ſe diſtincta valde atque diuerſa munera Apoſtolis detuliſſe, Euangelium ſcilicet, quod ſcelerum veniã
Marc. 16 pollicetur & largitur, prędicare omni crea-
Mat. ult. turæ, ſacro lauacro crimina omnia expiare,
Ioan. 20. remittere ac retinere peccata. quæ poteſtas,
Chryſoſ. ſi Chryſoſtomo fides habenda eſt, tam e-
in Ioã ho rat Euangelij doꝺoribus neceſſaria, vt ſi-
mil. 85. ne illa docendi officio fungi nullo modo potuiſſent. Cùm enim abiecta, & repudiata obe-

ta obedientia, neque præclara vitæ inſtitutio feliciter progredi, neque diſciplina cõſeruari diu poſsit, peſsimè ſanè Chriſtianę inſtitutioni conſultũ foret, ſi Eccleſiæ doctores ligandi atq; ſoluendi poteſtate carerent, qua mentium morbos internoſcere, ſalutarem illis medicinam facere, effrenatosq́; impetus coërcere atque comprimere poſſent. Quæ cæleſtis poteſtas ne vlla vnquam vi labefactari poſſet, firmiſsimisq́; eſſet ſacrarũ literarũ pręſidijs munita, nõ ſoli Petro, ſed oĩbus etiam Apoſtolis regni cœlorum claues tradidit, quibus & omnes mẽtium latebras atque receſſus aperirent, & diuinæ miſericordiæ theſauros nobiſcũ communicarent. Clauis enim, auctore D. Ambroſio, dicenda eſt, qua ad fidem peccatorũ dura reſerantur, mentium ſecreta panduntur, & quicquid intrinſecus clauſum tenetur, in palàm rationali manifeſtatione producitur. Clauis inquam, eſt, quæ & conſcientiam ad confeſsionem peccati aperit, & gratiam ad æternitatem myſterij ſalutaris includit. vt verò diuinam hanc poteſtatem à docendi functione valde eſſe diſiunctam declararet, mox addit, Ambo igitur (Petrus ſcilicet & Paulus) claues à Domino perceperũt: ſciẽtię iſte, ille poteſtatis. diuitias immortalitatis ille diſpenſat, ſciẽtię theſauros

Mat. 16.
Mat. 18.

Ambro. ſerm 66. de natali Apoſto. Petri & Pauli.

iſte largit: & alibi, Remittũtur (inquit) peccata per Dei verbum, cuius Leuites interpres & quidam executor eſt: Remittuntur etiam per officium ſacerdotis ſacrumq́; miniſterium. Quomodo verò Eccleſiæ miniſtri peccata condonent, docuit idem Ambroſius libro de Spiritu ſancto. Non in ſuo (inquit) ſed in patris & filij & Spiritus ſancti nomine peccata dimittunt. iſti rogant, diuinitas donat, humanũ enim obſequiũ, ſed munificentia ſupernę poteſtatis. quam eandẽ poteſtatem illis eſſe Chriſti ad Petrũ verbis conſignatam, Paſce oues meas, luculenter docet D. Baſilius. in ligandi nanque atque ſoluendi poteſtate, paſtoris officium potiſsimùm cernitur. quam etſi nõ eodem modo ſemper ſed variè exerceat, illa certè ligandi atque ſoluendi ratio qua occulta & recondita peccata condonãtur, cęteris omnibus longius præſtat. Neque enim cœleſtis hæc planeq́ue diuina auctoritas clarius vnquàm elucet, quàm cùm is qui ſcelerum atrocitate deterritus, diuinoq́; amore inflãmatus, crimina ſummopere deteſtatur atq; deprecatur, ſuis meritis diffidens ad ſacerdotem quem Chriſti vacariũ eſſe intelligit, ſponte confugit, ab illo opem petit, apud eum ſeipſum reum facit, ſuſceptaq́; crimina patefacit, quæ ille tanquàm veriſsimus quidam

Ambro. lib. 2. de Cain, & Abel. c. 4

Ambro. lib. de Spiritu ſancto. c. 19.

Ioan. c. 1.

Baſil. de uita ſoli. c. 23.

dam,humaniſsimus atque ſanctiſsimus iudex,pro miſericordiæ iuſtitiæq; ratiõe aut condonat aut retinet.Iam igitur vides,Kẽnici,quàm ſit à te petulanter & veteratoriè dictum, *hunc reconciliationis modum cum Deo, poſt lapſum,doceri & monſtrari non ex ſcripturæ ſententijs,ſed ex practica* Oldradi,*ex ſpeculo* Durandi,*& ſumma ex proceſſu iuris*.Qui tamen auctores Coloniẽſibus neque de nomine fortè noti ſunt,niſi tu Ambroſium, Baſilium, Chryſoſtomum, cæterosq; ſanctos Patres illis eſſe ſimillimos iudicas,aut certè aperta hæc,&manifeſta chriſti teſtimonia à ſacris literis relegare & expellere cupis.

At inquis,*in toto illo iuridico proceſſu, ne ſemel quidẽ mentio fit ueræ fidei,quæ in Chriſto mediatore quærit & apprehẽdit miſericordiam* Dei, *reconciliationẽ,& remiſsionẽ peccatorum*. Quẽ locum fides in peccatoris cum Deo reconciliatiõe habeat,iuſtificationisq; noſtræ eſſe quaſi fundamentum, & explicauimus abundè,& colonienſes docuerunt copiosè. Quare nihil attinet eadem hîc rurſus inculcare:mirari tamen Kemnicij petulantiã nõ ſatis queo, qui nullã fidei mẽtionem ab ijs fieri arbitratur,qui cõtritionem in potiſsimis pœnitentiæ partibus enumerant:neq; aduertit,mœrorẽ illum,animi dolorẽ atq; ægritudinem, quam cõtritionẽ vocamus, *Lib.6.de iuſtifica. & fide.*

fide

fide potiſsimũ excitari, quare, q̃ cõtritionẽ cõmendãt, q̃ illius vim atq; rationẽ explicãt, non quidẽ fidẽ obſcurare, ſed illuſtrare cẽſendi ſũt. Nã cũ fides certiores nos faciat, tam eſſe miſerandũ flagitioſorũ hominum ſtatum, vt nulla humana vi atque potentia ab illa fœditate emergere, aut ab illis ſe vinculis exoluere niſi Chriſti Ieſu beneficio poſsint, & quàm ſit peccatum fugiendum ac deteſtandum fide prçeũte cognoſcimus; & in quantis miſerijs atque ærumnis prolabantur qui crimen ſuſcipiunt non niſi Chriſti ſanguine expiandum, ſatis intelligimus. Quare ea omnia medicamenta ſummo ſtudio adhibere conamur, quæ à Chriſto ad tantam animi turpitudinem ſanandam parata eſſe certò ſcimus. cùm item eodem fidei ſplendore humana mẽs illuſtrata, ardẽtem Dei in ſe amorem intuetur, qui flagitijs quibus debuiſſet extingui, magis ac magis exarſiſſe videtur, fit, vt vel ſola peccatorum recordatio illi ſit horribilis & formidabilis: diuinam verò bonitatem, cui ſe tot ac tantis beneficijs deuinctam agnoſcit, inflammata charitate proſequatur, illi totam vitam, pietatem, ſtudiumq́ue deferre, in amore reſpondêre, atque ipſum, quoàd fieri poteſt, ad calculos vocare ſtatuat. Quibus partibus cùm animi dolor cõſtat,
verè

verè contritio appellatur. Cùm igitur acerbus hic angor, quo pœnitentis animus premitur, à prauisq; cupiditatibus abducitur, à fidei luce proficiſcatur, illiusq; tanta ſit vis, vt pium hominem quodam modo impellat, vt ſe ſe ad ſacerdotis pedes proſternat & abijciat, cordiſq; ſui arcana omnia nõ ſine maximo pudore ipſi patefaciat; illos tu, Kemnici, nullum in pœnitẽtia locũ fidei reliquum feciſſe arbitraris, qui cõtritionem & confeſsionem, pœnitẽtiæ partes eſſe dicũt? cõfer, quęſo, fidem illam, quę ſolis internis animi motibus Deũ intuetur, ab illoq; miſericordiam deprecatur, cui tu iuſtificationem tribuis, cum hac, quæ cum eiſdem egregijs animi agitationibus, integrã, verã, pudoriſq; pleniſsimam cõfeſsionẽ coniungit, & diligẽter expende, quæ pluribus rationibus præclarior, præſtantioribusq; officijs illuſtrior exiſtat; & planè videbis, fidei te vim atque rationẽ nullo modo percepiſſe, cùm contẽptæ atq; ſpretæ fidei Coloniẽſes accuſaſti, qui etiam fidei nomine ſuppreſſo, cũ illius munera atq; offitia præſtantiſsimè explicarunt; non illam à pœnitentia abijciunt, ſed veræ pœnitentiæ eſſe veluti fundamentum docent.

HOC verò pœnitentiæ genus, quod pœnitentis dolore, ſcelerum omnium con-

Pœniten tiam eſſe ſacramẽ-tum. confeſsione, ſacerdotiſque abſolutione (vt ſatisfactionem interim omittamus) cō-ſtat, verè ac propriè ſacramentum eſſe, ex nota atque peruulgata ſacramenti ratione, ſatis conſtat. Eſt enim ſacramentum aſpe-ctabilis quædam forma eius gratiæ, quæ ſub aſpectum cadere nullo modo poteſt, quam non modò refert ac repræſentat, ſed etiam efficit. ea verò, quæ à pœnitente ad pedes ſacerdotis prouoluto geruntur, aper tè quidem præſeferunt, illius animum à ſceleribus eſſe omninò alienatum; quæ verò ſacerdos præſtat, non obſcurè ſig-nificant, omnia pœnitentis crimina à Deo condonari, quod cumulatiſsimè intus in mente is præſtat, qui ſuis miniſtris ligandi atque ſoluendi poteſtatem dedit. At in-quis, viſibile elementum, quod ad defini-tionem & ſubſtantiam ſacramenti requiri-tur, non poſſe in confeſsione reperiri. Sed quid fuit, Kemnici, vt tu contẽpta Augu-ſtini, quem plurimi facere prætefers, ſacra-mentorum definitione, Hugonis illam ra-tionem, quæ neque breuiter, neque lucidè rem explicat, amplectereris? Sed elementi notio tibi ſummopere arriſit, qua maximã te ſacramentorum Eccleſiæ partem delere poſſe exiſtimaſti. quod magno ſanè in-ditio eſt, haud te percipere, q̃d per inuiſibi-le ele-

le elementum doctiſsimus Hugo ſignificare voluerit. Neque enim vnum ex illis quatuor, ex quibus terrena omnia concretaque corpora conflãtur, is intelligere potuit, qui miniſtrorum Eccleſiæ ordinationem atq; matrimonium, ſacramenta eſſe credit. quæ quidem ex nullo elementorum conficiuntur. Neq; enim à D. Auguſtnio, hoc eſt, ab Eccleſiæ iudicio diſcedit, qui conſtanter affirmat, neminem vnquam dubitaſſe, ordinem ſacramentis fore annumerandum: matrimonium item in Eccleſia Dei noſtri, in monte ſancto eius ſacramentum eſſe, plurimis apertiſsimisque rationibus confirmat. quinimmo & ipſe Hugo, cuius tu nobis ſacramenti definitionem obijcis, minimè dubitauit, pœnitentiam inter ſacramenta à Chriſto inſtituta collocare. quare nihil quidẽ aliud elementum, quàm rẽ quanuis aſpectabilem, & quæ oculis videri queat, ſignificare poteſt. quòd ſi ad pœnitẽtię actiones, ſacerdotisq; verba animũ aduertas, ſatis intelliges, hanc ſacramenti definitionẽ, pœnitentiæ aptiſsimè conuenire. *Aug. ude bono coniuga. c7.*

Sed κẽniciusantiq̃tatis diligẽtiſsim' inſidiator, teſtatur, *hũc iudiciariũ proceſſum*, hoc eſt, vt ipſemet interpretaur, ꝙ *nulla peccata in abſolutione remittantur, niſi ſacerdoti tanquam iudici per enumerationem fuerit patefacta, purior anti-*

antiquitatem nunquàm agnouiſſe. quòd Chryſoſtomi atque Ambroſij teſtimonijs probari conatur. Quare antiquitatis hac de re ſenſum diligenter inquiramus: cui, ſi ſtare Kénicius voluiſſet, nunquàm profectò ab Eccleſię Romanę fide diſceſsiſſet. Vt verò Clementis in ea epiſtola, quæ eſt ad Iacobũ fratrem Domini, apertam dilucidamq́; ſentétiam omittam: non meminiſti, Kemnici, quàm acriter Dionyſius Demophilum reprehendat, quòd peccatoré ad ſacerdotis pedes abiectum, ſcelera confitentem, illorumq́ue veniam deprecantem, calce percuſſum repulerit? Nunquàm legiſti, egregium illud Tertulliani opus de pœnitētia, in quo pluribus demonſtrat, aduerſus gehennam, poſt prima illa intinctionis Dominicæ monuméta, eſſe adhuc in exomologeſi ſecunda ſubſidia? hoc eſt, vt D. Hieronymus dixit, Pœnitentiam eſſe ſecundam tabulam poſt naufragium? Ne verò quis exiſtimaret, de interiori ſe criminum confeſsione agere, quando ſcilicet peccator Deo recogitat omnes annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, eleganti oratione exaggerat, in quanto illi periculo verſentur, qui pudoris magis quàm ſalutis memores, aut defugiunt, aut differunt ſcelera presbyteris aperire, veluti (inquit) illi, qui in partibus verecũdioribus

Dionyſ. epiſt. 6.

Tertull. lib. de pœnitentia

Ad Demetriad. de uirginit. ſeruanda. & ad Sabinianũ.

ribus corporis contracta vexatione conſci entiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereũt. ſi memoria tenes quæ Fabianus Põtifex ſanctiſsimus, martyrq́ue clariſsimus de ſacerdotũ dignitate Orientis Epiſcopis ſcripſit, apertè videbis, eos qui peccata admittunt ſempiternis ſupplicijs digna, nequaquàm à miſerãdo illo infamiq́; ſtatu emergere vnq̃ poſſe, niſi eis ſacerdotali auctoritate ſubuẽtũ fuerit. Quod ſi ad ea quæ nobis ſunt D. Cypriani monimẽtis tradita, animum aduertas, nihil profectò tibi frequentius obuium eſſe poterit, quàm ſaluberrimam eſſe atq; neceſſariam peccatorum medicinam, confeſsionẽ cum integra perfectaque ſatisfactionem coniunctam.

Tertull. li. de pœnitentia.

Fabianus epiſt. 2. ad Orien tis Epiſc.

Non me lãtet qua ratione Eraſmus Roterodamus (cuius tu tuiq́ue omnes hac de re iniquiſsimum iudicium maximo cum applauſu & gratulatione excepiſtis) ſanctorum omniũ Patrum ſententias eludere potius, quàm interpretari voluerit, de ea ſcilicet pœnitẽtia ſermonem illos facere, quam publicè fieri ſolẽne erat. Quod quàm ſit verum, paulò pòſt demonſtrabimus: ſed eſto, Kemnici, ita ſe res habeat: quid tum inde? Eccleſiæ'ne de ſacramento pœnitentiæ iu-

dicium infirmari ac tolli, Colonienſiúmue ſententiam labefactari ducis? in maximo profecto errore verſaris, neque percipis, in quo huius ſacramẽti vis ac ratio poſita ſit. ad quam nihil attinet publicéne an priuatè, in omniũ cõſpectu, an ad ſolius ſacerdotis aurem confeſsio fiat, dũmodo vera illa atque integra ſit. Sacramenti enim pœnitẽtiæ ratio in eo potiſsimùm ſita eſt, quòd is, qui peccatorũ eſt ſordibus inquinatus, verè & ex animo ſcelera omnia ſacerdoti, qui legitimam abſoluendi poteſtatẽ habet, cõfiteatur, paratuſq́ue ſit animo, illi omnibus in rebus (vt par eſt) obtemperare: ſacerdos verò omnia ei peccata, Chriſti nomine cõdonet. Quòd verò id clam ſecretoq́; fiat, ex peccatorũ magis turpitudine ac fœditate q̃ ex ſacramenti natura, oritur. Nã cùm peccata infamiæ quandam notam coniunctam habeant, vel naturę ipſius inſtinctu ſcimus, non eſſe ſine maximo iudicio & ratione publicè aperienda. Quare cum Chriſtus decreuerit, vt qui ſcelerum veniam optaret, non publica modò, ſed recondita etiam & maximè abdita peccata ſacerdoti confiteretur: neceſſarium quidem fuit, vt remotis id arbitris fieret. Neque enim aliter diuinum hoc ſacramentum conſeruari diu potuiſſet:

tuiſſet:nam cùm famam atque exiſtimationem nemo libenter deſerat ac prodat,minimè ſanè induci homines potuiſſent, vt ea publicè aperirent, quæ neq; ſine inuidia audiri, neque ſine pudore referri queũt.quare qui viam aliquam ineunt, vt ſcelera quæ ſacerdotibus tanquàm Chriſti vicarijs manifeſtantur,illorumq́ue creduntur fidei,ante aliorum oculos quouis nomine ac ratione ponantur, huic ſanè cœleſti ſacramento funeſtum bellum indicunt, illudq́ue quoad eius fieri poteſt,conuellere atq; labefactare moliuntur. Cùm igitur in ſacramenti pœnitentiæ natura ac ratione non inſit,vt criminum confeſsio ſecretò audiatur: apertè quidem ſancti patres cùm decreuerunt ne quis à publicis ſceleribus liber ac ſolutus haberetur,niſi ea palàm cõfiteretur,à ſacerdoteq; abſolueretur,declararũt,vnicã peccatorum medicinam eſſe confeſsionem,atque penes Eccleſiam eſſe poteſtatem Chriſti nomine illa aut condonandi aut retinẽdi. Nam quamuis ad eccleſiaſticę diſciplinę conſeruationem expediret, vt publica ſcelera,& quæ concitare offenſionem ſolent, in ore atq; oculis omniũ punirentur, minimè tamẽ ſanctiſsimi illi Heroës miſeros homines impuliſſent, vt propria ſcelera apertè con-

tè confiterentur, aut tantam illam auctoritatem condonandi Chriſti nomine crimina ſibi vſurpaſſent, niſi tã hoc, quàm illud à Chriſto eſſe inſtitutũ iudicarent: ſed cùm certò ſcirent ita Chriſtum cælorum claues in ſacerdotum poteſtate poſuiſſe, vt nemo Chriſtianorũ illorum criminũ veniam impetrare poſſet, quæ ſacerdotibus aperire recuſaret, perſanctè ſtatuerunt, vt omnes nota, teſtata, atque aperta crimina palàm confiterentur, decentiq́ue multa impoſita, in omnium conſpectu abſoluerẽtur: vt quam plebs ex ſceleribus offenſionem exceperat, tanta illa humilitate atque pœnitentia deponeret. quæ publica confeſsio ſi integra eſſet, omnibuſq́ue illis partibus, quę ad hoc ſunt ſacramentũ neceſſariæ, abundaret, nõ dubito quin tã eſſet verè ſacramentũ quàm illę, quæ clam & remotis arbitris fiunt. Multa tamen ſunt, ex quibus licet coniecturam non leuem facere, nequaquàm cõfeſsiones illas publicas, ſacramenta fuiſſe: nam & integræ perſæpe non erant, quippe quia aperta ſolùm ac nota ſcelera euulgabantur, & non ſolùm presbyteris, ſed diaconis etiam licebat pœnitentes reconciliare, cum ingẽs aliqua neceſsitas imminebat, vt Diuus Cyprianus auctor eſt, qui tamen ſacramenti pœ-

ti pœnitentiæ miniſtri eſſe nulla ratione *Cypr.li.* poſſunt. *3.epiſt.17*

Quòd ſi diligenter, Kemnici, ad ſanctorum Patrum movimenta animum aduertiſſes, perſpexiſſes ſanè clarè & euidenter, non publicam modò, ſed occultam etiam confeſsionem in more priſcis illis, feliciſsimiſque tẽporibus fuiſſe, in qua abſtruſa & maximè recondita peccata ſacerdoti tanquàm iudici Chriſtiq; Vicario aperiebãtur. Quorſum quidẽ ſpectat illud à Cypriano toties *Cypr.3. lib.epi.1. & 16.* inculcatum, in minoribus peccatis, & quæ in Deum non committuntur, agere peccatores pœnitentiam iuſto tempore, & ſecundum diſciplinæ ordinem ad exomologeſim venire, & per manus impoſitionem Epiſcopi & cleri ius communionis accipere. *Origines hom.2.in Pſal.28.* Quod multò apertius edocet Origenes, cõfeſſionis enim neceſsitatẽ exaggerans, atq; conſulẽs, ne peccatores ſacerdotem quemcunq; temerè adeant, ſed prudentiſsimum, atque circumſpectiſsimum medicum quærant, cui animę ſuæ ſalutem committant atque credant, ait, Circunſpice diligenter cui debeas confiteri peccatũ tuum: proba prius medicum, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmãte, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit diſciplinam, vt ita demum,

ſi quid ille dixerit qui ſe prius & eruditum & miſericordem medicum oſtenderit: ſi quid conſilij dederit, facias & ſequaris. ſed aduerte, quæſo Kemnici, diligenter, quæ mox ſequuntur verba, quæ rém ipſam velu ti digito attingunt. Si intellexerit inquit, & præuiderit (ſpiritualis ſcilicet ille medicus) talem eſſe languoré tuum, qui conuen tui totius Eccleſiæ exponi debeat & curari, ex quo fortaſsis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facilè ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis perito medici illius con-ſilio procurandum eſt. quæ quidem in aliá quàm in priuatam confeſsionem quadrare nullo modo poſſunt. Cum quo Diuus Baſilius non modò conſentit, ſed hanc eſſe veterem Eccleſiæ conſuetudinem apertè teſtatur. Neceſſarium, inquit, videtur ijs, quibus diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt, confitenda eſſe peccata: ſic enim & ij, qui antiquitus pœnitebant, in ueniuntur apud ſanctos confeſsi eſſe peccata ſua. Si Diuum etiam Auguſtinũ ad priorem antiquitatem pertinere putas, illiuſque hac de re ſententiá diligenter indagaueris, apertè ſanè videbis, nihil veterem Eccleſiam à nobis diuerſum vnquam ſenſiſſe. vt verò cætera ſanctiſsimi huius antiſtitis teſtimonia taceam, relege, quæſo, quàm appoſitè ex reſurre-

Baſil. in regula. Monach. cap. 21.

ſurrectione Lazari concludat, mentes quæ ſcelerum fœditate occupatæ ſunt, veluti putida quædam cadauera, quæ tam diu ſepulta iacent, quamdiu peccata Eccleſiæ miniſtris non aperiunt: tûc reſurgere cum ab illis ſoluũtur, quibus dictum eſt, Quodcunque ſolueritis ſuper terram, ſolutum erit & in cœlis. *Au. tract. 49. in Io.*

Si meminiſti Kemnici, quæ Eccleſiaſtici ſcriptores literis mandarunt de abrogato à Nectario Conſtantinopolitano Archiepiſcopo publico pœnitentario, qui ſecundum antiqua Eccleſię decreta audire ſecretas confeſsiones in Eccleſia ſolitus fuerat, ob ſtuprum nobili cuidam mulieri quæ Eccleſiam frequentabat, à diacono quodam illatum, vnde & confeſsio ipſa antiquari in aliquibus Orientis locis cœpit, facilè videbis, non nouum hũc morem eſſe neq; paulò antea excogitatũ, ſed qui cum ipſa Chriſti Eccleſia cœperit, & religioſiſsimè conſeruatus ſit. Quantum vero damni imprudentiſsimum illud Nectarij factum Orientis Eccleſijs attulerit, apertè quidem Socrates, & Sozomenus teſtantur, qui pudorem cupiditatũ omnium moderatorem vnà cũ confeſsione abrogatum, diſſolutã verò cõſuetudinẽ & impudentẽ licentiam magis ac *Niceph. lib. 12. ca. 28.* *Socrates Eccl. hiſt. li. 5. c. 19. Sozom. l. 7. cap. 16*

magis auctam & amplificatam fuiſſe teſtantur. Quod ipſum non minùs verè quàm imprudenter Norimbergenſis ciuitas declarauit, cùm ad Carolum V. inuictiſsimum Cæſarem oratores miſit, qui quantum maximè poſſent, ab illo efflagitarent, vt Imperatorio edicto, ſecretam peccatorum confeſsionem reſtitueret. quippe cuius abrogatio portentoſa, incognita, atq; nefanda inauditaq; ſibi ſcelera in eam inuexerat, quæ profligare aliter non poſſe ſperabat, quàm ſecreta peccatorum confeſsione reſtituta. atq; ita, qui diuinam legẽ ſceleratè abiecerant, proculcauerant, conſcientiarumq́; carnificinam illam, cum Luthero appellabãt, Cæſaream, quam eludere quiuis facilè poſſet, maximopere expetebant.

Anaſtaſ. Antioche quæſtionibus & reſponſionib. Theolog. c. 7. Vt verò ad inſtitutam diſputationem reuertamur: ſi Anaſtaſij Patriarchæ Anthiocheni, qui ante ſeptingentos annos vixit, ſcripta perlegas, apertè videbis, quàm prudenter illorum inſaniã refellat & coarguat, qui affirmant, neminem debere peccata confiteri mortali homini ſibi ſimili, illiſq́; ea potiſsimùm duo ſcripturæ loca obijcit, Quodcunq; ſolueritis, ſolutum eſt: &, Confitemini alterutrum peccata veſtra. Quod *Iacob. 5.* de confeſsione, quę ſacerdoti fit, intelligendum eſſe, ipſa orationis Iacobi ſeries indicat.

cat. cuius Anaſtaſij hæc quæſo verba diligenter expende, Quamuis homo ſit qui audiat confeſsionem, tamen Deus eſt, qui per eum conuertit, erudit, remittit, ſicut fecit Dauidi per Nathan, & à Domino conuertebatur per eundem, vnde aiebat, Conuertant me, qui timent te, & qui cognoſcunt teſtimonia tua, & caſtigabit me Dominus in miſericordia, & arguet me. Sancti enim, miniſtri ſunt Dei, & auditores ac diſpenſatores ad ſalutem eorũ, qui volunt ſalui fieri. & ſi nactus fueris virum ſpiritualẽ qui te curare poſsit, ſine erubeſcentia & cum fide confitere ei tanquàm Domino, & non tanquàm homini.

At inquis, *Chryſoſtomi ſentẽtia eſt, cogitatiõe fiat delictorum exquiſitio, abſque teſte ſit hoc iudicium, ſolus te* Deus *confitentẽ uideat.* Quis, quęſo Kemnici, hoc confitendi peccata genus damnat? quis peccatorum illam confeſsionem, quæ ſoli Deo fit, improbat? quis illius ſtudium reprehendit, qui ad Chriſti pedes prouolutus & abiectus, propria ſcelera accuſat, maximaque lacrymarum vi miſericordiam deprecatur? An putas, hanc cum ea, quæ ſacerdoti fit, pugnare? aut vtranque ſimul conſiſtere nequaquã poſſe? longè profectò falleris opinione, & quæ ſit perfecta ſacramenti huius ratio ignoras. Nam tũc ex-

terna hæc, de qua agimus, peccatorum confeſsio optima eſt, quando interna illa, quæ ſoli Deo fit, anteceſsit. quare Theologi noſtri pœnitentiam diuiſerunt in officium, & ſacramentum; officium autem, quod maximum de ſuſceptis ſceleribus doloré animiq́ue ſeipſum accuſantis pium quendam effectum continet, ad ſacramentũ confeſsionis quodammodò perficiendũ & illuſtrandum accedit. Quòd ſi quæ D. Chryſoſt. de ſacerdotio ſcripſit, perlegas, facilè videbis, non ſoli Deo, ſed ſacerdoti etiam aperienda eſſe peccata.

Chryſoſ. de ſacerdotio. l. 3

Satisfactionē neceſſariam eſſe.

Multò autem acerbius inſectatur Kemnicius Colonienſium doctrina de ſatisfactione. putat enĩ blaſphemum eſſe, & in meritum Chriſti contumelioſum affirmare, neceſſe eſſe vt poſt culpam à Deo cõdonatam, pęnitentes officijs & virtutũ maximarum ſtudio debitas ſceleribus pęnas perſoluant. nec aduertit, ita Chriſtum Ieſum infinitam ſuam miſericordiã temperaſſe, ita noſtris ſceleribus medicinam feciſſe, vt torpẽtibus animis ſtimulos admoueret, igneſq́; adhiberet, quibus ad pietatis & virtutũ ſtudia dies noctesq́; incitarentur. Nullum verò hominum genus fingi poteſt, quod iſta debitas pœnas perſoluendi neceſsitas, non ad omne officij genus maximè ſtimulet atque

que excitet. Nam qui diuino amore ardẽt, nullum ſanè non perferẽt laborẽ, ne quidquam eos ab illius quem inuicem charum habent, conſpectu remoretur ac retardet. Qui verò ſolo cruciatuum terrore commouentur, omnibus ſe quidem huius vitæ incommodis atque ærumnis libentes mulctabunt, vt horrendos futuri ſæculi cruciatus, intollerabileſq; dolores effugere tandem poſsint. Quare qui & iuſtificationẽ in ſola fide collocant, & ſatisfaciẽdi diuinę iuſtitię pro ſuſceptis ſceleribus neceſsitatẽ tollunt, ad diſſolutam ſanè viuendi libertatem, atque ad omne flagitiorum genus fores aperiunt. Quare Chriſti ille prȩcurſor Ioannes Baptiſta, qui primus pœnitentiam confidenter docuit, omnes qui optabant, venturam iram effugere, adhortabatur vt facerent fructus dignos pœnitentia: hoc eſt, ne in ſolo ſcelerum odio, ac deteſtatione conſiſterent, ſed eos virtutum fructus ederent, qui digni eſſent hominibus verè pœnitentibus, & quibus diuinũ numen ſcelere violatum, placarent: quod magis explicat cum mox addit, Qui habet duas tunicas, det vnã non habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat. Cum quibus Ioannis verbis, ſi plurima alia ſcripturæ loca conferamus, ſatis videbimus, tantam eſſe eleemoſynæ vim, *Lucæ 3.*

vt pecca-

Prouerb. 15. vt peccatorum interitũ afferre facilè poſ-
ſit. Per miſericordiam, inquit, Solomon, &
Eccle. 3. fidem purgantur peccata. & Eccleſiaſticus, eleemoſyna præſens, non erit in obliuione. nam pro peccato matris, reſtituetur tibi bonum, & in iuſtitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui; & ſicut in ſereno glacies, ſoluentur peccata tua. Et haud multò pòſt; Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccato. Quis verò ita erit diuinarum rerum inſcius, qui exiſtimet, eleemoſynarum vi peccatorum fœditatem & turpitudinem (quæ ſola diuina gratia & miſericordia delere poteſt) tolli atq; abſtergi? Quare cùm extinguendi peccata virtus, eleemoſynę in ſcriptura tribuitur, illa certè perſoluendæ pœnæ obligatio quæ condonata iam culpa relinquitur, intelligatur neceſſe eſt, quæ
Mat. 19. etiam peccatũ in ſcriptura appellatur. Neq; enim aliter conſtare Spiritus ſancti mens atque ſenſus poteſt. & illud certè eſt genus dæmoniorum, quod Chriſtus dixit non eijci, niſi per orationem & ieiuniũ. Quorſum ſanè ſpectat, quod Dominus Moſi pro
Num. 12. Mariæ ſanitate deprecanti, reſpondit, Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius, nónne debuerat ſaltem ſeptẽ diebus rubore ſuffundi? Cum igitur cœleſtem nos patrem ad indigna-

dignationé nefarijs ſcelerib. prouocemus, quamuis ille tãquàm benigniſsimus pater omnia facinora ignoſcat, filiorum ſanè modeſtiam & æquitatem decet, ieiunijs, orationibus, inedia, vigilijs, alijſque corporis moleſtijs, pudoris aliquam ſignificationé dare, & violatæ paternæ legis pœnas à nobis ipſis repetere. Quocirca quamuis diuinum numen Moſis precibus inductũ, Mariæ ſcelus condonauerit, voluit tamé, vt ſepté diebus à caſtris illa exularet, admiſsiq; flagitij iuſtum ſuppliciũ lueret. vnde fuit, vt ſanctiſsimus Dauid, qui iam à Propheta Nathan intellexerat nefaria ſibi ſcelera à Deo eſſe cõdonata, miſericordiam multis lacrymis deprecaretur. Totus enim egregius ille quinquageſimus Pſalmus in petenda ſcelerum quæ ſibi condonata eſſe certò ſciebat, venia, poſitus eſt. quippe qui intelligebat iuſtam ſcelerum pœnã illos ſolùm poſſe euadere, qui lacrymis, eleemoſynis, alijſq; officijs illam perſoluerint. Quo exẽplo prouocati quãplurimi viri, ſanctitate, & diuinarũ rerũ cognitione illuſtriſsimi, vniuerſam ferè ætatem in acerbiſsima pœnitentia inſumpſerunt: non quidem quòd tanto labore opus eſſé exiſtimarent, vt in gratiam cum Deo venire aliquãdo poſſent, aut quòd illis ſe laboribus iuſtitiam, quam

gratis à Deo conferri ſatis ſciebant, promereri poſſe ſperarent, ſed partim, vt laſciuientis carnis impetus coërcerent & cõprimerent: partim verò, vt debitas ſcelerib. pęnas darent, nec quicquam poſt hanc vitam illorum fœlicitatem retardare poſſet.

Quòd ſi ſanctorum patrum monumenta euoluas, nihil profectò frequentius reperies, quàm omnium ſtudia ab illis ad ſupplicia ſceleribus debita, perſoluenda incitari. Neque enim quidquam eſt, quod maiori patrum conſenſu, illuſtrioribus ſanctorum omnium teſtimonijs firmioribuſque totius antiquitatis præſidijs firmatũ atque fulcitum ſit: adeò vt omnes ad id vnũ conſtituendum & ſtabiliendũ de induſtria cõſpiraſſe videantur. Publicas illas pœnitentias taceo, cùm ſcilicet ij qui nefaria publicaq́; ſcelera ſuſceperant, proni ſeſe in terrã abijciebant, Eccleſiæq́; pauimentum lacrymis reſpergebant, vnaq́; Epiſcopus ac vniuerſa plebs multis lacrymis veniã pro illis deprecabatur: quam tamen non priùs intelligebant ſe eſſe conſecutos, quàm inedia, eleemoſynis, deliciarumq́; oĩm abſtinentia corpus quãdiutiſsimè affeciſsẽt. Quorſum ſanè ſpectat, quod à ſexaginta Epiſcopis & pluribus presbyteris in Romano Synodo contra Nouatũ coactũ ſancitũ eſt; Fratres, ſcilicet,

Sozom. hiſt. eccl. li. 7. c. 26

Euſeb. hiſt. eccl. l. 6. ca. 43

ſcilicet, tẽpore calamitatis lapſos reſipiſcẽtiæ pharmacis curãdos & ſanandos eſſe; vt auctor eſt Dionyſius Alexan. apud Euſeb.

Quòd ſi Originem, quem vniuerſa antiquitas meritò reſpexit & admirata eſt, perlegas, videbis ſanè, non modo ſatisfactionẽ neceſſariam eſſe, ſed tamdiu quempiam pœnitentiæ vacare debere, quamdiu ſeſe corporis voluptatibus dedit, vt ſicut fecimus membra noſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati, ita eadem faciamus ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. neque veretur appellare lacrymas & bona opera precium quo peccata redimuntur. cuius tamen verba diligenter, quæſo Kemnici, auſculta: Eſt dura & laborioſa via per pœnitentiam remiſsio peccatorum, cùm lauat peccator in lacrymis ſtratum ſuum, & ſunt ei lacrymæ penes die ac nocte, & cum non erubeſcit ſacerdoti Domini indicare peccatũ ſuum. D. item martyr Cyprianus nõ ſemel aſſerit, peccata ablui & extingui ſatisfactionibus; pœnitentiam verò his verbis deſcribit, Pœnitentiã ille agit, qui diuinis præceptis mitis & patiens, & ſacerdotibus Dei obtemperãs, obſequijs ſuis & operibus iuſtis dominũ promeretur. Ex qua ſanctiſsimi martyris ſententia ſatis conſtat, tum non in ſolis diuinę legis officijs ſatisfactionẽ poſitam eſſe, tum verò

Orig. homil. 3. in lib. Iudic

Orig. homil. 15. in Leuit.

Orig. homil. 2. in Leuit.

Cypr. li. 3. epi. 18.

verò ſacerdotis munus eſſe ea pœnitenti prȩcipere,quibus maximè ſatisfacere illum poſſe iudicauerit. Quorſum verò funeſtiſſimi iſti Lutheri, Kemnicij aliorumque ſimiliũ conatus euadant,præclarè ſanè egregius idem martyr Cyprianus præuidit, eleganti ſsimeque his verbis explicauit: Hæc, qui ſubtrahunt fratribus noſtris(pœnas ſcilicet peccatis debitas ſpõte ſua luere) decipiunt miſeros, vt qui poſſunt agẽtes pœnitẽtiam veram Deo Patri ad miſericordiam precibus & operibus ſuis ſatisfacere, ſeducuntur vt magis pereant; & qui erigere ſe poſſunt, plus cadant. Perlege, quæſo,quæ D.Ambroſius ad virginem quandam, quæ nefaria ſe libidine fœdauerat,ſcripſit; & vide quibus verbis ſatisfactionis neceſsitatem exaggeret.multis eñ probat,magnum ſcelus, non niſi magna ſatisfactione poſſe expiari. D. item Auguſtinus admonet, nẽ ſibi quis perſuadeat, nefanda illa crimina, quæ qui agunt,regnũ Dei nõ poſsidebunt, quotidie perpetranda eſſe, & quotidie etiã eleemoſynis redimenda;ſed,inquit,in melius eſt uita mutãda, & per eleemoſynas eſt propitiandus Deus; non ad hoc emendus quodam modo,vt ea ſemper liceat impunè committere. nemini enim dedit laxamentũ peccandi, quanuis miſerando deleat iam facta

Cyp. lib. 3. epi. 14.

Ambro. epiſto. ad uirginem lapſam.

In enchiridio ad Laurent. cap. 70.

facta

ſacta peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur: & Auguſt. Non ſecurus ſis cùm cõfeſſus fueris peccatum tanquàm ſemper paratus ad confitendum & committendum peccatum; ſic pronuncia iniquitatem tuã, vt curam geras pro peccato tuo. Quid eſt curã gerere pro peccato tuo? curam gerere pro vulnere tuo: ſi diceres curã geram pro vulnere meo, quid intelligeretur, niſi dabo operam vt ſanetur? hoc eſt enim curam gerere pro delicto, ſemper niti, ſemper intendere, ſemper ſtudioſè & ſedulò agere, vt ſanes peccatum. Ecce de die in diem plangis peccatum, ſed fortè lacrymæ currunt & manus ceſſant. fiant eleemoſynæ, rediman- tur peccata, gaudeat indigens de dato tuo, vt tu gaudeas de dato Dei; eget ille, eges & tu, eget ille ad te, eges & tu ad Deum; tu cõtemnis egentem tui, Deus non contemnit egentem ſui. Ergo impleto tu egentis inopiã, vt impleat Deos interiora tua; Hoc eſt, curam geram pro peccato meo, faciam omnia quæcunque facienda ſunt, ad abluendum & ſanandum peccatum meum. Quæ ſancti Patres maiores noſtri Apoſtolique ipſi non verbis modò, ſed factis etiam apertè declararunt. notum enim, ac peruulgatũ eſt, quod de D. Ioanne Euangeliſta narrat Clemens Alexandrinus apud Euſebiũ; qui

Au. pſal. 37.

Euſeb. hi ſto. eccle. lib. 3. ca. 22.

cùm iuuenem quandam Aſiaticum, qui ex pio ac religioſo, latronum ac ſicariorum princeps factus fuerat, ad pietatem officiũque colendum multis precibus ac lacrymis alliceret & excitaret, eiq́; prolixè promitteret, ſe à Chriſto eſſe ſcelerum illius veniam impetraturum; non aliter datam fidem ſe liberare poſſe, eſt arbitratus, quàm ſi aſsiduè ad Deum pro illo preces funderet, ieiuniiſque ſeſe, inedia, atque vigilijs, dies, noctesq́ue cruciaret: qua pœnitentia peracta, eum tanquàm criminis omnis expertem Eccleſiæ reſtituit. quare, Kemnici, ſi horrendam ducis blaſphemiam affirmare, ſatisfactionem pœnitentium non in ſola fide, quæ apprædendit Chriſtum pro eis ſatisfeciſſe, cõſiſtere; Ioannem profectò illum, qui Domino præ cæteris charus erat, Auguſtinũ, Ambroſium, Cyprianum, omnesq́; ſanctos Patres blaſphemos dicas neceſſe eſt; qui ſacrarum literarum oraculis admoniti, eleemoſynas, ieiunia, precationes, cæteraq́ue charitatis ac pietatis officia, ad peccatorum expiationem neceſſaria ſemper iudicarunt; niſi fortè ipſum veritatis ſpiritum, improbiſsimum aliquem planum atque impoſtorem eſſe exiſtimas, qui vt miſeros homines deciperet, in ſacris literis pœnitentiæ opera charitatiſq́ue officia tanquàm re-

media

media ad peccatornm expiationem ſalutaria, maximopere commendauit. Quæ cùm impium ſit cogitare, nihil nos ſanè, Kemnici, ſatisfactioni Chriſti diffidimus, nihil'ue detrahimus, cũ noſtras eſſe neceſſarias arbitramur; quippe qui certò ſcimus, oẽm noſtrorũ operum efficacitatẽ, ex illa vna ꝓuenire, nihilq́; in nobis eſſe boni, quod ipſi nõ debeamus referre acceptũ, vt abundè cũ de fide egimus, explicauimus. Quod quidẽ vt ſancti Patres maiores noſtri ſignificarẽt, prudentiſsimè ſanè ſtatuerunt, vt pœnitentes, q ex Eccleſia expulſi atq; eiecti erant, eo die quo vltima Chriſti cœna anniuerſaria celebritate colitur, ad Eccleſiam admitterẽtur. quippe quia eam tunc mortẽ in memoriam reducimus, vnde omnis ad nos miſericordia ꝓfluxit, & vnde noſtra pœnitentia virtutem & efficacitatem hauſit, vt auctor D. Cyprianus. Quare, cùm noſtra opera neceſſaria eſſe dicimus; nihil Chriſti ſatisfactionibus derogamus, ſed cum ſanctis Patribus, cum vniuerſa Eccleſia, immo cũ diuino ipſo ſpiritu affirmamus, inexhauſta chriſti merita, ſanguinisq́; eius infinitam virtutem, nequaquàm in nos ſine ſacramentorũ opera ac miniſterio, aut certè ſine fidei, charitatisque operibus, diffundi & dimanare. neq; enim Chriſtus temerè nobis *Cypr. ſer mone de unctione chriſmatis.*

ſuas ſatisfactiones imputauit, vt vos falsò exiſtimatis, ſed tantũ quenque ex infinito illo cœleſtiq; theſcuro habere voluit, quãtum ſibi ſacramentis & charitatis officijs ap plicaret. Nam ſi ſola fides Chriſtum complectens, efficeret vt nobis omnia Chriſti opera perinde imputarentur ac ſi edita à nobis eſſent, minimè ſanè alius alium ſanctitate, meritis, virtuteque excellere vnquàm poſſet, nemoque tam perditis ac corruptis moribus excogitari poſſet, quem ſola fides minimo momento non efficeret Deiparæ Virgini, Ioanni Baptiſtæ, cæteriſque ſanctiſsimis Heroibus, ſanctitatis gloria & ſplẽdore parem. nam cùm nulla tanta ſint merita, nullaq; tã cumulata ſatisfactio, quæ cũ chriſti meritis ac ſatisfactiõib' poſsit cõferri, tãtaq; ſit fidei vis, vt ea nobis peculiaria ac maximè ꝓpria efficiat, colligitur ſanè eos q ſola fide ſũt exornati, ſãctiſsimis viris & q in virtutũ oĩum ſtudijs ſẽper excelluerunt, ęquari cõferriq; debere. quod nõ modò Euãgeliũ pietatis, modeſtiæ, integritatis, ſanctitatiſq; fõtem euertit, ſed naturę ipſius iura violat, ad omneq; imꝓbitatis gen' fores aperit. Quare, Kẽnici, noli, q̃ſo tuis Braunſuicẽſibus Propheta eſſe mendax, q fallacis cuiuſdam ſecuritatis, contra Domini ſpiritum confictæ, pollicitatione, miſeros eludas:

das:

das:noli ibi polliceri pacem vbi pax reperi ri non poteſt:noli dũ eos à ſuauiſsimis pœnitentiæ vinculis exoluere cogitas,in ſempiternos illos nefãdosq́ue Inferni laqueos inducere.cõſule potius,vt cum Dauide per ſingulas noctes ſtratum ſuum lacrymis reſpergant, quibus peccatorum ſordes facilè eluũtur; vt peccata eleemoſynis redimant, vt ieiunijs alijsq́ue officijs debitas pro ſcelerib. pœnas luant, ne tandem incidant in manus Dei viuentis. qui enim dùm viuunt diuini numinis miſericordia abutuntur, cũ ſanè è viuis exceſſerint, illius iram & indignationem non ſine ſummo dolore experientur. Qui enim nunc ſeſe nobis indulgẽtiſsimum patrem præbet, poſt mortem acerbum, ſeuerum, æquiſsimumq́ue iudicem prę̃ſtabit. æquitatis verò ratio poſtulat, vt omnes ſuſceptorum criminum meritas debitasq́ue pœnas perſoluant. vnde eſt, vt eos qui hîc ſatisfacere recuſant, certiſsima poſt mortem ſupplicia maneant; niſi fortè omnem tu iuſtitiæ memoriam Deum abieciſſe arbitraris. Quare ſancti Patres maiores noſtri perſuaſi ſemper fuerunt, locum eſſe vnum poſt hãc vitam illis deſtinatum, qui etſi nullis ſint nefarijs ſceleribus inquinati, non tamen cumulatè dum vitam degerent, pœnas ſceleribus debitas perſoluerũt;

Purgatorium adſtruitur.

quem ideò Purgatorium vocarunt, quia mentes ab illis ſordibus ibi perpurgantur, quæ illarum felicitatem retardant, [cœleſtisq; illius Hieruſalem, in quã nihil inquinatum ingreditur, fores aliquandiu occludunt. Quæ ſanctorum Patrum certa & minimè dubia fides quàm ſceleratè à te contemnatur & exibiletur, apertiſsimis ſanè ſacrarum literarum teſtimonijs apertaq; traditione nunc demonſtraſſem, niſi eam cõtra alium tuæ perfidiæ ſocium diſputationẽ ſuſcepiſſem, quam etiam breui peruulgatũ iri ſpero. interea tamẽ hæc, quæſo, Auguſtini verba diligenter expende, Nõ ſim Domine inter illos, quibus dicturus es, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & angelis eius. Neque in ira tua emendes me, vt hac vita purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opus ſit, propter illos qui ſalui erunt, ſic tamen quaſi per ignem. Quare? niſi quia hic ædificant ſupra fundamentum ligna, fœnũ, ſtipulam: ſi ædificarent autem aurum, argentum, lapides precioſos, & de vtroque igne ſecuri eſſent, nõ ſolùm de illo ęterno, qui in ęternum cruciaturus eſt impios, ſed etiam de illo, qui emendabit eos qui per ignem ſalui erunt. Dicitur enim, Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. &

Augu. in Pſal. 37.

quia

quia dicitur,ſaluus erit, cõtemnitur ille ignis.Ita planè quáuis ſalui per ignẽ,grauior tamẽ erit ille ignis, quàm quidquid poteſt homo pati in hac vita.Hactenus Augu.

Sed quoniá tu Græcorũ nobis errores & deliramẽta obijcis,memineris,illorũ vos ĩſaniá quàm longiſsimè ſuperare.illi enim, nõ quidé de Purgatorio,ſed de illiꝰ igne ac cruciatibus dubitãt,vt ex Apologia, quam Concilij Baſilienſis Patribus obtulerunt, ſatis conſtat.Nam & in liturgijs pro ijs,qui è vita iam exceſſerunt,ad Deũ publicas preces fundunt,& cum ſanctis omnibus Patribus confitentur,mortuos viuorũ precibus plurimùm adiuuari.'qua de re Cyrilli Hieroſolymitani dilucidam, præclaramq́; ſententiam diligenter aduerte,Deinde offerimus pro defũctis Patribus & Epiſcopis,deniq; pro omnibus qui inter nos vita functi ſunt,maximum eſſe credentes animarũ iuuamen,pro quibus offertur precatio ſancti illius & tremendi quod in altare poſitum eſt,ſacrificij:quod exemplo vobis demonſtrare volumus.ſcio enim multos dicere,iuuari animas ſi earũ in adhibendis precibus memineritis,ſiue cum peccatis,ſiue abſque peccatis,à vita receſſerint. An enim ſi Rex aliquis eos, à quibus offenſus eſt, in exiliũ pepulerit,poſtea verò illorũ propinqui,

Cyrilli Hier. catech.myſtagog.5.

coronam aliquam conficientes, pro his qui ſunt in ſupplicio, exulibus, eidem offerrēt, nónne condonationem aliquam ſupplici-orum ipſis daret? Ad eundem modũ, & nos pro defunctis precationes adhibentes quã-uis ſint peccatores, non quidem coronam plectimus, ſed Chriſtum pro peccatis mactatum offerimus, vt & nobis & illis, eum qui eſt benigniſsimus, propitiũ reddamus.

Chryſoſt in prim. epiſt. ad Corint. homil. 4. Et D. Ioannes Chryſoſtomus de mortuis agens, Opitulemur (inquit) his fratres, memoriam pro ipſis faciamus. Nam ſi Iob illius liberos patris victima purgauit, quid dubites à nobis quoque, ſi pro dormientibus offeramus, ſolatij quiddam illis acceſſurũ? Et paulò inferi⁹, Inter martyres, inter cõfeſſores, ĩter ſacerdotes, mortuos receſe-m⁹. Vnũ eñ corpus oẽs ſumus, ſint mēbra licèt alia alijs illuſtriora: vndiq; veniã ipſis ĩpetrare licet, precibus pro ipſis effuſis, muneribus datis, conſortio eorum, inter quos velut commune corpus referuntur. Quid igitur doles? quid lacrymaris? cùm impetrã-dæ mortuo veniæ tot extent rationes. Quare Kemnici, ſi Eccleſiæ Græcæ plus quàm Latinæ fides, ſi illius te ſola auctoritas mouet, magis quidẽ ſanctis hiſce Patribus, qui illius duces & quaſi primipili extiterunt, credere, quàm barbaris quibuſdam, ignariſ-

riſque hominibus, qui à ſuo illo antiquo ſplendore tantopere degenerarunt, debe-res. quorum tamen ſi ſenſum ſequi malueris, etſi ad veram & integram de Purgatorio, fidem non omninò penetres, at certè confitebris, eos qui dum viuerent non perſoluerunt pœnas ſuis ſceleribus debitas, poſt mortem à diuino conſpectu aliquandiu retardari, atque viuentium precibus illo luctu & ſqualore leuari.

De Confirmatione.

QVantum Chriſti in nos beneficia non ſolùm noſtra in illum merita, ſed cogitationem etiam antecellant, vel inde ſanè conſtare poteſt, quòd nunquam perditi & inſani homines defuerũt, qui illorum vi atque magnitudine obruti, magnam ipſorum partem obſcurare tenebriſque offũdere conarentur. Cùm enim diuinæ ſapientiæ leges imponere, infinitam ipſius bonitatem certis quibuſdã terminis circunſcribere, abditiſsima illius conſilia ſuo iudicio tanquàm norma quadam metiri volunt, fit vt ea ſolùm Chriſto beneficia accepta referant, quæ ſibi neceſſaria fuiſſe arbitrantur; quæ verò non percipiunt, nefariè abijciãt, aſpernentur, conculcent. Quod quidem in

cœleſti hoc planeq́ue diuino Confirmationis ſacramento apertè cernitur. Nam cùm ſalutis noſtræ principium atque fundamentum in fide Chriſtiq́ue cognitione ponatur, quæ & ad felicitatem nobis à Chriſto promiſſam aditum aperit, & ad omne officij genus veluti ſtimulis quibuſdam excitat; tantaque ſit humanæ naturæ infirmitas, vt præſentis mortis metus nos facilè de fide deijcere atq; deturbare poſsit, chriſtus Ieſus qui humani generis neceſsitatibus ꝓuidentiſsimè inuigilauit, & ſuos tãquam oues inter lupos cõſtituit, diuinũ hoc ſacramentũ inſtituit, illiq́; ſanguinis ſui vim & potentiam impreſsit, vt fidẽ nobis in ſacro lauacro cóllatã firmaret, perficeret, atq; veluti altiſsimis radicibus defigeret, quò mẽtes tanta hac Spiritus ſancti virtute cõfirmatas & roboratas, neque periculi tempeſtas, neque honoris aura poſſet à fidei curſu, ſpe, aut metu dimouere. quare excellentiſsimũ hoc ſacramentum, confirmatio appellatur. Et quemadmodum Spiritus ſanctus in ſacris literis olei nomine diuinas opes, ſpiritualium bonorum affluentiam, atque cœleſtium ornamentorum abundantiam ſignificare ſolet, ita Chriſtus Ieſus oleum ipſum in cœleſti hoc ſacramento vſurpare voluit, vt Spiritus ſancti dona, quibus confirma-

firma-

firmatorum mentes locupletantur, planè & apertè repręſentaret. quod ſi aduertas, nõ minorem ſignificãdi vim rebus ipſis quàm verbis ineſſe, ſatis intelliges, eundem ſpiritum, qui olei notione, cœleſtium donorũ copiam deſignauit, ſacramenti huius auctorem extitiſſe, atque eaſdem Spiritus ſancti opes oleo ipſo ſignificare & efficere voluiſſe. Nam quanuis cum oleo balſamum commiſtum eſſe debeat, quod ſuauiſsimum iucundiſsimumq; odorem in ſacris literis ſæpius deſignat, quem ij ſanè omnes afflãt, q nulla vi à vera fide abduci poſſunt; non deſunt tamen eruditiſsimi magniq; nominis Theologi, qui exiſtiment, illud magis quidem ad ſacramẽti huius ornatum, quàm ad eſſentiam pertinere; atq; adeò quanuis nefariũ ſcelus is antiſtes ſuſcipiat, qui cõtra diuinam ordinationem in confirmatione oleum balſamo deſtitutum vſurpauerit, verum nihilo ſecius ſacramentum illũ adminiſtraſſe arbitrantur. Quam ſententiam nõ obſcurè ſanè approbat doctiſsimus Innocẽtius III. Pontifex Maximus, qui interrogatus, an ſacramentum confirmationis nouandum atque iterandum eſſet ſi confirmatus non chriſmate, ſed oleo perungeretur, reſpondet, nihil iterandum eſſe, ſed cautè ſupplendũ, quod incautè fuerat p̃termiſsũ.

Caiet. 3. p. q. 72. art. 1. & Dominicus Sotus 4. ſent. diſt. 7. 9. 1. art. 2.

C. Paſtoral. de ſacramen. nõ iterandis.

quòd

quòd ſi chriſma ex oleo & balſamo permiſtum neceſſaria eſſet huius ſacramenti materia, non ſecus quidem eo interueniente caſu, confirmatio nouanda & redintegranda foret, quàm baptiſmus ſi vera aqua defuiſſet. Cùm verò Concilium Florentinum ait, huius ſacramenti materiam eſſe chriſma ex oleo & balſamo confectum, putant viri iſti egregij & eruditiſsimi, deſcribi magis materiam præceptam, quàm neceſſariam. multa enim in ſacramentis vſurpantur, quæ quanquam ad ſacramentorum eſſentiam nõ pertineant, neceſſaria tamen ſunt, ſi legem reſpicias, quæ adminiſtrandi ſacramenta modum ac rationem preſcribit: quemadmodum azimus panis, qui quanuis materia ſit ſacramenti euchariſtię, ſi legem reſpicias: at ſi ad ſolam ſacramenti rationem animum aduertas, parum refert azimus'ne, an fermẽto permiſtus panis ſit. Diuinus igitur ille Spiritus, qui mentem omni ſcelere liberat, cùm corpus aqua perfũditur; qui panis ſubſtantiam in Chriſti corpus trãſmutat, cùm quatuor illa verba ſacerdotis ore proferuntur; qui deniquè diuina opera edit, cùm aliorum ſacramentorum ſigna adhibentur, animam diuinis chariſmatibus perfundit, fidemque coroborat & confirmat, cum corpus ſãctiſsimo chriſmate ab epiſcopo oblinitur.

nitur.quam veram & minimè dubiam doctrinam omnium ſanctorum Patrum teſtimonijs,Conciliorum auctoritate,totiusq́; eccleſiæ conſenſu ſatis firmatam, quia con uellere &labefactare non poſſe Kemnicius vidit,ſcurrã magis quàm Theologum agere,irriſionibusq́ue diuinum hoc ſacramen tũ inceſſere callidè & veteratoriè inſtituit, vt quos veritate non poſſet,ſalibus crrtè ab eccleſiæ ſenſu abduceret. *Ieſuitæ* (inquit) *qui in Purgatorio nuper erant calefactores,iam in confirmatione facti ſunt pharmacopæi:docẽt enim compoſitionem chriſmatis ex balſamo & oleo,& quæ ſint ſimplicium illorum qualitates diſputant. Cuius chriſmatis uſum non modò diuina,ſed huma na etiam*(inquit)*quæ aliquid ponderis habeat,au ctoritate carere*. Ne verò illi ſanctiſsimi Fabiani Pontificis & martyris illuſtre teſtimo nium quis obijciat,qui affirmat, ſanctiſsimum hoc ſacramentum à Chriſto fuiſſe in vltima cœna inſtitutum,illius epiſtolas tãquàm fabulas Lucianiq́ue narrationes con temnit.Sed agedum videamus,an Conciliorum etiã decreta,Luciani fabulas eſſe exiſtimes,atque ſanctorum Patrum teſtimonia,aliquid ponderis habere ducas.Meminiſti,Kemnici,quàm diligenter caueat Cõ cilium Tarraconenſe, ne quis bis baptizetur aut confirmetur, vſque adeò vt qui al- *de conſ. diſt. 5. c. dictum.*

terum

terum ex hiſce ſacramentis bis acceperit, monachorum aut clericorum viuendi generi vi addictum eſſe perpetuò velit. In Concilio verò Laodiceno, quod magnæ illi Nicenæ Synodo proximum fuit, quàm apertè definitum eſt; oportere baptizatos poſt baptiſmum, ſacratiſsimum chriſma percipere, & regni cœleſtis participes fieri? In concilio item Aurelianēſi quàm religioſè cauetur, ne quis ad confirmationis myſteria veniat, niſi ieiunus, vtq́ue moneantur integræ ætatis homines, omnia prius peccata confiteri, quàm cœleſte hoc ſacramentum accipiant? Vt (inquit) mundi donum Spiritus ſancti valeāt accipere, & quia nunquàm erit Chriſtianus, niſi in confirmatione epiſcopali fuerit chriſmatus. Nam cùm fides hoīes Chriſtianos reddat, tūc ſanè integre Chriſtiani quodāmodo cenſendi ſumus, cùm fides perficitur atq; firmatur. Conciliū verò Meldēſe voluit, vt etiam Epiſcopi ieiuni per manus impoſitionē Spiritum ſanctum darent. Sicut (inquit) duobus temporibus, Paſcha videlicet & Pentecoſtes à ieiunis celebrari debet baptiſma, ita etiam traditionem Spiritus ſancti à ieiunis Pontificibus conuenit celebrari. D. verò Gregorius Pontifex ad Ianuarium Epiſcopū caralitanū ſcribens, lege cauet, ne qs pre-

Con. Laodicenum Can. 48.

de conſe. d. 5. c. ut ieiuni.

de Conſe. diſt. 5. c. ut Epiſcopi.

lib. 3. epiſt. 9.

presbyter audeat pueros chriſmate in frontibus ſignare, quippe quia proprium ſit Epiſcopi munus in frontibus confirmare. Quòd ſi eorundem Conciliorum decreta diligenter expendas, apertè ſanè videbis, ſãctum chriſma in tanto precio apud veteres ſanctiſsimosq; Patres ſemper fuiſſe, vt magnum aliquod diuinumq; myſterium illo cõtineri, ſatis ſignificarent. In Concilio enim ſecundo ac tertio Carthaginenſi, diligẽter cauetur & ſancitur, ne quis presbyter chriſma cõficere audeat, quippe quod Epiſcopi ſit proprium munus. In Concilio verò Turonenſi pręcipitur, vt ſacrum chriſma & oleum conſecratum, diligenter & circũſpectè cuſtodiatur, Ne (inquit) illud, vnde Chriſto incorporamur, & vnde omnes fideles ſanctificamur, vnde reges & ſacerdotes inunguntur, aliquis infidelis aut immundus tangat, aut aliquis perfidus ad Dei iudicium ſubuertendum ſubripiat. Patres item Concilij Cabilonenſis vt chriſmatis ſanctitatem apud omnium animos teſtatã relinquerent, diligẽtiſsime cauerũt, ne epiſcopi quidquam precij aut exigerent, aut acciperent pro balſamo, conficiendo chriſmati neceſſario. Concilij verò Triburienſis, cui Arnolphus Imperator interfuit, patres anathemate eos pcuſſerũt, ſimoniacęq; hære-

2. Carth. c. 3.
3. Carthagi. c. 34.
1. q. 1. c. ſtatuimus. & ſuo lib. 1. de ſacra. bap.
1. q. 1. c. dictum eſt. & Iuo. decretorũ. 1. parte c. 195.

hæreſis damnarunt, qui pro ordinatione, chriſmate, baptiſmo, balſamo, ſepultura vel communiõe quidquam exigerent, Sed gratis (inquiunt) dona Chriſti gratuita diſpenſatione donentur. Quòd ſi ſanctos Patres conſulas, apertè ſanè videbis, non aliter quidem eos de hoc ſacramento, quàm de baptiſmo ſermonem feciſſe. inter cæteros verò Cyrillum Hieroſolymitanũ patienter quæſo auſculta. Cùm enim multis demonſtraſſet, ſanctum hoc chriſma imaginem gerere diuini illius Spiritus, quo Chriſtus perunctus eſt, cùm à Patre euangelizare pauperibus miſſus eſt, ait; Vide ne illud (chriſma ſcilicet) putes eſſe vnguentum tantùm. Quemadmodum enim panis Euchariſtiæ poſt ſancti Spiritus inuocationem, non amplius eſt panis communis, ſed corpus Chriſti: ſic & ſanctum hoc vnguentum non amplius eſt vnguentum nudum, neque (ſiquis ita appellare malit) commune, poſtquàm iã conſecratũ, eſt, ſed eſt chriſma, quòd Chriſti & Spiritus ſancti, id eſt, diuinitatis eius præſentiam efficit. Quod verò cœleſte hoc myſterium, Dei nobis gratiã conciliet, mox docet, Quo (inquit) vnguento frons & alij ſenſus corporis tui ſymbolicè inungũtur, & corpus quidẽ iſto viſibili vnguento perungitur; anima verò ſancto viuificoque ſpiritu

Cyril. Hier. cat. myſta. 3.

ritu ſanctificatur. & paulò inferius, Vt enim Saluator per baptiſmum,& illud ſancti ſpiritus aduentum egreſſus in prælium, deuicit aduerſarium,ſic & vos per ſacrum baptiſma & chriſma myſticum, induti armis ſancti ſpiritus,aduerſus oppoſitam vobis poteſtatem conſiſtitis, & præliamini dicentes, Omnia poſſum in eo qui me cõfortat: multiſq́; deinde demonſtrat, hoc cœleſti ſacramẽto Chriſtianos homines perfici,quippe quod à Chriſto inſtitutũ eſt, ad protegendũ corpus ſpiritualiter, & ad ſalutẽ animę. Cornelius verò ſummus Pont.Fabiano Antiochiæ epiſcopo de Nouato ſcribens, inquit fieri non potuiſſe vt Nouatus Spiritũ ſanctum conſequeretur,cùm nunquàm ab epiſcopo fuerit confirmatus. D.verò Aug. cùm interpretatur verba illa Dauidis, Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbã Aaron, ſibi à Petiliano Donatiſta obiecta,ait,Et in hoc vnguento ſacramentum chriſmatis vult interpretari, quod quidem in genere viſibilium ſignorum ſacroſanctum eſt,ſicut ipſe baptiſmus, ſed poteſt eſſe in hominibus peſsimis, in operibus carnis vitam conſummãtibus,& regnũ cœlorũ non poſſeſſuris,& ideò neq; ad barbam Aaron,neque ad oram veſtimẽti eius, nec ad vllam contexionem veſtis ſacerdota-

Euſeb.hiſto.Eccl. li.3.c.43.

Aug.contra lit.Petiliani li.c.3.104.

Pſal.132.

cerdotalis pertinentibus, cuius ſacramenti vim ac numen prodigijs etiã Deus declarauit. Malachias em̃ epiſcopus ſanctiſsimus D. Bernardo auctore, cùm puerum mente captũ confirmandũ ſuſcepiſſet, ſanctiſsimi huius chriſmatis virtute, illi mentẽ integrè reſtituit. Iam igitur vide, Kemnici, an cœleſte hoc ſacramẽtum omni auctoritate quæ aliquid põderis habeat, prorſus deſtituatur & quàm temere & petulanter ſanctiſsimo Fabiano, Melchiadi, Euſebio, cæteriſq́; ſanctiſsimis Pontificibus, qui illud à Chriſto eſſe inſtitutũ affirmarunt, ſummiſq́; ipſum laudibus extulerunt, ſuccenſeas. Niſi fortè vnius Lutheri auctoritatem omniũ tu Conciliorum maieſtati, ſanctorum Patrum teſtimonijs, totiuſque Eccleſię iudicio anteferendam eſſe exiſtimas, eaqueſolùm plurimùm apud te momẽti habent, quæ illius ſunt calculo comprobata. Quare nihil eſt, quòd à nobis iam diuina oracula aut cõmunem Eccleſiæ fidem poſtulas, quę ſi aliquid apud te ponderis momentique habuiſſet, nunquàm profectò vnius tu perduellis religioniſque deſertoris auctoritatem illi anteculiſſes.

In uita eius.

De extrema Vnctione.

DE

DE extremæ vnctionis ſacramento nihil modeſtius agit Kēnicius, illudque irridet magis quàm oppugnat: neque aliam putat vnctionem ægrotis adhibendam eſſe, *quàm illos uerbo Dei conſolari, & eo laborantium animos erigere, & unà cum Eccleſia pro ſalute ipſorũ & corporis & animi orare.* Neque tamen meminit Iacobũ pręcipere, vt ſi quis infirmatur, inducat presbyteros Eccleſiæ & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittẽtur ei. Cum verò ſancto illo oleo cum oratione coniuncto, tantam virtutem tribuat, vt peccata remittere poſsit, apertè ſanè declarauit, illum perungendi ægrotos ritũ ſacramentis fore annumerandũ, quorum proprium eſt, externis quibuſdam ſignis mẽtem ſignificare. Diuino enim ſpiritu afflatus Iacobꝰ, neq; oleo, neque orationi ſolùm tantam illam virtutem aſcripſit, ſed vtrunque prudenter coniunxit, vt ſacramenti materiam ac formam, quę tota in precibus poſita eſt, ſignificaret. quare & orationem fidei illam appellauit, quippe quæ egregiam quandam ægroti fidem declarat: qui fide magis, quàm ſenſibus ductus, omnibus iam humanis medicamentis diffidens, in cęleſti illo oleo totam *Iacob.5.*

ſpem collocat, diuinamq; virtutem ad peccatorũ reliquias depellẽdas in eo incluſam eſſe conſtanter credit. Quocirca ſancta Dei Eccleſia, non ſolùm ſermone ſanctam hãc vnctionem ſemper commendauit, ſed opere vſurpauit atque comprobauit. Vnde in Concilio Meldenſi ſancitum eſt, vt presbyter in cœna Domini ampullas tres ſecum deferat, vnam ad chryſma, alteram ad oleũ ad catechumenos invngendos, tertiam ad infirmos, iuxta ſententiam Apoſtolicam, vt quando quis infirmatur, inducat presbyteros Eccleſiæ. Innocentius etiam primus, qui floruit anno à Chriſto nato 408. cùm docet non presbyterorum modò, ſed Epiſcoporũ etiam eſſe ægrotos chriſmate perungere, Pœnitentibus inquit extrẽnã hanc vnctionem infundi non poſſe; quippe quia genus eſt ſacramenti. Nam quibus reliqua ſacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur poſſe concedi? Quare præclarè admodum ſacroſanctum Tridentinũ Concilium (vt Florentinum omittam) eos omnes Anathemate percellit, qui negarẽt, extremam vnctionem verè ſacramentum eſſe à Chriſto inſtitutum, & gratiam conferre, vt D. Iacobi aperto teſtimonio, & Eccleſiæ conſtanti & perpetua firmaque traditione conſtat. Quocirca non quidem improbamus,

Cõc. Melden. can. 1

Innoc. 1. ad Decentium Eugubinum Epiſ. can. 8.

Cõc. Triden. ſub Iulio 3. ſeſſ. 4.

mus, Kemnici, illorum humanitatem, qui ęgros Dei verbo conſolantur, & pro eorum ſalute Deum precantur: quinimmo plurimorum Conciliorũ decretis ſancitum eſt, vt à presbyteris prȩſtantiſsimum charitatis officiũ ægris hominibus tribuatur. at cùm verbum Dei neq; vnctio dici, neque ſacramentis annumerari poſsit, præter hoc con ſolationis genus moribundos ſancto chriſ mate perungendos eſſe, vt ſi in peccatis fue rint, cœleſtis ſacramenti virtute remittantur eis, cum Diuo Iacobo, & Eccleſiæ conſenſu affirmamus. Mirum autem eſſe non debet, ſi Lutherus quibus fidei integritatem, verum ſacramentorum vſum, felicitatiſque aditum dum viuerẽt eripuerit, morientibus etiam cœ leſtia ac diuinaque præſidia inuideret.

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI,

ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER NONVS.

De Inuocatione ſanctorum.

CVM plurimis in rebus cernere liceat, nihil ſub ſole nouũ eſſe, nec poſſe quenquam dicere, Ecce hoc recens eſt: tum maximè in hac hæreſum varietate, quibus Dei Eccleſia infelici hoc ſeculo diſtrahitur & exagitatur. Nã ſi vetera memoria repetamus, facilè quidem videbimus, nihil ab hęreticis nunc inuehi non inueteratum & putidum, nihil non antiquatum & obſoletum, nihil non multò antea à perditiſsimis hominib. excogitatũ, nihil quod iam dudum non fuerit veritatis vi & potentia cõpreſſum. Tãtus enim eſt veritatis ſplẽdor, vt quanquàm aliquamdiu mendaciorum tenebris obnubilari, minimè tamen

Eccl. 1.

obrui

obrui aut extingui poſsit. Quocirca cùm Dæmon omnes vires ſemper comparaſſet, vt clariſsimam fidei lucem mortalibus eriperet, & ſatellites ac miniſtros quibus perpetuò abundauit vario mendaciorum apparatu, multiplicique ſimulationum genere ad mortalium exitiũ inſtruxiſſet, effecit quidem ſæpe, vt plurimi pura illa atq; ſincera veritatis luce minimè fruerentur. Facere tamẽ non potuit, quin impietas ſub quibuſdam pietatis inuolucris tecta & obuoluta, tandem internoſceretur, omnes reſerarẽtur fallaciæ, atque figmenta veluti tenui nebula ad illuſtris atque ardentis ſolis aſpectum euaneſcerent. Cùm igitur Martinus Lutherus, & qui illius exemplum imitati, à vera Eccleſia defecerũt, omnem operam in ſepultis iam hæreſibus ab orco reuocandis contulerint, nihilque fuerit peruerſorum dogmatum tam exoletum & putidum, cuius non ſuſceperint patrocinium, nihil eſt quòd ſibi quiſquam perſuadeat, nunc demum figmẽta illa firmiora, veritatis autem vires magis debiles, infirmas & protritas euaſiſſe, niſi aut veritatẽ mutatam, aut Deum Eccleſiæ ſuæ curam abieciſſe arbitremur. Quid enim, quæſo, iſti Satanæ emiſſarij Satanicique Euangelij inſtauratores de humani arbitrij libertate diuersũ ab impuriſ-

ſimis Manichæis ſentiunt? in quo de peccato originali à Pelagianis tam ſtrenuè à D. Auguſtino profligatis, diſſentiunt? Aquæ Baptiſmatis infirmitatem annón Lutherus à Maſsilianis hauſit? Eiuſdem ſceleratiſsimum contemptum, à quibus Caluinus, ſi non à Seleucis & Herminis didicit? Quot Lutherus, Zuinglius, Caluinus & reliqui huius factiones homines commenta portẽtoſaſque opiniones excogitârunt de auguſtiſsimo Euchariſtiæ ſacramento, annón à Neſtorio & Berengario acceperunt? Impiã illam inſolentiam, qua ſacramenta omnia Lutherus conculcat, humanaque figmenta appellat, atq; diuina virtute ſpoliat, quibus niſi ſtolidiſsimis Armenis, & impuriſsimis Catharis debet referre acceptam? Niſi infinitum eſſet, & minimè neceſſarium ſingula iſtorum hominum deliramenta, vniuerſaſque inſanias connumerare, facilè eſſet fontes indicare, à quibus hoc ſuũ Euangelium hauſerunt; quos habeant ſuæ fidei duces & Apoſtolos, quos auctores atq; prçceptores. Qui etſi maxima olim eloquẽtiæ vbertate, adumbratæque eruditionis ſumma oſtentatione, contentione, importunitate, & incredibili audacia contẽderint, eas ipſas opiniones Eccleſię inſinuare, fuerunt tamen diuina in primis virtute, communi deinde

deinde piorum hominum conſenſu, Sanctorum patrum maiorum noſtrorum induſtria, fide, pietate, & ſingulari eruditione profligati & contriti. Vt enim diuinis conſilijs & volūtati nemo poteſt repugnare, ita illa perpetuò conſiſtant neceſſe eſt, quę diuino nutu atque voluntate conſtant, diuiniſq́ue ſunt oraculis confirmata. atq; adeò humana conſilia atq; conatus contra diuinam legem comparati, labi ac ruere oportet, vt egregius ille Gamaliel, grauiſsimis exēplis ab antiquitate petitis, illuſtrauit & cōfirmauit. Cum igitur figmenta omnia, quibus nunc miſerorum mentes decipiuntur, ſępe olim excitata interierint, magna vi erecta, multò maiori impetu corruerint, eximia quadam atq; incredibili multorū contentione & pertinacia, eloquentię fluminibus, rationib. ſummo ingenio excogitatis, ſummorum Regum auctoritate, clariſsimorū Imperatorum potentia, totius ferè Orbis conſpiratiōe munita, tandē non modò intermortua, ſed planè fuerint extincta: quis ita erit cæcus, qui non videat illa eſſe diuinis conſilijs atque placitis aduerſa? ſi præſertim intueatur, ſolam inermē veritatem potuiſſe tantas copias euertere, atque de tam ferocibus & immanibus perduellibus triūphare: Si modò inermis illa dicēda eſt, Act.5.

quæ etſi omnibus ſit humanis auxilijs deſti tuta, diuino tamen præſidio & cōſilijs fota atque tutata, cœleſtibus armis pugnat: aut quis exiſtimare poterit, diuerſum exitū illa eſſe habitura, quorum eſt vna ſententia? Ne verò veteribus hæreticis aliqua in re cō ceſsiſſe Lutherus, Caluinus, Zuinglius, Oecolampadius, Bucerus, Kemnicius, Oſiander, ac reliqui eiuſdem factionis homines viderentur, Caianorum, Vigilantij, Eunomij, Catharorum, perfugæque Iuliani exēplo prouocati, Sanctorum ſacrilegam contemptionem & deſpicentiam nūc demum poſt tot ſæcula, ab Herebi ſedibus reuocarunt, vt ſcilicet quibus ſempiternam felicitatē extorquere non poterant, honorē ſaltem atq; venerationē quoad eius fieri poſſet eriperent. Caianos enim primos fuiſſe, qui præcipiti quodā & immani furore concitati, Sanctis nullum eſſe cultū venerationemque deferendā dictitarūt, D. Hieronymus contra Vigilantiū diſſerens auctor eſt. Quorum conatus Tertullianus, vir eximia quadem eruditione illuſtris, in ipſis quaſi faucibus cōpreſsit. Neq; mirum videri debet, ꝙ diuorum ij capitales hoſtes fuerint, qui fratricidā Cainū, Chriſtiq; proditorem Iudam perfidos & ſacrilegos hoīes in ſumma veneratione habēdos eſſe exiſtimarūt,

vnde

vnde & Caiani dicti ſunt. Illam verò tãtam dementiam ſanctorumq́ue tam ſacrilegã ac nephariã contemptionem, Cathari, & eos aliquot pòſt ſæculis imitati Eunomius atq; Vigilantius rurſus excitarunt. quæ à ſanctiſſimis illius ætatis viris, & in primis D. Hieronymo ita oppugnata eſt atq; profligata, vt ipſius neq; veſtigium quidẽ ante Lutherum extare videretur: eam tamen is ita ſuorum animis impreſſit, vt qui cæteris in rebus delirare, in hac certè inſanire atq; furere videantur. Quę quidem facilè declarant, quantopere Satan, qui iſtorum hominum mentes ac linguas moderatur, ſanctorum preces quarum vim atq; potentiam ſæpius expertus eſt, vereatur. Neq; mirum, ſi quorum virtutem vitæ huius periculis oppreſſam & implicatã ferre nullo modo potuit, ſempiternæ felicitatis dotibus auctam atq; exaggeratã, ſummopere reformidet. Quocirca omnes vires comparat, vt illis noſtrũ cultum atque venerationem, nobis verò ipſorum auxilia atque patrocinia eripiat. Cui ſtrenuam ſanè operam nauat Kemnicius, eiſdemq́; nos armis oppugnat, quibus olim Chriſtianam religionem, & pietatem apud Cyrillum oppugnabat Iulianus, qui ἀποστάτης hoc eſt, trãsfuga, religioniſq́; deſertor dictus eſt. cultũ enim atq; honorem, *Cyr. li. 6. cont. Iul.*
quem

quem Sanctis Eccleſia deferre ſolet, his verbis calumniabatur, Si Hebręorum quidem ſermones attendiſſetis, non omnibus modis tam infeliciter ageretis, ſed peius nunc habetis, quàm ſi adhuc nobiſcum eſſetis, leuia autem quaſi eſſetis & tolerabilia, vnum enim pro multis dijs coluiſſetis: non hominẽ, immo non multos homines, miſeros, vſos lege dura quadã & aſpera, agreſtemq́; barbariem inſpirante. Et libro decimo, eadem rurſus in hũc modum exprobrat, Sed hoc quidem malũ (quod ſcilicet Chriſtus habeatur Deus) accepit à Ioanne principiũ, quæ autem vos deinde adinueneritis, addentes ad antiquum illum mortuũ multos recens mortuos, quis pro dignitate abominetur? Neq; diſsimili ꝓcacitate Maximus Madaurenſis Idololatra honorẽ quem martyribus habemus, Auguſtino, per ſummam irriſionem obijcit, Quis (inquit) ferat Ioui fulmina vibrãti præferri Mygdonẽ? Iunoni, Mineruæ, Veneri, veſtæq́ue Sananem & cunctis, proh nefas, Dijs immortalibus, archimartyrem Namplanionem? inter quos Lucitas etiã haud minori cultu ſuſcipitur, atque alij interminato numero Dijs hominibuſq́; odioſa nomina, qui conſcientia nefandorum facinorũ, ſpecie glorioſę mortis ſcelera ſua ſceleribus cumulantes, dignũ moribus

Cyril. li. 10 cõtra Iulianum

Inter ep. Aug. ep. 43.

moribus factiſque ſuis exitum maculati receperunt. Fauſtus item Manichæus, pari impudentia Chriſti Eccleſiæ exprobrabat, ꝙ idolotatrarũ ſacrificia verteret in Agapes, idola verò in martyres, quos ſimilibus votis coleret. Quòd ſi ex inimicis ſalutem petere integrum eſt, eorumq́; teſtimonia momenti quidquam habere poſſunt, ſatis hæc quidem indicant, quantos honores ſanctis martyribus Chriſti Eccleſia ſemper detulerit. Qui niſi eximij ac ſingulares fuiſſent, nunquã profectò calumniandi tantã occaſionẽ offerre Chriſti hoſtibus potuiſſent. Quibus cùm ſe ſocium atque cõmilitonem adiungit Kẽnicius, idolotatriæ nos inſimulat, quòd ſanctos diuinis honoribus afficiamus, atq; non aliter quàm Deũ ipſum adorandos eſſe, arbitremur. Atq; ita cum in diuos eſſe volumus admodum ſuperſtitioſi, fit vt in Deum ipſum iniurioſi ſimus &contumelioſi. Sed quando, Kemnici, Iuliani nunc mauis, quàm Chriſtiani perſonam ſuſtinere, æquum eſt, vt Cyrillum reſpondentem audeas, Sanctos martyres neque Deos eſſe dicimus, neq; adorare cõſueuimus, laudamus autẽ eos potius ſummis honoribus, quòd pro veritate ſtrenuè certarũt, & fidei ſinceritatẽ ſeruarũt, ita vt & ſuam animam contempſerint, & mortis terroribus valedicen-

Aug lib. 20. cõtra Fauſt. 20

Cyril. li. 6. contra Iulianum

dicentes, prçualuerint in ſummis periculis, tanteque fuerint fortitudinis, quaſi ſtatuas ſibi ſuç vitç excitaturi. Proinde non eſt indignum, immo etiam neceſſarium, eos qui tam claris operibus glorioſi ſunt, perpetuis honorare laudibus. Neq; aliter Auguſtinus Fauſti cõmilitonis tui impietates, his verbis, quæ rem multo magis aperiunt & illuſtrãt, refutat, Populus (inquit) Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate celebrat, & ad exercitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atq; orationibus adiuuetur, ita tamen vt nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum quamuis in memoria martyrum conſtituamus altaria. Quis enim aſtantium in locis ſanctorũ corporum aſsiſtens altari aliquãdo dixit, Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit, vt ex ipſorum locorum admonitione maior effectus exurgat ad acuendã charitatẽ, & in illos quos imitari poſſumus, & in illum quo adiuuante poſſumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Euangelica veritate paſsionem paratum eſſe ſentimus. ſed illos tanto deuotius, quanto ſe-

Aug. lib. 20. cont. Fauſtum Manich. cap. 21.

to ſe-

tò ſecurius poſt incerta oĩa ſuperata, quanto etiam fidentiore laude prædicamus iam in vita feliciore victores, quàm in iſta adhuc vſque pugnantes. At illo cultu, qui Græcè latria dicitur, Latinè vno verbo dici non poteſt, cùm ſit quædam proprie diuinitati debita ſeruitus, nec colimus, nec colendũ docemus, niſi vnũ Deum. Hactenus Aug. Quæ ipſa nõ ſemel inculcat Theodoretus contra Græcorum deliramenta agens, Nos, inquit, ò Græci homines, nõ hoſtias martyribus, nec libamina vlla deferimus, ſed vt ſanctos homines Deiqueamiciſſimos honoramus. Tanto enim amore creatorem Deum, generiſq́; humani vindicem proſecuti ſunt, vt amabile illis fuerit pro accepta ſemel religione iugulum percuſſori porrigere. Quam ſententiã ſancta Romana Eccleſia tam conſtanter ſemper retinuit & conſeruauit, vt nulla impiorũ hominum importunitate ab illa abduci vnquã potuerit. Cum enim ſanctos Dei chariſsimos eſſe intelligat, illos religiosè obſeruat, ſuſpicit, veneratur, non tamen vt Deos colit, aut diuinis honoribus afficiẽdos eſſe exiſtimat, niſi fortè non cõtumelijs illos veſtro more inſequi, non inceſſere opprobrijs, nõ proſequi blaſphemijs, non laceſſere iniurijs, diuinum vos cultum exiſtimatis, aut certè

Theod. l. 8. de Græcorũ affectionib.

tam ambitioſum Deum fingitis, vt omnẽ Sanctis ſuis honorem habitum, ſibi præreptum eſſe iudicet. At inquis, Diuus Antonius non infimus, neq; ineruditus auctor, apertè aſſerit, Sanctos nobis à ſummo Pontifice adorandos proponi, qui ſoli Deo cultus ac veneratio debetur. Sed quale illud ſit adorationis genus, mox explicat, cùm ait, Sanctos adorandos eſſe, vt fidei & ſanctitatis exemplaria. Cùm enim adorandi verbum, variè in ſacris literis vſurpetur, neque ſemel honorem illum deſignet, quo principes & qui dignitatis gradu in Republ. antecellunt, afficiuntur: plurimi ſanctorũ patrum eodem vocabulo cultum illum ſignificarunt, qui viris ſanctitate clariſsimis, Eccleſiæq́ue primarijs defertur. Quis enĩ cùm
Gen. 19. Loth tres angelos adoraſſe intelligit, cùm
23. 49. religioſiſsimũ Abrahã, filios Het adorantẽ,
50. atq; filio ſuo Iacob, vt ab omnibus tribub. adoraretur, precantem intuetur: cùm Ioſeph à fratribus fuiſſe adoratum legit, cùm
2. Reg. 9 Mephiboſet Ionathæ filium ad ſanctiſsimi Dauidis pedes abiectum & prouolutum ipſiuſq́ue veſtigia adorantem intuetur, exiſtimare poterit, integerrimos hoſce viros fidem religionemq́; prodidiſſe, atq; diuinum cultũ & venerationem mortalibus hominibus ſumma cum impietate detuliſſe?
Quòd

Quòd ſi adorandi verbum in ſacris literis ſingularem quendam atque eximium honorem quàm frequētiſsimè ſignificat, qui egregijs ac primoribus viris iuſtè honeſteque tribuitur, quid eſt quòd tam audacter illos reprehendendos arripias, qui eadem voce honorem Sanctis debitum ſignificarunt? Quid illos Idololatras appellas, qui ſcripturæ vocem vſurpare ſibi licere exiſtimarunt? Aut igitur Spiritum ſanctum, qui non res ipſas modò ſacris literis conſignatas, ſed voces etiam diuinis illis ſcriptoribus ſuppeditauit, vituperes, aut eorum certè ſtudium commendes neceſſe eſt, qui ſcripturæ ſacræ dicendi formam imitati, honorem ſanctis debitum, adorationem appellarunt. Niſi fortè miſeros ac mortales homines, & qui à iuſtitiæ ſplendore quandoque plurimùm abſunt, diuis eſſe præferendos arbitraris. Cùm igitur Colonienſes negant, ſanctos à nobis adorari, non quidem Eccleſiaſticos ſcriptores vituperant, ſed de illo adorationis genere ſermonem faciūt, quod Græci λατρείαν vocant, vt ſatis ipſi explicarunt. Quæ cùm propria ſit diuinitati debita ſeruitus, vt D. Auguſtinus ait, illi ſanè deferri ſolùm poteſt, quem Deum eſſe credimus.

Non tamen inficiamur, hac nos latriæ a-

doratione Chriſti præclariſsimam crucem colere,& venera ri:quodtu nobis tanquàm
Coloſſ.2. ſummam impietatem obijcis.Nã cùm Chriſtum Dei filium,qui chirographum decreti nobis contrarium cruci affigens,deleuit, illa referat & repræſentet; eadem certè pietate,cultu & religione ipſam,qua & Chriſtũ ipſum proſequi neceſſe eſt; quamcum intuemur,Chriſtum nos cernere arbitramur, illumque pio atque religioſo animi affectu complectimur.quare qui idololatriæ illos condemnant qui τῆς λατρείας auguſtiſsimũ cultum chriſti cruci deferunt,pari certè crimine eos condemnent oportet,qui eodem cultu Chriſtum Dei vnigenitum filium atque Deum verum de Deo vero proſequuntur, quem nobis diuina crux quaſi p̄ſẽtem exhibere videtur. Vnde eſt,quòd D. Paulus cruci ea accommodat, quæ in ſolũ Chriſtum conuenire poſſunt.Potiſsimum
Galat.6. enim Chriſtiani hominis officium eſſe arbitratur,nullam aliam gloriam ſitienter ap petere,quàm eam quę in cruce domini no-
Philip.3. ſtri Ieſu Chriſti poſita eſt.Atq;ideò impios & ſceleratos homines, crucis Chriſti inimicos appellat.Ipſam verò crucem pereuntibus quidem ſtultitiam eſſe, ijs autem, qui ſalui fiunt,diuinam virtutem continere teſtatur.Crucis verò vocabulo nihil quã

Chri-

Chriſtum ipſum cruci affixum denotare,ſatis idem docuit. Quia in ea ipſa priori epiſtola ad Corinthios,quæ de cruce obſcurius dixerat, Chriſto dilucidè accommodat,Nos(inquit)prædicamus Chriſtum Ieſum & hunc crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum,gentibus autem ſtultitiam: Ipſis autem vocatis Iudæis, ac Græcis Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam.Nam poſtquàm Chriſtus Ieſus hoc mortis genere humani generis peccata expiauit, nihil quidem aliud crucis ſanctiſsimum nomen ſignificare,aut forma repræſentare poteſt, quàm chriſtum Ieſum,&hunc crucifixum. Vnde etiam eſt, vt pij & Chriſtiani homines,qui in ſpiritu & veritate adorare ſolēt, nō externā crucis materiam ſub aſpectum ſubiectam,ſed Chriſtum quem in cruce pēdentem mentis oculis intuentur, adorēt & venerentur,in illumque omnem crucis gloriam,& ſplendorem,omnesq; laudes redūdare arbitrentur. Quæ D.Ioannes Damaſcenus libro quarto de fide Orthodoxa ijs verbis docuit,Adoramus figurā precioſę & viuificę crucis, tāetſi ex quauis materia facta ſit,non materiā venerantes(abſit enim) ſed figurā tanquàm Chriſti ſignum.Et paulò pòſt,Adorandū eſt igitur ſignū Chriſti. vbi em̄ fuerit ſignum eius,illic & ipſe erit.

1. Cor. 1.

cap.11.

Quod ſi Iacob cùm fide incitatus adorauit
faſtigium virgæ Ioſeph, non quidem filij
perſonam aut ditionem, ſed Chriſti, quem
Ioſephus præfigurabat, ſummum imperiũ
venerabatur. quippe cui à patre tradita eſt
Mat. 28. omnis poteſtas in cœlo & in terra: mirari
certè non debes, Kemnici, ſi nos pari fide
informati, eodemq́ue cœleſti ſpiritu ducti,
auguſtiſsimam crucis effigiem, hoc eſt, vir-
gã illã, qua inferni valuas Chriſtus cõfregit
venerãtes, Chriſto potiſsimè cultũ atq; ho-
norẽ deferre videamur. Nõ me latet q̃ ſint
hæc Pauli verba ab hiſce diuerſa, q̃ in Gene
Genes. ſis vulgata trãſlatiõe habẽtur, q̃ hæc ſũt: A-
47. dorauit Iſrael Dominũ conuerſus ad lectu-
li caput. Sed cùm Hebræa ſublatis puncto-
rum notulis, reddere vtrunque ſenſum faci
lè poſsint, nõ video quare nõ eũ ſenſũ am-
plectemur, q D. Pauli eſt auctoritate confir
matꝰ, p̃ſertim cũ Hebręis ſcribat, q̄bus ſensꝰ
ab Hebræis verbis alienꝰ placere nullo mo-
do potuiſſet. Hebræa autem verba habent
וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה vbi
principiò verbum illud, Dominum mini-
mè reperitur, ſed ab interprete additũ fuiſ-
ſe videtur, vt quem animo conceperat ſen-
ſũ, redderet explicatius. Nomẽ verò מִטָּה
quod lectum ſignificare fateor, demptis
punctis

punctis legi & מִטָּה quod virgam, ſeu baculum ſignificat, accommodatiſsimè poteſt. Cum verò punctorum haſce notas, Rabinorum inuentum fuiſſe inter omnes doctos conſtet, qui cùm verba erant ambigua & dubia, interpretum etiam munere functi ſunt; facilè quidem fuit, pro Mateh, legere Mithah: hoc eſt pro baculo, lectum. Quòd verò Iacob in filij virga magnificum aliqd atque diuinum corporeis oculis caligantibus, mentis clariſsimis luminibus intueretur, quod tanta religione venerabatur; ſatis D. Paulus docuit, cùm fide, quæ circa diuinas res potiſsimùm verſatur, incitatum illũ fuiſſe ait, vt virgam filij ſui adoraret, hoc eſt, Chriſti infinitam potentiam & latiſsimè patens imperium, quod in magna Ioſephi potentia præfiguratum fuiſſe ſancti patres ſemper exiſtimarunt. Non igitur eſt, Kemnici, quòd D. Gregorium, ac cæteros ſanctiſsimos viros tam acriter & petulanter reprehendas, quòd Chriſtianos omnes ad crucis cultum venerationemq́ue inuitent & allectént; quam antiqua Eccleſia fidei religionisq́ue notam appellare non fuit veri ta, atque adeò in publicis templis vniuerſæ plebi adorandam exponere. quippe quia Chriſti crucifixi memoriam reuocare, atq; quodammodò pręſentem exhibere videt.

quod apertè explicauit Léontius Neapoleos Cypri epiſcopus, Ego (inquit) quatenus duo ligna crucis colligata ſunt, typum quidem adoro, propter Chriſtum qui in ea crucifixus eſt. Cum verò fuerint diſſoluta à ſe, abijcio & ea exuro quoque. Et quemadmodum qui mandatũ Imperatoris ſuſcipit, illius ſigillum oſculando, non ipſam cæram, aut characterem, aut plumbum veneratur, verum Imperatori ipſi adorationem & cultũ exhibet, ita quoq; Chriſtianorũ filij, typũ crucis adorantes, nõ naturam ligni adoramus, ſed per ſigillum & anulũ, & characterem, Chriſtũ ipſum aſpicientes, per hoc eum qui in illo crucifixus eſt, ſalutamus & adoramus. Et cùm id ipſum multis atque egregijs exemplis illuſtraſſet, addit, Ego igitur imaginem Chriſti adorans, non lignorum aut colorum naturam adoro (abſit) ſed inanimatum characterem Chriſti. hunc enim cùm habeam, ipſum Chriſtum me tenere & adorare mihi videor. Ad quem inanimatum characterem, vt Leontij verbo, vtar, cùm ſanctus Ephrem Syrus animum aduertit, miris atque diuinis laudibus crucem extulit, Mortis enim victricem, fidelium ſpem, lucem orbis terrarum, paradiſi reſeratricem, hæreſum profligatricem, dæmonũ expultricem, monachorũ adminiculum,

lib. 5. Apolog. contra Iudeos pro Christianis.

In act. 4. ſecundæ ſynodi Nicenæ

Ephrem Syrus li. de pæn.

culum, fidei firmamentum, magnam ſalu-
taremque cuſtodiam, atque perpetuam or-
thodoxorum omnium gloriam, illam ap-
pellauit. libro verò de armatura ſpirituali,
Crucem validiſsimam armaturam vocat, ad
omnes Dæmonum impetus facilè propul
ſandos. Quod quidem Deus op. Max. vt ſę-
pius aliàs, tum maximè Iuliano imperante, *Niceph.*
re ipſa declarauit. cùm enim nefarius Impe *lib.10.*
ratorà Chriſtiana religione, in qua natus & *c.3.*
honeſtè inſtitutus fuerat, iam defeciſſet; at
que ſeſe ad inanem & exitioſum dęmonũ
cultũ totum conuertiſſet, in ſecretiorem ce
leberrimi cuiuſdam templi partem, quam
Græci ἄδυτον vocant, diuinandi gratia cum
paucis quibuſdam ſacrilegis ſacerdotibus,
fortè ſeceſsit, & ecce horrenda ſeſe quædã
ſpectra ingerunt, quorum aſpectu cõſterna
tus Iulianus, atque eius rei propter quam il
lò ſe contulerat, oblitus, crucis ſigno ſe ob-
ſignauit, non tam ſponte, quàm caſu atque
conſuetudine, quam ſimul cum lacte ſuxe-
rat, & haud multò anteà impiè abiecerat,
inductus. Cuius ſanctiſsimi ſigni vim dæ-
mones non ferentes, eamque per ſummam
Dei prouidentiam apertè declarantes, con
feſtim euanuerunt. quare peragere ſcele-
rata & impia ſacra nefarius Imperator non
potuit. Omitto crucis ſanctiſsimę inſigne,

Choſra rerum ſumma apud Perſas potiente, in tanta veneratione apud Thurcas, qui eius myſteria minimè nouerant, fuiſſe, vt in fronte illud perpetuò geſtarent, eo quòd eius virtutem fuiſſent experti, cùm vniuerſa Perſis à grauiſsimo peſtilētiæ morbo illius fuit beneficio liberata, nō ſine magna Chriſtiani nominis auguſtiſsimæq́ue crucis gloria & admiratione. Cui quantus ſit honor à
Sexta Synod. cān. 73. Chriſtianis hominibus habendus, his verbis explicauit ſexta ſynodus, Cum crux viuifica illud ſalutare nobis oſtenderit, nos omne ſtudium adhibere oportet, vt ei per quam ab antiquo lapſu ſaluati ſumus, eum qui par eſt honorem habeamus. vnde & mē te & ſermone & ſenſu adorationem ei tribuentes, crucis figuras, quæ à nonnullis in ſolo ac pauimento fiunt, omninò deleri iubemus, ne incedentium calcatione, victoriæ nobis trophæum iniuria afficiatur: qui
Codicis Iuſtiniani lib. 1. tit. 8. ſecus fecerit, excommunicari decernimus. Quod ipſum Theodoſius Imperator Eudoxio P.P. ſcribens, his verbis ſtatuit, Cùm ſit nobis cura diligens per omnia ſuperni numinis religionem tueri, ſignum Saluatoris Chriſti nemini licere vel in ſolo, vel in ſilice, vel in marmoribus humi poſitis inſculpere, ſed quodcunque reperitur, tolli: grauiſsima pœna multādo eo, qui contrarium

ſtatu-

ſtatutis noſtris tentauerit, ſpecialiter impe ramus. Non eſt igitur, Kemnici, quod nobis ſuccenſeas, quòd eum cultum venerationemque ſanctiſsimæ cruci deferamus, quem Eccleſiæ iudicio, ſanctorum patrum auctoritate, cœleſtibus prodigijs, plurimiſque diuinæ voluntatis documentis confir matum eſſe ſcimus. Quinimmo ſi pietatis & religionis aliquem ſenſum habes, tuis potius ſuccenſere, tuis iraſci, in tuos inuehi vehementer debuiſſes, quòd Seueri Neſtorianæ impietatis complicis proteruitatem & dementiſsimam petulantiam imitati, ſalutare hoc ſignum, paſsionis Chriſti monimentum ſempiternũ lacerãt, proſcindunt, innumerisq́; probris & cõtumelijs afficiũt, quęneq; chriſtiani aĩmi ſine mœrore cogitare, neq; oculi ſine lacrymis ĩtueri poſſũt. *Epiph. Epiſcop. Thiri ep. ad ſanctã ſynodũ.*

Sed iam ad eam quam inſtituimus de ſanctorum cultu & inuocatione diſputationẽ, reuertamur, quos non vt Deos, ſed vt Dei amicos colimus & veneramur, & quorum opem & patrocinium non eò quidem ſtudiosè imploramus, quòd bonorum quæ expetimus, dominos illos eſſe arbitremur, ſed quòd tantùm gratia, atque auctoritate apud Deum, à quo bona omnia ſperamus, valere credimus, vt facilè impetrare ab illo quiduis poſsint. Quo ſanè modo illæ ſunt

fidelium preces interpretandæ, quibus à Deipara virgine cęteriſque Diuis gratiam, iuſtitiam, ſcelerum veniam, ſalutem, animiq́ue ornamenta poſtulant; vt ſcilicet à diuina miſericordia, qua ſumma cum voluptate fruuntur, ea nobis impetrent. Quod ſatis Eccleſia explicauit, cùm vota ac precationes, quas ad Deiparam virginem inſtituere ſolet, in hunc modum inchoat, Ora pro nobis Scnćta Dei genitrix, vt digni efficiamur promiſsionibus Chriſti. Quæ ſanè verba ſatis demonſtrant, nos chriſti potiſsimũ meritis ac promiſsiōibus fidere; Deiparam verò virginem cæteroſq; Sanctos omnes, aduocatos adhibere. Qui cùm ſint nobiſcum arctiſsimo ſocietatis ac communionis vinculo conſtricti, fieri certè non poteſt, quin & ardentiſsima ſint charitate conglutinati, noſtramq́ue ſalutem auidiſsimè procurent. Vnicam nanque eſſe ſanctam Eccleſiam catholicam, in qua Sanctorum eſt indiuidua communio tam illis qui in cœlis conſcripti iam ſunt, quàm ijs qui à Domino adhuc peregrinamur, conſtantem, certa ac minimè dubia fides ſemper docuit, cu-
Rom. 4. ius cùm vnicum ſit caput Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt vt viuorum & mortuorum dominetur, mutua ſanè eiuſdemq́ue corporis membra omnes ſimus atque mutua
nobis

nobis officia impendamus, neceſſe eſt. quare prudenter admodum D. Auguſtinus Angelos etiam ipſos, in proximorum numero habendos ardentiq́; charitate à nobis diligendos eſſe exiſtimauit. quæ cum languere atque ocioſa eſſe nequaquã poſsit, ij certè qui aut mortales à debitis ſanctis officijs venerationeq́ue auocãt, aut illos viuorum curam gerere, cauſamq́; apud Deum omnipotentem noſtram agere pernegant, hanc Chriſti vnicam Eccleſiam, quoad eius fieri poteſt, lacerant & dirumpunt. Eos namque ſolos proximos appellat Aug. quib. vel prębendum eſt, vel à quib. nobis præbendum eſt officium miſericordiæ. Quod in precationibus, quas pro nobis ad Deum fũdunt, maximè cerni teſtatur, cum ait, Dominus noſter Ieſus chriſtus adhuc interpellat ꝓ nobis. Omnes martyres adhuc interpellant pro nobis, non tranſeunt interpellationes eorum, niſi cum tranſierit gemitus noſter. D. verò Ambroſius in potiſsimis quę viduæ Chriſtianę conſolationem afferre poſſunt, numerat, quòd tot habeant in cœlis proximos, qui illius miſeriã & calamitates precationibus leuare poſsint, habes (inquit) ꝓximos, qui ꝓ te ſupplicẽt; habes Apoſtolos proximos; habes martyres proximos, ſi ipſa martyribus deuotionis ſocietate,

Aug. lib. 1. de hoc. Chriſt. c. 30.

Aug. lib. 1. de doc. Chriſt. c. 30.

Ambro. lib. de uiduis.

tate,

tate, miſericordiæ quoque muneribus appropinques. proximus eſt enim, qui miſericordiam facit: fac & tu miſericordiam, & eris Petro proxima. Non ſanguinis neceſsitudo, ſed virtutis cognatio facit ꝓximos, quia non in carne ambulamus, ſed in ſpiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreę, vt pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ verbo Dei pulſæ. Et paulò inferius, Petrus, & Andreas frater eius, tunc pro affinitate poterant, nunc iam poſſunt pro nobis & pro omnibus impetrare. Hactenus Ambroſius. Cùm enim feliciſsimus ille beatorum cætus omni ſit moleſtia, animique ægritudine vacuus, non quidem ſũmum erga nos amorem ſimul cum corpore abiecit, ſed illius omnes numeros vt feli-
1. Cor. 13 cius, ita facilius & cumulatius explet. Charitas enim, Paulo auctore, nunquàm excidit, ſed cum ſempiternæ illius felicitatis dotib⁹ magis ac magis augetur atque perficitur.
2. Mach. c. 15. Vnde eſt quòd ſacræ literæ Ieremiam Prophetam vita iam functum, fratrum amatorem vocant, multumque orare teſtantur ꝓ populo & vniuerſa ſancta ciuitate. Quem vnà cum Onia ſummo ſacerdote, ſtrenuus atque ſanctiſsimus Iudæorum dux Machabæus conſpexit diuinum numen deprecantem, vt infinitis populi ſui malis atque calamita-

lamitatibus contentus, illi iam tandem opem ferret. Neque verò ſine ſumma impietate id vocare ſomniantis deliramenta quis poterit, quod fide digniſsimum ſomnium ſacra ſcriptura vocat. Quòd ſi nefarius ille & inhumanus Epulo patrem Abrahamum orabat, vt Lazarum beatiſsimum mendicũ ad fratres eius delegaret, quò eos ad virtutum ſtudia alliceret, tantorum cruciatuum commemoratione excitaret, quis dubitare poterit, beatos ardenti in fratres charitate impulſos, eaſdem preces adhibituros, quas infelix ille cruciatuum vi atq; terrore prouocatus fundebat? Omitto innumera ſacrarum literarum teſtimonia, ex quibus apertè conſtat, Angelos, qui minori ſunt nobiſcum naturæ atque neceſsitudinis vinculo copulati, hominum cauſam apud Deum agere, humaniſq́; rebus tãtopere affici, vt ob ſceleratorum hoĩnũ pœnitentiam ſummo gaudio perfundantur. video enim Ioannẽ Caluinum impietatum omnium patronũ, quod ſanctis denegat, angelis tribuere. quippe quia adminiſtratorij (inquit) ſunt ſpiritus, quibus delegatum eſt miniſteriũ curandæ ſalutis, quibus demandata eſt prouincia cuſtodiendi nos in omnibus vijs noſtris, qui nos circumeunt, qui monent & cõſolantur, qui pro nobis excubias agunt.

Luc. c.16

Calu. insti. c.15. num. 17.

Quòd

QVOD ſi ſanctorum omnium patrum qui in Eccleſia ſemper & vbique floruerũt, monimenta euoluamus, facilè videbimus, hanc perſuaſionem ita in omnium animis penitus inſediſſe, vt poſteritati nullum dubitandi locum reliquum fecerint. Anacletus ſummus Pontifex, qui accepit à beato Petro diſciplinam, inquit, pro omnibus aſſiduam apud Deum omnium ſanctorũ effundi orationem. Irenæus, qui Apoſtolorũ temporibus vixit, Deiparã virginem Mariam cum Heua conferens ait, quòd ſicut illa Heua ſeducta fuit vt effugeret Deum, ſic hæc Maria ſuaſa eſt obedire Deo, vti virginis Heuæ virgo Maria fieret aduocata, Origines, qui imperante Seuero, hoc eſt, anno à Chriſti ſanctiſsima morte 168. floruit, ad ſanctorum omnium quaſi pedes prouolutus, & abiectus, eos precatur, vt ſibi ſcelerũ conſcientiam conuicto, neque audenti oculos ad cœlum erigere, opem ferant, ſibique à Deo peccatorum veniam impetrent, illosq; ita alloquitur, O ſancti Dei, vos lacrymis & fletu, pleno dolore deprecor, vt procidatis miſericordijs eius pro me miſero. Heu mihi, pater Abraham, deprecare ꝓ me, ne de finibus tuis alliener, quos valde concupiui, nec condignè quidem, propter ingens peccatum meum. Hanc verò deprecandi

Anacle. epiſt. 3.

Irenæus lib. 5.

Origen. in lamento ſuo.

In diuer. hom. 3.

candi Diuos rationem, non fuiſſe à ſe, proprio (vt dicitur) marte in Eccleſiam inuectam, ſed maiorum eſſe iudicio & auctoritate firmatam, hiſce verbis docuit, Bene & ſecundum voluntatem Dei Innocentiũ memoriã ſancti patres celebrari mandauerunt ſempiternam in Eccleſijs, veluti pro Domino morientium, veluti pro Iudæis & gentibus credituris, vel etiam pro ipſis parentibus, quorum parẽtes præ nimio dolore (vt diximus) percutiebantur, vt eis interceſsio filiorum plurimùm profuiſſet. Prætermitto eundem affirmantem, ſanctos Martyres pugnare nobiſcum, & nos ſuis precationibus adiuuare, idque ſenioris teſtimonio cuiuſdam magnæq; auctoritatis magiſtri cõprobantem. Neq; latère quempiã poteſt Baſilidem Martyrem inuictiſsimum, qui ſub eodem Seuero Imperatore ſtipendia merebat, Potamianæ virginis iã vitã functæ precibus nõ ſolùm ad Chriſtianã fidem atq; religionem adductũ, ſed martyrij etiã palmã fuiſſe conſecutum, vt Euſeb. Cæſar auctor eſt. Iam verò Cyprianus, qui Valeriani iniquiſsimi Imperatoris temporibus, hoc eſt, anno poſt Originem 45. martyrij triũpho decorarus eſt, Cornelium per literas hortatur, vt qui eorum prior ab hac vita diuino beneficio diſcederet, charitatẽ nõ abijceret,

Euſe. hiſt Eccl. lib. 6. c. 5.

Cyprian epiſt. 1.

ceret, ſed Dei patris miſericordiam pro fratribus & ſororibus continenter deprecaretur. Ex cuius etiam ſanctiſsimi martyris epiſtolis conſtat, eos qui lapſi fuerant & pu-
Cypr. li. 3. ep. 18. blicè de more Eccleſiæ pœnitentiam agebant, martyres, hoc eſt, eos qui in carceres ob fidei confeſsionem erant coniecti, adire ſolitos fuiſſe, vt veniam deprecarentur: quam ſi editis veræ pœnitentiæ documentis impetrabant, id martyres per literas Epiſcopo aut presbyteris ſignificabant, quas libellos appellare ſoliti erant, quibus acceptis ad communionem conſtituto tempore recipiebantur. Erant enim ſancti patres maiores noſtri perſuaſi, vt idē Cyprianus ait, tantùm apud Deum ſanctorum martyrum preces atque merita valere, vt ab illo facilè poſſent lapſis, quibus pacem promittebant, delictorum veniam impetrare. Magnus ille ac illuſtris Athanaſius, quem antiqua Ec-
Athana. in Euãg. de ſanctiſſima Maria Virg. cleſia præcipuum habuit fidei & pietatis propugnatorem ac vindicem, multis in locis apertè docuit, quanti ſanctorum qui ſēpiterna iam felicitate fruuntur, patrocinia, ac preces faciendæ eſſent. Ita enim Deiparā Virginem alloquitur, Et iam ſcilicet audi filia Dauidis & Abrahę, & inclinat aurē tuā in preces noſtras & ne obliuiſcaris populi, neque noſtri, qui ſumus de familia & domo
patris

patris tui. parentes enim tui ſumus ſecundum generis proſapiæq; rationem, noſtraque filia es, quia ex nobis genita es. & paulò inferius, Ad te clamamus, recordare noſtri, ſanctiſsima virgo, quæ etiã à partu virgo permanſiſti, & retribue nobis pro exiguis iſtis eloquijs magna dona ex diuitijs tuarum gratiarum, tu quę gratia plena es. & ſic tandem orationem concludit, Aue gratioſa, Dominus tecũ, intercede hera, & Domina, & Regina, mater Dei ꝑ nobis, quoniam ex nobis tu oriũda es, & is qui editus eſt ex te carnigerus, Deus noſter eſt. Et de interpretatione pſalmorũ agens, inquit, cauendum eſſe, ne quis eos ſęcularibus ad eloquentiã verbis ornet, néue conetur dictiones immutare aut omnino aliud pro alio ſubſtituere, ſed ſimpliciter vt ſcripta ſunt, recitet, & pſallat quemadmodũ dictum eſt, vt ſancti, qui iſta verba ſuppeditarunt, ſua eſſe agnoſcentes, comprecẽtur nobiſcum. Ephrem Syrus Diuo Athanaſio coętaneus, qui ſanctitate atq; eruditione, vt Hieronymus auctor eſt, vſq; adeò claruit, vt eius monimenta in plurimis Eccleſijs publicè poſt diuinarum ſcripturarum lectionem recitarentur, ita Deum alloquitur, Grex tuus electus, monachorum quoque conuentus, & omnium ſanctorum qui placuerunt ante te, qui

Athanaſ. de interpre. Pſal. ad Marcel.

D. Hiero. de ſcriptorib. Eccl.

Ephrem, lib. de cõpunctiõe cord.

te, qui nunc in paradiſo exultant, iam deprecantur pro me & obſecrant te ſolũ amatorem hominum. Exaudies quoque eos, & ſaluabis me obſecrationibus eorũ, ego verò per eos tibi gloriam & laudem offeram, qui exaudiſti orationes eorum, quæ pro ſalute animæ meæ profuſæ ſunt. Gregorius vero Niſſ. Epiſcopus, Baſilij magni frater, orationem, qua ſanctiſsimi huius Ephrem laudes & res geſtas complectitur, ad hunc modum claudit, Tu verò diuino aſsiſtens altari, vitæq; participi ac ſacroſanctæ vnà cum Angelis ſacrificans Trinitati, omnium noſtrorum recordare, nobiſq; peccatorum veniam impetra, vt ſempiterna regni cœleſtis beatitudine pfruamur. Quid referã Theodoſij religioſiſsimi Imperatoris egregiam erga ſanctos pietaté, fidem, religioné? cuius cùm præclara aliàs edidit documenta, tum maximè cùm bellum contra Eugenium impijſsimum tyrannum ſuſcipere cogitauit. nam vt ſe magis ſanctorum auxilijs, quàm Barbarorum copijs confidere ſignificaret, circumibat (Ruffino auctore) cum ſacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante Martyrum & Apoſtolorũ techas iacebat cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida ſanctorum interceſsione poſcebat. Quam illuſtré pietaté non vulgaris aliqua & conſueta, ſed

Gregor. Niſſenus

Ruffin. l. 2. cap. 33.

inſolens & portentoſa victoria eſt ſubſecuta. nam Barbaro milite, in quo Theodoſij exercitus vis potiſsima poſita erat, diuina prouidentia fugato atque profligato, ne illius robori magis quàm cœleſtibus copijs victoria aſcriberetur, deſperatiſque iam religioſiſsimi Imperatoris rebus, Ecce tã vehemens ventus atq; tam immodica tempeſtas incidit, vt telis in eos qui iecerãt retortis, hoſtes proprijs iaculis interirẽt. Qui vẽtus tãdiu perſtitit, vt profligatis diuina virtute Eugenij copijs, vinctis poſt terga manibus ad Theodoſium is adduceretur, vbi nefariæ impietatis & audaciç pęnas luit. Sed iam Leonem ſanctiſsimum põtificem hac de re loquentem audiamus, Sicut (inquit) nos experti ſumus, & noſtri probauere maiores, credimus atque confidimus, inter omnes labores iſtius vitæ ad obtinendã miſericordiam Dei, ſemper nos ſpecialium patronorũ orationibus adiuuandos, vt quantum proprijs peccatis deprimimur, tantum Apoſtolicis meritis erigamur. Et alibi, Cõfirmate, inquit, amicitias cum ſanctis Angelis, intrate in ciuitatẽ Dei cuius nobis ſpondetur habitatio, & Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, martyribus ſociamini, vnde illi gaudent, gaudete, horũ diuitias concupiſcite, & per bonã æmulationẽ ipſorum ambite

Leo Põt. ſerm 1. de nati. Pet. & Pauli.

Leo ſermo. 5 de Epipha.

ſuffragia.cum quibus enim fuerit vobis cõ ſortium deuotionis,erit & communio dignitatis.& alibi,Sabbato apud Beatiſsimũ Petrum Apoſtolum vigilias celebremus, qui & orationes & ieiunia, & eleemoſynas noſtras precibus dignabitur adiuuare. Omitto Theodoretum,qui in libris, quos de martyribus ſcripſit, quam ſæpiſsimè illos hominum duces appellat,principes,propugnatores,cuſtodes,medicos, auxiliares per quos à nobis infortunia auertũtur,proculq́ue arcentur omnia,quæ à Dęmonibus inferuntur mala.D. verò Chryſoſt. quem ex aduerſarijs plurimi impietatis ſuæ patronũ ſceleratè aſciſcunt,ſatis aperuit,quid hâc in re ſentiat, cùm verba illa prioris epiſtolæ, quam Paulus ad Theſſalonicenſes ſcripſit, Gratias agimus Deo pro omnibus vobis, ſemper memoriam veſtri facientes in orationibus noſtris, explicãs, deq́; ſanctis, qui iam ſempiterna felicitate fruuntur, verba faciens,ait in fine, His itaque cognitis,nec ſanctorum preces contemnamus,neque totum in illas proijciamus, hoc quidem ne temere inſidijs opprimamur,illud verò,ne extra multum lucrum & profectum excidamus,ſed oremus etiã vt pro nobis precẽtur, manumq́ue porrigant,adhęreamuſq́ue ipſi virtutis ſtudio, vt bona diligẽtibus Deum promiſ-

Leo ſermone 4. de ieiunio Pent.

Theod. l. 8. Græcarum affectionum.

Chryſoſ. hom. 1. in 1. c. prioris epiſt. ad Theſ.

promiſſa conſequi valeamus. Quam integram Chryſoſtomi homiliam, qua multis & grauiſsimis argumentis demonſtrat, ſanctorũ precationes plurimùm bonis ac pijs viris, quique diuinæ legi ſtudioſè parent, prodeſſe, illis verò nihil prorſus qui Chriſtiani hominis debitum officium deſerũt, te quęſo, Kemnici diligenter & conſideratè legas. clarè enim videbis, quàm pucriliter & ſophiſticè ex illo Ieremiæ loco, Si ſteterit Moſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum, tuus Caluinus concludat, mortales ſanctorum, quos ille ſceleratè & per ſummum contemptum mortuos vocitat, precibus nihil iuuari. Prætermitto Oecumenium, qui cùm illa Petri verba interpretatur, Dabo autem operam & frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horum omnium memoriã faciatis, affirmat, aliquot ſanctos Patres ea pertraiectionem intelligenda, atque in hunc modum legenda eſſe, exiſtimaſſe, Etiam poſt meum obitum operam dabo, vt vos ſemper horum memoriam habeatis, ita vt Petrus ſignificare voluerit, ſtudium quo illorum ſalutem curabat, & charitatem qua illos complectebatur, non eſſe cum morte interituram. Iam verò vt Hieronymi, Hilarij, Baſilij, Cyrilli, Bernardi, Anſelmi, cęterorum-

Caluin. inſt. c. 15. nu. 17.

Oecume. in 1. ca. 2. epiſ. Pet.

rorumq́ue ſanctorum patrum ſententias omittã, ſi ad vnius Auguſt. opera animum aduertamus, infinitum ſanè erit loca ſingula numerando percẽſere, quibus & ſanctos in maximo honore habendos eſſe, & illorum preces plurimùm nobis opis, auxilijq́; afferre poſſe, demonſtrat. Vt verò ſuperſedeam precationibus, quibus ipſe ſanctos omnes, atque inprimis Deiparam Virginem deprecatur, vt ſe foueat, tueatur, atque ſcelerum omnium veniam impetrent: cùm verba illa Exodi interpretatur, Facies operimentum aliud tecto, de pellibus arietũ rubricatis, ait: Aries autem rubricatus, cui nõ occurrat Chriſtus paſsione cruentatus? Significantur etiam Martyres ſancti, quorum orationibus propitiatur Deus peccatis populi ſui. Et alibi demonſtrans miracula, quæ martyrum meritis fiunt, certiſsima eſſe Chriſtianæ fidei documẽta, ait, Pro iſta fide mortui ſunt, qui hęc miracula à Domino impetrare poſſunt, pro cuius nomine occiſi ſunt. Et paulò inferius, Siue omnia iſta per Angelos, quibus inuiſibiliter, immutabiliter, & incomparabiliter imperat, operetur, vt quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus tantùm, & impetrantibus fiant, ſiue alia fiant iſtis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus

Exod. 26

Aug. ſuper Exodi q. 108.

Aug. 22. de ciuit. Dei c. 9.

libus poſſunt, ei profectò atteſtantur hæc fidei, in qua carnis in æternum reſurrectio prædicatur. Et paulò pòſt, Faciunt autem iſta miracula martyres, vel potius Deus vel orantibus, vel cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos eſſe noſtros, ſed vnum Deum habere nobiſcum credamus. Et de Nebridij ſibi familiaritate coniunctiſsimi morte agens ait, Iam non ponit aurem ad os meum, ſed ſpirituale os ad fontem tuum, & bibit quantum poteſt ſapientiam pro auiditate ſua ſine fine felix. Nec ſic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiſcatur mei, cùm tu Domine, quẽ potat ille, noſtri ſis memor. Quòd ſi vera eſt Leonis ſanctiſsimi põtificis ſententia, dubitãdum ſcilicet non eſſe, quidquid ab Eccleſia in conſuetudinem eſt deuotionis receptum, de traditione Apoſtolica, & de ſancti Spiritus prodire doctrina: nihil certè pijs omnibus notius atque teſtatius eſſe debet, quàm & ſummum eſſe ſanctis honorem habendum, & plurimùm eorum preces & merita apud Deum ad miſerias noſtros leuandas, vitæ incommoda lenienda, maximaque beneficia conſequenda, valere: cùm hanc fuiſſe omnium ætatum, gentium, populorum, qui Chriſtianã fidem pietatemq; coluerunt, conſtantem,

Cap. ſeq.

Aug conf. lib. 9 cap. 3.

Leo ſer. 2. de ieiu. Pentec.

perpetuamq́ue ſententiam, ſatis conſtet. Nam ſi ſanctorum omnium patrum ſentẽtias non numeremus modò, ſed diligenter, & accuratè põderemus, ſatis videbimus, neminem eſſe, qui id tanquàm nouum ac recens inſinuet, ſed omnes vna tanquam de re explorata, atque antiquitatis auctoritate, & certiſsima traditione firmata, verba facere.

At inquis Gregoriũ Naziãzenum, quem multis hac in re ſuperſtitionibus occaſionem dediſſe arbitraris, non auſum fuiſſe affirmare, Baſilium in cœlis pro nobis ſacricrificia offerre, atque pro populo orare, ſed vt animi ſui dubitationem declararet, addidiſſe ὡς οἶμαι hoc eſt, vt ego quidem arbitror, quod ipſum (inquis) feciſſe in epitaphio patris ſui. vnde colligis, *priuatas haſce fuiſſe Naziãzeni cogitationes, ſine expreſſo uerbo Dei. Neque enim* (inquis) *de articulis fidei loquitur Eccleſia hoc modo, ſed certus eſt ſermo, & omni acceptione dignus.* Vt autem prętermittam, hũc eſſe Græcis auctoribus maximè vſitatum loquẽdi modũ, non ſolùm cùm de incertis atq; dubijs rebus, ſed cum de certiſsimis agũt: q ad Nazianzeni orationẽ animũ diligẽter aduerterit, facilè intelliget, verba illa ὡς οἶμαι non tam ad Baſilij pro nobis interceſsionem, quàm ad feliciſsimũ eius

ſtatũ eſſe referenda. Nam cùm paulò antè è viuis exceſsiſſet, inter Diuos illum ſine temeritatis aliquà nota certò cõnumerare nõ poterat: cùm nemo quãdiu viuit, ſcire poſſit dignúſne amore ſit, an odio.

Vt verò ſanctorum omnium patrum auctoritatem eludas, ais, *te ad cumulũ ſententiarũ quæ afferri ex illis poſſunt hæc tantum reſpondere, quòd Epiphanius inuocationẽ Mariæ, uocat errorem antiquũ.* Quod tam aſſeueras conſtanter, ac ſi verum diceres. ò incredibilẽ impor tunitatem, ò præcipitem furorem: quis tantam licentiam æquo animo ferat? quis tam effrenata audacia non commoueatur? Non ſat tibi fore putaſti, ſanctorum oĩm patrum auctoritatem contemnere, teſtimonia abijcere, ſententias proterere, conculcare, niſi etiam tam grauem ignominiam ſanctiſsimo Epiphanio inuſsiſſes: vbi, quæſo, vnquam Mariȩ inuocationẽ, inueteratũ errorem appellauit? vbi ſanctorum inuocationem impietatis inſimulauit? Niſi fortè ita deſipuiſti, vt inuocationem à Latriȩ adoratione non diſtinguas, neq; intelligas quantum interſit inter ſanctorum implorationem, & Diuino numini debitum cultũ atq; adorationẽ. Epiphanius enim nũquàm eorum ſtudium improbauit, qui Deiparæ virginis auxilia implorant: grauiter tamen &

& pro nefarij ſceleris atrocitate reprehendit mulierculas quaſdam Arabes, quæ Deiparæ virgini ſacrificia faciebant. currum enim quendam (vt ille ait) ſiue quadratam ſellam linteolis ornare, ibiq; illuſtri quodã & ſacro anni die panes apponere, atque in Mariæ nomine offerre, ſolitæ erant. quem errorem adeò inueteratũ appellat Epiphanius, quia antiquam & obſoletam idololatriam reuocabat. Neq; id alio animo atque conſilio faciebant, quàm quòd Deiparam virginẽ, Deum eſſe ſibi perſuaſerãt. Quod apertè D. Epiphanius contra Antidicomarianitas agens, qui ſanctiſsimam Mariam poſt partum virginem permãſiſſe negabãt, ijs verbis edocet, Quemadmodũ dicimus, nos hoc audiſſe, quoſdam ita auſos fuiſſe, vt facilimè ſe proijcerent in peccatum, ſic admirati ſumus quum aliud rurſus audiuiſſemus, alios nimirum ita deſipere, vt in tractatione de ipſa ſancta ſemper Virgine, pro Deo hanc introducere ſtuduerint, & adhuc ſtudeant, & furore quodam ac amentia ducantur. Narrant enim, quòd quædam mulieres illic in Arabia à partibus Thraces, hãc vanitatem inuexerunt, vt in nomine ſemper virginis collyridem quandã ſacrificẽt, & ſimul congregẽtur, & in nomine ſanctæ virginis vltra modum quid tentent aggredi, ne-

Epiph li. 3. Hæreſ. 79 quæ eſt Collyridianorum.

Epiph. l. 3. Hære. 78.

di,nefario ac blaſphemo negotio:& in nomine ipſius ſacra celebrent per mulieres, quod totum impium eſt ac nefarium, alienum à predicatione ſancti Spiritus: vt ſit totum Diabolicum opus, & ſpiritus immundi doctrina. A qua Epiphanij ſententia, Romana Eccleſia non modò non diſcedit, ſed eos omnes execratur, atque à fidelium cœtu & communione ablegat, qui Deum aliũ præter vnicum ac Trinum colunt, qui ſanctos pro Deis habent, qui ſacra illis faciunt, aut honoribus ſoli Deo debitis proſequuntur. Neque enim Eccleſia conſueuit vnquàm ſacra Diuis facere, aut dicere (vt Auguſtinus ait) Offerimus tibi Petre, aut Paule: quamuis illorum memorias ſacrificijs coneſtare ſolita ſit. Quod D. Aug. multis locis docet, Nos autem (inquit) martyribus noſtris nõ templa ſicut Dijs, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuit ſpiritus, fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus ſacrificemus martyribus, ſed vni Deo & martyrũ & noſtro, ſacrificia immolamus, ad quod ſacrificium ſicut homines Dei qui mundum in eius confeſsione vicerunt, ſuo loco & ordine nominantur, non tamen à ſacerdote qui ſacrificat, inuocatur: Deo quippe non ipſis ſacrificat, quãuis in memoria ſacrificet eorũ, quia

Aug 22. lib. de ciuit. Dei c. 10. et 8 li. de ciu. cap. 27.

quia Dei ſacerdos eſt,non illorũ: ipſum ve rò ſacrificium, corpus eſt Chriſti, qui non offertur ipſis,quia hoc ſunt & ipſi.Hacten⁹
Synodus Carth. can.23. Aug. Quinimmo in Synodo Carthaginen ſi tertia cautum eſt, ne quis altari aſsiſtens, ad alium preces quàm ad ſolum patrem dirigat:nam cùm Chriſtus ſit quę immolatur hoſtia, præter decorum facere ſacerdos videbitur, ſi ad Chriſtum, hoc eſt, ad ipſam quam ſacrificat hoſtiam, orationẽ referat: inſignis verò dementiæ erit ſi ſanctis, hoc eſt Chriſti ſeruis Dñm offerat,quẽ ſemper Eccleſia vſum retinuit, & religioſiſsimè conſeruauit. Neq; enim cum alio ſacerdos dum ſacra facit, quàm cum Deo Patre colloquitur,cui vnigenitum eius filium Chriſtum Ieſum,& ſanctorum merita, ac preces offert.quo verò conſilio Eccleſia ſanctorũ mentionem faciat in Miſſæ ſacrificio,ſatis illa precatione explicauit, Communicãtes & memoriam venerantes in primis glorioſæ ſemperq́; virginis Mariæ genetricis Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti:ſed & beatorum Apoſtolorum, ac martyrum tuorũ Petri,& Pauli & omnium ſanctorum tuorum, quorum meritis precibuſque concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilijs,per eũdem Chriſtũ Dominum noſtrum.Quod ſacrũ Tridentinũ Concilium

apertè

apertè definiuit, Quamuis (inquit) in hono- *Côc. Triden ſub Pio 4. ſeſ. 6. cap. 3.*
rem & memoriam ſanctorũ nonnullas in-
terdũ miſſas Eccleſia celebrare cõſueuerit,
non tamen illis ſacrificium offerre docet:
ſed Deo ſoli, qui illos coronauit. vnde nec
ſacerdos dicere ſolet, Offero tibi ſacrificiũ
Petre, vel Paule: ſed Deo, de illorũ victorijs
gratias agens, eorum patrocinia implorat:
vt ipſi pro nobis intercedere dignentur, in
cœlis, quorum memoriã facimus in terris.
Anathemateque eos percellit, qui impoſtu- *Ibidem canon 5.*
ram eſſe dicũt, miſſas celebrare pro ſancto-
rum interceſsione apud Deum obtinenda.
Non igitur eſt, Kemnici, quòd nobis Epi-
phaniũ Collyrianos ſummę impietatis dã-
nantẽ obijcias, qui non modò nemini ſan-
ctorum ſacrificia facimus, ſed neq; eorum
in ſacrificijs auxilia imploramus, ſed me-
moriam ſolùm veneramur, & cohoneſta-
mus, merita verò ac preces vnà cum Chriſti
corpore meritorũ omnium fonte, Deo pa-
tri offerimus. At verò extra altare ad illos
orationẽ Eccleſia dirigit, ipſorum opem &
aduocationẽ implorat, quos tantum gratia
apud Deũ valere intelligit, vt oĩa impetra-
re facilè poſsint: quod nuſquã Epiphanius
reprehenſione dignum eſſe exiſtimauit. Ex
quibus apertè ſanè conſtat, quàm præpoſte-
rè ex iſtis Aug. verbis lib. 22. de ciuitate Dei
colligas,

colligas, quòd *quidquid fuerit de deprauatis quorundam ueterũ cogitationibus,ſiue*(vt dicũt) *deuotionibus,manifeſtũ eſſe ex Auguſtini teſtimonio in publicis & ſolennibus Eccleſiæ orationibus inuocationẽ ſanctorum non fuiſſe uſitatam.* Multum enim intereſt inter ſacrificare ſanctis, illoſque in ſacrificijs compellare, aut noſtras orationes cum illorum precibus coniungere: & illorum merita atque preces Deo patri, ad quem orationem habemus, vnà cum Chriſti corpore offerre. hoc enim ita eccleſia ſemper vſurpauit, vt ab illo valde abhorruerit. Quod ex Cyrillo Hieroſolymitano ſatis conſtat, qui Auguſtinum ætate præcucurrit. Deinde inquit, poſtquàm confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium & ille cultus incruentus, in ipſa propitiationis hoſtia obſecramus Deum Patrem, pro communi Eccleſiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro ægrotis & afflictis, & in ſumma pro his omnibus qui egent auxilio. Rogamus te inquam nos omnes, & hoc ſacrificium tibi offerimus, vt memineris etiam eorum qui ante nos obdormierunt, primùm Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus ſuſcipiat preces noſtras. Sed iam videamus, quantum valeat argumentum illud, tibi

Cyrill. Catech. 5

eiuſque

tuiſque tam familiare, quod à meritorum Chriſti dignitate atque amplitudine ſumitis, de qua plurimùm ab ijs derogari exiſtimatis, qui ſanctorum auxilia atque aduocationem procurant, *In nomine* inquis *Chriſti omnia eſſe petenda, illum enim ſcriptura nobis proponit, non tantùm ut mediatorem expiationis, uerùm etiam ut aduocatū, qui intercedit et apparet uultui Dei pro nobis. ad huius interceſsionē & merita, ſcriptura nos iubet confugere, quādo in inuocatione ſentimus noſtrā indignitatem. Nihil uerò tale dicit de ſanctis mortuis.* Ex quibus concludis, valde eſſe Chriſti meritis contumelioſum, ſi quis ſanctorum ſibi patrocinia aſciſcat. Principiò libēter cōfitemur, aduocatū nos habere apud Patrē Chriſtū Ieſum, qui introiuit in ipſum cœlū vt appareat vultui Dei pro nobis, non quidē tanquàm inane aliquod & mutū ſpectrū, ſed vt cauſam noſtrā apud Patrem continuò agat, cumq; pro noſtra ſalute ſemper deprecetur, non iam quidē cum clamore valido & lacrymis, vt in diebus carnis ſuę facere conſueuerat, ſed ſolo humanitatis ſuæ conſpectu, infinitiq; amoris erga nos ſui ſignificatiōe. Nā ſi iuſti Abelis ſanguis ad Deū è terra clamabat, illumq; ad iram atq; indignationē prouocabat: Chriſti Ieſu ſanctiſsimū corp⁹, ſanguis *Hebr.9.* *Gen.4.*

pro

pro humano genere profuſus, inflammatęque in nos charitatis inſignia ſanctiſsimo ipſius corpori impreſſa, quæ Deo patri ſemper adſunt præſentia, án non maximos clamores edere, án non Deum ad miſericordiá flectere, ipſiuſque nobis amorem conciliare iudicabimus? Hanc eſſe precationis Chriſti rationem, ſatis hiſce verbis Gregorius pontifex ſanctiſsimus explicauit, Vnigenitum filium pro homine interpellare, eſt apud æternum patrem ſeipſum hominẽ demonſtrare: eique pro humana natura rogaſſe, eſt eandem naturam in diuinitatis celſitudinem ſuſcepiſſe. Interpellat igitur Dominus pro nobis, non voce (ſcilicet gemebunda) ſed miſeratione, quia quod damnari in electis noluit, ſuſcipiendo liberauit. Adiutor ergo quæritur, vt deſideriũ exaudiatur: Quia niſi ꝓ nobis interpellatio mediatoris intercederet, ab aure Dei proculdubio noſtrarum precum voces ſilerent. Huic verò Chriſti pro nobis perpetuæ interceſſioni ſi ſanctorum preces quidquam detraherent, nunquàm profectò tota Eccleſia, tam ardenter Deum deprecaretur, vt ſibi Petrum in vincula coniectum, ſaluum reſtitueret. Neque vnquàm Paulus toties Theſſalonicenſes rogaret & alios vt pro ſe preces funderent. Non Iacobus fideles omnes admo-

Lib.22. moraliũ cap.18.

Act.12. 1.Theſſ.5 2.Theſ.3 Rom.15. Epheſ.6. Coloſſ.4

admoneret atque obteſtaretur, vt mutuam ſalutem à Deo aſsiduis precibus efflagitarent. Orate (inquit) pro inuicem vt ſalue-mini. At inquis, valde hæc eſſe diſparia, nã cùm de viuorum mutuis interceſsionibus extet exemplum in ſcripturis, neque vllum in ipſis extet veſtigiũ de precib⁹, quas poſt mortẽ ꝓ nobis ſãcti fundũt, nõ eſt ꝙ vnũ cũ alio cõferamus aut vnũ ex alio cõcludam⁹. Nã Deus (vt D. Ambro. ait) non noſtris argumentationibus, ſed ſuis æſtimandus eſt vocib. Sed aduerte, quæſo Kemnici, quàm lõgè ab ſcopo aberres; valde nãque diuerſa ſũt atq; diſparia, ex ſcripturis ꝓbare, ſãctos q iã sẽpiterna illa vita fruũt ꝓ nobis intercedere, aut illorũ preces nihil de vnius mediatoris Chriſti meritis atque auctoritatẽ detrahere. Cum verò ex ſcripturis conſtet, cum viuorum tum Angelorum qui diuinã voluntatem perſpectam habent & exploratam, preces Deo gratiſsimas eſſe, neq; chriſti meritis quidquam derogare, rectè ſanè concluditur, minimè eſſe eos in Chriſtum contumelioſos, neque de eius dignitate vel minimùm detrahere, qui aliũ præter Chriſtum interceſſorem atque aduocatum quęrunt. Niſi fortè ita inſanis, vt ſine vlla ſcripturę quam tam inſolenter venditas, auctoritate, exiſtimes ſolam Diuorum interceſ- Iaco. 5.

ſionem Chriſto iniurioſam eſſe.neque enim ineptius atque puerilius quidqquam excogitari poteſt, quàm eos ſcripturæ locos qui Chriſti pro nobis apud patrem interceſsionem prædicant, qui inflammatum eius in nos amorem commendant,qui ſtimulos addunt vt illi fidamus,ab illo animis pendeamus, illius potiſsimùm opem atque auxilia imploremus,ita interpretari, vt qui viuorum hominum atque Angelorum preces Chriſti precationibus coniungere curauerint, nullius ſint criminis rei: qui verò à ſanctis qui è viuis iam exceſſerũt,& vnà cũ Chriſto regnãt, idem officiũ expetiuerint, nefarium crimen ſuſcepiſſe, & Chriſtum grauiſsima iniuria affeciſſe videantur. Quare vos quidem eſtis, qui ſcripturę ſacræ ſenſum contorquetis,vos, qui illius ſanctitatem atque fidem veſtris impoſturis corrumpitis,vos,qui Spiritus ſancti ſenſa deprauatis.nos verò à ſacræ ſcripturæ vero & integro ſenſu nulla ratione diſcedimus,Eccleſiæ iudicium antiquitate firmatum retinemus, patrum noſtrorum fidem veteris Eccleſiæ erga diuos pietatem, antiquamq; religionẽ conſeruamus:à qua nullis veſtris figmentis atque machinationibus abduci vnquàm Deo auſpicãte,poterimus.D.autem Hieronymus contra Vigilãtium

Hier.aduerſus uigilantiũ

tium (cuius vos auctoritatem vniuerſali Eccleſiæ prætuliſtis) diſputans, ſummum ducit furorem, exiſtimare, ſanctos qui vitę huius doloribus oppreſsi, periculis expoſiti, calamitatibusq́; implicati, poterant pro cæteris hominibus preces fundere, poſtquàm moleſtijs omnibus liberi Chriſto fruũtur, nec hiſcere quidem poſſe.

OBijcis rurſus, quòd *quanuis Paulus uiuens non dubitauerit, ſe in Petri dum uiueret, precibus comprehendi, non tamen dixit S. Petre pater noſter, qui es cœlis*, quod nos facere calumniaris. Ne verò in hac calumnia diluenda multis agam, fateor, Kemnici, quòd ſiquis tam fuerit amens, qui dominicam precationẽ diuis ea ratiõe adhibeat, vt ad illos precatio nis verba referat atq; intellecta de illis eſſe velit, grauiſsimo errore tenebitur, neque eam vnquàm Diuos precandi rationem ab Eccleſia didicerit. quæ docet, vnicum nos in cœlis habere patrem Deum, cuius nomẽ apud omnes gentes ſanctum eſſe cupimus, cuius regnum auidiſsimè exoptamus, & à quo ſolo bona omnia ſperamus. At ſi quis Eccleſiæ fide imbutus, ſanctorum preces Deo eſſe gratiſsimas arbitretur, qppe quas incenſum Deo ſuauiſsimum Ioannes vocat, atque eo animo Petrum compellat, vt vnà ſecũ orationẽ coniungat, & dominicã Apoc. 18

illam precationem Deo offerat, quid admiſiſſe criminis exiſtimare poteris? Neque enim mediatoris munus ij Chriſto præripiunt, qui ſcelerum conſcientia deterriti, amicos Chriſto chariſsimos precantur, vt cauſam apud Chriſtum eorum agant; ſintque mediatores apud mediatorem Chriſtum, vt D. Bernardus ait. quinimmo Chriſti dignitatem maximopere augent & amplificant, gratiæque illius vim mirum in modũ commendant, qui ſanctos ſuos ita locupletauit, tantisque iuſtitiæ opibus & ornamentis auxit atque illuſtrauit, vt mortalium patroni & aduocati eſſe poſsint: cum præſertim non tam ſuis, quàm Chriſti meritis fidant, illaque potiſsimùm Deo nobiſcum offerãt. quod ſatis Eccleſia docet, cùm omnibus precationibus finem imponit meritorum chriſti commemoratione, quę cùm noſtris, tum noſtrorum omnium precibus vim atque efficacitatẽ afferũt. quòd ſi proteruitatẽ atq; petulantiã aliquantũ abijcere, & ad hãc vnam precationẽ, qua Eccleſia D. Auguſtino interceſſore vtitur, animum aduerteris, ſatis tanquàm in exemplari perſpicies, quantum ab omni impietate abſimus longiſsimè. Adeſto (inquit) ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus, & quib⁹ fiduciam ſperandæ pietatis indulges, intercedente

In ſerm. de b. uirgine ſuper illa uerba apocal. Signũ magnum.

cedente

cedente beato Aug.confeſſore tuo atq; põtifice,conſuetæ miſericordiæ tuæ tribue benignus affectum, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum:hoc eſt,egregia illa atque cœleſtia beneficia, quæ arden ter optamus, Chriſti filij tui meritis & interceſsione potiſsimùm confiſi, petimus: quam & noſtris & Aug. precationibus vim tribuere.ex quibus liquidò ſanè conſtat,sãctos non eodem modo quo Chriſtus eſſe mediatores.Chriſtus enim quia non per sãguinem hircorum, aut vitulorum,ſed per proprium ſanguinẽ introiuit ſemel in ſancta,æterna redemptione inuẽta,noui teſtamẽti mediator dicitur, hoc eſt,quia non aliena,ſed propria virtute homines in Dei gratiam reconciliauit,illisque obedientiæ ſpiritum promeruit.At verò ſanctorũ omnium preces,Chriſti potiſsimũ meritis nituntur,quibus & ſpiritum quo Deo placẽt, & intercedendi virtutem acceptam referũt. Mediator autem ſolùm is dici accommodatè poteſt,pro quo nullus interpellat,ſed ille pro omnibus, vt D.Augu. ait.& paulò inferius,Oratio pro inuicem membrorum omnium adhuc in terra laborantium,aſcẽdat ad caput, quod præceſsit in cœlum, in quo eſt propitiatio pro peccatis noſtris.Nã ſi eſſet mediator Paulus,eſſent vtique & cę-

Paul.ad Heb.9.

Lib.2.cõtra epiſt. Parm. c.8.

teri coapoſtoli eius ac ſic multi mediatores eſſent,neque ipſius Pauli conſtaret oratio,qua dixit,Vnus enim Deus,vnus mediator Dei & hominum homoChriſtus Ieſus, in quo&nos vnum ſumus,ſi ſeruemus vnitaté fidei in vĩculo pacis. Quare etſi vincus ſit mediatorchriſtus,q virtute ꝓpria nobis Dei amorem conciliat, & virtutum omniũ ornamentis locupletat, multi tamen ſunt, qui nobiſcum vnà diuinũ iſtum mediatorem precantur,cuius meritis atque benignitate animati,animum ad precandum appellimus.quæ omnia & meritorũ Chriſti amplitudinem illuſtrant,& ipſius gloriá mirũ in modum commendant & exornát.Quare Theodoretus inter Græcos ſcriptores eloquentia & eruditione egregius,ex miraculis naturę vim atq; modum ſuperantibus, quæ Deus martyrum precibus prouocatus in eorum tẽplis facere ſæpè conſueuit,apertè & euidenter cõcludit,veram illam eſſe fidem veramq́; religionem, pro qua ipſi occubuerunt,Martyrum(inquit)templa conſpicua cernuntur, magnitudineq́; pręſtantia,omni præterea ornatus genere variata, ſplendoremq́; quodammodò pulchritudinis ſuæ latè fundentia. Neq; verò ad hæc ꝑ annũſemel aut bis aut qnquies aduẽtamus, ſed in eis ſæpenumero dies feſtos pagimus,

Theodo. Græcarũ affect. lib.8.

ſæpe

ſæpe diebus ſingulis eorum martyrum Domino laudes, hymnosq́ue cantamus: quiq́ue homines proſpera ſunt valetudine, cõſeruari eam ſibi à martyribus petunt, qui verò ægritudinem aliquam patiuntur, ſanitatẽ expoſcunt. Inſuper & ſteriles viri, & mulieres dari ſibi filios petunt: qui verò parentes ſunt, integra ſibi, & propria cuſtodiri quæ conſequuti ſunt dona. Item qui peregrè aliquò proficiſcuntur, petunt martyres ſibi comites eſſe in via, vel potius itineris duces: qui verò iam hoſpites redierunt, gratias agunt, acceptum beneficium confitentes. Non qui ſe ad Deos accedere arbitrẽtur, ſed qui orent Dei martyres, tanquàm diuinos homines, interceſſoresq́; ſibi eos apud Deum aduocent ac precentur. Piè verò fideliterq́; precatos ea maximè cõſequi quæ deſiderant, teſtãtur illa quæ votorũ rei dona perſoluunt, manifeſta nimirũ adeptæ ſanitatis indicia. Nã alij quidem oculorum, alij verò pedum, alij porrò manuum ſimulacra ſuſpendunt ex argento, auróue confecta. Gratiſsimè nanque accipit eorum Dominus qualiacunque ſunt dona, nec exigua, nec vilia dedignatur, quippe quia ea pro ferentis facultate metitur. Hæc itaque omnium ſpectaculo exporrecta, teſtantur morborũ depulſionẽ, cuius ipſa certiſsima

ſigna ſunt,à ſanitatem conſequutis allata, hæc inquàm ſepultorũ ibi martyrum,quæ ſit virtus oſtendunt; martyrum autem virtus,quem ipſi coluerunt Deum, verum eſſe Deum declarat.

DE Imaginibus.

VARIVM eſſe atque multiplicem Imaginũ vſũ ,nõ modò rerum geſtarũ monumenta, ſed ratio etiam ipſa edocet. Nam vel ad domos decorandas & exornandas adhibẽtur,vel ad eorum quos ſummo honore dignos eſſe iudicamus,quosq́ue in primis charos habemus, memoriam tuendam & conſeruandam,doloremq́ue ex illorum abſentia perceptum minuendum atq; emolliendum;vel vt rerum geſtarum ſint monumenta ſempiterna, eaq́ue doceant q̃ nos maximè ſcire conuenit.neque enim minorem ad docendum vim imagines,quàm literarum notæ habere ſolent:aut certè eò adhibentur,vt illis cultum venerationemq́ue quis deferat,quemadmodum à ſacrilegis Idololatris impiè factitatum eſt,& à nobis per ſummam pietatem & religionem fit.Cùm enim animus impietatis ſedes exiſtat,illi certè geſtus ac corporis motus impietatis damnandi ſunt, qui à nefaria ac im

pia perſuaſione proficiſcuntur. De duobus primis imaginum vſibus, qui nihil habent cum religione commune, nulla fuit vnquã inter catholicos & hæreticos controuerſia: quinimmo Solomon cùm maximè ab omni impietatis ſignificatione abhorrebat, varijs imaginibus auguſtiſsimũ illud tẽplũ illuſtrauit & cohoneſtauit. De poſtremis verò duob' imaginũ ratiõibus, variæ ſũt hæreticorũ huius tẽporis ſententiæ. Kemnicius verò, cum quo mihi potiſsimũ res eſt, nondum ita inſaniuit, vt illarum hiſtoricum vſum damnare audeat; probare tamen nullo modo poteſt, quòd Colonienſes dicant, non modò rudes & ignaros homines, ſed etiam doctos plus interdum imaginibus, quàm libris commoneri. quod in lectionẽ ſcripturæ ſacræ maximè putat eſſe contumelioſum. *de qua* (inquit) *habemus promiſsionem, de imaginibus uerò minimè.* Principiò nemo ſanè niſi oculis orbatus ſit, negare poteſt, tãtam eſſe viſionis vim, vt animus multò magis conſpectis, quàm auditis rebus afficiatur. Quare cùm imagines remipſam veluti ſub aſpectum ponant, fit, vt animus ea quæ depicta cernit, veluti præſentia cõplectatur, atque ita imagines duplicem vim ad animos afficiendos habent; nam & rem geſtam non ſecus quàm ornatiſsimè conſcri- 3. Reg. 6.

ptæ hiſtoriæ narrant,& res ipſas veluti præſentes exhibẽt. Quare Gregorius Niſſenus teſtatur,ſe quàm ſæpiſsimè lacrymas conti nere vix potuiſſe,cùm Chriſti cruci affixi imaginem intueretur.Id verò qui exiſtimat dei verbis,ſacriſq́; literis iniurioſũ eſſe,ſatis prodit,ignorare ſe prorſus,in quo diuini verbi vis ac ratio poſita ſit. Nam ſi ad ea quæ D.Auguſtinus de ſignis tradit, animũ aliquãdò aduertiſset,ſatis profectò perſpexiſſet,nõ minus ſacrarum rerum imagines, Dei verba dicendas eſſe,quàm voces,quib. illę explicantur,aut ipſę quibus conſcriptę ſunt,literarũ notæ. Cùm enim rerum aliæ ad aliquid notandum atque deſignandum adhibeantur,quæ ideò ſigna dicuntur,aliæ nihil prſus ſignificẽt,oĩs quidẽ ſignorũ vis in ſignificãdo poſita eſt,atque à ſignificatis rebus pendet.Eſt enim ſignũ(vt D. Auguſtinus ait)res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus,aliquid aliud ex ſe faciens in cognitionem venire,ſicut veſtigio viſo, tranſiſſe animal cuius veſtigium eſt, cogitamus . ſignorum verò, eodem Auguſtino auctore, quædam ad oculorum ſenſum pertinent, pleraque ad aurium, paucìſsima ad cæteros ſenſos. Cum verò cuncta, tam quæ auribus , quàm quæ oculis percipiuntur , ſigna ſolùm ſint ad ſignificandum

Gregor. Niſſen. ſerm. de Abrahã

Aug. li. 1. de doc. Chriſt. cap. 2.

l. 2. de doctr. Chri. cap. 1.

Cap. 3.

candum comparata, prudenter admodum idem Auguſtinus ait, viſibiles quaſdam voces appellari poſſe: quippe quæ earum rerũ quarum ſunt ſigna, cognitionem, non ſecus quàm voces nobis ſuppeditant. Cum igitur eximia illa virtus, quam Diuinis rebus ſacriſque literis cœleſtia oracula tribuunt, non in aëris commotiõe vociſq; ſono, neque in ipſis literarum notis, ſed in rebus ſignificatis poſita ſit, parum ſanè refert, per aures'ne, an per oculos illis aditus ad animũ pateat; atque auribus an oculis ſigna diuinas res deſignantia percipiantur. Quare cùm non alium Chriſtum nobis imagines annuntient, quàm verum illũ Dei filium, qui ſacris literis continetur, nõ minus ſanè ſacrarum rerum imagines, Dei voces cœleſtiaq; oracula appellari, quàm verba ſacris literis comprehenſa, poſſunt. Nam ſi cœli enarrant gloriam Dei, ſi illius infinitam potentiam enunciat firmamentum, ſi Dei opera omnia viſibiles quædam ſunt voces, nos Dei gloriam, maieſtatem, & amplitudinem docentes, quid eſt quòd imagines eadem ipſa quæ Euangeliorum volumine continentur myſteria, oculis ſubijcientes, diuinarum vocum nomine indignas iudicemus? aut ſi diuinæ ſũt quędã voces, quo modo Dei verbis is iniuriam infert, qui magis

eorum

eorum ſe intuitu, quàm ſacrarum literarum lectione quandoque affici fatetur? magiſque commoueri ait, cùm Chriſtum cruci affixũ intuetur, q̃ cũ rẽ geſtã literis cõſignatã legit? Age, quæſo Kẽnici, magnam'ne illũ diuinis verbis ſacriſque literis ignominiã inuſsiſſe putas, qui ſurdo homini qui varietates vocum ac modos noſcere non poteſt, corporis motibus diuinas res ſignificaret? quòd ſi eum omni culpa vacare arbitraris, quippe quia diuinorum verborum virtus in rebus ipſis ſignificatis magis quàm in ſignis ineſt, q͞d eſt ꝓ reos illos facias, q multò magis commouentur, cùm ſacras res oculis quàm auribus vſurpant? quid, cedò te impulit, vt hiſtoricum imaginum vſum non eſſe improbandum putares? ſi tibi conſtas, nihil certè aliud quàm quòd illæ diuinas nos res doceant, & veluti præſentes exhibeant. quid igitur ille criminis admiſit, qui quandoque mauult oculis, quàm auribus
Can 3. doceri? Quocirca octaua Synodus generalis definiuit, ſacrã Domini noſtri Ieſu Chriſti & oĩum Saluatoris imaginẽ æquo honore cũ libro Euangeliorũ adorandã eſſe. q͞ppe q͞a ſicut (inquit) per ſyllabarũ eloquia q̃ in libro feruntur, ſalutẽ conſequuntur omnes, ita per colorum imaginariam operationem & ſapiẽtes & idiotæ cũcti, ex eo quod
in

in promptu eſt,perfruuntur vtilitate.Quæ enim in ſyllabis ſermo,hæc & ſcriptura quę in coloribus prædicat & commendat.Quare nihil eſt, Kemnici,quòd ſanctam Romanam Eccleſiam reprehendas,quòd in omnibus angulis Chriſti crucem collocari velit, cùm hoc egregium ſignum tacita ſit quædam vox,quæ nos perpetuò Chriſtianæ vitæ,gloriæ,atque inſtituti admonet.

At Kemnicius, qui hiſtoricum imaginũ vſum damnare non audet,acerrimè inſectatur Colonienſes,quòd venerandas atque adorandas eſſe illas cenſeant. quos quanuis idolo latriæ condemnet, irriſionibus tamẽ magis,quàm rationibus illorúm doctrinã oppugnat,quam paucis expendamus neceſſe eſt.Cùm imagines ſigna quædam eſſe demonſtrauerimus,in quibus non tam eſt ſpectandum quid ſint,quàm quid ſignificent, peruium ſanè atque apertum eſſe cuiuis poterit,non debere cultum,non pietatem,nõ religionem,nõ mentem atque animum in externa effigie perſiſtere, ſed ad eas res,quarum ſigna ſunt penetrare, illiſque omnem cultum & venerationem deferre,quos tanti fecimus,vt & illorum memoriam perpetuò conſeruare & eos egregio cultu ac veneratione proſequi vellemus.Nam cùm effigies ipſa inanime quoddam atque mutũ ſimu-

Imagines adorandas eſſe,et quomodo.

ſimulacrum ſit, nemo ſanè eſſe tam ſtupidus poteſt, vt cum ſe ante imaginem proſternit, ſpectrum ipſum humano ingenio fabricatum intueatur, ab illo opem atq; auxilium petat, quod omnis eſſe diuinitatis expers ſatis nouit, ſed omnem cultum in illum transfert, quem imago pręſefert ac repræſentat, atque adeò, quanquàm ſi corporis motus externamq́; venerationem ſpectes, imago ipſa colatur, animæ certè q́ pietatis religioniſq́; ſedes eſt, nihil minus quã lignũ, colores, atq; imaginẽ intuetur, ſed totus in re quam mago refert, poſitus eſt. Quare qui imaginem ſe adorare & affirmabit & negabit, non pugnantia quidem, ſed inter ſe aptiſsima cohærentia dicet: nam & corpore ſe ante imaginem obijcit, illamq́ue eximio honore ac veneratione proſequitur, & animum in re quam imago illa refert, defixum habet, corporiſq́; illis motibus animi ſui aduerſus Diuos Chriſtũq́; ipſum pietatem atque religionem, quoad eius fieri poteſt, teſtatur. Neque enim vlla eſt tam imperita & ignara anus, quæ cùm vota ad certam aliquam Deiparæ virginis imaginem nuncupat, aliud quippiam animo complectatur, quàm cœli illam Reginam, quam Chriſti eſſe matrem credit, à qua opẽ atq; auxilium implorat, quam animi ſui pietatem

nulla re magis ſe declarare poſſe arbitratur, quàm ſi hanc aut illam imaginem, quæ cœleſtem ipſius perſonam refert & repræſentat, omni ratione veneretur. Quod vel ex eo ſanè euadet manifeſtum, quod ſi agreſti cuiuis ac barbaro homini imago aliqua offeratur, quam is alicuius diuorum eſſe ignoret, nullum quidem religionis ſignum edet: at cùm primùm intellexerit Pauli illā aut Petri eſſe, mox plurima exhibet religionis ſuę documenta. quippe qui ſatis nouit non imagines ſe, ſed illos qui in cœlis ſunt Diuos, nos colere & venerari debere. cùm igitur verus ac legitim⁹ cultus in Chriſtū diuoſq́; ipſos referatur, ad quorū venerationem imagines inuitant & allectant, is ſanè imaginum venerationem ſolus dānare poteſt, qui res quibus imagines adhibemus, veneratione iniquas eſſe iudicat. Quod aperte ſanè declarauit magnus ille Athanaſius, qui cauſam inueſtigans cur cruces fabricemus quibus Chriſti crucē reprę́ſentemus, minimè verò ſpōgię ac lanceę figuram formemus, cùm tamen hæc non minus ſint ſancta quàm crux: reſpondet, figuram quidem crucis ex duobus lignis compingentes conficimus, vt ſi quis infidelium id in nobis reprehendat, quòd veneremur lignū, poſsimus duobus inter ſe diſiunctis lignis, *Athna. in quæſt. ad Anthio. quæſt. 16.*

gnis,

gnis,& crucis dirempta forma,ea tanquàm inutilia ligna reputare,& infideli perſuadere,quòd non colamus lignũ,ſed quòd crucis typum veneremur:in lãcea verò aut ſpõgia,vel arundine,nec facere hoc,nec oſtendere poſsimus. Et contra Arrianos agens, Si quis (inquit) poſt cõſpectam imaginem, velit regem videre hunc,ad eum modum ita imago iure loqueretur,Ego & rex vnum ſumus:ego enim in illo ſum, & ille in me, & quod in me animaduertis, id quoque in eo animaduertas,& quod videris in illo,videris & in me. Qui igitur adorat imaginẽ, in illa adorat ipſum regem;quippe cùm ipſa imago nihil aliud ſit, quàm regis forma ac ſpecies.Quod ipſum Magnus Baſilius ſæpe edocet:nam contra Arrium ac Sabelliũ diſputans,Neque(inquit) qui in foro imaginem regiam intuetur,&regem dixit eum qui in tabula eſt, duos reges confitetur,tũ imaginem,tum eum cuius eſt imago;neque ſi oſtenſo,qui in tabula pictus eſt, dixerit, hic eſt rex,exemplar regis appellatione priuat,immo potius illius honorem per huius confeſsionem cõfirmat.ſi enim imago rex eſt,multò profectò veroſimilius eſt,regem eſſe eum,qui imagini cauſam exhibuit. Et alibi,Quomodo(inqt) vn⁹ & vnus,nõ duo Dei?quia rex dicitur etiam regis imago, &

Athana ſerm. 4. cõtra Arrianos.

Baſil. ſer. contra Arrium, & Sabellianos.

Baſi. lib. de Spirit. ſancto. cap. 8.

non duo reges: neque enim imperium ſcinditur, nec gloria diuiditur, queadmodum enim principatus & poteſtas vna eſt quę nobis dominatur, ſic etiam glorificatio à nobis vna eſt, & non multæ, propterea quòd imaginis honor ad exemplar tranſit. Cùm igitur omnis, qui imaginibus adhibetur cultus, in rem ipſam quam repręſentant referatur: illi ſanè, qui imaginum venerationem damnant, ipſiſmet Diuis, quos nobis imagines quodam modo præſentes exhibent, cultum atque honorem inuident.

Quòd ſi diuina myſteria ſacris literis cõſignata penitus conſideremus, videbimus ſanè, imaginum cultum cum ipſa ferè hominum erga Deum pietate & religione incœpiſſe. Nam ſi Origini, Euſebio, Hilario, plurimiſque alijs ſanctis Patribus fidem habeamus, confitebimur Dei filium humana effigie aſſumpta, Adamo, Abrahamo, cæteriſque ſanctis Patribus apparuiſſe, quoties ſcriptura ait, Deum in illorum ſe conſpectum dediſſe. quæ humana effigies imago quædam illius erat corporis, quod tempore diffinito à Patre erat aſſumpturus, quo & ſummum in nos amorem Chriſtus declarabat, & humanam naturam ei ſemper in maximis delicijs fuiſſe non obſcurè ſignificabat. Cùm igitur ſancti illi Patres diuino ſpi

ritu afflati, hominis illam effigiem quã intuebantur,& quæ Chriſti humanitatem repræſentabat,non ſecus quàm Deum ipſum venerarentur, an non ſatis nos docuerunt, quem honorem imaginibus habere debeamus? Parum enim ad rem, de qua agimus, refert, ex æréne, ligno, auro, argento, aut aëre imago formata ſit, & humana an diuina opera ſit fabricata. Nam cùm omnes imagines parem habeant repræſentandi vim, par certè omnibus debetur cultus, quà imagines ſunt: etſi imagines humana arte fabricatas piaculum eſt adorare, minimè etiã eas colere integrũ foret quæ miraculo formatę eſſent. Quocirca cùm Dei filius, toties humanitatis ſuæ imaginem venerandã ſanctis Patribus exhibuit, apertè ſanè declarauit, quo honore ea nos proſequi oporteat

3.Reg.8. quæ illum referunt ac repręſentant. Vnde et Dan.6 etiam fuit, quòd Dominus, filiorum Iſraël qui à ſancta Hieroſolymæ ciuitate abeſsẽt, preces tum illi gratas fore ſignificauerit, cùm eas Hieroſolymam verſus funderent: quippe quia in ea auguſtiſsimum illud erat templum ædificatum, quod Chriſti filij ſui corpus repreſentabat. Si itẽ ad ignem, quẽ

Exod.3. in rubo Moſes vidit, ſummoque honore

Exod.33. proſecutus eſt: ſi ad ignis columnam, quæ ad portam tabernaculi, cunctis filijs Iſraël aſpectan-

aſpectantibus apparuit, & vnde Dominus Moſem alloquebatur: ſi ad aurã illam, quã Helias in monte Dei Horeb conſpexit, ani- 3.Reg.19 mum aduertamus, facilè videbimus hæc omnia quaſdam fuiſſe Dei imagines, quę ipſius numen atq; maieſtatẽ referebant. quas tamen tanto honore ſanctiſsimi illi viri ꝓſecuti ſunt, vt Moſes non ſolùm pedes nudauerit, ſed faciem etiam abſconderit. Neque enim (inquit) audebat aſpicere contra Deum. Helias item in terram abiectus, vultum pallio occultabat. qui tamẽ non ita erant diuinarũ rerum ignari, vt diuinitatis aliquid in rebus quas intuebãtur, ineſſe exiſtimarẽt, ſed cùm Deum veluti præſentem illæ exhiberent, pietatis ſanè erat, eas ſummo honore proſequi ac venerari.

Quòd ſi Arcæ fœderis, quam Dominus à filijs Iſraël maximi fieri voluit, maieſtatẽ expendamus, perſpiciemus ſanè, nihil aliud eam numinis habuiſſe, quàm quòd diuinorum beneficiorum monumenta contineret, Dei gloriam repræſentaret, humanãque Chriſti naturam, in qua habitabat, omnis plenitudine diuinitatis præfiguraret. at quem illi honorem ſanctiſsimi viri habuerint, vt ex eo ſatis conſtat, quòd Dauid non 2.Reg.6. modò ſumma cum pompa in domũ ſuam illam tranſportauerit, ſed quòd Regiæ am-

plitudinis oblitus, diademate omnibuſq; imperij inſignijs atque ſplendore abiecto, accinctus ephod lineo, coram illa totis viribus ſaltauerit. Quocirca quamuis tu, Kénici, eximiam noſtram erga imagines, quæ Chriſtum & diuos non minus referunt, quàm fœderis illa arca Dei gloriam repræſentabat, pietatem, & religionẽ, ſicut olim inaniſsima Michol irrideas: breui tamen fiet, vt vberrimum nos atque ſempiternum pietatis fructum, ſicut olim Dauid, reporportemus, tu verò in infami Micholis ſterilitate permaneas. Nam quemadmodũ tùm maximè noſtram erga Diuos pietatem declarare arbitramur, cùm illis ſtatuas in templis ſtatuimus: ita qui illas contemnunt & abijciunt, non æri aut ligno ſed Diuis ipſis iniuriam inferunt. Qui enim (inquit Ambroſius) Imperatoris imaginem coronat, vtique illum honorat, cuius imaginem coronauit: & qui ſtatuam cõtemſerit Imperatoris, Imperatori vtiq;, cuius ſtatuam conſpuerit, feciſſe videtur iniuriam: Vnde fuit, vt religioſiſsimus Conſtantinus lege cauerit, ne ipſius imago, quæ deprecantis formam ac ſimilitudinẽ habebat, in idolorum templis collocaretur, ſummam enim inde contrahere ignominiam eſt arbitratus, ſi aliquam ipſius imago impietatis ſpeciem

Amb. in Pſal. 118. ſerm. 10.

Euſeb. li. 4. de uita Conſtãt.

præ

præ ſe ferret. Iulianus verò Imperator, qui *Sozome. hiſt. Eccl. li.5.c.21.* nihil antiquius habebat, quàm omni contumeliarum genere Chriſti ſanctiſsimũ nomẽ afficere, vt immane hoc ac crudele odiũ declararet, Chriſti imaginem, quam in Cæſarea Philippi repererat, antiquitate & miraculis clariſsimam, quæ egregium illud beneficium, quod Chriſtus in mulierem ſanguinis profluuio laborantem, contulerat, accommodatiſsimè repræſentabat, contumeliosè deiecit, ſuamq́ue in illius locũ ſubſtulit, atque ſuppoſuit. Sed ecce ſacrilega illa Iuliani effigies de cœlo tacta, non modò comminuta, ſed maxima ex parte humata eſt. quo miraculo pij omnes animati Chriſti illam imaginẽ in templũ detulerunt, atque (vt Nicephorus auctor eſt) in Diaconico Eccleſiæ collocarunt, & honoratiori loco poſitã, cultu conueniẽti proſecuti ſunt. *Niceph. hiſt. eccl. lib.10. cap.30.* nam locum (inquit) libenter frequentantes, & imaginem ipſam inſpectantes, deſiderium ſuum & amorem erga ſtatuæ ipſius archetypum, primariumq́ue exemplar declarabant. At impij & ſcelerati homines, qui [illegible] tum hunc Chriſti honorem in inanium Deorum, hoc eſt, dæmonis ipſius dedecus & ignominiam redundare arbitrabantur, inſano quodam furore perciti, furiarumq́ue quaſi tædis ardentibus agitati,

ſacram illam imaginem arreptam funibus ad pedes iunctis, hac illac per mediā vrbem ſummo cum dedecore & ignominia traxerunt, omniumque contumeliarum genere affecerunt (quod & ipſe, Kemnici, à tuis etiam Deiparæ virginis Mariæ imagini fieri aliquādo, non ſine maximo animi mei dolore vidi) quæ tamen impietas minimè ſanè piorum hominum animos frangere & abijcere potuit. plurimi namq; Chriſtianorum eas imaginis partes, quæ ex tanto illo incendio ſuperfuerunt, colligentes, in Eccleſiam religioſiſsimè reportarunt. Quod quātùm abſit à ſuperſtitione, ſatis quidem videbis, ſi ſanctorum Patrum, qui vbiq; floruerunt, ſcripturarum monumenta euoluas. quippe incredibili ſemper Chriſti ſanctorumque imagines honore fuerunt proſecuti. Quod vel ex Baſilij Magni verbis intelligere poteris, Sanctos (inquit) Apoſtolos & Martyres & ad ſupplicationē quæ eſt ad Deū, inuoco, vt per eos, id eſt, per interuentionem eorum, propitius mihi ſit miſericors Deus, & culparum redemptio fiat. vnde & characteres imaginū eorum honoro & adoro, pręcipuè cùm hoc traditum à ſanctis Apoſtolis, & non prohibitū ſit, quin & nobis & Eccleſijs noſtris oſtendatur depictum. D. verò Gregorius Magnus, quem ex veſtris

Baſil. in epiſt. ad Iul. et citatur in 2. act. 7. Synod.

veſtris plurimi impietatis patronū ſcelera-
tè adoptarunt, Secūdinum his verbis cōpel *Greg.li.*
lat, Scio quidem quòd imaginem Saluato- *7.indict.*
ris noſtri non ideò petis, vt quaſi Deum co *2.epiſt.*
las, ſed ob recordationē filij Dei in eius a- *53.ad Se-*
more recaleſcas, cuius te imaginem videre *cundinū.*
conſideras, & nos quidē non quaſi ante di-
uinitatem ante illam proſternimur, ſed illū
adoramus quem per imaginem, aut natum,
aut paſſum, ſed & in throno ſedentē recor-
damur: & dum nobis ipſa pictura quaſi ſcri
ptura ad memoriam filium Dei reducit, ani
mum noſtrum aut de reſurrectione lætifi-
cat, aut de paſsione mulcet. De Gregorio *2.uolu.*
verò Tertio, ſanctiſsimo Pontifice memo- *Concil.in*
riæ proditū eſt, quòd dum daret operā fune *ter decr.*
ri Gregorij ſecūdi prædeceſſoris ſui, literas *Grego.3.*
ad Carolum dedit, vt Italiam à Longobar-
dis liberaret, Synodumque Epiſcoporū no-
naginta triū coegit, quæ oppugnatores cul
tus imaginum damnauit. qua de re cùm li-
teras comminatorias ad Leonē Imperato-
rem, & Conſtātinum illius filium miſiſſet,
& tabellarij qui per annum integrū deten-
ti fuerant, contumelijs affecti, ad illū re in-
fecta redijſſent, ex illis Georgius presbyter,
qui literas Imperatori reddere veritus fue-
rat: ad eundem (inquit) Imperatorem reuer
ſus eſt, ſibi pœnitentia impoſita. quo tēpo-

re pręclariſsima ſanè Pontifex ſanctiſsimus Chriſtianaq́ue plebs vniuerſa pietatis & religionis erga imagines documenta dedit. Quanto verò cum ſtudio Chriſtiani homines crucis ſignum, Chriſtiq́ue imaginem ſemper coluerint, vel ex impijſsimo Iuliano conſtare poterit, qui fidelibus apud Cyrillũ obijcit, quòd Iouis ac Martis ſimulachris abiectis, crucis ſignũ adorarẽt, illiuſq́; imaginẽ in fronte & ante domos pingerẽt. *Cyr.li.6. cont.Iul.* quod Cyrillus non quidem inficiatur, ſed à nobis fieri reſpondet: quia hoc ſalutare lignum nobis Chriſti infinita in nos merita in memoriam reuocat: & ſuadet (inquit) vt cogitemus, quòd ſicut dicit D. Paulus, vnus pro omnibus mortuus eſt, vt viuentes non vltrà ſibi ipſis viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. multiſq́; demonſtrat, quantum crucis effigies nobis cõmodi atque emolumenti adferat. *7. Synod. actio. 7.* Quibus autẽ verbis ſeptima Synodus ad Conſtantinum Imperatorem & Irenem matrem ſcribens imaginum cultum commendet, diligenter, quæſo, aduerte, In confeſſo (inquit) eſt, & ſine vlla dubitatione credimus, acceptã, & placitam coram Deo eſſe venerandarum imaginum depictionem, & earum quæ diſpenſationẽ domini noſtri Ieſu Chriſti exprimunt, & Virginis quoq; Marię Deiparæ inteme-

intemeritatę:quin etiã glorioſorum Ange
lorum,& omnium ſanctorum:has quoque
adorandas eſſe & ſalutandas putamus.qui
verò ita non eſt animatus, ſed circa vene-
rationem ſanctarum imaginum laborat &
dubitat,eum Anathematizat ſancta & vene
randa noſtra Synodus, qui efficacia diuini
Spiritus, & Eccleſiaſticis Patrum traditio-
nibus munita eſt,& cincta. At non memine
ram non minus vobis ſacroſanctam hanc
Synodum odioſam atq; inuiſam eſſe,quàm
imagines ipſas. Quare quid in octaua acci- *8.Synod.*
derit auſculta. Aderat fortè Synodo Theo- *actio 8.*
dorus quidam Iconoclaſta, qui in magno
ſe precio habere iactabat nummũ ſibi à Ba-
ſilio Imperatore donatũ, quo eiuſdẽ Impe
ratoris effigies impreſſa erat,cumq; ei Cõ
cilij Patres multis perſuadere conarẽtur,vt
Chriſti etiam ac ſanctorũ imagines debito
cultu ac veneratione proſequeretur,reſpõ-
dit, non priùs ſe honorẽ imaginibus habi-
turũ,quàm ſibi ita de re Chriſti pręceptum
fuiſſet oſtenſum. Quare eorum,qui ab er-
rore Iconoclaſtarũ reuerſi erant,vnus præ-
celſum quendam,atque editum locum cõ-
ſcendens ſingillatim Anathematizauit hę-
reſim Iconomachorum,& primores eius,&
Patriarchas Theodotium, videlicet,Anto-
nium,Ioannem,& Theodorũ nominatum

Chriſtinum. & paulò inferius ſcriptum extat: Deinde aduocans Baſilius pijſsimus & Magnus Imperator, vnumquemq; ipſorũ, oſculatus eſt eos, & dixit: Nunc erepti eſtis à diabolica poſſeſsione, & facti eſtis Chriſtiani veriſsimi, & ſaluandi eſtis cũ omnib. orthodoxis à Chriſto Deo noſtro, & vita æterna efficiemini digni. nam niſi hęreſim Iconomachorũ Anathematizaſſetis, Chriſtus vobis nihil prodeſſet. & haud multò pòſt, Anathematizat ſancta hæc & vniuerſalis Synodus Theodorum, & omnes conſectaneos eius, qui imaginibus nullum honorem habendum eſſe exiſtimabant, tàm qui nunc adhuc ſuperſunt, quàm qui in eodem ſenſu & opinione vita exceſſerunt.

Quam ſanctorum Patrum perpetuam & conſtãtem fidem, vt Conſtantinus ille Magnus declararet, cœleſtiq́; admonitioni obtemperaret, crucis ſigno pro labaro (quod militare vexillum eſt, auro gemmiſq́; illuſtre, ante Imperatorem geſtari ſolitũ, quod milites adorare conſueuerant) vtebatur vt milites cultum atque honorem illi perpetuò deferrent, vt Sozomenus auctor eſt. *Sozome. li.1.c.4.* quam egregij Imperatoris pietatẽ, diuinũ numen maximis victorijs ſibi gratiſsimam eſſe declarauit. Ne verò in inculcandis ſanctorum Patrũ apertiſsimis teſtimonijs moleſtus

leſtus ſim: perlege, Kemnici, quæ hac de re D. Damaſcenus elegantiſsimè ſcripſit, & apertè videbis, ab ipſis Apoſtolorum temporibus, pios ſemper ac fideles homines perſuaſos fuiſſe, Chriſti ſanctorum imagines egregio quodã cultu atq; veneratione proſequẽdas eſſe, atq; quàm verè à te dictũ ſit, *rem hanc obſcuris ſolùm, atq; abiectis auctoribus dignam eſſe.* Non tamen prætermittam quid ſanctiſsimo viro acciderit, cùm Leonis Iſaurij impijſsimis conatibus obſiſtere omni ratione conaretur. Nam cùm hic ferus atque immanis imaginum hoſtis, tanto eas odio proſequeretur, vt illarum cultores vltimo ſupplicio afficeret, aut certè in extremas oras relegaret: Ioannes Damaſcenus, qui tantã chriſti, Diuorumq́; ignominiam ferrè nullo modo poterat, & Apologiã eruditiſsimã pro imaginum cultu conſcripſerat, datis ad pios, fideleſq́; homines creberrimis literis, illos in officio pietateq́; erga Chriſti, diuorumq́ue imagines continere ſtudebat. Cùm verò iniquiſsimus Imperator ferre non poſſet, impijſsimos eius conatus pauperis & abiecti cuiuſdam monachi opera eludi, Damaſceno Regi perſuaſit, Ioannem illum monachum, nefariũ eſſe quẽdam perduellem, qui nihil ardentius optaret, quàm patriam vnà cum ipſo Rege prodere.

Damaſc. in trib. li. aduerſus eos qui ſanctas imagines traducũt & criminantur.

Ioan. Patriar. Hieroſolymitanus de uita Ioan Damaſc.

dere. Quare ſubita indignatione commotus barbarus Rex, dexterã ſanctiſsimi viri, qua profligatiſsimum Leonem irritauerat, abſcindi iuſsit: vt quę paulò antea atramento pijſsimè conſcripſerat, ſanguine conſignaret. At vir hic pietate & eruditione illuſtriſsimus, rara quadam inſolẽti ſpe erectus & animatus, ad Virginis Deiparæ quandam imaginem confugit, ab illa, cuius cauſa in tantam fuerat ærumnam & calamitatem coniectus, opem atque auxilium depoſcebat, maximiſque ab ea præcibus contendebat, vt ſtupendo aliquo miraculo & ipſius innocentiam, & quàm piam & iuſtam cauſam tueretur, declararet. Sed ecce arctiſsim⁹ quidam ſomnus ſanctiſsimum virum complexus eſt, diuinoq; beneficio, ei manus eſt ſubitò reſtituta, atque, vt ipſe narrare ſolitus erat, in ſomnis veluti cœlitus admoneri ſibi viſus eſt, ne ab incępta imaginum defenſione vlla ratione abduci vnquàm poſſet. quod quàm egregiè præſtiterit, apertè ſanè illius ſcripta omnia teſtantur.

Quòd ſi te, Kemnici, eorum, qui imagines religiosè ſemper coluerunt, vitæ integritas, ſanctitas, innocentia ſumma cum auctoritate coniuncta, parùm mouent, illorum ſanè, qui ipſas inſectati ſunt, tantæque impietatis auctores ſemper extiterunt, perfidia

fidia, vitæque turpitudo ab hac te ſenten-
tia abducere atque abſtrahere, debuiſſet.
Primus enim, qui Chriſti ſanctorumque i- *7.Synod.*
maginibus bellum indixit, fuit Sarantape- *actio.5.*
chis quidam Hebræus veneficus, atq; præ-
ſtigiator, qui per id temporis erat Tybe-
riadis Dux, qui præter odium, quod vafra
hæc & perſidia gens in Chriſti nomen ha-
bet, innatum, atque veluti ab ipſa natura
penitus inſitum, omnis erat diſſenſionis
amantiſsimus. Quare, vt Chriſto, cuius e-
rat infeſtiſsimus hoſtis, atrociſsimam iniu-
riam inferret, Ezido Imperatori, homini
leui & inconſtanti, omnibuſque fœdis vo-
luptatibus, quæ rationis inimicæ eſſe ſolēt,
delinito, triginta annorum vitam pollici-
tus eſt, ſi omnes imagines euerteret, atque
demoliri faceret. Quibus inaniſsimis polli
citationibus, leuiſsimus Imperator indu-
ctus, hoc tantum facinus Hebreis atque A-
rabibus impijs, & ſceleratis hominibus cō-
miſit. quippe quia nullus vnquàm pius at-
que verè Chriſtianus extitit, qui tanta iniu
ria eorum affigies efficere voluerit, quos
omni pietatis cultu venerandos eſſe duce-
bant. Non tamen defuit vnus Nacoliæ Epi
ſcopus, qui ſe magis Iudæis atque Arabi-
bus Chriſtiani nominis hoſtibus, quàm
pijs & fidelibus hominibus, aggregare vo-
luerit.

luerit. diuina tamen prouidentia factum eſt, vt ſacrilegus Imperator, qui longioris vitæ ſpe, tanquàm mercede ad tantum ſcelus fuerat impulſus, paulò pòſt, hoc eſt, ante duos annos mortuus fuerit. ſceleſtus verò ille Hebræus iuſtas ſceleris ſui pœnas luerit. Nam ab Vlido, Ezidi filio imperijque ſucceſſore ac hærede, morte mulctatus eſt.

Niceph. hiſt. eccl. l. 16. c. 27 In Syria verò tantæ huius impietatis, Zenone imperãte, auctor extitit Xenaias quidam, callidus ac nefarius homo, qui cùm fugitiuus ſeruus eſſet, necdum ſacro lauacro expiatus, clericũ ſe eſſe ſimulauit: quare à Petro Cnapheo hæretico homine Epiſcopus Hierapolitanus creatus eſt, atq; Philoxenus dictus. Cùm verò Cnapheus intellexiſſet, hominem nondum baptizatum à ſe Epiſcopum factum fuiſſe, ſufficere dixit pro baptiſmo conſecrationem. Hic igitur Xenaias cùm nactũ ſe eſſe occaſionẽ vidit, vt impietatẽ prodere atq; declarare poſſet, perſuadere populo ſtuduit, Chriſti & Diuorum imagines nullo eſſe cultu ac veneratione proſequendas. Cuius tamen impietatis auctores, etſi non minoribus quàm vos fuerint præſidijs communiti, illorum tamen inſania non aliter, quàm cæteri portẽtoſi errores, deleta fuit prorſus atq; extincta.

ćta. Nam ſi potentiam ſpectes, plurimi quidem fuerunt Imperatores, qui eam armis magis quàm officio, in Eccleſiam introducere conati ſunt: ſi ex ſcripturis ducta argumenta quæras, eiſdem ſanè, quibus vos ſcripturarum teſtimonijs Eccleſiã oppugnarunt. Semper enim in ore habebant diuinũ illud præceptũ, toties à Deo per Moſem repetitum, à vobis verò Dei Eccleſiæ petulãtiſsimè obiectum, Non facies tibi ſcuptile, neq; omnem ſimilitudinẽ, quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorũ, quæ ſunt in aquis ſub terra. Quibus verbis plurimi non incõmodè arbitrantur, ſolùm prohiberi ne quis Deum alium, præter verum coleret. quod Leuitici illa verba docere apertè videntur, Non facietis vobis idolum & ſculptile neque titulos erigetis, neque inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, vt adoretis eum, ego enim ſum Dominus Deus veſter: cuſtodite ſabbata mea, & pauete ad ſanctuarium meum, ego Dominus. Si tamen ſcripturę loca omnia inter ſe conferamus, apertè ſanè videbimus, non quidem pingendi atque ſculpendi artem à Deo prohiberi, cùm Dominus multarum rerum ſimilitudines fieri iuſſerit, omneſq; rerum notiones animis noſtris inſitæ, eorũ quæ ſenſibus percipimus, imagines quædam

Exod.20

Leuit.26

dam

dam ſint, quas non verbis ſolùm, ſed quauis etiam alia ratione exprimere licet. At ne quis eſſet in cultu error, cauit Deus, ne vllam filij Iſraël facerent Dei, quem nemo vnquàm vidit ſimilitudinem, & cuius formam atque ſpeciem percipere nemo hominum poteſt. Nam cùm cultus, qui imaginibus defertur, in id cuius ſunt imagines potiſsimùm referatur: corporea verò ſimilitudo, non niſi rem corpoream, atque creatam
Rom.1. repræſentare poſsit: Dei ſanè veritatem in mendacium ij commutant, atque creaturæ potius, quàm creatori ij ſeruiũt, qui Deum in aliqua corporea imagine colunt & vene-
Exod.32 rantur. Quare, etſi filij Iſraël cum aureo vitulo diuinos honores detulerunt, Deumq́; illum appellarunt qui ipſos de terra Aegypti eduxerat, non aurum ipſum colerent, ſed numen quod vitulo repræſentari arbitrabãtur, idololatriæ tamen damnati ſunt, quippe qui non Deum, ſed bouem re ipſa venerabãtur. Cùm enim bouis imago non niſi bouẽ referre poſsit: qui ita inſaniebãt, vt illum adorarent quem aureus vitulus repræſentare poterat, boues ſanè diuinis ho-
Pſal.101. norib. afficiebãt. Quare Dauid ſanctiſsim⁹, eos dixit mutaſſe gloriã ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum. Cum enim Deus ſit incõprehenſus, illiuſq́; formã qualis ſit

lis ſit ne ſuſpectione quidem attingere valeamus, deteſtabilis amentiæ eſt opere velle atque artificio vim illius numinis ſempiternam imitari, illudque velle ſimilitudine exprimere, cuius nullum exemplum ſit, ad quod manum atque artem dirigere poſsis. quo ſpectant illa Iſaiæ verba, Cui ſimilem facietis Deum, aut quam imaginem ponetis ei? Nunquid ſculptile conflabit faber, aut artifex auro figurabit illud, & laminis argenteis argentarius? Quocirca id potiſsimum Deus prohibebat filijs Iſrael, qui ad Idololatriam valde procliues erant atque propenſi, ne vllum diuinæ maieſtatis ſimulacrum formarent, ſed ante tabernaculũ quod Dei gloriã ipſis repræſentabat, omnes pauerent. Quod ſatis quidem declarauit, cùm præcepti huius cauſam reddens, ait, Nõ vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, quá locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis: ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudiuem, aut imaginem maſculi, aut fœminæ. Quinimmo ſcriptura ait, Dominum ad filios Iſrael de medio caliginis locutum fuiſſe, nihilq; eos præter ignem, nubem atq; caliginem inſpectare vnquàm potuiſſe: vt intelligerent, non eum eſſe Deum qui humana arte atque ingenio figurari poſſet. Nam ſi alicuius rei ſimilitu-

Iſa. 40.

Deut. 4.

Deut. 5.

litudinem cum Deus eos alloquebatur, vidiſſent, eam exiſtimarent Dei eſſe effigiem, taliquc forma Diuinum numen præditum eſſe arbitrarentur, quale illius imago præ ſe ferret. Et Diuus Paulus eorum

Rom.1. inſaniam reprehendit, qui mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & quadrupedum, & ſerpentium.

Iuſtin. 2. apolog. illi enim, vt Iuſtinus martyr auctor eſt, diuinitatis ſe formam exprimere, taliq; Deũ effigie præditum eſſe arbitrabantur, qualẽ ſpectra ipſa præſeferebant. A qua impietate cùm nos abſimus quàm longiſsimè, non eſt quòd diuina illa præcepta quis nobis obijciat, quinimmo ſummæ eſſe dementię

Damaſc. lib. 4. de Fide orthodox. c.17. Aug. lib. de Fide et Symbolo c.7. Conciliũ Elibert. Can. 36. extremæque impietatis, cum Damaſceno ducimus, diuinitatẽ quam nulla ratio, nullum acumen, nullumque ingenium conſequi poteſt, effingere atque figurare, & tales imagines Deo in Chriſtiano templo collocare, nefas cũ Auguſtino, ducimus. De quo imaginum genere Concilium Elibertinum agere mihi ſanè videtur, cùm decreuit, ne picturæ in Eccleſiæ parietibus fierent, ne id quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur. At poſtquàm Dei filius humana ſe forma induit, & hominis naturam ſibi arctiſsimè copulauit; multaq; geſſit, ac

ſit,ac perpeſſus eſt,quæ animo concipi, & effingi manibus poſſunt,nullum certe impietatis ſpecimen habet,Chriſti Ieſu perſonamreſque ab illo geſtas figurare,illiusque imaginibus ad eum colendum,atq; venerãdum induci.neque eſt, mutare Dei veritatem in mendacium, talem Dei filium figurare,qualem ſe efficere propter nos homines,& propter noſtrã ſalutem voluit.quinimmo cùm Pater ac Spiritus ſanctus aliquãdo ſe veluti in præſentia,atque ante hominum oculos ponere,ſub aſpectabilibus aliquibus formis voluerint, nullum certè is ſcelus ſuſcipere videtur, qui eas formas atque ſpecies finxerit, illisq; debitum cultũ & venerationem exhibuerit;quatenus res illas à Deo geſtas referunt ac repræſentant; quemadmodum cùm columbæ,aut ignearum linguarum ſpecie Spiritum ſanctũ effingimus;cùm venerãdi cuiuſdam ſenis ſpecie,Dei Patris perſonam ſignificamus, qui, vt ſuã ęternitatem declararet, ſub ea forma à Daniele videri voluit. Quantopere verò illi inſaniant,qui dicunt,per antiquum dierum apud Danielem,non magis Patris quã Spiritus ſancti perſonam ſignificari, ſatis intelliget, qui ad reliquum viſionis Prophetæ animũ aduerterit, Aſpiciebam (inqt) ego in viſione noctis, &ecce cum nubibus

Dan. 7.

Dan. 7.

cœli quaſi filius hominis veniebat,& vſque
ad antiquum dierum peruenit: & in con-
ſpectu eius obtulerunt,& dedit ei poteſta-
tem & honorem,& regnum, & omnes po-
puli,tribus,& linguæ ipſi ſeruient: poteſtas
eius,poteſtas æterna,quæ non auferetur,&
regnum eius,quod non corrumpitur.ſatis
autem ex plurimis ſcripturæ locis conſtat,
Matt.28 Chriſto traditam eſſe à Patre omnem pote-
& 11. ſtatem in cœlo,& in terra. Ita enim Dauid
Chriſtũ loquẽtem inducit,Dominus dixit
ad me,filius meus es tu,ego hodie (hoc eſt
Pſal.2. ſecundum Hebraicę linguę proprietatem)
verè & haud dubiè genui te: poſtula à me,&
dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& poſ-
ſeſsionem tuam terminos terræ. niſi fortè
vnà cum imaginibus,diuinarum etiam per-
ſonarum diſtinctionem iſti auferre cupiũt.
Cùm igitur ſapientiſsimus Dominus his ſe
formis, ſub hominis aſpectum ponere vo-
luerit,nemo ſanè vitio vertere poteſt,ſi il-
lius nos ſapientiam atque voluntatem imi
S.Syno- tati,eiſdem eum ſpeciebus effingamus at-
dus Con- que exprimamus. Neque enim ſexta ſyno-
ſtãtinop. dus damnare, aut omninò improbare auſa
Can. 82. eſt illam pingendi rationem,qua agnus qui
Chriſtum refert, præcurſoris digito mon-
ſtratur,quanquàm conſultius dixit, Chri-
ſtũ humana ſpecie figurare cùm magnus ad
vmbram

vmbram, veteremq́ue legem magis quàm ad nouam ſpectaret. At Kemnicius Euſebij nobis Cęſarienſis auctoritatem obijcit, qui cùm ait, Chriſti, ſanctorumq́ue imagines in vſu apud veteres fuiſſe, affirmat ex Ethnica id conſuetudine profectum fuiſſe. vnde concludit, à pietate ac religione, illarũ vſum abeſſe quàm longiſsimè. aduertere tamen debuiſſet Kemnicius, non omnia, quę in Ethnicorum more ac conſuetudine fuerunt, à ſanctis Patribus abiecta fuiſſe & repudiata; ſed ſapienter inſtituiſſe, vt quæ illi impiè vſurpabant, Chriſtiani homines piè & religiosè conſeruarent. Nam Dominus eiſdem ſacrificijs à filijs Iſrael coli voluit, quæ Ethnici idolis faciebant, vt eiſdem ſignis quibus iſti impietatem ſignificauerant, ſuam illi aduerſus Deum religionem teſtatam apud omnium animos relinquerent. Quocirca omnes, qui veram Eccleſiæ fidẽ confitemur, vnà cùm Baſilio Anciræ epiſcopo palàm & apertè dicimus imaginum confractoribus Anathema: his, qui dicũt, quòd ſicut ad Deos Chriſtiani ad illas accedunt, Anathema: his qui ſpernunt magiſteria ſanctorum Patrum, & traditionem catholicæ Eccleſię prætẽdentes & aſſumẽtes voces Arrij, Neſtorij, Eutichetis, Dioſcori, Lutheri, Caluini, Zuinglii, Kemnicij, atq; perhibentes,

Euſebius hiſtor. Eccl. lib. 7. c. 14.

Baſilius Anciræ Epiſc. in 7. Synodo act. 1.

tes, quòd niſi de veteri ac nouo teſtamento euidenter fuerimus edocti, non ſequimur doctrinas ſanctorum Patrum atq; traditionem catholicæ Eccleſiæ, Anathema: his qui præſumunt dicere catholicã Eccleſiam aliquãdo idola ſuſcepiſſe, Anathema.

DIEGHI PAYVA ANDRADII LVSITANI,

ORTHODOXARVM EXPLICATIONVM LIBER DECIMVS.

De Cœlibatu.

CVM princeps mundi huius, cuius nos crudeli ac ſuperbiſsimo dominatu Chriſtus Ieſus liberauit, nihil ardentius optet, quàm à Chriſto inſtituta ſacramẽta, in quibus potiſsima ſalutis noſtrę præſidia poſita eſſe intelligit, euertere atque demoliri, nulla ſe id ratione commodius efficere poſſe exiſtimauit, quàm ſi ſacerdotes

quibus illorum diſpenſatio commiſſa eſt, de medio tolleret, & Eccleſiaſticum ordinem funditus deleret atque extingueret. Quare in ipſa humanæ naturæ infirmitate inſidias parauit, & in ipſa imbecilla carne laqueos propoſuit, quibus mortales deterriti, egregium hũc ac planè diuinum ſtatum, tanquàm ſaluti vehementiſsimè nociturũ, fugerent ac declinarent. Lutherum enim cæteroſq; perditos & ſceleratos homines, qui illius impietatem imitati, ab Eccleſia ſe Romana his tẽporibus præciderunt, ex Herebi ſedibus excitauit, qui clericorum cœlibatum omni ratione deteſtarentur, hominibuſq; perſuaderent, paucisſimis ſolùm Deoq; in primis charis, poſsibile eſſe cœlibem vitam degere, ſibiq; à fœdis voluptatibus temperare. Quare tyrannicã eſſe Eccleſiæ legem, quæ nuptijs Eccleſiaſticis viris interdicit: quippe quæ miſeros homines in æterna impiorũ ſupplicia, imaſq; inferorũ ſedes præcipitet. Cùm enim Satan meminerit, quantum ſibi vnius Heuæ opera contulerit, vt vniuerſum genus humanum ab altiſsimo iuſtitię gradu deiectũ, in has miſerias & anguſtias cõijceret atq; deprimeret; omniũ ſibi fœminarum veluti auxilia nũc adiunxit, magnoque impetu in Eccleſiaſticum ordinem inuaſit, vt & illi pudicitię ca-

ſtimoniæque ſplendorem eriperet, & vniuerſum tandem ordinem obrueret atq; extingueret. Quod ab alijs iam hæreticis factum eſſe, D. Hieronymus autor eſt; qui ꝑcaciſsimas fœminas ſibi aſciuerunt, illarũque opera in hominibus perſuadendis vtebantur, vt miſeros homines voluptatum illecebris delibutos, facilius deciperent, & in ſua caſtra minori cum negocio pellicerent. Simon Magus (inquit) hæreſim condidit Helenæ meretricis adiutus auxilio. Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarũ repertor, choros duxit fœmineos. Marcion Romam præmiſit mulierem, quæ decipiendos ſibi amicos præpararet. Apelles Philomenem ſuarum comitem habuit doctrinarum. Montanus immundi ſpiritus prędicator, multas Eccleſias per Priſcam & Maximillam, nobiles & opulentas fœminas, primùm auro corrupit, deinde hæreſi polluit. Quantum verò Luthero horum mutatio contulerit, cumulatiſsimè quidem teſtantur Germania, Vngaria, Boëmia, ampliſsimæque aliæ prouinciæ hac peſtifera labe infectæ, quę tanta ſacerdotum inopia laborant, vt non modò Eccleſiarum multitudinem non exæquent, ſed vix vnus ſacerdos reperiatur, qui præfici decem Eccleſijs poſsit, quæ vel potiſsima cauſa eſt (vt à gra

Hieron. epiſt. ad Cteſiph. aduer. Pelagianos.

uiſsimis viris ſæpius audiui) quòd plurimi tandiu in tantis illis hæreſum miſerijs volutentur. Nam cum homines à natura ſint ad effrenatam licentiam corporiſque voluptates procliues, nihil mirum, ſi honeſto nuptiarum nomine, honoratiq́ue connubij ſimulatione, quàm plurimos circumuenire, & in omne turpitudinis genus inducere facilè potuerit. Neque enim vlla eſſe poteſt maior turpitudo, nulla tetrior fœditas, quàm perfidam & ſacrilegam obſcœnitatē fucatis titulis cohoneſtare. Quòd ſi ad diuina oracula ſacris literis cōſignata animum aduertamus, facilè videbimus, quantum à nobis Deus exigat, vt fidem illi ſemel datā liberemus, quantumq́ue illi ſcelus ſuſcipiant, qui promiſsam Deo corporis caſtimoniam fœdiſsimarum nuptiarum ſimulatione violare audent. Cum votum (inquit) vo- *Deut. 23*
ueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: ſi nolueris polliceri, abſq; peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies, ſicut promiſiſti Domino Deo, & propria volūtate, & ore tuo locutus es. Prætermitto Prophe- *Pſal. 21.*
tam Dauidem quàm ſæpiſsimè inculcantē, *60. 65.*
nihil ſe antiquius habere, q̃ quæ ſemel Deo *115.*

promiſit ſumma cum fidelitate præſtare.
Iſaias.19 Iſaias certè inter Eccleſiæ, quā Chriſtus ex AEgypto conuocaturus erat, ſigna, atque notas enumerat, quòd votis damnati, ea cū ſingulari pietate atque ſanctitate perſoluerent. Cognoſcent (inquit) Aegyptij dominum in die illa, & colent eum in muneribꝰ, & vota vouent Domino, & ſoluent. Quare ſi Iſaiæ fides habēda eſt, illa ſanè Chriſti Eccleſia eſſe non poteſt, quæ & vouendi morem atque pietatem damnat, & perſoluendi vota ſtūdiū irridet. At Andreas Fricius, qui hac noſtra ætate clericorum, monachorumque cœlibatum ſumma cum procacitate oppugnat, omnia hæc ſcripturæ loca, ſola plurimorū clericorū impudicitiæ exggeratione eludi poſſe arbitratur. Nā cū vota quæ in deteriorem exitum vergunt, ſeruanda non ſint, in tam corruptis presbyterorum moribus, in tam effrenata libidine, minimè quidem obligari incontinentes clericos cœlibatus voto arbitratur. Quod probat ex ſententia Iſidori decernentis ne ea quis præſtet, quæ contra Domini præcepta promiſit. Neque tamen aduertit homo callidus, quantum interſit inter incommoda, quæ ex re promiſſa, & quæ ex corrupto atque deprauato vouentis animo oriūtur. Nam ſi incommoda ita ſunt cum re ipſa con-

Andreas Frici. 4. lib. de Eccleſia.

22. q. 4. c. ſi. quis. & c. ſi aliquid. eadem q. ex Sothere Papa.

coniuncta, vt illam veluti neceſsitate quadam conſequantur, atque vitari à vouente commodè non poſsint, minimè quidem voto conſtringitur. Nam cùm nuncupata vota in Dei cultum atque honorem potiſsimùm dirigantur, minimè quidem prȩſtanda ſunt, ſi cum diuina lege atque voluntate aliqua ex parte pugnent; veluti ſi qui ieiunium vouet, in eam ægritudinem incidat, vt non poſsit ſine maximo ſalutis diſpendio ieiunare. At incommoda quæ ex deprauato animo, cupiditatibusq; imbuto proficiſcuntur, minimè quidem reuellunt obligationis vinculum. Nam qui ſe ſponte aliquo voto damnarunt, ſimul etiam ſe obligarunt, ea omnia ſtudioſè vitare, quæ mentem ab illo præſtando abducere atque auocare poſſent; quare quò ſe quis grauioribꝰ cupiditatũ ictibus ab inſtituto pelli videt, eò maiorem conatum in coërcendis voluptatibus, nefarijsq; cupiditatibus refrenandis adhibeat neceſſe eſt: Cùm præſertim certò conſtet, nullas eſſe tam effrenatas cupiditates, nullã tam effuſam in omni intemperãtia libidinem, quȩ precationibus atque pœnitẽtia nõ reſtinguantur. Quare omnes ſancti Patres, qui de conſeruanda corporis pudicitia ſermonem faciunt, preces atq; ieiunia mirum in modum tanquàm caſtitatis firmiſsi-

firmiſsima præſidia,commendant. Cùm igitur profunda plurimorum ſacerdotum libido ex deprauatis animis corruptiſque moribus magis,quàm ex voto oriatur,poſſintque intemperantem illum animum, ſi velint,exuere, non eſt quòd aut cœlibatus votum damnemus, aut illos obligationis vinculo ſolutos eſſe arbitremur. niſi fortè &diuinam legem,quam omnes nefariè vio
Rom. 7. lamus,&per quam in peccati cognitionem ſe deueniſſe Paulus ait,damnandam eſſe exiſtimemus.

Cent. 3. c.10. tit. de Epis. Cæſateæ Paleſtinæ. Non tamen prætermittam admonere lectorem quanta ſit eorum hominum qui Centurias conſcripſerunt, perfidia, & impudentia:quos non pudet affirmare, ex Baſilij epiſtola 63.certò conſtare,tẽpore Gregorij, quem magnum atque θαυματουργὸν appellarunt, non fuiſſe in vſu atque more Eccleſiæ,Litanijs Deum precari,neque cœlibatum vouere.qua in epiſtola cùm D.Baſilius tueatur monaſticum viuendi genus, atq; rationem canendi in Eccleſia Pſalmos alternis verſibus,contra Sabellij & Marcelli importunitatem,qui hæc Gregorij illius Magni auctoritate oppugnabant,Reſpondet,demirari ſe,quòd illius auctoritatẽ obijciant,cuius teſtimonia afferre nullo modo poſſent, Quod(inquit)hæc non erant

tempo-

temporibus admirādi illius Gregorij, quæ teſtimonia producere poteſtis? nihil enim illius inſtitutorum, neque adhoc tempus conſeruaſtis. Et ad finem epiſtolæ inter ea quæ Neocæſarienſibus cauenda erant, enumerat, Gregorij voces ne falsò exponite. Ex quibus conſtat, ab illis hęreticis aliqua Gregorij verba conficta aut adulterata fuiſſe, quibus & monaſticę vitæ ſanctitatem, & pſallendi pietatem oppugnabant. Sed non memineram Centuriarum auctores maiorem fortaſſe Sabellio atque Marcello fidē, quàm Baſilio habendam eſſe, arbitrari. qua re illorum nobis calumnias pro Baſilij ſententia obtrudunt. Sed vt inſtitutam diſputctionē pſequamur, ſi ſacerdotalis dignitatis amplitudinē debitis momētis pōderem9, facilè videbimus, nihil magis ſacerdotes, q̃ corporis caſtimoniam atque cœlibatum decere. Vt verò egregijs, & accommodatiſsimis D. Hieronymi verbis rem explicem, ſi κλῆρος Græcè, ſors Latinè appellatur, propterea vocantur clerici, vel, quia de ſorte ſunt Domini, vel, quia ipſe Dominus ſors, ideſt, pars clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, vt ipſe poſsideat Dominum, & poſsideatur à Domino; qui Dominum poſsidet, & eam Propheta dicit,

Hier. epi. ad Nepotianum, de Vita clerici et ſacerdotū

Pſal. 15.

Thren.3. dicit,pars mea Dominus,nihil extra Domi
Pſal.72. num habere poteſt.ſi autẽ ego pars Domini ſum,& funiculus hæreditatis eius, nec accipio partem inter cæteras tribus, ſed quaſi Leuita & ſacerdos viuo de decimis,& altari ſeruiens,altaris oblatione ſuſtentor, habẽs victum & veſtitũ,ijs contentus ero: & nudam crucem,nudus ſequar. Cum quibus ſi coniugij incommoda à Paulo enumerata coniungamus, negare certè nõ poterimus, couiugij ſtatum mirum in modum ſacer-
1.Cor.7. dotes dedecere.Mulier (inquit) innupta & virgo cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu:quæ autem nupta eſt, cogitat quę ſũt mundi,quomòdo placeat viro.cum qua importuna ſolicitudine,tribulationem etiam carnis coniunctam eſſe idem Paulus ait.Cùm igitur ſacerdotum officium ſit, Dominò addictos eſſe & conſecratos,diuinis rebus perpetuò vacare,altiſſimis fidei & religionis myſterijs intentos eſſe;quónam,quæſo,modo cum hoc cœleſti ſtatu illa viuendi ratio cõuenire poteſt, quæ hominẽ in cõtraria ſæpe ſtudia diſtrahit,quæ animũ inaniſsimis curis excruciat, & tẽporalibus rebus immergit?ſi coniugali
1.ad.Co. vinculo conſtrictis præcipit Paulus,vt mu-
7. tuo conſenſu aliquádiu à corporis volupta tibus abſtineãt,quò vacare orationi cõmo

dius

dius poſsint; illis quorum vniuerſa vita precibus atque ſacrificijs eſt mancipata, qui in diuinarum rerum ſtudio atque meditatione incumbere potiſsimùm debent, quo modo illud vitę genus conuenit, quod ſui corporis poteſtatem non habet, quippe quam omnem ad vxorem tranſtuliſſet? Quare filiorum Leui, qui clericorum ordinem deſignabant & præfigurabant, benedictio in eo potiſsimùm ſita fuit, quòd digni eſſent qui ſacra Domino facerent. quippe qui omnium rerũ curis atq; amore abiecto, ſe totos diuino numini cõſecraſſẽt. qui dixit patri ſuo & matri ſuę, neſcio vos, & fratribus ſuis ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum & pactum tuum ſeruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Iſrael: ponent thymiama in furore tuo, & holocauſta ſuper altare tuum. Cuius ſingularis erga Deũ amoris & pietatis egregium quidem documentum dederunt, cùm neque filiorum amore, neq; fratrum charitate retardati ſunt, quominus Moſi ſe coniungentes, horribilem ſtragem ederẽt, triaque circiter hominum millia vna die interficerent. Cùm igitur eccleſiaſticos viros deceat, diuinis rebus tantopere addictos eſſe, vt naturæ quodam modo ſenſum exuiſſe videantur, nulla ſanè æquior

Deut. 33.

Exo. 32.

æquior atque conuenientior lex ferri ab Ec cleſia potuit, quàm illis ne vxores ducerẽt, omni ratione interdicere. Quibus accedit, ampliſsimo atque cœleſti ſtatui, cœleſtes mores maximè conuenire; ſi quid verò in humanis rebus eſt, quod cœlitum ſplendo rem præſeferre, Angelorum puritatem, innocentiam, integritatemque referre videatur, illa certè eſt viuendi ratio, quæ omni ſe fœda voluptate abdicat, caſtumque, atque integrum corpus cõſeruat. Quare magnus ille Athanaſius Alexandrinus, quem fidei & religionis cõſeruatorẽ atq; vindicem appellare licet, in potiſsimis Chriſtianæ religionis inſignijs enumerat, quòd plurimi in catholica Eccleſia cœlibem, caſtámque vitã degant, Dei (inquit) filius Dominus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, homo propter nos factus, profligata morte, & aſcito à ſeruitute & corruptione humano genere, inter cætera dona, largitus eſt nobis in virginitate exemplar Euangelicę ſanctitatis. certè puellas ea virtute præditas, ſponſas Chriſti catholica Eccleſia appellare ſolita eſt; quas Ethnici conſpectas, vt templum verbi admiratione proſequuntur. Nuſquam eñ alibi ſanctum illud & cœleſte æternę virginitatis mandatum fœliciter adimpletur, niſi duntaxat apud nos Chriſtianos, atque in

Athana. in Apolog. ad Impera. Cõſtant.

eo

eo magnum documentum eſt, planè apud
nos eſſe veram religionẽ. Has præ reliquis
omnibus beatæ memoriæ religioſiſsimus
pater tuus Conſtantinus Auguſtus in pre-
cio habuit, & tua religioſitas ſæpius eas in
ſuis ſcriptis precioſas, & ſanctas nominat.
Et paulò inferius aſſerit, virginum mẽbra,
præcipua & propria Chriſti eſſe. Quis igitur
negare poterit, nihil eos qui diſpenſatores
ſunt miniſteriorũ Dei, qui veluti lumina-
ria in excelſo loco collocati ſunt, vt omni-
bus in domo exiſtentibus lucem afferant:
qui Euangelicæ ſanctitatis doctores, atque
exemplaria eſſe debent: qui Chriſti corpus
conficiunt: qui illo familiariſsimè vtuntur
frequentiſsimeq́ue ſuſtentantur, magis de-
cere, quàm eam vitam degere, quę Chriſtia
nam religionẽ mirum in modum illuſtrat
& commendat? cùm præſertim (vt Philo Iu *Euſe.hiſ.*
dæus auctor eſt) veteres illi Eſſei, qui culto- *eccl.li.2.*
res vocabantur, & qui ſe totos diuinarum *cap.17.*
rerum meditationi tradebant, corporis ca-
ſtitatem prę cæteris omnibus virtutibus co
lerẽt. quippè quam ſui inſtituti veluti fun-
damentum, aliarumq́ue omnium virtutũ
firmiſsimã baſim eſſe arbitrabantur. At Fri
cius inquit, non ſe ſacerdotũ caſtimoniã,
ſed incontinentiam damnare, atque adeò
cùm videat Eccleſiaſticos viros ab illo na-

tiuo ſplendore, morumq; integritate quæ illorum ordinem decet,tantopere degeneraſſe, non poſſe non iniquam illam legem pronuciare, quæ illos ad caſtitatem quam plurimi non ſeruant,aſtringit. quinimmo Eccleſiaſticorũ virorum turpitudine iam abrogatam illam eſſe, & antiquatam præ ſe fert exiſtimare.Neque animaduertit homo acer & acutus, quantum interſit inter leges quæ omnes promiſcuè & communiter obligant,& quæ certũ aliquod vitæ genus, quod nemo niſi ſpontè ſuſcipit,inſtituunt & informant, in illis enim ferendis maximam morum atq; temporum rationẽ habere oportet,in his verò rogandis ita eſt temporum ratio habẽda,vt ea potiſsimùm ſpectẽtur quæ vitæ illud genus maximè decẽt; quæque illud exornare atque illuſtrare in primis poſſunt.neq; enim iniqua & immanis lex dici poteſt, qua nemo niſi liberè & ſponte ſua conſtringitur, & cuius vincula nemo ſibi niſi vltrò inijcit.Cùm igitur Eccleſia neminẽ in Eccleſiaſticũ ordinem vi aut neceſsitate inferat atque intrudat, neque ad vitę huius ſanctiſsimum inſtitutum ſuſcipiendum aliqua ex parte cogat, quinimmo omnibus & legum ſeueritatem principiò exponat, & perſuadeat ne temerè & inconſideratè viuendi illam rationem ingredian-

grediantur: nulla certè cauſſa eſt, quare ſanctiſsimã legem calumniari quis poſsit, aut illius ſeueritatem pudoris & modeſtię inuitamentum ægrè ferat. Quinimmo minimè ſanè Eccleſia ſuæ dignitati cõſuluiſſet, niſi Eccleſiaſticum ordinem ita æquiſsimis legibus illuſtrare, clericorumq; mores grauiſſimis inſtitutis ita conformare conaretur, vt ſanctiſsima munera, pro dignitate exequi poſſent. Quòd ſi peccatorũ quorũdam hominũ, nefaria turpitudo ſanctiſsimarũ legũ ſplendorẽ obſcurare, auctoritatémue labefactare poteſt, omnes ſanè leges ad rerũ publicarum ſtatum conſeruandũ latas, omniumq; ſcita ad hominum mores rectè informandos prudenter excogitata, quę paſſim contemnimus & conculcamus, iniqua & funeſta erunt.

Quantum verò Eccleſiæ hæc de cœlibatu lex cum ſacris literis conueniat, vel ex eo Iſaiæ loco apertè conſtare poterit, Non dicat (inquit) Eunuchus, ecce ego lignum aridum: quia hæc dicit Dominus eunuchis: qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus, nomen ſempiternum dabo eis quod nõ peribit. Quæ certè de his ſunt eunuchis *Iſaiæ 56.*

 intelli-

randum fuiſſe, quàm diu ſacris muneribus fungi, Deoq́ue litare debuiſſent. Quare neque Dauidi panes propoſitionis contingere licuit, niſi à muneribus mũdus eſſet. quę ſatis indicant, aliquid ineſſe in vxorum vſu turpitudinis, quæ eos viros maximè dedecet, qui diuinis rebus vacare debent. At Caluinus homo acutus ac callidus, inquit, non eandem eſſe perſonam Euãgelici miniſtri, quæ fuit ſacerdotij Leuitici. Nam illi tanquàm αὐτετύποι Chriſtum repræſentabãt, qui mediator Dei & hominum ſua puritate nobis erat Patrem recõciliaturus: cùm verò omni ex parte exhibere peccatores typum ſanctitatis eius nõ poſſent, quibuſdã lineamentis vt adumbrarent, iuſsi ſunt, vltra humanum morem ſe purificare, dum ad ſanctuarium accederent, qui tunc Chriſtum propriè ſignificabant. hanc perſonam quia hodie non ſuſtinent Eccleſiaſtici paſtores, fruſtrà cum illis comparãtur. ò inauditum acumen, ò ſingularem ſolertiam, quis tam egregium diuinarum rerum æſtimatorem non admiretur? ſacerdotes Leuitici, Chriſti perſonam repræſentabant, Euãgelici ſuſtinent: illi referebant, iſti exprimũt: illi Chriſtum pręfigurabant, iſti eius locum tenent: illos tantum Chriſti puritatem adumbrare quantũ maximè poſſent oportuit, iſtis verò eò

Cal. inſt. c.3.n.69.

rò eò longius ab illa abeſſe licet, quò ad illius officium atque dignitatẽ propius accedunt: illi cùm agnũ immolabant, hõſtiam à nobis oblatã præfigurantẽ, ſibi ab omni libidine tẽperabant: nobis qui idẽ ſacrificiũ quod Chriſtus ſemel obtulit, continenter offerimus, libidinẽ perpetuò explere, putidiſq; manib. diuina illa myſteria cõtrectare licebit? Expende, quęſo Caluine, ſacerdotij Euangelici dignitatẽ & amplitudinẽ: confer illius mũnia cum ijs quæ Chriſtus dum inter homines verſaretur, in reconciliãdis cum Patre hominib. præſtitit, & perſpicies, noſtros ſacerdotes humanã redẽptionem veluti cõtinuare. nã quod Chriſtus paucis annis docuit, illi in oẽm poſteritatẽ diffundunt: quã Chriſtus iuſtitiã promeruit, illi quodam modo exhibent, dum ſacramenta conficiunt quæ iuſtitiã & ſanctitatẽ continent. quò fit, vt cooperatores Dei dicãtur. Quare nihil à te, Caluine, magis abſurdum magiſque præpoſterum dici potuit, quàm eos ad Chriſti ſanctitatem propius accedere debuiſſe, qui ab illius muneribus atq; excellentia longius aberant.

At inquis, Paul. vocat honorabile connubium in omnibus, & thorũ immaculatum: *Hebr.13.* quare nihil de ſacerdotũ dignitate is detrahit, qui illis vxores permittẽdas eſſe cenſet.

vnde etiam cõcludis, mirũ nos in modum matrimonij honeſtatẽ deprimere, dum ſacerdocij atq; cœlibatus dignitatẽ amplificare & illuſtrare cogitamus. ſed quare tam magnificis titulis cõiugium Paul. exornauerit, mox explicat, Fornicatores enim (inquit) & adulteros iudicabit Deus. ea enim à coniugibus licitè & quandoq; ſanctè fiũt, quæ ab alijs ſine ſcelere ne cogitare quidẽ poſſunt: tantaque eſt matrimonialis thori honeſtas, vt illa cohoneſtare poſsit quæ ſine maxima ignominia effari, atq; ab impuris & mulieroſis hominib. ſine ſummo flagitio admitti non poſſunt: ſi perſertim eas leges coniuges obſeruent, quibus Chriſtianorum matrimoniũ ab eorũ qui ignorant Deum, matrimonijs maximè diſtingui docet Auguſtinus, vt ſcilicet cõcupiſcentiam illam carnis qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, in vſum iuſtitiæ conuertant, habentes animum non generandi modò, ſed generandi regenerãdos, vt qui ex ijs ſecuti filij naſcuntur, in Dei filios naſcãtur: & qui hoc animo non concurrũt, carere putat Auguſtinus vera pudicitia coniugali. in quem ſenſum interpretatur illa Pauli verba, Hæc eſt volũtas Dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornificatiõe, vt ſciat vnuſquiſque veſtrûm ſuũ vas poſsidere in ſanctificatione

Aug. 1. li. de nupt. & concupiſc. c. 4. & 8.

Theſſ. 4.

tione & honore,& non in paſsione deſide-
Aug.de rij,ſicut & Gentes quæ ignorãt Deum. mu
nuptijs, tuam inquit fidem ſibi cõiuges ſeruare de-
et concu- bere, non mutuam carnem zelantes,ſed ne
piſcen. per adulterium à Chriſto ſeparentur. quan
cap.17. do igitur coniugale thorum hiſce fuerit lu
minibus illuſtratum, verè immaculatum di
ci poteſt: quæ qui fuerit conſecutus, omnis
iam libidinis motus tam habet repreſſos
atque extinctos, vt in medijs flammis non
vratur. Attamen infra cœlibatus ſplendorẽ
& dignitatẽ, matrimoniũ ſemper poſitum
1.*Cor.7.* eſſe, vel ex eo ſatis patet, quòd cum Paulus
matrimoniũ illis qui continere nollẽt, per-
mittit, optare tamen ſe ait, omnes eſſe ſicut
ſe ipſum. quibus verbis egregiam ſuam ca-
ſtimoniã, atque ab omni libidine abſtinen
tiam eum ſignificare, inter cæteros ſanctos
Aug.de Patres auctor eſt D. Auguſtinus. Cùm item
gratia & idem Paulus conſulit, vt coniuges mutuo
lib.arbit. conſenſu ſibi ad tempus omnibus volupta
cap.7. tibus interdicãt, quò vacare orationi com-
modius poſsint, ſatis docet, tantam eſſe hu-
manæ carnis fragilitatem, vt vix vxore ſine
labe atque culpa vti quis poſsit, atque adeò
aliquid inde animum torporis cõtrahere,
quod cœleſtis ſpiritus impetum retardare,
charitatiſq; ardorem aliqua ex parte extin-
guere poſsit. Quo factum eſt, vt in veterib.

Romanę Eccleſię moribus poſitum fuerit, ne quis Eccleſiā ea die qua vxore vſus fuiſſet, ingrederetur, antequàm ſe aqua ſtudioſè ablueret. quam conſuetudinem pietatis pleniſſimam D. Gregorius renouauit, atq; inſtaurauit, nō quidem quòd ſancti Patres exiſtimarent, in aqua aliquam in eſſe diuinam virtutem ad culpam in coniugum admiſtione ſuſceptam eluendam, vt Petrus Viretus procaciſſimè calūniatur, ſed quòd illa ceremonia homines admonitos eſſe vellent, habere coniuges de admiſtione ſua quod doleant, cùm non amor procreandæ ſobolis ſed voluptas dominatur, vt D. Gregorius ait. Quæ ſatis quidem oſtendunt, quantum illa officia ſacros viros dedeceāt, quæ præſtari ſine peccato vix poſſunt, & quæ diuinarum rerum contemplationi aduerſantur.

Reſp.10. ad interrog. Aug.

Pet. Vir. de Adulterinis ſacramentis. ca. 15.

Sed iam videamus egregia illa argumenta, quibus Lutherus, Caluinus, ſimileſque ganeones Chriſti Eccleſiæ maximā cladem attulerunt, plurimorumq́; ingenia miſerè corruperunt atque deprauarunt, quorum capita Kemnicius paucis verbis complexus eſt. *Norunt, inquit, Ieſuitæ, Paulum loqui ſine exceptione: qui non continet, matrimonium in Domino contrahat. melius eſt enim nubere, quàm uri. ſciunt quid Cyprianus libr. 1. epiſtol. 11. ſcripſerit:*

quid Auguſt. etiam iudicauerit de nuptijs illorum, qui cœlibatum uouerunt, ſi continere non poſſunt.

1.Cor.7. Qui verò ad orationis Pauli contextũ animum aduerterint, ſatis intelligent, ita licere incontinentibus matrimonij honeſtate ſuæ intemperantiæ mederi, vt poſsint alia etiam præſtantiora remedia adhibere: quare minimè neceſſarium eſſe, vt qui non cõtinent, nubant: ſed inquit, prȩſtare nubere, quàm nefarijs ſe libidinibus contaminare. neque enim vrere, ſignificat cupiditatum ictibus pelli atque exagitari, cùm ad meritum id augendum plurimùm faciat, ſed illis cedere atque ſuccumbere, aut (vt Augu-

Aug.de Sancta Virginit. cap.34. ſtini verbis vtar) occulta flamma concupiſcentię, in ipſa cõcupiſcentia vaſtari. Quinimmo nubere, eorum eſt medicina, qui ita ſunt deſides, vt ſibi ipſis vim inferre, nefarijſque cupiditatibus repugnare nolint.

1.Cor.7. quam Pauli mẽtem ex ſuperioribus verbis ſatis, Kemnici, perſpicere poteris: Nolite (inquit) fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi: Et iterum reuertemini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. hoc autem dico ſecundum indulgentiam non ſecũdum imperium. perſpicuũ autem eſt, remedium illud concupiſcentiæ non in coniugali vinculo, ſed in coniugũ admiſtione

ſtione poſitum eſſe. Cùm igitur matrimonij vinculo iã conſtrictis non pręcipiat, ſed permittat Paulus vt reuertãtur in idipſum, ne concupiſcentię ictibus ſuccumbant, ánnon ſatis indicat, nõ illud eſſe neceſſarium concupiſcentiæ remedium, ſed pluribus alijs eos poſſe libidinis impetus comprimere qui ſe caſtrare vellent propter regnum cœlorum? neque enim ſecundum indulgẽtiam, ſed ſecundum imperium dixiſſet, vt in idipſum reuerterẽtur ſi hoc vnicum eſſe concupiſcẽtiæ remedium exiſtimaret. quo fit, vt D. Ambroſius dicat, hæc Pauli verba ad non pollicitam, & ad nondũ velatam virginẽ pertinere. nam qui ſe (inquit) ſpopondit Chriſto, & ſanctum velamẽ accepit, iam nupſit, iam immortali iũcta eſt viro, & iam ſi voluerit nubere, communi lege cõiugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Quæ etiam Pauli verba, ſi cum antiquiſſimis Eccleſiæ conſultis conferas, planè videbis, ita licere propter incontinentiam vxorem ducere, vt præſtaret fœdas cupiditates egregijs alijs remedijs coërcere atque comprimere. Nam cùm Paulus non innuptas modò, ſed viduas etiam alloquatur, Eccleſia tamen graui pœna eos mulctare ſolita erat, qui ſecundo, aut tertio matrimonio coniungebantur. Concilium enim Neocę-

Ambr. ad uirginem lapſam. cap. 5.

Conciliũ Neocæs. canon 3.

ſarienſe,

ſarienſe, quod magnum illud Nicænũ an-
teceſsit, aliqua pœna mulctandos eſſe illos
Eodem Cōc.c4.7 ſtatuit, qui ſæpius vxores ducunt. Quare
presbyteris interdixit, ne couiuijs ſecun-
darum nuptiarum, vlla ratione intereſſent.
quòd ſi matrimonium, neceſſariũ eſſe incō
tinentię remedium Paulus exiſtimaret, mi-
nimè ſanè ſancti Patres Apoſtolorum tem-
poribus proximi, eos pœna aliqua affeciſ-
ſent, qui libidinis ſtimulis excruciati, diui-
nęq; legi obtemperantes, vxorē duxiſſent.
At cùm plurima alia ſint incontinētiæ prę-
ſtantiſsima, Chriſtianoq; homine digniſsi
ma medicamenta, prudentiſsimè exiſtima-
runt, intēperantis animi, & qui ſibi impera-
re neſciat, documentũ eſſe, ſecundò vxorē
ducere, quare audentes hoc, inter eos qui
non ſatis Chriſtiani hominis officia didice
rant, collocabant. Nam cùm Chriſtiana di-
ſciplina in animo maximarũ virtutũ lumi-
nibus illuſtrando, atq; in prauis cupidita-
tibus refrenādis potiſsimùm poſita ſit, qui
ſibi ipſis vim afferre neſciunt, minimòs ſa-
nè in Chriſtianæ religionis inſtitutis pro-
greſſus feciſſe videntur. Quare cùm Eccle-
ſia in eos qui ſępius vxores ducunt, animad
uertit, non quidē ſecundas nuptias, ſed in-
continentem animum improbauit. Vnde
fuit, quòd lenius cùm illis agebatur, qui ex
priori

priori coniugio, liberos non ſuſcipiſſent: quia filiorum deſiderio ad matrimonium induci videbantur: in eos verò, qui filijs abundabãt, ſeueriùs animaduerti, ſolenne erat: quippe quia corporis voluptatem filiorum amori liberalique eorum educationi anteferre uiderentur. Quod quidem lex ab Imperatore Conſtantino Porphyrogeneta hac de re lata, ſatis indicat: Si illi (inquit) qui quadrageſimum annũ exceſſerit, & nec naturam reueritus, nec honeſtate vitæ, quæ à Chriſtianis debetur, vllam curam gerens, ſed ſola libidinis perturbatione victus ſe in tertium matrimoniũ proiecerit, is cum omni diligentia & obſeruatione ſit vſque ad quinquennium ſacramenti communionis minimè particeps, & nec hoc tẽpus illi cõtrahatur. Qui enim poſt annum quadrageſimum ſordem in Chriſti Eccleſia eſſe vel dici amauit, quod melioris vitæ argumentum præbebit? Et paulò pòſt, Hæc autem dicimus, quando ex prioribus matrimonijs non fuerint liberi ijs, qui poſt 40. annum tertiam vxorem ducere voluerint. nam ſi liberos habuerint, eis nullo modo tertium permittitur matrimonium. eſt enim valde iniquũ tempeſtiuæ libidini indulgere, priorum autem matrimoniorum liberis non proſpicere, vt ſint ſecuri & à mo-

Theodor. Balſamõ. in 4. can. Baſil. ad Amphil.

leſtia

leſtia ac perturbatiõe remoti. Quòd ſi quis 30.annos natus & ex priorib. matrimonijs habens liberos, tertiæ mulieri coniunctus fuerit, is quoq;, nulla ei venia data, ad quartum vſq; annum communionis ſacramentorum ſit expers, quia manifeſtum eſt eum ſola intemperantia motum, & quòd ſit carnalis libidinis ſeru9, ad hoc ſe matrimoniũ cõferre. quo fit, vt D. Chriſoſtomus dicat, ſecũdam vxorem accipere, ſecundum præceptum Apoſtolicum licitum eſſe, ſecundũ autem veritatis rationem, veram eſſe fornicationem. ferè enim fit, vt qui ſecundò cõtrahunt matrimonium, libidine quam refrenare neſciant, potiſsimùm inducantur. Quare quę ex ſe honeſta connubia ſunt, magnam quidem turpitudinis ſpeciem gerũt, ſi ad contrahentis animum aduertas.

Homl.33. operis imperfecti.

At apertè (inquit Kemnicius) Cyprianus ait, quòd virgines quæ ſe ex fide Chriſto dicarunt, pudicè & caſtè ſine vlla fabula perſeuerent, ita fortes & ſtabiles præmium virginitatis expectent: ſi autem perſeuerare nolunt, vel non poſſunt, melius eſt vt nubant, quàm in ignem delicijs ſuis cadant. qua Cypriani ſententia ita omnes exultant aduerſarij, ac ſi de vniuerſa iam Eccleſia triumphaſſent. neque aduertũt, plurima per magiſtratuum auctoritatem faș eſſe admittere,

Cyp. li.1. epiſt.11. ad Pomp.

tere,

tere, quæ priuato iudicio ſuſcipi ſine nefario ſcelere non poſſunt. Cùm igitur Martyr ſanctiſsimus non præcipiat, fęminas voto obſtrictas, quæ induci ad caſtimoniã nõ poſſunt, in matrimonium collocari. ſed ſolùm dicat, ſatius eſſe nubere, quàm ſempiternas turpitudinis pœnas dare: non aliud certè innuit, quàm æquum eſſe, vt illis liberum ac Epiſcopi auctoritate integrum fieret nubere. quod ſanè proprio arbitrio facere, nullo modo licebat, quippe quę voto omnem ſibi nubendi poteſtatẽ præciderant. Nam cùm vir ſanctiſsimus Carthaginenſis eſſet Eccleſiæ antiſtes, qui inter oẽs Africæ Epiſcopos, primas tenebat: quare primę ſedis Epiſcopus dicebatur, vt ex 3. Concilio Carthaginẽſi conſtat (quod ineptiſsimè quidem de Romano Pontifice intelligendum eſſe arbitrantur) illius ſanè erat totius Africæ rebus conſulere atque proſpicere, & Deo facta vota cùm æquitatis iuſtitiæque ratio poſtularet, irrita facere ſiue (vt dici ſolet) diſpenſare. *Concil. 3. Carth. canon 26*

Quòd verò ad Auguſtinum attinet, fateor quidem, apertè demonſtrare, fęminas quæ caſtitatis voto contempto, matrimonio alicui coniungũtur, adulteras dici non poſſe, cùm verum illud & non fucatum ac fallax coniugium ſit, quod nos minimè inficiamur: *Aug. de bono uiduit. c. 9. & 10.*

ficiamur: nam quamdiu votum, Eccleſiæ auctoritate ſacrum, religioſum, ac ſolenne non efficitur, matrimonia vera atque ſolida eſſe, certò ſcimus. At verò quantum illi ſcelus ſuſcipiant, qui voti ſanctitate deſpecta, fidem Deo datam fallũt, mox idem Au-

Aug.de Bono uiduitatis. cap.11.

guſtinus his verbis docet, Non poſſum (inquit) dicere à propoſito meliori lapſas ſi nupſerint fœminas, adulteria eſſe, non coniugia: ſed planè non dubitauarim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiori quæ vouetur Deo, adulterijs eſſe peiores. ſi enim, quod nullo modo dubitandum eſt, ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum eius fidem non ſeruat marito, quanto grauius offenditur, cùm illi ipſi non ſeruatur fides, in eo quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Cùm enim quiſque nõ reddit quod nõ imperio impulſus, ſed conſilio cõmonitus vouit, tanto magis fraudati voti auget iniquitatẽ, quanto minus habuit vouendi neceſsitatẽ. Quare, Kẽnici, ſi Auguſtino credis, ſi illius iudicio rẽ dijudicare velis, eorum ſanè impudentiam deteſtaberis, qui fidem Deo datã fœda quadam voluptate commutarunt, eaque vota quæ minimè ſoluerent, nuncupârunt.

27. dist. cap. Diaconus.

Andreas verò Fricius decretorũ inſignis corruptor, clericorum cœlibatũ oppugnat

Martini

Martini teſtimonio,quem inquit ſtatuere, vt diacono qui à miniſterio ceſſare voluerit,fas ſit contracto matrimonio vti:quippe &ſi in ordinatione caſtitatis votum obtulerit, tamen tanta eſt vis in ſacramento coniugij,vt neque ex violatione voti ipſũ poſsit coniugium diſſolui.qui niſi temeritate ac perfidia magis quàm fide aut pietate duceretur,nunquàm profectò Gratiani ineptiſsimam explicationem,pro Martini integerrimo decreto,&quod antiquam illam Eccleſiaſticę diſciplinæ ſeueritatem,continentiæq́ue ſplendorem non obſcurè prę ſe fert atque declarat,nobis obijciendam exiſtimaſſet.cuius hæc ſunt verba, Diaconus, qui eligitur,ſi conteſtatus fuerit pro accipiendo matrimonio,& dixerit ſe in caſtitate nõ poſſe manere,hic non ordinetur. quòd ſi in ordinatione tacuerit,& ordinatus fuerit,& poſtea matrimonium deſiderauerit, ſit alienus à miniſterio & vacet à clero.quę matrimonium à Diacono nefariè initum, non quidem approbant,vt Gratianus delirans ſomniat, ſed grauiſsima illum pœna afficiendum eſſe decernunt,non ſolùm(vt mihi quidem videtur)ſi matrimonium cõtraxerit,ſed ſi ſignificauerit facti eum voti pœnitere,atque nuptias ardenter exoptare. Plurimis enim ac magnis argumentis Au- *Gratiani error.*

Aug. de bono uiduit. c.9. guſtinus probat, virgines quæ nubere volunt, ob ſolam nefariam voluntatem, violati voti reas eſſe. Continentia (inquit) expetita & electa, & voti debito oblata, iam non ſolùm capeſſere nuptias; ſed etiam ſi nō nubant, nubere velle, damnabile eſt. Quod D. *1. Tim. 5.* Paulus apertè ſignificauit, cùm de adoleſcentioribus viduis agēs (inquit) quòd cùm luxuriatæ erint in Chriſto, nubere volunt, habentes dānationem, quia primā fidē irritam fecerunt. quanuis enim nunquàm matrimonio coniungantur, fidem tamen Deo datam fregiſſe cenſendæ ſunt, ſi matrimonij delitias, caſtimoniæ ſanctitati vel ſolo animo anteferant. Quare niſi Dei timore rurſus libidinem vincant, in mortuis deputandos eſſe, idem Auguſtinus ait, Siue (inquit) in delitijs agant, ſiue in laboribus atque ieiunijs, nulla cordis correptione ſuperfluis & magis oſtentationi, quàm emendationi ſeruiētibus. Quocirca nihil aliud, mea quidem ſententia, Martinus Pontifex ſignificare voluit, quàm Diaconos, quos facti voti pœnitet, quique præ ſe ferunt matrimonia ſe vehementer cupere, non aliter mulctandos fore, quàm ſi re ipſa fidem Deo datam fefelliſſent. quod apertè ſanè innuit, cùm non in eos animaduerti ſtatuit, qui vxores duxiſſent, ſed qui matrimonium

trimonium deſideraſſent. quippe qui in corpore neceſsitate magis, quàm voluntate continenti animum haberent incontinẽtiſsimum.

Sed Caluinus omnis turpitudinis patronus ac defẽſor, tantã hanc perfidiã & impietatem diuinorum beneficiorum neceſsitate tanquàm firmiſsimis præſidijs munit: in quibus exaggerandis, etſi quandoque ſummo cum illorum dedecore nimius ſit atq; profuſus, nunc tamen tam anguſtis ea atq; breuibus terminis circumſcribit, vt maximam immanitatis notam diuinę benignitati inurat. Caſtitatem (inquit, donum Dei eſſe) nõ paſsim omnibus, ſed certis quibuſdã hominibus tributum, vt apud Matthæum Chriſtus dixit, Non omnes capiũt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Et paulò poſt. Qui poteſt capere, capiat. vnde concludit, eos qui caſtitatis dono carent, diuini pręcepti eſſe violatores, niſi matrimonio coniũgantur. Ne verò quis diuinæ gratiæ vim illi opponeret, quæ educit montes in conualles, & aſpera in vias planas, vt eſt apud prophetam, nihilq; eſt tam durum atque aſperum, quod illa non leniat atq; emolliat, ait cœleſte hoc auxilium illis ſolùm à Deo tribui, qui in vijs ſuis ambulant, hoc eſt, in ſua vocatione, à qua illos omnes ſe ſubdu-

Calu. 9. inſti. c. 3. n. 64. & 65.

cere affirmat, qui reiectis Dei ſubſidijs, neceſsitates ſuas ſuperare, eluctarique inani temeritate contendũt. Quare cùm maior hominum pars incontinentiæ ſit vitio ſubiecta; qui (inquit) ſe à matrimonij vocatione ſubducit, cùm perſpectum non habeat donum continentiæ, eſt in Deum ingratus. cùm præſertim cœleſte illud donum ſæpe à Deo tribuatur tantùm ad tempus. quare cũ quis reſpicit ſibi ad domandam libidinem vires deficere, intelligat ſe à Deo vocari ad matrimonium. Hæc Caluinus. Ex qua fucata inanique oratione apertè ſanè cõcludit, diuina auxilia ad laſciuientis carnis impetus coércendos neceſſaria illis ſolùm tribui qui iam habent caſtitatis donum, neque vlla ratione à Deo precibus atque officijs impetrari poſſe. Nam ſi illis tantum modò DE' opem atque auxilium fert, qui ſe aut caſtitatis donum habere certò ſciunt, aut qui ad matrimonium cùm ardentiſsima libidine exagitantur, tanquàm ad ſacram ancoram confugiunt, ſanè eos qui ſeipſos propter regnum cœlorum caſtrare animo obfirmato ſtatuunt, atque vt pręſtare id poſsint, ſibi ipſis vim afferunt maximam, diuinam opem ſummis precibus implorant, caſtitatis donum toto pectore à Chriſto efflagitãt, nullumque officium prætermittunt, quo om-

nem

nem à ſe nefariam turpitudinem propulſare poſsint, ab optimo atque benigniſsimo Deo deſeri, & tanquàm ingratos repudiari. quæ tamen ex aduerſo cum illis Chriſti apud Matthæum verbis pugnant, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. omnis enim, qui petit accipit, & qui quærit inuenit; & pulſanti aperietur. Nam ſi peſsimi & ſcelerati homines ſolent egregia dona efflagitantibus filijs tribuere, quanto magis Pater noſter cœleſtis dabit bona petentibus ſe? Neminē, Caluine, à certiſsima impetrandi Spiritum ſuum ſpe excluſit Chriſtus. omnibus hæc eſt promiſsio communis, omnibus fidem recepit ſuam, qui excellentiſsima fide erecti, certiſsima verò ſpe confirmati, ad Spiritus ſancti dona petenda accedunt. Quare cùm tam ſint certa diuina ſubſidia omnibus, qui precibus debitisq́ue officijs illa conſequi conantur, eorum ſanè qui caſtitatis votum nuncuparunt, vocatio eſt (quantumvis cupiditatum ictibus impetantur) fidem Deo datam præſtare, & omnes neruos contēdere, vt caſtitatis donum à Deo impetrent. Nam ſi rem accuratè expēdas, facilè videbis, nō minus caſtitatem cōiugalem, quàm cœlibatum, donum Dei eſſe. quinimmo plurimos eſſe, vel Auguſtino *Matth. 7*

Augu. de bono con iug. c. 21. auctore, qui facilius ſe abſtinent, ne vnquã vtantur nuptijs, quàm ſibi temperent, vt illis bene vtantur. Quare conferens idem Au-
Ibidem. guſtinus continentiam Ioannis Baptiſtæ, cum matrimonio Abrahami inquit, quod quemadmodum non impar eſt meritũ patientiæ in Petro qui paſſus eſt, & in Ioanne qui paſſus non eſt; ſic non eſt impar meritũ continentiæ in Ioanne, qui nullas expert⁹
Augu. de Bono con iugali. c. 22. eſt nuptias, & in Abrahamo qui filios genuit. Et haud multò pòſt, candidè de ſe ipſo fatetur, quòd facilius non vteretur nuptijs quibus vſus eſt Abrahamus, quàm ſic illis vti quemadmodum Abrahamus vſus eſt. Quid igitur illis faciendum eſſe exiſtimas, qui quanuis matrimonio cõiuncti ſint, vagæ tamẽ ac diſſolutæ libidinis ardore æſtuant, egregioq́; illo continentiæ dono, quo fœdæ omnes cupiditates coërcentur, ſe carere intelligunt? quo, quæſo, ſe vertent? q̃d capięnt cõſilij? An quia diuini illi doni sũt prorſus expertes, nefarijs cupiditatibus habenas laxabunt, & in omne ſe turpitudinis genus ingurgitabunt? Quòd ſi maxima ſpe recreatus ad cœleſtia illa pręſidia impetranda ſe adiungere, & ad præſtantiſsimum continentiæ donum exornandum omnes animi ac corporis vires comparare debet, quid eſt quòd exiſtimes eum, qui Deo

cœliba-

cœlibatum vouit, non poſſe eadem ſubſidia impetrare ? an quia plura ſibi de diuina miſericordia pollicetur, maioraq́; propter Chriſtum prçſtare cupit, minora à Deo beneficia cõſequetur? aut quia maiori Deũ charitate complectitur, ſeueriorem & immaniorem illum experietur? Quæ ſi te parum mouent, agedum videamus, quid tuis faciendum eſſe cenſeas, cùm coniugum alter graui & aſsiduo morbo vehementer afflictatur; ſi per id temporis dono ſe continentiæ carere atq; ad domandam libidinẽ vires deficere intelligant? ſi tibi conſtas, ſecundam ac tertiam coniugem permittas neceſſe eſt; atque ſenſim ad effrenatam Mahometi turpitudinem accedas: quin etiam ſi mulier à viro fuerit longiſsimis locorum ſpatijs diſiuncta, quippe qui in Indiam iuſta de cauſa nauigauerit, mœchum'ne intro ducere, aut alteri ſe collocare licebit? Nã vt omnes in matrimonia ꝓmiſcuè impellas, conſtanter affirmas caſtitatis donum ſæpe ad tempus tantùm tribui. quare neceſſe eſt, vt tunc matrimonia oẽs ineant, cùm ſe cœleſti illo dono deſtitutos eſſe intelligunt. Quare niſi confitearis eos qui caſtitatis dono carẽt, illud poſſe à Deo precibus & officijs exorare, oĩa certè ſacrilegis turpitudinibꝰ replebis, nefarijsq́; libidinibus polllues.

Augu.de Adulteri nis cõiug li.2.c.19.

Quod vt apertius videas, audi qua illos oratione ad caſtimoniam Auguſtinus inducit, qui vxorem ob adulterium repudiarunt. Hos igitur alloquor, vt quod facere deberent, ſi haberent cõiuges diuturno languore marceſcentes, vel loco ſibi inacceſsibili abſentes, vel animoſitate illicita continentes; hoc faciãt ſi habuerĩt cõiuges adulterina inquinatiõe ſordentes, & propter hoc à ſuo conſortio diuortiantes, non alia quærant coniugia, quia non erũt coniugia, ſed adulteria. & haud multò pòſt, Non eos terreat ſarcina continentiæ; leuis erit, ſi Chriſti erit; Chriſti erit, ſi fides aderit, quæ impetrat à iubente quod iuſſerit. non eos frangat quòd videtur eorum continentia neceſſitatis eſſe, non voluntatis, quia & illi qui eam voluntate delegerunt, fecerunt eam eſſe neceſsitatis, quoniam vani ſine damnatione ab illa deuiare non poſſunt; & q in eam neceſsitate contruſi ſunt, faciunt eam eſſe voluntatis, ſi nõ de ſe ipſis, ſed de illo à quo eſt bonum omne, confidunt. Illi ad eam cõſcenderunt cauſa maioris gloriæ, vt aliquid amplius inuenirent; iſti ad eam confugerũt cura ſalutis nouiſsimæ, ne perirent: vtrique permaneant, vtrique in quod peruenerunt ambulent vſque in finem; ferueant ſtudijs, ſupplicent votis; quia & illis ſalus cogitanda

da eſt, vt ab eo quod voluntas arripuit, cadere timeant; & iſtis gloria deſperanda nõ eſt, ſi in eo quod neceſsitas intulit, perſiſtere diligãt. fieri em̃ poteſt, vt Deo terrẽte, & hortãte, cõuertẽte & impellẽte, human⁹ in melius mutetur affectus, atque ita voueant ſine coniugio & ſine vllo concubitu, atque immunda libidinis attrectatione perſeuerantiſsimè viuere, vt etiam ſi ſeparata coniugia locũ ducendi alias moriendo aperuerint, claudatur ex voto, ꝗ patêret ex licito, & quod erat neceſsitate cœptum, fiat charitate perfectum. Hactenus Auguſtinus. Et paulò inferius incontinentium hominum turpitudinem, in hunc modum reprehendit, quæ verba diligenter, quæſo Caluine, expende; neque enim fieri poteſt, quin tuæ te impietatis valde pudeat, niſi fortè oſtiũ nefarijs adulterijs, fœdiſque libidinibus de induſtria aperire optas, Cùm à fœminis (inquit) habentibus carnem, tantam flagitant mariti caſtitatem, vt quando ab vxoribus diutiſsimè peregrinãtur, velint eas ab adulterino concubitu incontaminatas feruorẽ tranſigere iuuentutis; & plurimę pudiciſsimè tranſigunt, & maximè Syræ, quarum mariti negociandi quæſtibus occupati, iuuenes adoleſcentulas deſerunt, & vix aliquando ſenes ad aniculas reuertũtur, eò ipſo eui- *Augu. de Adulterinis coniugijs. lib. 2 c. 20.*

 dentius

détius cõuincũt nõ eſſe impoſsibile, quod ſe non poſſe cauſantur. ſi enim hoc nõ poſſet infirmitas hominũ, multò minus id poſſet ſexus infirmior fœminarũ. Quid verò de ſacerdotum continentia idem Aug. ſentiat, & quibus eam præſidijs munire, atque tutari debeãt, paulò pòſt aperuit, cum impuris, impudicisq; hominibus ſacerdotes his
Aug. ibi. verbis obijcit, Solemus (inquit) eis proponere etiam continentiam clericorum, qui plerunque ad eandem ſarcinam ſub eundã capiuntur inuiti, eamq́ue ſuſceptam vſque ad debitum finem, Domino adiuuante, perducuut. dicimus ergo eis; quid ſi & vos ad hoc ſubeundum populorum violentia caperemini? non'ne ſuſceptum caſtè cuſtodiretis officium, repentè conuerſi ad impetrandas vires à Domino, de quibus nunquàm antea cogitaſtis? ſed illos inquiunt, honor plurimum cõſolatur. Reſpondemus, & vobis timor amplius moderetur. ſi enim hoc multi Dei miniſtri repentè atq; inopinanter impoſitum ſuſceperunt, ſperantes ſe illuſtrius in Chriſti hæreditate fulgere; quanto magis vos adulteria cauendo viuere cõtinenter debetis, metuẽtes nõ in regno Dei minus lucere, ſęd in gehẽnæ ignibus ardere? Quòd ſi ſanctorũ res geſtas accuratè, Caluine, euoluas, perſpicies
ſanè,

ſanè,plurimos ardẽtes,libidinis flãmas precibus & auſtera pœnitentia reſtinxiſſe,illuſtreq́; illud cõtinentiæ donũ, quo diutiſsimè caruerãt,à diuina tandẽ bonitate impetraſſe.ne verò à D.Au.cuius teſtimonia plurimũ apud te momẽti habere debẽt,recedamus,is ingenuè fatetur,tã ardẽti ſe libidine diutiſsimè deflagraſſe, vt vix tres integros dies cõtinere potuerit.quod tamẽ malũ nõ nuptijs,ſed precibus, atq; vigilijs curauit. quod verò ad Chriſti verba attinet,Nõ oẽs capiunt verbum iſtud, ſed quibus datũ eſt. apertè ſanè D.Auguſt.docet,diuinę ſolùm gratiæ neceſsitatem illis demonſtrari tantamq́; eſſe liberi noſtri arbitrij infirmitatẽ, vt niſi diuinis auxilijs muniatur atq; cõfirmetur,minimè poſsit laſciuientis carnis impetus comprimere.Nam quanuis Paulus nemini nubendi neceſsitatem afferat, ſed vnumquenque dicat habere poreſtatem ſuæ voluntatis,licereq́; aut virginem ſuã in matrimoniũ collocare, aut virginẽ perpetuò cõſeruare:non ita tamen à liberi arbitrij viribus pẽdet,quin diuinę gratię pręſidijs egeat.non enim omnes capiunt verbũ iſtud, ſed quibus datum eſt, At dices, quinam ſunt iſti tam beati,atque felices, quibus egregiũ hoc,planeq́; diuinum donum àDeo conceditur?Apertè reſpondet Auguſtinus,

Augu.de diligend. Deũc.13.

Mat. 19.

Aug. lib. de gratia & libero arbi.4.1. ad Cor.7

Quibus

Quibus(inquit)non datumeſt,aut nolunt, aut non implent quod volunt;quibus autē datum eſt,ſic volunt,vt impleant quod vo lunt.quare,qui omnem conatum ad fœdas cupiditates propulſandas adhibent,qui pre cibus inuigilant,diuinaque ſubſidia omni animi contentione depoſcunt, nec quidq̃ eorum prætermittunt,quæ ſunt ad caſtimo niam comparandam neceſſaria,difficile il- ludacarduum verbum capiunt,ipſisq́; cœ- leſte continentiæ donum à Deo concedi- tur,quo feliciter conſeruare queant, quæ piè & ſanctè vouerunt.

Sed ad ſanctiſsimæ ſocietatis Ieſu aduer- ſarium Kemnicium reuertamur, qui auda- ciſsimè Colonienſibus Græcę Eccleſię mo rem obijcit,quæ &ſi deprauata, multisq́ue erroribus deformata atque turpificata ſit, hac tamen in re gloriatur,ſe à veteribus de- cretis maiorumq́ue inſtitutis minimè diſ- cedere.Nam cùm Tridenti ipſe agerem, & per literas Zachariam Carapharam Creten- ſem Patriarchæ Conſtantinopolitani Ve- netijs Vicarium rogarem, vt omnem mihi Eccleſiæ ſuæ de ſacerdotum matrimonio morem ſignificaret, veteres Conciliorum canones ad me miſit, quos à ſuis ſacerdoti- bus ſanctè conſeruari affirmabat.Quare ve teris Eccleſiæ ritum ab ipſis Apoſtolorum tempori

temporibus paucis inquiramus, vt quæſtio
nis huius penetralia illuſtrius pateant. Vt
verò Paulum prætermittam, qui vnicã vxo *I.Timot.*
rem Epiſcopis permittit (neque enim biga- *3. Tit. I.*
mos ſacerdotes Eccleſia vnquàm paſſa eſt)
principiò ex antiquitatis monimentis ſatis
conſtat, Eccleſiam ab Apoſtolis accepiſſe,
ne quis ſacris iam initiatus, matrimonium
contraheret. In canonibus enim Apoſtolo
rum decretum eſt, vt ex illis qui cœlibes ad *Can. A-*
Eccleſiaſticũ ordinem conſcendiſſent, ſo- *po.27.*
lis Lectoribus atq; Cantoribus liceret vxo- *Cõc. Neo*
res ducere. cum quo Neocæſarienſe Conci- *cæſarien*
lium, & ſexta Synodus mirabiliter conſen- *ſe.ca.I.*
tiunt. quæ decreta tam religioſè perpetuò *6.Synod.*
conſeruarunt ſancti illi patres, vt plurimis *can.6.*
in locis, neque Cantoribus quidem atq; Le
ctoribus integrum fuerit vxores ducere, vt
ex Concilio Calcedonenſi conſtat. Nam *Concil.*
cùm, ait, quibuſdã in prouincijs licere pſal- *Calced.*
miſtis & lectoribus vxores ducere, atque il- *can.14.*
lis interdicit ne vxores à Chriſtiana religio
ne alienas ducant, ſatis ſignificat, plurimis
etiã in locis id illis fas mintmè fuiſſe. Quin
etiam pij, & religioſi Imperatores, qui Ec-
cleſiæ decreta legibus confirmare ſoliti e- *Photius*
rant, ſæpius decreuerunt, vt qui vxorum *in nomo-*
expertes ordinandos ſuſcepiſſent, diligen- *can.tit.9*
ter inquirerent, an vellent cœlibem atque *cap. 29.*
caſtam

caſtam vitam perpetuò degere, vt qui continere non poſſe affimarent, vxores prius ducerent q̃ ad Diaconatus dignitatem cõſcenderent. Quare Epiſcopos, qui Diaconum matrimonium inire permitterent, Epiſcopatibus priuandos eſſe decernebant. Quinimmo Diaconiſſæ, quæ quanquàm inter Eccleſiaſticos gradus à veteribus Cõcilijs enumeratæ fuerint, infimum tamen in Eccleſia locum ſemper obtinuerunt, nã ægris mulieribus curandis, earumq́ue corporibus lauandis vacabant, cum presbyteri (ad quos pauperum cura ac prouidentia ſpectat) id præcipiebant, vt D. Epiphanius auctor eſt. Atque item in Orientis Eccleſijs baptiſmati mulierum miniſtrabant, illasq́; fidei noſtræ myſteria priuatim domi docebant, vt auctor commentariorum in epiſtolam ad Romanos, quæ Hieronymo aſcribuntur, aſſerit. Illæ inquã, Diaconiſſę extremo ſupplicio afficiebantur, ſi matrimoniũ contrahebant. Concilium enim Calcedonẽſe Diaconiſsam vnà cum marito anathemate percellit, quia iniuriam (inquit) affert gratiæ Dei. Imperatorũ verò ſcita, eas mortis reas faciebant, illarumq́; bona omnia ꝓſcribebant, & in Eccleſias ac monaſteria transferebant, maritos verò capitis condẽnabant, quorum etiam fortunas omnes fiſcus

Conc. Nicenũ can. 19.

Epiph. hære. 79 & in cõpẽdiaria. doctrina fidei.

In 16. c. epiſt. ad Rom.

Concil. Calced. can. 15.

Phòtius in nomocan. tit. 9 cap. 29.

ſcus inuadebat. quippe quia ſummam dedecoris ac turpitudinis notam ſancto ordini inuſſerant. Quibus accedit ſanctiſsimi atq; continentiſsimi viri Paphnutij aucto- *Socrates* ritas, qui cùm in Concilio Niceno prohi- *Hiſt.Ec-* buiſſet, ne aliqua de ſacerdotum cœlibatu *cle.lib.*1. noua lex rogaretur, dixit, ſatis eſſe vt qui *c.*11. clericatu ante nuptias potiti eſſent, ſecundum antiquam Eccleſiæ traditionẽ, ad nuptias amplius nõ accederẽt. Quæ verba Caluinus, ac cæteri, q egregiũ Paphnutiũ impietatis ſuæ patronũ adoptare ſolẽt, ſilentio, vaſrè & vateratoriè prætermittunt.

DEINDE, qui Eccleſiæ annales diligenter euoluerit, luculenter intelliget, Eccleſiam plurimi ſemper cœlibes ſacerdotes feciſſe, magnæq́ue apud omnes exiſtimationis, ctq; aæteris omnibus antelatos fuiſſe, Epiphanius cùm de perditiſsimo Nico- *Epiph.* lao Diacono agit, q primis Eccleſiæ tẽporibus, ab Eccleſiæ fide defecit, inquit, quòd *hære.* 25. cũ haberet ſpectatę formæ vxorẽ, ab illius tamen cõſuetudine ſe aliquãdiu abſtinuit, ad eorum imitationem, quos Deo dicatos videbat. ad quod Apoſtolorum magis conſilio, quàm lege inductos fuiſſe, ex poſterioribus Concilijs conſtat: quemadmodum & bona omnia vendere, atque ante Apoſtolorũ pedes abijcere ſoliti erant. Quę multò apertius

Epiph. lib.3.in compendiaria doctrina fidei catholicæ.

apertius alibi idem Epiphanius edocet. nã cùm de creandis Eccleſiæ miniſtris agit, & affirmat Eccleſiaſtici ordinis veluti fundamentum eſſe ſanctam virginitatem, quá multi (inquit) ſanctè & magna cum laude perpetuò cõſeruant, ad hunc modum ſcribit, Sacerdotium vt plurimùm quidem ex virginib. ꝓcedẽs, ſi verò nõ ex virginib. at ex ſolitariã vitam degẽtib': ſi vero hi nõ ſufficiant ad miniſterium, de illis qui continent à proprijs vxoribus, aut ab vnis nuptijs viduitatem ſeruantibus. Nam eius qui ſecundas nuptias contraxit, non licet ſacerdotium ſuſcipere. At quoniam ſæpè rari erant qui ab vxoribus abſtinere vellent, Eccleſia vt plebis neceſsitatibus conſuleret atque proſpiceret, illos etiam ad ſacerdotii dignitatem admittere ſolita erat, qui vnius eſſent vxoris viri, cùm cœlibes nõ reperiebátur. Quod D. Epiphanius contra Catharos agens, explicatè demõſtrat, Adhuc (inquit) viuentem & liberos gignentem vnius vxoris virum, Eccleſia nõ ſuſcipit, ſed eum qui ſe ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum & presbyterum, & Epiſcopum, & hypodiaconum, maximè vbi ſinceri ſũt Canones Eccleſiaſtici. At dices mihi, omninò in quibuſdam locis liberos adhuc gignere presbiteros & Diaconos, & hypodiaconos.

Epiph. lib.2 hæreſi. 59.

conos. At hoc non eſt iuxta canonem, ſed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinē cùm non inueniretur miniſterium. vt verò Eccleſiæ mentem, ſanctiſsimaque inſtituta apertius declararet, addit, Nam quod decentius eſt, id ſemper Eccleſia per Spiritum ſanctum bene diſpoſita videns, ſtatuit apparere, vt cultus diuini indiſtracti Deo perficerentur, & ſpirituales neceſsitates cum omni beneuola conſcientia peragerentur. Dico autem quòd decorum eſt, propter repentina miniſteria ac neceſsitates, vt presbyter & Diaconus, & Epiſcop' Deo dicatus ſit. Hęc Epiphanius. Socrates verò ſcholaſticus, præcipuos inquit maioriſq; auctoritatis clericos in Oriente vxorum conſuetudinem prorſus abieciſſe, non neceſsitate legis, ſed ſponte ſua: quæ caſtimonia tantopere Theſſalonicenſibus, Macedonijs & Helladis placuit, vt illos tantùm ſacra facere permitterent, qui cœlibem vitam degerent. quam conſuetudinem vniuerſam poſtea Græciā vſurpaſſe, teſtatur Nicephorus: quæ tamen temporum iniuria, hominumque incontinentia antiquata fuiſſe videtur.

Socrates Hiſt. Eccleſ. li. 5. cap. 22.

Niceph. Hiſtoria Eccl. lib. 12. c. 34.

Quòd verò attinet ad aliam quæſtionē, an ſcilicet fuerit ſacerdotibus olim integrum vxoribus vti, in qua video diuerſas

eſſe doctorum hominum ſententias, ſatis puto ex veteribus Concilijs conſtare, non eundem fuiſſe Orientis & Occidentis morem. Nam cùm nulla extet à primis illis vniuerſalibus Synodis ea de re lex lata, diuinoq́; præcepto vxorum vſus ſacerdotibus non ſit prohibitus, licuit ſanè prouincialibus Synodis varias ac diuerſas leges condere, ex quibus regionum mores atq; inſtituta luculētiſsimè aucupari licebit. Quæ ſi euoluas, perſpicuum ſanè fiet, Eccleſiæ Occidentali, quæ vt Petri cathedra cœleſti beneficio exornata atq; illuſtrata eſt, ita fidei integritatem, pietatis candoré, religionis ſinceritatem, diſciplinæ prę̄ſtántiam cumulatius ſemper conſeruauit, familiaré atque ſacroſanctum fuiſſe ſacerdotũ Diaconorumq́; cœlibatum: Eccleſiam verò Oriētalem ſuis ſacerdotibus vxorũ vſum permiſiſſe. quod tamen tātum diſcrimen in fide cōſenſionem, mutuamq́; coniunctionem

Can. Apoſt. 6. non diſrumpebat. Vt verò ab Apoſtolorũ canonib. ordiamur, Presbyteros illos excómunicant, & ab Eccleſiæ corpore abſcindunt, qui vxores obtentu religionis abijciunt atque repudiant: cuius canonis ve-

Can. Apoſt. can. 50. rum ſenſum ab illo eorundem Apoſtolorum canone petendum eſſe exiſtimo, qui in illos Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos

nos ſeuerè animaduertendum eſſe decernit, qui nuptijs, carnibus & vino abſtinent, non vt mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, ſed propter abominationem. quem ſenſum ſatis verba illa ſexti canonis præ ſe ferunt, obtentu religionis. à Latinis enim auctoribus religio, ſæpius pro ſcrupulo vſurpatur, qui alicuius mentem ſtimulat ac pungit, & quo quis ab aliqua actione retardatur: vt apud Ciceronem inijcere alicui religionem, & habere aliquid religioni. Quare Concilium Gangrenſe contra Euſtachium, qui nuptias damnabat, coactum, anathemate eos percellit qui presbyterorum vxores habentium oblationes detrectaſſent, immundaſque iudicaſſent. Quare quamuis hi canones ſatis apertè innuant, integrum olim fuiſſe ſacerdotibus, vxoribus coniunctos eſſe, nihil tamen de eorũ vſu certi decernunt. Quòd verò clericorum cœlibatus ſemper fuerit in more atq; inſtituto Eccleſiæ Occidentalis, ſatis, vt dixi, ex prouincialib. Cõcilijs quæ prioribus illis quingentis annis à Chriſto nato celebrata ſunt, conſtare poteſt. Concilĩu enim Elibertinũ in Hiſpania coactũ, magno illi Niceno proximũ, decreuit vt Epicopi, presbyteri, diaconi, & hypodiaconi à coniugibus omnino abſtinerent, neque

Canon Apoſt. *Cic. pro Cecinna, & 2. off.* *Concil. Gangrẽ. Can. 4.* *Concil. Elibertinum can. 33.*

liberis operam darent:huius verò ſanctiſsimę legis violatores à gradu atque dignitate deijciebat. In Concilio verò Arelatenſi ſecundo Syluestri temporibus, ni fallor, in Gallia celebrato, cauetur, ne ex illis qui matrimonio coniuncti ſunt, ad ſacerdotium quis aſſumatur, niſi conuerſionem, hoc eſt, perpetuam caſtimoniam prius promiſerit. Et paulò pòſt perſanctè prohibetur, vt vnà cum presbyteris aut diaconis eadem in domo fœminæ habitent, exceptis auia, matre, ſorore, filia, nepte, atque conuerſa vxore, hoc eſt, quæ caſtimoniam etiam vouiſſet. Quod explicatius, multoq́ue ſeuerius Agathenſis Synodus ſtatuit, Si cõniugati (inquit) iuuenes conſenſerint ordinari, etiam vxorum voluntas ita requirenda eſt, vt ſequeſtrato manſionis cubiculo, religione promiſſa, poſtea quàm pariter conuerſi fuerint, ordinentur. In Concilio verò Carthaginenſi Siricij ſummi Pontificis tẽporibus, hoc eſt, anno à Christo nato 428. celebrato, ſcriptũ extat, Aurelium Epiſcopum dixiſſe tres gradus, Epiſcopatum ſcilicet, presbyteratum, diaconatũ, præſcriptione quadam caſtitatis per conſecrationẽ annexos eſſe, qua oratione Patres omnes inducti, lege iuſſerunt, vt tres illi gradus perpetuam continentiã ſeruarent, quò facilius omnia poſſent

Concil. Arelat. 3 can. 2.

Can. 3. & eiuſdem.

Concil. Agathẽ. in Gallia can. 16.

Concil. Carthag. 2. can. 2.

poſſent à Deo impetrare, Vt quod (inquiunt) Apoſtoli docuerunt & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus. In Concilio verò Africano clauum in Eccleſia tenente Bonifacio primo, his verbis interdicitur clericis vxorum vſus; Cùm de quorũdam clericorum, quãuis erga vxores ꝓprias incontinentia referretur, placuit Epiſcopos, presbyteros, & diaconos ſecundũ priora ſtatuta etiã ab vxoribus cõtineri. Quod niſi fecerint, ab Eccleſiaſtico remoueantur officio: cæteros autem clericos adhoc non cogi, ſed ſecundum vniuſcuiuſque Eccleſiæ cõſuetudinem obſeruari debere. Quas ſanctiſsimas leges integerrimaq; inſtituta Occidentalis Eccleſia religiosè ſemper retinuit, ſtudioseq; conſeruauit. à qua integritate nulla vnquã potuit principis tenebrarum vi atq; potentia conuelli. *Concil. Africanum. can. 37. ex. 5. carthag. can. 3.*

Orientalis verò Eccleſia quanquàm ſacerdotum caſtimoniam ſemper fuerit admirata, nunquàm tamen illis omninò vxorum vſu interdicere auſa fuit. Quare cùm plurimi ſint canones qui de vxoribus ſacerdotum agant, nullus tamen eſt, qui caueat ne illis vtantur. Concilium enim Ancyranum ante magnum illud Nicenum celebratum, hoc eſt, anno à Chriſto nato 308. ſtatuit, quòd ſi quis diaconus dum *Concil. Ancyranum. can. 10.*

ordinatur, proteſtatus fuerit, velle ſe habere vxorem, neque poſſe continere: ſi poſtea ad nuptias venerit, manere debere in miniſterio, propterea quòd illi Epiſcopus licentiam dederit. Qui verò tacuerint & ſuſceperint manus impoſitionem profeſsi continentiam, ſi poſtea ad nuptias venerint, à miniſterio ceſſare debent. ex quo canone duo apertè conſtant, cùm fas olim fuiſſe clericis matrimonij vinculo iam conſtrictis, vxoribus vti, tum poſt cõſecrationem id integrũ nequaquàm fuiſſe, cùm diaconibus id nõ fuerit permiſſum, niſi primùm & ſuam incontinentiam profiterentur, & veluti quodã pacto Epiſcopiq; fide interpoſita, diaconus ſe creari pateretur. Conciliũ verò Neocæſarienſe, quod Nicenum etiam antecesſit, legem rogauit, vt ſi clerici alicuius vxor adulterio ſe contaminaſſet, eam quamprimùm maritus repudiaret: at ſi eius conſortium retinere voluiſſet, ſuſcepto miniſterio perfrui nequaquàm poſſet. ſicut neque ad Eccleſiaſtica munia obeunda aſſumi illi poterant, qui aut ſcortum duxiſſent, aut quorum vxores, dum eſſent laici adulterium admiſiſſent. Prætermitto Concilium Gangrenſe, quod ab Eccleſiæ communione illos reijcit: qui ſacrificia à ſacerdotibus matrimonio conſtrictis oblata ſper-

Concil. Neocæſ. canon 8.

Can. 4.

ta ſpernunt & condemnant. Quibus accedit ſacroſancti Concilij Lateranenſis œcumenici ſub integerrimo atque doctiſsimo Pontifice Innocentio Tertio coacti auctoritas. quod cum ſeuerè animaduertendum eſſe in turpes & impudicos clericos ſtatuit, ait, Qui autem ſecundum regionis ſuæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, ſi lapſi fuerint, grauius puniātur, cùm legitimo matrimonio poſsint vti. Ex quibus perſpicuum ſanè eſſe puto, Orientalem Eccleſiam ita ſemper fuiſſe clericorum caſtimoniā admiratā, aliquibuſq; in locis eam coluiſſe, vt neq; generali lege, & quę ad omnes pertineret, illam iuſſerit, neque à ſacerdotibus perpetuo retenta atque conſeruata fuerit. Quare Græci ſacerdotes, qui hodiè antiquis illis Orientis legibus ſe viuere dicunt, ita vxoribus fruuntur, vt omni ratione conentur continentiæ aliquod ſpecimen edere. Nam vnicam vxorem ducūt, illamq́ue virginem, à qua aliquot diebus abſtinēt antequā ſacra faciant: & poſtquàm ſacris initiati ſunt, diaconi præſertim & presbyteri matrimonium inire nulla ratione poſſunt. ſemper enim integrè conſeruarunt Neocæſarienſis Synodi canonem, qui presbyteros ab ordine deponi iubet, qui vxorem duxerint. At Kemnicius, qui non

Laterā. I. Can. 14.

Concil. Neocæſ. can. I.

Germaniam modò,ſedOrientem etiam ne ſarijs libidinibus replere optat,Conciliorum authoritati,legum ſanctitati,hiſtoriarumq́, fidei *opponit narrationem Eraſmi, qui (inquit) in Apologia aduerſus Pariſienſes ſcribit, ſe Venetijs apud Græcos uidiſſe ſacerdotem poſt ſuſceptum ordinem ducere uxorem, ſed unicam, ac uirginem: & Vuolfangum Muſculum, qui,* inqt, *recitat anno* 1540.*Græcos quoſdã adfuiße Vuormatiæ,& confirmaſſe, Diacono in Græca Eccleſia licere, etiam poſtquàm electus eſt, ut uirginem ducat uxorem: etiam eum, qui in ſacerdotium ordinatus eſt, poße uxorem ducere, ſi id faciat* πρὶν τοῦ ἱερουργεῖν, *ſed ſi poſtquàm ſacrificauit, hoc fecerit à ſacerdotio remoueatur.* Narrarunt itaq; *ſacerdotes ſtatim poſt ordinationem, prius quàm ſacrificent, matrimonium contrahere.* Omitto, Kemnici, Gentium inſtituta atq; ritus, magis ex legibus, quibus inſtituuntur, quàm ex corruptis moribus accipienda eſſe. Quare cùm Conciliorũ illæ leges quibus ſe viuere Græci iactant, id religiosè prohibeant, nihil eſt quòd paucorum quorundam corruptos & deprauatos mores Colonieñſibus obijcias; niſi fortè noſtris etiam licere ſacerdotibus exiſtimas ſcortari, quia plurimi turpem vitam & nefarijs libidinibus reſperſam, ſummoq́; Eccleſiaſtici ordinis dedecore agũt. Sed quando Græcorum qui Venetijs viuunt,

uunt, authoritatem, Conciliorum ſanctitati præfers, eorum & ego tibi teſtimonia oppono, cum quibus ſæpiſsimè egi, & à quibus eorum mores & inſtituta curioſè & diligenter didici. quibus cùm ego hanc Eraſmi & Vuolfangi fabulam narraſſem, mihi perſanctè affirmarũt, ſummam ignominiæ notã Græcæ Eccleſiæ illos inurere, qui hoc dictitarent. quippe quia ſolis eorum hypodiaconis liceret poſt conſecrationem, vnicam ac virginem ducere: quòd ſi quis Diaconorum, aut presbyterorum poſtquàm ſacris eſſent initiati vxorem duceret, mox altaris miniſterio illis interdici & laicis annumerari; meq́; obnixè illorum quidam orauit, vt illos à tam graui infamia liberarẽ. Te igitur per viſcera Domini noſtri Ieſu Chriſti, Kemnici, oro, perq́; ſalutem tuã obteſtor, vt calumniandi iſtum animum aliquando deponas, ſummoq́; veritatis cognoſcendę ſtudio flagres, atque diuinum illum ſpiritum qui ſapientium dux eſt, & prudentium omnium emendator, qui omnib. ſapientiam abunde largitur & non improperat, qui ſolus erroris omnes nebulas expellere, menteınque veritatis ſplendorę illuſtrare poteſt, toto pectore depreceris, vt puram tibi atque ſinceram veritatis lucem commonſtret, errorumque omnium tene- Rom.12.

bras ab animo tuo e expellat; atq; edoceat quæ ſit voluntas Dei bona, benèplacens, & perfecta. Nam ſi ad diuinæ gratiæ thronum non fictè & fallaciter, ſed verè ac cãdide acceſſeris, à cœleſtiq́; illo ſpiritu puram & integram veritatis cognitionem depopoſceris, fieri certè non poteſt, quin diuino ſplẽdore te illuſtratum, harum omnium calumniarum valde pœniteat; Eccleſiæ Romanæ fidem ſacris oraculis munitam, diuinis præſidijs tutatam, omniumq́; ſæculorum conſenſu firmatam, quam tui præceptores per ſummum ſcelus abiecerunt, auidè complectaris, ſocietatemq́ue Ieſu, quæ vniuerſam hanc Eccleſiæ fidem mirabiliter edocet, Chriſtianæ vitę inſtituta purè & religiosè aperit, diuinamq́ue legem ſanctæ & caſte cuſtodit, ab omnium calumnijs & importunitatibus tuearis & defendas.

FINIS.

INDEX CVM RERVM, TVM VERBORVM COPIOSISSImus, in Libros explicationum orthodoxarum Iacobi Payua Andradij, Luſitani.

A

Abraham qua fide iuſtificatus ſit. 515

Actiones eò meliores quo magis ad regulam diuinæ voluntatis accedunt. 182

Actiones humanæ à belluinis voluntate ſeparantur. 193

Actiones legi Dei repugnantes non omnes peccata ſunt. 187

Adamus eſu pomi duo peccata ſimul commiſit. 223

Adamus vt volens & ſciens peccarit. 224

Adami peccatum ipſi originale non fuit. 225

in Adamo iuſtitia noſtra non minus quã natura continebatur. 202

in Adamo omnes voluimus diuinam legem tranſgredi. 203

Adorandi verbum quid ſignificet. 704

Albertus Piggius defenditur. 163.166

D. *Ambroſii ſententia explicatur.* 307

Amor ad iuſtificationem neceſſarius. 499

Amor diuinus in quo ſit poſitus 455. *quomodo à noſtro amore diſtinguatur.* 456

Amore Dei priuari peius eſt quã pati inferni tormẽta. 244

Anabaptiſtarum in Chriſtũ blaſphemia. 172 (& ſeq.

Andreas Fricius contra cœlibatum ſacerdotum. 778

Andreas Fricius decretorum corruptor. 800

Animæ defunctorum ſacrificiis iuuantur ex Cyril. *Hieroſ.* 679. *ex* Chryſoſt. 680

Ανταπόδοσις mercedem ſignificat &c. 517

D. *Antonius vt ſacras literas didicerit* 153

D. *Antonio* B. *Auguſtini conuerſio debetur.* 8

Apocæ

Apocalypſis difficultas. 123
Apoſtoli ceremoniis myſteria occultarunt. 144
Apoſtoli continentiam Deo dicatis conſulebant. 815
Apoſtoli quando creati ſacerdotes 604 & ſeq.
Apoſtolorum canon ſextus exponitur. 818 & ſeq.
Aqua benedicta vt peccata venialia deleat. 326
Aqua benedicta ſingulis dominicis conſecrari à concilio iubetur. 325
Aquæ benedictæ conſecrandæ ritus ab Apoſtolis venit. 326
Aquæ benedictæ virtus fusè explicatur. 323. & ſeq.
Arca fœderis humanitatem Chriſti repræſentabat. 755
Auguſt. à calumniis Kemnicii vindicatur. 72
D. *Auguſt. à mendaciis Kemnicii vindicatur.* 72. 194. 250
D. *Aug. lib. de perfectione iuſtitiæ quid egerit.* 402 & ſeq.
D. *Auguſtinus Manichæus.* 102
D. *Auguſtinus quædam de libero arbitrio retractauit.* 371
D. *Auguſt. qui in aliis ſæpe mutauit ſententiam, nunquam tamen in eo quod peccatum dixerit eſſe voluntariũ.* 211
D. *Auguſt. ſequendus in ſubiiciẽdo iudicio ſuo Eccleſiæ.* 213
D. *Auguſtinus vt caſtitatis donum impetrarit.* 811
D. *Auguſt. vt putarit opera infidelium eſſe peccata.* 281
D. *Auguſtini conuerſio.* 6. 7
D. *Au. de cõcupiſcẽtia iudiciũ.* 265. & ſeq. 452. 526. 799. & ſ.
D. *Auguſtini locus exponitur,* 132. 135 & ſeq.
D. *Auguſt. verba explicantur.* 268. 284. & ſeq.
D. *Auguſtinũ torſit difficultas quomodo peccatum Adami ad nos deduceretur.* 208
de Auguſtino Caluini iudicium. 264
Author alium librum pollicetur. 678

B

Baptiſmus mari rubro comparatur. 249
Baptiſmus vt habeat mortis Chriſti ſimilitudinem. 260
poſt Baptiſmum ſola peccatorum cadauera in mente relinqui. 264.
Baptiſmo peccata omnia delentur. 239. & ſeq. ex patribus 248

248. & ſequent.
Baſilicorum volumen à quo compoſitum. 393
Beneficia Dei multa. 433
B. Bernardus à calumniis Kemnicii liberatur. 256
Bibere apud Matthæum ſolis Apoſtolis præceptum eſt. 601 & ſequent.
B. Bonauentura contra Kemnicium defenditur. 314. & ſeq.
Bucerus à Luthero & Caluino deſſentit in peccatorum diſcrimine ponendo. 312
Bucerus vt præceptores ſuos excuſando accuſet. 313
Bulla confirmationis ſocietatis à Paulo 3. data. 39

C

Caini primi impugnatores inuocationis ſanctorum. 695
Calix quandoque manibus laicorum contrectatus. 637
Caluinus Leuiticos ſacerdotes Chriſtianis præfert. 789
Caluini de D. Auguſtino iudicium. 264
Caluini de caſtitatis dono iudicium. 803
Canonum contemptores puniendi. 392
Caſtitas donum Dei eſt. 811. quibus detur. 812
Caſtitas in potiſsimis Chriſtianæ religionis inſignibus à B. Athanaſio numeratur. 784
Caſtitas non niſi voluntate amittitur. 196
Caſtitatis donū etiā in matrimonio requiritur. 806 et ſeq.
Caſtitatis donum petenti à Deo datur. 805. ex D. Auguſt. 808/811
De Caſtitatis dono Caluini iudicium. 803
Cœleſtii Pelagiani error. 402
Certum eſſe non ſemper ſignificat certa fide credere. 553
Charitas eſt præcipua præparatio ad iuſtificationem. 541
Charitas ordine naturæ peccatorum remiſsionem antecedit. 469
Charitas quomodo ad iuſtitiam præparatio. 505 & 506
Chriſma an ad neceſsitatē ſacramenti confirmationis pertineat. 683
Chriſma diligenter cuſtodiendum. 687

Chriſma gratis dandum. 688
Chriſmatis conſecratio. 688
Chriſmatis vſus antiquiſſimus. 685 *& ſeq.*
Chriſtus vt interpellet pro nobis. 736
Chriſti meritum infinitum. 479
D. *Chryſoſtomus vt de confeſſione loquatur.* 665. *& ſeq.*
D. *Cyrillus à Calumniis* Kemnicii *liberatur.* 74
Claues datæ Apoſtolis *omnibus & quid clauis ſit ex* Ambroſio. 649
Clemẽs Alexãdrinus *à* Kemnicii *petulãtia liberatur.* 297. *& ſequent.*
Clericorum in Gallia martyrum. 34
Cœlibatus matrimonio præſtantior. 792
Cœlibatus ſacerdotem decet. 781. *& ſeq.*
Collegium Germanicum Romæ *erigitur.* 30
Colonienſium ſententia de libero arbitrio. 340 365.
Colonienſes cur de originali peccato ſententiam ſuam non explicãrint. 229
Colonienſes rectè Tridentinum *decretum contra* Monhemiũ *de operibus infidelium attulerunt.* 275
Cõmunio ſub altera ſpecie ſola cõſuetudine introducta. 615
Cõmunio ſub vtraq; ſpecie à Chriſto *præcepta non eſt* 601. *& ſeq. nec ab* Apoſtolis. 610. *& ſeq.*
Cõmunio vtriuſq; docetur non eſſe à Chriſto *præcepta ex ipſo* Luthero. 563. *& ſeq.*
Cõmunionis ſub vtraq; ſpecie ſciſma vt primũ cœperit. 559
Communicãdi ſub vna vel vtraq; ſpecie vſus quomodo olim arbitrarius fuerit 627
Communicantes ſub vna ſpecie nulla gratia ad ſalutẽ neceſſaria priuantur. 608
Concilium Conſtantienſe *primum edidit decretum de communione ſub vtraque ſpecie.* 619
Concilium Elibertinum *imagines* Dei *prohibet.* 770
Concilii Laodiceni *canon explicatur.* 635
Concilii Toletani II. *canon exponitur.* 631

Conciliũ Tridentinũ à Lutheranis calumniã patitur: 176
Concilii Turonenſis verba quædam exponuntur. 630
Concilia ad quid conuocari ſoleant. 129
Concupiſcentia poſt Baptiſmum non eſſe peccatum. 258 & ſequent.
Concupiſcentia quomodo peccatum vocetur. 266
Concupiſcentiæ duplices motus primi. 458
Concupiſcentiæ motus reprimendi. 440
de Concupiſcentia D. Auguſtini iudicium. 265. & ſeq.
Cum Concupiſcentia ſemper dimicandum. 442
Confeſſioniſtarum mendacia de Concilio Tridentino. 26
Confeſſio publicè ne an priuatim fiat parum intereſt. 658. cur autem fiat priuatim. 659
Confeſſionis ſacramentalis aſſertio ex patribus. 656. & ſeq. ſecreta confeſſionis. 661. & ſeq. 664.
Confeſſionem ſecretam Norinbergenſes reſtitui petũt. 664
Confirmationis materia quæ. 683. & ſeq.
Cõfirmationis ſacramẽtũ à ieiunis olim celebrabatur. 686
Confirmationis ſacramentũ quare à Chriſto inſtitutũ. 681
Conſuetudo communicandi ſub vtraque iuuat communionem ſub altera ſpecie. 616. & ſeq.
Continentia Epiſcoporum, presbyterorum & Diaconorum in Eccleſia Occidentali à propriis vxoribus. 819. & ſeq.
Contritio in quo conſiſtat. 652
Crux Chriſti cultu latriæ adoratur. 706 & ſeq.
Crux Chriſti vbique ponenda. 749
de Crucis adoratione ex patribus. 710
S. Crucis elogia. 710. & ſeq.
Crucis ſignũ magna veneratione à Chriſtianis ſemper habitum. 760
erga Crucem Chriſti reuerentia ex Iuſtiniano Imp. 712
D. Cypriani locus exponitur. 798. & ſeq.

D

Deum omnia agere in creaturis putarunt. 362
Dæmones multis angelis natura præſtantiores. 183

Deus quædam agit in nobis ſine nobis. 350
Deus quomodo cum hominibus habitare dicatur. 458
Diaconiſſarum officium & caſtitas. 814
Didymus præceptor D. Hieronymi. 122
Difficultates vulgo non mouendæ. 143. & ſeq.
Dilectio Dei quomodo nõ ſit in nobis perfecta 405. & quomodo ſit perfecta. 413
Dilectio perfecta cur nobis impetrata. 411
Diſſenſio hæreticorum. 173
Dominica precatio quomodo ad ſanctos recitetur. 739
Dominico die cur non ieiunetur. 386. & ſeq.
D. Dominici commendatio. 9. & ſeq.
Dona ſua coronat Deus non merita noſtra, quem habeat ſenſum. 526

E

Eccleſia occidentalis ſacerdotibus & diaconis vſum ſuarũ vxorum interdixit 819. & ſequentib. Orientalis permiſit 821. & ſeq.
Eccleſia quid Hæreticis. 95
Eccleſia ſemper eadem manet. 94
Eccleſiæ decreta in dubium vocanda non ſunt 640
Eccleſiæ præceptis obtemperandum. 385
Eccleſiam veteres Chriſtiani non ingrediebãtur poſt vſum matrimonii. 793
Edere & bibere non propriè dicimur corpus & ſanguinem Chriſti. 600
Eleemoſyna vt deleat peccatum. 668
Elementum quid in ſacramenti definitione. 655
in Emaus data Euchariſtia diſcipulis. 621 & ſeq.
D. Epiphanius à Kemnicii petulantia vindicatur. 288 & ſequentibus. 729
Epiſcopus quid ex D. Ignatio. 388
Epiſcoporum authoritas non humana ſed cœleſtis. 390
Epiſcoporum ignorantia quam periculoſa. 140 141
Epiſcopis qui non obtemperat ſine Chriſto eſt. 388

Epiſto

Epiſtolæ D.Pauli à Marcione corruptæ. 171
Eraſmus omnium veterum interpretationi repugnat. 203
Eraſmi error de confeſſione veteris Eccleſiæ. 657
Eraſmi mendacium de Græcorum ſacerdotum nuptiis. 824
Error paruus maiorem trahit. 556
Eſſei an fuerint Chriſtiani. 119.& ſeq.
Euangelium Kemnicio pugnantia docet. 437
Euangelium magis moribus quam literis exprimitur. 58
Euangelium quinam maximè celebrent. 435.& ſeq.
Euangelium ſecundum Lucam à Marcione corruptum. 171
Euangelii ſcopus. 57
Euchariſtia ad fratres mitti ſolita. 634
Euchariſtia cur panis nomen retineat 578
Euchariſtia olim manibus accepta. 636
Euchariſtiæ primarius effectus. 581
ad Euchariſtiæ ſumptionem oẽs à Chriſto inuitantur. 607
ante Euchariſtiæ ſumptionẽ probatio præmittenda. 586.& ſeq.
Euchariſtiã ſecum patres deferre ſoliti. 633 592
D.Eulogii laus. 595
de Extrema vnctione 691. *probatur ex patrib.* 692
Ezidus Imperator primus imaginum hoſtis. 765

F

Fides ab homine quomodo comparetur. 87
Fides fundamentum iuſtitiæ. 288
Fides implicita quid ſit 146.& ſeq.
Fides in ſingulis hominum iuſtitiis non verſatur. 543.547
Fides ſola iuſtitiam non impetrat. 500 & ſeq.
Fidei articuli nõ æquè expreſſè ab omnib.creduntur. 138.142
Fidei quare in ſcripturis iuſtificatio tribuatur. 537 & ſeq.
Franciſcus Xauier Indorum Apoſtolus. 45
D.Franciſci commendatio. 9.10.11
Franciſcani hæreticis metuendi. 34.35

G

ad Germanos cõtra hæreticorũ mẽdacia pulcra oratio. 400
Goncalli de Silueira martyrium. 47.& ſeq.

Græcæ Eccleſiæ conſuetudo in caſtitate ſacerdotum. 812
Græci vnicam ſpeciem ad infirmos deferunt. 629.
In die paraſceues Euchariſtiam in totum annum conficiunt. ibidem
Græcorum error de verbis conſecrationis. 576
Græcorum ſacerdotum caſtitas. 817.823.825
Græci in quadrageſima diebus ſabbati & Dominicis ſolis conſecrant. 634.& ſeq.
Gratia præueniens & ſubſequens. 425
Gratia adiuuans liberum arbitrium qualis. 366.375
Gratia cooperans. 350.526
Gratia Dei liberum arbitrium non tollit, 341.347. exemplis declaratur. 351.& 352
Gratia Dei libero arbitrio neceſſaria. 344.& ſeq. 347
Gratiæ officium. 226
Gratiæ priuatio culpa caret ſed pœna eſt potius. 225
Gratiani error. 801
D. Gregorii Nazianzeni ſententia exponitur. 728

H

Hæreſes Lutheranæ magna ex parte à veteribus hæreticis acceptæ 696
Hæreticus quidam Oſium calumniatur. 376
Hæretici moderni Stoicorum de peccatorum æqualitate tuentur. 299
Hæretici mulierum opera ſuos errores hominibus perſuaſerunt. 776
Hæretici nihil minus credunt quam ea quæ docent. 612
Hæretici noſtri Diuum Ignatium Epiſcopum calumniantur. 388
Hæretici noui ſcripturam omnem abiiciunt. 174
Hæretici omnes ſua dogmata ſcripturis probarunt. 107
Hæretici potentiã Chriſti verbis amplificant reuera depriment. 238.& ſeq.
Hæretici ſemper ex veris vafrè concludunt falſa. 207
Hæretici tum obiiciunt veteris Eccleſiæ vſum quando pro ipſis

ipſis facere videtur. 616
Hieronymi Mentzelii *teſtimonium de moribus* Luthera*norum.* 534
D.Hieronymi *ſtudium & præceptores.* 122
Hominis ante peccatum conditio. 219.*& ſeq.*
Humana effigie filius Dei *patriarchis apparuit.* 753
Huſsitarum hæreſis vt cœperit. 557.*& ſeq.*

I

Iberi per mulierem ad fidem conuerſi. 59
Ieiunium cur dominico die non ſeruetur. 386 *& ſequentibus.*
Iuiunii contemptores anathemate percuſsi. 391
Ieiuniis ad communionem olim præparabantur. 592
Ieſuitæ hoſtes Islebici Ieſu *id eſt* Lutheri. 37
D.Ignatius Epiſcopus *vir ſanctiſsimus à noſtris hæreticis calumniam ſuſtinet.* 388
Ignatius Loiola *nobilis origine vulneratur in bello.* 12
Renunciat militiæ iuuenis. 13
Pœnitentiam agens in monte ſerrato diuino lumine illuſtratur. 14
Viſitata terra ſancta in Hiſpaniis *literis operã dedit.* 15
Pariſiis *operam dans literis,ſocios colligit.*16.*ex* Hiſpaniis Romam *petit.* ibidem
Ignorantem eſſe melius eſt quam eſſe impium. 213
beatus Ioannes Damaſcenus *inſignis imaginum propugnator.* 763
Dexteram manum à Rege *amputatam à* B.*virgine recipit,* 764
Ioannes Euangeliſta *quando ſcripſerit.* 61
D.Ioannis Euangeliſtæ *charitas.* 674
Imago adoratur & non adoratur. 750
Imago agni non eſt prohibita in 6.Synodo. 772
Imago Dei *prohibetur fieri* 768.*& ſeq.*
Imago Regis *&* Rex *vnum ſunt non duo.* 275

Imago ſaluatoris noſtri æquo honore cum libro Euangelio-
rum adoranda. 748
quod Imagini fit, ei fieri videtur cuius eſt imago. 756. & ſe.
Imaginem crucis Chriſti D.Greg.Niſſ. vix ſine lachrymis
aſpexit. 746
Imaginem crucis potius quam lanceæ ac ſpongiæ venera-
mur. 751
Imaginum aſpectus vt ſoleat animos hominum commoue-
re. 745
Imaginum cultus explicatur. 749
Imaginũ primus demolitor qualis fuerit. 765. Secũdus qua-
lis 766
Imaginum varius vſus. 744
Imaginum vſus à gentilitate acceptus ex Euſeb. Cæſa. 773
Imaginum vſus antiquiſſimus. 753
Imaginibus Dei Patris & Spiritusſancti quomodo vtatur
Eccleſia. 771
pro Imaginib. veterum teſtimonia. 757. & ſeq.
Imperator legibus Eccleſiæ obtemperare debet. 393. & ſeq.
Imperatores decreta Eccleſiæ legibus confirmare ſoliti. 813
Impietas vna multas trahit. 164
Incontinentiæ melius aliis remediis quã nuptiis ſubuenire-
tur 795
Incontinentes paruum progreſſum in Chriſtiana religione
fecerunt. 796
India vt per ſocietatem conuertatur. 44. 45
Infideles nihil boni abſque mercede fecerunt. 280
Infidelium conſtantia metu inferni virtus eſt aliqua. 284
Infideliũ opera à D.Aug. munerib. comparantur quæ, Abra-
ham filiis concubinarum dedit. 279
Infideliũ opera bona iuuant ad mitiorem damnationẽ. 280
Infidelium opera quidã peccata eſſe putant vt Proſper. 274
contra ſentire dicitur Aug. 276. & ſeq. 281. & ſeq.
ad Infirmos vnica ſpecies deferri ſolet. 628. & ſeq.
B.Irinæi locus exponitur. 133. & ſeq.
D.Iſidori verba exponuntur. 778

Iſlebium noua Bethleem. 37
Iudicium ſanum ferre niſi ab animo vacuo paßionibus non poteſt. 379
Iuliani Apoſtatæ *contra* Sanctoru *inuocatione argumentu.* (700
Iuſtificatio non eſt tantum peccatorum remißio. 451
Iuſtificatio quid Hebræis *ſignificet.* 447 & *ſeq.*
Iuſtificatio quandoq; forenſe vocabulum eſt. 447. *quandoque ſignificat iuſtitiæ acquiſitionem* 448. & *ſeq. quandoque impletionem mandatorum* Dei .451. *quandoque peccatorum remißionem.* 462
Iuſtificatio quare conuerſio dicitur. 499
Iuſtificatio ſine ſanctificatione non eſt, 468
Iuſtificatio tribus confertur. 464
Iuſtificatio vt ſine inhærẽtib. donis eſſe nequeat. 457. & *ſe.*
Iuſtificatiõis efficiens cauſa Deus, *forma, charitas.* 471. & *ſ.*
Iuſtificationis variæ viæ. 504. & *ſeq.*
de Iuſtificatione Kemnicii *hæreſis.* 453
Iuſtinianus Imperator 4. *conciliis iubet obtemperare.* 393
D. Iuſtinus *à* Kemnicii *calumniis liberatur.* 295. & *ſeq.*
Iuſtitia quandoq; præcepta & officia noſtra ſignificat. 460
Iuſtitia quid. 459. 461. 463
Iuſtitia D. Auguſtino *eſt charitas.* 468
Iuſtitia duplex ex D. Hieron. 424
Iuſtitia ex lege quid D. Paulo. 473. & *quid differat à iuſtitia legis.* 474
Iuſtitia fidei. 474
Iuſtitia operibus charitatis augetur. 510
Iuſtitia quomodo in obſeruatione legis poſita. 465. & *ſeq.*
Iuſtitia ſolis volentibus datur. 507
Iuſtitia imputata Chriſti *dignitati detrahit.* 481. 483.
Deum mendacem facit. 488
Iuſtitiæ imputatæ hæreticorum explicatio. 487. & *ſeq.*
Catholicorum. 489
contra Iuſtitiam *imputatam.* 477. & *ſeq.* 488
Iuſtitiæ originalis conſeruatio naturæ lege præcepta. 219

Iuſtitiæ originalis officium. 220.226
Inſtitiæ originalis priuatio, forma eſt peccati originalis. 218
Iuſtitiæ originalis priuatio peccatum non eſſet niſi iuſtitia originalis fuiſſet in præcepto. 218
Iuſtus eſſe nemo ſine iuſtitia poteſt. 459.462

K

Kẽnicius Alberto Pighio *mẽdaciũ imponit.*166.D. *Thomæ.*
Kemnicius à Lutheranis diſſentit. 313.533(317
Kemnicius D. *Auguſtinum pro* Paulino *citat, quem tamen corrumpit.* 623
Kemnicius cur menciatur Paulum 4. *eſſe primum auctorem ſocietatis.* 25
*Kemnicius cur tanto odio in ſocietatẽ Ieſu accendatur.*380
Kemnicius dæmones omnes ex inferno in auxilium vocat.
Kemnicius damnat omnes idiotas & indoctos. 151 (432
Kemnicius deprauat cenſuram. 67.*&ſeq.*104.111.115.169. 270. 302.344.381.396.431.450.491.493.508.540.541. 542.553.582.599.604.611.626
Kemnicius B. *Gregorium ſugillat.* 709
Kemnicius in ordines monaſticos bachatur. 11
Kemnicius liberum arbitrium tollit. 346
Kemnicius Pelagianiſmi *ſcripturam inſimulat.* 197
Kemnicius Pelagianiſmi *veteres omnes excepto vno* Auguſtino *accuſat.* 358
Kemnicius ſcripturas corrumpit. 528.
Kemnicius ſibi non conſtat. 155.346.398
Kemnicius vt Caiphas neſcius verum dicit. 167
Kemnicii argumenta contra legis obſeruationem. 410
Kemnicii conuitia in ſacramentum pœnitentiæ. 644
Kemnitii.de S. *Epiphanio mendacium.* 729
Kemnicii inepta argumentatio. 177.235.597.613
contra Kemnicii *mendacia inſignis oratio.* 400
Kemnicii petulantia in D. *Iuſtinum, Epiphanium &* Clementem Alexandrinum. 287

Kemnicio Euangelium pugnantia docet. 437

L

D. Leo contra manichæos calicis vſum præcepit. 639
Lex alia cōmunis omnib. alia propria quibuſdam. 786
Lex Dei quomodo inſculpitur animis noſtris. 467
Lex Dei quomodo perfectè ſeruetur. 420
Lex duplex Diuina & humana. 598
Legi Dei repugnare eſt peccati genus. 194
in Lege naturæ multos fuiſſe iuſtos, latè docetur. 288. & ſe.
Liberum arbitrium à Kemnicio negatur. 346
Liberum arbitrium ex ſcripturis aſſeritur. 353. & ſeq.
ex patribus. 354. & ſeq. ex D. Auguſt. 358
Liberum arbitrium iiſdem argumentis probat B. Auguſtinus quibus Colonienſes. 368. & ſeq.
Liberum arbitrium per peccatum eſt preſſum. 345
Liberum arbitriū vt equus, gratia vt eques ex D. Aug. 352
de Libero arbitrio hæreſis Pelagii. 337. 364, Lutheri & Caluini. 339. ſententia Colonienſium
Libido nulla tam vehemens quæ non orationibus & pœnitentia ſuperetur. 779
Libri hæreticorum quales. 103
Libri de vocatione gentium ſunt Proſperi non Ambr. 357
Luſitaniæ Rex ad Indos ſocietatis patres mittit. 28
Lutherus Bohemos ob ſciſma reprehendit. 561
Lutherus nullum feſtum diem adeò atque corporis Chriſti exoſum habet. 579.
Lutherus ſcripturam appellauit librum hæreticorum. 173
Lutheri de libero arbitrio hæreſis. 339
Lutheri ſeditioſus animus. 562
Lutheri, Zuinglii & Pacimontani diſſenſio. 173
Lutheranorum Euangelii fructus ex Hieronymo montZelio 534. & Spangenbergio. 535

M

Maledictum ſignificat quandoq; pœnis obnoxium. 339
Malum aliquid eſt non peccatum. 270. & ſeq.

Malum non omne eſt peccatum. 183
Malum omne à voluntate Dei *deficit.* 183
Manamatopa *ciuitas.* 48
Marcio corrupit Euangelium *ſecundum* Lucam *& epiſtolas* D.*Pauli.* 171
Martini Pontificis *decretum exponitur.* 801
Martyrium recens Goncalli *de ſilueira.* 47.*& ſeq.*
Matrimonium eſt ſacramentum. 655
*Matrimoniũ poſt vota contractũ verũ eſt matrimoniũ.*799
*Matrimonii thori honeſtas.*791.*infra tamẽ cœlibatum.*792
Matthæus quando ſcripſerit. 60.*&* 61
Mediator quis propriè dicatur. 741
Melanthon à Luthero *defecit.* 340
Mendacia hæreticorum contra Albert. *Pighium* 166. *contra* Hoſium *& Concilium* Tridentinum. 176
contra Mendacia Hæreticorum *pulchra oratio.* 400
Mendacia Kemnicii.169.192.611.626.*contra* D.*Aug.* 194
Mendacia ſunt præſidia noui Euangelii. 313
Meritum quid. 519
Meritum congrui improprium meritum. 509
Merita noſtra potius Dei ſunt quam noſtra. 511
Merendi poteſtas in nobis, Chriſti *charitatem auget.* 511
Miracula non fecit D.Paulus Berrhææ. 159
Miraculis opus eſt ad nouam religionem inducendam. 160
Miſſa Catechumenorum. 591
Miſſa pœnitentium. 591
in Miſſæ ſacrificio ſacerdos cũ ſolo Deo Patre *loquitur.* 732
Monachorum vita multos conuertit. 9
Monaſticæ regulæ in eo ſitæ ſunt, vt perfectio Euangelica *ſeruetur.* 11
Motiones naturales per ſe peccata non ſunt. 217
Mulieres inſtrumenta Hæreticorum. 776
Muſculi mendacium de nuptiis Græcorum *ſacerdotum.*824

N

*Naturæ humanæ corruptio nõ nimis exaggerãda.*230.*& ſe.*

Naturis Deus non adfert vim. 349.261.*& ſeq.*
*Nectarii imprudẽs factũ in abrogatione pœnitentiarii.*663
Nicolaus diaconus initio continentiam ſeruabat. 815
Negationes ſub affirmationibus comprehenduntur. 185
*Norimbergenſes ſecretam confeſsionem reſtitui rogãt.*664
Nouati hæreſis. 642
Nuptiæ ſecundæ licitæ quidem, ſed eſſe reuera fornicationes ex Chryſoſt. 798
qui Nuptias 2. *aut* 3. *contrahebant olim* Eccleſiaſticis *canonibus puniebantur.*795.*&* Imperatoriis *legibus.* 797

O

Obedientia maioribus præſtanda. 395
Obligationum quæ nam ſint cauſæ. 598
Oleum in confirmatione quare aſſumatur. 682
Oleũ triplex in die cœnæ Dom.*cõſecratur ex* Conc.Mel.692
*Olei exorcizati unctio in baptiſmo.*249.*quãta ci⁹ vis.*250
Opera iuſtorum merentur iuſtitiæ augmentum. 510
Opera noſtra ſunt preciũ quo peccata redimuntur, ex Origene. 671
*Opera iuſtorum mereri vitam æternam ex ſcripturis docetur.*516.*& ſeq.idem docetur ex patribus.*522.*& ſeq.*
Opera iuſtorũ unde habeãt vt æternã vitã promereantur. 520.*& ſeq.*
Opera legis quæ. 527
*Operibus vita æterna emitur.*522.
Oratio fidei quæ. 691
Oratione dominica peccata leuia tolluntur. 418
Originalis iuſtitia, vide iuſtitia originalis.
Oſculum in Miſſa *quid ſignificet* 594
Oſius Cardinalis defenditur. 176

P

Panis intinctus datus. 630
Panis Luthero ſignificat fidem. 578
Paphnutii à Kemnicii *calumniis excuſatio.* 377
Paphnutii de clericorum continentia verba. 815
Paruuli ſine baptismo decedentes in mitiſsima ſunt damnatione. 214

Peccati nomen in ſcripturis latiſsimè patet. 259
Peccatum quid Lutheranis 180. *quid Auguſt.*185.187.*quid Ambroſio.* 187
Peccatum eſt actio. 184.*&ſeq.*
Peccatum vt ἀνομία. 187
Peccatum eſt non facere voluntatem Patris cœleſtis, 188
Peccatum omne contra hominis naturam eſt. 185
Peccatum eſt etiam quod contra leges Eccl.pugnat. 182
Peccatum vt nihil eſt. 227
Peccati materia aliquid eſt,ſed forma nihil eſt. 228
Peccatum non eſt quicquid legi Dei repugnat. 183.*&ſeq.*
Peccatum omne ita eſt volitum quomodo peccatum. 201
*Peccatum omne voluntarium*187.194. *&ſeq.ex D.Auguſt.* 204.211. *&ſeq.*
in Peccati ratione voluntarium includitur. 206
Peccata omnia quomodo volũtaria cum vitare non poſsint.
Peccati diuiſio in actuale & originale. 198 (426
Peccatum originale naturæ eſt potius quã perſonæ. 199.212
Peccatum originale non eſſet peccatum niſi præceſsiſſet actio. 188
Peccatum originale noſtrum non eſt diuerſum à peccato primi parentis. 215
Peccatum originale omnium peccatorum minimum culpa 214.*maximum latitudine.* 215
Peccatum originale quid ſit D.Anſelmo. 217.218
Peccatum originale quomodo veniat in poſteros, valde D. Aug.torſit 208.*non autẽ quomodo ſit voluntariũ.* 209
*Peccatum originale vt alienũ dictum ſit à D.Cypriano.*206
*Peccatũ originale mereatur Dei offenſam non definitũ.*216
*in Peccato originali voluntas naturæ quærenda.*200.*&ſe.*
de Peccato originali vt non ſit contritio. 316
Peccati turpitudo horribilior eſt quam reatus pœnæ. 244
Peccato duo inſunt, turpitudo & reatus pœnæ. 244
ſine Peccato vt nemo ſit. 255
Quod Peccato nullus careat ex infirmitate noſtra venit. 427
ante

ante Peccatum hominis conditio. 219 *& ſeq.*
Peccata grauia non niſi ſanctorũ precibus condonãtur. 308
Peccata quædã occulta 545, *ex ſcripturis.* 548. *ex Patr.* 549
Peccata quæ ſint D. Auguſtino. 266
Peccata vt tegi dicantur. 254
Peccatorum remiſſio ſine Dei amore eſſe non poteſt. 456
ſine Peccato veniali non viuitur ſed ſine mortali. 416
Peccata quæ ex genere ſuo ſunt venialia non aliter vitari poſſũt quã mortalia, non autẽ quæ ob imperfectã actionem ſunt venialia. 426
Peccata venialia & mortalia quomodo hæreticis differãt. 300. *quomodo differant Catholicis.* *ibidem & ſeq.*
Peccata venialia grauiter puniuntur quia non ſunt leuia ſi cum diuino numine conferantur. 303. *& ſeq.*
Peccata venialia iuſtitiam non tollunt. 419
Peccata venialia quotidie remittuntur. 417
Peccata venialia ſingula vitari poſſunt ſed non omnia. 425
Peccata venialia non tollantur principio intrinſeco mortalia intrinſeco. 321. *& ſeq.*
Peccatorum venialium & mortalium diſcrimen ex ſcripturis docetur. 304
Peccatorũ venialium & mortalium diſcrimen potius in re ipſa quam in pœnitentis animo eſt ſitum. 307. *ex B. Ambroſio & Aug. docetur.* 308. *& ſeq. & Hieronymo.* 311
de Peccatorum venialium remiſſione doctrina B. Bonauenturæ. 314. *& D. Thomæ.* 318. *& ſeq. D. Auguſtini.* 319
de Peccatis venialibus vt non ſit pœnitendum. 314. *& ſeq.*
Pelagiani dicti Cœleſtiani. 401
Pelagii hæreſis de libero arbitrio. 337
Perſeuerantia in iuſtitia facit angelos ſimiles. 425
Petrus Dreſdenſis pedotriba, primus author ſciſmatis de cõmunione ſub vtraque ſpecie. 559
Philippus primus Chriſtianus Imperator. 394
Philoſophia alia vera, alia ſophiſtica. 299
Philoſophia vt olim philoſophos iuſtificarit. 297

Pœniten-

Pœnitentia eſt ſacramentum. 654
Pœnitentiæ ſacramentum in quo conſiſtat. 658
de Pœnitentiæ ſacramento, 641. & ſeq.
Pœnitentia publica ſacramentum non fuit. 660
ad Pœnitentiam quomodo pueri vocentur. 501
in Pœnitentia fides quem locum habeat. 652
Pœnitẽtes ĩ die cœnæ Domini ad Eccleſiā admittebātur. 675
Pœnæ peccatorū iuxta grauitatē peccatorū pōderātur. 303
Poteſtas remittendi peccata doctoribus Euangelii neceſſaria ex Chryſoſt. 648
Præcepta Decalogi nunquam mutanda. 383
Præcepta Eccleſiæ quandoq; maiori ſcelere quā diuina violantur. 385. & ſeq.
Præcepta maiorum Apoſtolicæ leges arbitrandæ. 388
Præcepta minima quæ ſint. 332
Prælatis à Chriſto facta poteſtas condendi leges. 384
Prælatis vice Chriſti obtemperandum 382. & multis ſeq. teſtimoniis probatur. 386. & 390. & ſeq.
Præmonſtratenſis in Chriſtum blaſphemia. 172
Præparatio aĩ ad iuſtificationē neceſſaria. 496. & ſeq. 504
Præparatio ad iuſtificationē præcipua eſt charitas. 541
Præparatio animi à Deo. 494. & ſeq.
Præparationē ad iuſtificationem ſpem etiam & charitatē eſſe, ex ipſius Kemnicii verbis euincitur. 503
Præpoſitorum contemptores grauiter puniendi. 391
D. Proſper author librorum de vocatione gentium. 357
Prouidentiæ Dei expoſitio. 1. 2. & ſeq.
Proximi noſtri etiam ſunt angeli. 715
Pueri quomodo ad pœnitentiam vocentur. 501
Purgatorium aſtruitur. 677
Purgatorius ignis grauior quam quæuis pœna huius vitæ ex Auguſtino. 679

R

Regula S. Franciſci non prohibet ſtudia literarum. 36
Religio Latinis quandoq; ſignificat ſcrupulum. 819

Religio Pauli quarti. 22.23.*& ſeq.*
Retributio quid ſignificet. 517
Romanam Eccleſiam *omnes veteres tuentur.* 167
Romana Eccleſia *fidem incorruptã ſemper ſeruauit.* 166
à Romana ſede recedere oſtium omnib. malis aperuit. 536

S

Sacerdotes Chriſti *perſonam ſuſtinent.* 789
Sacerdotes cæteris meliores eſſe debent. 787
Sacerdotes iudicium exercent ex Chryſoſt. 646
Sacerdotes ſoli Deo *vacare deberent.* 782.*& ſeq.*
Sacerdotes vt peccata remittant ex D. Amb. 650
Sacerdotum caſtitas ex D. Auguſt. 810
Sacerdotibus data poteſtas ligandi & ſoluendi. 645
Sacerdotib. in Eccleſia *occidẽtali vſus ſuarũ vxorũ nunquã permiſſus.* 818.*id veterum teſtimoniis docetur.* 819. *& ſe.*
Sacerdotibus nunquam licuit vxores ducere. 813. *& ſeq.*
Sancti vt à Chriſtianis *colãtur ex* Cyril. Alex. 701.*ex* Auguſt.702.*ex* Theod. 703
Sancti vt aduocati coluntur. 714
Sancti vt miracula faciant. 727
Sancti vt ſint mediatores. 741
Sanctorum interceſſio veterum teſtimoniis docetur. 718
Sanctorum interceſſioni nihil obſunt preces Chriſti. 736
de Sanctorũ *interceſſione* D. Hieron. *pulchra ſententia.* 739
Sanctorum inuocationem Caini *primi impugnarunt.* 695. Vigilantius *ſecundo, tertio* Lutherus. 699
Sanctorum inuocationem Iulianus *Apoſtata &* Manichæi *ſunt inſectati.* 700
de Sanct. *inuocat. ex* Theod. *pulcherrimum teſtimoniũ.* 742
Sanctorum martyrum preces & merita multũ valent. 720
Sanctorũ memoria ſolum celebratur in Miſſæ *ſacrificio.* 733
Sanctis non ſacrificamus. 731.733
Sacramentum quid. 654
Sacramenta Eccleſiæ *vt ſint præcepta.* 645
Sacramentis incluſus eſt ſanguis Chriſti. 239

Sacrificiis animæ defunctorum iuuãtur.ex Cyril.Hier. 679
Satisfactio cur à Chriſto inſtituta. 666. & ſeq.
Satisfactio noſtra non repugnat meritis Chriſti. 675
Satisfactio ſcripturis probatur 668. & ſeq. patrum teſtimoniis. 670. & ſeq.
Satyrus frater B. Ambr. ſub altera ſpecie euchariſtia vſus. (626
Scriptura à Luthero liber hæreticorũ appellata. 173.
Scriptura minimã partẽ continet doctrinæ Chriſtianæ. 63
Scriptura quo ſenſu naſus cæreus 105. & lesbia regula. 107
Scriptura tota ad charitatem refertur. 76. (109
Scriptura 20. aut amplius annis poſt Chriſtum data. 59
Scriptura vna an perpetuò ab alia exponatur. 131
Scriptura vt contineat apertè omnia neceſſaria ad ſalutem. 135. & ſeq.
Scripturæ difficultas docetur ex D. Hieron. 117. ex ſtudio Eſſæorum 119. ex ſtudio ſanctorum patrum. 122
Scripturæ iudicium omnib. deferre quantũ malum 106 & ſ.
Scripturæ ſunt ex veterũ interpretationib. exponendæ 129
Scripturã dicit B. Hilar. anſam dediſſe omnib. hæreſib. 173
Scripturam noſtram eſſe ſacram ſcripturam ſola traditione habemus. 85. ex D. Aug. 88. & ſeq.
Scripturam quidam noui hæretici prorſus abiiciunt. 174
in Scriptura falli non eſt difficile. 123
Scripturas interpretari eſt Eccleſiæ. 128. 129
Scripturas quomodo omnibus legendas hæretici velint. 130
Scripturis abuſæ ſunt omnes hæreſes. 170
Scripturis multi non egent. 154
Scripturis ſolis non eſt diſputandum. 163
Signum quid ſit. 746
Societatis Ieſu certus perſonarum numerus à Pontifice primum præfixus. 21
Societas Ieſu falſo à Paulo 4. inſtituta dicitur. 22
Societas Ieſu non Venetiis ſed Romæ ortum habuit. 22
Societas Ieſu moleſtiis grauiſſimis exagitata. 20
Societas Ieſu à Paulo 3. primum approbata. 21

Societas Ieſu quando facultatem acceperit vbiq; confeſſiones audiendi. 19. *multis in locis pueros ad veram pietatem informat & humaniores literas docet.* 32.33. *in Luſitaniā à Ioanne 3. euocata.* 27. *Braſilienſes barbaros immaniſsimos ad rectam fidem perducit in præfat.*
Societatis Ieſu collegia in Germania non pauca. 40
Societas Ieſu Bononiam ad Chriſtianam pietatem inflammat. 27
Societas Ieſu ad quid ex inſtituto ſuo à Pōtifice approbata teneatur. 39. *in Germaniā miſſa.* 29. *quomodo ad proximi ſalutem tota feratur.* 38.39. *quod non ſit aliena à vita Ieſu.* 40.41.
Societas Ieſu à religione Theatinorum diuerſa. 25
Socrates aliquo modo Chriſtum cognouit. 296
Spangenbergii teſtimonium de morib. Lutheranorum. 535
Spes non omnem dubitationem excludit. 554
Spe animus ad iuſtificationem præparatur. 498
Succeſſio Epiſcoporum 89. & 90

T

Tharſicius corpus Dominicum ſecum portauit. 633
Theatini. 24
Theodoſii Imperatoris erga ſanctos deuotio. 722
D. Thomas à mendaciis Kemnicii vindicatur. 317
D. Thomæ verba explicantur. 321
Timore non peccans voluntate peccat 475
Tradere quandoque ſignificat docere 610
Traditionis quanta vis. 92. & ſeq multis.
Traditiones multæ non ſcriptæ. 81
Traditiones non ſcriptæ per ſcripturam confirmantur. 78
Tranſubſtantiatio docetur ex Chriſti verbis. 566. *ex patribus.* 567. & ſeq. 571. & ſeq.

V

Veteres ſcriptores incorrupti iudices. 165
Vigiliæ feſtorum. 592
Voluntarium in peccati ratione includitur. 206

Virgines quæ ſola voluntate nuptias expetunt, votum violarunt. ex D. Auguſt. 802

Virginitas fundamentum ſacri ordinis. 816

Virginum membra Chriſti propria ſunt membra ex D. Ath.

Virgo velata iam nupſit ex D. Ambr. 795. (785

Virtus vera quæ ſit. 283. in ſolis piis eſt. 284

Virtutes plumæ, quibus ad Deum volatur. 524

Vita æterna emenda. 522

Vna ſpecies ad cõmunionẽ ſufficit nõ ad ſacrificiũ. 608. & ſ.

Volita quæ dicantur. 224

Votum cœlibatus antiquiſſimum. 780

Votum ſemel Deo nuncupatũ, reddendũ eſt. 777. & ſeq.

Vota qualia non reddenda. 779

Vrere quid D. Paulo. 794

Vulgus quid credere apertè teneatur. 142

Vulgo difficultates fidei non mouendæ 143. ex Conſtantini epiſt. & Dion. Areop. 144

Vxores Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum excõmunicatæ ſi ſecundo nubant. 593

X

Xenaias imaginum hoſtis. 766

FINIS.

9 - 3 -

Iuſtitiæ originalis officium. 220.226
Iuſtitiæ originalis priuatio, forma eſt peccati originalis. 218
Iuſtitiæ originalis priuatio peccatum non eſſet niſi iuſtitia originalis fuiſſet in præcepto. 218
Iuſtus eſſe nemo ſine iuſtitia poteſt. 459.462

K

Kēnicius Alberto Pighio mēdaciū *imponit.* 166. D. Thomæ.
Kemnicius à Lutheranis *diſſentit.* 313.533 (317
Kemnicius D. *Auguſtinum pro* Paulino *citat, quem tamen corrumpit.* 623
Kemnicius *cur menciatur* Paulum 4. *eſſe primum auctorem ſocietatis.* 25
Kemnicius *cur tanto odio in ſocietatē* Ieſu *accendatur.* 380
Kemnicius *dæmones omnes ex inferno in auxilium vocat.*
Kemnicius *damnat omnes idiotas & indoctos.* 151 (432
Kemnicius *deprauat cenſuram.* 67. & *ſeq.* 104.111.115.169.270.302.344.381.396.431.450.491.493.508.540.541.542.553.582.599.604.611.626
Kemnicius B. *Gregorium ſugillat.* 709
Kemnicius *in ordines monaſticos bachatur.* 11
Kemnicius *liberum arbitrium tollit.* 346
Kemnicius Pelagianiſmi *ſcripturam inſimulat.* 197
Kemnicius Pelagianiſmi *veteres omnes excepto vno* Auguſtino *accuſat.* 358
Kemnicius *ſcripturas corrumpit.* 528.
Kemnicius *ſibi non conſtat.* 155.346.398
Kemnicius *vt* Caiphas *neſcius verum dicit.* 167
Kemnicii *argumenta contra legis obſeruationem.* 410
Kemnicii *conuitia in ſacramentum pœnitentiæ.* 644
Kemnitii. *de* S. Epiphanio *mendacium.* 729
Kemnicii *inepta argumentatio.* 177.235.597.613
contra Kemnicii *mendacia inſignis oratio.* 400
Kemnicii *petulantia in* D. Iuſtinum, Epiphanium & Clementem Alexandrinum. 287

Kemnicio Euangelium pugnantia docet. 437

L

D. Leo contra manichæos calicis vſum præcepit. 639
Lex alia cõmunis omnib. alia propria quibuſdam. 786
Lex Dei quomodo inſculpitur animis noſtris. 467
Lex Dei quomodo perfectè ſeruetur. 420
Lex duplex Diuina & humana. 598
Legi Dei repugnare eſt peccati genus. 194
in Lege naturæ multos fuiſſe iuſtos, latè docetur. 288. & ſe.
Liberum arbitrium à Kemnicio negatur. 346
Liberum arbitrium ex ſcripturis aſſeritur. 353. & seq. ex patribus. 354. & ſeq. ex D. Auguſt. 358
Liberum arbitrium iiſdem argumentis probat B. Auguſtinus quibus Colonienſes. 368. & ſeq.
Liberum arbitrium per peccatum eſt preſſum. 345
Liberum arbitriũ vt equus, gratia vt eques ex D. Aug. 352
de Libero arbitrio hæreſis Pelagii. 337. 364, Lutheri & Caluini. 339. ſententia Colonienſium
Libido nulla tam vehemens quæ non orationibus & pœnitentia ſuperetur. 779
Libri hæreticorum quales. 103
Libri de vocatione gentium ſunt Proſperi n[illegible] Ambr. 357
Luſitaniæ Rex ad Indos ſocietatis patres mittit. 28
Lutherus Bohemos ob ſciſma reprehendit. 561
Lutherus nullum feſtum diem adeò atque corporis Chriſti exoſum habet. 579.
Lutherus ſcripturam appellauit librum hæreticorum. 173
Lutheri de libero arbitrio hæreſis. 339
Lutheri ſeditioſus animus. 562
Lutheri, Zuinglii & Pacimontani diſſenſio. 173
Lutheranorum Euangelii fructus ex Hieronymo montZelio 534. & Spangenbergio. 535

M

Maledictum ſignificat quandoq; pœnis obnoxium. 339
Malum aliquid eſt non peccatum. 270. & ſeq.

Malum non omne eſt peccatum. 183
Malum omne à voluntate Dei *deficit.* 183
Manamatopa ciuitas. 48
Marcio corrupit Euangelium *ſecundum* Lucam *&* *epiſtolas* D.Pauli. 171
Martini Pontificis*decretum exponitur.* 801
Martyrium recens Goncalli *de ſilueira.* 47.*& ſeq.*
Matrimonium eſt ſacramentum. 655
*Matrimoniũ poſt vota contractũ verũ eſt matrimoniũ.*799
*Matrimonii thori honeſtas.*791.*infra tamẽ cœlibatum.*792
Matthæus quando ſcripſerit. 60.*&* 61
Mediator quis propriè dicatur. 741
Melanthon à Luthero *defecit.* 340
Mendacia hæreticorum contra Albert. Pighium 166. *contra* Hoſium *&* Concilium Tridentinum. 176
contra Mendacia Hæreticorum *pulchra oratio.* 400
Mendacia Kemnicii.169.192.611.626.*contra* D.Aug. 194
Mendacia ſunt præſidia noui Euangelii. 313
Meritum quid. 519
Meritum congrui improprium meritum. 509
Merita noſtra potius Dei *ſunt quam noſtra.* 511
*Merendi poteſtas in nobis,*Chriſti *charitatem auget.* 511
Miracula non fecit D.Paulus Berrhææ. 159
Miraculis opus eſt ad nouam religionem inducendam. 160
Miſſa Catechumenorum. 591
Miſſa pœnitentium. 591
in Miſſæ *ſacrificio ſacerdos cũ ſolo* Deo Patre *loquitur.* 732
Monachorum vita multos conuertit. 9
Monaſticæ regulæ in eo ſitæ ſunt, vt perfectio Euangelica *ſeruetur.* 11
Motiones naturales per ſe peccata non ſunt. 217
Mulieres inſtrumenta Hæreticorum. 776
Muſculi mendacium de nuptiis Græcorum *ſacerdotum.*824

N

*Naturæ humanæ corruptio nõ nimis exaggerãda.*230.*&ſe.*

Naturis Deus non adfert vim. 349.261.*& ſeq.*
*Nectarii imprudẽs factũ in abrogatione pœnitentiarii.*663
Nicolaus diaconus initio continentiam ſeruabat. 815
Negationes ſub affirmationibus comprehenduntur. 185
*Norimbergenſes ſecretam confeſsionem reſtitui rogãt.*664
Nouati hæreſis. 642
Nuptiæ ſecundæ licitæ quidem, ſed eſſe reuera fornicationes ex Chryſoſt. 798
qui Nuptias 2.*aut* 3. *contrahebant olim* Eccleſiaſticis *canonibus puniebantur.*795.*&* Imperatoriis *legibus.* 797

O

Obedientia maioribus præſtanda. 395
Obligationum quæ nam ſint cauſæ. 598
Oleum in confirmatione quare aſsumatur. 682
Oleũ triplex in die cœnæ Dom.*cõſecratur ex* Conc.Mel.692
*Olei exorcizati unctio in baptiſmo.*249.*quãta ci⁹ vis.*250
Opera iuſtorum merentur iuſtitiæ augmentum. 510
Opera noſtra ſunt preciũ quo peccata redimuntur, ex Origene. 671
*Opera iuſtorum mereri vitam æternam ex ſcripturis docetur.*516.*& ſeq.idem docetur ex patribus.*522.*& ſeq.*
Opera iuſtorũ vnde habeãt vt æternã vitã promereantur. 520.*& ſeq.* *Opera legis quæ.* 527
*Operibus vita æterna emitur.*522. *Oratio fidei quæ.* 691
Oratione dominica peccata leuia tolluntur. 418
Originalis iuſtitia, vide iuſtitia originalis.
Oſculum in Miſſa *quid ſignificet* 594
Oſius Cardinalis *defenditur.* 176

P

Panis intinctus datus. 630
Panis Luthero *ſignificat fidem.* 578
Paphnutii *à* Kemnicii *calumniis excuſatio.* 377
Paphnutii *de clericorum continentia verba.* 815
Paruuli ſine baptismo decedentes in mitiſsima ſunt damnatione. 214

Peccati nomen in ſcripturis latiſſimè patet. 259
Peccatum quid Lutheranis 180. quid Auguſt. 185. 187. quid Ambroſio. 187
Peccatum eſt actio. 184. & ſeq.
Peccatum vt ἀνομία. 187
Peccatum eſt non facere voluntatem Patris cœleſtis, 188
Peccatum omne contra hominis naturam eſt. 185
Peccatum eſt etiam quod contra leges Eccl. pugnat. 182
Peccatum vt nihil eſt. 227
Peccati materia aliquid eſt, ſed forma nihil eſt. 228
Peccatum non eſt quicquid legi Dei repugnat. 183. & ſeq.
Peccatum omne ita eſt volitum quomodo peccatum. 201
Peccatum omne voluntarium 187. 194. & ſeq. ex D. Auguſt. 204. 211. & ſeq.
in Peccati ratione voluntarium includitur. 206
Peccata omnia quomodo volũtaria cum vitare non poſſint. (426
Peccati diuiſio in actuale & originale. 198
Peccatum originale naturæ eſt potius quã perſonæ. 199. 212
Peccatum originale non eſſet peccatum niſi præceſſiſſet actio. 188
Peccatum originale noſtrum non eſt diuerſum à peccato primi parentis. 215
Peccatum originale omnium peccatorum minimum culpa 214. maximum latitudine. 215
Peccatum originale quid ſit D. Anſelmo. 217. 218
Peccatum originale quomodo veniat in poſteros, valde D. Aug. torſit 208. non autẽ quomodo ſit voluntariũ. 209
Peccatum originale vt alienũ dictum ſit à D. Cypriano. 206
Peccatũ originale mereatur Dei offenſam non definitũ. 216
in Peccato originali voluntas naturæ quærenda. 200. & ſe.
de Peccato originali vt non ſit contritio. 316
Peccati turpitudo horribilior eſt quam reatus pœnæ. 244
Peccato duo inſunt, turpitudo & reatus pœnæ. 244
ſine Peccato vt nemo ſit. 255
ꝙ Peccato nullus careat ex infirmitate noſtra venit. 427

ante Peccatum hominis conditio. 219 *& ſeq.*

Peccata grauia non niſi ſanctorũ precibus condonãtur. 308

Peccata quædã occulta 545, *ex ſcripturis.* 548. *ex Patr.* 549

Peccata quæ ſint D. *Auguſtino.* 266

Peccata vt tegi dicantur. 254

Peccatorum remiſſio ſine Dei *amore eſſe non poteſt.* 456

ſine Peccato veniali non viuitur ſed ſine mortali. 416

Peccata quæ ex genere ſuo ſunt venialia non aliter vitari poſſũt quã mortalia, non autẽ quæ ob imperfectã actionem ſunt venialia. 426

Peccata venialia & mortalia quomodo hæreticis differãt. 300. *quomodo differant* Catholicis. *ibidem & ſeq.*

Peccata venialia grauiter puniuntur quia non ſunt leuia ſi cum diuino numine conferantur. 303. *& ſeq.*

Peccata venialia iuſtitiam non tollunt. 419

Peccata venialia quotidie remittuntur. 417

Peccata venialia ſingula vitari poſſunt ſed non omnia. 425

Peccata venialia non tollantur principio intrinſeco mortalia intrinſeco. 321. *& ſeq.*

Peccatorum venialium & mortalium diſcrimen ex ſcripturis docetur. 304

Peccatorũ venialium & mortalium diſcrimen potius in re ipſa quam in pœnitentis animo eſt ſitum. 307. *ex* B. *Ambroſio &* Aug. *docetur.* 308. *& ſeq. &* Hieronymo. 311

de Peccatorum venialium remiſſione doctrina B. *Bonauenturæ.* 314. *&* D. *Thomæ.* 318. *& ſeq.* D. *Auguſtini.* 319

de Peccatis venialibus vt non ſit pœnitendum. 314. *& ſeq.*

Pelagiani dicti Cœleſtiani. 401

Pelagii hæreſis de libero arbitrio. 337

Perſeuerantia in iuſtitia facit angelos ſimiles. 425

Petrus Dreſdenſis *pædotriba, primus author ſciſmatis de cõmunione ſub vtraque ſpecie.* 559

Philippus primus Chriſtianus *Imperator.* 394

Philoſophia alia vera, alia ſophiſtica. 299

Philoſophia vt olim philoſophos iuſtificarit. 297

Pœnitentia eſt ſacramentum. 654
Pœnitentiæ ſacramentum in quo conſiſtat. 658
de Pœnitentiæ ſacramento, 641. & *ſeq.*
Pœnitentia publica ſacramentum non fuit. 660
ad Pœnitentiam quomodo pueri vocentur. 501
in Pœnitentia fides quem locum habeat. 652
Pœnitētes ī die cœnæ Domini *ad Eccleſiā admittebātur.* 675
Pœna peccatorū iuxta grauitatē peccatorū pōderātur. 303
Poteſtas remittendi peccata doctoribus Euangelii *neceſſaria ex Chryſoſt.* 648
Præcepta Decalogi *nunquam mutanda.* 383
Præcepta Eccleſiæ *quandoq; maiori ſcelere quā diuina violantur.* 385. & *ſeq.*
Præcepta maiorum Apoſtolicæ leges arbitrandæ. 388
Præcepta minima quæ ſint. 332
Prælatis à Chriſto facta poteſtas condendi leges. 384
Prælatis vice Chriſti obtemperandum 382. & *multis ſeq. teſtimoniis probatur.* 386. & 390. & *ſeq.*
Præmonſtratenſis in Chriſtum blaſphemia. 172
Præparatio aīud iuſtificationē neceſſaria. 496. & *ſeq.* 504
Præparatio ad iuſtificationē præcipua eſt charitas. 541
Præparatio animi à Deo. 494. & *ſeq.*
Præparationē ad iuſtificationem ſpem etiam & charitatē eſſe, ex ipſius Kemnicii *verbis euincitur.* 503
Præpoſitorum contemptores grauiter puniendi. 391
D. *Proſper author librorum de vocatione gentium.* 357
Prouidentiæ Dei *expoſitio.* 1.2. & *ſeq.*
Proximi noſtri etiam ſunt angeli. 715
Pueri quomodo ad pœnitentiam vocentur. 501
Purgatorium aſtruitur. 677
Purgatorius ignis grauior quam quæuis pœna huius vitæ ex Auguſtino. 679

R

Regula S. *Franciſci non prohibet ſtudia literarum.* 36
Religio Latinis quandoq; ſignificat ſcrupulum. 819

Religio Pauli quarti. 22.23.&ſeq.
Retrybutio quid ſignificet. 517
Romanam Eccleſiam omnes veteres tuentur. 167
Romana Eccleſia fidem incorruptā ſemper ſeruauit. 166
à Romana ſede recedere oſtium omnib. malis aperuit. 536

S

Sacerdotes Chriſti perſonam ſuſtinent. 789
Sacerdotes cæteris meliores eſſe debent. 787
Sacerdotes iudicium exercent ex Chryſoſt. 646
Sacerdotes ſoli Deo vacare deberent. 782.&ſeq.
Sacerdotes vt peccata remittant ex D. Amb. 650
Sacerdotum caſtitas ex D. Auguſt. 810
Sacerdotibus data poteſtas ligandi & ſoluendi. 645
Sacerdotib. in Eccleſia occidētali vſus ſuarū vxorū nunquā permiſſus. 818. *id veterum teſtimoniis docetur.* 819. &ſe.
Sacerdotibus nunquam licuit vxores ducere. 813.&ſeq.
Sancti vt à Chriſtianis colātur ex Cyril. Alex. 701. *ex Auguſt.* 702. *ex Theod.* 703
Sancti vt aduocati coluntur. 714
Sancti vt miracula faciant. 727
Sancti vt ſint mediatores. 741
Sanctorum interceſſio veterum teſtimoniis docetur. 718
Sanctorum interceſſioni nihil obſunt preces Chriſti. 736
de Sanctorū interceſſione D. Hieron. pulchra ſententia. 739
Sanctorum inuocationem Caini primi impugnarunt. 695. *Vigilantius ſecundo, tertio Lutherus.* 699
Sanctorum inuocationem Iulianus Apoſtata & Manichæi ſunt inſectati. 700
de Sanct. inuocat. ex Theod. pulcherrimum teſtimoniū. 742
Sanctorum martyrum preces & merita multū valent. 720
Sanctorū memoria ſolum celebratur in Miſſæ ſacrificio. 733
Sanctis non ſacrificamus. 731.733
Sacramentum quid. 654
Sacramenta Eccleſiæ vt ſint præcepta. 645
Sacramentis incluſus eſt ſanguis Chriſti. 239

ſacrifi-

Sacrificiis animæ defunctorum iuuātur.ex Cyril.Hier. 679
Satisfactio cur à Chriſto inſtituta. 666.& ſeq.
Satisfactio noſtra non repugnat meritis Chriſti. 675
Satisfactio ſcripturis probatur 668.& ſeq.patrum teſtimoniis. 670.& ſeq.
Satyrus frater B.Ambr.ſub altera ſpecie euchariſtia vſus. (626
Scriptura à Luthero liber hæreticorū appellata. 173.
Scriptura minimā partē continet doctrinæ Chriſtianæ. 63
Scriptura quo ſenſu naſus cæreus 105. & lesbia regula.107 (109
Scriptura tota ad charitatem refertur.76.
Scriptura 20.aut amplius annis poſt Chriſtum data. 59
Scriptura vna an perpetuò ab alia exponatur. 131
Scriptura vt contineat apertè omnia neceſſaria ad ſalutem. 135.& ſeq.
Scripturæ difficultas docetur ex D.Hieron.117.ex ſtudio Eſſæorum 119.ex ſtudio ſanctorum patrum. 122
Scripturæ iudicium omnib.deferre quantū malum 106 & ſ.
Scripturæ ſunt ex veterū interpretationib.exponendæ 129
Scripturā dicit B.Hilar.anſam dediſſe omnib.hæreſib. 173
Scripturam noſtram eſſe ſacram ſcripturam ſola traditione habemus. 85.ex D.Aug.88.& ſeq.
Scripturam quidam noui hæretici prorſus abiiciunt. 174
in Scriptura falli non eſt difficile. 123
Scripturas interpretari eſt Eccleſiæ. 128.129
Scripturas quomodo omnibus legendas hæretici velint. 130
Scripturis abuſæ ſunt omnes hæreſes. 170
Scripturis multi non egent. 154
Scripturis ſolis non eſt diſputandum. 163
Signum quid ſit. 746
Societatis Ieſu certus perſonarum numerus à Pontifice primum præfixus. 21
Societas Ieſu falſò à Paulo 4.inſtituta dicitur. 22
Societas Ieſu non Venetiis ſed Romę ortum habuit. 22
Societas Ieſu moleſtiis grauiſſimis exagitata. 20
Societas Ieſu à Paulo 3.primum approbata. 21

Societas Ieſu *quando facultatem acceperit vbiq; confeſſiones audiendi.19. multis in locis pueros ad veram pietatem informat & humaniores literas docet.32.33.in* Luſitaniã *à* Ioanne *3.euocata.27.*Braſilienſes *barbaros immaniſſimos ad rectam fidem perducit in præfat.*
Societatis Ieſu *collegia in* Germania *non pauca.* 40
Societas Ieſu Bononiam *ad* Chriſtianam *pietatem inflammat.* 27
Societas Ieſu *ad quid ex inſtituto ſuo à* Põtifice *approbata teneatur.* 39.*in* Germaniã *miſſa.*29. *quomodo ad proximi ſalutem tota feratur.*38.39. *quod non ſit aliena à vita* Ieſu. 40.41.
Societas Ieſu *à religione* Theatinorum *diuerſa.* 25
Socrates aliquo modo Chriſtum *cognouit.* 296
Spangenbergii *teſtimonium de morib.* Lutheranorum. 535
Spes non omnem dubitationem excludit. 554
Spe animus ad iuſtificationem præparatur. 498
Succeſſio Epiſcoporum 89.&90
T
Tharſicius *corpus* Dominicum *ſecum portauit.* 633
Theatini. 24
Theodoſii Imperatoris *erga ſanctos deuotio.* 722
D. Thomas *à mendaciis* Kemnicii *vindicatur.* 317
D.Thomæ *verba explicantur.* 321
Timore *non peccans voluntate peccat* 475
Tradere *quandoque ſignificat docere* 610
Traditionis *quanta vis.* 92.&ſeq multis.
Traditiones *multæ non ſcriptæ.* 81
Traditiones *non ſcriptæ per ſcripturam confirmantur.* 78
Tranſubſtantiatio *docetur ex* Chriſti *verbis.* 566.*ex patribus.* 567.&ſeq.571.&ſeq.
V
Veteres ſcriptores incorrupti iudices. 165
Vigiliæ feſtorum. 592
Voluntarium in peccati ratione includitur. 206

Virgines quæ ſola voluntate nuptias expetunt, votum violarunt. ex D. *Auguſt.* 802
Virginitas fundamentum ſacri ordinis. 816
Virginum membra Chriſti *propria ſunt membra ex* D. *Ath.* (785
Virgo velata iam nupſit ex D. *Ambr.* 795.
Virtus vera quæ ſit. 283. *in ſolis piis eſt.* 284
Virtutes plumæ, quibus ad Deum *volatur.* 524
Vita æterna emenda. 522
Vna ſpecies ad cõmunionẽ ſufficit nõ ad ſacrificiũ. 608. *& ſ.*
Volita quæ dicantur. 224
Votum cœlibatus antiquiſſimum. 780
Votum ſemel Deo *nuncupatũ, reddendũ eſt.* 777. *& ſeq.*
Vota qualia non reddenda. 779
Vrere quid D. *Paulo.* 794
Vulgus quid credere apertè teneatur. 142
Vulgo difficultates fidei non mouendæ 143. *ex* Conſtantini *epiſt. &* Dion. *Areop.* 144
Vxores Epiſcoporum, Presbyterorum *&* Diaconorum *excõmunicatæ ſi ſecundo nubant.* 593

X

Xenaias imaginum hoſtis. 766

FINIS.

9-3-3